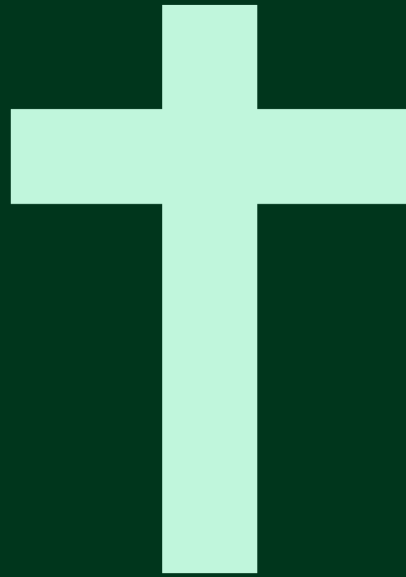

Uwumbər aagbaŋ

Bible without Deuterocanon in Konkomba

Uwumbor aagban
Bible without Deuterocanon in Konkomba

copyright © 2014 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Konkomba

Translation by: Wycliffe Bible Translators

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Copyright Information

© 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The Bible without Deuterocanon

in Konkomba

© 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2015-03-17

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files dated 29 Jan 2022
c7765cba-ce13-51c8-80b3-68facb5fdf4a

Contents

MATIU	1
MAK	45
LUK	72
JÖNN	118
LITULN	150
ROM YAAB	195
1 KORINT YAAB	214
2 KORINT YAAB	232
GALASIA YAAB	244
EFESUS YAAB	251
FILIPI YAAB	257
KOLOSE YAAB	261
1 TESALONIKA YAAB	265
2 TESALONIKA YAAB	269
1 TIMOTI	271
2 TIMOTI	277
TAITUS	281
FILEMONN	283
HIIBRU YAAB	284
JEMS	299
1 PIITA	304
2 PIITA	310
1 JÖNN	313
2 JÖNN	318
3 JÖNN	319
JUUD	320
TIBÖKPIIRKAAN	322

Tibɔnyaan ti MATIU ŋmee ti na

Yesu Kristo aayaajatiib ponn ni aayimbil

(Luk 3.23-38)

¹ Yesu Kristo aamaal ponn ni aayimbil le bi kigban kee ponn ni. U nan ye Ubɔr David aayaabil la. David mu nan ye Abraham aayaabil.

² Abraham le nan ma Aisak, Aisak mu ma Jakob,

Jakob mu ma Juda ni unaabitiib.

³ Juda mu ma Peres ni Sera. Bina aayimbil le nan ye Tamar.

Peres mu ma Hesronn, Hesronn mu ma Ram,

⁴ Ram mu ma Aminadab, Aminadab mu ma Nasonn,

Nasonn mu ma Salmonn,

⁵ Salmonn mu ma Boas. Una aayimbil nan ye Rahab la.

Boas mu ma Obed. Una aayimbil nan ye Ruf la.

Obed mu ma Jese, ⁶ Jese mu ma Ubɔr David.

David mu ma Solomon. Una nan ye Yuraya aapuu la, le David kpan u.

⁷ Solomon mu ma Rehoboam, Rehoboam mu ma Abija,

Abija mu ma Asa,

⁸ Asa mu ma Jehosafat, Jehosafat mu ma Joram,

Joram mu ma Usia,

⁹ Usia mu ma Jotam, Jotam mu ma Ahas,

Ahas mu ma Hesehia,

¹⁰ Hesehia mu ma Manase, Manase mu ma Amonn,

Amonn mu ma Josia,

¹¹ Josia mu ma Jekonia ni unaabitiib buyoonn baadim nan faa bi butɔb ki chuu bi buen Babilon na.

¹² Baah chuu bi ki di buen Babilon ni na, nee aapuwɔb le

Jekonia ma Sealtiel, Sealtiel mu ma Serubabel,

¹³ Serubabel mu ma Abiud, Abiud mu ma Eliakim,

Eliakim mu ma Asor,

¹⁴ Asor mu ma Sadok, Sadok mu ma Akim,

Akim mu ma Eliud,

¹⁵ Eliud mu ma Eleasar, Eleasar mu ma Matann,

Matann mu ma Jakob,

¹⁶ Jakob mu ma Josef, u ye Mari aachal na.

Mari mu ma Yesu u bi yin u ke Kristo u ga gaa binib lii na.

¹⁷ Abraham yoonn ki yoor kina ki ti saa Ubɔr David yoonn na nan ye yaa-jatiib kipiik ni binaa la. David yoonn ki yoor ki ti saa buyoonn baadim chuu bi ki di buen Babilon aatin ni na nan ye yaa-jatiib kipiik ni binaa la. Buyoonn baadim chuu bi ki di buen Babilon ni na ki yoor ki ti saa Kristo yoonn na nan ye yaa-jatiib kipiik ni binaa la.

Baah ma Yesu Kristo pu na

(Luk 2.1-7)

¹⁸ Baah ga nan ma Yesu Kristo na, le bi nan puu ke bi ga di una Mari ki di tii Josef. Baa nan kee kunn u, le bi kan ke u kpa lipuul Uwumbɔr Aafuur Nyaan pu. ¹⁹ Uchal Josef aah ye uninyaan na, le waa ban ke u jinn u inimɔn. U ŋa nlandak ke u loon ki yii u. ²⁰ Waah dakl tibɔr ngbaan kina na, le u kan Uwumbɔr aatuun ubaa tidan ponn ni. Le Uwumbɔr aatuun ngbaan bui u, “Josef, Ubɔr David aayaabil, taa yii ke saan joo Mari u li ye aapuu; ba pu? Uwumbɔr Aafuur Nyaan le tii u lipuul ngbaan. ²¹ U ga maa ubijabo, le aa ga yin u ke Yesu;* ba pu? uma le ga nyan waanib baatunwanbir ni.”

²² Nimina mɔmɔk nan ŋa ke ni gbiin Uwumbɔr aah nan cha waabɔnabr len pu na ke, ²³ “Usapɔn u kaa nyi uja na ga nan dek lipuul ki maa ubijabo, bi ga li yin u ke Imanuel.”† (Immanuel aatataa le ye ke “Uwumbɔr bi ti chee”.)

²⁴ Le Josef finn ki fii le ki nan ŋa Uwumbɔr aatuun aah tuk u ke u ŋa pu

* **1:21** : Yesu aatataa le ye ke “Uwumbɔr gaa timi lii”. † **1:23** : Lik Aisaya 7.14.

na, le ki yoor Mari di ɲa upuu. ²⁵ Waa nan doon u chee le u nin ma waajan aabijabo. Le Josef yin u ke Yesu.

2

Bilankpalb bi nyan ni liwipuul wɔb na

¹ Bi nan ma Yesu, Betlehem aatin ponn ni la, ki bi Judea aatin ni na, n-yoonn mu Herod ye ubɔr na. Baah ma Yesu na, le bilankpalb bibaa nyan ni liwipuul wɔb ki dan Jerusalem, ² ki nan baa ke, “Baah ma ubo u ye Juu yaab* aabɔr na, u bi la chee? Ti kan waanmabil liwipuul wɔb, le ti dan ke ti nan doon u.”

³ Ubɔr Herod, ni Jerusalem aatin aanib mɔmɔk aah ɲun tibɔr ngbaan na, le ti muk bi. ⁴ Le u yin Uwumbɔr aatotoorninkpiib ni Uwumbɔr aakaal aamɔmɔkb mɔmɔk, le ki nan baa bi, “Bi ga maa Kristo u ga gaa binib lii na la chee?”

⁵ Le bi tuk u, “Betlehem aatin, ki bi Judea aatin ni na; ba pu? Uwumbɔr aabɔnabr aah nan ɲmee pu na sɔ:

⁶ ‘Sin Betlehem aatin, ki bi Judea aatin ni na, saa ye kitiwaatiir Judea aatim ponn ni; ba pu? uyidaan ga nyan aa ponn ni, ki ga li ye Uwumbɔr aanib Israel yaab aayidaan.’”†

⁷ Le Herod yin bilankpalb ngbaan libɔl ni, le ki baa bi, “Linmabil ngbaan nan nyan ni bayoonn?” Le bi tuk u. ⁸ Le u tun bi ke bi buen Betlehem, ki tuk bi, “Li cha man ki ti bee ubo ngbaan aabɔr mbamɔm. Ni yaa ti kan u kan, ni gir ni man ki nan tuk mi, aan mu buen ti doon u.”

⁹ Waah len kina doo na, le bi siir ki cha. Baah siir ki cha na, le bi kan linmabil li bi nan kan liwipuul wɔb na loln bi pu nsan, ki ti fuu ubo ngbaan aah bi nin chee na, le ki sil nima chee paacham. ¹⁰ Baah kan linmabil ngbaan na, le bi kpa mpopiin sakpen ki mɔɔni. ¹¹ Le bi koo lidichal ngbaan ni, ki ti kan ubo ngbaan ni una Mari. Bi

* 2:2 : Bi nan ki yin Israel yaab ke Juu yaab la.

§ 2:18 : Lik Jeremia 31.15.

nan gbaan kitiɲ ki doon ubo ngbaan, le ki chuu piir baataakɔr ki tii u ipiin. Bi nan tii u salmaa, ni tulalee u bi yin u ke frankinsense, ni tulalee u bi yin u ke mir na.

¹² Le Uwumbɔr nan tuk bi tidan ponn ni ke bi taa ki gir buen ubɔr Herod chee. Nima pu na, bi nan dii nsan yayan le ki kun.

Josef aah yoor Yesu ki di san buen Ijpt aatin ni pu na

¹³ Baah nan chaa kun na, Josef nan kan Uwumbɔr aatuun tidan ponn ni. Le Uwumbɔr aatuun ngbaan bui u, “Fiin ki yoor ubo ngbaan ni una ki san buen Ijpt aatin ni, ki ti li bi nima ki kiir bundaln m ga nan tuk si ke aa nya nima na. Ubɔr Herod ga li ban ubo ngbaan ke u ku u.”

¹⁴ N-yaayoonn ngbaan le Josef fii le ki yoor ubo ngbaan ni una kinyeek, ki nyan nima ki buen Ijpt, ¹⁵ ki ti bi nima le Herod ti kpo.

Nimina nan ɲa kina ke ni gbiin Uwumbɔr aah nan cha waabɔnabr len pu na, ke Uwumbɔr bui ke, “M yin Maabo ke u nyan ni Ijpt aatin ni.”‡

Ubɔr Herod aah ku mbim pu na

¹⁶ Le Herod bee ke bilankpalb ngbaan ɲmann u la. Le u gee linjuul sakpen, ki cha waajab ku mbijabim bi mɔmɔk ye ɲibin ɲilee aabim, ni bi mu kaa fuu kina na, ki bi Betlehem, ni Betlehem aatingbaan ni na. U nan baa bilankpalb ngbaan ke bi kan linmabil ngbaan bayoonn. Nima le cha u bee Yesu aabin aah saa pu na.

¹⁷ Waah ku mbim ngbaan pu na, le ni gbiin Uwumbɔr aabɔnabr Jeremia aah nan len pu na ke,

¹⁸ “Bi ɲun kifuuk Rama aatin ni, ki ye ikpowiil aafuuk la.

Rachel le wii waabim pu, bi mɔmɔk kpo a,

le ubaa aan ɲmaa sɔɲ usui.”§

Josef aah di Yesu nyan ni Ijpt aatin ni pu na

† 2:6 : Lik Maika 5.2. ‡ 2:15 : Lik Hosea 11.1.

¹⁹ Ni bi cha le Herod ti kpo. Waah kpo na, le Josef, u nan bi Ijipt aatin ni na, kan Uwumbər aatuun tidan ni. ²⁰ Le Uwumbər aatuun ngbaan bui u, “Fii ki yoor ubo ngbaan ni una ki gir buen Juu yaab aatin ni. Binib bi nan ban bi ku ubo ngbaan na kpo a.”

²¹ Le u fii ki yoor ubo ngbaan ni una, ki ti fuu Juu yaab aatin ni.

²² Le u n̄un ke Ubər Herod aabo Ake-laus jin ute aanaan Judea aatin ni. Nima pu na, Josef nan san ijawaan, kaa ban u buen nima. Le Uwumbər tuk u tidan ni waah ga li cha nin chee na. ²³ Le u buen kitiñ kibaa ni, bi yin ki ke Nasaref, ki bi Galilee aatin ni na. Waah n̄a kina na, le ni gbiin Uwumbər aabənabr aah nan len pu na, ke bi ga yin Yesu ke Nasaref aatin aanii la.

3

Jənn u muini binib nnyun ni na aah moon Uwumbər aabər pu na
(Mak 1.1-8; Luk 3.1-18; Jənn 1.19-28)

¹ N-yoonn ngbaan le Jənn u muini binib nnyun ni na bi nteersakpiin ni, Judea aatin ni, ² le ki mooni, “Kpeln nimi aabimbin man. Uwumbər aanaan peen ni a.” ³ Uwumbər aabənabr Aisaya nan len Jənn aabər ke,
“Unii ubaa bi nteersakpiin ni ki tar ke:

‘Toor Uwumbər aasan man, ki n̄a waasan mu li tok ki tii u.’ ”*

⁴ Jənn nan pee kikipalk ki bi nan di laakumii aakor luu ki na, ki di ligbapapaln buu uchan ni. Waajikaar nan ye itoon ni tisiir la. ⁵ Le binib nyan ni Jerusalem, ni Judea aatim məmək ni, ni Jəddann aaməəl aatingbaan ni, ki dan u chee, ⁶ le ki nan kpiir baatunwanbir tuk Uwumbər. Le Jənn muin bi nnyun ni, Jəddann aaməəl ni.

⁷ Le Jənn kan Farisii yaab ni Sajusii yaab† pam dan u chee ke u muin bi

* **3:3** : Lik Aisaya 40.3. † **3:7** : Farisii yaab ni Sajusii yaab nan ye Juu yaab bibaa bi aanimbil man ke binib li dii Moses akaal na. Bi mu aa nan dii nkaal ngbaan mbaməm. Bi nan kpa kigaak la, kaa nan kpa linimbaasaln. ‡ **3:17** : Lik Aisaya 42.1.

nnyun ni. Le u baa bi, “Nimi ija-gen aabim, n̄ma sur nimi ke ni nya ntafadaan mu choo na ni? ⁸ Ni li tun lituln li ga mək ke ni sil kpeln nimi aabimbin na, ⁹ ki taa bui ke niyaaja aah ye Abraham na, nima le ga cha ni nyan ntafadaan ni. M tuk nimi la, Uwumbər ga n̄maa di n̄itakpal n̄imina kpeln Abraham aayaabitiib, ¹⁰ hali dandana wee Uwumbər toor kichək ke u ti gaa isui. Isui imək kaa lu n̄isubil n̄i n̄an na, u ga gaa i, ki di n̄a mmii ni. ¹¹ Mma muini nimi nnyun ni la, ki mək ke ni kpeln nimi aabimbin. Unii u paa ni m pu na jer mi. Maa n̄eer m chuu takl waanaatak tii u. Uma le ga nan muin nimi Uwumbər Aafuur Nyaan, ni mmii ni. ¹² U joo waayikpimbik un̄aal ni, u ti chaar waajikaar, ki ga di njikaabim n̄a lipil ni, ki di tigbengbir see mmii mu kaan junn na ni.”

Waah muin Yesu nnyun ni pu na
(Mak 1.9-11; Luk 3.21-22)

¹³ N-yoonn ngbaan le Yesu nyan ni Galilee, ki dan Jənn chee, Jəddann aaməəl ni, ki ban ke Jənn muin u nnyun ni. ¹⁴ Le Jənn aa kii, le ki len ke, “Ni n̄an si le muin mi nnyun ni, le aa ban ke m muin si.”

¹⁵ Le Yesu bui u ke, “Kii kina n-yoonn mue. Ni n̄an ke ti n̄a Uwumbər aah ban pu na məmək.”

Le Jənn kii ki muin u nnyun ni. ¹⁶ Waah muin u doo na, libuul ngbaan ni le Yesu nyan ni nnyun ni. Le kitaapaak chuu piir. Le u kan Uwumbər Aafuur Nyaan sunn ni ki naahn linanjel, ki nan tən̄ u pu. ¹⁷ Le u n̄un nneel len paacham ke, “Njapəən u m gee u na sə. Nnimbil gbiin u.”‡

4

Kinimbəñ aah tən̄ Yesu pu na
(Mak 1.12-13; Luk 4.1-13)

¹ N-yoonn ngbaan le Uwumbər Aafuur Nyaan cha Yesu buen nteersakpiin ni ke kinimbəñ ti tən̄ u. ² Yesu

nan lul buməb nwiin pu ni kinyeek iwiin imonko ilee. Iwiin imonko ilee ngbaan aah jer na, le nkon chuu u. ³ Le kinimbəŋ u təŋni binib na dan u chee, le ki nan bui u, “Aa yaa ye Uwumbər Aajapəŋ kan, bui ŋitakpal ŋimina aan ŋi kpaln tijikaar.”

⁴ Le Yesu bui ki ke, “Ni ŋmee Uwumbər Aagbaŋ ni ke, ‘Tijikaar baanja aan ŋmaa tii unii liməfal. Liməboln limək nyan ni Uwumbər aaməb ni na le ga tii unii liməfal.’”*

⁵ Le kinimbəŋ di Yesu buen Jerusalem, le ki ti di u təŋ Uwumbər Aadichal paab, ⁶ le ki bui u, “Aa yaa ye Uwumbər Aajapəŋ kan, lir ni kitin. Ni ŋmee Uwumbər Aagbaŋ ni ke, ‘U ga tuk waatuuntiib ke bi li lik si, le bi ga li joo si biŋaal ni, aataal taa gbeer litakpal.’”†

⁷ Le Yesu bui ki ke, “Ni ki ŋmee Uwumbər Aagbaŋ ni ke, ‘Taa təŋ Aadindaan Uwumbər.’”‡

⁸ Le kinimbəŋ ki yoor u buen li-jool li fək sakpen na paab, le ki ti mək u dulnyaa aanaan məmək, ni mu aanyaan, ⁹ le ki bui u, “Aa yaa gbaan kitin ki pak mi kan, m ga di nimina məmək di tii si.”

¹⁰ Le Yesu bui ki ke, “Kinimbəŋ, li cha. Ni ŋmee Uwumbər Aagbaŋ ni ke, ‘Li pak Aadindaan Uwumbər ki dii uma baanja.’”§

¹¹ Le kinimbəŋ siir cha u. Le Uwumbər aatuuntiib dan nan ter u.

Yesu aah piin waatuln Galilee aatin ni pu na
(Mak 1.14-15; Luk 4.14-15)

¹² Yesu nan ŋun ke bi chuu Jənn ki di ŋa kiyondiik ni. Nima le u nan nyan nima ki gir buen Galilee. ¹³ U nan cha Nasaref le ki buen ti kal Kapenaum, kitin ki bi nnyusakpem chee na ni. Ki ye Sebulunn aanib ni Naftali aanib aatin la. ¹⁴ Waah kal nima na, le ni gbiin Uwumbər aabənabr Aisaya aah nan len pu na ke,

¹⁵ “Sebulunn aanib ni Naftali aanib aatin

ki bi Jəddann aamədapuul, nnyusakpem wəb, aan bi yin ki ke Galilee aatin, ŋinibol məmək aabəŋ aah ŋmal təb ponn ni nin chee na,

¹⁶ nima aanib bi bi mbəmbəŋ ni na kan nwiihn sakpiin.

Binib bi bi mbəmbəŋ ni, ki san nkun ijawaan na,

nwiihn woln bi pu.”*

¹⁷ N-yoonn ngbaan ki joo cha le Yesu piin ki mooni binib ke, “Kpeln nimi aabimbin man. Uwumbər aanaan peen ni a.”

Yesu aah yin bijanbam binaa pu na
(Mak 1.16-20; Luk 5.1-11)

¹⁸ Yesu nan chuun kpak Galilee Aanyusakpem aagbaan le ki ti kan naabitiib bilee, bi yin ubaa ke Simon ki dulni u ke Piita, le ki yin unaal ke Andru. Bi nan bi mae kipək nnyun ni. Bi nan ye bijanbam la.

¹⁹ Le Yesu bui bi, “Dii mi man, aan m cha ni ban binib ki nan tii Uwumbər.”

²⁰ Waah len kina na, libuul ngbaan ni le bi siir cha baapər le ki dii u.

²¹ Le u foor siib kpee, le ki ki kan naabitiib bilee, Jems ni unaal Jənn, bi ye Sebedee aajapətiib na. Bi ni bite Sebedee nan bi buŋəb ni, ki bi leŋni baapər. Le Yesu yin bi. ²² Libuul ngbaan ni le bi siir cha buŋəb ngbaan ni bite le ki dii u.

Yesu aah mooni Uwumbər aabər ki cha bibum pək pu na
(Luk 6.17-19)

²³ Le Yesu bə dii Galilee aatim məmək ni, ki koo mmeen aadir ni, ki tuk binib Uwumbər aabər ki mooni Uwumbər aanaan aabənyaan tee, le ki cha bibum bi kpa iween aabəŋ məmək na, ni binib bimək kaa pək na pək. ²⁴ Le waayimbil moon Siria aatim məmək ni. Le bi joo ni bibum məmək u chee, binib bi iween aabəŋ joo bi na, ni binib bi tiyayaar joo bi na, ni binib bi ŋibimbik joo bi na, ni binib bi aawon faan na. Le u cha bi məmək pək. ²⁵ Le kinipaak nyan ni Galilee aatingbaan ni, ni kitin ki

* 4:4 : Lik Ikaal 8.3. † 4:6 : Lik Ilahn 91.11-12.

* 4:16 : Lik Aisaya 9.1-2.

‡ 4:7 : Lik Ikaal 6.16. § 4:10 : Lik Ikaal 6.13.

bi yin ki ke Ntim Kipiik na ni, ni Jerusalem aatiŋ ni, ni Judea aating-baan ni, ni Jæddann aamædapuul, ki dii u.

5

Binib aah ga ŋa pu ki kan Uwumbør aanyoor na

(Luk 6.20-23)

¹ Yesu aah kan kinipaak ngbaan na, le u jon ligongoln paab, le ki kal. Le waadidiliib kuun u chee. ² Le u waar umæb ki bui bi ke:

³ Binib bi nyi ke bi ye bigiim Uwumbør wæb na, waanyoor bi bi pu. Bima le yeh Uwumbør aanaan.

⁴ Binib bi kpa mpombiin baatunwanbir pu na, Uwumbør aanyoor bi bi pu; u ga sŋ bisui.

⁵ Binib bi sunn bibaa taab na, Uwumbør aanyoor bi bi pu. Bima le ga li yeh dulnyaa wee.

⁶ Binib bi aanimbil man ke bi li ye bininyaam na, Uwumbør aanyoor bi bi pu. Binimbil ga gbiin.

⁷ Binib bi kpa linimbaasaln na, Uwumbør aanyoor bi bi pu. U mu ga san bi kinimbaak.

⁸ Binib bi dii Uwumbør ni bisui mæmæk na, waanyoor bi bi pu. Bima le ga kan uma Uwumbør.

⁹ Binib bi par kijaak na, Uwumbør aanyoor bi bi pu. U ga len ke bi ye waabim.

¹⁰ Binib bi ji falaa Uwumbør aasan aadiim pu na, waanyoor bi bi pu. Bima le yeh uma Uwumbør aanaan.

¹¹ “Binib yaa sii nimi ki ŋa nimi falaa ki mæn inyamæn mæmæk aabŋ ki paan nimi, ki bii nimi, min Yesu pu kan, Uwumbør aanyoor bi ni pu. ¹² Ni li kpa mpopiin sakpen, ba pu? ni ga nan kan tinyoor sakpen paacham. Kina le bi nan ŋa Uwumbør

aabŋnabtiib bi nan bi n-yaayoonn na falaa.”

Uwumbør aanib aah naahn n-yaan ni nwiihn pu na

(Mak 9.50; Luk 14.34-35)

¹³ “Nimi maadidiliib le ye dulnyaa wee ni aayaan. N-yaan yaa bii, ki yaa kaa ki mæ kan, nibaa aa bi ki ga ki ŋmaa ŋa mu aan mu mæk. Mu aa ki bi tibør tibaa ni. Bi ga di mu kpir la. Le binib ga taa mu pu ki jer.

¹⁴ “Nimi le ye dulnyaa wee ni aawiihn, ni woln binib aanimbil. Kiti-sakpen ki bi ligongoln paab na aan ŋmaa bŋr. ¹⁵ Unii yaa see karyaa kan, waan di lisambil chin u pu. U ga di u tŋ tiwan paab la, le u woln kidiik mæmæk ponn ni nwiihn. ¹⁶ Ni li bi kina man. Cha binib mæmæk kan nimi aawiihn aah wiin pu na, aan bi kan nimi aatunyaan aan ki pak Nite Uwumbør u bi paacham na.”

Uwumbør aakaal aamækm

¹⁷ “Ni taa dak ke m dan m nan kuln Uwumbør aakaal ni Waabŋnabr aabŋr. Maa dan ke m nan kuln ti. M dan ke m nan ŋa taah len pu na mæmæk chub la. ¹⁸ M tuk nimi mbamæn la, nkaal ngbaan mubaa aan jer, see mu aah len pu na mæmæk ŋa. Buyoonn paacham ni dulnyaa ga li bi na, nkaal ngbaan mæmæk ga li beenin bi. ¹⁹ Nima pu na, unii umæk yii nkaal ngbaan ponn ni siib na, ki mæk binib kina na, u ga li ye uwaatiir Uwumbør aanaan ni. Unii umæk kii nkaal ngbaan, ki mæk binib kina na, u ga li ye unikpaan Uwumbør aanaan ni. ²⁰ M tuk nimi la, nimi aabimbin yaa kaa ŋan ki jer Uwumbør aakaal aamæmækb ni Farisii yaab* aabimbin kan, naan koo ni Uwumbør aanaan ni.”

Binib taa li gee liŋuul

²¹ “Ni ŋun ke bi nan tuk n-yaayoonn na aanib, ‘Taa ku unii, ke unii ubaa yaa ku uken kan, bi ga ji u tibør.’† ²² Min le tuk nimi ke unii umæk gee liŋuul una aabo pu na, bi ga ji u tibør.

* **5:20** : Farisii yaab nan ye Juu yaab bibaa bi aanimbil man ke binib li dii Moses aakaal na. Bi mu aa nan dii nkaal ngbaan mbamæn. Bi nan kpa kigaak la, kaa nan kpa linimbaasaln. † **5:21** : Lik Nnyam 20.13; Ikaal 5.17.

Unii umək tuk una aabo, ‘Saa bi tibər tibaa ni,’ bibəjirb aaninkpiib ga ji u tibər. Unii umək tuk una aabo ke, ‘Si ujər’ na, u ɲeer u koo mmii mu kaan junna na ni. ²³ Aa yaa bi Uwumbər Aadichal ni ki ban aa tii Uwumbər ipiin, ki teer ke aa koo aana aabo ubaa aataani ni kan, ²⁴ di saapiin di bil nima, ki buen ti chuu utaal waahr, aan ki nin gir ni ki nan tii Uwumbər ipiin ngbaan.

²⁵ “Aa ni unii yaa kpa tibər, u ban u di ti buen kooti ni kan, chuu utaal mala aan ni taa kee fuu nima, u taa di si ɲa ubəjir aanaal ni, ubəjir mu taa di si ɲa kiyondiik aaninkpel aanaal ni, ke u di si ɲa kiyondiik ni. ²⁶ M tuk si mbamən la, saan nyan nima ki nan saa buyoonn aa ga pa kooti ni aamombil məmək doo na.”

Kidagook aabər

²⁷ “Ni ɲun ke bi nan tuk n-yaayoonn na aanib, ‘Taa gər kidagook.’† ²⁸ Min le tuk nimi ke unii umək kan upii aan usui koo u ni kan, u kpaan gər kidagook usui ni la. ²⁹ Aa yaa gee tiwan ke saah gee aanimbigiil pu na kan, tiwan ngbaan yaa tən si ke aa tun titunwanbir kan, di ni lii. Saawan nibaa yaa bee yəli kan, ni soor ni tiwon məmək koo mmii mu kaan junna na ni. ³⁰ Aa yaa gee tiwan ke saah gee aanaangii pu na kan, tiwan ngbaan yaa tən si ke aa tun titunwanbir kan, di ni lii. Saawan nibaa yaa bee yəli kan, ni soor ni tiwon məmək koo mmii mu kaan junna na ni.”

Uja taa jenn upuu

(*Matiu 19.9; Mak 10.11-12; Luk 16.18*)

³¹ “N-yaayoonn na aanib nan ki len ke ‘Uja yaa jenn upuu lii kan, u ɲmee kigban, ki di tii u ki mək ke u jenn u.’§ ³² Min le tuk nimi ke upii yaa kaa gər kidagook kan, uchal yaa jenn u lii kan, u ɲa u upiidagoor le na. Uja u yoor baah jenn upii u lii na mu ye udagoor la.”

Naah ga puu tipuur pu na

† 5:27 : Lik Nnyam 20.14; Ikaal 5.18. § 5:31 : Lik Ikaal 24.1-4. * 5:38 : Lik Nnyam 21.24; Liifai Yaab 24.20; Ikaal 19.21. † 5:43 : Lik Liifai Yaab 19.18.

³³ “Ni ɲun ke bi nan tuk n-yaayoonn na aanib ke, ‘Taa puu Uwumbər nnyamən pu, ke aa yaa puu Uwumbər kan, ɲa saah len pu na.’

³⁴ Min le tuk nimi: ni taa puu Uwumbər. Ni taa puu paacham mu; ba pu? paacham ye Uwumbər aabərjal la. ³⁵ Ni taa puu kitin mu; ba pu? kitin ye Uwumbər aataa aajal la. Ni taa puu Jerusalem mu; ba pu? Jerusalem ye Uwumbər u ye Ubər kpaan na aatin la. ³⁶ Taa puu aayil; ba pu? saan ɲmaa kpeln kiyikpirk kibaa, ki li ye kiyikipiipiin, kaan ɲmaa kpeln kibaa ki li ye kiyikpibən. ³⁷ Ni po len ke ‘Een’, bee ‘Aayii’. Ni yaa ki kpee nibaa kan, naa ɲan.”

Naah ga ɲa binib bi ɲa nimi bakaa na pu na

(*Luk 6.29-30*)

³⁸ “Ni ɲun ke bi nan tuk n-yaayoonn na aanib, ‘Unii yaa chuu lokr aanimbil kan, bi chuu lokr u mu yaal. Unii yaa gbaa fenn aanyin kan, bi chuu fenn u mu yaan.’* ³⁹ Min le tuk nimi: unii yaa ɲa si bakaa kan, taa giin u waah ɲa si pu na. Unii yaa faa si aanaangii aataapak kan, aa cha u faa aanaangan aataapak mu. ⁴⁰ Unii yaa ban u di si buen bibəjirb chee ke u ti gaa saabəkul kan, tiin u saakekeln mu. ⁴¹ Uja yaa muk si ke aa cheen u mal ubaa kan, cheen u mal bilee. ⁴² Unii yaa mee si tiwan kan, tiin u. Unii yaa ban ke aa pinn u tiwan kan, taa yii.”

Naah ga ɲa nimi aadim pu na

(*Luk 6.27-28, 32-36*)

⁴³ “Ni ɲun ke bi nan tuk n-yaayoonn na aanib, ‘Li gee aana aabo ki nan saadin.’† ⁴⁴ Min le tuk nimi: ni li gee nimi aadim man, [ki bui binib bi seei nimi na ke, ‘Uwumbər ɲa tinyoor ɲa ni pu,’ ki ɲa binib bi nan nimi na tinann,] ki mee Uwumbər ki tii binib bi ɲani nimi falaa ki muk nimi na. ⁴⁵ Ni yaa ɲani kina kan, ni ga li ye Nite Uwumbər u bi paacham na aabim;

uma le cha waawiin puur ki woln tiniwanbir ni bininyaam pu, ki cha utaal nu ki tii binib bi ŋan na, ni binib bi kaa ŋan na. ⁴⁶ Ni yaa gee binib bi gee nimi na baanja kan, ni kpa tinyoor Uwumbər chee ee? Bilampoo gaab mu gee binib bi gee bi na la. ⁴⁷ Ni yaa dooni ninaabitiib baanja kan, ni ŋan ki jer biken aa? Aayii. Binib bi kaa dii Uwumbər aasan na mu ŋani kina la. ⁴⁸ Nima pu na, ni li bi mbaməm, ke Nite Uwumbər u bi paacham na aah bi pu na.”

6

Naah ga tii bigiim ipiin pu na

¹ “Ni li nyi man, ki taa tun nimi aatunyaan binib aanimbil ni, ke bi kan aan ki pak nimi. Ni yaa ŋani kina kan, naan kan tinyoor Nite Uwumbər u bi paacham na chee.

² “Aa yaa tii ugiin tiwan kan, taa joo kilon gbaa ke biŋmanɲmannim aah ŋani pu mmeen aadir ni, ni kitiŋ ponn ni, ke binib pak bi na. M tuk nimi mbamən la, bi kan baapal le na. ³ Aa yaa tii ugiin tiwan kan, taa cha aañangan li nyi aañangii aah ŋa pu na. ⁴ Tii u libəəl ni. Le Aate Uwumbər u kan saah ŋa pu libəəl ni na ga pa si binib aanimbil ni.”

Naah ga mee Uwumbər pu na (Luk 11.2-4)

⁵ “Ni yaa mee Uwumbər kan, ni taa mee u ke biŋmanɲmannim na aah mee u pu na. Bi gee ke bi sil mmeen aadir ni, ni kitiŋ ponn ni ki mee Uwumbər, aan binib kan bi. M tuk nimi mbamən la, bi kan baapal le na. ⁶ Sin ma kan, aa yaa mee Uwumbər kan, koo saadiik ni, ki di jaalen piin, ki mee Aate Uwumbər u bi libəəl ni na. Le Aate Uwumbər u kan saah ŋani pu libəəl ni na ga tii si tinyoor.

⁷ “Ni yaa mee Uwumbər kan, ni taa len yəl yəl aabər ke binib bi kaa dii Uwumbər aasan na aah len pu na. Bi dak ke bi yaa len sakpen kan, nima le ga cha Uwumbər ŋun. ⁸ Ni taa ŋani ke baah ŋani pu na; Nite Uwumbər nyi naah ban tiwan ni na, naa kee mee u. ⁹ Ni yaa mee Uwumbər kan, bui ke,

“Tite Uwumbər u bi paacham na, cha binib li san saayimbil.

¹⁰ Saanaan dan.

Bi li ŋani saageehn dulnyaa wee ni ke baah ŋani paacham pu na.

¹¹ Tiin timi din aawiin aajikaar.

¹² Cha timi aataani ki pinn timi, ke ti mu aah di cha pinn binib bi koo timi aataani ni pu na.

¹³ Taa cha ti kan ntəŋ.

Nyan timi kinimbəŋ aañaal ni.

[Si le yeh nnaan, ni mpəən, ni mpakm n-yoonn mu kaa kpa ndoon na.]

¹⁴ “Ni yaa di cha pinn binib baataani kan, Nite Uwumbər u bi paacham na mu ga di cha pinn nimi. ¹⁵ Ni yaa kaa di cha pinn binib baataani kan, Nite Uwumbər mu aan di cha pinn nimi aatunwanbir.”

Naah ga lul buməb pu na

¹⁶ “Ni yaa lul buməb kan, ni taa bii ninimbil wəb ke biŋmanɲmannim aah ŋani pu na; bi bii binimbil wəb ke binib bee ke bi lul buməb. M tuk nimi mbamən la, bi kan baapal la. ¹⁷ Sin ma kan, aa yaa lul buməb kan, finn aanimbil wəb, ki di nkpan ŋmir aayil, ¹⁸ aan binib taa bee ke aa lul buməb. Aate Uwumbər u bi libəəl ni na le ga bee. Le Aate Uwumbər u kan saah ŋa pu libəəl ni na ga tii si tinyoor.”

Paacham aawankpal (Luk 12.33-34)

¹⁹ “Ni taa kuun liwankpal bil dulnyaa wee ni. Idundur ni ŋipulaaleen ga bii ni. Binaayukb mu ga loon koo ni ki nan sun ni. ²⁰ Ni di liwankpal bil Uwumbər do. Idundur ni ŋipulaaleen aan bii li nima. Binaayukb mu aan koo ni nima ki nan sun li. ²¹ Saawankpal aah bi nin chee na, aasui mu bi nima la.”

Tiwon aawiihn (Luk 11.34-36)

²² “Linimbil ye tiwon aakaryaa la. Aanimbil yaa wiin kan, saabimbin məmək ga li gbii nwiin la. ²³ Aanimbil yaa jəb kan, saabimbin məmək ga li gbii mbəmbəən la.

Aanimbil li tii si nwiihn na yaa bɔɔn kan, aa bi mbɔmbɔɔn sakpiin ni la.”

Uwumbɔr ni liwangol
(Luk 16.13; 12.22-31)

²⁴ “Unii ubaa aan ŋmaa li ye din-datiib bilee aanaagbiija; u ga li nan ubaa, le ki gee uken; u ga li si ubaa aachan ni, le ki lik uken fam. Naan ŋmaa dii Uwumbɔr ni liwankpal mu.

²⁵ “Nima le m tuk nimi ke ni taa cha nimi aalandak muk nimi tiwon aawan pu, ki taa li dak: ‘Ti ga ji ba? Ti ga nyu ba? Ti ga peen ba?’ Limɔfal bi tijikaar baanja pu la aa? Tiwon bi tiwanpeenkaan baanja pu la aa? ²⁶ Lik inyoon i laani paacham na aah bi pu na. Yaa ko tijikaar ki mu aa chee, ki mu aa faa njikaabim fuu ŋpil ni. Nite Uwumbɔr u bi paacham na le kpiini i. Naa jer i ii? ²⁷ Ni ponn ni ubaa ga ŋmaa muk waalandak aan ki yunn jer Uwumbɔr aah siin pu na aa?*

²⁸ “Ba pu ni cha ilandak muk nimi tiwanpeenkaan pu? Dakl lik mmopuun aah bi pu na man. Mu aa tun lituln, ki mu aa fik tikokonn. ²⁹ M tuk nimi la, Ubɔr Solomonn u nan peeni tiwanpeenkaan nyaan na aawanpeenkaan aa nan ŋan ke mmopuun aah ŋan pu na. ³⁰ Timoor bi din ki ga fe wu mmii fen, le Uwumbɔr ŋa ti mmopuun mu ŋan na. Waan tii nimi tiwanpeenkaan aa? Naa gaa Uwumbɔr ki kii mbamɔm la. U ga tii nimi.

³¹ “Nima pu na, ni taa cha ilandak muk nimi, ki taa li dak: ‘Ti ga ji ba? Ti ga nyu ba? Ti ga peen ba?’ ³² Tiwan ngbaan mɔmɔk pu le binib bi kaa dii Uwumbɔr aasan na aanimbil man. Nite Uwumbɔr u bi paacham na nyi ke ni ban tiwan ngbaan mɔmɔk. ³³ Ni li ban Uwumbɔr aanaan, ni waasanyaan le waahr; le u ga di tiwan ngbaan mɔmɔk kpee nimi. ³⁴ Nima pu na, ni taa cha fen u choo na aabɔr muk nimi. Fen le ni ga fe dak fen aabɔr. Ni yaa dakl din aabɔr din kan, ni ŋeer kina la.”

7

Ni taa galni binib
(Luk 6.37-38, 41-42)

¹ “Ni taa galn binib, aan Uwumbɔr mu taa galn nimi. ² Naah galni binib pu na, Uwumbɔr mu ga galn nimi kina la. Naah tii binib pu na, Uwumbɔr mu ga giin kina le ki tii nimi. ³ Ba ŋa aa lik ki waa lidɔchɔl li bi aana aabo aanimbil ni na, kaa tee waa jaatɔlk u bi aayaan ni na? ⁴ Aa tee ŋa kinye ki bui aana aabo, ‘Cha m nyan lidɔchɔl li bi aanimbil ni na,’ ka jaatɔlk bi aayaan ni? ⁵ Sin unŋmanŋmann umina, chuu nyan jaatɔlk ngbaan aanimbil ni waahr, aan ki li waa mbamɔm, aan ki nan nyan aana aabo yaan ni lidɔchɔl.

⁶ “Ni taa di tiwan ni bi chain na di tii ibɔ. I ga gir nan junn nimi. Ni taa di nleenyaaan di tii igbeer. I ga taa taa mu pu.”

Naah ga li mee Uwumbɔr pu na
(Luk 11.9-13)

⁷ “Ni li mee Uwumbɔr man, le u ga tii nimi. Ni li ban Uwumbɔr chee man, le ni ga kan. Ni li kpaar jaalen man, le u ga piir tii nimi. ⁸ Unii umɔk mee Uwumbɔr na, u ga tii u. Unii umɔk ban na, u ga kan. Unii umɔk kpaar jaalen na, u ga piir tii u. ⁹ Tɔ, ubo ubaa yaa mee ute maab kan, u ga di litakpal tii u uu? ¹⁰ U yaa mee u ujan kan, u ga di ukuub tii u uu? ¹¹ Nimi titunwanbirdam yaa tee nyi ipiin i ŋan na ki tii nimi aabim kan, ŋmaninkabaa Nite Uwumbɔr u bi paacham na le aan di tiwan ni ŋan na ki di tii binib bi mee u na aa?

¹² “Nima pu na, naah ban ke binib li ŋani nimi pu na mɔmɔk, ni mu li ŋani bi kina. Uwumbɔr aakaal ni waabɔnabr aabɔr le mɔk kina.”

Naah ga dii pu na
(Luk 13.24)

¹³ “Ni li dii mbisamɔb mu kaa waa na. Nsan mu cha mmii mu kaan junn na ni na waa la. Nsan ngbaan aabisamɔb mu waa la. Binib bi dii mu na, bi wiir la. ¹⁴ Nsan mu cha limɔfal li kaa kpa ndoon na ni na aa waa.

* 6:27 : Bee “...aan ki di lisanj libaa kpee waafɔfɔk pu uu?”

Nsan ngbaan aabisamɔb mu aa waa. Binib bi dii mu na aa wiir.”

Naah ga ŋa pu ki bee binib aabimbin na

(Luk 6.43-44)

¹⁵ “Ni li nyi binyamɔndam bi ŋmanni ke bi ye Uwumbɔr aabɔnabr na. Bi ŋmanni ke bi ye ipiih, le ki tee ye ŋisapol ŋi ga bii nimi na. ¹⁶ Baatuln pu le ga cha ni bee bi. Bukokom ga ŋmaa lu nkakan aa? Ichakpeejagar ga ŋmaa lu saasaa aa? ¹⁷ Isui imɔk ŋan na ga lu ŋisubil ŋi ŋan na la. Isui i kaa ŋan na ga lu ŋisubil ŋi kaa ŋan na la. ¹⁸ Busub bu ŋan na aan ŋmaa lu ŋisubil ŋi kaa ŋan na. Busub bu kaa ŋan na mu aan ŋmaa lu ŋisubil ŋi ŋan na. ¹⁹ Busub bumɔk kaa lu ŋisubil ŋi ŋan na kan, bi ga gaa bu, ki di ŋa mmii ni. ²⁰ Nima pu na, baah ŋa pu na le ga cha ni bee birɔmanɔmannim bi ŋmanni ke bi ye Uwumbɔr aabɔnabtiib na.”

Binib bi ga koo Uwumbɔr aanaan ni na

(Luk 13.25-27)

²¹ “Naa ye binib bimɔk yin mi ke ‘Dindaan, Dindaan’ na le ga koo Uwumbɔr aanaan ni. Binib bi ŋani Nte Uwumbɔr u bi paacham na aah gee pu na le ga koo waanaan ni. ²² Liyaadaal ngbaan le binib pam ga bui mi, ‘Tidindaan, Tidindaan, ti nan nabr Uwumbɔr aabɔr saayimbil pu, ki nyan tiyayaar binib ni, saayimbil pu, ki tun lijinjiir aatun saayimbil pu.’ ²³ Le m ga tuk bi, ‘Nimi titunwanbirdam, maa nyi nimi. Siir m chee man.’”

Bidimaab bilee aabɔr
(Luk 6.47-49)

²⁴ “Nima pu na, unii umɔk ŋun maabɔr ngbaan ki ŋani kina na, naahn unii u kpa nlan, ki maa waadiik litakpal pu na. ²⁵ Utaal nun, le nwam nyan, le libuln daar, le ki pee kidiik ngbaan. Kaah si litakpal pu na, le kaa lir.

²⁶ “Unii umɔk ŋun maabɔr ngbaan, kaa ŋani kina na, naahn unii u kaa kpa nlan ki maa waadiik litambol pu na la. ²⁷ Utaal nun, le nwam nyan, le

libuln daar ki pee kidiik ngbaan; le ki lir. Ki lir kookoo la.”

Yesu aapɔɔn

²⁸ Yesu nan len doo. Waah tuk bi tibɔr ti na, le ni gar kinipaak ngbaan. ²⁹ U tuk bi ke unii u kpa Uwumbɔr aapɔɔn na la, kaa tuk bi ke Uwumbɔr aakaal aamɔmɔkb aah tuk bi pu na.

8

Yesu aah cha ukɔndaan pɔɔk pu na
(Mak 1.40-45; Luk 5.12-16)

¹ Yesu nan sunn ni ligongoln na taab. Le kinipaak sakpen dii u. ² Le ukɔndaan ubaa dan u chee ki nan gbaan unimbiin ni, le ki doon u ki bui u, “Ndindaan, aa yaa gee kan, aa ga ŋmaa cha m pɔɔk.”

³ Le Yesu taln unjaal, ki meeh u, le ki bui u, “M gee. Aa pɔɔk a.” Libuul ngbaan ni le u pɔɔk. ⁴ Le Yesu bui u, “Li nyi, ki taa tuk unii ubaa. Li cha Uwumbɔr aatotoor chee ki ti di aabaa mɔk u, ki toor kitork tii Uwumbɔr, Moses aakaal aah len pu na. Nima le ga mɔk binib ke aa pɔɔk a.”

Yesu aah cha butɔb aajab aaninkpel aatutunn pɔɔk pu na

(Luk 7.1-10)

⁵ Yesu nan koo Kapenaum aatin ni. Le butɔb aajab nkub aaninkpel ubaa dan u chee ki nan gan u ki bui u, ⁶ “Ndindaan, maatutunn dɔ linampal. Uwon faan ki wu sakpen a.”

⁷ Le Yesu bui u, “M ga dan ki nan cha waaween sɔŋ.”

⁸ Le u bui u, “Ndindaan, maa ŋeer aa dan ndo ki nan koo maadichal ni. Aa yaa po len ke ‘Pɔɔk’ kan, maatutunn ngbaan ga pɔɔk. ⁹ Min mbaa kii maaninkpel aamɔb, ki mu ye butɔb aajab aaninkpel la, le ki bui ubaa, ‘Li cha,’ le u buen; ki bui ubaa mu, ‘Dan,’ le u dan; ki bui maanaagbiija, ‘Ŋa kina,’ le u ŋa.”

¹⁰ Yesu aah ŋun waah len pu na, le ni gar u pam. Le u bui binib bi dii u na ke, “M tuk nimi mbamɔn la, maa kee kan unii ubaa bi Israel yaab ponn ni ki gaa mi ki kii mbamɔm kina. ¹¹ M tuk nimi la, binib pam ga nya ni liwipuul wɔb, ni liwilir wɔb, ki

nan kal, ki ji Abraham, ni Aisak, ni Jakob chee tijikaar Uwumbər aanaan ni. ¹² Le Juu yaab bi ba ga koo ni na, Uwumbər ga chuu nyan bi lipaal mbəmbəən aah bi nin chee na. Bi ga wii ki ηmə ηinyin nima chee.” ¹³ Tə, le u bui butəb aajab aaninkpel ngbaan, “Li dii saasan. Saah gaa mi ki kii mbaməm pu na, ni ηa kina ki tii si.”

Yesu aah len kina na, libuul ngbaan ni le uninkpel ngbaan aatutunn pəək.

*Yesu aah cha bibum pam pəək pu na
(Mak 1.29-34; Luk 4.38-41)*

¹⁴ Yesu nan buen Piita aadichal ni, le ki ti kan Piita aapuu aana bun ki də kidiik ni. Le uwon ton. ¹⁵ Le Yesu meeh unjaal. Le uwon səη. Le u fii, ki chann u tichann.

¹⁶ Kijook aah joor na, le binib dan Yesu chee, ki joo ni binib bi tiyayaar joo bi na pam. Yesu nan po len tibər baanja la, le tiyayaar ngbaan nyan bi ni. Le u cha bibum məmək mu pəək.

¹⁷ U ηa kina ke ni gbiin Uwumbər aabənabr Aisaya aah nan len pu na ke, “Uma ubaa le nyan ni iween, ni tibunbunn timi aawon ni.”*

*Binib bi nan ban ke bi dii Yesu na
(Luk 9.57-62)*

¹⁸ Yesu nan kan ke kinipaak ki dii u na wiir sakpen a. Nima pu le u nan tuk waadidiliib ke u ban u puur nnyusakpem la. ¹⁹ Le Uwumbər aakaal aaməməkr ubaa nan dan u chee ki nan bui u, “Uməməkr, m ga dii si, saah cha nin chee na mək.”

²⁰ Le Yesu bui u, “Inək kpa yaah koo ibuu i ponn ni na. Inyoon i laani paacham na mu kpa yaadil. Min Unibən Aabo ma aa kpa maah ga doon nin chee na.”

²¹ Le waadidiir ubaa mu bui u, “Ndindaan, m mee si nsan, cha m buen ti sub nte waahr, aan ki nan dii si.”

²² Le Yesu bui u, “Dii mi dandana wee, ki cha bitekpiib sub təb.”

*Yesu aah ηa pu ki cha kibun ηmin na
(Mak 4.35-41; Luk 8.22-25)*

²³ Le Yesu koo bunəb ni. Le waa-didiliib mu dii u. ²⁴ Baah chuun

nnyun ni cha na le kibun ti fii ki bi daar, le tinyunkpenn fii ti ti biin bunəb pu. Yesu nan də geen. ²⁵ Le waadidiliib dan ki nan gbaa finn u ki bui u, “Tidindaan, ter timi. Ti ga bee nnyun ni.”

²⁶ Le u bui bi, “Ba ηa ni san ijawaan? Naa gaa mi ki kii mbaməm.” Le u fii ki kae kibun ni nnyun. Le kibun ni nnyun mək ηmin chii.

²⁷ Ni nan gar bi pam. Le bi baa təb, “Ba aanibol le na? Hali kibun ni nnyun kii waaməb.”

*Yesu aah cha biwaab bilee pəək pu na
(Mak 5.1-20; Luk 8.26-39)*

²⁸ Le bi fuu nnyusakpem aadapuul, Gadarene yaab aatin ni. Baah fuu nima na le biwaab bilee nyan ni baah sui binib titakpalunn ti ponn ni na, ki tooh u nsan ni. Biwaab ngbaan yaa nan kan unii kan, bi ga gbaa u la. Nima pu na, ubaa aa nan ηmaa jer nima chee. ²⁹ Baah kan Yesu na, le bi teen ke, “Sin, Uwumbər Aajapəən, aa ban ba ti chee? Aa dan do ke aa nan ηa timi falaa n-yoonn aah kaa kee ηeer buyoonn aa?”

³⁰ Le igbeer i wiir na bi dandar ki chuun ji. ³¹ Le tiyayaar ti bi bijab ngbaan ni na gan Yesu, “Aa yaa nyan timi binib ngbaan ponn ni kan, cha ti ti koo igbeer ngbaan ni.”

³² Le Yesu bui ti, “Li cha man.” Le ti nyan binib ngbaan ni, le ki ti koo igbeer na ni. Libuul ngbaan ni, le igbeer ngbaan məmək san sunn liməəgongoln taab, le ki ti koo nnyun ni ki kpo.

³³ Le bijab bi kiir igbeer ngbaan na san buen kitiη ni, ki ti tuk binib Yesu aah cha biwaab ngbaan pəək pu na, ni tibər ngbaan məmək. ³⁴ Kitiη ngbaan aanib aah ηun kina na, le bi məmək dan ki nan tooh Yesu nsan ni. Baah kan u na, le bi gan u ke u nyan baatiη ni.

* 8:17 : Lik Aisaya 53.4.

9

Yesu aah cha uja u aawon faan na pɔɔk pu na

(Mak 2.1-12; Luk 5.17-26)

¹ Le u gir koo buɔɔb ni, ki ki puur nnyusakpem ki kun udo aatin ni. ² Le bijab bibaa lulin ni uja u aawon faan na likekeln ni Yesu chee. Le Yesu kan baah gaa u ki kii mbamɔm pu na, le ki bui uja u aawon faan na, “Maabo, chuu aabaa, m di cha saatunwanbir pinn si.”

³ Waah len kina na, le Uwumbɔr aakaal aamɔmɔkb bibaa dakl bisui ni ke, “Uja wee sii Uwumbɔr la.”

⁴ Le Yesu bee baalandak, le ki baa bi, “Ba ɲa ni dak ilandak i kaa ɲan na nisui ni? ⁵ Maah len ke m di cha waatunwanbir pinn u na le pɔɔ aan m yaa len ke ‘Fii ki li chuun’ le pɔɔ? ⁶ M ga mɔk nimi ke min Unibɔn Aabo kpa mpɔɔn dulnyaa wee ni ke m di cha pinn titunwanbir.” Waah len kina na, le u bui uja u aawon faan na ke, “Fiin ki yoor saawandookaan ki li chaa kun.”

⁷ Libuul ngbaan ni le uja ngbaan fii ki chaa kun. ⁸ Kinipaak ngbaan aah kan kina na, le bi san ijawaan, ki nyun Uwumbɔr u tii unibɔn mpɔɔn kina na.

Yesu aah yin Matiu pu na

(Mak 2.13-17; Luk 5.27-32)

⁹ Le Yesu siir nima ki buen. Waah cha na, le u kan ulampoogaar ubaa bi yin u ke Matiu. U ka baah gaal lampoo nin chee na. Le Yesu bui u, “Li dii mi.”

Le u fii ki dii u.

¹⁰ Le Yesu ni waadidiliib nan kal Matiu do ki jin tijikaar. Le bilampoogaab ni titunwanbirdam bi wiir na dan nan jin bi chee tijikaar. ¹¹ Farisii yaab aah kan kina na, le bi baa waadidiliib, “Ba ɲa nimi aamɔmɔkr ji bilampoogaab ni titunwanbirdam chee tijikaar?”

¹² Le Yesu ɲun baah len pu na, le ki bui ke, “Binib bi kpa laafee na aa ban dɔkta, see binib bi bun na le ban dɔkta. ¹³ Uwumbɔr Aagban len ke waa ban ke binib toor kitork

baanja ki tii u. U ban ke bi li san tɔb kinimbaak la.* Li cha ki ti bae tibɔr ngbaan aatataa. Maa dan ke m nan yin bininyaam. M dan ke m nan yin titunwanbirdam [ke bi nan kpeln baabimbin.]”

Kimɔlul aabɔr

(Mak 2.18-22; Luk 5.33-39)

¹⁴ Le Jɔnn aadidiliib dan Yesu chee, le ki nan bui u, “Ti ni Farisii yaab lul bumɔb kpakpaayuk la. Ba pu saadidiliib ma aa lulni bumɔb?”

¹⁵ Le u baa bi, “Bicham bi dan bi nan ji ubɔndinn aajim na ga ɲmaa li kpa mpombiin buyoonn upiidinn bi bi chee na aa? Aayii. N-yoonn choo, le bi ga nan chuu nyan upiidinn na bi chee mpɔɔn. N-yoonn ngbaan le bi ga lul bumɔb.”

¹⁶ Yesu nan ki len ke, “Ubaa aan di likekepɔln aageln len libɔkukpokl. U yaa ɲa kina kan, likekepɔln aageln na ga kar libɔkukpokl na. Liboln ngbaan ga jer njan yaan. ¹⁷ Ubaa mu aan di ndawiin ki di ɲa kilookpok ponn ni. U yaa ɲa kina kan, kilook ngbaan ga puu, ki bii. Ndaan mu ga kpir. Bi ga di ndawiin ki di ɲa kiloopɔɲ ni la. Le ndaan aan kpir. Kilook ngbaan mu aan bii.”

Yesu aah cha upii ubaa pɔɔk aan ki fikr upiibo nkun ni pu na

(Mak 5.21-43; Luk 8.40-56)

¹⁸ Yesu aah bi len kina na, le uninkpel ubaa dan nan gbaan unimbiin ni ki doon u, le ki bui u, “Mbisal kpo a. Dan nan di aanjaal paan u pu, le u ga fikr.”

¹⁹ Le Yesu fii ki dii u. Waadidiliib mu dii u.

²⁰ Le upii u fu tipiir ɲibin kipiik ni ɲilee taa door na nan bi nima, ki dan Yesu aapuwɔb, le ki nan meeh waabɔkul aamɔjuul; ²¹ ba pu? u nan dak usui ni ke u yaa po meeh Yesu aabɔkul kan, u ga pɔɔk.

²² Le Yesu fenn ki kan u, le ki bui u, “Mbisal, chuu aabaa. Saah gaa mi ki kii mbamɔm pu na, nima le cha aa pɔɔk.” Libuul ngbaan ni le u pɔɔk.

* 9:13 : Lik Hosea 6.6.

²³ Le Yesu fuu uninkpel ngbaan aadichal ni, ki ti koo li ponn ni, ki kan kinipaak nima. Bi nan wii ikpowiil, ki pii ŋiwul, ki faa kifuuuk. ²⁴ Le u bui bi, “Nyan lipaal man. Upiibo ngbaan aa kpo. U geen la.”

Le bi laa u sakpen. ²⁵ Baah nyan kinipaak ngbaan lipaal na, le u koo ni upiibo ngbaan aah bi kidiik ki ponn ni na, le ki ti chuu unjaal, le u fii.

²⁶ Le bi mooni tibər ngbaan itingbaan məmək ni.

Yesu aah likr bijoom bilee aanimbil pu na

²⁷ Yesu nan siir nima. Waah cha na le bijoom bilee dii u, ki tar ke, “David Aayaabil, san timi kinimbaak.”

²⁸ Le u ti koo kidiik ni. Le bijoom ngbaan mu koo ni u chee. Le u baa bi, “Ni pak ke m ga ŋmaa likr ninimbil aa?”

Le bi kii, “Tidindaan, een.”

²⁹ Baah len kina na, le u meeh binimbil, le ki bui bi, “Naah gaa mi ki kii pu na, ni ŋa kina ki tii nimi.” ³⁰ Le binimbil likr. Le u sur bi mbaməm ke bi taa tuk unii ubaa.

³¹ Le bi buen ki ti joo waayimbil mooni itingbaan məmək ni.

Yesu aah cha ubir pək pu na

³² Bijoom ngbaan aah nyan ni Yesu chee na, le binib bibaa nan joo ni ubir u tiyayaar joo u na. ³³ Le Yesu nyan tiyayaar u ni. Le u len, kaa ki ye ubir. Le ni gar kinipaak ngbaan pam. Le bi len ke, “Taa kee kan kina timi Israel yaab aatiŋ ni.”

³⁴ Le Farisii yaab bui ke tiyayaar aayidaan le tii u mpəon ke u nyan tiyayaar binib ni.

Yesu aah san kinipaak ngbaan kinimbaak pu na

³⁵ Yesu nan bə dii ntisakpem, ni ntiwaatiir ni, le ki koo mmeen aadir ni, ki tuk binib Uwumbər aabər, ki mooni Uwumbər aanaan aabənyaan tee, le ki cha bibum bi kpa iween aabəŋ məmək na, ni binib bimək kaa pə na pək. ³⁶ Waah kan kinipaak ngbaan na, le u san bi kinimbaak sakpen; ba pu? bi naahn ipiih i yəl ki də kitiŋ, kaa kpa upihkpaal na la.

³⁷ Le u bui waadidiliib, “Idi biir a, ki wiir. Bidicheeliib ma aa wiir. ³⁸ Nima pu na, ni li mee kisaak Aadindaan man ke u tun ni bidicheeliib bi nan chee waajikaar.”

10

Yesu aakpambalb kipiik ni bilee (Mak 3.13-19; Luk 6.12-16)

¹ Yesu nan yin waakpambalb kipiik ni bilee ke bi dan u chee, le ki nan tii bi mpəon ke bi ti nyan tiyayaar binib ni, ki cha bibum bi kpa iween aabəŋ məmək na, ni binib bimək kaa pə na pək.

² Waakpambalb kipiik ni bilee ngbaan aayimbil sə: njan, Simonn u bi yin u ke Piita na, ni Andru u ye Simonn aanaal na; Jems u ye Sebedee aajapəon na, ni Jənn u ye Jems aanaal na; ³ Filip, ni Batolomiu; Tomas, ni Matiu u nan gaal lampoo na; Jems u ye Alfeus aajapəon na, ni Tadeus; ⁴ ni Simonn u nan ban u kuln waatiŋ aadim na, ni Judas Iskariot u ga nan kooh Yesu na.

Yesu aakpambalb kipiik ni bilee aatuln (Mak 6.7-13; Luk 9.1-6)

⁵ Yesu nan tun waakpambalb kipiik ni bilee ngbaan bi ti moon Uwumbər aabər ki bui bi, “Ni taa buen binib bi kaa ye Juu yaab na aatiŋ ni, ki taa buen Samaria yaab aatiŋ kibaa ni. ⁶ Li cha man Israel yaab bi yenn Uwumbər aasan ni na aatim ni, ⁷ ki ti li mooni Uwumbər aabər ke waanaan peen ni a, ⁸ ki cha bibum pək, ki li fikr binib bi kpo na, ki cha bikəndam pək, ki nyan tiyayaar ni bipəniib binib ni. Ni kan mpəon, kaa pan nibaa. Ni mu li tii bibum laafee, ki taa li ban tipar. ⁹ Ni taa li joo ŋimombil tikpalənn ni, ¹⁰ ki taa li tu lituln, ki taa li joo libəkul ki kpee naah pee li na pu, ki taa li joo ŋinaatak, ki taa li joo tijaangbar; ba pu? ni ŋan ke ututunn məmək ji waatuln pu la.

¹¹ “Ni yaa fuu kitiŋ kibaa ni kan, ni li ban uninyaan u ga gaa nimi waadiik ni na, ki li bi nima ki ti saa buyoonn ni ga nan nya nima na. ¹² Ni

yaa koo lidichal libaa ni kan, ni doon bi ki bui bi ke Uwumbər aanyoor bi bi pu. ¹³ Lidichal ngbaan aanib yaa gaa nimi kan, Uwumbər aanyoor ga li bi bi pu. Bi yaa kaa gaa nimi kan, waanyoor aan li bi bi pu. ¹⁴ Lidichal libaa aanib, bee kitiŋ kibaa aanib yaa kaa gaa nimi, ki yaa kaa kii nimi aabər kan, ni nyan nima ki kpaar nitaa aatatan ki lii nima. ¹⁵ M tuk nimi mbamən la, bundaln Uwumbər ga nan ji binib tibər na, binib ngbaan aatafadaan ga jer Sodom ni Gomora aatim aanib aatafadaan.”

Binib aah ga ŋa Yesu aanib falaa pu na
(Mak 13.9-13; Luk 21.12-17)

¹⁶ “M ga tun nimi, ni ti moon Uwumbər aabər. Ni ga li bi ke ipiih i bi ŋisapol aakaasisik ni na la. Ni li kpa nlan ke iwaa aah kpa nlan pu na, ki li bi suuna ke ŋinanjel aah bi pu na. ¹⁷ Ni li nyi man. Bi ga nan chuu nimi ki ji nimi tibər, ki gbaa nimi ŋinaalab mmeen aadir ni. ¹⁸ M pu, le ntim aaninkpiib ni bibər b ga ji nimi tibər. Le ni ga tuk Juu yaab, ni bi kaa ye Juu yaab na tibənyaan tee. ¹⁹ Bi yaa chuu nimi kan, ni taa baa nisui ni ke ni ga len kinye; n-yoonn ngbaan yaa nan fuu ni kan, Uwumbər Aafuur Nyaan le ga tuk nimi naah ga len pu na; ²⁰ naa ye nimi le ga len, Nite Uwumbər Aafuur Nyaan le ga cha ni len.

²¹ “Binib ga di binaabitiib ŋa binib aanjaal ni, ke bi ti ku bi. Tetiib mu ga di baabim ŋa binib aanjaal ni, ke bi ti ku bi. Binib mu ga yii bitetiib ni binatiib, ki cha binib ku bi. ²² Le binib məmək ga li nan nimi m pu. Unii umək jin limər ki dii mi ki ti saa liməfal aadoon na, uma le ga ŋmar. ²³ Bi yaa ŋa nimi falaa kitiŋ kibaa ni kan, ni san buen kitiŋ kiken ni. M tuk nimi mbamən la, buyoonn min Unibən Aabo ga nan gir ni na, naan kee bə dii Israel yaab aatim məmək ni, ki doo.

²⁴ “Unii u bae mbaem na aa jer waaməməkr. Unaagbiija ubaa mu aa jer udindaan. ²⁵ Unii u bae mbaem

na yaa bi ke waaməməkr aah bi pu na kan, cha unimbil gbiin kina. Unaagbiija yaa bi ke udindaan na kan, cha unimbil gbiin kina. Bi yaa yin udichadaan kinimbəŋdaan kan, baan yin waachiln ni aanib mu kinimbəŋdam aa?”

Ni li san Uwumbər baanja
(Luk 12.2-7)

²⁶ “Ni taa san binib ijawaan man. Tibəbərkaan məmək ga kpiir. Tibər timək bəə na, ti ga nyan mpaan pu. ²⁷ Maah tuk nimi tibər ti libəəl ni na, ni li mooni ti binib ni. Maah loon tibər ti nitafal ni na, ni li mooni ti lipaal. ²⁸ Ni taa san binib ijawaan man. Bi ga ŋmaa ku nimi aawon baanja la. Baan ŋmaa ku nimi aawiin. Ni li san Uwumbər u ga ŋmaa bii tiwon ni nwiin məmək mmii mu kaan junn na ponn ni na. ²⁹ Bi kooh iyaar ilee janjan ubaa la. Nite Uwumbər yaa kaa kii kan, uyaar ubaa aan lir ni kitiŋ. ³⁰ Uwumbər nyi nimi aayikpir aakahm. ³¹ Nima pu na, ni taa san ijawaan man. Ni jer iyaar pam.”

Len binib aanimbiil ni ke aa ye Yesu yoo la
(Luk 12.8-9)

³² “Unii umək len binib aanimbiil ni ke u ye miyoo na, m mu ga len Nte Uwumbər u bi paacham na aanimbiil ni ke udaan ngbaan le ye miyoo. ³³ Unii umək len binib aanimbiil ni ke waa ye miyoo na, m mu ga len Nte Uwumbər u bi paacham na aanimbiil ni ke udaan ngbaan aa ye miyoo.”

Binib bi dii Yesu na, ni bi kaa dii u na aa kpaa kiməbaan
(Luk 12.51-53; 14.26-27)

³⁴ “Maah dan dulnyaa wee ni na, ni taa dak ke nima le ga cha binib məmək li kpaa kiməbaan. M pu, le butəb ga li bi. ³⁵ M pu, uja ga kpak ute kinikpakpak, usapəən mu ga kpak una, upii mu ga kpak uchapii. ³⁶ Unii aadim ga li ye waachiln ni aanib la.*

³⁷ “Unii umək gee ute, bee una ki jer mi na, waa ŋeer u le ye maadidiir. Unii umək gee ujaapəən, bee ubisal

* 10:36 : Lik Maika 7.6.

ki jer mi na, u mu aa ñeer u le ye maadidiir. ³⁸ Unii umæk kaan yoor waadapuinkoo ki dii mi na kan, waa ñeer u le ye maadidiir.

³⁹ “Unii yaa kaa kii ke u kpo m pu kan, waamofal ga bee yoli la. Unii yaa kpo m pu kan, u ga kan limofal li kaa kpa ndoon na.”

*Uwumbər aah ga pa binib pu na
(Mak 9.41)*

⁴⁰ “Unii yaa gaa nima maanib kan, u gaa mi le na. Unii yaa gaa mi kan, u gaa Uwumbər u tun ni mi na le na. ⁴¹ Unii yaa gaa Uwumbər aabənbr kan, waah ye Uwumbər aabənbr na pu le cha u gaa u, nima na, u ga kan Uwumbər aabənbr aapal. Unii yaa gaa uninyaan kan, waah ye uninyaan na pu le cha u gaa u, nima na, u ga kan uninyaan aapal. ⁴² M tuk nima mbamən la, unii umæk tii maadidiir waatiir ubaa nnyunyunkoo baanja na kan, waah ye maadidiir pu na le cha u tii u, nima na, u ga kan tiyaa-par.”

11

*Jənn aah tun ni waadidiliib Yesu chee pu na
(Luk 7.18-35)*

¹ Yesu aah tuk waadidiliib kina ki ti doo na, le u siir nima, ki buen ti moon Uwumbər aabər itingbaan ni.

² Le Jənn u muini binib nnyun ni na bi kiyondiik ponn ni ki ñun Yesu Kristo aah tun pu na. Le u tun ni waadidiliib u chee ³ ke bi ti baa u ke u ye unii u Uwumbər aabənbatiib nan len ke u ga dan na aan waa ye? Bi li ban uken aa?

⁴ Le Yesu bui bi, “Gir buen Jənn chee ki ti tuk u naah ñun pu na, ni naah kan pu na: ⁵ ke m likr bijoom aanibil, ki cha biwəb, ni bikəndam, ni bitafakpaab pəək, ki fikr binib bi kpo na nkun ni, ki tuk bigiim Uwumbər aabənyaan tee. ⁶ Unii u kaa joo mi beeni na, Uwumbər aanyoor bi u pu.”

⁷ Le Jənn aadidiliib ki gir buen u chee. Baah cha na, le Yesu len

kinipaak ngbaan chee Jənn aabər ke, “Naah nan buen Jənn chee nteer-sakpiin ni na, ni nan buen ni ti kan ba? Lipul li libuln fiini li na aa? Aayii. ⁸ Ni nan buen ni ti kan ba? Uja u pee tiwanyaan na aa? Aayii. Binib bi pee tiwanyaan na bi bibərb aadichal ni la. ⁹ Ni nan buen ni ti kan ba? Uwumbər aabənbr aa? Mbamən, m tuk nima la, ni nan kan unii u jer Uwumbər aabənbr na. ¹⁰ Ni ñmee Uwumbər Aagban ni ke Uwumbər bui ke, ‘Maatutunn sɔ. M tun ni u ke u loln ni nsan ki nan toor nsan ki siin si.’* Jənn le ye ututunn ngbaan. ¹¹ M tuk nima mbamən la, baa kee ma unii ubaa u jer Jənn u muini binib nnyun ni na. Le unii u ye uwaatiir Uwumbər aanaan ni na jer Jənn. ¹² Buyoonn Jənn nan fuu ni ki nan saa dandana na, le binib aanibil man ke bi ti koo Uwumbər aanaan ni, le ki koo mpəən pu. ¹³ Uwumbər aakaal ni waabənbr aaliin nan len Uwumbər aanaan aah ga li bi pu na, ki nan saa Jənn aayoonn. ¹⁴ Ni yaa ban ke ni pak baah nan len pu na kan, ni ga bee ke Jənn ye Uwumbər aabənbr Elaija u bi nan len ke u ga fuu ni na la. ¹⁵ U kpa litafal u ñun na kan, u ñun.

¹⁶ “M ga di ba ñan dandana aanib ngbaan? Bi bi ke mbim mu ka kinyan ni ki bui binjeen aatətiib, ¹⁷ ‘Ti pii ñiwul tii nima, le naa saar. Ti wii ikpowiil, le naa kaani.’ ¹⁸ Dandana aanib ngbaan mu bi kina la; Jənn dan ki nan lulni buməb, kaa nyu ndaan, le bi len ke u kpa kinimbəŋ. ¹⁹ Min Unibən Aabo dan le ki ji ki nyu, le bi len ke m ye upusakpiindaan ki ye udanyur, ki jənni bilampoogaab ni titunwanbirdam. Tɔ, nlan aah tun pu na le mək ke mu ñan.”

*Binib bi kaa kpeln baabimbin na aabər
(Luk 10.13-15)*

²⁰ N-yoonn ngbaan le Yesu piin ki bi len ki kae ntim mubaa aanib. U nan tun lijnjiir aatun pam ntim ngbaan ponn ni, le baa kpeln baabimbin. Nima le cha u kae bi. ²¹ U nan

* 11:10 : Lik Malakai 3.1.

len ke, “Korasinn aatiŋ aanib, tibəbir bi ni pu. Betseda aatiŋ aanib, tibəbir bi ni mu pu; ba pu? m yaa ba nan tun lijinjiiir aatun Taya aatiŋ ponn ni, ni Saidonn aatiŋ ponn ni ke maah tun ni ponn ni pu na kan, bi ba ga kpeln baabimbin ni yunn a, ki li pee tiwanpeenkaan ni saak kuub na, ki di nfanan puk biyil, aan ki mək ke bisui bii baatunwanbir pu. ²² M tuk nimi la, bundaln Uwumbər ga ji binib tibər na, nimi aatafadaan ga jer Taya ni Saidonn aatim aanib aatafadaan. ²³ Nimi Kapenaum aatiŋ aanib, bi ga yoor nimi paacham aa? Aayii. Bi ga sunn nimi kitekpiitiŋ ni; ba pu? m yaa ba nan tun lijinjiiir aatun Sodom aatiŋ ponn ni ke maah tun ni ponn ni pu na kan, kitinŋ ngbaan ba ga li bi ki nan saa dandana wee. ²⁴ M tuk nimi la, bundaln Uwumbər ga ji binib tibər na, nimi aatafadaan ga jer Sodom aatiŋ aanib aatafadaan.”

*Dan Yesu chee man ki kan lifuur
(Luk 10.21-22)*

²⁵ N-yoonn ngbaan le Yesu bui ke, “Nte Uwumbər, u ye paacham ni taab Aadindaan na, aa bər tibər timina bilankpalb ni binimbiwolm, le ki di mək chapəntiib, nima pu le m pak si. ²⁶ Nte, saageehn le na, nima le cha aa ŋa kina.

²⁷ “Tə, Nte Uwumbər le tii mi tiwan məmək. Ubaa aa nyi min Uwumbər Aajapəon, see Nte Uwumbər. Ubaa mu aa nyi Nte Uwumbər, see min Ujapəon. Binib bi m ban ke m di Uwumbər mək bi na, bi mu nyi u.

²⁸ “Nimi bimək tun lituln ki ti bak na, dan m chee man, le m ga tii nimi lifuur. ²⁹ Gaa maatuln man, ki bae mbaem m chee; m bi suuna, ki sunn mbaa taab. Ni ga kan lifuur; ³⁰ ba pu? maaməkm aa pə. Maatuln mu aa nyuun.”

12

*Juu yaab aakpaakool daal aabər
(Mak 2.23-28; Luk 6.1-5)*

¹ N-yoonn ngbaan le Yesu ni waa-didiliib bə dii kisaak kibaa ponn ni,

Juu yaab aakpaakool daal. Nkon nan joo waadidiliib, le bi piin ki bi chur tijikaar ki geei ki per ki ŋmə. ² Le Farisii yaab kan baah ŋani pu na, le ki bui Yesu, “Lik saadidiliib aah ŋani pu na. Timi aakaal aa kii ke bi ŋa kina likpaakool daal.”

³ Le u baa bi, “Naa karn Ubər David aah nan ŋa pu na aa? Nkon nan joo u ni waanib. ⁴ Le u koo Uwumbər Aadichal ni. Le u ni bi ŋman Uwumbər aaboroboro. Baah ŋman boroboro ngbaan na, le bi bii Moses aakaal mu len ke Uwumbər aatotoorb baanja le ga ŋmə boroboro ngbaan na. ⁵ Tə, likpaakool daal məmək Uwumbər aatotoorb bi bi waadichal ni na mu bii likpaakool daal aakaal, le ubaa aa galni bi. Naah kee karn kina Nkaal aagban ni ii?

⁶ M tuk nimi la, unii u jer Uwumbər Aadichal na bi do. ⁷ Uwumbər Aagban len ke waa ban ke binib toor ki-tork baanja ki tii u. U ban ke bi li san təb kinimbaak.* Ni yaa ba nyi iliin ngbaan aatataa kan, naa ba ga galn binib bi kaa kpa taani na. ⁸ Tə, min Unibən Aabo le ye likpaakool daal mu Aadindaan.”

*Yesu aah cha uja u aanjaal faan na
pəək pu na*

(Mak 3.1-6; Luk 6.6-11)

⁹ Le u siir nima, ki koo baameen aadiik ni. ¹⁰ Le uja u aanjaal faan na bi nima. Le bi ban ke bi galn Yesu, le ki baa u, “Timi aakaal kii ke unii li tei bimum likpaakool daal aa?”

¹¹ Le u baa bi, “Ni ponn ni ubaa yaa kpa upiuh ubaa aan u yaa lir liboln ni likpaakool daal kan, saan nyan u uu?

¹² Unibən aa jer upiuh ii? Nima le mək ke timi aakaal kii ke ti ŋani ni ŋan na likpaakool daal.” ¹³ Waah len kina na, le u bui uja u aanjaal faan na, “Taln aanjaal.”

Le u taln unjaal. Le mu naar, ki pəək ke muken na. ¹⁴ Le Farisii yaab nyan lipaal, le ki kpokl baah ga ŋa pu ki ku Yesu na.

*Ututunn u Uwumbər lee u na aah bi
pu na*

* **12:7** : Lik Hosea 6.6.

¹⁵ Yesu nan bee baah kpokl pu na, le ki siir nima. Kinipaak nan dii u, le u cha bibum məmək pək, ¹⁶ le ki bui bi ke bi taa li joo u mooni. ¹⁷ Waah na kina na, le ni gbiin Uwumbər aabənabr Aisaya aah nan len pu na, ke Uwumbər len ke,

¹⁸ “Maatutunn u m lee u na sɔ.
M gee u, le u gbiin nnimbil.

M ga di Maafuur Nyaan gbiin u.
Le u ga tuk ninibol məmək
maah ga ji binib tibər pu na.

¹⁹ Waan li kpak kinikpakpak,
kaan li tar,

kaan li kpa kifuuk ntim ni,

²⁰ kaan koo lidabil li boon na,
kaan junn karyaa u kaa wiin
mbaməm na.

U ga kan linyan, ki tii binib məmək
baabamən.

²¹ U pu, le ninibol aanib məmək ga li
kpa limakl.”†

Binib bibaa aah sii Uwumbər Aafuur Nyaan pu na

(Mak 3.20-30; Luk 11.14-23)

²² Le binib bibaa joo ni unii u tiyayaar na u ujoon ni ubir na Yesu chee. Le Yesu cha u pək, le u len, unimbil mu likr. ²³ Le ni gar kinipaak ngbaan məmək pam. Le bi bi baa tɔb, “Uja ngbaan sil ye Ubər David Ayaabil aa?”

²⁴ Farisii yaab aah njan kina na, le bi len ke Beelsebul, u ye tiyayaar aayidaan na, le tii u mpɔɔn ke u nyan tiyayaar binib ni.

²⁵ Le Yesu bee baalandakbir ngbaan, le ki bui bi, “Nnaan mubaa ni aanib yaa jaa tɔb kijaak kan, nnaan ngbaan ga bee yɔli la. Kitiŋ kibaa ni aanib mu yaa jaa tɔb kijaak kan, kitiŋ ngbaan ga bee yɔli. Lidichal libaa ni aanib mu yaa jaa tɔb kijaak kan, lidichal ngbaan ga bee yɔli. ²⁶ Tiyayaar aayidaan yaa nyan tiyayaar binib ni kan, u jan ubaa kijaak la. Waanaan ga na kinye aan ki sil? ²⁷ Ni yaa len ke tiyayaar aayidaan Beelsebul le tii mi mpɔɔn ke m nyan tiyayaar binib ni kan, ke nma tii nimi aanib mu mpɔɔn ke bi nyan tiyayaar

binib ni? Nimi aanib aah nani pu na le ga mək ke ni kpa mbamən bee naa kpa. ²⁸ Tɔ, Uwumbər Aafuur Nyaan le tii mi mpɔɔn le m nyani tiyayaar binib ni. Nima le mək ke Uwumbər aanaan fuu ni ni chee.”

Yesu aah nyan mpɔɔndaan kinimbəŋ ki bii kaawan pu na

²⁹ “Ubaa aan nmaa koo mpɔɔndaan aadichal ni ki bii waawan, see u puen buu u le waahr, le ki nin bii waadichal.

³⁰ “Unii umək kaa dii mi na, u ye maadin la. Unii umək kaa kuuni binib tii mi na, u yaal bi la. ³¹ M tuk nimi la, Uwumbər ga di cha pinn binib aatunwanbir ni baasiibil məmək. Tɔ, unii yaa sii Uwumbər Aafuur Nyaan ma kan, Uwumbər aan di cha pinn udaan ngbaan. ³² Unii yaa bii min Unibən Aabo kan, Uwumbər ga di cha pinn u. Unii yaa bii Uwumbər Aafuur Nyaan kan, Uwumbər aan di cha pinn u dulnyaa wee ni, kaan di cha pinn u paacham mu.”

Naah ga na pu ki bee unii aabimbin aah bi pu na

(Luk 6.43-45)

³³ “Busub yaa njan kan, bu aasubil ga li njan. Bu yaa kaa njan kan, bu aasubil mu aan li njan. Bu aasubil pu le aa ga bee bu aah ye busub bu na. Kina le unii aatuln pu le ga cha aa bee ke u njan aan waa njan. ³⁴ Nimi ikuub aabim, ni ye titunwanbirdam la. Ni ga na kinye ki len iliin i njan na? Ilandak i gbii unii aasui ni na, ima le u ga len. ³⁵ Ilandak nyaan bi uninyaan aasui ni, nima le u ga len iliin i njan na. Ilandak i kaa njan na bi unii u kaa njan na aasui ni, nima le u ga len iliin i kaa njan na.

³⁶ “M tuk nimi la, bundaln Uwumbər ga ji binib tibər na, liyaadaal ngbaan le bi ga kpiir baah nan len tibər yɔl yɔl ti na məmək ki tuk Uwumbər. ³⁷ Saaməliin le ga nyan si. Saaməliin mu le ga bii si.”

† 12:21 : Lik Aisaya 42.1-4.

*Baah ban ke Yesu tun lijinjiir aat-
uln pu na*

(Mak 8.11-12; Luk 11.29-32)

³⁸ N-yoonn ngbaan le Uwumbər aakaal aaməməkɓ bibaa ni Farisii yaab bibaa bui Yesu, “Uməməkr, ti ban ke aa tun lijinjiir aatuln, aan tin-imbil kan, aan ti gaa si ki kii.”

³⁹ Le u bui bi, “Nimi dandana aanib, ni ye titunwanbirdam la, kaa dii Uwumbər, nima le ni ban lijinjiir aatuln. Uwumbər aabənabr Jona aah nan bi ujan sakpiin aaponn ni iwiin itaa ni tinyer titaa pu na, ⁴⁰ kina le min Unibən Aabo mu ga li bi kitin ponn ni iwiin itaa ni tinyer titaa. Lijinjiir aatuln limina baanja le ni ga kan. ⁴¹ Jona nan tuk Ninefa aatin aanib Uwumbər aabər. Le bi kpeln baabimbin. Min, u jer Jona na, le tuk nimi Uwumbər aabər, le naa kpeln nimi aabimbin. Bundaln Uwumbər ga ji binib tibər na, Ninefa aatin aanib aah nan kpeln baabimbin pu na, nima le ga mək ke nimi aabər bii. ⁴² Seba aapiibər nan nyan ni dandar ke u nan nyan Ubər Solomonn aalan aaliin. Min u jer Solomonn na bi do la, le naa nyan maaliin. Bundaln Uwumbər ga ji binib tibər na, upiibər ngbaan aah nan nyan pu na, nima le ga mək ke nimi aabər bii.”

Tiyayaar aah ga gir ni pu na
(Luk 11.24-26)

⁴³ “Tiyayaar yaa nyan unii ni kan, ti ga li chuun gər nnyun aah kaa bi kipək ki ponn ni na, ki ban taah ga kal nin chee ki fuur na, kaan kan. ⁴⁴ Le ti ga len ke ti ga gir kun taah nyan unii u ponn ni na la. Le ti ga gir ni, le ki nan kan ke bi toor taakookoo yaan ki nyan mu mbaməm, nibaa aa bi ni ni. ⁴⁵ Le ti ga buen ki ti joo ni tiyayaar tilole ti bir ki jer ti na. Le ti məmək ga nan koo unii ngbaan ponn ni, ki ga li bi u ponn ni, le ki bii u ki jer waah nan bi nyan pu na. Kina le ni ga li bi dandana aanib bi kaa nyan na chee.”

Binib bi ye Yesu aana ni unaatiib na
(Mak 3.31-35; Luk 8.19-21)

⁴⁶ Yesu aah bi len kinipaak ngbaan chee na, le una ni unaatiib dan nan sil lipaal ki ban ke bi len u chee. ⁴⁷ Le kinipaak ngbaan ponn ni ubaa tuk u, “Aana ni aanaatiib si lipaal ki ban bi len aa chee.”

⁴⁸ Le u baa bi, “Nma ye nna? Bilabi ye nnaatiib?” ⁴⁹ le ki taln ujaal mək waadidiliib, le ki bui ke, “Lik, nna ni nnaatiib sɔ. ⁵⁰ Ba pu? unii umək nani Nte Uwumbər u bi paacham na aah gee pu na, uma le ye nnaal, ni nninkpan, ni nna.”

13

Unii uyaa njikaabim na aayatanakl
(Mak 4.1-9; Luk 8.4-8)

¹ Liyaadaal ngbaan le Yesu nyan lipaal, le ki buen ki ti kal nnyusakpem aagbaan. ² Le kinipaak sakpen dan u chee, ki wiir. Nima le u koo bunɔb ni, nnyun ni, le ki kal bu ponn ni. Kinipaak ngbaan məmək mu si lipaal.

³ Le u tuk bi tibər pam nyanatak ponn ni, le ki bui ke, “Ukpaal ubaa le nan buen u ti yaa njikaabim. ⁴ Waah yaa na, le mubaa lir nyan ponn ni. Le inyoon dan nan peei jin. ⁵ Le mubaa mu lir ntakpateer paab, titan aah kaa wiir nin chee na. Titan aah kaa wiir na, le mu guu puln mala. ⁶ Le nwiin puu, ki ton, ki see mu. Mu aah kaa kpa inyaan mbaməm na, le mu yɔl. ⁷ Le mubaa mu lir ikokon ponn ni. Le ikokon muun le ki ku mu. ⁸ Le mubaa mu lir kitin ki nyan na ponn ni le ki mar. Ngem lun nkub nkub, ngem mu lun imonko itata, ngem mu lun piitaa piitaa.

⁹ “U kpa litafal na kan, u nyan.”

Nitaa ni pu u nak bi nyanatak na
(Mak 4.10-12; Luk 8.9-10)

¹⁰ Le waadidiliib dan nan baa u, “Ba pu aa nak bi nyanatak?”

¹¹ Le u bui bi, “Nimi le Uwumbər cha ni bee waanaan aabəbərkaan, kaa cha bima bee. ¹² Unii u kpa nlan ki bee Uwumbər aanaan aabər na, Uwumbər ga kpee u, le u li kpa sakpen. Unii u kaa kpa na, Uwumbər ga chuu gaa waah kpa mu pəkkaa na. ¹³ Kinipaak ngbaan lik,

kaa waa, ki pel kaa n̄un, kaa bee maaliin aatataa. Nima le cha m̄ n̄ak bi n̄iyatan̄ak. ¹⁴ Baah bi pu na, le ni gbiin Uwumb̄or aab̄onabr Aisaya aah nan len pu na ke,

‘Bi ga pel ki pel,
kaan bee Uwumb̄or aaliin aatataa.

Bi ga lik ki lik kaan li waa.

¹⁵ Ba pu? binib ngbaan aasui aa bi nibaa ni.

Bitafal kpaa la.

Bi n̄ub binimbil,
kaa ban ke binimbil woln,
kaa ban ke bitafal n̄un,
kaa ban ke bisui bee Uwumb̄or aaliin aatataa,
kaa ban ke bi kpeln baabimbin ki dii Uwumb̄or aasan ke u tii bi laafee.’*

¹⁶ “Nimi maadidiliib, Uwumb̄or aanyoor bi ni pu; ba pu? ninimbil woln, nitafal mu n̄un. ¹⁷ M tuk nimi mbam̄on la, Uwumb̄or aab̄onabtiib pam ni bininyaam pam nan ban bi kan naah kan tiwan ni na, kaa kan. Bi nan ban bi n̄un naah n̄un tib̄or ti na, kaa n̄un ti.”

Liyatan̄akl ngbaan aatataa aah cha pu na

(Mak 4.13-20; Luk 8.11-15)

¹⁸ “Li pel man aan m̄ tuk nimi unii u yaa njikaabim na aayatan̄akl aatataa. ¹⁹ Binib yaa n̄un Uwumb̄or aanaan aab̄or kaa bee taatataa kan, le kinimb̄on ga dan nan nyan tib̄or ti bi bisui ni na. Njikaabim mu lir n̄san ponn ni na le na. ²⁰ Njikaabim mu lir ntakpateer pu na mu ye binib bi n̄un tib̄or ngbaan, ki gaa ti mala ni mpopiin na. ²¹ Bi mu aa gaa ti mbam̄m bisui ni. Bi ga li joo ti ni yunn siib. Bi yaa kan limukl ti pu kan, bee binib yaa n̄a bi falaa ti pu kan, libuul ngbaan ni, le bi ga di ti lii.

²² Binib ngem mu bi ke njikaabim mu lir ikokon ponn ni na la. Bi n̄un tib̄or ngbaan la. Le bitafal bi baabimbin ni, ni liwankpal ni. Nima le ku tib̄or ngbaan bisui ni, le taa mar. ²³ Binib bi n̄un tib̄or ngbaan ki bee taatataa, ki kii ti na, bima le bi ke njikaabim

mu lir kitiñ ki n̄an na ponn ni, ki mar na. Ngem lun nkub nkub, ngem mu lun imonko itata, ngem mu lun piitaa piitaa.”

Timoor ti bi ipui ponn ni na aayatan̄akl

²⁴ Yesu nan ki n̄akl bi liyatan̄akl liken ke, “Uwumb̄or aanaan naahn ukpaal u yaa ipui i n̄an na waakpaab ni na la. ²⁵ Kinyeek kibaa daal, binib aah d̄o geen na, le waadin dan nan di timoor yaa n̄mal ipui ngbaan ponn ni, le ki buen. ²⁶ Ipui aah muun ki mar na le bi kan ke timoor mu bi i ponn ni. ²⁷ Le ukpaal ngbaan aatutum dan nan baa u, “Timi aaninkpel, saa nan di ipui i n̄an na le di yaa saakpaab ni ii? Timoor ngbaan mu nyan ni la?” ²⁸ Le u bui bi, ‘Maadin ubaa le n̄a kina.’ Le bi baa u, ‘Aa ban ke ti buen ti n̄oi nyan timoor ngbaan aa?’ ²⁹ Le u bui bi, ‘Aayii. Di cha ti man. Ni yaa n̄oi nyan timoor ngbaan kan, nibaakan, ipui ibaa mu ga li kpaan n̄oi ki dii ti. ³⁰ Cha man ipui ngbaan ni timoor ngbaan kpaan muun, aan ki nan biir. Ni yaa nan n̄eer lipuicheel kan, m̄ ga tuk bipuicheeb: Puen n̄oi nyan man timoor ngbaan waahr, aan ki buu ti, ki di see mmii, aan ki nin chee ipui ki di fu maapil ponn ni.’ ”

Tisufar aabil aayatan̄akl

(Mak 4.30-32; Luk 13.18-19)

³¹ Yesu nan ki n̄akl bi liyatan̄akl liken ke, “Uwumb̄or aanaan naahn linaanyiimbil li uja ubaa nan di bun waakpaab ni na la. ³² Tisufar ngbaan aabil le ye liwaatiir, n̄ibil m̄m̄ok filk jer lima la. Bi yaa di libil ngbaan bun kan, li ga puln ki muun, ki jer tisufar m̄m̄ok, ki ga n̄a busub la. Le inyoon i laani paacham na dan nan ter yaadil bu aabon pu.”

Boroboro aanȳok aayatan̄akl

(Luk 13.20-21)

³³ Yesu nan ki n̄akl bi liyatan̄akl liken ke, “Uwumb̄or aanaan naahn boroboro aanȳok mu upii nan di n̄a boroboro aayon ponn ni, aan boroboro ngbaan m̄ok duun na la.”

* 13:15 : Lik Aisaya 6.9-10.

*Yesu di njyatanjak njmeen ki tuk bi
(Mak 4.33-34)*

³⁴ Kina le Yesu njakl njyatanjak ki tuk kinipaak ngbaan, kaa len tibaa bi chee see njyatanjak njmeen. ³⁵ Waah na kina na, le ni gbiin Uwumbor aabonabr aah nan len pu na ke, “M ga waar mmob ki njakl njyatanjak, ki len tiboborkaan ti nan bor buyoonn Uwumbor nan naan dulnyaa wee ki nan saa dandana wee na.”†

Timoor ti nan bi ipui ponn ni na aayatanjakl aatataa

³⁶ Yesu nan siir cha kinipaak ngbaan, ki gir buen kidiik ni. Le waadidiliib dan u chee, ke u tuk bi timoor ti bi ipui ponn ni na aayatanjakl aatataa.

³⁷ Le u bui bi, “Ukpaal u yaa ipui i nan na le ye min Unibon Aabo. ³⁸ Bukpaab ngbaan le ye dulnyaa wee. Ipui i nan na le ye Uwumbor aanaan ni aanib. Timoor ngbaan le ye kinimbong aanib. ³⁹ Ukpaal aadin u yaa timoor ngbaan na le ye kinimbong. Lipuicheel le ye dulnyaa aadoon. Bipuicheeb ngbaan le ye Uwumbor aatuuntiib. ⁴⁰ Baah nan njo timoor ti ki di see mmii ponn ni na, dulnyaa aadoon ga nan li bi kina la. ⁴¹ Min Unibon Aabo ga tun ni maatuuntiib dulnyaa wee ni, bi nan chuu titunwanbirdam, ni bitotong momok, aan ki nyan bi maanaan ni, ⁴² ki di ti na mmii sakpiin ni. Bi ga wii ki nm njinyin nima chee. ⁴³ N-yoonn ngbaan le bininyaam ga li bi Bite Uwumbor aanaan ni, ki wiin ke nwiin aah wiin pu na. U kpa litafal na kan, u njun.”

Liwankpal li bor na aayatanjakl

⁴⁴ “Uwumbor aanaan naahn liwankpal li bor bukpaab ni, kitiij ponn ni na la. Le uja ti kan liwankpal ngbaan, le ki ki di biin li pu. Le ni mo u ki ti nyan. Le u buen ke u ti kooch waawan momok, ki gir ti daa bukpaab ngbaan.”

Nleenyaan aayatanjakl

† **13:35** : Lik Ilahn 78.2. ‡ **13:52** : Nibaakan tiwankpokr ye Uwumbor aagbakpok, tiwaponn mu ye Yesu aamokm.

⁴⁵ “Uwumbor aanaan naahn uwankooch u chuun ban nleen mam mu nan na ke u daa na la, ⁴⁶ le ki ti kan nleenyaan mu kpa kidaak sakpen na, le ki buen ti kooch waawan momok, ki ti daa nleenyaan ngbaan.”

Kipook aayatanjakl

⁴⁷ “Uwumbor aanaan naahn kipook ki bijanbam di mee nnyun ni ki chuu ijan mok aabong na la. ⁴⁸ Kaah gbiin ijan na, le bi dar ki nyan lipaal, le ki kal ki gann ijan i nan na ki di na tibookur ni, ki cha i kaa nan na, ki di mee. ⁴⁹ Dulnyaa aadoon mu ga nan li bi kina la. Uwumbor aatuuntiib ga nan dan dulnyaa ni, ki nan gann titunwanbirdam bininyaam ponn ni, ⁵⁰ ki ti di na mmii sakpiin ni, binib aah wii ki nm njinyin nin chee na.”

Tibokpokr ni tiboponn

⁵¹ Le Yesu baa bi, “Ni bee tibor timina momok aatataa aa?”
Le bi kii, “Een.”

⁵² Le u bui bi, “Unii u tuk binib Uwumbor aakaal na yaa dii mi kan, u naahn udichadaan u nyan ni waawankpal ponn ni tiwankpokr ni tiwaponn.”‡

Nasarefaatiij aanib aahyii Yesu pu na

(Mak 6.1-6; Luk 4.16-30)

⁵³ Waah nan njakl njyatanjak ngbaan ti doo na, le u siir nima, ⁵⁴ le ki gir kun udo aatiij Nasaref ni, le ki ti koo mmeen aadiik ni, ki tuk binib Uwumbor aabor. Waah tuk bi pu na, le ni gar bi. Le bi baa tob, “Uja wee kan nlan mue la chee? U kan mpoon mue la chee ki tun lijnjiir aatun ngbaan? ⁵⁵ Waa ye kapenta na aabo la aa? Una aa ye Mari la aa? Unaatiib aa ye Jems, ni Josef, ni Simonn, ni Judas la aa? ⁵⁶ Uninkpatiib momok aa bi do chee na la aa? U kan nlan mue, ni mpoon mue la chee?” ⁵⁷ Bi nan len kina le ki yii u.

Le Yesu bui bi, “Binib pak Uwumbor aabonabtiib see bido aatiij ni aanib, ni baachiln ni aanib baanja le aa pak bi.” ⁵⁸ Baah kaa gaa u ki kii

na, waa nan tun lijinjiir aatun pam nima chee.

14

Jənn u nan muin binib nnyun ni na aakun

(Mak 6.14-29; Luk 9.7-9)

¹ N-yoonn ngbaan le Ubər Herod n̄un Yesu bər, ² le ki bui waatutum ke, “Jənn u nan muini binib nnyun ni na le na. U fikr nkun ni la. Nima le cha u kpa mpəən, ki tun lijinjiir aatun.”

³ Budabu pu Herod len kina na le ye ke u nan chuu Jənn ki buu u tikululn ki di u ŋa kiyondiik ni. Taani u cha u nan chuu u na le ye ke Jənn nan bui u ⁴ ke waah joo unaal aapuu Herodias na, naa ŋan, ke u bii Uwumbər aakaal la. ⁵ Jənn aah nan len kina na, le Herod ban ke u ku u, le ki san Juu yaab ijawaan. Bi nan len ke Jənn ye Uwumbər aabənabr la.

⁶ Le Herod aamaaldaal aawiin fuu ni. Le u ŋa tijiir ke bi ji. Le Herodias aabisal dan nan waa liwaal, Ubər Herod ni waanib aanimbiin ni. Le ni məər Herod sakpen. ⁷ Le u puu tipuur ke u ga tii u waah ban pu na.

⁸ Le una bui u ke u bui Ubər Herod ke u tii u Jənn aayil likusambil ponn ni.

⁹ Usapəən ngbaan aah bui u kina na, le Ubər Herod aasui bii. Waah puu tipuur ti bicham aanimbiin ni na pu, waa ban ke ti bee. ¹⁰ Nima le u tun unii ke u li cha kiyondiik ponn ni ki ti gii ni Jənn aayil. ¹¹ Le u ti joo ni uyil likusambil ponn ni ki nan di tii usapəən ngbaan. Le u mu di ti tii una. ¹² Le Jənn aadidiliib dan nan yoor linikpol ngbaan ki ti sub, le ki buen ti tuk Yesu.

Yesu aah kpiin binib ŋichur ŋiŋmu pu na

(Mak 6.30-44; Luk 9.10-17; Jənn 6.1-14)

¹³ Yesu aah n̄un kina na, le u koo buŋəb ni, le ki buen kipəək ni, binib aah kaa bi nin chee na. Le kinipaak ngbaan n̄un ke u buen, le ki nyan baatim ni, ki chuun kitin̄ ki buen u chee. ¹⁴ Waah nyan buŋəb ni na, le u kan kinipaak sakpen, le ki san bi

kinimbaak, le ki cha bi ponn ni bi ye bibum na pəək.

¹⁵ Naah joor na, le waadidiliib dan nan bui u, “Ti bi kipəək ni la. Ni jer tijikaar aajim yoonn a. Cha kinipaak ngbaan buen itingbaan ni ki ti daa tijikaar ji.”

¹⁶ Le u bui bi, “Taa cha bi buen man. Nimi nibaa tii bi tijikaar bi ji man.”

¹⁷ Le bi bui u, “Ŋiboroboro kpin ŋiŋmu ni ijan ilee baanja le bi.”

¹⁸ Le u bui bi, “Li joo ni tii ni mi man,” ¹⁹ le ki bui kinipaak ngbaan, “Kal kitin̄ timosənn pu man,” le ki yoor ŋiboroboro kpin ŋiŋmu ni ijan ilee ngbaan, ki waan lik paacham, ki doon Uwumbər, le ki gii boroboro ni ijan ngbaan, ki di tii waadidiliib. Le bi yakr siin kinipaak ngbaan mək aanimbiin ni. ²⁰ Bi məmək nan ŋman ki bab. Baah ŋman ki bab ki gur ni na, le Yesu aadidiliib nan yoor tijikaar ti gur na ki gbiin tibəəkur kipiik ni tilee.

²¹ Bijab bi jin tijikaar ngbaan na ga nan li fuu ŋichur ŋiŋmu. Baa nan kahn bipiib ni mbim kpee.

Yesu aah chuun nnyun pu pu na
(Mak 6.45-52; Jənn 6.15-21)

²² Libuul ngbaan ni le Yesu muk waadidiliib ke bi koo buŋəb ni ki loln u pu nsan ki puur nnyusakpem na. Le u tuk kinipaak ngbaan ke bi li chaa kun. ²³ Waah tuk bi kina na, le u jon lijuol paab ubaa, u ti mee Uwumbər. Le ni mue. Le u bi nima chee ubaa. ²⁴ Waadidiliib mu bi buŋəb ni nnyusakpem aakaasisik ni. Libuln nan daar sakpen ki tok bi, tinyunkpenn mu yeŋni baanəb.

²⁵ Ikooja aah wii buyoonn na, le u chuun nnyun paab, ki buen bi chee, ki ti ŋaŋ bi. ²⁶ Waadidiliib aah kan u chuun nnyun pu na, le ijawaan chuu bi sakpen, le bi len ke ni ye utekpiir aawiin la, le ki faa ikuun tən tən.

²⁷ Libuul ngbaan ni le Yesu bui bi, “Chuu nibaa man. Min ye. Ni taa san ijawaan man.”

²⁸ Le Piita bui u, “Ndindaan, ni yaa sil ye si kan, bui mi ke m chuun nnyun pu ki dan aa chee.”

²⁹ Le Yesu bui u, “Li chuun choo.” Le Piita nyan bunɔb ni, ki chuun nnyun paab ki cha Yesu chee. ³⁰ Le u kan libuln aah daar ki feeni tinyunkpenn pu na, le ki san ijawaan, le ki piin ki bi muini cha, le ki teen ke, “Ndindaan, nyan mi.”

³¹ Libuul ngbaan ni le Yesu taln unjaal ki chuu u, le ki bui u, “Saa gaa mi ki kii mbamɔm. Ba ɲa aa joo mi beeni?”

³² Le bi mɔmɔk bilee koo bunɔb ni. Libuul ngbaan ni le libuln ɲmin. ³³ Le binib bi bi bunɔb ponn ni na gbaan Yesu aanimbiin ni, ki dooni u, le ki len ke, “Mbamɔn, aa sil ye Uwumbɔr Aajapɔn la.”

Yesu aah tii bibum laafee Genesaret aatiɲ ni pu na

(Mak 6.53-56)

³⁴ Le bi fuu nnyusakpem aada-puul, Genesaret aatiɲ chee, le ki nyan bunɔb ni. ³⁵ Le kitiɲ ngbaan aanib bee u, le ki buen itingbaan mɔmɔk ni, ki ti yoor bibum mɔmɔk, ki joo ni bi Yesu chee, ³⁶ ki nan mee u ke u cha bibum ngbaan meeh waabɔkul aamɔjuul. Binib bimɔk meeh li na pɔɔk libuul ngbaan ni.

15

Biyaajatiib aakaal

(Mak 7.1-13)

¹ N-yoonn ngbaan le Farisii yaab, ni Uwumbɔr aakaal aamɔmɔkb nyan ni Jerusalem ni ki dan Yesu chee, le ki nan baa u, ² “Ba ɲa saadidiliib bii tiyaajatiib aakaal, kaa ɲir biɲaal aan ki nin ji tijikaar?”

³ Le Yesu baa bi, “Ba ɲa ni mu bii Uwumbɔr aakaal, nimi aakaal pu?”

⁴ Uwumbɔr len ke, ‘Aa li pak aate ni aana,* ki ki len ke, ‘Unii yaa len tibɔbir lii ute bee una pu kan, ni ku u.’† ⁵ Tɔ, nimi le len ke unii yaa bui ute, bee una, ‘Maah ba ga tii si ni na, maan ki ɲmaa tii si. M di tii Uwumbɔr a,’ ⁶ ki yaa kaa pak ute kan, ni len ke naa kpa taani. Naah len kina na, le

niyii Uwumbɔr aabɔr nimi aakaal pu.

⁷ Ni ye biɲmanɲmannim la. Uwumbɔr aabɔnabr Aisaya aah nan len nimi aabɔr pu na, u nan len mbamɔn la, ke,

⁸ ‘Binib ngbaan pak Uwumbɔr bumɔb ni la.

Bisui daa u chee.

⁹ Bi dooni u yɔli la,

ki mɔk binib biyaajatiib aakaal

ke ni ye waakaal la.’”‡

Tiwan ni ɲani unii titunwanbirdaan na

(Mak 7.14-23)

¹⁰ Le Yesu yin kinipaak ngbaan, ki nan bui bi, “Li pel man, aan ki bee man maah ga tuk nimi pu na aatataa.

¹¹ Tijikaar ti koo unii aamɔb ni na aan ɲmaa ɲa u titunwanbirdaan. Tiwan ni nyan umɔb ni na, nima le ɲani u titunwanbirdaan.”

¹² Le Yesu aadidiliib dan nan baa u, “Saa nyi ke saah len pu na le cha Farisii yaab gee liɲuul aa?”

¹³ Le u bui bi, “Tisufar timɔk Nte Uwumbɔr aa bun ti na, u ga chuu ɲɔi ti la. ¹⁴ Taa gar bi man. Bi ye bisanmɔkb bi jɔb na la. Ujoon yaa mɔk ujoon nsan kan, bi mɔmɔk bilee ga lir libuul ponn ni la.”

¹⁵ Le Piita bui Yesu, “Tuk timi liy-atanakl ngbaan aatataa.”

¹⁶ Le Yesu baa bi, “Ni mu aa kee bee maaliin aatataa aa? ¹⁷ Tiwan ni koo unii aamɔb ni na koo lipuul ni, le u ti sɔnn. Naa nyi kina aa? ¹⁸ Tiwan ni nyan unii aamɔb ni na, ni nyan usui ni, ki ɲani u titunwanbirdaan la.

¹⁹ Tiwan ni nyan binib aasui ni na le ye ilandak i kaa ɲan na, ni linikul, ni kidagook aatuln, ni kinaayuk, ni linyamɔngee, ni ɲisiibil. ²⁰ Nimina le ɲani unii titunwanbirdaan. U yaa kaa ɲir unjaal ki ji tijikaar kan, nima le aan ɲa u titunwanbirdaan.”

Upii aah gaa Yesu ki kii mbamɔm pu na

(Mak 7.24-30)

²¹ Le Yesu nyan nima, ki buen Taya ni Saidonn aatingbaan ni. ²² Le upii u ye Kanaann aabo na bi nima, le

* **15:4** : Lik Nnyam 20.12; Ikaal 5.16. † **15:4** : Lik Nnyam 21.17; Liifai Yaab 20.9. ‡ **15:9** : Lik Aisaya 29.13.

ki dan nan teen ke, “Ndindaan, si u ye Ubər David Aayaabil na, san mi kinimbaak. Tiyayaar le joo mbisal ki muk u sakpen a.”

²³ Le Yesu aa len tibaa. Le waadidiliib dan nan gan Yesu ke u jenn u, u paa bi pu ki kpa kifuuk sakpen a.

²⁴ Le Yesu bui bi, “Uwumbər tun ni mi ke m nan ter Israel yaab bi yenn Uwumbər aasan ni na baanja la.”

²⁵ Waah len kina na, le upii ngbaan dan ki nan gbaan unimbiin ni ki doon u, le ki bui u, “Ndindaan, ter mi.”

²⁶ Le Yesu bui u, “Ti yaa di mbim aajikaar ki di tii ibo kan, naa njan.”

²⁷ Le u bui u, “Ndindaan, ni ye mbamən la; ibo mu tee ji nijikaabol ni nyan ni idindaan aateebul pu ki lir ni kitinj na.”

²⁸ Le Yesu bui u, “Upii, aa gaa mi ki kii mbaməm la. Saah ban pu na, ni na kina ki tii si.” Libuul ngbaan ni le ubisal pək, kaa ki bun.

Yesu aah tii bibum pam laafee pu na

²⁹ Yesu nan siir nima ki bə dii Galilee Aanyusakpem ni, le ki ti jon lijool paab, le ki kal kitinj. ³⁰ Le kinipaak sakpen joo ni biwəb, ni bijoom, ni bibirb, ni bitaageeb, ni bibum aabən, ki nan di bil Yesu aanimbiin ni. Le u tii bi məmək laafee. ³¹ Le ni gar kinipaak ngbaan pam; bi kan bibirb len tibər, ni bitaagendam pək ki chuun, ni biwəb mu fii chuun, ni bijoom aanimbil likr. Le bi pak Israel yaab Aawumbər.

Yesu aah kpiin binib njichur njinaa pu na
(Mak 8.1-10)

³² Yesu nan yin waadidiliib ke bi dan u chee, le ki bui bi, “M san kinipaak ngbaan kinimbaak la; bi bi m chee iwiin itaa, kaa kpa nibaa bi ji. Maa ban m tuk bi ke bi li chaa kun, kaa puen tii bi tijikaar ke bi ji. Ni-baakan, bi ga ti fik nsan ponn ni.”

³³ Le waadidiliib bui u, “Ti bi kipək ni la. Ti ga kan tijikaar la chee aan ki tii kinipaak ngbaan aan bi ji bab?”

³⁴ Le u baa bi, “Ni kpa njiboroboro kpin njina?”

Le bi bui u, “Ti kpa njiboroboro kpin njilole, ni njanbim siib.”

³⁵ Le u bui kinipaak ngbaan, “Kal kitinj man,” ³⁶ le ki yoor njiboroboro kpin njilole ni njanbim ngbaan, le ki doon Uwumbər, ki gii gii, ki di tii waadidiliib, le bi yakr siin kinipaak ngbaan məmək aanimbiin ni. ³⁷ Le bi məmək njman ki bab. Baah njman ki bab na, le waadidiliib yoor tijikaar ti gur na, ki gbiin tibəkur tilole. ³⁸ Bijab bi nan jin tijikaar ngbaan na nan ye bijab njichur njinaa la. Baa nan kahn bipiib ni mbim kpee.

³⁹ Le u bui kinipaak ngbaan, “Li chaa kun man,” le ki koo bunəb ni, ki buen Magadann aatin ni.

16

Baah ban ke Yesu tun lijnjiir aat-uln pu na

(Mak 8.11-13; Luk 12.54-56)

¹ Farisii yaab ni Sajusii yaab bibaa nan dan Yesu chee, ki ban bi tən u, le ki bui u, “Tun lijnjiir aatuln Uwumbər aapən pu, aan ti kan.”

² Le u bui bi, “Paacham yaa maln kijook kan, le ni bui ke utaal aan nu. ³ Paacham yaa maln ki bəln kichakpiik ni kan, le ni bui ke utaal ga nu din. Paacham pu, le ni beer ke utaal ga nu aan waan nu. Le naa bee Uwumbər aah njani pu dandana na. ⁴ Nimi dandana aanib, ni ye titunwanbirdam la, kaa dii Uwumbər, nima le ni ban lijnjiir aat-uln. Uwumbər aah nan na lijnjiir aatuln ki na waabənabr Jona pu na, lituln limina aaboln le ni ga kan. Maan mək nimi lijnjiir aawan niken kpee.”

Waah len kina na, le u siir nima ki cha bi.

Bi li nyi Farisii yaab ni Sajusii yaab aaməkm

(Mak 8.14-21)

⁵ Le u ni waadidiliib puur nnyusakpem. Le waadidiliib suln, kaa joo boroboro. ⁶ Le Yesu bui bi, “Ni li nyi man Farisii yaab ni Sajusii yaab aaboroboro aanyək bər.”

7 Le bi bui tɔb, “Taah kaa joo boroboro na, nima le cha u len kina.”

8 Le Yesu bee baah len tɔb chee pu na, le ki baa bi, “Ba pu ni len tɔb chee ke naa joo boroboro? Naa gaa mi ki kii mbamɔm. 9 Naa kee bee maabimbin aa? Naa teer maah nan di ɲiboroboro kpin ɲiɲmu kpiin bijab ɲichur ɲiɲmu pu na aa? Ni nan yoor tijikaar ti gur na tibɔɔkur tiɲa? 10 Naa teer maah nan di ɲiboroboro kpin ɲilole kpiin bijab ɲichur ɲinaa pu na aa? Ni nan yoor tijikaar ti gur na tibɔɔkur tiɲa? 11 Ba pu naa bee ke maa len boroboro aabɔr? M len ke ni li nyi Farisii yaab ni Sajusii yaab aaboroboro aanyɔk aabɔr la.”

12 Waah len kina na, le bi bee ke waa len boroboro aabɔr. U len ke bi li nyi ki taa dii Farisii yaab ni Sajusii yaab aamɔkm la.

*Piita aah len Yesu aabɔr pu na
(Mak 8.27-30; Luk 9.18-21)*

13 Le Yesu buen Siisarea Filipi aatingbaan ni. Waah bi nima na, le u baa waadidiliib, “Binib bui ke min Unibɔn Aabo ye ɲma?”

14 Le bi bui u, “Bibaa len ke aa ye Jɔnn u nan muini binib nnyun ni na la, le biken mu len ke aa ye Uwumbɔr aabɔnabr Elaija u nan bi n-yaayoonn na la, le biken mu len ke aa ye Uwumbɔr aabɔnabr Jeremia, bee Uwumbɔr aabɔnabr ubaa la.”

15 Le u baa bi ke, “Nimi, ni len ke m ye ɲma?”

16 Le Simonn Piita bui u, “Aa ye Kristo u ga gaa binib lii na. Aa ye Uwumbɔr u fu na Aajapɔɔn la.”

17 Le Yesu bui u, “Simonn, Jɔnn aajapɔɔn, Uwumbɔr aanyoor bi aa pu la. Naa ye unibɔn le kpiir kina mɔk si. Nte Uwumbɔr u bi paacham na le kpiir kina mɔk si. 18 Piita, m tuk si la, aa ye litakpal* la. Litakpal limina pu le m ga di maanib siin. Le nkun aapɔɔn aan nyan bi. 19 M ga tii si mpɔɔn Uwumbɔr aanaan ni. Tiwan ni aa ga buu dulnyaa wee ni na, nima le buu paacham mu. Tiwan ni aa ga

buur lii dulnyaa wee ni na, nima le buur lii paacham mu.”

20 Le Yesu sur waadidiliib ke bi taa tuk unii ubaa ke u ye Kristo ngbaan.

Yesu tuk waadidiliib waah ga ji falaa pu na

(Mak 8.31–9.1; Luk 9.22-27)

21 N-yoonn ngbaan le Yesu piin ki bi kpiir tuk waadidiliib, “See m buen Jerusalem ki ji falaa sakpen. Juu yaab aaninkpiib, ni Uwumbɔr aatotoorninkpiib, ni Uwumbɔr aakaal aamɔmɔkb ga ɲa mi falaa sakpen, le ki ku mi. Iwiin itaadaal le Uwumbɔr ga fikr mi nkun ni.”

22 Le Piita di u nyan n-gbaan, le ki ti sur u ke, “Ndindaan, Uwumbɔr cha ni ɲa libuln ki daa jer. U taa cha ni pii si.”

23 Le Yesu fenn lik Piita le ki bui u, “Kinimbɔɲ, siir foor m chee. Aa ye lisugeln la, le ki lek mi nsan. Aa dak ke unibɔn aah dak pu na la, kaa dak ke Uwumbɔr aah dak pu na.”

24 Yesu nan bui waadidiliib, “Unii yaa ban u dii mi kan, cha u yii ubaa, ki yoor waadɔpuinkoo aan ki li dii mi. 25 Unii umɔk kaan ɲmaa kpo m pu na kan, waamɔfal ga bee yɔli la. Unii umɔk ga ɲmaa kpo m pu na kan, u ga kan limɔfal li kaa kpa ndoon na. 26 Unii yaa kan dulnyaa wee ni aawan mɔmɔk ki lann waamɔfal kan, ba aanyoor le u kan? Unii tee ga di ba ki daa waamɔfal? 27 Min Unibɔn Aabo ga fuu ni ki ga li kpa Nte Uwumbɔr aapɔɔn. Le Uwumbɔr aatuuntiib ga li dii mi. N-yoonn ngbaan le m ga tii binib mɔmɔk lipal, baatuln aah ɲeer pu na. 28 M tuk nimi mbamɔn la, binib bi si do na ponn ni bibaa aan kpo see bi puen kan min Unibɔn Aabo jin maanaan waahr.”

17

*Yesu aawon aah kpeln pu na
(Mak 9.2-13; Luk 9.28-36)*

1 Iwiin iloob aah jer na, le u di Piita, ni Jems, ni unaal Jɔnn, ki jon lijool fɔfɔk libaa paab, bibaa. 2 Le uwon kpeln binimbil ni. Unimbil wɔb wiin

* 16:18 : Piita aatataa le ye ke “litakpal”.

ke nwiin aah wiin pu na. Le waawan-
peenkaan kpaln tiwanpipinn ke nwi-
ihn aah piin pu na. ³ Le bi kan
n-yaayoonn na aabonabtiib Moses ni
Elaija bi len u chee tibor. ⁴ Le Piita bui
u, “Ndindaan, taah bi do na, ni nan.
Aa yaa gee kan, cha m na niboo nita,
ki di libaa tii si, ki di liken tii Moses, ki
di liken tii Elaija.”

⁵ Waah beenin bi len kina na, libuul
ngbaan ni le ntaalangbapiin dan nan
biin bi pu. Le nneel len ntaalang-
bapiin na ponn ni ke, “Njapoon u m
gee u na so. Nnimbil gbiin u. Li nun
waah len pu na man.”*

⁶ Waadidiliib aah nun nneel ng-
baan pu na, le bi san ijawaan sakpen,
le ki lir kitiḡ lichichikr. ⁷ Le Yesu dan
nan meeh bi, ki bui bi, “Fii man. Taa
san ijawaan man.” ⁸ Le bi waan lik
paacham, kaa ki kan ubaa see Yesu
baanja.

⁹ Le bi gir sunn ni lijoor ngbaan
taab. Baah bi sunni na, le Yesu bui
bi, “Ni taa tuk ubaa naah kan pu na,
ki nan saa buyoonn min Unibon Aabo
ga fikr nkun ni na.”

¹⁰ Le bi baa u, “Ba pu Uwumbor
aakaal aamomokb len ke Elaija le ga
puen dan le Kristo† nin fuu ni?”‡

¹¹ Le u bui bi, “Mbamon, see Elaija
fuu ni, ki nan toor tiwan momok. ¹² M
tuk nimi la, Elaija puun fuu ni a. Le
baa nyi u, ki na u baah ban pu na.
Baah na u falaa pu na, kina le bi ga na
min Unibon Aabo mu falaa.”

¹³ Yesu aah len Elaija aabor kina na,
le waadidiliib bee ke u len Jonn u nan
muini binib nnyun ni na aabor la.

*Yesu aah nyan libimbikl ubo ni pu
na*
(Mak 9.14-29; Luk 9.37-43a)

¹⁴ Le bi fuu kinipaak ngbaan aah
bi nin chee na. Baah fuu ni na, le
uja ubaa dan nan gbaan unimbiin ni,
¹⁵ le ki bui u, “Ndindaan, san maabo
kinimbaak. Libimbikl le joo u, ki nani
u falaa sakpen, ki cha u lir mmii ni,
ni nnyun ni kpala kpala. ¹⁶ M joo ni

u saadidiliib chee, le baa nmaa nyan
libimbikl na u ni.”

¹⁷ Le Yesu bui ke, “Nimi dandana
aanib, naa gaa Uwumbor ki kii, ki mu
aa dii u mbamon. Ni ban ke m yunn
ni chee kinye pu, aan ki li kpa limor ni
pu, aan ni gaa mi ki kii? Li joo ni ubo
ngbaan m chee.” ¹⁸ Baah joo ni u na,
le Yesu kae libimbikl li joo u na. Le li
nyan u ni. Libuul ngbaan ni le u pook,
kaa ki bun.

¹⁹ Le Yesu aadidiliib dan u chee
bibaa, le ki nan baa u, “Ba pu taa nmaa
nyan libimbikl ngbaan u ni?”

²⁰ Le u bui bi, “Naa gaa Uwumbor ki
kii mbamon. Nima le naa nmaa nyan
li. M tuk nimi mbamon la, ni yaa gaa
Uwumbor ki kii siib kina kan, ni ga
bui lijoor limina ke, ‘Fii nima chee,’ le
li ga fii. Nibaa aan li poo ni chee. [
²¹ Libimbikl limina aaboln ma kan, ni
yaa kaa lul bumob ki mee Uwumbor
kan, naan nmaa nyan li.”]

*Yesu aah ki tuk bi waakun aabor pu
na*
(Mak 9.30-32; Luk 9.43-45)

²² Waadidiliib momok aah nan bi
Galilee aatin ni na, le u bui bi, “Bi ga
di min Unibon Aabo na binib anjaal
ni, ²³ le bi ku mi. Le iwiin itaadaal
Uwumbor ga fikr mi nkun ni.”

Le biponn bii sakpen.

Uwumbor Aadichal aamombil

²⁴ Yesu ni waadidiliib aah fuu
Kapenaum aatin ni na, le binib bi
gaal Uwumbor Aadichal aamombil
na dan nan baa Piita, “Saamomokr
aa pa Uwumbor Aadichal aamombil
aa?”

²⁵ Le u bui bi ke, “U pa la.”

Piita aah fuu linampal na, le Yesu
puen len u chee ke, “Simonn, dulnyaa
wee ni aaborb gaal baatin aanib chee
lampoo aan bicham chee? Aa dak
kinye?”

²⁶ Le u bui u, “Bicham chee.”

Le Yesu bui u, “Kina kan, baatin
aanib aa pa. ²⁷ To, taa ban ti koo
baataani ni. Li cha nnyusakpem ni
ki ti di njapiin lii nnyun ni. Saah

* 17:5 : Lik Aisaya 42.1. † 17:10 : Hiibru aaliin ni, bi yin Kristo ke Masiya. Naatataa le ye ke unii
u ga gaa binib lii na. ‡ 17:10 : Lik Malakai 4.5.

ga chuu njan aajan u na, yoor u ki chuu waar uməb. Aa ga kan limombil uməb ponn ni. Nyan li ki ti pa tii bi, m ni si pu.”

18

Ulau ye uninyuun?

(Mak 9.33-37; Luk 9.46-48)

¹ N-yoonn ngbaan le Yesu aadidiliib dan nan baa u, “Uwumbər aanaan ni, ulau tee ye uninyuun?”

² Le u yin ubo ke u dan u chee, ki di u siin bikaasisik ni, ³ le ki bui bi, “M tuk nimi mbamən la, ni yaa kaa kpeln ki bi ke bibilb waatiir aah bi pu na kan, naan koo Uwumbər aanaan ni. ⁴ Unii umək sunn ubaa taab ki bi ke ubo waatiir umina aah bi pu na kan, udaan ngbaan le ye uninyuun Uwumbər aanaan ni. ⁵ Unii umək gaa ubo umina aaboln maayimbil pu na, u gaa mi le na.”

Taa tən ubo ubaa ke u tun titunwanbir

(Mak 9.42-48; Luk 17.1-2)

⁶ “Unii yaa tən mbim bi gaa mi ki kii na ponn ni ubaa ke u tun titunwanbir kan, tibəbir ga li bi u pu. Bi yaa ba tee di kinaak sakpeŋ ki di tul leen uneen ni, ki tur u lii nnyusakpem ni, nin chee nyoo na kan, ni ba soor ki tii u, ni u tən ubo ubaa. ⁷ Ntən pu, tibəbir bi dulnyaa wee ni aanib pu. Tə, ntən ga li bi. Tibəbir mu bi unii u tən binib ke bi tun titunwanbir na pu.

⁸ “Aa yaa gee tiwan ke saah gee aanaal, bee aataal pu na kan, tiwan ngbaan yaa tən si ke aa tun titunwanbir kan, di ni lii. Aa yaa lann njaal mubaa, bee litaal libaa, ki kan liməfal li kaa kpa ndoon na kan, ni soor ni aa li kpa njaal ilee ni nita nilee ki ti li bi mmii mu kaan junna ni. ⁹ Aa yaa gee tiwan ke saah gee aanimbil pu na kan, tiwan ngbaan yaa tən si ke aa tun titunwanbir kan, di ni lii. Aa yaa lann linimbil libaa, ki kan liməfal li kaa kpa ndoon na kan, ni soor ni aa li kpa ninimbil nilee, ki ti li bi mmii mu kaan junna ni.”

* **18:16** : Lik Ikaal 19.15.

Kiwakork ki wəŋ na aayatanakl

(Luk 15.3-7)

¹⁰ “Li nyi man ki taa lik bibilb ponn ni ubaa fam. M tuk nimi la, baatuuntiib bi paacham Nte Uwumbər aanimbiin ni n-yoonn məmək. [¹¹ Min Unibən Aabo dan dulnyaa wee ni ke binib bi wəŋ na nmar la.]

¹² “Unii yaa kpa ipiih nkub, i ponn ni ubaa yaa wəŋ kan, ni dak ke u ga nja kinye? U ga di cha ipiih imonko inaa ni kipiik ni iwae na ligongoln paab, ki buen ti ban upiih u wəŋ na la. ¹³ M tuk nimi mbamən la, u yaa ti kan u kan, u ga li mənii upiih ngbaan pu, ki jer waah ga li mənii ipiih imonko inaa ni kipiik ni iwae i kaa wəŋ na pu na. ¹⁴ Kina le Nite Uwumbər u bi paacham na aa ban ke bibilb waatiib ngbaan ponn ni ubaa wəŋ.”

Saah ga nja aana aabo u nja si bakaa na pu na

¹⁵ “Aana aabo yaa nja si bakaa kan, pəon aabaa ki buen ti kan u n-gbaan suuna ki tuk u waataani. U yaa njan tii si kan, aa giin u ki siin waabuul ni la. ¹⁶ U yaa yii, kaa kii tii si kan, pəon aabaa ki ban unii ubaa, bee bilee, ki ki buen u chee ki ti kan u, aan binib bilee, bee bitaa ngbaan njan tibər ngbaan məmək ki li ye saaseeraadam.* ¹⁷ U yaa yii, kaa kii tii bi mu kan, nyan ti mpaan pu ki tuk Uwumbər aanib. U yaa yii, kaa kii tii bi mu kan, ni lik u ke ulampoogaar, bee unii u kaa dii Uwumbər aasan na.

¹⁸ “M tuk nimi mbamən la, tiwan ni, ni ga buu dulnyaa wee ni na, nima le buu paacham. Tiwan ni, ni ga buur lii dulnyaa wee ni na, nima le buur lii paacham mu.

¹⁹ “Cha m moo tuk nimi man, ni ponn ni bilee yaa kpaan kiməbaan dulnyaa wee ni, ki mee Nte Uwumbər u bi paacham na kan, u ga nja naah ban pu na ki tii nimi. ²⁰ Binib bilee, bee bitaa, yaa kuun təb chee maayimbil pu kan, m ga li bi bikaasisik ni.”

Unii u kaa di cha pinn waatutunjeer na

²¹ Le Piita dan nan baa Yesu, “Ndindaan, nna aabo yaa ɲani mi bakaa kan, m ga di cha pinn u nfum muɲa? Nfum mulole ee?”

²² Le Yesu bui u, “Maa tuk si ke nfum mulole. Cha pinn u imonko itaa ni kipiik nfum mulole. ²³ Ba pu? Uwumbɔr aanaan naahn ubɔrkpaan u nan ban u bee waatutum aah joo waapɔln pu na la. ²⁴ Waah piin ki bi lik kina na, le bi joo ni waatutunn ubaa u joo waapɔln tikunabr aamombil ɲichur ɲichur kipiik.† ²⁵ Waah kaa kpa ɲimombil ɲibaa ki ga pa lipɔln ngbaan na, le udindaan bui ke bi di u ni upuu, ni waabim, ni waah kpa tiwan ni na mɔmɔk, ki di kooh, aan ki di ɲimombil ngbaan pa lipɔln ngbaan. ²⁶ Le ututunn ngbaan gbaan udindaan aanimbiin ni, ki ganj u ke, ‘Ndindaan, pɔɔn aabaa ki ji limɔr. M ga pa si maah jin saapɔln li mɔk na.’ ²⁷ Le udindaan san u kinimbaak, ki di cha pinn u lipɔln ngbaan, le ki di u lii.

²⁸ “Le ututunn ngbaan nyan lipaal, ki ti kan waatutunjeer u joo waapɔln kpakpaln nkub na, le ki chuu u, le ki chuu uneen ni, ki bui u ke, ‘Pa mi saah joo maapɔln li na.’ ²⁹ Le waatutunjeer ngbaan gbaan unimbiin ni, ki ganj u ke, ‘Pɔɔn aabaa ki ji limɔr. M ga pa si.’ ³⁰ Le waa kii, le ki chuu u ti ɲa kiyondiik ni, u li bi nima ki ti saa buyoonn u ga pa lipɔln ngbaan na. ³¹ Waatutunjeertiib aah kan kina na, le ni bii bisui sakpen. Le bi dan nan tuk bidindaan waah ɲa pu na mɔmɔk. ³² Le bidindaan yin u, ki nan bui u, ‘Aa ye bakadaan la. Saah ganj mi na, le m di cha pinn si saapɔln mɔmɔk. ³³ Aa mu ba ga san saatutunjeer kinimbaak ke maah san si pu na la.’ ³⁴ Udindaan aah gee linjuul u pu sakpen pu na, le u cha bi ti ɲani u falaa kiyondiik ni, ki ti saa buyoonn u ga pa lipɔln ngbaan mɔmɔk doo na.

³⁵ “Tɔ, unii umɔk kaa di cha pinn una aabo usui ponn ni na kan, Nte Uwumbɔr u bi paacham na mu ga daa

utafal kina la.”

19

Uja taa jenn upuu (Mak 10.1-12)

¹ Yesu aah len kina ti doo na, le u nyan Galilee aatinj ni, ki buen Judea aatinj ki bi Jɔɔdann aamɔɔdapuul na ni. ² Le kinipaak sakpenj dii u. Le u cha bi ponn ni bi ye bibum na pɔɔk.

³ Le Farisii yaab bibaa nan dan u chee, ki ban bi tɔɲ u, le ki baa u, “Uja yaa jenn upuu lii waageehn pu kan, timi aakaal kii kina aa?”

⁴ Le Yesu baa bi, “Naa karn Uwumbɔr Aagbanj aah len pu na aa? Ni ɲmee ke Uwumbɔr u naan bi na, u nan naan uja ni upii,* ⁵ le ki len ke waah naan uja ni upii na, uja yaa yoor upii kan, bi ga nya cha bitetiib ni binatiib, ki kpaan tɔb chee, ki ɲa unibaan.† ⁶ Nima pu na, baa ki ye binib bilee, bi ye unibaan la. Uwumbɔr aah kpaan bi na, unibɔn taa yakr bi.”

⁷ Le Farisii yaab ngbaan baa u, “Ni yaa ye kina kan, ba pu Moses nan len ke uja yaa ban u jenn upuu kan, u ɲmee kigbanj ponn ni ke u jenn u, ki di tii u, ki nin jenn u?”

⁸ Le Yesu bui bi, “Nitafal aah pɔɔ pu na, nima le cha Moses tii nimi nsan ke ni jenn nipuutiib. N-yoonn mu Uwumbɔr nan naan tiwan mɔmɔk ki nan saa dandana wee na, waa tii bi nsan kina. ⁹ M tuk nima la, upii yaa kaa gɔr kidagook, aan uchaj jenn u lii ki ki yoor upii uken kan, uja ngbaan kpaln udagoor la. [Upii aachal yaa jenn u lii, uja uken yaa yoor upii ngbaan kan, uja ngbaan kpaln udagoor la.]”

¹⁰ Le Yesu aadidiliib bui u, “Uja ni upuu aabɔr yaa ye kina kan, uja yaa kaa yoor upii kan, ni soor.”

¹¹ Le Yesu bui bi, “Bijab mɔmɔk aan ɲmaa gaa naah len pu na ki yii bipiib mɔmɔk. Bijab bi Uwumbɔr tii bi mpɔɔn ke bi yii bipiib na, bima le ga ɲmaa yii bi. ¹² Bibaa bi, baah ma

† **18:24** : Griik aaliin ni, bi ɲmee ke “talenti ɲichur kipiik.” Ni ga fuu unii aapal ki ti saa ɲibin kipiik ni ɲinjmu la. * **19:4** : Lik Mpiin 1.27; 5.2. † **19:5** : Lik Mpiin 2.24.

bi na, baa ye bijab. Bibaa mu bi, bi kpaa bi la. Bibaa mu bi, ki yii bipiib məmək Uwumbər aanaan aatuln pu. Uja umək ga ηmaa gaa tibər ngbaan ki yii bipiib məmək na, u gaa ti.”

Yesu aah ηa Uwumbər aanyoor ki ηa mbim pu pu na

(Mak 10.13-16; Luk 18.15-17)

¹³ Le binib joo ni mbim ki di dan Yesu chee ke u nan di unjaal paan bi pu, ki mee Uwumbər tii bi. Le waadidiliib kae bi. ¹⁴ Le Yesu bui bi, “Cha mbim ngbaan dan m chee man. Taa ki jenn bi man. Binib bi aabimbin bi ke mbim aah bi pu na, bima le yeh Uwumbər aanaan.”

¹⁵ Le u di unjaal paan bi pu, le ki siir nima.

Yesu aah tuk uwankpadaan ubaa pu na

(Mak 10.17-31; Luk 18.18-30)

¹⁶ Unachipəən ubaa nan dan Yesu chee le ki nan baa u, “Uməmək, m ga tun litunyaan bayaar aan ki kan liməfal li kaa kpa ndoon na?”

¹⁷ Le Yesu baa u, “Ba pu aa baa mi litunyaan pu? Uwumbər baanja le ηan. Aa yaa ban liməfal li kaa kpa ndoon na kan, kii waakaal.”

¹⁸ Le u ki baa u, “Mulakaal?”

Le Yesu bui u, “Taa ku binib; taa gər kidagook; taa su kinaayuk; taa li ye nnyamən aaseeraadaan; ¹⁹ li pak aate ni aana; † li gee aana aabo ke saah gee aabaa pu na.” §

²⁰ Le unachipəən ngbaan bui u, “M joo ikaal imina məmək tibir ni la. Ba gur?”

²¹ Le Yesu bui u, “Aa yaa ban ke aa li bi mbaməm kan, buen ti kooh saah kpa tiwan nimək na, ki di ηimombil ngbaan di tii bigiim, aan ki li kpa liwangol paacham, aan ki dan nan dii mi.”

²² Unachipəən ngbaan aah ηun kina na, le ni ηa u mpombiin; ba pu? u nan kpa liwankpal sakpen a. Le u siir nima.

²³ Le Yesu bui waadidiliib, “M tuk nimi mbamən la, ni pəə

uwankpadaan koo Uwumbər aanaan ni. ²⁴ Cha m moo tuk nimi man, uwankpadaan aah ga koo Uwumbər aanaan ni pu na, ni pəə jer laakumii aah ga koo seerkaa aaboln ni pu na.”

²⁵ Waadidiliib aah ηun kina na, le ni gar bi pam. Le bi baa u, “Ni yaa ye kina kan, ηma ga tee ηmar?”

²⁶ Le Yesu lik bi le ki bui bi, “Ni pəə binib le chee. Nibaa aa pəə Uwumbər chee.”

²⁷ Le Piita bui u, “Lik, ti nan di timi aawan məmək di lii ki dii si. Ti ga kan ba aanyoor?”

²⁸ Le Yesu bui bi, “M tuk nimi mbamən la, min Unibən Aabo ga kal libərjal pu, ki kan mpakm sakpen dulnyaapəən ponn ni. N-yoonn ngbaan, nimi bi dii mi na mu ga kal ηibərjal kipiik ni ηilee pu, ki ga ji Israel yaab aanibol kipiik ni ηilee tibər. ²⁹ Unii umək di cha waadichal, bee ukpetiib, bee unaatiib, bee uninkpatiib, bee ute, bee una, bee waabim, bee tisar, maayimbil pu na kan, u ga kan kina nfum nkub, ki ga li kpa liməfal li kaa kpa ndoon na. ³⁰ Tə, binib bi ye bisalolm na pam ga nan ηa puwəb yaab. Binib bi ye puwəb yaab na pam ga nan ηa bisalolm.”

20

Ukpaal aah pa paatiib pu na

¹ “Uwumbər aanaan naahn ukpaal u nan pue kichakpinaanyeek ni u ti ban paatiib bi nan tun waasaak ni aatuln na la. ² Waah kan njan yaab bi na, u nan tuk bi, ‘M ga pa nimi tikunabr aamombil libaa nwiin ni mu aalirn.’* Bi nan kii tii waah siin bi pu na. Le u mək bi waasaak ponn ni. ³ Le ni saa tikur tiwae yoonn, le u ki buen kinyan ni ki ti mui bijab bibaa si nima, kaa kpa lituln libaa. ⁴ Le u bui bi, ‘Buen maasaak ponn ni ki ti tun man. Naah tun pu na, m ga pa nimi kina la.’ ⁵ Le bi buen. Nwiin aah ti saa sisik ni na, le u ki gir buen kinyan ni, le ki ti ki mui bijab bibaa mu si nima. Le u tuk bi mu kina. Nwiin aah ti kpar

† 19:19 : Lik Nnyam 20.12-16; Ikaal 5.16-20. § 19:19 : Lik Liifai Yaab 19.18. * 20:2 : Griik aaliin ni, bi ηmee ke “denarius ubaa.” Ni nan ye nwiin mubaa aapal la.

na, le u ki gir buen kinyan ni, le ki ki ŋa kina. ⁶ Nwiin aah ti taln ŋitaa ki ban mu lir na, le u ki gir buen kinyan ni, le ki ti ki mui bijab bibaa mu si nima. Le u baa bi, ‘Ba pu ni si kina nwimɔn, kaa tun nibaa?’ ⁷ Le bi bui u, ‘Taa kan unii u ga tii timi lituln aan ti tun na.’ Le u bui bi, ‘Ni mu li cha maasaak ponn ni, ki ti tun man.’

⁸ “Nwiin aah lir kijooɔŋ na, le ukpaal ngbaan tuk bitutum aaninkpel, ‘Yin ni paatiib ngbaan ki nan pa bi baapal. Piin ki pa bijab bi gbiln puwɔb na, aan ki ti pii bisalolm.’ ⁹ Le bijab bi gbiln puwɔb na aah dan bi nan gaa baapal na, u pan bi tikunabr aamombil libaabaa. ¹⁰ Bisalolm aah dan bi nan gaa baapal na, bi dak ke bi ga kan ki jer puwɔb yaab na, le u pan bi mu tikunabr aamombil libaabaa. ¹¹ Baah gaa baapal na, le bi ŋul ukpaal ngbaan pu, ¹² ki len ke, ‘Bijab bi gbiln puwɔb na tun kikurk kibaa baanja la. Timi le boo ko nwimɔn. Ntoton ŋun timi la. Le ti ni baapal ki ŋak.’

¹³ “Le ukpadaan bui bi ponn ni ubaa, ‘Njɔ, maa jin si pem pem. Aa ba kii ke aa ga gaa tikunabr aamombil libaa la. Naa ye kina aa? ¹⁴ Yoor saamombil ki li chaa kun linampal. M ban m tii puwɔb yaab ke maah tii si pu na la. ¹⁵ Maa kpa nsan ke m di maamombil ŋa maah gee pu na aa? Maah kpa tibulchinn pu na le cha aa kpa lipiipoln aa?’

¹⁶ “Liyatanakl limina aatataa le ye ke puwɔb yaab ga nan ŋa bisalolm. Bisalolm mu ga nan ŋa puwɔb yaab.”

Yesu aah ki len waakun aabɔr taataa pu na

(Mak 10.32-34; Luk 18.31-34)

¹⁷ Yesu ni waadidiliib ni kinipaak nan cha Jerusalem. Waah cha na le u di waadidiliib kipiik ni bilee na nyan n-gbaan, le ki bui bi, ¹⁸ “Li pel man, ti yaa ti fuu Jerusalem kan, bi ga di min Unibɔn Aabo ŋa Uwumbɔr aatotoorninkpiib ni Uwumbɔr aakaal aamɔmɔkb aanaal ni, le bi ji mi tibɔr, ki ga len ke ni ŋeer bi ku mi, ¹⁹ le ki ga di mi ŋa binib bi kaa ye Juu yaab na aanaal ni ke bi yook mi, ki lue mi

ŋinaalab, ki kpa mi ndɔpuinkoo pu. Le iwiin itaadaal Uwumbɔr ga fikr mi nkun ni.”

Waadidiliib ponn ni bilee aana aah mee u pu na

(Mak 10.35-45)

²⁰ N-yoonn ngbaan le Sebedee aajapɔtiib bilee na, ni bina, nan dan Yesu chee, le bina nan gbaan unimbiin ni, ki doon u, ki mee u ke u ter u.

²¹ Le u baa u, “Aa ban ba?”

Le u bui u, “Aa yaa jin saanaan kan, cha njapɔtiib bilee ngbaan li ka aa chee, ubaa li ka aanaangii wɔb, uken mu li ka aanaangan wɔb.”

²² Le Yesu bui binachipɔm ngbaan, “Naa nyi naah mee mi pu na aatataa. Ni ga ŋmaa ji falaa ke maah ga ji pu na aa?”

Le bi bui u, “Ti ga ŋman.”

²³ Le u bui bi, “Ni mu ga sil ji falaa ke maah ga ji pu na. Binib bi ga kal ŋŋangii ni ŋŋangan wɔb na ma kan, naa ye min le ga lee bi. Nte Uwumbɔr le leer binib bi ga kal nima chee na.”

²⁴ Le waadidiliib kipiik bi gur na aah ŋun Sebedee aajapɔtiib aah bui Yesu pu na, bi gee linuul bi pu. ²⁵ Le Yesu yin bi mɔmɔk ke bi dan u chee, le ki nan bui bi, “Ni nyi ke dulnyaa ni aanib aayidam yoor bibaa paacham la. Binib bi kpa tininkpir na mu joo baanib mpɔɔn pu la. ²⁶ Nima taa li bi kina man. Ni ponn ni ubaa yaa ban ke u li ye uninyuun kan, u ŋa ubaa ni mɔmɔk aatutunn. ²⁷ Ubaa yaa ban ke u li ye usaloln kan, u ŋa ubaa ni mɔmɔk aanaagbiija, ²⁸ ki li bi ke min Unibɔn Aabo aah bi pu na; maa dan dulnyaa wee ni ke bi nan tun lituln tii mi, m dan ke m nan tun lituln tii binib, ki kpo ke m gaa binib pam lii la.”

Yesu aah likr bijoom bilee aanimbil pu na

(Mak 10.46-52; Luk 18.35-43)

²⁹ Yesu ni waadidiliib nan nyan Jeriko aatiŋ ponn ni. Le kinipaak sakpen dii bi. ³⁰ Baah cha na, le bijoom bilee ka nsan aamɔgbeln, le ki ŋun ke Yesu ban u jer. Le bi tar ke,

“Tidindaan u ye Ubər David Aayaabil na, san timi kinimbaak.”

³¹ Le kinipaak ngbaan kae bi ke bi nmin. Le bi moo tar ke, “Tidindaan u ye Ubər David Aayaabil na, san timi kinimbaak.”

³² Le Yesu sil nsan ni, ki yin bi ke bi dan, le ki nan baa bi, “Ni ban ba?”

³³ Le bi bui u, “Tidindaan, ti ban ke aa likr tinimbil tii timi la.”

³⁴ Le kinimbaak chuu Yesu. Le u meeh binimbil. Libuul ngbaan ni le binimbil likr, le bi dii u.

21

Jerusalem aanib aah nyun Yesu pu na

(Mak 11.1-11; Luk 19.28-40; Jənn 12.12-19)

¹ Bi nan peen Jerusalem, ki fuu Befej aatin, ki bi lijool li bi yin li ke Olif aasui aajool na paab. Baah ti fuu nima chee na, ² le Yesu bui waa-didiliib ponn ni bilee, “Li cha man naah si gbək kitin ki na ni. Ni yaa koo ki ponn ni kan, libuul ngbaan ni, ni ga kan ubon si gbin, waabo si u chee. Chuu gbiln ubon ngbaan, ki li joo ni u ni waabo m chee man. ³ Unii ubaa yaa len tibaa kan, ni bui u, “Tidindaan le ban i,’ le u ga cha ni li joo ni i libuul ngbaan ni.”

⁴ Nimina le gbiin Uwumbər aabənabr aah nan len pu na ke,

⁵ “Tuk Sionn aatin aanib,

Lik, nimi aabər kpaan choo ni chee la.

U sunn ubaa taab le ki dik ubon pu,

u dik ubon u laa diin na pu la.”*

⁶ Le Yesu aadidiliib buen ki ti na waah len pu na, ⁷ ki joo ni ubon ngbaan ni waabo, le ki di baakeken paan u pu. Le Yesu din u pu.

⁸ Kinipaak ngbaan nan di baakeken ter nsan ponn ni. Bibaa mu bar tisufar ki di ter nsan ponn ni. ⁹ Le binib bi loln u pu nsan na, ni binib bi paa puwəb na nan bi tar ke,

“Hosiana, † pakn Ubər David Aayaabil man. Uwumbər na tinyoor na unii u

choo waayimbil ni na pu. Hosiana bi paacham.” ‡

¹⁰ Yesu aah fuu Jerusalem ni na, le kitin ngbaan aanib məmək fii ki bi baa tab, “Nma ye umina?”

¹¹ Le kinipaak ngbaan bui bi, “U ye Uwumbər aabənabr Yesu u nyan ni Nasaref aatin ki bi Galilee aatin ponn ni na la.”

Yesu aah toor Uwumbər Aadichal pu na

(Mak 11.15-19; Luk 19.45-48; Jənn 2.13-22)

¹² Yesu nan ti koo Uwumbər Aadichal ni, le ki jenn nyan binib bimək kooh tiwan ki daa tiwan li ponn ni na, ki labr bilikpelm aatebul mam chin, le ki labr binib bi kooh njanjel na mu aajal ki di chin, ¹³ le ki bui bi, “Ni nmeə Uwumbər Aagban ni ke Uwumbər len ke, ‘Bi ga yin Maadichal ke Mmeen Aadichal la,’ nimi le nani li bififiirb aakakaa chee.” §

¹⁴ Bijoom ni biwəb nan dan Yesu chee Uwumbər Aadichal ni, le u cha bi pək. Le mbim mu bi Uwumbər Aadichal ni na tar ke, “Hosiana, pakn Ubər David Aayaabil man.”

¹⁵ Uwumbər aatotoorninkpiib ni Uwumbər aakaal aaməmək b aah nun kina, ki kan Yesu aah tun lijinjir aatun pu na, le bi gee lijuul, ¹⁶ le ki baa Yesu ke, “Saa nun mbim ngbaan aah len pu na aa?”

Le Yesu bui bi ke, “M nun. Naa kee karn Uwumbər Aagban ni ii? ke, ‘Mbim ni mbipəm ga pak Uwumbər mbaməm.’ ”*

¹⁷ Yesu aah len kina na, le u siir cha bi, le ki nyan Jerusalem, ki buen Betani aatin ni, u ti doon nima.

Yesu aah len tibəbir busub bubaa pu na

(Mak 11.12-14, 20-24)

¹⁸ Naah ki woln kitaak na, le u gir buen Jerusalem. Waah cha na, le nkon joo u. ¹⁹ Le u kan likakaln si nsan aaməgbeln, le ki buen bu taab,

* 21:5 : Lik Sekaria 9.9. † 21:9 : Hosiana aatataa le ye ke “gaa timi lii.” ‡ 21:9 : Lik Ilahn 118.25, 26. § 21:13 : Lik Aisaya 56.7; Jeremia 7.11. * 21:16 : Lik Ilahn 8.2.

kaa kan lisubil libaa bu pu, see ti-far ηmeen. Le u bui busub ngbaan, “Saan ki lu ηsubil n-yoonn mu kaa kpa ndoon na.” Libuul ngbaan ni le busub ngbaan məmək kuur.

²⁰ Waadidiliib aah kan kina na, le ni gar bi pam. Le bi baa ke, “Ba pu busub ngbaan kuur mala kina?”

²¹ Le Yesu bui bi, “M tuk nimi mbamən la, ni yaa gaa Uwumbər ki kii, kaa joo beeni kan, ni mu ga ηmaa ηa kina. Naa ye nimina baanja le ni ga ηa. Ni yaa po bui lijool limina ke li fii ki ti lir nnyusakpem ni kan, ni ga ηa kina. ²² Ni yaa mee Uwumbər ki yaa pak ke u ga ηa naah mee u pu na kan, u ga ηa kina tii nimi.”

*Baah baa Yesu waatun pu pu na
(Mak 11.27-33; Luk 20.1-8)*

²³ Yesu nan koo Uwumbər Aadichal ni, le ki tuk binib Uwumbər aabər. Waah ηani kina na, le Uwumbər aato-toorninkpiib ni Juu yaab aaninkpiib dan u chee ki nan baa u, “Aa kpa nsan ke aa ηa saah ηani pu na aa? Njma tii si nsan ngbaan?”

²⁴ Le u bui bi, “M mu ga baa nimi mbaan. Ni yaa ηmaa gar kan, m mu ga tuk nimi maah kpa nsan pu ki ηani maah ηani pu na. ²⁵ Jənn aah nan muin binib nnyun ni na, ηma nan tii u nsan? Uwumbər aan binib?”

Le bi kpokl təb ke, “Ti yaa bui ke Uwumbər le tii u nsan kan, u ga baa timi ke ba ηa taa nan gaa u ki kii. ²⁶ Ti yaa ki len ke binib le tii u nsan kan, ti san kinipaak ngbaan ijawaan baah ga ηa timi pu na la; ba pu? bi məmək len ke Jənn nan ye Uwumbər aabənabr la.” ²⁷ Nima le bi bui Yesu, “Taa nyi.”

Le Yesu bui bi, “M mu aan tuk nimi maah kpa nsan pu ki ηani maah ηani pu na.”

Binachipəm bilee aayatanakl

²⁸ “Dakl lik man maah ga tuk nimi pu na aatataa. Uja ubaa nan kpa japətiib bilee, le ki dan nan bui u ye upol na, ‘Maabo, buen kisaak ponn ni din ki ti tun.’ Le u bui u, ²⁹ ‘Maan buen.’ Naah kpee siib na, le u jer waalandak ki buen kisaak. ³⁰ Le uja

ngbaan buen uwaatiir mu chee le ki bui u, ‘Maabo, buen kisaak ponn ni din ki ti tun.’ Le u bui u, ‘Maaninkpel, m ga buen,’ ki mu aa buen. ³¹ Mbim bilee ngbaan ponn ni, ulau ηa bite aageehn?”

Le bi bui u, “Njan yoo.”

Le u bui bi, “M tuk nimi mbamən la, bilampoogaab ni bipiidagoob koo Uwumbər aanaan ni, ki cha nimi. ³² Ba pu? Jənn nan dan ni chee ki nan tuk nimi nsan mu ηan na. Le naa gaa u ki kii. Bilampoogaab ni bipiidagoob le gaa u ki kii. Ni nan kan baah gaa u ki kii pu na, le naa kpeln nimi aabimbin, kaa gaa u ki kii.”

*Bikpaab bi kaa ηan na aayatanakl
(Mak 12.1-12; Luk 20.9-19)*

³³ “Li pel man liyatanakl liken. Udichadaan ubaa le nan bi le ki naan kisaak, le ki ηum isui i lu ηsubil na ki ponn ni, le ki di idə gob kisaak ngbaan, le ki gbii libuul li bi ga di ηsubil ηa li ponn ni na aan ki mueni nyani ηaanyun na, le ki maa libimbifəfəη ke unii li ka li paab ki kiir kisaak ngbaan, le ki yin bikpaab bibaa, le ki di kisaak ngbaan ηa binjaal ni, ke bi li lik ki. Isui ngbaan yaa nan lun ηsubil kan, bi ker ki tii u, aan ki ker bibaa mu. Waah ηa kina na, le u siir ki buen kitiη ki daa na ni. ³⁴ Buyoonn ηsubil nan pui na, le u di waatutum tun bikpaab ngbaan chee, bi ti gaa ni waasubil kisaak ngbaan ponn ni, ki li joo ni. ³⁵ Le bikpaab ngbaan ti chuu waatutum ngbaan, ki gbaa ubaa, ki ku ubaa mu, ki yur ubaa mu ηitakpal u ti kpo. ³⁶ Le usadaan ngbaan ki tun bitutum bi wiir ki jer njan yaab na. Le bikpaab ngbaan ηa bi mu kina. ³⁷ Kookoo yaan le u di uja pəən tun ni bi chee, le ki bui ke ‘Bi ga pak uma la.’

³⁸ Bikpaab ngbaan aah kan waabo ngbaan na, le bi bui təb, ‘Uma le ye waafaajil. Cha ti ku u man aan ki ji waafaal.’ ³⁹ Le bi chuu u, ki di nyan n-gbaan, le ki ti ku u.

⁴⁰ “Kina pu na, usadaan yaa nan fuu ni kan, u ga ηa bikpaab ngbaan kinye?”

⁴¹ Le bitotoorninkpiib ni Juu yaab ngbaan bui ke, “U ga sil ku titunwanbirdam ngbaan, ki di kisaak ngbaan tii bikpaab bi ga li bilni u waasubil njibin məmək na.”

⁴² Le Yesu baa bi, “Naah kee karn Uwumbər Aagban aah len pu na aa? ke,

‘Litakpal li bidimaab yii li na, lima le ye litakpajal.

Uwumbər le ɲa kina, le ni gar timi pam.’†

⁴³ “M tuk nimi la, Uwumbər ga nyan ni chee waanaan, ki di tii linibol li ga dii waah ban pu na. [⁴⁴ Unii u lir litakpal ngbaan pu na, u ga kool. Unii u litakpal ngbaan lir u pu na, li ga nan u ke ntayon na.”]

⁴⁵ Uwumbər aatotoorninkpiib ni Farisii yaab aah ɲun kina na, le bi bee ke Yesu di liyataɲakl ngbaan ɲan bima la. ⁴⁶ Le bi ban ke bi chuu u, ki mu san kinipaak ngbaan ijawaan; ba pu? kinipaak ngbaan len ke Yesu ye Uwumbər aabənbr la.

22

Unii u ɲa ubəndinn aajikaar na aayataɲakl

(Luk 14.15-24)

¹ Le Yesu ki ɲakl bi liyataɲakl ke, ² “Uwumbər aanaan naahn ubərkpaaan u ɲa ubəndinn aajikaar ki tii ujaɲəɲ, ³ ki tun waatutum ke bi yin binib bi u ban ke bi dan nan ji na. Baah yin bi na, le bi yii, kaa dan. ⁴ Le u ki tun bitutum biken ke bi ti yin bi ki tuk bi, ‘Ubərkpaaan len ke u gor tijikaar məmək doo a. U kər inaaja ni tiwakor ti filk na, ki gor tiwan məmək doo a,’ ke bi dan. ⁵ Le baa gar waatutum. Bi nan beenin tun baatuln; ubaa nan buen kisaak, uken mu buen u ti tiir kitiir. ⁶ Bi gur na chuu bitutum ngbaan, ki gbaa bi ki ku bi. ⁷ Le ubərkpaaan ngbaan gee liɲuul sakpen, le ki tun waajab le bi ti ku binikurb ngbaan, le ki see baatiɲ mmii. ⁸ Le u bui waatutum, ‘Ubəndinn aajikaar gor a. Binib bi m yin bi na aa ɲeer bi ji tijikaar ngbaan.

⁹ Li cha kitiɲ ponn ni aasan ni man, ki ti yin ni naah ga kan binib bimək na, bi dan ki nan ji ubəndinn aajikaar ngbaan.’ ¹⁰ Le waatutum buen kitiɲ ponn ni aasan ni, ki ti yin ni baah kan bi na məmək, binib bi ɲan na ni bi kaa ɲan na məmək. Le bi nan gbiin kidiik ki bi ji tijikaar ki ponn ni na.

¹¹ “Le ubərkpaaan ngbaan koo ni u nan lik binib bi dan bi nan ji tijikaar ngbaan na, le ki kan uja u kaa pee tibəndinn aawanpeenkaan na. ¹² Le ubərkpaaan ngbaan baa u, ‘Njə, aa ɲa kinye ki koo ni do, kaa pee tibəndinn aawanpeenkaan?’ Le u si ɲmin. ¹³ Le ubərkpaaan ngbaan bui waatutum ke bi chuu u, ki buu uɲaal ni utaa, ki nyan u, ki ti di mee lii lipaal mbəmbəɲ ni. U ga wii ki ɲmə ɲinyin nima chee.

¹⁴ “Liyataɲakl ngbaan aatataa le ye ke baah yin bi na wiir, le baa nyan bi na aa wiir.”

Baah pen Yesu nlan pu na

(Mak 12.13-17; Luk 20.20-26)

¹⁵ Le Farisii yaab buen bi ti kpokl baah ga peei Yesu nlan pu aan ki chuu u na. ¹⁶ Le bi tun baadidiliib ni Ubər Herod aanib bibaa Yesu chee, le bi ti bui u, “Uməmək, ti bee ke aa len mbaməɲ la, ki mək timi Uwumbər aasan mbaməm, kaa san unii ubaa ijawaan, kaa pak ubaa ki jer uken. ¹⁷ Tuk timi saah dak pu na. Ni ɲan ti pa lampoo ki tii Ubərkpaaan Siisa aan naa ɲan?”

¹⁸ Le Yesu bee baah bir pu na, le ki baa bi, “Nimi biɲmaɲmannim, ba ɲa ni təɲ mi? ¹⁹ Mək mi lampoo aamombil.”

Le bi joo ni limombil nan mək u. ²⁰ Le u baa bi, “Njma aanan ni liyimbil bi li pu?”

²¹ Le bi bui u, “Siisa yaan.”

Le u bui bi, “Nima pu na, di ni ye Siisa yaan na, ki di tii u man, ki di ni ye Uwumbər yaan na, ki di tii Uwumbər.”

²² Baah ɲun kina na, le ni gar bi pam. Le bi di cha u ki buen.

† 21:42 : Lik Ilahn 118.22-23.

Binib bi ga fikr nkun ni na aah ga li bi pu na

(Mak 12.18-27; Luk 20.27-40)

²³ Liyaadaal ngbaan le Sajusii yaab dan u chee. Bima le len ke binib aan fikr nkun ni. ²⁴ Le bi bui u, “Uməmək, Moses nan len ke uja yaa kpo, kaa kpa mbim kan, unaal di ukpopii ngbaan kpan, ki maa mbim tii ukpel.* ²⁵ Naabitiib bilole nan bi ti ponn ni. Le upol din upii, ki kpo, kaa kpa ubo. Le unaal di ukpopii ngbaan kpan, ²⁶ ki mu kpo, kaa kpa ubo. Le u paa u pu na mu ŋa kina. Le bimək bilole kpan upiibaan, ki kpo doo, kaa kpa ubo. ²⁷ Kookoo yoo, le ukpopii ngbaan mu kpo. ²⁸ Kina pu na, binib yaa nan fikr nkun ni kan, upii ngbaan ga li ye ŋma aapuu? Bi məmək bilole nan joo u la.”

²⁹ Le Yesu bui bi, “Naa bee Uwumbər Aagban aah len pu na, kaa bee Uwumbər aah kpa mpɔɔn pu na. Nima le cha ni yenn nimi aaliin ni. ³⁰ Binib yaa nan fikr nkun ni kan, baan yoor bipiib, bipiib mu aan mən bijab. Bi ga li bi ke Uwumbər aatuuntiib bi bi paacham na aah bi pu na la. ³¹ Joo cha binib aah ga fikr nkun ni pu na aabər kan, naa karn Uwumbər aah nan len pu na aa? ³² ke uma le ye Abraham, ni Aisak, ni Jakob Aawumbər.† Uwumbər yaa len ke u ye binib bi kpo na Aawumbər kan, nima le mək ke bi kpa liməfal.”

³³ Kinipaak ngbaan aah ŋun Yesu aah tuk bi pu na, le ni gar bi pam.

Mulakaal ye nkaalkpaan?

(Mak 12.28-34; Luk 10.25-28)

³⁴ Le Farisii yaab ŋun ke Yesu len tibər ki jin Sajusii yaab. Le bi kuun ki dan Yesu chee. ³⁵ Le bi ponn ni ubaa, u nyi Uwumbər aakaal mbaməm na, ban ke u pen Yesu nlan, le ki baa u, ³⁶ “Uməmək, Uwumbər aakaal ponn ni, mulakaal jer ikaal məmək?”

³⁷ Le Yesu bui u, “‘Aa li gee Aadindaan Uwumbər aasui məmək ni, ni saawiin məmək, ni saalandak

məmək.’‡ ³⁸ Nkaal mumina le ye nkaalkpaan ki jer ikaal məmək. ³⁹ Leler aakaal naahn nkaal ngbaan la, ‘Aa li gee aana aabo ke saah gee aabaa pu na.’§ ⁴⁰ Moses aakaal məmək, ni Uwumbər aabənabr aabər məmək si ikaal ilee yee le pu.”

Kristo u ga gaa binib lii na aabər

(Mak 12.35-37; Luk 20.41-44)

⁴¹ Farisii yaab aah kuun tɔb chee pu na, le Yesu baa bi mbaan mubaa ke, ⁴² “Kristo u ga gaa binib lii na aabər pu, ni dak kinye? Ŋma aayaabil ye u?”

Le bi bui u, “David aayaabil ye.”

⁴³ Le u baa bi, “Kristo ngbaan yaa ye David aayaabil kan, ba pu Uwumbər Aafuur Nyaan nan cha David yin u ke Udindaan? David nan len ke,

⁴⁴ ‘Uwumbər bui Ndindaan ke: Kal ŋŋangii wɔb,

ki ti saa buyoonn m ga nyan saadim məmək na.’*

⁴⁵ Tɔ, David aah nan yin Kristo ngbaan ke Udindaan kina na, Kristo ga li ŋmaa ye uyaabil aa?”

⁴⁶ Yesu aah baa bi kina na, le ubaa aa ŋmaa gar mbaan ngbaan, ki mu aa ki kaa bi baa u mbaan muken daal-baadaal.

23

Bi li nyi Uwumbər aakaal aaməmək ni Farisii yaab aabər

(Mak 12.38-39; Luk 11.43, 46; 20.45-46)

¹ Yesu nan bui kinipaak ngbaan ni waadidiliib, ² “Uwumbər aakaal aaməmək ni Farisii yaab tuk nimi Moses aakaal aatataa. ³ Nima pu na, baah tuk nimi pu na məmək, ni kii kina man, ki li ŋani kina. Ni mu taa ŋakni baah tun pu na. ⁴ Bi mək nimi ni ŋan na la, kaa dii ni. Bi di nkaal mu pɔɔ sakpen na, le ki di kpee Uwumbər aakaal pu, ki tuk binib ke bi li dii kina. Bima bibaa aa ter bi ke bi dii kina. ⁵ Baah tun pu na məmək, bi ban ke binib kan aan ki pak bi. Bi di Uwumbər aabər tam biyigbeer pu,

* 22:24 : Lik Ikaal 25.5. † 22:32 : Lik Nnyam 3.6. ‡ 22:37 : Lik Ikaal 6.5. § 22:39 : Lik Liifai Yaab 19.18. * 22:44 : Lik Ilahn 110.1.

ki ɲa baabəkur aaməgbeln ni fək, ke binib kan aan ki pak bi. ⁶ Bi gee ke bi kal bininyuum aakakaa yaan njim chee, ni mmeen aadir ni, ⁷ ki gee ke binib doon bi mbaməm kinyan ni, ki yin bi ke ‘Uməməkr.’ ⁸ Nimi, ni taa li ban ke binib yin nimi ke ‘Uməməkr.’ ba pu? ni kpa Uməməkr ubaa baanja la. Ni məmək ye naabitiib la. ⁹ Ni taa yin ubaa ke ‘Nite’ dulnyaa wee ni; ba pu? ni kpa te ubaa la, le u bi paacham. ¹⁰ Ni taa li ban ke ubaa yin nimi ke Dindaan; ba pu? ni kpa dindaan ubaa la. Uma le ye Kristo u gaa binib lii na. ¹¹ Ni ponn ni ubaa yaa ban ke u li ye usaloln kan, u li ye nimi aatutunn. ¹² Unii umək nyuŋ ubaa na, Uwumbər ga sunn u taab. Unii umək sunn ubaa taab na, Uwumbər ga nyuŋ u.”

Tibəbir ga li bi biŋmanɲmannim pu
(Mak 12.40; Luk 11.39-42, 44, 52; 20.47)

¹³ “Nimi Uwumbər aakaal aaməməkɓ ni Farisii yaab, bi ye biŋmanɲmannim na, tibəbir bi ni pu; ni kiir binib ke bi taa koo Uwumbər aanaan ni. Nimi nibaa aa koo ni, ki mu aa kii ke binib bi ban bi koo ni na koo ni.

[¹⁴ “Nimi Uwumbər aakaal aaməməkɓ ni Farisii yaab, bi ye biŋmanɲmannim na, tibəbir bi ni pu; ni ji bikpopiib pem pem, le ki mee Uwumbər ni yunni, ni ɲmanni ke ni ye bininyaam. Nima pu na, Uwumbər ga daa nitafal ki jer waah ga daa biken aatafal pu na.]

¹⁵ “Nimi Uwumbər aakaal aaməməkɓ ni Farisii yaab, bi ye biŋmanɲmannim na, tibəbir bi ni pu; ni puur nnyusakpem ki chuun ntim məmək ni ke ni kan unii ubaa ki ɲa u nimi aadiir. Ni yaa ti kan u kan, le ni ɲa u titunwanbirdaan ki jer nimi nibaa aah ye pu na.

¹⁶ “Nimi bisanməkɓ bi jəb na, tibəbir bi ni pu; ni len ke ‘Unii yaa puu Uwumbər aadiik pu kan, naa ye nibaa, ke u yaa puu ilik i bi ki ni na pu kan, see u gbiin tipuur ngbaan.’ ¹⁷ Nimi bijərb bi jəb na, nilani jer niken, ilik ngbaan le aan

Uwumbər aadiik ki ɲa ilik ngbaan chain na? ¹⁸ Ni ki len ke ‘Unii yaa puu Uwumbər aatork aabimbiln pu kan, naa ye nibaa, ke u yaa puu ipiin i bi li paab na pu kan, see u gbiin tipuur ngbaan.’ ¹⁹ Nimi bijoom, nilani jer niken, ipiin ngbaan le aan Uwumbər aatork aabimbiln li ɲa ipiin ngbaan chain na? ²⁰ Nima pu na, unii yaa puu Uwumbər aatork aabimbiln pu kan, u puu tiwan nimək bi li pu na mu la. ²¹ Unii yaa puu Uwumbər aadiik pu kan, u puu Uwumbər u bi ki ni na mu la. ²² Unii yaa puu paacham pu kan, u puu Uwumbər aabərjal, ni Uwumbər u ka li pu na mu la.

²³ “Nimi Uwumbər aakaal aaməməkɓ ni Farisii yaab, tibəbir bi ni pu; ni yakr tikpifar nfum kipiik ki nyan nibaa na ki di tii Uwumbər, ki muk nibaa ke ni joo Uwumbər aakaal muma, ki yii nkaal mu ye nkaalkpaan na. Ni yii, kaa ɲani ni ɲan na, kaa san binib kinimbaak, kaa dii Uwumbər mbaməm. Ni ɲan ke ni li joo nkaal ngbaan, ki yakr nimi aawan mu ki di tii Uwumbər. ²⁴ Ni ye bisanməkɓ bi jəb na la. Kisibirk waatiir yaa bi tiwanyukaan ni kan, ni yak nyani ki. Laakumii ma yaa bi kan, ni kpaan nyu laakumii ni tiwanyukaan mək la.

²⁵ “Nimi Uwumbər aakaal aaməməkɓ ni Farisii yaab, bi ye biŋmanɲmannim na, tibəbir bi ni pu; ni ɲir tiyir ni ɲisambil aapuwəb mbaməm, kaa ɲir ni ponn ni. Kina le ni ban ke binib bui ke ni ye bininyaam. Le nisui ponn ni gbii kinaayuk aatuln, ni iniman aatuln. ²⁶ Nimi Farisii yaab bi jəb na, puen nyan kinaayuk aatuln, ni iniman nisui ni waahr, aan lipaal yaan li ɲan.

²⁷ “Nimi Uwumbər aakaal aaməməkɓ ni Farisii yaab, bi ye biŋmanɲmannim na, tibəbir bi ni pu. Ni naahn ɲikaakul ɲi bi di ikukuun aayon ki piir ɲi na la, le lipaal ɲan, ponn ni mu gbii inikpab, ni tiwan ni bur na, ni tijəŋ mək aabəŋ. ²⁸ Ni mu bi kina la. Ni ɲmanni ke ni ye bininyaam la, le ni ponn ni gbii inyamən, ni titunwanbir.”

*Uwumbər aah ga daa biŋmanŋmannim
aatafal pu na*

(Luk 11.47-51)

²⁹“Nimi Uwumbər aakaal aaməmək ni Farisii yaab, bi ye biŋmanŋmannim na, tibəbir bi ni pu; ni maa ŋikaakul ki tii Uwumbər aabənabtiib bi nan bi n-yaayoonn na, ki di ikukuun aayon ki piir bininyaam aakaakul, ³⁰ le ki len ke ni yaa ba nan bi niyaajatiib yoonn ngbaan kan, naa ba ga ŋa baah nan ŋa pu ki ku Uwumbər aabənabtiib ngbaan na. ³¹ Naah len pu na le mək ke ni ye binib bi nan ku Uwumbər aabənabtiib ngbaan na aayaabitiib la. Nima le nimi aabər bii. ³² Niyaajatiib aah nan tun titunwanbir ti na, ni mu ga tun tima la, le ki ti doo. ³³ Nimi iwaa, bi ye ijagen aabim na, ni ga ŋa kinye ki nya ntafadaan mu ga pii nimi, mmii mu kaan junn na ponn ni. ³⁴ Nima pu le m ga tun ni Uwumbər aabənabtiib ni bilankpalb ni biməmək ni chee. Le ni ga ku bibaa, ki kpaa bibaa mu idəpuinke pu, ki gbaa bibaa mu ŋinaalab nimi aameen aadir ni, ki ŋa bi falaa ntim məmək ni. ³⁵ N-yoonn məmək binib nan ku bininyaam la. Njan bi nan ku Abel u nan ye uninyaan na, le ki ku bininyaam ki joo cha, ki ti pii Barakia aabo Sakaria, u bi nan ku u Uwumbər aadiik ni na. Bininyaam ngbaan məmək aakun pu, le ntafadaan ga pii nimi. ³⁶ M tuk nimi mbamən la, ntafadaan ngbaan ga pii nimi dandana aanib la.”

*Yesu aah gee Jerusalem aanib pu
na*

(Luk 13.34-35)

³⁷ “Jerusalem aanib, nsui bii ni pu la. Ni ku Uwumbər aabənabtiib, ki yur waatutum ŋitakpal ki ku bi. N-yoonn məmək le m nan ban m kuun nimi ki di kpaan mbaa chee ke ukəla aah kuuni waakoobi pu ki ŋani ufeen ni na, le naa kii. ³⁸ Lik, Uwumbər siir cha nimi. ³⁹ M tuk nimi la, naan ki kan mi ki nan saa bundaln ni ga bui ke ‘Uwumbər ŋa tinyoor ŋa unii u choo waayimbil ni na pu.’ ”*

* **23:39** : Lik Ilahn 118.26.

24

Baah ga gbaa wii Uwumbər

Aadichal pu na

(Mak 13.1-2; Luk 21.5-6)

¹ Yesu nan nyan Uwumbər Aadichal ni. Waah nyan ki cha na, le waadidiliib dan ki nan mək u, “Lik Uwumbər Aadichal aah wiir pu na.”

² Le u bui bi, “Ni kan tiwan nimina məmək aa? M tuk nimi la, bi ga nan gbaa wii lidichal limina məmək. Litakpal libaa aan ki li paa liken pu.”

Falaa aayoonn aah ga li bi pu na

(Mak 13.3-13; Luk 21.7-19)

³ Le u buen ti kal Olif aasui aajool paab. Le waadidiliib dan u chee bibaa, ki nan bui u, “Tuk timi, bi ga ŋa kina bayoonn? Ba ga li ye liməkl ki mək timi ke ni ŋeer aa fuu ni, ki ŋeer dulnyaa aadoon?”

⁴ Le u bui bi, “Ni li nyi man, ubaa taa ŋmann nimi. ⁵ Binib pam ga nan dan ki nan pur maayimbil ke bima le ye Kristo u ga gaa binib lii na, ki ŋmann binib pam. ⁶ Ni ga ŋun ke binib to butəb kənkəni do, ni dandar mu. Ni taa cha ni li muk nimi man. Uwumbər le siin ke nimina məmək ga ŋa. Nima le aan mək ke dulnyaa wee ga doo libuul ngbaan ni. ⁷ Linibol libaa ga to linibol liken butəb. Nnaan mubaa aanib ni nnaan muken aanib ga to təb butəb. Nkon ga lir ntim pam ponn ni. Kitiŋ ga deŋ ŋipepel pam. ⁸ Nimina məmək le ga li ye njan aafalaa.

⁹ “N-yoonn ngbaan bi ga chuu nimi, ki ŋa nimi falaa, ki ga ku nimi. M pu, le ŋinibol məmək ga li nan nimi.

¹⁰ N-yoonn ngbaan le binib pam ga di maasan lii, ki ga kooh təb, ki ga li nan təb. ¹¹ Le binib bi ŋmanni ke bi ye Uwumbər aabənabtiib na ga li wiir ki ŋmanni binib pam. ¹² Le titunwanbir ga li wiir. Nima le binib pam aan ki li gee mi ke baah nan gee mi njan pu na. ¹³ Unii umək ji limər ki dii mi ki ti saa liməfal aadoon na, uma le ga ŋmar. ¹⁴ Bi ga moon Uwumbər aanaan aabənyaan tee itingbaan kookoo ni

waahr, aan njinibol məmək n̄un, le dulnyaa ga nin doo.”

Tiwan ni kaa n̄an na aabər
(Mak 13.14-23; Luk 21.20-24; Daniel 9.27)

¹⁵ “Ni ga kan tiwanbir ni bii tiwan nimək bi chain na si Uwumbər Aadichal ni, ke Uwumbər aabənabr Daniel aah nan len pu na.”* Tō, nimi bi karni na, ni li beer nimina aatataa. ¹⁶ “N-yoonn ngbaan yaa nan fuu ni kan, binib bi bi Judea aatin ponn ni na, bi san buen njoo paab. ¹⁷ Unii yaa bi kidiik paab† kan, u taa ki koo waadiik ni u ti yoor waawan, u san mala. ¹⁸ Unii yaa bi kisaak kan, u taa gir kun linampal ke u ti yoor waakekeln. ¹⁹ N-yoonn ngbaan, bipiib bi kpa njipuu na, ni bipiib bi kpa mbim bi laa n̄aa libiil na ga li kpa kinimbaak. ²⁰ Mee Uwumbər man, aan u taa cha ni san kakab aayoonn, bee likpaakool daal. ²¹ N-yoonn ngbaan binib ga ji falaa pam. Buyoonn Uwumbər nan naan dulnyaa wee ki nan saa dandana wee na, baa kee jin falaa ngbaan aaboln, ki mu aan ki ji falaa kina. ²² Uwumbər yaa kaa bar falaa ngbaan aayoonn aawiin kan, ubaa aan n̄mar. Le waanib aanimbaasaln pu u ga bar falaa ngbaan aayoonn aawiin.

²³ “N-yoonn ngbaan, unii yaa bui nimi ke ‘Lik, Kristo u gaa binib li na s̄ə,’ ki yaa ki bui ke ‘U bi nima chee’ kan, ni taa gaa waah len pu na man. ²⁴ Ba pu? bin̄man̄mannim ga li bi. Bibaa ga bui ke bi ye Kristo ngbaan la. Biken mu ga bui ke bi ye Uwumbər aabənabtiib la. Le bi ga tun lijinjiir aatun pam, ki n̄mann binib. Hali, bi ga p̄əən bibaa ke bi ti n̄mann binib bi Uwumbər nyan bi na. ²⁵ Li pel man, m puen tuk nimi la.

²⁶ “Nima pu na, bi yaa tuk nimi ke Kristo ngbaan bi nteersakpiin ni kan, taa buen ti lik man. Bi yaa ti ki tuk nimi ke u bi kidiik ni kan, taa

gaa man. ²⁷ Min Unibən Aabo yaa gir ni kan, ni ga li bi ke utaal aah moor liwipuul ki cha liwilir pu na, unii məmək ga kan.

²⁸ “Liwankpol aah bi nin chee na, nangba mam mu kuuni nima chee la.”

Yesu aah ga gir ni pu na
(Mak 13.24-27; Luk 21.25-28)

²⁹ “N-yoonn ngbaan aafalaa aapuwəb, le paacham aawan aan ki li bi mbaməm. Nwiin ga bəl̄n. Un̄mal mu aan ki li wiin. In̄mabi mu ga lir.† ³⁰ N-yoonn ngbaan le binib ga kan liməkl li ga li bi paacham ki mək bi ke min Unibən Aabo choo na. N-yoonn ngbaan le njinibol njimək bi dulnyaa wee ni na ga wii. Bi ga kan min Unibən Aabo bi ntaalangbam ni ki choo, ki wiin chain, ki joo mp̄əən. ³¹ Le kakaan ga wii mp̄əən pu. Le m ga tun ni maatuuntiib ke bi buen liwipuul, ni liwilir, ni njangan, ni njangii, ki ti kuun ni maanib məmək, ki di dan m chee.”

Bukpasəm aayatan̄akl
(Mak 13.28-31; Luk 21.29-33)

³² “Bukpasəm le ye liyatan̄akl ki tii nimi. Bu aabon yaa bi n̄ani tifar kan, ni bee ke ni yaa kpee siib kan, kiseek ga seer. ³³ Kina na, ni yaa kan nimina məmək bi n̄ani kan, ni bee ke ni yaa kpee siib kan, m ga gir ni. ³⁴ M tuk nimi mbamən la, dandana aanib aan jer le tiwan nimina məmək puen n̄a. ³⁵ Paacham ni taab ga jer. Maaməbon ma aan jer.”

Ubaa aa nyi bundaln Yesu ga gir ni na
(Mak 13.32-37; Luk 17.26-30, 34-36)

³⁶ “Ubaa aa nyi buyoonn m ga gir ni na. Uwumbər aatuuntiib bi bi paacham na aa nyi. Min Uwumbər Aajap̄əən mu aa nyi. Nte Uwumbər baan̄ja le nyi. ³⁷ Min Unibən Aabo aah ga nan gir ni buyoonn na, ga li bi ke naah nan bi Nowa aayoonn pu na la.

* **24:15** : Lik Daniel 9.27; 11.31; 12.11. † **24:17** : Bi yaa maa kidiik kan, baa di timoor pinn ki, kaa maa lidikokoln. Bi nan di idə paan puln tidir paab, le ki di titan p̄ər biin. Bi nan maa njibimbin le ki taa joi kidiik aapaacham. ‡ **24:29** : Lik Aisaya 13.10, 34.4; Esekiel 32.7-8; Joel 2.10, 31; 3.15; Tibəkp̄irkaan 6.12-13.

38 Nowa aayoonn ngbaan, buyoonn nnyusakpem aa nan kee jin kitiŋ na, binib nan bi, ki ji, ki nyu, bijab yoor bipiib, bipiib mu mən bijab, ki ti saa bundaln Nowa nan koo buŋəb ni na. 39 Baa nan nyi ke nibaa ga ŋa bi, ki ti saa buyoonn nnyusakpem nan jin kitiŋ məmək na. Le bi məmək nan bee nnyun ni. Buyoonn min Unibən Aabo ga nan gir ni na, ni ga li bi kina la. 40 N-yoonn ngbaan bijab bilee ga li boo kisaak ko. M ga nan yoor ubaa ki di buen, ki cha uken. 41 Bipiib bilee ga li boo nan idi. M ga nan yoor ubaa ki di buen, ki cha uken.

42 “Ni li nyi man. Naa nyi bundaln min Nidindaan ga gir ni na. 43 Ni li nyi ke udichadaan yaa ba nyi buyoonn unaayuk ga fuu ni na kan, waa ba ga doon geen. U ba ga li ka lik, unaayuk ngbaan taa koo waadichal ni. 44 Nima pu na, ni mu li gor man; ba pu? buyoonn naan li dak ke m ga gir ni na, n-yoonn ngbaan le m ga gir ni.”

*Ututunn u ŋan na, ni u kaa ŋan na
(Luk 12.41-48)*

45 “Uyidaan ubaa yaa tii waatutunn ubaa tininkpir ke u li lik waachiln ni aanib ki tii bi tijikaar naah ŋeer buyoonn na kan, ututunn ngbaan ga ŋa kinye ki li kpa nlan, ki li tun waatuln mbaməm? 46 Udindaan yaa nan fuu ni ki mui waatutunn ŋani uma udindaan aah ban pu na kan, Uwumbər aanyoor ga li bi ututunn ngbaan pu. 47 M tuk nimi mbamən la, u ga tii u tininkpir u li lik waawan məmək. 48 Tə, ututunn yaa ye titunwanbirdaan kan, u ga dakl usui ni ke udindaan ga yunn, 49 ki ga piin ki gbaa ututuŋeen aatətiib, ki ga dii bidagbiib, ki ji, ki nyu ndaan ki gbii. 50 Le udindaan ga gir ni buyoonn waan li dak ke u ga gir ni na, 51 ki ga gbaa u ŋinaalab mbaməm, ki ga di u ŋa biŋmanŋmannim aah bi nin chee na. U ga wii ki ŋmə ŋinyin nima chee.”

25

Bisapəm kipiik aayatanakl

1 “Uwumbər aanaan naahn bisapəm kipiik bi nan joo baakaryaa mam, bi ti tooh upiidinn nsan ponn ni na la. 2 Bi ponn ni biŋmu nan ye bijərb, biŋmu mu nan ye bilankpalb. 3 Bijərb na nan joo baakaryaa mam, kaa joo nkpan. 4 Bilankpalb na joo baakaryaa mam, ki joo nkpan mu. 5 Le upiidinn ngbaan yunn. Le bi məmək də geen.

6 “Kinyetaasiik le bi ŋun bi teen mpəən pu ke, ‘Upiidinn choo. Nya ki tooh u nsan ni man.’ 7 Le bisapəm kipiik ngbaan məmək fi ke bi toor baakaryaa mam. 8 Le bijərb biŋmu na bui bilankpalb biŋmu na, ‘Tii timi nkpan man. Timi aakaryaa mam ban bi junn la.’ 9 Le bilankpalb ngbaan bui bi, ‘Nibaakan, timi aakpan ngbaan aan ŋeer ti ni nimi. Li cha man binib bi kooh nkpan na chee ki ti daa ŋa man.’ 10 Baah buen bi ti daa na, le upiidinn fuu ni. Le bilankpalb biŋmu bi gor na dii upiidinn ngbaan, ki koo waadiik ni, bi ti ji upiidinn aajikaar. Le bi laŋ kidiik ngbaan.

11 “Le bijərb ngbaan mu nan fuu ni, le ki bui ke, ‘Tidindaan, Tidindaan, chuu piir tii timi.’ 12 Le u bui bi, ‘M tuk nimi mbamən la, maa nyi nimi.’ ”

13 Tə, Yesu aah ŋakl bi liyatanakl ngbaan doo na, le u bui ke, “Nima pu na, ni li nyi man. Naa nyi bundaln m ga gir ni na.”

*Bitutum bitaa aayatanakl
(Luk 19.11-27)*

14 “Uwumbər aanaan naahn uja u nan cha nsan, ki yin waatutum ki nan di waawan məmək ŋa biŋaal ni na la. 15 U nan di salmaa aakur aamombil ŋichur ŋiŋmu ki di tii ubaa, ki di ŋichur ŋilee ki di tii uken, ki di lichur libaa ki di tii uken mu. U nan tii bi məmək baah ga ŋmaa tun pu na, le ki nyan buen. 16 Ututunn u nan joo ŋichur ŋiŋmu na, libuul ngbaan ni le u tiir kitiir, ki kan tinyoor ŋichur ŋiŋmu ki di kpee. 17 Ututunn u joo ŋichur ŋilee na mu tiir kitiir ki kan tinyoor ŋichur ŋilee ki kpee. 18 Ututunn u nan joo lichur libaa na ma nan buen ti gbii

libuul, le ki di udindaan aamombil sub nima.

19 “Ni joo cha ki ti yunn, le bitutum ngbaan aadindaan fuu ni, ki ban u lik bimək aah tun pu na. 20 Le ututunn u nan gaa salmaa aakur aamombil njichur njimmu na nan joo ni, ni njichur njimmu ki kpee, ki nan bui u, ‘Ndindaan, aa nan tii mi njichur njimmu la. M mu tiir kitiir ki kan tinyoor njichur njimmu kpee.’ 21 Le udindaan bui u, ‘Nfaan, aa ye ututunn la, ki tun lituln mbaməm. Maah nan tii si tiwan ni siib na, aa joo ni mbaməm. M ga na si tiwan sakpenn aaninkpel. Ji maaməən.’

22 “Le ututunn u nan joo njichur njilee na mu yoor ni, le ki nan bui u, ‘Ndindaan, aa nan tii mi njichur njilee la. M tiir kitiir ki kan tinyoor njichur njilee ki kpee.’ 23 Le udindaan bui u, ‘Nfaan, aa ye ututunn la, ki tun lituln mbaməm. Maah nan tii si tiwan ni siib na, aa joo ni mbaməm. M ga na si tiwan sakpenn aaninkpel. Ji maaməən.’

24 “Le ututunn u nan joo lichur libaa na yoor li, ki nan bui u, ‘Ndindaan, m nyi aabər, ke aa chur binib mpəən la. Saah kaa bun ni na, aa chee nima la. Saah kaa poo tijikaar ti na, aa faa tima la. 25 Nima le m san ijawaan, ki gbii libuul, ki di saamombil sub. Lik, saamombil sə.’

26 “Le udindaan bui u, ‘Utunwanbirdaan umina, ugbanyakdaan umina, aa bui ke aa nyi mbər ke maah kaa bun ni na, m chee nima la, maah kaa poo ti na, m faa tima la. 27 Saah nyi kina na, ba na saa di maamombil ti bil banki ponn ni? Maah fuu ni na, m ba ga kan maamombil ni tinyoor ki kpee,’ le ki bui biken, 28 ‘Chuu gaa lichur libaa li u kpa na man, ki di kpee ututunn u joo njichur kipiik na. 29 Unii umək kpa na, bi ga kpee u, le u li kpa sakpen. Unii u kaa kpa na, bi ga chuu gaa waah kpa ni pəkaa na. 30 Chuu ututunn u kaa kpa tinyoor ngbaan na, ki nyan u ki ti di u lii lipaal, mbəmbəən ni. U ga wii ki njmə njinyin nima chee.’ ”

Yesu Kristo aah ga ji binib tibər pu na

31 “Min Unibən Aabo ni maatu-untiib ga fuu ni. Le m ga li kpa mpəən sakpen ki kal maabərjal pu ke ubərkaan na. 32 Le bi ga kuun ni dulnyaa wee ni aanib məmək nnimbiin ni. Le m ga yakr bi ke upihkpaal aah yakr ipiih ni inoob pu na, 33 ki ga di bininyaam siin njangan wəb, ki di tiniwanbir siin njangan wəb. 34 Le min, u ye Ubərkaan ngbaan na, ga bui binib bi si njangan wəb na, ‘Nimi bi Nte Uwumbər na tinyoor na ni pu na, dan nan ji nnaan mu u nan toor siin nimi, buyoonn u nan naan dulnyaa wee na. 35 Ba pu? nkon nan joo mi, le ni nan tii mi tijikaar m ji. Nnyunyuu nan joo mi, ni nan tii mi nnyun m nyun. M nan ye uchaan la, le ni nan gaa mi. 36 M nan chuun njmeen la, le ni nan tii mi tiwanpeenkaan m peen. M nan bun la, le ni dan nan mann mi. M nan bi kiyondiik ni, le ni dan nan lik mi.’

37 “Le bininyaam ngbaan ga baa mi, ‘Tidindaan, bayoonn ti nan kan si nkon joo si, ti tii si, aa jin? Bayoonn ti nan kan si, nnyunyuu joo si, ti tii si, aa nyun? 38 Bayoonn ti nan kan si, aa ye uchaan, ti gaa si? Bayoonn ti nan kan si, aa chuun aanmeen, ti peen si? 39 Bayoonn ti nan kan si, aa bun, ti dan nan mann si? Bayoonn ti nan kan si, aa bi kiyondiik ni, ti dan nan lik si?’ 40 Le min Ubərkaan ngbaan ga bui bi, ‘M tuk nimi mbamən la, naah nan na kina ki tii nnaabitiib, biwaatiib bimina na, ni nan na tii mi le na.’

41 “Le m ga bui binib bi si njangan wəb na, ‘Nimi bi Uwumbər puun lii ni pu na, nya m chee man, ki ti koo mmii mu kaan junn, aan Uwumbər nan tuur siin kinimbənj ni kaawanbir məmək na. 42 Ba pu? nkon nan joo mi, naa nan tii mi tijikaar m ji. Nnyunyuu nan joo mi, naa nan tii mi nnyun, m nyun. 43 M nan ye uchaan, naa nan gaa mi. M nan chuun njmeen, naa nan peen mi. M nan bun, naa nan dan nan mann mi. M nan bi kiyondiik ni, naa nan dan nan lik mi.’

⁴⁴ “Le bi mu ga baa mi, ‘Tidindaan, bayoonn ti nan kan si, nkon joo si, bee nnyunyuu joo si, bee aa ye uchaan, bee aa chuun aanmeen, bee aa ye ubun, bee aa bi kiyondiik ni, kaa ter si?’ ⁴⁵ Le m ga bui bi, ‘M tuk nimi mbamɔn la, naah kaa nan ter nnaabitiib, biwaatiib bimina na, naa nan ter mi le na.’ ⁴⁶ Le bi ga kan ntafadaan n-yoonn mu kaa kpa ndoon na. Le bininyaam ngbaan ga kan limɔfal li kaa kpa ndoon na.”

26

Bi kpokl baah ga ku Yesu pu na
(Mak 14.1-2; Luk 22.1-2; Jɔnn 11.45-53)

¹ Yesu aah len kina ki ti doo na, le u bui waadidiliib, ² “Ni nyi ke ni gur iwiin ilee le bi ga ji Lakr-jer aajim.* N-yoonn ngbaan le bi ga di min Unibɔn Aabo ɲa binib aanjaal ni, le bi ti kpa mi ndɔpuinkoo pu.”

³ Tɔ, n-yoonn ngbaan le Uwumbɔr aatotoorninkpiib ni Juu yaab aaninkpiib nan kuun Uwumbɔr aatotoorninkpel Kayafas aachiln ni, ⁴ le ki kpokl ke bi ga loon chuu Yesu ki ku u, ⁵ le ki bui tɔb, “Ti taa chuu u njim ngbaan aayoonn man. Ti yaa chuu u n-yoonn ngbaan kan, kinipaak ngbaan ga ɲma tijar.”

Upii ubaa aah nyuɲ Yesu pu na
(Mak 14.3-9; Jɔnn 12.1-8)

⁶ Tɔ, Yesu nan bi Betani aatinj ni, ki bi Simonn u nan ye ukɔndaan na do, ki bi ji tijikaar. ⁷ Waah bi ji tijikaar kina na, le upii ubaa joo ni tulalee u kpa kidaak sakpen na ki nan di kpir Yesu aayil paab. Tulalee ngbaan nan bi kpalba nyaan u bi yin u ke alabasta na ponn ni la. ⁸ Waadidiliib aah kan kina na, le bi gee linjuul, ki len ke, “Ba ɲa u bii tulalee ngbaan kina? ⁹ Ti ba ga ɲmaa di u kooh ki kan ilik sakpen ki di tii bigiim.”

¹⁰ Yesu nan bee baah len pu na, le ki baa bi, “Ba ɲa ni muk upii ngbaan kina? U tun lituln li ɲan na le

ki tii mi. ¹¹ Bigiim ga li bi ni chee n-yoonn mɔmɔk. Mma aan li bi ni chee n-yoonn mɔmɔk. ¹² Waah di tulalee ngbaan kpir nwon pu na, u toor mi ke bi ti sub mi la. ¹³ M tuk nimi mbamɔn la, baah ga moon tibɔnyaan tee nin chee itingbaan mɔmɔk ni na, bi ga len waah ɲa pu na ke binib li teer waabɔr.”

Judas aah ban ke u kooh Yesu pu na
(Mak 14.10-11; Luk 22.3-6)

¹⁴ Le Yesu aadidiliib kipiik ni bilee ponn ni ubaa, bi yin u ke Judas Iskar-iot, buen Uwumbɔr aatotoorninkpiib chee, ¹⁵ le ki ti baa bi, “M yaa di Yesu ɲa niɲaal ni kan, ni ga tii mi ba?” Le bi kahn tikur aamombil piitaa ki di tii u. ¹⁶ Liyaadaal ngbaan le u piin ki bi ban nsan mu u ga di Yesu ɲa biɲaal ni na.

Yesu ni waadidiliib aah jin njim ngbaan pu na

(Mak 14.12-21; Luk 22.7-13, 21-23; Jɔnn 13.21-30)

¹⁷ Lakr-jer aajim, buyoonn bi ga ɲmɔ boroboro u kaa kpa nnyɔk na aajan aawiindaal, le Yesu aadidiliib dan nan baa u, “Aa ban ke ti gor njim ngbaan aajikaar la chee ki tii si?”

¹⁸ Le u bui bi, “Ni li cha kitiɲ ngbaan ni, uja ubaa chee man, ki ti bui u, ‘Umɔmɔkr bui ke waayoonn fuu a. U ni waadidiliib ga dan nan ji Lakr-jer aajim aado.’ ”

¹⁹ Le Yesu aadidiliib ɲa waah tuk bi pu na, le ki gor njim ngbaan aajikaar.

²⁰ Kijook aah joor na, le Yesu ni waadidiliib kipiik ni bilee nan kal ke bi ji tijikaar ngbaan. ²¹ Baah bi ji na, le u bui bi, “M tuk nimi mbamɔn la, ni ponn ni ubaa ga kooh mi.”

²² Waah len kina na, le bisui bii sakpen. Le bi mɔmɔk baa u ubaabaa ubaabaa, “Ndindaan, ni ye min la aa?”

²³ Le u bui bi, “M ni unii u kpaani ji lisambil libaa ni na le ga kooh mi.

²⁴ Min Unibɔn Aabo ga kpo ke naah ɲmee Uwumbɔr Aagbanj ponn ni ke m ga kpo pu na. Uja u ga kooh mi na ma

* **26:2** : Israel yaab nan ji Lakr-jer aajim ke bi teer buyoonn Uwumbɔr nan nyan bi tinaagbiir ni, Ijpt aatinj ni na. Lik Nnyam 12.1-27.

kan, tibəbir ga li bi u pu; bi yaa kaa ba ma u kan, ni ba soor ki tii u.”

²⁵ Le Judas, u ga kooh u na, baa u, “Uməməkr, ni ye min la aa?”

Le Yesu bui u, “Ni ye saah len pu na.”

Tidindaan aajim

(Mak 14.22-26; Luk 22.14-20; 1 Korint Yaab 11.23-25)

²⁶ Baah bi ji tijikaar na, le Yesu yoor boroboro, le ki doon Uwumbər, ki gii, ki di tii waadidiliib, ki bui bi, “Gaa ki li ŋmə man. Nwon le na.”

²⁷ U nan yoor kiyinyook mu, le ki doon Uwumbər, ki di tii bi, le ki bui bi, “Ni məmək nyu man. ²⁸ Maasin le na. Maasin pu, le Uwumbər puu tipuupəln ki tii nimi. Maasin ga nya binib pam aatunwanbir pu, aan Uwumbər di cha pinn bi. ²⁹ M tuk nimi la, maan ki nyu ŋisubil aanyun ngbaan, ki ti saa bundaln m ni nimi ga kpaan nyu mu nsanpəən ni, Nte Uwumbər aanaan ni na.”

³⁰ Le bi gaa Uwumbər aalahn, ki buen Olif aasui aajool paab.

Yesu aah bui ke Piita ga nee u pu na
(Mak 14.27-31; Luk 22.31-34; Jənn 13.36-38)

³¹ Yesu nan bui bi, “Kinyeek kee, ni məmək ga san ki cha mi. Ni ŋmee Uwumbər Aagban ni ke ‘Uwumbər ga ku upihdaan, le ipiih yaa.’†

³² Buyoonn Uwumbər ga fikr mi nkun ni na, le m ga loln ni pu nsan ki buen Galilee aatin ni.”

³³ Le Piita bui u, “Bi məmək yaa san ki cha si kan, mma aan san cha si.”

³⁴ Le Yesu bui u, “M tuk si mbamən la, kinyeek kimina, aa ga len nfum mutaa ke saa nyi mi le ukooja nin wii.”

³⁵ Le Piita bui u, “Bi yaa po ban bi ku m ni si kan, maan len ke maa nyi si.”

Le waadidiliib məmək mu len kina.

Yesu aah mee Uwumbər pu na
(Mak 14.32-42; Luk 22.39-46)

³⁶ U ni waadidiliib nan ti fuu nibaa chee, le bi yin nima chee ke Getsemane. Le u bui bi, “Kal do man, aan m buen nibaa chee ki ti mee Uwumbər.”

³⁷ Le u di Piita ni Sebedee aajapətiib bilee na buen. Le usui bii sakpen ki ti nyan. ³⁸ Le u bui bi, “Nsui bii ki ti nyan. Ni wu ke nkun aah wu pu na. Kaln do man, ki li lik man.”

³⁹ Le u foor siib, ki doon lichichikr, le ki mee Uwumbər, “Nte, aa yaa kii kina kan, nyan mi falaa u choo na ni. Tə, ŋa saageehn, ki taa ŋa maageehn.”

⁴⁰ Le u gir buen waadidiliib bitaa ngbaan chee, ki ti mui bi də geen; le u baa Piita, “Naa ŋmaa li ka lik kikiruk kibaa aa? ⁴¹ Ni li ka lik man, aan ki li mee Uwumbər, aan ki taa koo ntəŋ ni. Nisui ban ke ni li lik, le tiwon aa pəə.”

⁴² Le u ki foor siib, ki ki mee Uwumbər, le ki bui ke, “Nte, ni yaa kaa ye m nyan falaa u choo na ni kan, cha saageehn ŋa.” ⁴³ Le u ki gir buen waadidiliib chee, ki ti mui bi ki də geen; ngeen nan joo bi sakpen a.

⁴⁴ Le u siir cha bi, le ki ki foor siib, ki ki mee Uwumbər taataa, ki ki bui u tibər tichachaan ngbaan. ⁴⁵ Le u ki gir buen waadidiliib chee, ki ti baa bi, “Ni beenin fuur, ki də geen la aa? Lik man, n-yoonn fuu a. U kooh min Unibən Aabo ki di ŋa titunwanbir-dam aarjaal ni la. ⁴⁶ Fii, ti li cha man. Lik, uja u kooh mi na peeni a.”

Baah chuu Yesu pu na
(Mak 14.43-50; Luk 22.47-53; Jənn 18.3-12)

⁴⁷ Waah laa bi len kina na, le Judas u ye waadidiliib kipiik ni bilee ponn ni ubaa na fuu ni. Le kinipaak dii u. Bi nan joo kijaak aajum ni jagbaali mam. Bi nan nyan ni Uwumbər aato-toorninkpiib ni Juu yaab aaninkpiib chee la. ⁴⁸ Judas u kooh Yesu na nan bui kinipaak ngbaan ke bi yaa ti kan u moor unii u aatakpiln‡ na kan, uma le na, bi chuu u.

⁴⁹ Baah fuu ni Yesu ni waadidiliib aah bi nin chee na, le Judas kpaan buen Yesu chee, le ki ti bui u,

† 26:31 : Lik Sekaria 13.7. ‡ 26:48 : Israel yaab nan doon binaabitiib kina le ki mək ngeehn.

“Uməməkɾ, aa pɔɔ ɔɔ?” le ki moor utakpiln.

⁵⁰ Le Yesu bui u, “Njɔ, aa chuun kinye?”

Le bi dan nan chuu Yesu mpɔɔn.

⁵¹ Le Yesu aadidiliib ponn ni ubaa yoor waajaak aajuk ki gaa per Uwumbɔr aatotoorninkpel aanaag-biija aatafal. ⁵² Le Yesu bui u, “Di saajuk ngbaan ki di fu kijuchook ni. Binib bimək yoor kijaak aajuk na, kijaak aajuk le ga ku bi. ⁵³ Saa nyi ke m yaa mee Nte Uwumbɔr kan, u ga tun ni bituuntiib bi jer njichur kipiik ni njilee na m chee dandana aa? ⁵⁴ M mu yaa ŋa kina kan, maan gbiin Uwumbɔr Aagban aah len pu na ke m ga ji falaa u choo na.”

⁵⁵ N-yoonn ngbaan le u baa kini-paak ngbaan, “Ni joo kijaak aajum, ni njichakukul ni nan chuu mi ke maah ye ufifiir le na aa? M nan bi Uwumbɔr Aadichal ni iwiin məmək, ki tuk binib Uwumbɔr aabɔr, le naa chuu mi. ⁵⁶ Tɔ, nimina məmək ŋa ke ni gbiin Uwumbɔr aabɔnabtiib aah nan ŋmee pu na.”

Le waadidiliib məmək san cha u.

Juu yaab aaninkpiib aah jin Yesu tibɔr pu na

(Mak 14.53-65; Luk 22.54-55, 63-71; Jɔnn 18.13-14, 19-24)

⁵⁷ Binib bi nan chuu Yesu na nan di u buen Uwumbɔr aatotoorninkpel Kayafas aadichal ni, Uwumbɔr aakaal aaməməkɔb ni Juu yaab aaninkpiib aah kuun nin chee na. ⁵⁸ Le Piita paa Yesu pu, ki bi dandar, le ki ti fuu Uwumbɔr aatotoorninkpel aachiln ni, le ki koo ni, ki ti kal butɔb aajab chee ke u lik naah ga ti doo pu na. ⁵⁹ Le Uwumbɔr aatotoorninkpiib ni bibɔjirb aaninkpiib məmək ban binib bi ga mɔln inyamɔn ki paan Yesu na, aan bi kan waataani ki ti ku u na. Le biseeraadam pam dan nan mɔln inyamɔn paan u. ⁶⁰ Bi mu aa kan waataani. Kookoo yaan le binyamɔndam bilee dan nan bui bi ⁶¹ ke uja ngbaan bui ke u ga ŋmaa gbaa wii Uwumbɔr Aadichal, ki ki maa ki iwiin itaa daal.

⁶² Le Uwumbɔr aatotoorninkpel fii sil, ki baa Yesu, “Saan len tibaa aa? Binib ngbaan aah bii si pu na, ti gbii aan taa gbii?” ⁶³ Le Yesu si ŋmin. Le Uwumbɔr aatotoorninkpel bui u, “Puu Uwumbɔr u fu na pu, aa ye Uwumbɔr Aajapɔɔn Kristo u Uwumbɔr lee u na aan saa ye?”

⁶⁴ Le Yesu bui u, “Ni ye saah len pu na. M tuk nimi la, n-yoonn mu choo na, ni ga kan min Unibɔn Aabo ka Uwumbɔr aanangii wɔb, ki ga kan mi ntaalangbam ni paacham ki choo.”

⁶⁵ Waah len kina na, le Uwumbɔr aatotoorninkpel chuu kar ubaa aawanpeenkaan, le ki bui ke, “U di ubaa ŋan Uwumbɔr la. Taa ki ban seeraadam. Ni ŋun waah sii Uwumbɔr pu na. ⁶⁶ Ni dak kinye?”

Le bi bui ke, “U ŋeer ti ku u la.”

⁶⁷ Le bi teei timɔɔtan ŋa unimbil wɔb, le ki gbaa u. Bibaa mu gbaa u ntapam, ⁶⁸ ki bui u, “Kristo ngbaan, lem Uwumbɔr aabɔnabr aaliin ki tuk timi, ulau faa si.”

Piita aah nee Yesu pu na

(Mak 14.66-72; Luk 22.56-62; Jɔnn 18.15-18, 25-27)

⁶⁹ Piita nan ka lichiln ni. Le usapɔɔn u ye ututunn na dan nan bui u, “Aa mu nan bi Yesu u ye Galilee aatiŋ aanii na chee.”

⁷⁰ Le u nee bi məmək aanimbil ni ki bui u, “Maa nyi saah len pu na aatataa,” le ki buen kikaakpaak ni.

⁷¹ Le usapɔɔn uken mu ti kan u, le ki bui binib bi bi nima chee na, “Uja wee mu nan bi Yesu u ye Nasaref aatiŋ aanii na chee.”

⁷² Le u ki nee ki puu Uwumbɔr ke waa nyi u.

⁷³ Le ni kpee siib, le binib bi si nima chee na dan nan bui u, “Ni ye mbamɔn, aa ye waadidiliib ponn ni ubaa la; saaliin ni baaliin kpaan la.”

⁷⁴ Le u ki puu Uwumbɔr, le ki bui ke, “Maa nyi uja ngbaan. M yaa mɔn nnyamɔn kan, Uwumbɔr daa ntafal.”

Libuul ngbaan ni le ukooja wii. ⁷⁵ Le Piita teer Yesu aah ba tuk u pu na ke, “Aa ga len nfum mutaa ke saa

nyi mi, le ukooja nin wii.” Piita nan nyan lipaal, ki ti wii sakpen.

27

Baah nan di Yesu di buen Pailat aanimbiin ni pu na

(Mak 15.1; Luk 23.1-2; Jønn 18.28-32)

¹ Ki woln kitaak le Uwumbør aato-toorninkpiib ni Juu yaab aaninkpiib məmək kpokl baah ga ŋa pu ki ku Yesu na. ² Le bi buu u tikululn, ki di u buen kitiŋ ngbaan aaninkpel chee, bi yin u ke Pailat, ki ti di ŋa unjaal ni.

Judas aah ku ubaa pu na
(Lituln 1.18-19)

³ Tɔ, Judas u kooh Yesu na aah kan ke bi ga ku Yesu na, le u jer waalandak, le ki ki giin ni tikur aamobil piitaa ngbaan ke u ti di tii Uwumbør aatotoorninkpiib ni Juu yaab aaninkpiib, ⁴ le ki bui bi, “M tun titunwanbir la. M kooh unii u kaa kpa taani na ke bi ti ku u.”

Le bi bui u, “Naa ye timi aabør. Ni ye saabør la.”

⁵ Le u di ŋimobil ngbaan di lii Uwumbør Aadichal ni, ki siir cha bi, le ki buen ti leen ubaa ŋŋmin le ki kpo.

⁶ Le Uwumbør aatotoorninkpiib pii ŋimobil ngbaan ki bui ke, “Ni ye nsin aamobil la. Timi aakaal aa kii ke ti di kina aamobil ŋa Uwumbør aamobil ni.” ⁷ Le bi kpokl baah ga ŋa ŋi pu na, le ki di ŋi daa Kiyakmaabuuk aapepel ke bi ti li sui bicham nima. ⁸ Nima pu, le bi yin nima chee ke “Nsin aatiŋ” ki nan saa dandana wee.

⁹⁻¹⁰ Le ni gbiin Uwumbør aabønabr Jeremia aah nan len pu na ke, “Bi di tikur aamobil piitaa le daa kiyakmaabuuk aapepel, Uwumbør aah tuk bi pu na. Ŋimobil ngbaan ye unii aadaak, Israel yaab ngem aah len ke bi ga daa u pu na.”*

Pailat aah jin Yesu tibør pu na
(Mak 15.2-5; Luk 23.3-5; Jønn 18.33-38)

¹¹ Bi nan di Yesu ti siin kitiŋ ngbaan aaninkpel Pailat aanimbiin ni. Le Pailat baa u, “Aa ye Juu yaab aabør la aa?”

Le u bui u, “Saah len pu na, ni ye kina.” ¹² Le Uwumbør aato-toorninkpiib ni Juu yaab aaninkpiib bii Yesu. Le waa len tibaa.

¹³ Le Pailat baa u, “Saa ŋun baah bii si sakpen pu na aa?”

¹⁴ Le Yesu si ŋmin, kaa len tibaa. Le ni gar Pailat pam.

Baah len ke bi ga ku Yesu pu na
(Mak 15.6-15; Luk 23.13-25; Jønn 18.39-19.16)

¹⁵ Ŋjim ngbaan aayoonn yaa nan saa kan, Pailat ga nyan unaagbiija u kinipaak ban u na ki lii. ¹⁶ N-yoonn ngbaan unaagbiija u kpa liyimbil na nan bi kiyondiik ni. Bi nan yin u ke Barabas. ¹⁷ Kinipaak aah kuun na, le Pailat baa bi, “Ni ban m nyan ŋma kiyondiik ni? Barabas le aan Yesu u bi yin u ke Kristo ngbaan na?” ¹⁸ Pailat nan bee ke bi kpa lipiipoln Yesu pu, nima le cha bi di u ŋa unjaal ni.

¹⁹ Buyoonn u bi ji Yesu tibør na, Pailat aapuu nan di unii tun ni, ke u li nyi ki taa ŋa uja nyaan ngbaan nibaa; ke uja ngbaan pu, u dan tidan ti muk u sakpen na kinyeek na.

²⁰ Le Uwumbør aatotoorninkpiib ni Juu yaab aaninkpiib bui kinipaak ngbaan ke bi tuk Pailat ke u di Barabas lii, ki ku Yesu. ²¹ Tɔ, le Pailat ki baa bi, “Bijab bilee ngbaan ponn ni, m ga di ulau lii?”

Le bi bui u, “Di Barabas lii.”

²² Le Pailat baa bi, “Yesu u bi yin u ke Kristo ngbaan na, m ga ŋa u kinye?”

Le bi məmək bui u, “Kpaa u ndəpuinkoo pu.”

²³ Le u ki baa bi, “Ba ŋa? U tun bakaa bayoo?”

Le bi moo tar mpəon pu ke, “Kpaa u ndəpuinkoo pu,” le ki ban bi ŋma tijar.

²⁴ Pailat mu kan ke waan ŋmaa ŋa nibaa, le ki ban nnyun, ki ŋir unjaal

* 27:9-10 : Lik Sekaria 11.12-13.

binimbil ni, ki len ke, “Uja nyaan ngbaan aasin aa bi njaal ni. Ni ye nimi aabər la.”

²⁵ Le bi məmək bui u, “Cha waasin li bi timi, ni timi aabim aajaal ni.”

²⁶ Le Pailat nyan Barabas lii, ki cha waajib lue Yesu njinaalab, le ki di u nja binjaal ni, bi ti kpaa u ndəpuinkoo pu.

*Butəb aajib aah yook Yesu pu na
(Mak 15.16-20; Jənn 19.2-3)*

²⁷ Butəb aajib ngbaan nan di Yesu koo Pailat aadichal ni, le ki kuun ni bijab bi gur na ki nan gob u. ²⁸ Le bi chuu peer waawanpeenkaan, ki di libəkumaln peen u, ²⁹ le ki di ikokon luu kiyikpupuk, ki di chinj u, ki di lidabil nım unangii ni ke ubər na, le ki gbaan unimbiin ni, ki nja u mbənyun, ki bui u, “Juu yaab Aabər, aa pəə əə?” ³⁰ le ki teei timəətan ləe u, le ki gaa lidabil ngbaan ki di faa uyil paab. ³¹ Baah nja u mbənyun ki ti doo na, le bi chuu peer libəkumaln ngbaan, le ki di waawanpeenkaan peen u, le ki joo u cha, bi ti kpaa u ndəpuinkoo pu.

*Baah kpaa u ndəpuinkoo pu pu na
(Mak 15.21-32; Luk 23.26-43; Jənn 19.17-27)*

³² Baah cha na, le bi kan uja ubaa, u ye Sairene aatinj aanii, aan bi yin u ke Simonn na. Le bi chuu u mpəən ke u tun Yesu aadəpuinkoo. ³³ Le bi ti fuu nibaa chee. Bi yin nima chee ke Golgota. Golgota aatataa le ye ke “Kiyikpaŋ aapepel.” Baah fuu nima chee na, ³⁴ le binib bibaa di ndaan ni nnyək ki di njmal təb ponn ni, ki di tii Yesu ke u nyun. Waah lak lik na, le u yii, kaa nyun.

³⁵ Le butəb aajib ngbaan kpaa u ndəpuinkoo pu, ki di waawanpeenkaan ti yakr təb, le ki too inaan ke bi lik bimək aah ga kan ni na, † ³⁶ le ki ka lik u. ³⁷ Bi nan njmee kigban budabu cha bi ku u na, ki di tam waadəpuinkoo pu, uyil paab. Kigban ngbaan len ke, “Yesu u ye Juu yaab Aabər na le na.” ³⁸ Le bi di bififiirb bilee mu kpaa idəpuinkee pu. Bi nan

di ubaa kpaa unangii wəb, ki di uken kpaa unangan wəb.

³⁹ Le binib bi jer nima chee na sii u, ki gbakr biyil, ⁴⁰ le ki bui u, “Si u len ke aa ga gbaa wii Uwumbər Aadichal ki ki maa li iwiin itaa na, aa yaa ye Uwumbər Aajapəən kan, sunn ni ndəpuinkoo pu, ki njmar.”

⁴¹ Le Uwumbər aatotoorninkpiib, ni Uwumbər aakaal aaməməkəb, ni Juu yaab aaninkpiib mu nja u mbənyun, ki bui ke, ⁴² “U nan gaal biken lir, kaan njmaa gaa ubaa lii ki njmar. U yaa ye Juu yaab Aabər kan, u sunn ni ndəpuinkoo pu, aan ti gaa u ki kii. ⁴³ U gaa Uwumbər ki kii, ki bui ke u ye Uwumbər Aajapəən. Uwumbər yaa ban u kan, cha u gaa u lii dandana.”

⁴⁴ Le bififiirb bi bi di kpaa u chee idəpuinkee pu na mu sii u kina.

*Yesu aah kpo pu na
(Mak 15.33-41; Luk 23.44-49; Jənn 19.28-30)*

⁴⁵ Nwiin kaasisik ni le itingbaan məmək bəln, ki ti saa nwiin aah kpar pu na. ⁴⁶ Nwiin aah kpar na, le Yesu teen mpəən pu, “Eli, Eli, lama sabaktani.” Naatataa le ye ke, “Maawumbər, Maawumbər, ba pu aa siir cha mi?” ‡

⁴⁷ Binib bi si nima chee na aah njun waah teen pu na, le bibaa bui ke, “Uja ngbaan yin Elaija la.” ⁴⁸ Libuul ngbaan ni le bi ponn ni ubaa san buen ki ti yoor nkiisuk, ki nan di bən ndaan mu məən na ni, le ki di nja lidabil pu ki di nja uməb chee ke u moor.

⁴⁹ Le binib bi gur na bui ke, “Di cha. Cha ti lik ke Elaija ga dan nan gaa u lii aan waan dan.”

⁵⁰ Le Yesu ki teen mpəən pu, le ki cha waawiin nyan, le ki kpo.

⁵¹ N-yoonn ngbaan, le likekeln li yakr Uwumbər aadiik ni nfum mulee na chuu kar paacham ki ti saa kitinj. Le kitinj deŋ, le njitakpasakpiin chuu war. ⁵² Njikaakul ngem mu chuu piir, le Uwumbər aanib bi nan kpo na pam fikr nkun ni, ki nyan njikaakul ngbaan

† 27:35 : Lik Ilahn 22.18. ‡ 27:46 : Lik Ilahn 22.1.

ponn ni. ⁵³ Buyoonn Yesu fikr nkun ni na, le bi koo Jerusalem aatiŋ ni, ki di bibaa mək binib pam.

⁵⁴ Butəb aajab aaninkpel, ni binib bi bi u chee ki si kii Yesu na aah kan kitiŋ aah deŋ pu na, ki kan tiwan nimək ŋa na, le ijawaan chuu bi sakpen. Le bi bui ke, “Mbamən, u sil ye Uwumbər Aajapəən la.”

⁵⁵ Bipiib pam mu nan bi nima, ki si dandar, ki si lik. Bi nan ye bipiib bi nyan ni Galilee aatiŋ ni ki dii Yesu, ki tun lituln ki ter u na. ⁵⁶ Bi ponn ni ubaa ye Mari Magdalene; uken mu ye Mari, u ye Jems ni Josef aana na; uken mu ye Sebedee aajapətiib aana.

Baah sub Yesu pu na
(Mak 15.42-47; Luk 23.50-56; Jənn 19.38-42)

⁵⁷ Kijook aah joor na, le uwankpadaan ubaa, u ye Arimatea aatiŋ aanii na fuu ni. Bi yin u ke Josef. U mu nan dii Yesu. ⁵⁸ Le uja ngbaan buen Pailat chee ki ti bui u, “Tiin mi Yesu aawon.” Le Pailat bui waajab ke bi di ti tii u. ⁵⁹ Le Josef yoor Yesu aawon, ki di poo likekenyaan ni, ⁶⁰ ki di ti sub kitakpaluŋ ni. Kitakpaluŋ ngbaan le Josef nan cha bi gbii ki, uma ubaa pu. Baa nan kee sub unii ubaa ki ponn ni. Waah di Yesu sub na, le u di litakpasakpeln li pee na, ki di leŋ mbisaməb, le ki buen. ⁶¹ Le Mari Magdalene ni Mari uken mu bi nima chee, ki ka gbək kitakpaluŋ ngbaan.

Bikikiirb aah kii Yesu aakaakul pu na

⁶² Le ki woln Juu yaab aakpaakool daal, le Uwumbər aatotoorninkpiib ni Farisii yaab kuun Pailat chee, ⁶³ le ki bui u, “Timi aaninkpel, ti teer ke unyaməndaan ngbaan aah nan bi na, u nan bui ke u yaa kpo kan, iwiin itaadaal u ga fikr nkun ni. ⁶⁴ Nima pu na, cha bijab li kii waakaakul, ki ti saa iwiin itaa daal, waadidiliib taa dan nan kur u, ki bui binib ke u fikr nkun ni la. Bi yaa ŋa kina kan, kookoo aanyamən mue ga jer njan yoo.”

⁶⁵ Le Pailat bui bi, “Tə, yoor bikikiirb, ki li cha man, ki ti cha bi li kii waakaakul naah ban pu na.”

⁶⁶ Le bi buen ki ti dab litakpal li leŋ likaakul aaməb na, ki cha bikikiirb ka kii li.

28

Yesu aah fikr nkun ni pu na
(Mak 16.1-10; Luk 24.1-12; Jənn 20.1-10)

¹ Juu yaab aakpaakool aah jin ki woln kitaak na, le Mari Magdalene ni Mari uken na buen ti lik likaakul ngbaan kichakpinaanyeeek ni. ² Le kitiŋ deŋ sakpen; ba pu? Uwumbər aatuun ubaa nan nyan ni paacham, le ki nan chuu lekr litakpal ngbaan, le ki kal li pu. ³ U nan moor lak lak ke utaal aah moor pu na. Waawan-peenkaan piin chain ke nkokoyon na. ⁴ Bikikiirb aah kan u na, le ijawaan chuu bi sakpen, le biwon gbaa, le bi lir ki fik.

⁵ Le Uwumbər aatuun ngbaan bui bipiib ngbaan, “Ni taa san ijawaan man. M nyi ke ni ban Yesu u bi nan kpaa u ndəpuinkoo pu na la. ⁶ Waa bi do. U fikr nkun ni, waah nan len pu na. Dan man ki nan lik waah ba də nin chee na, ⁷ aan ki buen mala ki ti tuk waadidiliib ke u fikr nkun ni a, ki loln bi pu nsan ki cha Galilee aatiŋ ni. Bi ga ti kan u nima. Nimina le m ban m tuk nimi.”

⁸ Bipiib ngbaan nan san ijawaan, ki mu tee kpa mpopiin pam. Le bi siir likaakul chee mala, ki san buen ke bi ti tuk Yesu aadidiliib Uwumbər aatuun ngbaan aah tuk bi pu na.

⁹ Baah cha na, le Yesu ton bi nsan ni, le ki doon bi. Le bi gbaan unimbiin ni, ki joo u, le ki dooni u. ¹⁰ Le u bui bi, “Taa san ijawaan man. Li cha ki ti tuk maadidiliib ke bi li cha Galilee. Bi ga ti kan mi nima chee.”

Bikikiirb aah məln inyamən pu na

¹¹ Bipiib ngbaan aah cha na, le bikikiirb bi nan kii Yesu aakaakul na buen Jerusalem, ki ti tuk Uwumbər aatotoorninkpiib tiwan nimək ŋa na. ¹² Le Uwumbər aatotoorninkpiib ni Juu yaab aaninkpiib kuun təb chee, le ki kal ki kpokl, le ki nyan ŋimombil pam, ki di tii bikikiirb ngbaan, ¹³ le ki bui bi, “Li cha man ki ti ŋmann binib

ke naah dɔ geen kinyeek na, le waa-
didiliib dan ki nan nyan u likaakul ni.

¹⁴Kitin aaninkpel yaa n̄un ke ni len ke
ni dɔ geen, ki yaa jin nimi tibɔr kan, ti
ga nyan nimi.”

¹⁵Le bikikiirb ngbaan gaa n̄imombil
ngbaan, le ki buen ti tuk binib ke
Yesu aadidiliib dan nan nyan waa-
won likaakul ni a. Nima pu le Juu
yaab beenin len kina ki nan saa din.

*Yesu aah di ubaa mɔk waadidiliib
pu na*

*(Mak 16.14-18; Luk 24.36-49; Jɔnn
20.19-23; Lituln 1.6-8)*

¹⁶Yesu aadidiliib kipiik ni ubaa na
nan buen lijool libaa paab, Galilee
aatin ni, Yesu aah nan mɔk bi nin
chee na. ¹⁷Le Yesu fuu ni bi chee.
Baah kan u na, le bi gbaan unimbiin
ni ki doon u. Le bibaa mu joo beeni.

¹⁸Le Yesu bui bi, “Uwumbɔr tii mi
mpɔɔn mɔmɔk, paacham ni taab. ¹⁹Li
cha man n̄inibol mɔmɔk chee, ki ti
n̄a bi maadidiliib, ki muin bi nnyun
ni, Nte Uwumbɔr, ni min Ujapɔɔn, ni
Nfuur Nyaan aayimbil pu, ²⁰ki tuk
bi ke bi li keei maah tuk nimi pu na
mɔmɔk. Teer man ke m bi ni chee
n-yoonn mɔmɔk, ki nan saa dulnyaa
aadoon.”

Tibɔnyaan ti MAK ŋmee ti na

Jɔnn u nan muin binib nnyun ni na aabɔr

(Matiu 3.1-12; Luk 3.1-18; Jɔnn 1.19-28)

¹ Tibɔr timina le ye Uwumbɔr Aajapɔɔn Yesu Kristo aabɔnyaan. ² Uwumbɔr aabɔnabr Aisaya nan ŋmee waabɔr ngbaan aah ga piin pu na. U nan ŋmee ke Uwumbɔr bui Waabo ke,

“Maatutunn sɔ. M tun ni u ke u loln ni nsan,

ki nan toor nsan ki siin si.”*

³ Unii ubaa bi nteersakpiin ni ki tar ke,

“Toor Uwumbɔr aasan man,

ki ŋa waasan mu li tok ki tii u.”†

⁴ Kina le uja ubaa nyan sil nteersakpiin ni, bi yin u ke Jɔnn. U nan muini binib nnyun ni, le ki mooni ke, “Kpeln nimi aabimbin man aan Uwumbɔr di cha nimi aatunwanbir pinn nimi, le m ga muin nimi nnyun ni.” ⁵ Le kinipaak nyan Judea aatim mɔmɔk ni, ni Jerusalem aatiŋ ni, ki dan u chee, ki nan kpiir baatunwanbir tuk Uwumbɔr. Le Jɔnn muin bi nnyun ni, Jɔɔdann aamɔɔl ni.

⁶ Jɔnn nan pee kikipalk ki bi nan di laakumii aakor luu ki na. U nan di ligbapapaln buu uchan ni. Waajikaar nan ye itoon ni tisiir la. ⁷ U nan mooni kinipaak ngbaan ke, “Unii u jer mi na paan ni m pu la. Maa ŋeer ke m gbiln waanaatak aanmin ki tii u. ⁸ Mma muin nimi nnyun ni la. Uma le ga nan di Uwumbɔr Aafuur Nyaan gbiin nimi.”

Waah muin Yesu nnyun ni pu na
(Matiu 3.13-4.11; Luk 3.21-22; 4.1-13)

⁹ N-yoonn ngbaan le Yesu nyan Nasaref, kitiŋ ki bi Galilee ni na, ki dan Jɔnn chee. Le Jɔnn muin u nnyun

ni, Jɔɔdann aamɔɔl ni. ¹⁰ Yesu aah nyan nnyun ni na, le u kan kitaapaak chuu piir, le ki kan Uwumbɔr Aafuur Nyaan sunn ni ki nan tɔŋ u pu, ki naahn linanjel. ¹¹ Le nneel nyan ni paacham ki len ke, “Aa ye Njapɔɔn u m gee si na la. Nnimbil gbiin si.”‡

¹² N-yoonn ngbaan le Uwumbɔr Aafuur Nyaan di Yesu buen nteersakpiin ni. U nan ti bi nima iwiin imonko ilee la. Le kinimbɔŋ tɔŋni u nima. ¹³ Timoor ni aapeel mu nan bi nima. Le Uwumbɔr aatuuntiib nyan ni paacham ki dan nan ŋa u tiŋann.

¹⁴ Le binib nan chuu Jɔnn ki di u ŋa kiyondiik ni. Nee aapuwɔb, le Yesu buen Galilee aatiŋ ni, ki ti mooni Uwumbɔr aabɔnyaan, ¹⁵ le ki bui ke, “N-yoonn fuu a. Uwumbɔr aanaan peen ni a. Kpeln nimi aabimbin man, ki gaa tibɔnyaan tee ki kii man.”

Yesu aah yin bijanbam binaa pu na
(Matiu 4.12-22; Luk 4.14-15; 5.1-11)

¹⁶ Yesu nan chuun kpak Galilee Aanyusakpem aagbaan, le ki ti kan Simonn ni unaal Andru bi mae kipɔɔk nnyun ni; bi ye bijanbam la. ¹⁷ Le Yesu bui bi, “Dii mi man, aan m cha ni ban binib ki nan tii Uwumbɔr.” ¹⁸ Waah len kina na, libuul ngbaan ni le bi siir cha baapɔr, ki dii u.

¹⁹ Le u foor siib ki kpee, le ki kan Jems ni unaal Jɔnn, bi ye Sebedee aajapɔtiib na. Bi nan bi baanɔb ponn ni, ki bi leŋni baapɔr. ²⁰ Libuul ngbaan ni le Yesu yin bi. Le bi siir cha bite Sebedee ni waatutum bunɔb ngbaan ponn ni, le ki dii Yesu.

Yesu aah nyan tiyayaar uja ni pu na
(Luk 4.31-37)

²¹ Le bi ti fuu Kapenaum aatiŋ ni. Juu yaab aakpaakool daal, le Yesu koo mmeen aadiik ni, ki tuk binib Uwumbɔr aabɔr. ²² Waah tuk bi tibɔr ti na, le ni gar bi pam. U tuk bi ke unii u kpa Uwumbɔr aapɔɔn na la, kaa tuk bi ke Uwumbɔr aakaal aamɔmɔkb aah tuk bi pu na.

* **1:2** : Lik Malakai 3.1. † **1:3** : Lik Aisaya 40.3. ‡ **1:11** : Lik Aisaya 42.1.

²³ Le uja u tiyayaar joo u na bi mmeen aadiik ngbaan ni, ²⁴ le ki teen ke, “Sin Yesu u ye Nasaref aatinj aanii na, aa ban ba ti chee? Aa dan aa nan na timi fam la aa? M nyi si. Aa ye Uwumbər aanii u ye chain na la.”

²⁵ Le Yesu kae tiyayaar ngbaan, ki len ke, “Nmim. Di uja ngbaan lii.”

²⁶ Le tiyayaar ngbaan cha uja ngbaan aawon gbaa, le ki teen mpəɔn pu, ki di u lii. ²⁷ Le ni gar bi məmək pam. Le bi baa tɔb, “Ba sɔ? Ni ye mmək m pəɔn la aa? U kpa mpəɔn, le ki tuk tiyayaar ke ti di binib lii, le ti kii waaməb.”

²⁸ Nima pu na, Yesu aayimbil nan moon Galilee aatingbaan məmək ni.

Yesu aah tii bibum pam laafee pu na
(*Matiu 8.14-17; Luk 4.38-41*)

²⁹ Yesu ni binib bi dii u na nan nyan mmeen aadiik ngbaan ni, le ki buen Simonn ni Andru aadichal ni. Jems ni Jənn mu nan dii bi. ³⁰ Le Simonn aapuu aana bun, ki dɔ kidiik ni. Le uwon ton. Le bi tuk Yesu ke u bun la. ³¹ Le Yesu buen u chee, ki ti chuu unjaal, ki fiin u kaan. Le uwon sɔŋ. Le u chann bi tichann.

³² Liyaadaal aajook, buyoonn nwiin lir na, binib nan dan Yesu chee, le ki joo ni bibum məmək, ni tiyayaar aah joo binib bi na məmək. ³³ Kitiŋ ngbaan aanib məmək nan kuun nima, Simonn ni Andru do linampal. ³⁴ Bibum ngbaan nan wiir pam ki nan kpa iween aabɔŋ aabɔŋ na, le Yesu cha bi pɔk, ki nyan tiyayaar aah joo binib bi na mu. Tiyayaar ngbaan aah nan nyi waah ye unii u na, waa nan tii ti nsan ke ti len tibaa.

Yesu aah tuk binib Uwumbər aabər Galilee aatim ni pu na
(*Luk 4.42-44*)

³⁵ Njan aakooja aah wii na, le Yesu fii ki nyan lipaal, ki buen nibaa chee, le ki ti bi nima ubaa ki mee Uwumbər. ³⁶ Naah woln kichakpiik ni na, le Simonn ni ujɔtiib mu fii ki nyan, ki bi

ban u, ³⁷ le ki ti kan u, le ki bui u ke, “Binib məmək bi ban si la.”

³⁸ Le u bui bi, “Cha ti buen ntim muken ni, aan m ti tuk bi mu Uwumbər aabər. Nima le cha m nyan ni Uwumbər do.”

³⁹ Le u buen Galilee aatim məmək ni, ki koo mmeen aadir ni, ki tuk binib Uwumbər aabər, le ki nyan tiyayaar binib ponn ni.

Yesu aah cha ukəndaan pɔk pu na
(*Matiu 8.1-4; Luk 5.12-16*)

⁴⁰ Ukəndaan ubaa nan dan Yesu chee, le ki nan gbaan unimbiin ni, ki ganj u ke u ter u, le ki bui u ke, “Aa yaa gee kan, aa ga ŋmaa cha m pɔk.”

⁴¹ Le kinimbaak chuu Yesu. Le u taln unjaal, ki meeh u, ki bui u, “M gee. Aa pɔk.” ⁴² Libuul ngbaan ni le u pɔk, kaa ki ye ukəndaan. ⁴³ Le Yesu bui u ke u li cha, ki sur u mbaməm ke, ⁴⁴ “Li nyi ki taa tuk unii ubaa. Li cha Uwumbər aatotoor chee, ki ti di aabaa mək u, ki toor kitork tii Uwumbər ke Moses aakaal aah len pu na. Nima le ga mək binib ke aa pɔk a.”

⁴⁵ Le uja ngbaan buen, ki joo tibər ngbaan tuk binib məmək. Waah na kina na, le Yesu aa ki ŋmaa koo kitiŋ kibaa ni, binib aanimbil ni. U nan gur bi kipɔk ni la. Le binib nya itingbaan məmək ni, ki chaa u chee.

2

Yesu aah cha uja u aawon faan na pɔk pu na
(*Matiu 9.1-8; Luk 5.17-26*)

¹ Iwiin ilee aah jer na, le Yesu ki gir buen Kapenaum aatinj ni. Le binib ŋun ke u bi linampal. ² Le kinipaak kuun ni nima chee. Baah wiir pu na, mpaan aa nan ki gur mbisaməb chee, ubaa ki sil. Le u tuk bi Uwumbər aabər. ³ Waah bi tuk bi Uwumbər aabər na, le binib bibaa fuu ni, ki luln ni unii u aawon faan na likekeln ni. Binib binaa le nan luln ni u. ⁴ Kinipaak ngbaan pu, baa nan ŋmaa koo ni Yesu chee. Le bi jon kidiik paab,* ki chee liboln ki tuur waah si

* **2:4** : Bi yaa maa kidiik kan, baa di timoor pinn ki, kaa maa lidikokoln. Bi nan di idɔ paan puln tidir paab, le ki di titan pər biin. Bi nan maa ŋibimbil le ki taa joi kidiik aapaacham.

nin chee kidiik ponn ni na, le ki di baah luln ni unii u likekeln ni na ɲa liboln ngbaan ponn ni, ki di u bil Yesu aanimbiin ni. ⁵ Le Yesu kan baah gaa u ki kii mbamɔm pu na, le ki bui uja u aawon faan na ke, “Maabo, m di cha pinn saatunwanbir.”

⁶ Uwumbɔr aakaal aamɔmɔkb bibaa nan ka nima, le ki bi dak bisui ni ke, ⁷ “Ba ɲa uja wee len kina? U sii Uwumbɔr la. Ubaa aan ɲmaa di cha pinn titunwanbir, see Uwumbɔr baanja.”

⁸ Le Yesu bee baah dak pu na, le ki baa bi, “Ba ɲa ni dak kina nisui ni? ⁹ Maah bui uja u aawon faan na ke m di cha waatunwanbir pinn u na le pɔɔ, aan m yaa bui u ke u fiin ki yoor waawandookaan ki li chuun, le pɔɔ? ¹⁰ M ga mɔk nimi ke min, Unibɔn Aabo kpa mpɔɔn dulnyaa wee ni ke m di cha pinn titunwanbir.” Waah len kina na, le u bui uja u aawon faan na ke, ¹¹ “M bui si la, fiin, ki yoor saawandookaan, ki li chaa kun.”

¹² Libuul ngbaan ni le u fii sil, ki yoor waawandookaan, ki nyan lipaal bi mɔmɔk aanimbiil ni. Le ni gar bi mɔmɔk pam. Le bi nyun Uwumbɔr ki bui ke, “Taa kee kan kina.”

*Yesu aah yin Liifai pu na
(Matiu 9.9-13; Luk 5.27-32)*

¹³ Yesu nan ki gir buen nnyusakpem ni. Le kinipaak dan u chee. Le u tuk bi Uwumbɔr aabɔr. ¹⁴ Waah cha na, le u kan ulampoogaar ubaa u ka baah gaal lampoo nin chee na. Bi yin u ke Liifai, le ute ye Alfeus. Le Yesu bui u, “Li dii mi.” Le u fii, ki dii u.

¹⁵ Nee aapuwɔb, le Yesu bi Liifai do, ki bi ji tijikaar. Le bilampoogaab ni titunwanbirdam nan wiir, ki dii Yesu. Le bi ponn ni pam mu ka u ni waadidiliib chee, ki bi ji tijikaar. ¹⁶ Le Uwumbɔr aakaal aamɔmɔkb bibaa, bi ye Farisii yaab na aah kan ke Yesu bi ji bilampoogaab ni titunwanbirdam chee tijikaar na, le bi baa waadidiliib, “Ba ɲa u ji bilampoogaab ni titunwanbirdam chee tijikaar?”

¹⁷ Le Yesu ɲun baah len pu na, le ki bui bi, “Binib bi kpa laafee na aa ban

dɔkta, see bi bun na le ban dɔkta. Maa dan ke m nan yin bininyaam. M dan ke m nan yin titunwanbirdam bi nan kpeln baabimbin la.”

*Kimɔlul aabɔr
(Matiu 9.14-17; Luk 5.33-39)*

¹⁸ Le Jɔnn aadidiliib ni Farisii yaab nan bi lulni bumɔb. Le binib bibaa dan nan bui Yesu ke, “Jɔnn aadidiliib ni Farisii yaab aadidiliib lulni bumɔb la. Ba pu saadidiliib ma aa lulni?”

¹⁹ Le u baa bi, “Bicham bi dan bi nan ji ubɔndinn aajim na ga ɲmaa lul bumɔb buyoonn upiidinn bi bi chee na aa? Aayii. Buyoonn upiidinn bi bi chee na, baan ɲmaa lul bumɔb. ²⁰ N-yoonn mu choo, le bi ga chuu nyan upiidinn na bi chee mpɔɔn. N-yoonn ngbaan le bi ga lul bumɔb.

²¹ “Ubaa aan di likekepɔln aageln, ki di len libɔkukpokl. U yaa ɲa kina kan, likekepɔln aageln na ga kar libɔkukpokl na. Liboln ngbaan ga waar kijer njan yaan. ²² Ubaa mu aan di ndawiin, ki di ɲa kilookpok ponn ni. U yaa ɲa kina kan, kilookpok na ga puu, ki bii. Ndaan na mu ga kpir. Bi ga di ndawiin ki di ɲa kiloopɔɲ ni la.”

*Juu yaab aakpaakool daal aabɔr
(Matiu 12.1-8; Luk 6.1-5)*

²³ Juu yaab aakpaakool libaa daal, le Yesu ni waadidiliib bɔ dii kisaak kibaa ponn ni. Baah chuun ki cha na, le waadidiliib joo tijikaar na geei, bi ti ɲmɔ. ²⁴ Le Farisii yaab nan baa Yesu ke, “Ba ɲa saadidiliib ɲani kina? Timi aakaal aa kii ke bi ɲa kina likpaakool daal.”

²⁵ Le u baa bi, “Naa karn Ubɔr David aah nan ɲa pu na aa? Nkon nan joo u ni waanib. Baa nan kpa tijikaar. ²⁶ Le u koo Uwumbɔr Aadichal ni, buyoonn Abiatar nan ye Uwumbɔr aatotoorninkpel na, le ki di Uwumbɔr aaboroboro ɲman, ki joo ti tii waanib mu, bi ɲman. Baah ɲa kina na, le bi bii Moses aakaal mu len ke Uwumbɔr aatotoorb baanja le ga ɲmɔ boroboro ngbaan na.

²⁷ “M tuk nimi la, unibən pu le likpaakool daal bi, naa ye likpaakool daal pu le unibən bi. ²⁸ Min Unibən Aabo le ye likpaakool daal mu Aadindaan.”

3

Yesu aah cha uja u aanjaal faan na pəək pu na

(Matiu 12.9-14; Luk 6.6-11)

¹ Le u ki gir buen mmeen aadiik ni. Le uja u aanjaal faan na bi nima. ² Le bi lik Yesu, ke u ga cha uja ngbaan pəək likpaakool daal aan waan cha u pəək. Ba pu? bi ban bi kan nsan aan ki galn u ke u bii likpaakool daal. ³ Le Yesu bui uja u aanjaal faan na ke, “Nan sil tikaasisik ni,” ⁴ le ki baa bi, “Likpaakool daal kan, ti ga ŋa ni ŋan na aan ni kaa ŋan na? Ti ga tii unii liməfal aan ti ga ku u? Timi aakaal mək timi kinye?”

Le baa len tibaa. ⁵ Le u lik bi məmək, le ki gee liŋuul bi pu. Bitafal aah pəə pu na, le ni bii usui. Le u bui uja u aanjaal faan na ke, “Taln aanjaal.” Le u taln unjaal. Le mu pəək. ⁶ Le Farisii yaab ngbaan nyan lipaal, le ki buen Ubər Herod aanib chee, le ki kpokl baah ga ŋa pu ki ku Yesu na.

Kinipaak aah nan kuun nnyusakpem chee pu na

⁷ Yesu ni waadidiliib nan buen Galilee Aanyusakpem ni. Le kinipaak dii u. Bi nyan ni Galilee aatim ni la, ni Judea aatim ni, ⁸ ni Jerusalem, ni Idumea aatim ni, ni ntim mu bi Jəədann aaməədapuul na, ni Taya ni Saidonn aatingbaan ni. Bi nan wiir sakpen a. Bi ŋun Yesu aah tun lijinjiir aatun pu na. Nima le cha bi dan u chee. ⁹ Le u bui waadidiliib ke bi di buŋəb deen nnyun pu, nnyusakpem aagbaan chee, aan u koo ni, kinipaak ngbaan taa muen u. ¹⁰ U nan tii binib pam laafee. Nima le bibum məmək tur təb, bi ti fuu u chee aan ki di binjaal meeh u. ¹¹ Tiyayaar ti joo binib na aah kan u na, le ti cha bi gbaan unimbiin ni, le ki teen ke, “Aa ye Uwumbər Aajapəən la.”

¹² Le Yesu kae tiyayaar ngbaan ke, “Taa li joo mi mooni man.”

Yesu aah nyan waakpambalb kipiik ni bilee pu na

(Matiu 10.1-4; Luk 6.12-16)

¹³ Yesu nan jon lijool paab, le ki yin waah ban binib bi na ke bi dan u chee. Le bi dan u chee. ¹⁴ Le u nyan bijab kipiik ni bilee, bi ti li bi u chee. Le u yin bi ke waakpambalb. U nyan bi ke u tun bi, aan bi ti tuk binib Uwumbər aabər, ¹⁵ ki li kpa mpəən ki nyan tiyayaar binib ni.

¹⁶ Waah nyan bijab kipiik ni bilee bi na aayimbil sə: Simonn, le Yesu duln u ke Piita; ¹⁷ Jems ni unaal Jənn bi ye Sebedee aajapətiib na, le Yesu duln bi ke Boanejes. Boanejes aatataa le ye ke “Binib bi tar ke utaal na”; ¹⁸ ni Andru, ni Filip, ni Batolomiu, ni Mati, ni Tomas, ni Jems u ye Alfeus aajapəən na; ni Tadeus; ni Simonn u nan ban u kuln waatinj aadim na; ¹⁹ ni Judas Iskariot, u ga nan kooh uma Yesu na.

Binib bibaa aah sii Uwumbər Aafuur Nyaan pu na

(Matiu 12.22-32; Luk 11.14-23; 12.10)

²⁰ Le Yesu chaa kun. Le kinipaak ki kuun ni u chee. Nima pu na, u ni waadidiliib aa nan kpa nsan bi ji tijikaar. ²¹ Udoyaab aah ŋun kina na, le bi dan bi nan chuu u; ba pu? bi ŋun binib len ke u waar la.

²² Uwumbər aakaal aaməməkb bi nyan ni Jerusalem na le bui ke kinimbəŋ, ki bi yin ki ke Beelsebul, u ye tiyayaar aayidaan na, le joo u ki tii u mpəən ke u nyan tiyayaar binib ni.

²³ Baah len kina na, le Yesu yin bi ke bi dan u chee, le ki ŋak bi ŋiyatanjak ke, “Kinimbəŋ ga ŋa kinye ki nyan kima kinimbəŋ binib ni? ²⁴ Kitiŋ kibaa ni aanib yaa yakr ki yaa jaa kijaak kan, kitin ngbaan ga bee yəli. ²⁵ Lidichal libaa ni aanib yaa yakr ki jaa kijaak kan, lidichal ngbaan ga bee yəli. ²⁶ Kinimbəŋ aanaan yaab yaa yakr ki jaa kijaak kan, kaan ki ŋmaa sil. Kaanaan ga doo.”

Yesu aah nyaŋ mpɔɔndaan kinimbɔŋ ki bii kaawan pu na

(Matiu 12.29; Luk 11.21-22)

²⁷“Ubaa aan ŋmaa koo mpɔɔndaan* aadichal ni, ki bii waawan, see u puen buu u le waahr, le ki nin bii waadichal.

²⁸“M tuk nimi mbamɔn la, Uwumbɔr ga di cha binib aatunwanbir mɔmɔk ki pinn bi. Bi yaa sii u kan, u ga di cha pinn bi. ²⁹Uwumbɔr Aafuur Nyaan ma kan, unii yaa sii muma kan, Uwumbɔr aan di cha pinn u. U ga li kpa taani n-yoonn mu kaa kpa ndoon na.” ³⁰Binib bibaa nan bui ke tiyayaar le joo Yesu. Nima le cha u len kina.

Binib bi ye Yesu aana ni unaatiib na

(Matiu 12.46-50; Luk 8.19-21)

³¹Le Yesu aana ni unaatiib fuu ni ki si lipaal, le ki tun unii ke u ti yin Yesu. ³²Le kinipaak ka gob Yesu. Le bi tuk u, “Lik, aana ni aanaatiib si lipaal ki ban si la.”

³³Le u baa bi ke, “Ŋma ye nna? Bilabi ye nnaatiib?” ³⁴le ki fenn ton waadidiliib bi ka gob u na, le ki bui ke, “Lik, nna ni nnaatiib sɔ. ³⁵Ba pu? unii umɔk ŋani Uwumbɔr aah gee pu na, uma le ye nnaal, ni nninkpan, ni nna.”

4

Unii u yaa njikaabim na aayataŋakl

(Matiu 13.1-9; Luk 8.4-8)

¹Yesu nan ki gir buen Galilee aanyusakpem aagbaan, ki ti tuk binib Uwumbɔr aabɔr. Le kinipaak sakpeŋ ki kuun ni u chee. Baah wiir pu na, le u koo kal buŋɔb ni, nnyun ni. Kinipaak ngbaan mu nan si nnyusakpem aagbaan. ²Le u tuk bi tibɔr pam ŋiyataŋak ponn ni.

³U nan bui bi ke, “Li pel man, ukpaal ubaa le nan buen u ti yaa njikaabim. ⁴Waah yaa njikaabim ngbaan na, le mubaa lir nsan ni. Le in-yoon dan, ki nan peei jin. ⁵Le mubaa mu lir ntakpateer paab, titan aah kaa wiir nin chee na. Titan aah kaa wiir na, le mu guu punn mala. ⁶Le nwiin

puu, ki ton, ki see mu. Mu aah kaa kpa inyaan mbamɔm na, le mu yɔl, ki kpo. ⁷Le mubaa mu lir ikokon ponn ni. Le ikokon muun, le ki ku mu, le mu aa mar. ⁸Le mubaa mu lir kitin ki ŋan na ponn ni, ki punn, le ki muun, ki mar. Ngem lun piitaa piitaa, ngem mu lun imonko itata, ngem mu lun nkub nkub.

⁹“U kpa litafal na kan, u ŋun.”

Nitaa ŋi pu u ŋak bi ŋiyataŋak na

(Matiu 13.10-17; Luk 8.9-10)

¹⁰Yesu aah bi ubaa na, le waa-didiliib kipiik ni bilee na, ni binib bi nan bi u chee na nan dan ki nan baa u waayataŋak ngbaan aatataa. ¹¹Le u bui bi ke, “Uwumbɔr le cha ni bee waanaan aabɔbɔrkaan. Binib bi kaa bi waanaan ni na, u ŋak bima le ŋiyataŋak,

¹²‘Aan bi lik ki lik, kaa waa, ki pel ki pel, kaa beer naatataa. Bi yaa ŋun ki bee naatataa kan, nibaakan bi ga kpeln baabimbin, aan Uwumbɔr di cha baatunwanbir ki pinn bi.’”*

Unii u yaa njikaabim na aayataŋakl aatataa

(Matiu 13.18-23; Luk 8.11-15)

¹³Le Yesu baa bi ke, “Naa bee liy-ataŋakl ngbaan aatataa aa? Ni ga ŋa kinye ki bee ŋiyataŋak ŋiken aatataa?

¹⁴Liyataŋakl ngbaan aatataa le ye ke ukpaal ngbaan le ŋaŋ unii u tuk binib Uwumbɔr aabɔr na. ¹⁵Ndibim mu lir nsan ni na le ŋaŋ binib bi ŋun Uwumbɔr aabɔr na. Libuul ngbaan ni le kinimbɔŋ dan ki nan nyan ti bisui ni. ¹⁶Mu lir ntakpateer pu na le ŋaŋ binib bi ŋun tibɔr ngbaan, ki gaa ti mala ni mpopiin na. ¹⁷Bi mu aa gaa ti bisui ni mbamɔm, kaa joo ti ni yunn. Bi yaa kan limukl ti pu kan, bee binib yaa ŋa bi falaa ti pu kan, libuul ngbaan ni le bi ga di ti lii. ¹⁸Binib bibaa mu bi ke njikaabim mu lir ikokon ponn ni na la. ¹⁹Bi ŋun tibɔr ngbaan la. Le dulnyaa wee ni aabɔr, ni liwankpal aakɔrk, ni tiwan aabɔŋ aakɔrk mu koo bisui ni, le ki ku tibɔr

* **3:27** : Mpɔɔndaan na ye kinimbɔŋ la. Le Yesu kpa mpɔɔn jer u ki buu u. * **4:12** : Lik Aisaya 6.9-10.

ngbaan bisui ni, le taa mar. ²⁰ Mu lir kitiŋ ki ŋan na ponn ni na le ŋaŋ binib bi ŋun tibər ngbaan, ki gaa ti, le ki mar. Ngem mar piitaa piitaa, ngem mu mar imonko itata, ngem mu mar nkub nkub.”

Karyaa aayatanakl
(Luk 8.16-18)

²¹ Le u baa bi ke, “Unii yaa see karyaa kan, u ga di lisambil chin u pu uu? U ga di siin tiwandookaan aataab la aa? Waan di təŋ tiwan nibaa pu la aa? ²² Tibər timək bəə na, ti ga kpiir. Tibəbərkaan məmək mu ga nyan mpaan pu. ²³ U kpa litafal na kan, u ŋun.

²⁴ “Cha nitafal li bi naah ŋun ti na ni man. Naah tii pu na, Uwumbər mu ga giin kina le ki tii nimi. U ga tii nimi ki jer naah tii pu na. ²⁵ Unii umək kpa na, Uwumbər ga kpee u. Unii u kaa kpa na, Uwumbər ga chuu gaa waah kpa ni pəkaa na.†

Tijikaar aah ŋa pu na aayatanakl

²⁶ “Uwumbər aanaan naahn njikaabim mu uja bun waasaak ni na la. ²⁷ U geeni kinyeek, kitaak yaa woln kan, u fii. Le njikaabim ngbaan ga punn, ki muun. Waa nyi mu aah ŋa pu ki punn, aan ki muuni na. ²⁸ Kitiŋ ngbaan le cha tijikaar ŋa. Njan le mu punn, le ki nin muun ki poo, le ki mar. ²⁹ Ti yaa nan biir kan, ni ŋeer lijikaacheel la. Nima pu na, u ga di gərək, ki buen ti chee ti.”

Tisufar aabil aayatanakl
(Matiu 13.31-32, 34; Luk 13.18-19)

³⁰ Yesu nan baa bi ke, “M ga di ba ki di ŋaŋ Uwumbər aanaan? M ga di liyatanakl bayaar ki di ŋaŋ mu? ³¹ Mu naahn linaanyiimbil la. Libil ngbaan le ye libil waatiir, ŋibil məmək filk jer lima la. ³² Bi yaa di li bun kan, li ga punn ki muun ki jer tisufar məmək, ki ŋa ibon i filk na. Le inyoon i laani paacham na ga ŋmaa ter yaadil ibon ngbaan pu.”

³³ Kina le Yesu di ŋiyatanakl ŋimina aaboln pam tuk bi Uwumbər aabər. U ŋak bi ŋiyatanakl ki ti ŋeer baah ga ŋmaa pel pu na la. ³⁴ Waa len tibaa bi chee, see ŋiyatanakl ŋmeen. U ni waadidiliib aah bi bibaa na, le u ŋeer ŋiyatanakl ngbaan aatataa tuk bi.

Yesu aah ŋa pu ki cha kibun ŋmin na
(Matiu 8.23-27; Luk 8.22-25)

³⁵ Nwiin ngbaan daal aajook, le u bui waadidiliib ke, “Cha ti puur nnyusakpem man.” ³⁶ Le bi siir kinipaak ngbaan chee, ki koo u chee bunjəb ni. Injəi iken mu nan bi nima chee. ³⁷ Baah cha na, le kibun ti fii ki bi daar. Le tinyunkpenn fii yeŋni, ki koo bunjəb ngbaan ponn ni, le bu ban bu liin. ³⁸ Yesu mu də liyikukur pu geen, liŋəjuul wəb. Le bi dan nan finn u, le ki bui u ke, “Uməmək, ti yaa bee nnyun ni kan, aatafal aa bi ti ni ii?”

³⁹ Le u fii ki kae kibun ngbaan, le ki bui nnyun ngbaan ke, “Doon su-una.” Libuul ngbaan ni, le kibun ngbaan ŋmin, nnyun mu doon suuna, ni məmək ŋmin chii. ⁴⁰ Le u baa bi, “Ba ŋa ni san ijawaan? Naa kee gaa mi ki kii mbaməm aa?”

⁴¹ Tə, ijawaan nan chuu bi sakpen, le bi baa təb ke, “Ba aanibol bi na? Kibun ni nnyun mu kpaan kii waaməb.”

5

Yesu aah cha uwaar pəək pu na
(Matiu 8.28-34; Luk 8.26-39)

¹ Le bi fuu nnyusakpem aadapuul, Gerasiin yaab aatiŋ ni. ² Le uwaar ubaa nan bi nima. ³ Waakookoo yaan nan ye baah sui binib titakpalunn ti ponn ni na la. Ubaa aa ŋmaa baa u kaan. Bi yaa buu u tikululn kan, u keei ti la. ⁴ Bi nan joo idəribi ni tikululn buu u kpala kpala. Le u keei tikululn ngbaan, ki gbaa wiir idəribi mu. Ubaa aa ŋmaa tiŋ u. ⁵ Nwiin pu ni kinyeek, u po bi njikaakul ngbaan ni, ni ŋigongon paab, ki tar, ki joo ŋitakpal geei ubaa.

† 4:25 : Naatataa le ye ke unii u pel Uwumbər aabər na, Uwumbər ga cha u moo ŋun. Unii u kaa pel na, Uwumbər aan ki cha u ŋun.

⁶ Yesu aah nyan bunɔb ni na, le uwaar ngbaan bi dandar, ki kan u, ki san nan tooh u nsan ni, le ki nan gbaan unimbiin ni, ki doon u. ⁷⁻⁸ Le Yesu bui ke, “Tiyayaar, nyan uja ngbaan ni.” Le u teen ki len mpɔɔn pu ke, “Yesu, si u ye Uwumbɔr u kaa kpa ɲeen aatɔ na Aajapɔɔn na, aa ban ba m chee? M ganj si Uwumbɔr pu, taa ɲa mi falaa.”

⁹ Le Yesu baa u, “Bi yin si ke ba?”

Le u bui u, “Ti ye tiyayaar ti wiir na la, nima le bi yin mi ke Kipaak,” ¹⁰ le ki ganj u sakpen ke u taa jenn nyan ti kitinj kee ni.

¹¹ Igbeer ibaa mu nan bi nima chee, ki wiir, ki chuun ji limɔɔgongoln paab. ¹² Le tiyayaar ngbaan ganj Yesu ke, “Cha ti ti koo igbeer ngbaan ni.” ¹³ Le u kii. Le ti nyan uja ngbaan ni, ki ti koo igbeer na ni. Le igbeer mɔmɔk san sunn limɔɔgongoln taab, ki ti koo nnyun ni, ki bee nnyun ni. I ga nan li fuu ɲichur ɲilee.

¹⁴ Le bijab bi kii igbeer ngbaan na san buen kitinj ni, ni itingbaan ni, ki ti tuk binib tibɔr ngbaan. Binib aah ɲun kina na, le bi dan bi nan lik budabu ɲa na, ¹⁵ le ki fuu ni Yesu chee, ki kan uja u tiyayaar ti wiir na nan joo u na ka nima. U cheer, ki pee tiwanpeenkaan, kaa ki chuun unmeen. Le ijawaan chuu bi. ¹⁶ Binib bi kan Yesu aah nyan tiyayaar uja ngbaan ni pu na nan tuk bi Yesu aah ɲa pu na, ki tuk bi naah ɲa igbeer ngbaan mu pu na. ¹⁷ Le bi ganj Yesu ke u nya baatinj ni.

¹⁸ Le u gir ti koo bunɔb na ni. Waah gir u ti koo bunɔb ni na, le uja u tiyayaar nan joo u na ganj u ke u cha u dii u. ¹⁹ Le u yii, le ki bui u, “Gir kun, ki ti tuk aadoyaab Uwumbɔr aah san si kinimbaak ki tun litukpaan tii si pu na.”

²⁰ Le u buen, ki di bɔ dii kitinj ki bi yin ki ke Ntim Kipiik na ni, le ki tuk binib Yesu aah tun litukpaan pu ki tii u na. Le ni gar bi mɔmɔk pam.

*Yesu aah cha upii ubaa pɔɔk aan ki fikr upiibo nkun ni pu na
(Matiu 9.18-26; Luk 8.40-56)*

²¹ Yesu nan ki gir puur nnyusakpem aadapuul, bunɔb na ni. Waah ti fuu nima na, le kinipaak sakpen kuun ni u chee. Le u si nnyun aagbaan. ²² Le uja ubaa dan u chee. U ye mmeen aadiik ni aaninkpel ubaa la. Le bi yin u ke Jairus. Waah kan Yesu na, le u nan gbaan unimbiin ni, ²³ ki ganj u sakpen le ki bui u ke, “Ni yaa ki kpee siib na kan, mbisal ga kpo. M ganj si la, dan nan di aanjaal ki di paan u pu, aan u pɔɔk ki taa kpo.”

²⁴ Le Yesu dii u buen. Le kinipaak ngbaan mu dii Yesu, ki mueni u.

²⁵ Le upii u fuu tipiir ɲibin kipiik ni ɲilee taa door na, mu bi nima chee. ²⁶ U nan chaa biteteeb chee, ki kan falaa aabɔɲ mɔmɔk, ki jin waamombil mɔmɔk doo, le naa soor. U nan moo bunɲi la. ²⁷⁻²⁸ Le u ɲun Yesu aabɔr, le ki len usui ni ke u yaa po meeh waawanpeenkaan kan, u ga pɔɔk. Le u bɔ kinipaak ngbaan ponn ni, ki paan Yesu aapuwɔb, ki taln unjaal, ki meeh waawanpeenkaan.

²⁹ Libuul ngbaan ni, le u pɔɔk, ki bee uwon ponn ni ke iween ngbaan doo a. ³⁰ Le Yesu bee usui ni ke mpɔɔn ngem nyan u ni a. Le u fenn kinipaak ngbaan ni, ki baa ke, “Nma meeh maawanpeenkaan?”

³¹ Le waadidiliib bui u, “Aa kan kinipaak ngbaan aah kpei si pu na, le aa baa ke ɲma meeh si?”

³² Le u fenn, ki lik ɲipepel mɔmɔk ke u kan udaan u meeh u na. ³³ Le upii ngbaan bee tiwan ni ɲa u na. Ijawaan mu chuu u, le uwon gbaa. Le u dan nan gbaan Yesu aanimbiin ni, ki tuk u waabɔr mɔmɔk. ³⁴ Le Yesu bui u, “Mbisal, saah gaa mi ki kii mbamɔm pu na, nima le cha aa pɔɔk. Li cha ni mpopiin. Saaween ngbaan aan ki fii.”

³⁵ Yesu aah len kina na, le binib bibaa nyan ni Jairus do, ki tooh ni bi nsan ni, ki nan bui Jairus ke, “Aabisal kpo a. Taa ki cha Umɔmɔkr ngbaan ɲani falaa ki cha aado.”

³⁶ Yesu nan ɲun baah len pu na, le ki bui Jairus, “Tii mi naadii, ki taa san ijawaan.” ³⁷ Yesu aa nan cha ubaa ki dii u ki kpee Piita ni Jems, ni Jems

aanaal Jɔnn pu. ³⁸ Yesu nan fuu Jairus do le ki n̄un kifuuk pu. Binib bi nima ki wiir, ki wii ikpowiil, ki kaani. ³⁹ Le u koo lidichal ngbaan ni. Waah koo ni na, le u baa bi, “Ba n̄a ni kpa kifuuk kina, ki wii? Ubo ngbaan aa kpo. U geen la.”

⁴⁰ Le bi laa u sakpen. Le u jenn nyan bi m̄m̄ək lipaal, ⁴¹ ki di ubo ngbaan aate ni una, ni waadidiliib bitaa na, ki di koo waah bi kidiik ki ponn ni na, le ki ti chuu u n̄aal, ki bui u ke, “Upiibo, m bui si la, fiin.”

⁴² Libuul ngbaan ni, le u fi sil, ki chuun gonni. U nan ye n̄ibin kipiik ni n̄ilee aabo la. Le ni gar bi ki ti nyan. ⁴³ Le Yesu bui bi ke bi taa tuk unii ubaa, le ki bui bi ke bi tii upiibo ngbaan tijikaar u ji.

6

Nasarefaatinj aanib aah yii Yesu pu na
(*Matiu 13.53-58; Luk 4.16-30*)

¹ Yesu nan siir nima chee, ki gir buen udo aatinj ni. Le waadidiliib dii u. ² Likpaakool daal, le u buen mmeen aadiik ni, ki ti tuk binib Uwumbɔr aabɔr. Kinipaak ki bi nima na aah n̄un waaliin na, ni gar bi pam. Le bi baa tɔb ke, “Uja wee kan nimina m̄m̄ək la chee? U tee kpa ba aalan-boln na? Waah tun lijn̄jiir aatun pu na, u n̄ani kinye ki tun n̄i? ³ Waa ye kapenta na aa? Waa ye Mari aajapɔn la aa? Waa ye Jems, ni Joses, ni Judas, ni Simonn aakpel la aa? Uninkpatiib aa bi do chee na la aa?” Binib ngbaan nan len kina ki yii u.

⁴ Le u bui bi, “Binib pak Uwumbɔr aabɔnabtiib la, see bido aatinj ni aanib, ni baamaal, ni baachiln ni aanib baanja le aan pak bi.”

⁵ Le u di u n̄aal paan bibum siib pu, ki cha bi pɔk, kaa ki n̄maa tun lijn̄jiir aatuln liken nima chee; ba pu? baa nan gaa u ki kii. ⁶ Baah kaa gaa u ki kii na, le ni gar u pam.

Yesu aah tun waadidiliib kipiik ni bilee pu na
(*Matiu 10.5-15; Luk 9.1-6*)

U nan bɔ dii itingbaan ni, le ki tuk binib Uwumbɔr aabɔr. ⁷ Le u yin waadidiliib kipiik ni bilee na ke u tun bi nibaa chee, bilelee, bilelee. U tii bi mpɔn ke bi ti nyan tiyayaar binib ni, ⁸ le ki bui bi, “Ni taa tun lisachuln aatuln libaa. Ni taa li joo nibaa see kijaangbeek baanja. Ni taa li joo tijikaar, ki taa li joo litaakɔr, ki taa li joo n̄imombil tikpalɔnn ni, ki taa li joo libɔkul ki kpee naah pee li na pu. ⁹ Ni li tak n̄inaatak man. ¹⁰ Naah ti koo lidichal li ponn ni na, ni li bi li ponn ni ki ti saa bundaln ni ga nyan kitiñ ngbaan ponn ni na, ki taa ki kpeln lidichal. ¹¹ Kitiñ kibaa aanib yaa kaa gaa nimi, ki yaa yii nimi aabɔr kan, ni nya nima, ki kpaar nitaa aatatan lii nima. Nimina le ga li ye nsurm ki tii bi.”

¹² Waadidiliib ngbaan nan buen, le ki ti bui binib, “Kpeln nimi aabimbin man.” ¹³ Bi nan nyan tiyayaar binib pam ponn ni, ki di nkpan nuk binib pam aayil, le bi pɔk.

¹⁴ Yesu aayimbil nan moon n̄ipepel m̄m̄ək ni. Le Ubɔr Herod mu ti n̄un u pu, le ki bui ke Jɔnn u nan muini binib nnyun ni na le fikr nkun ni, nima le cha u kpa mpɔn ki tun lijn̄jiir aatun ngbaan.

¹⁵ Le biken mu bui ke u ye Uwumbɔr aabɔnabr Elaija u nan bi n-yaayoonn na la. Le biken mu bui ke u ye Uwumbɔr aabɔnabr ke bibɔnabtiib bi nan bi n-yaayoonn na la.

Jɔnn u nan muini binib nnyun ni na aakun
(*Matiu 14.1-12; Luk 9.7-9*)

¹⁶ Tɔ, Ubɔr Herod aah n̄un Yesu aabɔr na, le u bui ke, “U ye Jɔnn, u m nan chuu gii uyil na la. U fikr nkun ni la.” ¹⁷ Budabu pu Ubɔr Herod len kina na le ye ke u nan tun waajab bi ti chuu Jɔnn, ki buu u tikululn, ki di u n̄a kiyondiik ni. Taani u cha u chuu u na, le ye ke Jɔnn nan bui u ke waah n̄a pu na, naa n̄an. Ba pu? Ubɔr Herod nan kpa naal ubaa, bi yin u ke Filip, le u nan gaa unaal ngbaan aapuu u chee. Bi yin upii ngbaan ke Herodias.

18 Le Jønn bui Ubør Herod ke waah gaa unaal aapuu na, u bii Uwumbør aakaal.

19 Nima pu le Herodias nan nann Jønn, ki ban u ku u, kaa nman; 20 ba pu? Ubør Herod aa nan cha u na u nibaa. Herod san Jønn ki bee ke u ye uninyaan u bi chain na la. Nima pu na, Herod nan gee u li pel waabør. Waah nan nman waabør ti na nan na u ilandak sakpen a.

21 Le Ubør Herod aamaal aawiin daal nan fuu. Le u na tijikaar pam, ki yin bininyuum, ni waa-
jab aaninkpiib, ni Galilee aatin
aaninkpiib ke bi dan nan ji. 22 Baah
bi ji tijikaar ngbaan na, le Herodias
aabisal dan nan waa liwaal bi məmək
aanimbiin ni. Le ni mər Ubør Herod,
ni binib bimək nan bi ji u chee tijikaar
na. Le Ubør Herod bui u ke u ga tii
u ipiin. U yaa len waah ban pu na
kan, nima le u ga tii u. 23 U nan puu
Uwumbør ke u ga tii u waah ban pu
na; ni yaa po ye waanaan ligeln kan,
u ga tii u.

24 Le usapəən ngbaan buen ti baa
una ke, “M ga bui u ke u tii mi ba?”

Le una Herodias kan nsan mu u ga
di ku Jønn na, le ki bui waabo ke, “Li
cha ti bui u ke aa ban Jønn u muini
binib nnyun ni na aayil la.”

25 Le u gir buen Ubør Herod chee
mala, ki ti bui u ke, “M ban ke aa di
Jønn u muini binib nnyun ni na aayil,
ki di na likusambil ponn ni, ki di tii ni
mi dandana wee.”

26 Waah len kina na, le ni bii
Ubør Herod aasui sakpen. Waah
puu tipuur ti bicham aanimbiil ni na,
nima le waa ban ke ti bee. 27 Libuul
ngbaan ni le u tun waajab ponn ni
ubaa ke u ti li joo ni Jønn aayil. Le uja
ngbaan buen kiyondiik ni, ki ti chuu
gii ni Jønn aayil, 28 ki di na likusambil
ponn ni, ki joo ni nan di tii usapəən
ngbaan. Le u mu di ti tii una. 29 Jønn
aadidiliib aah nman kina na, bi dan nan
yoor linikpol ngbaan, ki ti di sub.

*Yesu aah kpiin bijab njichur njimpu pu
na*
(*Matiu 14.13-21; Luk 9.10-17; Jønn
6.1-14*)

30 Yesu aakpambalb nan ki gir ni
u chee, ki nan tuk u baah tuk binib
Uwumbør aabør, ki tun lituln məmək
pu na. 31 Binib mu nan bi nima chee
ki wiir, bibaa choo, biken mu gir.
Nima pu na, u ni waadidiliib aa nan
kpa mpaan bi ji tijikaar. Le u bui bi,
“Cha ti buen kipək ni, binib aah kaa
bi nin chee na, ki ti li bi tibaa, ki kal ki
fuur.” 32 Le bi koo bunəb ni, ki kpak
nnyusakpem aagbaan, ki ti bi kipək
ni bibaa.

33 Binib nan kan baah cha pu na.
Le bi ponn ni pam bee bi, le ki nyan
itingbaan məmək ni, ki san kpak
nnyusakpem aagbaan, ki ti puen bi
fuu nima. 34 Yesu aah nan ti fuu nima
ki nyan bunəb ni na, u kan kinipaak
sakpen. Bi nan bi ke ipiih i chuun
kaa kpa upihkpaal na. Nima le u
san bi kinimbaak, ki tuk bi Uwumbør
aabør pam. 35 Kijook aah joor na, le
waadidiliib dan nan bui u ke, “Ti bi
kipək ni la. Kijook mu joor a. 36 Cha
binib ngbaan buen itingbaan ni ki ti
daa tijikaar ki ji.”

37 Le u bui bi, “Nimi nibaa tii bi
tijikaar bi ji man.”

Le bi baa u, “Ti ga di iwiin ikui ilee
aapal ki daa tijikaar ki nan tii bi, bi ji
ii?”

38 Le u baa bi, “Ni kpa njiboroboro
kpin njina? Li cha ti lik man.”

Le bi buen ti lik, ki gir ni nan tuk
u ke, “Ti kpa njiboroboro kpin njimpu ni
ijan ilee.”

39 Le u bui kinipaak ngbaan məmək
ke, “Kaln kiti njimosənn pu man,
njikpuk njikpuk.” 40 Le bi kal nkub
nkub, ikuul piimpu pu. 41 Le u yoor
njiboroboro kpin njimpu, ni ijan ilee ng-
baan, ki waan lik paacham, ki doon
Uwumbør, le ki gii gii boroboro ng-
baan, ki di tii waadidiliib ke bi yakr
siin binib ngbaan aanimbiin ni. Le u
yakr ijan ilee ngbaan mu, ki di tii bi
məmək. 42 Le bi məmək nman ki bab.
43 Baah nman ki bab na, le waadidiliib
kuun boroboro ni ijan i gur na, ki

gbiin tibəəkur kipiik ni tilee. ⁴⁴ Bijab bi jin tijikaar ngbaan na nan ye ŋichur ŋiŋmu la.

*Yesu aah chuun nnyun pu pu na
(Matiu 14.22-33; Jənn 6.15-21)*

⁴⁵ Libuul ngbaan ni, le Yesu muk waadidiliib ke bi gir koo buŋəb na ni, ki loln u pu nsan, ki puur nnyusakpem aadapuul, ki buen Betseda aatiŋ ni. Le u tuk kinipaak ngbaan ke bi li cha kun. ⁴⁶ Waah chəi bi na, le u jon lijool paab, u ti mee Uwumbər. ⁴⁷ Le ni mue. Le u bi nima, ubaa. Waadidiliib mu nan bi buŋəb ni, nnyusakpem aakaasisik ni. ⁴⁸ Libuln mu daar ki tok bi sakpen ki muk bi. Le Yesu kan ke ni pəə sakpen baah ga ŋaal buŋəb pu aan bu chuun na. Ikooja aah wii buyoonn na, le u chuun nnyun paab, ki buen bi chee, ki ti ŋaŋ bi. U ba ga nan jer bi pu. ⁴⁹⁻⁵⁰ Le bi məmək kan u chuun nnyun pu. Baah kan u na, le bi dak ke ni ye utekpiir aawiin la. Le ijawaan chuu bi sakpen. Le bi faa ikuun.

Libuul ngbaan ni le u bui bi, “Chuu nibaa man. Min ye. Ni taa san ijawaan man,” ⁵¹ le ki koo buŋəb ni bi chee. Waah koo buŋəb ni na, le libuln ŋmin. Le ni gar bi ki ti nyan; ⁵² ba pu? bitafal aah pəə pu na, nima le baa bee waah fe di boroboro tun lijinjir aatuln pu na aatataa.

*Yesu aah cha bimum pəək Genesaret
aatiŋ ni pu na
(Matiu 14.34-36)*

⁵³ Le bi fuu nnyusakpem aada-puul, Genesaret aatiŋ chee, le ki nyan buŋəb ni, ki di bu gbin. ⁵⁴ Baah ti nyan buŋəb ni na, libuul ngbaan ni le binib bee Yesu, ⁵⁵ ki san buen itingbaan məmək ni, ki luln ni bimum ŋikeken ni, ki joo ni bi u chee. Bi yaa ŋun waah bi nin chee na kan, le bi joo ni bimum u chee. ⁵⁶ U yaa buen ntisakpem ni, bee itingbaan ni kan, bi joo ni bimum, ki nan bilni kinyan ni, le ki mee u ke u cha bimum meeh

waabəkul aaməjuul. Bimək meeh li na, libuul ngbaan ni le bi pəək.

7

*Biyaajatiib aakaal
(Matiu 15.1-9)*

¹ Le Farisii yaab ni Uwumbər aakaal aaməmək b bibaa nyan Jerusalem, ki dan nan kuun Yesu chee. ² Bi nan kan ke waadidiliib bibaa aah ji tijikaar pu na, bi bii baakaal; ba pu? baa ŋir biŋaal.

³ Farisii yaab ni Juu yaab biken dii biyaajatiib aakaal la. Bi yaa kaa ŋir biŋaal mbaməm kan, baan ji tijikaar. ⁴ Bi yaa nyan kinyan ni kan, baan ji nibaa see bi puen fu nnyun waahr; le ki dii ikaal aabəŋ aabəŋ ke nimina na, ki ŋir ŋisambil, ni ŋibuu, ni tiyir; ni tiwandookaan, baakaal aah dii pu na.

⁵ Le Farisii yaab, ni Uwumbər aakaal aaməmək ngbaan baa Yesu ke, “Ba ŋa saadidiliib aa dii tiyaajatiib aakaal? Bi ji tijikaar kaa ŋir biŋaal.”

⁶ Le u bui bi, “Nimi biŋmanmännim, Uwumbər aabəŋabr Aisaya aah nan len nimi aabər na, u nan len mbamən la ke,

‘Binib ngbaan pak Uwumbər buməb ni la.

Bisui daa u chee.

⁷ Bi dooni u yəli la,

ki mək binib biyaajatiib aakaal, ke ni ye waakaal la.’”*

⁸ Yesu nan ki tuk bi ke, “Ni di Uwumbər aakaal lii, le ki joo binib yaan.

⁹ “Ni tee yii Uwumbər aakaal, le ki dii niyaajatiib aakaal. ¹⁰ Moses nan len ke, ‘Aa li pak aate ni aana,’† ki ki len ke, ‘Unii yaa len tibəbir lii ute, bee una pu kan, ni ku u.’‡ ¹¹ Le nima len ke unii yaa bui ute, bee una ke, ‘Maah ba ga tii si ni na, maan ki ŋmaa tii si. M di tii Uwumbər a,’ ¹² ki yaa kaa tii ute ni una nibaa kan, ni kii kina la. ¹³ Nimina ponn ni, ni yii Uwumbər aabər, le ki dii niyaajatiib aakaal, ki

* 7:7 : Lik Aisaya 29.13. † 7:10 : Lik Nnyam 20.12; Ikaal 5.16. ‡ 7:10 : Lik Nnyam 21.17; Liifai Yaab 20.9.

tuk binib ke bi mu li dii kina. Ni nani tiwan nimina məmək aabəŋ pam.”

Tiwan ni nani unii titunwanbirdaan na

(Matiu 15.10-20)

¹⁴ U nan ki yin kinipaak ngbaan, le ki bui bi, “Ni məmək li pel man, aan ki bee maah ga tuk nimi pu na aatataa.

¹⁵ Tiwan ni unii di nja uməb ni u di nab na nibaa aan nmaa nja u titunwanbirdaan. Tiwan ni nyani uməb ni na, nima le nani u titunwanbirdaan. [¹⁶ U kpa litafal na kan, u njan.”]

¹⁷ Le u siir kinipaak ngbaan chee, ki kun. Waah koo kidiik ni na, le waadidiliib baa u waayatanakl ngbaan aatataa. ¹⁸ Le u baa bi, “Ni mu aa kee bee maaliin aatataa aa? Naa nyi ke unii aah ji tiwan ni na aan nmaa nja u titunwanbirdaan aa? ¹⁹ Waah ji ni na aa koo usui ni. Ni koo lipuul ni la, le u ti sənn.” Yesu aah len kina na, ni mək ke tijikaar tibaa aa kə.

²⁰ Le u nan ki tuk bi, “Tiwan ni nyan unii aaməb ni na, nima le nani u titunwanbirdaan. ²¹ Tiwan ni nyani binib aasui ni na le ye ilandak i kaa njan na, ni kidagook aatuln, ni kinnaayuk, ni linikul, ²² ni iniman, ni mbiin, ni linyaməngee, ni inimpo, ni lipiipoln, ni njiibil, ni kalmbaani, ni kijərək aatuln. ²³ Tiwanbir nimina məmək nyan ni unii aasui ni la, le ki nani u titunwanbirdaan.”

Upii aah gaa Yesu ki kii mbaməm pu na

(Matiu 15.21-28)

²⁴ Le Yesu siir nima, ki buen Taya ni Saidonn aatingbaan ni, ki ti koo lidichal libaa ni, kaa gee ke unii ubaa li nyi ke u bi nima. U mu aa nmaa bər. ²⁵⁻²⁶ Upii ubaa nan bi nima chee. Waa ye Juu yaab aanii ponn ni ubaa. Bi nan ma u Fonisia aatinj ni, Siria aatingbaan ni la. Le tiyayaar joo ubisal. Le upii ngbaan njan Yesu pu, ki dan nan gbaan unimbiin ni, ki ganj u ke u nyan tiyayaar ti joo waabo na. ²⁷ Le Yesu bui u, “Cha ti kpiin mbim waahr. Ti yaa di mbim aajikaar ki di tii ibə kan, naa njan.”

²⁸ Le u bui u, “Ndindaan, ni ye mbamən la; ibə mu tee də teebul taab ki ji mbim aajikaabol nji lir kitiŋ na.”

²⁹ Le Yesu bui u, “Saah len mbamən pu na, nima le cha m nyan tiyayaar ngbaan saabo ni. Aa ga nmaa gir kun.”

³⁰ Le u gir kun linampal, ki ti kan ke tiyayaar ngbaan sil nyan waabo ni. U nan də kidiik ni la.

Yesu aah cha ubir pəək pu na

³¹ Le Yesu ki nyan Taya aatingbaan ni, ki di bən dii Saidonn aatinj ni, ki ti bən dii kitiŋ ki bi yin ki ke Ntim Kipiik na ni, ki ti fuu Galilee Aanyusakpem ni. ³² Le binib bibaa joo ni ubir u chee. Utafal mu kpa. Le bi ganj Yesu ke u di unjaal paan u pu.

³³ Le Yesu di u nyan kinipaak ngbaan ponn ni, ki di buen n-gbaan, ki ti di unanbim meeh utafakpaa ngbaan aatafal, ki tii timəotan meeh utafakpaa ngbaan aalambil, ³⁴ le ki waan lik paacham, ki fuur lii uponn ni, le ki bui u ke, “Efata.” Efata aatataa le ye ke “Kpaar.”

³⁵ Libuul ngbaan ni, le u njan. Ulambil mu lək, le u piin ki bi len tibər mbaməm. ³⁶ Yesu nan bui bi ke bi taa tuk ubaa. U yaa bui bi ke bi taa tuk ubaa kan, le bi moo mooni ti. ³⁷ Ni nan gar binib ki ti nyan, le bi len ke, “Waah nani mək na, ni njan. U cha bitafakpaab njan, ki cha bibirb mu len.”

8

Yesu aah kpiin binib njichur njinaa pu na

(Matiu 15.32-39)

¹ N-yoonn ngbaan le kinipaak ngbaan ki kuun ni Yesu chee. Baa nan kpa nibaa bi ji. Le u yin waadidiliib ke bi dan u chee, le ki bui bi ke, ² “M san kinipaak ngbaan kinimbaak la; bi bi m chee iwiin itaa, kaa kpa nibaa bi ji. ³ Bibaa nyan ni dandar la. M yaa kaa tii bi tijikaar, ki bui bi ke bi li chaa kun kan, bi ga ti fik nsan ponn ni.”

⁴ Le waadidiliib bui u, “Ti bi kipəək ni la. Ti ga kan tijiir la chee aan ki di tii binib ngbaan məmək aan bi ji bab?”

⁵ Le u baa bi, “Ni kpa ɲiboroboro kpin ɲiɲa?”

Le bi bui u ke, “Nilole.”

⁶ Le u bui kinipaak ngbaan, “Kaln kitiɲ man.” Le u yoor ɲiboroboro kpin ɲilole ngbaan, ki doon Uwumbɔr, ki gii gii, ki di tii waadidiliib ke bi yakr siin kinipaak ngbaan aanimbiin ni. Le bi yakr siin binimbiin ni. ⁷ Bi nan kpa njanbim siib mu. Le u yoor ijan ngbaan mu, ki doon Uwumbɔr, le ki bui bi ke bi di i mu ki di yakr siin binimbiin ni. ⁸ Le bi mɔmɔk ɲman ki bab. ⁹ Bi ga nan li fuu ɲichur ɲinaa. Baah ɲman ki gur na, le waadidiliib peei ki gbiin tibɔɔkur tilole. Le u bui kinipaak ngbaan ke bi li chaa kun. ¹⁰ Libuul ngbaan ni, le u ni waadidiliib koo bunɔb ni, ki buen Dalmanuta aatiɲ ni.

Baah ban ke Yesu tun lijinjiir aat-uln pu na

(Matiu 12.38-42; 16.1-4)

¹¹ Le Farisii yaab dan, ki nan kpak Yesu kinikpakpak. Bi nan ban bi tɔɲ u la, le ki bui u ke u tun lijinjiir aatuln Uwumbɔr aapɔɔn pu, aan bi kan. ¹² Le Yesu fuur lii uponn ni, ki baa bi, “Nimi dandana aanib, ba ɲa ni ban ke m tun lijinjiir aatuln aan ni kan? M tuk nimi mbamɔn la, maan tun lijinjiir aatuln aan ni kan.”

¹³ Le u siir nima ki cha bi. Le u ni waadidiliib ki gir koo bunɔb ngbaan ni ke bi puur nnyusakpem.

Bi li nyi Farisii yaab aamɔkm

(Matiu 16.5-12)

¹⁴ Waadidiliib nan suln kaa joo boroboro. Boroboro kpiln libaa baanja le nan bi baanɔb ni. ¹⁵ Le u bui bi, “Ni li nyi man Farisii yaab, ni Ubɔr Herod aaboroboro aanyɔk.”

¹⁶ Le bi bui tɔb, “Taah kaa joo boroboro na, nima le cha u len kina.”

¹⁷ Le Yesu bee baah len tɔb chee pu na, le ki baa bi, “Ba ɲa ni len tɔb chee ke naa joo boroboro? Naa kee bee maabimbin aa? Naa bee maah len pu na aatataa aa? Nitafal pɔɔ la aa? ¹⁸ Ni kpa ɲinimbil, kaa waa aa? ki kpa ɲitafal, kaa ɲun aa? ¹⁹ Maah nan

di ɲiboroboro kpin ɲiɲmu ki gii yakr binib ɲichur ɲiɲmu na, ni nan peei ni gur na tibɔɔkur tiɲa? Naa teer la aa?”

Le bi bui u, “Kipiik ni tilee.”

²⁰ Le u ki gir baa bi, “Maah nan di ɲiboroboro kpin ɲilole ki gii yakr tii binib ɲichur ɲinaa na, ni nan peei ni gur na tibɔɔkur tiɲa?”

Le bi bui u, “Tilole.”

²¹ Le u ki baa bi, “Naa kee nin bee maah len pu na aatataa aa?”

Yesu aah likr ujoon aanimbil pu na

²² Le bi fuu Betseda aatiɲ ni. Le binib bibaa joo ni ujoon Yesu chee, ki nan gan u ke u di unjaal meeh u. ²³ Le Yesu chuu unjaal, ki dar u ki di nyan kitiɲ ngbaan ni, le ki ti tii timɔtan ɲa ujoon ngbaan aanimbil ni, ki di unjaal paan u pu, ki baa u, “Aa waa aa?”

²⁴ Le u lik, le ki bui ke, “M waa binib chuun ki naahn isui la.”

²⁵ Le Yesu ki gir di unjaal paan unim-bil pu. Le u lik mbamɔm, ki pɔɔk, ki waa tiwan mɔmɔk chain. ²⁶ Le Yesu bui u ke u li tak nsan chaa kun. U taa bɔ dii kitiɲ ngbaan ni.

Piita aah len Yesu aabɔr pu na

(Matiu 16.13-20; Luk 9.18-21)

²⁷ Yesu ni waadidiliib nan siir nima ki di buen Siisarea Filipi aatingbaan ni. Baah cha na, le u baa bi, “Binib bui ke m ye ɲma?”

²⁸ Le bi bui u, “Bibaa len ke aa ye Jonn u nan muini binib nnyun ni na. Biken mu len ke aa ye Uwumbɔr aabɔnabr Elaija u nan bi n-yaayoonn na la. Biken mu len ke aa ye n-yaayoonn na aabɔnabtiib ponn ni ubaa la.”

²⁹ Le u ki baa bi, “Nima len ke m ye ɲma?”

Le Piita bui u, “Aa ye Kristo u Uwumbɔr lee u na la.”

³⁰ Le Yesu sur bi ke bi taa tuk unii ubaa.

Yesu aah tuk waadidiliib waah ga ji falaa pu na

(Matiu 16.21-28; Luk 9.22-27)

³¹ Le u piin ki tuk waadidiliib ke, “Min Unibɔn Aabo ga ji falaa sakpen. Juu yaab aaninkpiib, ni Uwumbɔr aatotoorninkpiib, ni Uwumbɔr aakaal

aaməməkɓ ga yii mi, ki ku mi. Iwiin itaa daal le m ga fikr nkun ni.”³² U tuk bi tibər ngbaan chain la. Le Piita di u nyan n-gbaan, ki ti sur u mbaməm ke u taa len kina.³³ Le Yesu fenn ki toŋ waadidiliib biken, le ki kae Piita, ki bui ke, “Kinimbəŋ, siir foor m chee. Saa dak ke Uwumbər aah dak pu na. Aa dak ke binib aah dak pu na la.”

³⁴ Le Yesu yin kinipaak ngbaan ni waadidiliib, le ki bui bi, “Unii yaa ban u dii mi kan, cha u yii ubaa, ki yoor waadəpuinkoo, aan ki li dii mi.³⁵ Unii umək kaan ηmaa kpo m pu na kan, waaməfal ga bee yəli la. Unii umək ga ηmaa kpo m pu, ni tibənyaan tee pu na kan, u ga kan liməfal li kaa kpa ndoon na.³⁶ Unii yaa kan dulnyaa wee ni aawan məmək, ki lann waaməfal kan, ba aanyoor le u kan?³⁷ Unii tee ga di ba ki daa waaməfal?³⁸ Dandana aanib ye titunwanbirdam la, kaa dii Uwumbər. Unii yaa san iniməən m ni maabər chee ke u di tuk biken kan, min Unibən Aabo ga nan yii udaan ngbaan. M ga gir ni, ki li kpa Nte Uwumbər aapəən. Uwumbər aatu-untiib bi ye chain na, mu ga dii mi. N-yoonn ngbaan le m ga yii udaan ngbaan.”

9

¹ U nan ki tuk bi, “M tuk nimi mbamən la, binib bi si do na ponn ni bibaa aan kpo see bi puen kan Uwumbər aanaan fuu ni ni mpəən.”

*Yesu aawon aah kpeln pu na
(Matiu 17.1-13; Luk 9.28-36)*

² Iwiin iloob nan jer, le Yesu di Piita, ni Jems, ni Jənn, ki jon lijooll fəfək paab, bibaa. Le uwon kpeln binimbil ni.³ Waawanpeenkaan nan kpaln tiwanpipiln, ki wiin chain. Ubaa aa bi dulnyaa wee ni, ki ga ηmaa ηa likekeln li li piin kina.⁴ Le bi kan n-yaayoonn na aabənabtiib Elaija ni Moses bi len Yesu chee tibər.⁵⁻⁶ Le ijawaan chuu waadidiliib sakpen. Piita aa nan nyi waah ga len pu na, le ki bui Yesu ke, “Uməməkr, taah bi do na, ni ηan. Cha

ti ηa ηiboo ηitaa, ki di libaa tii si, ki di liken tii Moses, ki di liken tii Elaija.”

⁷ Le ntaalangbam dan nan biin bi pu. Le nneel len ntaalangbam ngbaan ni ke, “Njapəən u m gee u na sə. Li ηun waah len pu na man.”⁸ Le bi fenn lik mala, kaa kan unii ubaa, see Yesu baanja.

⁹ Le bi gir sunn ni lijooll ngbaan taab. Baah bi sunni na, le Yesu bui bi, “Ni taa tuk ubaa naah kan pu na, ki nan saa buyoonn min Unibən Aabo ga fikr nkun ni na.”

¹⁰ Le bi kii kina. Bi mu nan baa təb ke, “Waah len ke u ga fikr nkun ni na, naatataa ye kinye?”¹¹ Le bi baa u, “Ba pu Uwumbər aakaal aaməməkɓ len ke Elaija le ga puen dan, le Kristo nin fuu ni?”

¹² Le u bui bi, “Mbamən, see Elaija puen fuu ni ki nan toor tiwan məmək. Ni mu ηmee Uwumbər Aagban ni ke min Unibən Aabo ga ji falaa sakpen. Binib mu ga yook mi.¹³ M tuk nimi la, Elaija puun fuu ni a. Le binib ηa u bakaa, baah gee pu na. Bi ηa u naah ηmee pu Uwumbər Aagban ni ke bi ga ηa u pu na.”

*Yesu aah nyan libimbikl ubo ni na
(Matiu 17.14-21; Luk 9.37-43a)*

¹⁴ Le bi fuu waadidiliib biken aah bi nin chee na, ki kan kinipaak sakpen si gob bi. Uwumbər aakaal aaməməkɓ bibaa mu bi kpak bi kinikpapak.¹⁵ Le kinipaak ngbaan kan Yesu. Baah kan u na, le ni gar bi məmək pam. Le bi san buen u chee, ki ti doon u.¹⁶ Le u baa waadidiliib, “Ni ni bi kpak ba pu?”

¹⁷ Le kinipaak ngbaan ponn ni, uja ubaa bui u ke, “Uməməkr, m joo ni maabo le aa chee. Libimbikl le joo u, ki ηa u ubir.¹⁸ Li yaa ti chuu u nin chee na kan, li di u lii kitin la. Le uməb ponn ni puk tipupukr, le u ηmə ηinyin. Le uwon chaar ki pək. Le m gan saadidiliib ke bi nyan libimbikl ngbaan. Bi mu aa ηmaa nyan li.”

¹⁹ Le Yesu bui bi, “Nimi dandana aanib, naa gaa Uwumbər ki kii. Ni ban ke m yunn ni chee kinye pu, aan ki li kpa limər ni pu, aan ni gaa

Uwumbər ki kii. Li joo ni ubo ngbaan m chee.”²⁰ Le bi joo ni u Yesu chee.

Libimbikl ngbaan aah kan Yesu na, le li cha ubo ngbaan aawon gbaa sakpen. Le u lir kitiŋ, ki binni. Le uməb puk tipupukr.²¹ Le Yesu baa ute ke, “Libimbikl ngbaan aah chuu saabo ngbaan na, ni yunn kinye?”

Le ute bui u ke, “Li chuu u tibir ni la.²² Li lir u mmii ni, ni nnyun ni kpala kpala, ki ban li ku u. Aa yaa ga ŋman kan, san timi kinimbaak ki ter timi.”

²³ Le Yesu bui u ke, “Aa len ke m yaa ga ŋman kan. Nibaa aa pəə unii u gaa mi ki kii na chee.”

²⁴ Libuul ngbaan ni le uja ngbaan teen ke, “M gaa si ki kii la. Ter mi aan m gaa si ki kii mbaməm.”

²⁵ Le Yesu kan ke kinipaak ngbaan san choo, ki kuuni, ki goi bi. Le u kae libimbikl ngbaan, le ki bui li ke, “Libimbikl li ŋa u ubir ni utafakpaa na, m bui si la, nyan u ni, ki taa ki chuu u daalbaadaal.”

²⁶ Le libimbikl ngbaan teen, ki cha ubo ngbaan aawon gbaa sakpen, ki nyan u ni. Le u gur də ki naahn linikpol. Bi ponn ni pam nan bui ke u kpo a.²⁷ Le Yesu chuu uŋaal, ki fiin u. Le u fii sil.

²⁸ Le Yesu koo lidichal ni. Waah koo ni na, le waadidiliib nan dan u chee bibaa, ki nan baa u, “Ba pu taa ŋmaa nyan libimbikl ngbaan u ni?”

²⁹ Le u bui bi, “Naan ŋmaa nyan libimbikl limina aaboln, see ni mee Uwumbər [ki lul buməb.]”

Yesu aah ki tuk bi waakun aabər pu na

(Matiu 17.22-23; Luk 9.43-45)

³⁰ Le bi siir nima, ki bə dii Galilee aatingbaan ni. Waa ban ke ubaa li nyi waah bi nin chee na; u ban ke u ni waadidiliib li bi bibaa, aan u tuk bi tibər tibaa.³¹ U bui bi ke, “Bi ga di min Unibən Aabo, ki di ŋa binib aanaal ni, le bi ku mi. Bi yaa ku mi kan, iwiin itaa daal le m ga fikr nkun ni.”

³² Waadidiliib aa nan bee waah len pu na aatataa, kaa kaa bi baa u.

Ulau ye uninyuun?

(Matiu 18.1-5; Luk 9.46-48)

³³⁻³⁴ Baah chuun nsan ni na, le waa-didiliib kpak təb ke, “Ti ponn ni, ulau tee ye uninyuun?” Le bi fuu Kape-naum aatiŋ ni, ki koo lidichal libaa ni. Baah bi kidiik ni na, le u baa bi, “Naah ba chuun nsan ni na, ni ba kpak ba pu?”

Le bi si ŋmin.³⁵ Le u kal, ki yin waadidiliib kipiik ni bilee ngbaan məmək, ki bui bi ke, “Unii yaa ban ke u li ye usaloln kan, u ŋa puwəb yoo, ki li ye ni məmək aatutunn.”³⁶ Le u di ubo siin bikaasisik ni, ki yoor u uŋaal ni, ki bui bi,³⁷ “Unii umək gaa ubo umina aaboln maayimbil pu na, u gaa mi le na. Unii umək gaa mi na, naa ye mi baanja le u gaa, u gaa Uwumbər u tun ni mi na la.”

Taa kiir unii u tun Uwumbər aatuln na

(Luk 9.49-50)

³⁸ Le Jənn bui u ke, “Uməməkr, ti kan unii ubaa nyan tiyayaar binib ponn ni saayimbil pu. U mu aa dii timi, nima le ti bui u ke u di cha.”

³⁹ Le Yesu bui bi, “Ni taa ki tuk u ke u di cha. Unii yaa tun lijnjiir aatuln maayimbil pu kan, waan ŋmaa len tibəbir m pu mala.⁴⁰ Ba pu? unii u kaa ye timi aadin na si tichan ni la.

⁴¹ M tuk nimi mbamən la, unii yaa tii nimi nnyunyunkoo kan, naah ye maanib pu na le cha u tii nimi, u ga sil kan tiyaapar.”

Taa təŋ ubo ubaa ke u tun titunwanbir

(Matiu 18.6-9; Luk 17.1-2)

⁴² “Unii yaa təŋ mbim bi gaa mi ki kii na ponn ni ubaa ke u tun titunwanbir kan, tibəbir ga li bi u pu. Bi yaa ba tee di kinaak sakpen, ki di tul leen uneen ni, ki tur u lii nnyusakpem aabuul li nyoo na ni kan, ni ba soor ki tii u, ni u təŋ ubo ubaa.⁴³ Aa yaa gee tiwan ke saah gee aanaal pu na aan tiwan ngbaan yaa təŋ si ke aa tun titunwanbir kan, di ni lii. Aa yaa lann ŋnaal mbaa, ki kan liməfal li kaa kpa ndoon na kan, ni soor ni aa li kpa iŋaal ilee, ki koo mmii mu kaan junna ni. [⁴⁴ Nima chee, ŋikpaambil ŋi ŋmə biwon na aan

kpo daalbaadaal, le mmii mu wu bi na mu aan junn.’] ⁴⁵ Aa yaa gee tiwan ke saah gee aataal pu na aan tiwan ngbaan yaa tɔŋ si ke aa tun titunwanbir kan, di ni lii. Aa yaa lann litaal libaa, ki kan limɔfal li kaa kpa ndoon na kan, ni soor ni aa li kpa ŋitaa ŋilee, ki ti li bi mmii mu kaan junn na ni. [⁴⁶ Nima chee, ‘ŋikpaambil ŋi ŋmɔ biwon na aan kpo daalbaadaal, le mmii mu wu bi na mu aan junn.’] ⁴⁷ Aa yaa gee tiwan ke saah gee aanibil pu na aan tiwan ngbaan yaa tɔŋ si ke aa tun titunwanbir kan, di ni lii. Aa yaa lann linibil libaa ki koo Uwumbɔr do kan, ni soor ni aa li kpa ŋinibil ŋilee, ki ti li bi mmii mu kaan junn na ni. ⁴⁸ Nima chee, ‘ŋikpaambil ŋi ŋmɔ biwon na aan kpo daalbaadaal, le mmii mu wu bi na mu aan junn.’*

⁴⁹ “Mmii ga ŋa unii mɔmɔk chain ke n-yaan aah ŋani kitork aanann chain pu na. ⁵⁰ N-yaan ŋan la. Tɔ, mu yaa bii ki yaa kaa ki mɔ kan, nibaa aa bi ki ga ki ŋmaa ŋa mu aan mu mɔk. Ni li bi ke n-yaan aah mɔ pu na, ki li bi suuna tɔb chee man.”

10

Uja taa jenn upuu

(Matiu 19.1-12; Luk 16.18)

¹ Yesu nan siir nima, ki di buen Judea aapepel, le ki puur Jɔdann aamɔdapuul. Le kinipaak ki kuun ni u chee. Le u tuk bi Uwumbɔr aabɔr, waah ŋani pu n-yoonn mɔmɔk na.

² Le Farisii yaab bibaa dan u chee, ki ban bi tɔŋ u, le ki baa u ke, “Uja yaa jenn upuu lii kan, timi aakaal kii kina aa?”

³ Le u baa bi, “Moses nan len kinye?”

⁴ Le bi bui ke, “Moses nan len ke uja yaa ban u jenn upuu kan, u ga ŋmaa ŋmee kigban pu ke u jenn u a, ki di tii u, le ki nin jenn u.”

⁵ Le Yesu bui bi, “Nitafal aah pɔɔ pu na, nima le Moses nan ŋmee nkaal mue tii nimi. ⁶ Uwumbɔr le aa len kina. Buyoonn u nan naan dulnyaa

wee na, u nan naan uja ni upii.*

⁷ Nima pu na, uja yaa yoor upii kan, bi ga nya cha bitetiib ni binatiib, ki kpaan tɔb chee, ⁸ ki ŋa unibaan. Nima pu na, baa ki ye binib bilee, bi ye unibaan la.† ⁹ Uwumbɔr aah di bi kpaan na, unibɔn taa yakr bi.”

¹⁰ Le Yesu ni waadidiliib koo lidichal libaa ni. Baah bi kidiik ni na, le waadidiliib ki baa u tibɔr ngbaan.

¹¹ Le u bui bi, “Uja umɔkjenn upuu lii, ki ki yoor upii uken na, uja ngbaan ye udagoor la. ¹² Upii mu yaa yii uchal, ki ki mɔn uja uken kan, upii ngbaan ye udagoor la.”

Yesu aah ŋa Uwumbɔr aanyoor ŋa mbim pu pu na

(Matiu 19.13-15; Luk 18.15-17)

¹³ N-yoonn ngbaan le binib bibaa joo ni mbim Yesu chee, ki ban ke u di unjaal paan bi pu. Le waadidiliib kae bi. ¹⁴ Waah kan ke bi kae bi na, le u gee linjuul, ki bui waadidiliib ke, “Cha mbim ngbaan dan m chee man. Taa ki jenn bi man. Binib bi aabimbin bi ke mbim aah bi pu na, bima le yeh Uwumbɔr aanaan. ¹⁵ M tuk nimi mbamɔn la, unii umɔk kaa gaa Uwumbɔr aanaan ke ubo aah gaal tiwan pu na, waan koo mu ni.” ¹⁶ Le u yoor mbim ngbaan ŋmam, ki di unjaal paan bi pu, ki ŋa Uwumbɔr aanyoor ŋa bi pu.

Yesu aah tuk uwankpadaan ubaa pu na

(Matiu 19.16-30; Luk 18.18-30)

¹⁷ Yesu aah nyan nima chee na, le uja ubaa san choo u chee, le ki nan gbaan unimbiin ni, ki baa u ke, “Umɔmɔkr nyaan, m ga ŋa kinye ki kan limɔfal li kaa kpa ndoon na?”

¹⁸ Le Yesu baa u ke, “Ba pu aa yin mi ke Umɔmɔkr nyaan? Ubaa aa ŋan, see Uwumbɔr baanja. ¹⁹ Aa nyi Uwumbɔr aakaal: “Taa ku binib; taa gɔr kidagook; taa su kinaayuk; taa li ye nnyamɔn aaseeraadaan; taa ji binib pem pem; li pak aate ni aana.” ‡

* **9:48** : Lik Aisaya 66.24. * **10:6** : Lik Mpiin 1.27, 5.2. † **10:8** : Lik Mpiin 2.24. ‡ **10:19** : Lik Nnyam 20.12-16; Ikaal 5.16-20.

20 Le uja ngbaan bui u ke, “Uməməkr, m joo ikaal imina məmək tibir ni la.”

21 Le Yesu lik u, ki gee u, le ki bui u ke, “Tiwan nibaa le gur. Buen ti kooh saah kpa tiwan nimək na, ki di njimobil ngbaan tii bigiim, aan ki li kpa liwangol paacham, aan ki dan nan li dii mi.” 22 Yesu aah len kina na, le uja ngbaan aanimbil wəb ɲa gbilngbiln. Ni ɲa u mpombiin; ba pu? u kpa liwankpal sakpen a. Le u siir nima.

23 Le Yesu fenn lik waadidiliib, ki bui bi ke, “Ni pəə sakpen ke binib bi kpa liwankpal na koo Uwumbər aanaan ni.”

24 Waah len kina na, le ni gar waadidiliib pam. Le u ki bui bi, “Maabim, ni pəə sakpen ke binib [bi tii liwankpal naadii na] koo Uwumbər aanaan ni. 25 Uwankpadaan aah ga koo Uwumbər aanaan ni pu na, ni pəə ki jer laakumii aah ga koo seerkaa aaboln ni pu na.”

26 Le ni gar bi ki ti nyan. Le bi baa təb ke, “Ni yaa ye kina kan, ɲma ga tee ɲmar?”

27 Le Yesu lik bi, ki bui bi ke, “Ni pəə binib le chee. Naa pəə Uwumbər chee; nibaa aa pəə Uwumbər chee.”

28 Le Piita bui u ke, “Tima kan, ti nan di tiwan məmək di lii, ki dii si la.”

29 Le Yesu bui bi, “M tuk nimi mbamən la, unii umək di cha waadichal, bee ukpetiib, bee un-aatiib, bee uninkpatiib, bee una, bee ute, bee waabim, bee waasaak, m pu, ni tibənyaan tee pu na, 30 u ga kan ɲidichal, ni kpetiib, ni naatiib, ni ninkpatiib, ni natiib, ni mbim, ni tisar, ni məmək nfum nkub dandana aayoonn. Binib mu ga ɲa u falaa, le n-yoonn mu choo na, u ga nan kan liməfal li kaa kpa ndoon na. 31 Tə, binib bi ye bisalolm na pam le ga nan ɲa puwəb yaab. Binib bi ye puwəb yaab na pam le ga nan ɲa bisalolm.”

Yesu aah ki len waakun aabər taataa pu na

(Matiu 20.17-19; Luk 18.31-34)

32 Yesu ni waadidiliib nan dii nšan ki cha Jerusalem. Le Yesu loln bi pu

nsan. Le ni gar waadidiliib. Binib bi dii bi na mu san ijawaan. Le u di waadidiliib kipiik ni bilee na nyan n-gbaan, ki tuk bi binib aah ga ɲa u pu na. 33 U nan bui bi, “Li pel man, ti yaa fuu Jerusalem kan, bi ga di min Unibən Aabo ki di ɲa Uwumbər aatotoorninkpiib ni Uwumbər aakaal aaməmək b aanaal ni, le bi ji mi tibə, ki ga len ke ni ɲeer bi ku mi, ki ga di mi ɲa binib bi kaa ye Juu yaab na aanaal ni. 34 Le bi ga yook mi, ki teei timətan ɲa m pu, ki lue mi ɲinaalab, le ki nin ku mi. Iwiin itaa daal le m ga fikr nkun ni.”

Jems ni Jənn aah ban pu na
(Matiu 20.20-28)

35 N-yoonn ngbaan le Sebedee aajapətiib Jems ni Jənn nan dan Yesu chee, ki nan bui u ke, “Uməməkr, ti ban ke aa ɲa taah ga mee si pu na le ki tii timi.”

36 Le u baa bi ke, “Ni ban ke m ɲa ba ki tii nimi?”

37 Le bi bui u, “Aa yaa ji saanaan ki kan mpəən kan, cha ti ponn ni ubaa li ka aanaangii wəb, uken mu li ka aanaangan wəb.”

38 Le u bui bi ke, “Naa nyi naah mee mi pu na aatataa. Ni ga ɲmaa ji falaa ke maah ga ji falaa pu na aa?”

39 Le bi bui u, “Ti ga ɲman.”

Le u bui bi, “Ni ga sil ji falaa ke maah ga ji pu na. 40 Tə, binib bi ga kal ɲɲangii, ni ɲɲangan wəb na ma kan, Uwumbər le ga lee bi; naa ye min le ga lee bi.”

41 Le waadidiliib kipiik bi gur na ɲun Jems ni Jənn aah tuk u pu na. Baah ɲun kina na, le bi gee liɲuul bi pu. 42 Le u yin bi məmək ke bi dan u chee, le ki nan bui bi, “Ni nyi ke dulnyaa wee ni aanib aayidam yoor bibaa paacham la. Binib bi kpa tininkpir na mu joo baanib mpəən pu la. 43 Nima taa li bi kina man. Ni ponn ni ubaa yaa ban ke u li ye uninyuun kan, u ɲa ubaa ni məmək aatutunn.

44 Ubaa yaa ban ke u li ye usaloln kan, u ɲa ubaa ni məmək aanaagbiija.

45 Min Unibən Aabo aa dan dulnyaa wee ni ke bi nan tun lituln tii mi. M

dan ke m nan tun lituln tii binib, ki kpo ke m gaa binib pam lii.”

Yesu aah likr ujoon ubaa aanimbil pu na

(Matiu 20.29-34; Luk 18.35-43)

⁴⁶ Le Yesu ni waadidiliib fuu Jeriko aatiŋ ni, ki jer cha. Le kinipaak sakpeŋ dii bi. Baah cha na, le ujoon u ye uwanmeer na, ka nsan aaməgbeln, bi yin u ke Batimeus, u ye Timeus aajapəon na. ⁴⁷ Le u ŋun ke Yesu u ye Nasaref aatiŋ aanii na ban u jer. Le u tar ke, “Yesu, u ye Ubər David aayaabil na, san mi kinimbaak.”

⁴⁸ Le binib pam kae u ke u ŋmin. Le u moo tar ke, “Ubər David aayaabil, san mi kinimbaak.”

⁴⁹ Le Yesu sil nsan ni, ki bui bi, “Yin ni u.”

Le bi yin u ke u dan, le ki bui u, “Li kpa mpopiin, ki fii sil. U yin si la.”

⁵⁰ Le u chuu peer waakekeln, ki fii mala, ki dan Yesu chee.

⁵¹ Le Yesu baa u ke, “Aa ban ba?”

Le u bui u ke, “Uməməkr, m ban ke aa likr nnimbil le tii mi.”

⁵² Le Yesu bui u ke, “Saah tii mi naadii na le cha aa likr. Li dii saasan.”

Libuul ngbaan ni le unimbil likr, le u dii Yesu nsan ni nima.

11

Jerusalem aanib aah nyuŋ Yesu pu na

(Matiu 21.1-11; Luk 19.28-40; Jənn 12.12-19)

¹ Le bi peen Jerusalem, ki fuu Befej ni Betani aatim, mu bi lijooll li bi yin li ke Olif aasui aajool na paab. ² Baah ti fuu nima chee na, le u bui waadidiliib ponn ni bilee ke, “Li cha man naah si gbək kitinŋ ki na ni. Ni yaa koo ki ponn ni kan, libuul ngbaan ni, ni ga kan ubon u laa diin na si gbin. Ubaa aa kee diŋ u pu. Chuu gbiln u, ki li joo ni u m chee man. ³ Unii ubaa yaa baa nimi, ‘Ba ŋa ni chuu gbiln u?’ kan, ni bui u, ‘Tidindaan le ban u. U ga giin ni u dandana wee.’”

⁴ Le bi buen ki ti kan ubon u laa diin na gbin lipaal, mbisaməb chee, ki mal nsan. Le bi chuu gbiln u. ⁵ Le binib bi

si nima chee na bibaa baa bi ke, “Ba ŋa ni chuu gbiln ubon ngbaan?”

⁶ Le bi tuk bi Yesu aah tuk bi baah ga bui bi pu na. Le binib ngbaan cha bi buen. ⁷ Le bi joo ni ubon ngbaan Yesu chee, ki di baakeken biin u pu. Le Yesu diŋ u pu. ⁸ Le binib pam di baakeken ter nsan ponn ni. Bibaa mu koo timoor ni, ki bar tisufar ki di ter nsan ponn ni. ⁹ Le binib bi loln nsan na, ni bi paan puwəb na nan tar ke, “Hosiana,* Uwumbər ŋa tinyoor ŋa unii u choo waayimbil ni na pu.† ¹⁰ Uwumbər aanyoor bi tiyaaja David aanaan mu choo na pu. Hosiana bi paacham.”

¹¹ Le Yesu fuu Jerusalem, ki koo Uwumbər Aadichal ni, ki lik tiwan məmək. Le nwiin ban mu lir. Nima pu na, u nan nyan, le u ni waadidiliib buen Betani aatiŋ ni.

Yesu aah bui busub bubaa pu na

(Matiu 21.18-19)

¹² Naah woln kitaak na, le bi nyan Betani aatiŋ ni. Baah cha na, le nkon joo u. ¹³ Le u kan likakaln li kpa tifar na si dandar. Le u buen u ti lik ke ŋisubil bi aan ŋaa bi. Waah ti fuu bu taab na, waa kan nibaa see tifar ŋmeen. Naa nan kee ŋeer ŋikakan lu. ¹⁴ Le u bui busub ngbaan ke, “Ubaa aan ki kan lisubil libaa aa pu ki ŋmə n-yoonn mu kaa kpa ndoon na.”

Le waadidiliib ŋun waah len pu na.

Yesu aah toor Uwumbər Aadichal pu na

(Matiu 21.12-17; Luk 19.45-48; Jənn 2.13-22)

¹⁵ Le bi fuu Jerusalem. Le u koo Uwumbər Aadichal ni, ki jenn nyan binib bi kooh tiwan ki daa tiwan na li ponn ni, ki labr bilikpelm aatee-bul mam chinŋ, ki labr binib bi kooh ŋinanjel na mu aajal chinŋ. ¹⁶ Waa nan kii ke unii ubaa ki li tu lituln ki dii Uwumbər Aadichal ponn ni jer. ¹⁷ Le u bui bi ke, “Ni ŋmee Uwumbər Aagbanŋ ni ke Uwumbər len ke, ‘Maadichal ga li ye mmeen aadichal, nin chee ŋinibol məmək mee

* 11:9 : Hosiana aataata le ye ke “Gaa timi lii.” † 11:9 : Lik Ilahn 118.25-26.

mi na la;’ le nimi di li ɲa bififiirb aakakaa chee.”†

¹⁸ Le Uwumbər aatotoorninkpiib, ni Uwumbər aakaal aaməməkɓ ɲun Yesu aah ɲa pu na. Nima le bi kpokl baah ga ɲa pu ki ku u na. Bi nan san u ijawaan, ba pu? waah tuk kinipaak ngbaan Uwumbər aabər pu na, ni gar bi məmək pam.

¹⁹ Nwiin aah ban mu lir na, le Yesu ni waadidiliib ki nyan Jerusalem aatiɲ ni.

*Likakaln ngbaan aaməkm
(Matiu 21.20-22)*

²⁰ Naah woln kitaak kichakpinaanyeek ni, aan bi chuun nsan ni ki ti jer likakaln ngbaan aah bi nin chee na, le bi mui busub ngbaan kuur ki nan saa taab. ²¹ Le Piita teer Yesu aah fe ɲa pu na, le ki bui u ke, “Uməməkɓ; lik, saah fe puun lii busub bu pu na, bu kuur a.”

²² Le Yesu bui bi, “Tii Uwumbər naadii man. ²³ M tuk nimi mbamən la, unii umək ga bui lijool limina ke li fii ki ti lir nnyusakpem ni na, u yaa pak ke ni ga ɲa waah len pu na, ki yaa kaa joo beeni usui ni kan, ni ga ɲa kina ki tii u. ²⁴ M tuk nimi la, naah ga mee Uwumbər tiwan nimək na, ni tii u naadii ke ni kan ni, le ni ga sil kan. ²⁵ Ni yaa bi mee Uwumbər kan, di cha pinn binib bimək tun nimi taani na. Ni yaa di cha pinn bi kan, Nite Uwumbər u bi paacham na mu ga di cha pinn nimi aatunwanbir. [²⁶ Ni yaa kaa di cha pinn biken kan, Nite Uwumbər u bi paacham na mu aan di cha pinn nimi aatunwanbir.”]

*Baah baa Yesu waatuln pu pu na
(Matiu 21.23-27; Luk 20.1-8)*

²⁷ Le bi ki fuu Jerusalem. Waah chuun Uwumbər Aadichal ni na, le Uwumbər aatotoorninkpiib, ni Uwumbər aakaal aaməməkɓ, ni Juu yaab aaninkpiib dan u chee, ²⁸ le ki nan baa u ke, “Aa kpa nsan ke aa ɲa saah ɲani pu na aa? Nɲma tii si nsan ngbaan ke aa ɲa kina?”

²⁹ Le u bui bi, “M mu ga baa nimi mbaan. Ni yaa ɲmaa gar kan, m mu ga tuk nimi maah kpa nsan pu ki ɲa maah ɲani pu na. ³⁰ Jənn aah nan muin binib nnyun ni na, ɲma nan tii u nsan? Uwumbər aan binib? Tuk mi man.”

³¹ Le bi kpokl təb ke, “Ti yaa bui ke Uwumbər le tii u nsan kan, u ga baa timi ke ba ɲa taa nan gaa u ki kii. ³² Taah san kinipaak ngbaan ijawaan pu na, taan ɲmaa len ke binib le tii u nsan, ba pu? bi məmək len ke Jənn nan ye Uwumbər aabənabamənn la.” ³³ Nima le bi bui Yesu ke, “Taa nyi.”

Le Yesu bui bi ke, “M mu aan tuk nimi maah kpa nsan pu ki ɲani maah ɲani pu na.”

12

*Bikpaab bi kaa ɲan na aayatanɲakl
(Matiu 21.33-46; Luk 20.9-19)*

¹ Le Yesu ki ɲakl bi ɲiyatanɲak ke, “Uja ubaa le nan naan kisaak, le ki ɲum isui i lu ɲisubil na ki ponn ni, le ki di idə gob kisaak ngbaan, le ki gbii libuul li bi ga di ɲisubil ɲa li ponn ni aan ki muen nyan ɲaanyun na, le ki maa libimbifəfəɲ ke unii li ka li paab ki kiir kisaak ngbaan, le ki yin bikpaab bibaa, ki di kisaak ngbaan ɲa binjaal ni ke bi li lik ki. Isui ngbaan yaa nan lun ɲisubil kan, bi ker tii u, aan ki ker bibaa mu. Waah ɲa kina na, le u siir ki buen kitiɲ ki daa na ni. ² Buyoonn ɲisubil ngbaan nan pui na, le u di unaagbiija tun bikpaab ngbaan chee, u ti gaa ni waasubil kisaak ngbaan ponn ni, ki li joo ni.

³ Le bi ti chuu u, ki gbaa u, ki giin ni u, kaa tii u nibaa. ⁴ Le usadaan ngbaan ki di unaagbiija uken tun bi chee. Le bi ti gbaa u mu aayil wəb, ki yook u.

⁵ Le usadaan na ki di unaagbiija uken tun bi chee. Le bi ti ku u. Le u ki di binaagbiib pam tun bi chee; le bi gbaa bibaa, ki ku bibaa mu. ⁶ Unii ubaa le ti gur u chee. Ujapənbaal u, u gee u na le gur. Kookoo yaan le u di ujaɲəɲ ngbaan tun bikpaab ngbaan chee, le ki bui ke, ‘Bi ga pak njapəɲ

† 11:17 : Lik Aisaya 56.7; Jeremia 7.11.

ma.’ 7 Le bikpaab ngbaan kpokl tɔb, ‘Uma le ye waafaajil. Cha ti ku u man, aan ki ji waafaal.’ 8 Le bi chuu u, ki ku u, le ki di linikpol ngbaan nyan n-gbaan.

9 “Tɔ, usadaan ngbaan ga ɲa kinye? U ga dan nan ku bikpaab ngbaan, ki di kisaak na tii bikpaab biken. 10 Naa karn Uwumbɔr Aagbaɲ aah len pu na aa? ke,

‘Litakpal li bidimaab yii li na, lima le ye litakpajal.

11 Uwumbɔr le ɲa kina, le ni gar timi pam.’ ”*

12 Le Juu yaab aaninkpiib bee ke Yesu di liyataɲakl ngbaan ɲaɲ bima la. Nima pu le bi nan ban bi chuu u, ki mu san kinipaak ngbaan ijawaan, ki di cha u, ki siir.

*Baah pen Yesu nlan pu na
(Matiu 22.15-22; Luk 20.20-26)*

13 Le bi di Farisii yaab bibaa, ni Ubɔr Herod aanib bibaa tun Yesu chee bi ti pen u nlan. 14 Baah fuu ni u chee na, le bi bui u ke, “Umɔmɔkr, ti bee ke aa len mbamɔn la, kaa san ubaa ijawaan, kaa pak ubaa ki jer uken. Aa mɔk timi Uwumbɔr aasan mbamɔm la. Ni ɲan ti pa lampoo tii Ubɔrkpaan Siisa aan naa ɲan? Ti pa aan ti taa pa?”

15 Le u bee ke bi ban bi pen u nlan la, le ki baa bi, “Ba ɲa ni tɔɲ mi? Li joo ni limombil m lik man.”

16 Le bi joo ni li. Le u baa bi, “Nma aanan ni liyimbil bi li pu?”

Le bi bui u ke, “Siisa yaan.”

17 Le u bui bi ke, “Di ni ye Siisa yaan na, ki di tii u man, ki di ni ye Uwumbɔr yaan na tii Uwumbɔr.”

Waa len kina na, le ni gar bi pam.

Binib bi ga fikr nkun ni na aah ga li bi pu na

(Matiu 22.23-33; Luk 20.27-40)

18 Le Sajusii yaab bibaa dan u chee. Bima le len ke binib aan fikr nkun ni na. 19 Le bi bui u ke, “Umɔmɔkr, Moses nan ɲmee nkaal ki di tii timi ke, ‘Uja yaa kpo, ki cha upuu, kaa

kpa ubo kan, unaal di ukpopii ngbaan kpan, ki ma mbim ki tii ukpel.’†

20 Tɔ, naabitiib bilole nan bi. Upol nan yoor upii, le ki kpo, kaa kpa ubo.

21 Le unaal di ukpopii ngbaan kpan, ki mu kpo, kaa kpa ubo. Le utatar mu di ukpopii ngbaan kpan ki mu kpo, kaa kpa ubo. 22 Bijab ngbaan mɔmɔk bilole mu ɲa kina, ki kpo doo, kaa nan kpa ubo. Kookoo yoo le upii ngbaan mu kpo. 23 Binib yaa nan fikr nkun ni kan, upii ngbaan ga li ye ɲma aapuu? Bi mɔmɔk bilole nan joo u la.”

24 Le Yesu bui bi, “Naa bee Uwumbɔr Aagbaɲ aah len pu na, kaa bee Uwumbɔr aah kpa mpɔɔn pu na. Nima le cha ni yenn nimi aaliin ni. 25 Binib yaa nan fikr nkun ni kan, baan yoor bipiib, bipiib mu aan mɔn bijab. Bi ga li bi ke Uwumbɔr aatuuntiib bi bi paacham na aah bi pu na la. 26 Joo cha binib aah ga fikr nkun ni pu na aabɔr, naa karn Moses aah nan ɲmee busub bu nan gaal ɲmii na aabɔr nin chee na aa? Nima chee le ni ɲmee ke Uwumbɔr nan bui Moses, ‘Min le ye Abraham, ni Aisak, ni Jakob Aawumbɔr.’‡ 27 Uwumbɔr yaa len ke u ye binib bi kpo na Aawumbɔr kan, nima le mɔk ke bi kpa limɔfal. Nimi, naah len ke binib aan fikr nkun ni na, ni yenn sakpen a.”

*Mulakaal ye nkaal kpaan?
(Matiu 22.34-40; Luk 10.25-28)*

28 Le Uwumbɔr aakaal aamɔmɔkb ponn ni ubaa nan bi nima, le ki ɲun baah gbaa tɔb chee tibɔr pu na, ki bee ke Yesu aah len pu na, u gar bi mbamɔm la. Le u dan Yesu chee, ki nan baa u ke, “Mulakaal ye nkaal kpaan?”

29 Le Yesu bui u ke, “Nkaal kpaan le ye ke, ‘Israel yaab, li ɲun man, Tidindaan Uwumbɔr ye Dindaan baan la. 30 Aa li gee Aadindaan Uwumbɔr aasui mɔmɔk ni, ni saawiin mɔmɔk, ni saalandak mɔmɔk, ni saapɔɔn mɔmɔk.’§ 31 Nkaal mu paa

* 12:11 : Lik Ilahn 118.22-23. † 12:19 : Lik Ikaal 25.5. ‡ 12:26 : Lik Nnyam 3.6. § 12:30 : Lik Ikaal 6.4-5. * 12:31 : Lik Liifai Yaab 19.18.

na le ye ke, 'Aa li gee aana aabo ke saah gee aabaa pu na.*' Nkaal mubaa aa jer ikaal ilee yee."

³² Le u bui Yesu ke, "Uməmək, aa len mbamən la. Saah bui ke Uwumbər ye Uwumbər baan na, ti gbii la. Ubaa aa bi ki kpee u pu.

³³ Unii yaa gee Uwumbər usui məmək ni, ni waalandak məmək, ni waapəən məmək, ki gee una aabo ke waah gee ubaa pu na kan, nima le njan ki jer u di tiwakor toor kitork ki see mmii ni tii Uwumbər."

³⁴ Le Yesu bee ke u len nlan aabər la. Le u bui u, "Saa daa Uwumbər aanaan ni."

Baah len tibər ngbaan doo na, ubaa aa ki kaa u baa Yesu mbaan kpee.

Kristo aabər

(Matiu 22.41-46; Luk 20.41-44)

³⁵ Yesu nan bi Uwumbər Aadichal ni, ki tuk binib Uwumbər aabər, ki baa bi, "Uwumbər aakaal aaməmək b njan kinye pu ki bui ke Kristo u ga gaa binib lii na ga li ye Ubər David aayaa-bil? ³⁶ Uwumbər Aafuur Nyaan nan cha Ubər David ubaa len ke, 'Uwumbər bui Ndindaan ke: Kal njan gii wəb

ki ti saa buyoonn m ga nyan saadim məmək na.'†

³⁷ "Ubər David ubaa aah nan yin Kristo ngbaan ke Udindaan kina na, Kristo ga li nmaa ye uyaabil aa?"

Bi li nyi Uwumbər aakaal aaməmək b aabər

(Matiu 23.1-36; Luk 20.45-47)

Le kinipaak ngbaan pel Yesu aah len pu na, ki nan kpa mpopiin.

³⁸ Waah tuk bi Uwumbər aabər na, le u bui bi, "Ni li nyi man Uwumbər aakaal aaməmək b aabər. Baageehn le ye ke bi li pee njobəkul fəfək, ki gee ke binib doon bi mbaməm kinyan ni, ³⁹ ki ban ke bi kal bininyuum aakakaa chee mmeen aadir ni, ni njim chee. ⁴⁰ Bi ji bikpopiib durm la, le ki mee Uwumbər ni yunni ke bi nmann ke bi ye bininyaam la. Uwumbər ga daa bitafal ki jer waah ga daa binib biken aatafal pu na."

Ukpoppi ubaa aah tii sakpen pu na

(Luk 21.1-4)

⁴¹ Yesu nan ka mal Uwumbər aapiin aadakaa, ki lik kinipaak ngbaan aah joo njobombil njan dakaa ngbaan ponn ni pu na. Le bi-wankpadam pam nan di njobombil pam njan u ponn ni. ⁴² Le ukpopiigin ubaa mu dan nan di janjan mam bilee, ni ye kpakpaln na, ki di njan u ponn ni. ⁴³ Le Yesu yin waadidiliib, ki bui bi, "M tuk nima mbamən la, ukpopiigin wee tii njobombil ki jer bi məmək aah tii pu na. ⁴⁴ Bi məmək tii, ki gur njobombil sakpen a. U ye ugiin la, le ki di waamombil məmək tii, kaa ki gur nibaa."

13

Baah ga gbaa wii Uwumbər Aadichal pu na

(Matiu 24.1-2; Luk 21.5-6)

¹ Yesu nan nyan Uwumbər Aadichal ngbaan ni. Waah nyan ni na le waadidiliib ponn ni ubaa bui u ke, "Uməmək, lik njobakpal njan bi di maa lidichal lee na aah njan pu na, lik tidir tee aah wiir pu na."

² Le Yesu bui u, "Aa kan tidir sakpiin tee ee? Bi ga nan gbaa wii lidichal limina məmək. Litakpal libaa aan ki li paa liken pu."

Falaa aayoonn aah ga li bi pu na

(Matiu 24.3-14; Luk 21.7-19)

³ Le u buen ki ti kal Olif aasui aajool li bi tok Uwumbər Aadichal na paab. Le Piita, ni Jems, ni Jənn, ni Andru dan u chee bibaa, ki nan bui u ke, ⁴ "Tuk timi, bi ga njan kina bayoonn? Ba ga li ye liməkl ki mək timi ke ni njeer bi njan kina?"

⁵ Le u bui bi ke, "Ni li nyi man, ubaa taa nmann nima. ⁶ Binib pam le ga nan dan, ki pur maayimbil, ke bima le ye min Yesu, ki nmann binib pam. ⁷ Ni ga njan ke binib to butəb kənkəni do, ni dandar mu. Ni taa cha ni li muk nima man. Uwumbər le siin ke nimina məmək ga njan. Nima le aan mək ke dulnyaa wee ga doo libuul ngbaan ni. ⁸ Linibol libaa ga to linibol

† 12:36 : Lik Ilahn 110.1.

liken butəb. Nnaan mubaa aanib ni nnaan muken aanib ga to təb butəb. Kitiŋ ga deŋ ɲipepel, ɲipepel. Nkon ga lir ntim pam ponn ni. Nimina məmək le ga li ye njan aafalaa.

⁹ “Nimi nibaa, li nyi man. Bi ga nan chuu nimi, ki di buen bibəjirb chee. Bi ga gbaa nimi mmeen aadir ni. M pu, le ntim aaninkpiib ni bibərb ga ji nimi tibər. Le ni ga tuk bi tibənyaan tee. ¹⁰ Binib ga di tibənyaan tee tuk ɲinibol məmək waahr, aan dulnyaa wee nin doo. ¹¹ Bi yaa chuu nimi, ki di buen bibəjirb chee kan, ni taa puen dak nisui ni ke ni ga len kinye. N-yoonn ngbaan yaa nan fuu ni kan, ni len Uwumbər aah ga tuk nimi pu na. Naa ye nimi le ga len. Uwumbər Aafuur Nyaan le ga len. ¹² N-yoonn ngbaan le unii ga di una aabo ɲa binib aajaal ni ke bi ti ku u. Tetiib mu ga di baabim ɲa binib aajaal ni ke bi ti ku bi. Binib mu ga yii bitetiib ni binatiib, ki cha binib ku bi. ¹³ M pu, le binib məmək ga li nan nimi. Unii umək jin limər ki dii mi ki ti saa liməfal aadoon na, uma le ga ɲmar.”

Tiwan ni kaa ɲan na aabər
(*Matiu 24.15-28; Luk 21.20-24; Daniel 9.27*)

¹⁴ “Ni ga kan tiwanbir ni bii tiwan nimək bi chain na si naah kaa ba ga li si nin chee na.” (Tə, nimi bi karni na, ni li beer nimina aatataa.) “N-yoonn ngbaan yaa nan fuu ni kan, binib bi bi Judea aatiŋ ponn ni na san buen ɲijoo paab. ¹⁵ Unii yaa bi kidiik paab* kan, u taa ki koo waadiik ni ke u ti yoor nibaa, u san mala. ¹⁶ Unii yaa bi kisaak kan, u taa ki gir kun linampal ke u ti yoor waakekeln. ¹⁷ N-yoonn ngbaan kan, bipiib bi kpa ɲipuu na, ni bipiib bi kpa mbim bi laa ɲaa libiil na ga li kpa kinimbaak. ¹⁸ Mee Uwumbər man ke u taa cha tibər tee ɲa kakab aayoonn. ¹⁹ N-yoonn ngbaan, binib ga ji falaa sakpen a. Buyoonn Uwumbər nan naan dulnyaa na, ki nan saa dandana

wee na, baa kee jin falaa ngbaan aaboln, ki mu aan ki ji falaa kina. ²⁰ Uwumbər yaa kaa bar falaa ngbaan aayoonn aawiin pu kan, ubaa aan ɲmar. Le waanigeekaab aanimbaasaln pu na, u ga bar falaa ngbaan aayoonn aawiin pu.

²¹ “N-yoonn ngbaan unii ubaa yaa bui nimi ke, ‘Lik, Kristo u ga gaa binib lii na sə,’ ki yaa ki bui ke, ‘U bi nima chee’ kan, ni taa gaa waah len pu na man. ²² Ba pu? biŋmanɲmannim ga li bi. Bibaa ga bui ke bi ye Kristo la. Biken ga bui ke bi ye Uwumbər aabənabtiib la. Bi ga tun lijinjiir aatun ki ɲmann binib; bi ga pəən bibaa ke bi ɲmann Uwumbər aanib mu. ²³ Ni li nyi man. M puun tuk nimi tibər timina məmək.”

Yesu aah ga gir ni pu na
(*Matiu 24.29-31; Luk 21.25-28*)

²⁴⁻²⁵ “N-yoonn ngbaan aafalaa aapuwəb, le paacham aawan aan ki li bi mbaməm. Nwiin ga bəln. Uɲmal mu aan ki li wiin. Inmabi mu ga lir. ²⁶ N-yoonn ngbaan le ni ga kan min Unibən Aabo bi ntaalangbam ni ki choo, ki wiin chain, ki joo mpəən. ²⁷ N-yoonn ngbaan le m ga tun Uwumbər aatuuntiib dulnyaa wee ponn ni məmək, liwipuul, ni li-wilir, ni ɲɲangan, ni ɲɲangii wəb, bi ti kuuni maanib məmək, ki di dan m chee.”

Bukpasəm aayatanakl
(*Matiu 24.32-35; Luk 21.29-33*)

²⁸ “Bukpasəm le ye liyatanakl ki tii nimi. Bu aabon yaa bi ɲani tifar kan, ni bee ke ni yaa kpee siib na kan, kiseek ga seer. ²⁹ Kina na, ni yaa kan nimina bi ɲani kan, ni bee ke ni yaa kpee siib na kan, m ga gir ni. ³⁰ M tuk nimi mbamən la, dandana aanib aan jer le tiwan nimina məmək puen ɲa. ³¹ Paacham ni taab ga jer. Maaməbon ma aan jer.”

Ubaa aa nyi bundaln Yesu ga gir ni na
(*Matiu 24.36-44*)

* **13:15** : Bi yaa maa kidiik kan, baa di timoor pinn ki, kaa maa lidikokoln. Bi nan di idə paan puln tidir paab, le ki di titan por biin. Bi nan maa ɲibimbin le ki taa joi kidiik aapaacham.

³² “Ubaa aa nyi buyoonn m ga gir ni na. Uwumbər aatuuntiib bi bi paacham na aa nyi. Min Uwumbər Aajapəon mu aa nyi. Nte Uwumbər baanja le nyi. ³³ Ni li nyi man, ki li ka lik man, aan ki li mee Uwumbər; ba pu? naa nyi buyoonn m ga gir ni na. ³⁴ Ni naahn uja u nan ban u chuun nsan, ki tuk waatutum ke bi li joo waadichal mbaməm, ki mək bi məmək baah ga tun lituln li na, ki tuk ukikiir na ke u li kii, le ki nin buen. ³⁵ Ni mu li nyi man. Naa nyi bundaln min Nidindaan ga gir ni na, nibaakan kijoobəŋ, nibaakan kinyetaasiik, nibaakan ikooja aah wii buyoonn na, nibaakan lichakpitaawoln. ³⁶ Ni li nyi man, aan m yaa lir nimi ki fuu ni kan, maan nan muin ni də geen. ³⁷ Maah tuk nimi pu na, m tuk binib məmək la, li nyi man.”

14

*Baah kpokl ke bi ga ku Yesu pu na
(Matiu 26.1-5; Luk 22.1-2; Jənn 11.45-53)*

¹ N-yoonn ngbaan, ni nan gur iwiin ilee, bi kuun ki ti ji njim mu bi yin mu ke Lakr-jer aajim na.* N-yoonn ngbaan, le bi n̄mə boroboro u kaa kpa nnyək na. Le Uwumbər aatotoorninkpiib, ni Uwumbər aakaal aaməmək b nan kal ki kpokl baah ga n̄a pu ki loon chuu Yesu ki ku u na, ² le ki bui təb ke, “Ti taa chuu u njim ngbaan aayoonn man. Ti yaa chuu u n-yoonn ngbaan kan, kinipaak na ga n̄mə tijar.”

*Upii ubaa aah nyun Yesu pu na
(Matiu 26.6-13; Jənn 12.1-8)*

³ Tə, Yesu nan bi Betani aatinj ni, ki bi Simonn u nan ye ukəndaan na do, ki ka ji tijikaar. Waah ka ji tijikaar kina na, le upii ubaa koo ni ki joo ni tulalee u kpa kidaak sakpen na, bi yin mu ke naad, ki bi kpalba nyaan u bi yin u ke alabasta na ponn ni. Upii ngbaan nan chuu gii kpalba ngbaan aaneen ni, ki di tulalee na məmək

kpir Yesu aayil pu. ⁴ Waah n̄a kina na, le bi ponn ni bibaa gee linjuul, ki baa təb ke, “Ba n̄a u bii tulalee ngbaan kina? ⁵ Ti ba ga n̄maa di u kooh ki kan ilik ni jer iwiin ikui itaa aapal na, ki di tii bigiim.” Le bi n̄ulni u pu.

⁶ Le Yesu bui bi, “Di cha u man. Ba n̄a ni muk u kina? U tun lituln li n̄an na le ki tii mi. ⁷ Bigiim ga li bi ni chee n-yoonn məmək. Naah ga li ban ni ter bi buyoonn na kan, ni ga n̄maa ter bi. Mma aan li bi ni chee n-yoonn məmək. ⁸ U n̄a waah ga n̄maa n̄a pu na la. U di tulalee ngbaan kpir m pu ki puen toor nwon ke bi ti sub mi la. ⁹ M tuk nimi mbamən la, baah ga moon tibənyaan tee nin chee itingbaan məmək ni na, bi ga len waah n̄a pu na ke binib li teer waabər.”

*Judas aah ban ke u kooh Yesu pu na
(Matiu 26.14-16; Luk 22.3-6)*

¹⁰ Le Yesu aadidiliib kipiik ni bilee ponn ni ubaa, bi yin u ke Judas Iskar-iot, buen Uwumbər aatotoorninkpiib chee, ki ti tuk bi ke u ban u di Yesu n̄a biŋaal ni la. ¹¹ Baah n̄un kina na, le ni n̄a bi mpopiin. Le bi puu tipuur ke bi ga tii u n̄imombil. Le u ban nsan mu u ga di Yesu n̄a biŋaal ni na.

Yesu ni waadidiliib aah jin njim ngbaan pu na

(Matiu 26.17-25; Luk 22.7-14, 21-23; Jənn 13.21-30)

¹² Lakr-jer aajim, buyoonn bi ga n̄mə boroboro u kaa kpa nnyək na aajan aawiindaal, bundaln bi ga kər upihbo na, le Yesu aadidiliib dan nan baa u ke, “Aa ban ke ti gor njim ngbaan aajikaar la chee ki tii si?”

¹³ Le u bui waadidiliib ponn ni bilee ke, “Ni li cha kitinj ngbaan ponn ni man. Ni yaa koo ki ponn ni kan, uja u tu nnyun na ga ton nimi nsan ponn ni. ¹⁴ Ni li dii u man, ki ti koo waah ga koo lidichal li ponn ni na, ki bui udichadaan ngbaan, ‘Uməmək bui ke u ni waadidiliib ga ji njim ngbaan aajikaar kiladiik ni?’ ¹⁵ Le u ga mək nimi paacham aadisakpenj ki bi

* **14:1** : Israel yaab nan ji Lakr-jer aajim ke bi teer buyoonn Uwumbər nan nyan bi tinaagbiir ni, Ijijt aatinj ni na. Lik Nnyam 12.1-27.

puun toor ki na. Ni gor njim ngbaan aajikaar nima chee ki tii timi.”

¹⁶ Le bi siir, ki buen kitiŋ ngbaan ni, ki ti kan Yesu aah tuk bi ke bi ga kan pu na. Le bi gor njim ngbaan aajikaar.

¹⁷ Kijook aah joor na, le Yesu ni waadidiliib kipiik ni bilee na koo kidiik ngbaan ponn ni, ki kal ke bi ji.

¹⁸ Baah bi ji na, le u bui bi, “M tuk nimi mbamən la, ni ponn ni ubaa ga kooh mi. Nimi bi bi ji m chee na ponn ni ubaa le ga ŋa kina.”

¹⁹ Bisui nan bii. Le bi baa u ubaabaa ubaabaa, “Ni ye min la aa?”

²⁰ Le u bui bi, “Nimi kipiik ni bilee bimina ponn ni ubaa le ga ŋa kina. Ni ye m ni unii u kpaan bi ji lisambil libaa ponn ni na la. ²¹ Min Unibən Aabo ga kpo ke naah ŋmee Uwumbər Aagbaŋ ponn ni ke m ga kpo pu na. Tibəbir mu ga li bi uja u ga kooh mi na pu. Bi yaa kaa ba ma u kan, ni ba soor ki tii u.”

Tidindaan aajim

(Matiu 26.26-30; Luk 22.14-20; 1 Korint Yaab 11.23-25)

²² Baah bi ji tijikaar na, le Yesu yoor boroboro, le ki doon Uwumbər, ki gii, ki di tii waadidiliib, le ki bui ke, “Gaa man. Maawon le na.”

²³ Le u yoor kiyinyook, ki doon Uwumbər, ki di tii bi. Le bi məmək nyun. ²⁴ Le u bui bi, “Maasin le na. Maasin pu, le Uwumbər puu tipuupəln tii nimi. Binib pam aatunwanbir pu le maasin ngbaan ga nya. ²⁵ M tuk nimi mbamən la, maan ki nyu ŋisubil aanyun ngbaan ki ti saa bundaln m ga ti nyu ŋisubil aanyunpəm Uwumbər aanaan ni na.”

²⁶ Le bi gaa Uwumbər aalahn, ki buen Olif aasui aajool paab.

Yesu aah bui ke Piita ga nee u pu na
(Matiu 26.31-35; Luk 22.31-34; Jənn 13.36-38)

²⁷ Le Yesu ti bui bi, “Ni məmək ga san cha mi. Ni ŋmee Uwumbər Aagbaŋ ni ke, ‘Uwumbər ga ku upihdaan, le ipiih yaa.’† ²⁸ Buyoonn Uwumbər

ga fikr mi nkun ni na, le m ga loln ni pu nsan, ki buen Galilee.”

²⁹ Le Piita bui u, “Bi məmək yaa san ki cha si kan, mma aan san cha si.”

³⁰ Le Yesu bui u, “M tuk si mbamən la, kinyeek kimina, aa ga len nfum mutaa ke saa nyi mi le lelee aakooja nin wii.”

³¹ Le Piita po beenin len ke, “Bi yaa po ban bi ku m ni si kan, maan len ke maa nyi si.”

Le waadidiliib məmək mu len kina.

Yesu aah mee Uwumbər pu na *(Matiu 26.36-46; Luk 22.39-46)*

³² Le bi ti fuu nibaa chee, bi yin nima chee ke Getsemane. Le u bui waadidiliib, “Kal do man, m buen ti mee Uwumbər.”

³³ Le u di Piita, ni Jems, ni Jənn buen. Le usui bii pam. Mpombiin ni nsugar nan muk u sakpen. ³⁴ Le u bui bi, “Nsui bii sakpen, ki ti nyan. Ni wu ke nkun aah wu pu na. Kal do ki li lik man.”

³⁵ Le u foor siib, ki doon kitiŋ lichichikr, ki mee Uwumbər ke ni yaa ga ŋmaa ŋa aan u taa ji falaa u choo na kan, u taa cha u ji falaa ngbaan, ³⁶ ki bui ke, “Nte, aa ga ŋmaa ŋa tiwan məmək. Nyan mi falaa u choo na ni. Aa mu tee ŋa saageehn, ki taa ŋa maageehn.”

³⁷ Le u gir buen waadidiliib bitaa ngbaan chee, ki ti muin bi də geen; le u bui Simonn Piita ke, “Simonn, aa də geen la aa? Saa ŋmaa li ka lik kikiruk kibaa aa? ³⁸ Ni li ka lik man, aan ki li mee Uwumbər, aan ki taa koo ntəŋ ni. Nisui ban ni li lik, le tiwon aa pəə.”

³⁹ Le u ki foor siib ki ti mee Uwumbər, ki ki bui u tibər tichachaan ngbaan, ⁴⁰ le ki ki gir buen waadidiliib chee, ki ti muin bi ki də geen la; ngeen nan joo bi sakpen. Le baa nyi baah ga len pu na.

⁴¹ Le u ki buen ti mee Uwumbər, ki ki gir ni taataa, ki ki muin bi də geen; le u baa bi, “Ni beenin fuur ki də geen la aa? Ni ŋeer a. N-yoonn fuu a. U kooh min Unibən Aabo, ki di ŋa titunwanbirdam aanaal ni la. ⁴² Fii,

† 14:27 : Lik Sekaria 13.7.

ti li cha man. Lik, unii u kooh mi na peen ni a.”

Baah chuu Yesu pu na
(*Matiu 26.47-56; Luk 22.47-53; Jønn 18.3-12*)

⁴³ Waah laa bi len kina na, le Judas u ye waadidiliib kipiik ni bilee ponn ni ubaa na fuu ni. Le kinipaak dii u. Bi nan joo kijaak aajum ni jagbaali mam. Bi nan nyan ni Uwumbør aatotoorninkpiib, ni Uwumbør aakaal aaməməkəb, ni Juu yaab aaninkpiib chee la. ⁴⁴ Judas u kooh Yesu na, nan bui kinipaak ngbaan ke bi yaa ti kan u moor unii u aatakpiln† na kan, uma le na. Bi chuu u mpəən, ki di u buen.

⁴⁵ Judas aah fuu ni na, le u kpaan buen Yesu chee, ki ti bui ke, “Uməməkəkr,” le ki moor utakpiln.

⁴⁶ Le bi chuu Yesu mpəən pu.

⁴⁷ Waadidiliib ponn ni ubaa nan yoor waajaak aajuk ki gaa per Uwumbør aatotoorninkpel aanaagbiija aatafal.

⁴⁸ Le Yesu baa binib bi dan bi nan chuu u na ke, “Ni joo kijaak aajum ni jagbaali mam ke ni nan chuu mi ke maah ye ufifiir le na aa? ⁴⁹ Iwiin məməkə m nan bi ni chee Uwumbør Aadichal ni, ki tuk binib Uwumbør aabər, le naa chuu mi. Tə, nimina ŋa ke ni gbiin Uwumbør Aagban aah len pu na la.”

⁵⁰ Le waadidiliib məməkə san cha u.

⁵¹ Unachipəən ubaa nan bi nima chee, ki pee likekepiln, ki paani Yesu pu. Le bi laan chuu unachipəən ngbaan aakekeln. ⁵² Le u san cha waakekeln, ki san cha unmeen.

Juu yaab aaninkpiib aah jin Yesu tibər pu na

(*Matiu 26.57-68; Luk 22.54-55, 63-71; Jønn 18.13-14, 19-24*)

⁵³ Le bi di Yesu buen Uwumbør aatotoorninkpel aadichal ni. Uwumbør aatotoorninkpiib, ni Juu yaab aaninkpiib, ni Uwumbør aakaal aaməməkəb mu kuun ni nima chee. ⁵⁴ Le Piita paa Yesu pu, ki bi dandar, le ki ti fuu Uwumbør aatotoorninkpel aachiln ni, ki koo, ki ti kal bikikiirb

chee wol mmii. ⁵⁵ Le Uwumbør aatotoorninkpiib ni bibəjirb aaninkpiib məməkə ban biseeraadam bi ga bii Yesu aan bi ku u na. ⁵⁶ Le biseeraadam pam məln inyamən paan u, ki bii u. Baah len pu na, naa kpaan. Nima pu na, baa kan waataani.

⁵⁷ Le bijab bibaa fii sil, ki məln inyamən paan u, le ki bui ke, ⁵⁸ “Ti ŋun u len ke u ga gbaa wii Uwumbør Aadichal li binib maa li na, ki ki maa liken li binib aa maa li na, iwiin itaa.”

⁵⁹ Le bijab bimina mu aah len pu na, naa kpaan.

⁶⁰ Le Uwumbør aatotoorninkpel ngbaan fii sil bi məməkə aanimbiin ni, le ki baa Yesu, “Saan len tibaa aa? Binib ngbaan aah bii si pu na, ti gbii aan taa gbii?”

⁶¹ Le Yesu si ŋmin, kaa len tibaa. Le Uwumbør aatotoorninkpel ki baa u, “Aa ye Kristo u ga gaa binib lii na aan saa ye? Aa ye Uwumbør u ti pak u na Aajapəən aa?”

⁶² Le Yesu bui ke, “M ye. Ni ga kan min Unibən Aabo ka Uwumbør aanangii wəb. Ni ga kan m bi ntaalangbam ni paacham ki choo.”

⁶³ Waah len kina na, le Uwumbør aatotoorninkpel chuu kar ubaa aawanpeenkaan, le ki bui ke, “Taa ki ban seeraadam. U di ubaa ŋaŋ Uwumbør la. ⁶⁴ Ni ŋun waah sii Uwumbør pu na. Ni dak kinye?”

Le bi məməkə bui ke u ŋeer bi ku u la.

⁶⁵ Le bi ponn ni bibaa piin ki bi teei timəətan ŋani u pu, le ki di likekeln poo unimbil, ki gbaa u, ki baa u ke, “Ulau faa si?” Bikikiirb ngbaan mu nan gaa u ki gbaa u.

Piita aah nee Yesu pu na

(*Matiu 26.69-75; Luk 22.56-62; Jønn 18.15-18, 25-27*)

⁶⁶ Piita aah nan bi lichiln ngbaan ni na, le Uwumbør aatotoorninkpel aanaagbiipii ubaa dan ⁶⁷ ki nan kan Piita bi wol mmii. Le u lik u mbaməm, le ki bui u, “Aa mu nan bi Yesu u ye Nasaref aatiŋ aanii na chee.”

⁶⁸ Le Piita nee, ki bui u, “Maa bee saah len pu na aatataa,” le ki nyan

† 14:44 : ...moor utakpiln: Israel yaab nan doon təb kina le ki mək ngeehn.

lipaal kikaakpaak ponn ni. N-yoonn ngbaan le ukooja wii.

⁶⁹ Le unaagbiipii ngbaan ki kan u, le ki bui binib bi si nima chee na ke, “Umina ye Yesu aadidiliib ponn ni ubaa la.” ⁷⁰ Le Piita ki nee lelee.

Le ni ki kpee siib, le binib bi si u chee na bui u ke, “Ni ye mbamən, aa ye Yesu aadidiliib ponn ni ubaa la; aa mu ye Galilee aatiŋ aanii la.”

⁷¹ Le Piita puu Uwumbər, ki bui ke, “Maa nyi naah len unii u na. M yaa mən nnyamən kan, Uwumbər daa ntafal.”

⁷² Libuul ngbaan ni, le lelee aakooja wii. Le Piita teer ke Yesu ba bui u ke, “Aa ga len nfum mutaa ke saa nyi mi le lelee aakooja nin wii.” Piita aah teer kina na, le u wii pam.

15

Pailat aah jin Yesu tibər pu na

(*Matiu 27.1-2, 11-14; Luk 23.1-5; Jənn 18.28-38*)

¹ Kichakpinaanyeeek ni le Uwumbər aatotoorninkpiib, ni Juu yaab aaninkpiib, ni Uwumbər aakaal aaməmək, ni bibəjirb aaninkpiib məmək kal ki kpokl baah ga ŋa pu na. Le bi buu Yesu tikululn, ki di u buen kitiŋ ngbaan aaninkpel u bi yin u ke Pailat na chee, ki di u ŋa uŋaal ni. ² Le Pailat baa u, “Aa ye Juu yaab aabər la aa?”

Le u bui u, “Saah len pu na, ni ye kina.”

³ Le Uwumbər aatotoorninkpiib ngbaan bii u sakpen. ⁴ Le Pailat ki baa u, “Saan len tibaa aa? Li pel baah bii si sakpen pu na.”

⁵ Le Yesu aa ki len tibaa. Waah kaa len tibaa na, le ni gar Pailat pam.

Baah len ke bi ga ku Yesu pu na

(*Matiu 27.15-26; Luk 23.13-25; Jənn 18.39-19.16*)

⁶ Njim ngbaan aayoonn nan saa kan, Pailat ga nyan unaagbiija u kinipaak ban u na lii. ⁷ N-yoonn ngbaan, unaagbiija ubaa nan bi kiyondiik ni, bi yin u ke Barabas. U ni bakadam bi nan dii u na nan tukni kitiŋ ngbaan aaninkpiib, ki ku binib. Nima pu le

bi nan di bi ŋa kiyondiik ni. ⁸ Le kinipaak ngbaan dan Pailat chee, ki bui u ke u ŋa waah ti ŋani pu njim ngbaan yoonn məmək na, ki nyan unaagbiija ubaa lii. ⁹ Le u baa bi, “Ni ban m nyan ni Juu yaab aabər la aa?” ¹⁰ Pailat bee ke Uwumbər aatotoorninkpiib kpa lipiipoln Yesu pu, nima le cha bi di u ŋa uŋaal ni.

¹¹ Le Uwumbər aatotoorninkpiib bui kinipaak ngbaan ke bi tuk Pailat ke u nyan Barabas lii, naa ye Yesu. ¹² Kinipaak ngbaan aah tuk Pailat kina na, le u ki baa bi, “Kina kan, uja u ni yin u ke Juu yaab aabər na, m ga ŋa u kinye?”

¹³ Le bi teen ke, “Kpaa u ndəpuinkoo pu.”

¹⁴ Le Pailat baa bi, “Ba ŋa? U tun bakaa bayoo?”

Le bi moo tar sakpen ke, “Kpaa u ndəpuinkoo pu.”

¹⁵ Le Pailat ban ke u səŋ bisui. Kina pu na, u nan nyan Barabas lii, le ki cha waajab lue Yesu ŋinaalab, ki di u ŋa binjaal ni, bi ti kpaa u ndəpuinkoo pu.

Butəb aajab aah yook Yesu pu na

(*Matiu 27.27-31; Jənn 19.2-3*)

¹⁶ Le butəb aajab ngbaan di u buen Pailat aachiln ni, ki yin bi- jab biken ke bi kuun ni. ¹⁷ Le bi chuu peer waawanpeenkaan, le ki di libəkumaln peen u, ki di ikokon luu kiyikpupuk ki di chiŋ u, ¹⁸ le ki doon u ke, “Juu yaab aabər, aa pə ə?” ¹⁹ ki joo lidabil gbaa uyil paab, le ki teei timətan ləe u, ki gbaan unimbiin ni ki doon u. ²⁰ Baah ŋa u mbənyun ki ti doo na, le bi chuu peer libəkumaln ngbaan, ki di waawanpeenkaan peen u, ki di u nyan, bi ti kpaa u ndəpuinkoo pu.

Baah kpaa u ndəpuinkoo pu pu na

(*Matiu 27.32-44; Luk 23.26-43; Jənn 19.17-27*)

²¹ Baah cha na, le bi ton uja ubaa nsan ni, bi yin u ke Simonn, u ye Sairene aatiŋ aanii la. U nyan ni ntingbaan ni, le ki choo Jerusalem. U nan ye Aleksanda ni Rufus aate

la. Le bi chuu u mpɔɔn ke u tun Yesu aadɔpuinkoo. ²² Le bi di Yesu buen nibaa chee, bi yin nima chee ke Golgota. Golgota aatataa le ye ke “Kiyikpaɲ aapepel.” ²³ Baah ti fuu nima chee na, le binib bibaa ban bi tii Yesu ndaan mu nnyɔk ɲmal mu ponn ni na ke u nyun. Le u yii, kaa nyun. ²⁴ Le butɔb aajab ngbaan kpaa u ndɔpuinkoo pu, ki di waawan-peenkaan yakr tɔb. Bi nan too inaan ke bi lik bimɔk aah ga kan ni na. ²⁵ Ni nan ye kichakpiik ni, tikur tiwae yoonn la, le bi kpaa u ndɔpuinkoo pu. ²⁶ Le bi ɲmee kigbaɲ budabu cha bi ku u na, ki di tam waadɔpuinkoo pu, uyil paab. Bi nan ɲmee ke, “Juu yaab aabɔr.” ²⁷ Bi nan di bififiirb bilee kpaa idɔpuinkee pu. Bi di ubaa kpaa uɲangii wɔb, ki di uken kpaa uɲangan wɔb. [²⁸ Le ni gbiin Uwumbɔr Aagbaɲ aah len pu na ke, “Bi ɲa u ke baah ɲani titunwanbirdam pu na.”*]

²⁹ Waah lee ndɔpuinkoo pu na, le binib bi jer nima chee na seei u, ki gbakr biyil, le ki bui u, “Aa mu. Si u len ke aa ga gbaa wii Uwumbɔr Aadichal ki ki maa li iwiin itaa na, ³⁰ sunn ni ndɔpuinkoo ngbaan pu ki ɲmar.”

³¹ Le Uwumbɔr aatotoorninkpiib, ni Uwumbɔr aakaal aamɔmɔkb mu ɲa u mbɔnyun, ki bui tɔb ke, “U gaal biken le bi ɲmar, kaan ɲmaa gaa ubaa lii. ³² Kristo u ga gaa binib lii ki ye Juu yaab aabɔr na, u sunn ni ndɔpuinkoo pu dandana wee, aan ti kan ki gaa u ki kii.”

Le baah di bififiirb bilee bi kpaa u chee idɔpuinkee pu na, bi mu sii u.

Yesu aah kpo pu na
(*Matiu 27.45-56; Luk 23.44-49; Jɔnn 19.28-30*)

³³ Nwiin kaasisik ni, le itingbaan mɔmɔk bɔln, ki ti saa nwiin aah kpar pu na. ³⁴ Nwiin aah kpar na, le Yesu teen mpɔɔn pu ke, “Eloi, eloi, lama sabaktani.” Naatataa le ye ke “Maawumbɔr, Maawumbɔr, ba pu aa siir cha mi?”†

³⁵ Binib bi nan si nima chee na ɲun waah teen pu na, le bibaa bui ke, “Li pel man, u yin Elaija la.” ³⁶ Le bi ponn ni ubaa san buen ki ti yoor nkiisuk, ki nan di bɔn ndaan mu mɔɔn na ni, le ki di ɲa lidabil pu, ki di ɲa Yesu aamɔb chee ke u moor, le ki bui ke, “Di cha man, aan ti lik ke Elaija ga dan ki nan sunn ni u aan waan dan.”

³⁷ Le Yesu ki teen mpɔɔn pu, le ki kpo.

³⁸ Le likekeln li yakr Uwumbɔr aadiik ni nfum mulee na, chuu kar paacham ki ti saa kitiɲ. ³⁹ Le butɔb aajab aaninkpel u si ndɔpuinkoo ngbaan taab na kan Yesu aah kpo pu na, le ki bui ke, “Mbamɔn, uja ngbaan sil ye Uwumbɔr Aajapɔɔn la.”

⁴⁰ Bipiib bibaa mu nan bi nima chee, ki si dandar, ki si lik. Bi ponn ni ubaa ye Mari Magdalene, uken mu ye Salome, uken mu ye Mari u ye Jems waatiir ni Joses aana na. ⁴¹ Yesu aah nan bi Galilee na, le bipiib ngbaan nan dii u, ki tun lituln ter u. Bipiib bi wiir ki nan dii u dan Jerusalem na mu nan bi nima chee.

Baah sub Yesu pu na
(*Matiu 27.57-61; Luk 23.50-56; Jɔnn 19.38-42*)

⁴² Kijook aah joor na, le uja ubaa fuu ni, bi yin u ke Josef. U nan ye Arimatea aatiɲ aanii la, ki ye bibɔjirb aaninkpiib ponn ni ubaa, ki kpa liy-imbil. ⁴³ U mu nan bi kii Uwumbɔr aanaan aah ga fuu ni buyoonn na. Ni nan ye kitaak ki ga woln Juu yaab aakpaakool daal na, buyoonn bi gor ke bi ji likpaakool daal na. Le Josef buen Pailat chee ni lipobil, ki ti bui u, “Tii mi Yesu aawon.” ⁴⁴ Pailat aah ɲun ke u kpo na, le ni gar u. Le u yin ni bijab aaninkpel na, ki nan baa u ke, “Yesu aah kpo na, ni yunn aa?” ⁴⁵ Le u tuk u waah kpo buyoonn na. Pailat aah ɲun ke u kpo na, le u tii Josef nsan ke u yoor waawon. ⁴⁶ Josef nan daa likekenyaan, ki nyan Yesu aawon ndɔpuinkoo pu, ki di u poo likekeln ngbaan ni, ki di u ti sub kitakpaluɲ ni.

* **15:28** : Lik Aisaya 53.12. † **15:34** : Lik Ilahn 22.1.

Bi nan gbii kitakpalun ngbaan litak-pasakpeln libaa aasikakl ni la. Le u di litakpapapaln len mbisaməb. ⁴⁷ Le Mari Magdalene, ni Mari u ye Joses aana na, kan baah di Yesu aawon sub nin chee na.

16

Yesu aah fikr nkun ni pu na
(*Matiu 28.1-8; Luk 24.1-12; Jənn 20.1-10*)

¹ Juu yaab aakpaakool daal aajook, le Mari Magdalene ni Salome, ni Mari u ye Jems aana na, buen ti daa tulalee, bi ti di ɲa Yesu aawon pu. ² Le ki woln kitaak kichakpinaanyeeek ni, nwiin aah laa puu na, le bi buen likaakul ngbaan chee. ³ Tə, litakpal li lek kitakpalun ngbaan aaməb na ye lisakpeln la. Nima pu na, baah cha na, le bi baa təb ke, “Nma ga ti biln litakpal na tii timi?” ⁴ Le bi lik, ki kan ke litakpal na aa ki lek. ⁵ Le bi koo likaakul na ponn ni ki kan unachipəən ubaa ka ɲɲangii wəb ki pee libəkupiln fəfək. Le ni gar bi pam.

⁶ Le u bui bi, “Ni taa cha ni gar niman. Ni ban Yesu u ye Nasaref aatin aanii u bi nan kpa a u ndəpuinkoo pu na la. U fikr nkun ni a. Waa bi do. Lik man baah nan di u bil nin chee na. ⁷ Ni li cha ki ti tuk Piita ni waadidiliib biken ke u loln bi pu nsan, ki cha Galilee aatin ni. Bi ga ti kan u nima, waah nan tuk bi pu na.”

⁸ Le ni gar bipiib na pam, le biwon gbaa. Le bi nyan likaakul na ni, ki san. Ijawaan aah chuu bi na, le baa tuk unii ubaa.

Yesu aah di ubaa mək binib pu na
(*Matiu 28.9-10; Jənn 20.11-18; Luk 24.13-35*)

[⁹ Juu yaab aakpaakool daal aah jin ki woln kitaak na aachakpitaawoln, Yesu aah fikr nkun ni na, le u puen di ubaa mək Mari Magdalene. Mari le ye upii u Yesu nan nyan tiyayaar tilole u ni na. ¹⁰ Le Mari buen binib bi nan dii Yesu na chee. Bi nan kpa mpombiin ki ka wii. Le Mari tuk bi ke u kan Yesu, u fikr nkun ni a. ¹¹ Baah ɲun kina na, le baa pak ti.

¹² Nimina aapuwəb, le bi ponn ni bilee nan chuun cha ntingbaan ni. Baah cha na, le Yesu nan di ubaa mək bi. Waa nan bi ke waah nan bi pu buyoonn Mari Magdalene kan u na. ¹³ Le bi gir buen biken chee, ki ti tuk bi ke bi kan Yesu. Le baa pak baah len pu na.

Yesu aah di ubaa mək waadidiliib pu na

(*Matiu 28.16-20; Luk 24.36-49; Jənn 20.19-23; Lituln 1.6-8*)

¹⁴ Nimina aapuwəb, le waadidiliib kipiik ni ubaa ka ji tijikaar. Baah bi ji na, le Yesu di ubaa mək bi, le ki kae bi, ke ba ɲa baa pak binib bi kan u, waah fikr nkun ni aapuwəb na aah len pu na, ke bitafal le pəə. Baa gaa u ki kii mbaməm. ¹⁵ Le u ki tuk bi, “Ni li cha dulnyaa məmək ni, ki di tibənyaan tee tuk binib məmək. ¹⁶ Unii u gaa mi ki kii, ki cha bi muin u nnyun ni na, u ga ɲmar. Unii u kaa gaa mi ki kii na, Uwumbər ga bui ke waabər bii. ¹⁷ Binib bi gaa mi ki kii na ga tun lijnjiir aatun. Maayimbil pu le bi ga nyan tiyayaar binib ni; bi ga len iliin yayan; ¹⁸ bi ga chuu iwaa, le yaan ɲa bi nibaa. Bi yaa nyu liluul kan, laan ɲa bi nibaa. Bi ga di biɲaal paan bibum pu, le bi ga pəək.”

Uwumbər aah di Yesu buen paacham pu na

(*Luk 24.50-53; Lituln 1.9-11*)

¹⁹ Tidindaan Yesu aah len bi chee tibər doo na, le Uwumbər di u buen paacham, le u ti kal unɲangii wəb. ²⁰ Le waadidiliib buen ɲipepel məmək ni, ki ti tuk binib tibənyaan tee. Le Tidindaan ter bi, ki cha bi tun lijnjiir aatun. Baah tun lijnjiir aatun na, nima le mək binib ke baah len tibənyaan ti na, ti gbii. Amii.]

Tibɔnyaan ti LUK ŋmee ti na

¹ Maaninkpel Teofilus, binib pam nan pɔɔn bibaa ki ŋmee kigban ponn ni tibɔr ti nan ŋa tikaasisik ni na. ² Binib bi kan tibɔr ngbaan aah piin ki ti doo pu na mooni ti, ki tuk timi. Le bi ŋmee baah tuk timi pu na. ³ Min Luk, m mu bee mbamɔm tibɔr ngbaan aah piin pu ki ti doo pu na. Nima le m dak ke ni ŋan m mu ŋmee ti, taah piin ki ti saa pu na, ki tii si, ⁴ aan aa mu bee baah tuk si tibɔr ti na aabamɔn.

Uwumbɔr aatuun aah len ke bi ga maa Jɔnn pu na

⁵ Buyoonn Herod nan ye Judea aatiŋ aabɔr na, le Uwumbɔr aator ubaa nan bi, bi nan yin u ke Sekaria. U nan ye Abija aamaal ponn ni aanii la. Upuu aayimbil nan ye Elisabef. U mu nan ye Uwumbɔr aator Aaronn aamaal ponn ni aanii ubaa la. ⁶ Sekaria ni upuu mɔmɔk nan ye bininyaam Uwumbɔr chee, ki dii waakaal mɔmɔk, ki ŋani waah ban pu na, kaa kpa taani ubaa. ⁷ Baa nan kpa ubo. Elisabef nan ye upiinjooob la. Bi mɔmɔk mu nan por la.

⁸⁻⁹ Uwumbɔr aator orb aakaal aah dii pu na, le bi lee Sekaria, u ti koo Uwumbɔr Aadichal ni ki see tulalee aayon. Waayoonn aah fuu ni na, le u koo Uwumbɔr Aadichal ni, u ti tun lituln limina. ¹⁰ Buyoonn u bi seer tulalee aayon ngbaan tii Uwumbɔr na, le kinipaak sakpeŋ bi lipaal, ki mee Uwumbɔr. ¹¹ Le u kan Uwumbɔr aatuun, baah seer tulalee aayon libimbiln li paab na aanŋangii wɔb. ¹² Sekaria aah kan u na, le ni muk u, le ijawaan chuu u. ¹³ Le Uwumbɔr aatuun ngbaan bui u, “Sekaria, taa san ijawaan. Uwumbɔr ŋun saameen a. Aapuu Elisabef ga maa ubijabo, ki tii si. Le aa ga yin u ke Jɔnn. ¹⁴ U yaa ma u kan, le aa ga li kpa mpopiin pam. Binib pam mu ga li mɔɔni.

¹⁵ U ga li ye uninyuun Uwumbɔr chee. Waan nyu ŋsubil aadaan, ki mu aan nyu ndaan mubaa. U ga li gbii Uwumbɔr Aafuur Nyaan buyoonn bi ga maa u na, ki li joo cha. ¹⁶ U ga cha nimi Israel yaab pam gir ti dii Bidindaan Uwumbɔr. ¹⁷ U ga li kpa Uwumbɔr Aafuur Nyaan, ni mpɔɔn, ke Uwumbɔr aabɔnabr Elaija aah nan kpa pu na, ki ga loln ni Tidindaan pu nsan. U ga cha tetiib ni baabim ki kpaan.* U ga cha binib bi kaa kii Uwumbɔr aamɔb na li kpa nlan, aan bi kpeln, ki li dii bininyaam aah dii pu na. U ga toor binib, bi li ye binib bi gor ki kii Uwumbɔr na.”

¹⁸ Le Sekaria bui Uwumbɔr aatuun ngbaan, “M por a, mpuu mu por a; m ga ŋa kinye ki bee ke saah len pu na ga sil ŋa.”

¹⁹ Le Uwumbɔr aatuun ngbaan bui u, “M ye Gabriel u si Uwumbɔr aanimbiin ni na la. U tun ni mi ke m nan tuk si tibɔnyaan tee. ²⁰ Ni yaa nan ŋeer kan, maah len pu na ga gbiin. Saah kaa pak maah len pu na, le aa ga ŋa ubir, kaan ki ŋmaa len tibɔr ki ti saa buyoonn tiwan nimina ga ŋa na.”

²¹ Le kinipaak ngbaan si lipaal, ki si kii buyoonn Sekaria ga nya ni Uwumbɔr Aadichal ni na. U nan yunn kaa nyan ni, le ni gar bi pam. ²² Waah nan nyan ni na, waa ŋmaa len bi chee tibɔr. Nima le cha bi bee ke u kan lijinjiir aawan Uwumbɔr Aadichal ni. Le u beenin len libir, kaa ŋmaa len tibɔr.

²³ Waawiin aah ye pu u tun lituln Uwumbɔr Aadichal ni na aah doo na, le u kun. ²⁴ Ni bi ki cha, le upuu Elisabef dek lipuul, ki di ubaa bɔr inŋmal inŋmu, ²⁵ le ki bui ke, “Uwumbɔr lik maah bi pu na la, le ki ŋa mi tibulchinn kina ki tii mi, ki nyan mi inimɔɔn ni.”

Uwumbɔr aatuun aah bui Mari ke u ga maa Yesu pu na

²⁶ Lipuul aah ŋa inŋmal iloob aapuul na, le Uwumbɔr tun waatuun Gabriel ke u buen Galilee aatiŋ kibaa ni, bi yin ki ke Nasaref, ²⁷ ke u buen

* 1:17 : Lik Malakai 4.5-6.

usapɔɔn ubaa chee, bi yin u ke Mari. Waa nyi uja. Bi nan puu ke bi ga tii u tichar. Bi yin uchal Josef, u ye Ubər David aamaal ponn ni aanii ubaa la. ²⁸ Le Uwumbər aatuun ngbaan fuu ni Mari chee ki doon u, le ki bui u, “Uwumbər ɲa si tibulchinn sakpen a, ki bi aa chee, ki ɲa tinyoor ɲa aa pu ki jer waah ɲa bipiib məmək pu na.”

²⁹ Waah len kina na, le ni gar Mari sakpen. Le u dakl lik waah len pu na aatataa. ³⁰ Le u ki bui u, “Mari, taa san ijawaan. Uwumbər ɲa si tibulchinn la. ³¹ Aa ga dek lipuul, ki maa ubijabo ki yin u ke Yesu. ³² U ga li ye uninyuun la. Bi ga yin u Uwumbər u kaa kpa ɲeen aatɔ na Aajapɔɔn. Tidindaan Uwumbər ga tii u uyaaja Ubər David aanaan. ³³ U ga li ye uyaaja Jakob aayaabitiib† aabər n-yoonn mu kaa kpa ndoon na. Waanaan aan doo.”

³⁴ Le Mari baa Uwumbər aatuun ngbaan ke, “Maah kaa nyi uja na, m ga ɲa kinye ki maa ubo?”

³⁵ Le u bui u, “Uwumbər Aafuur Nyaan ga sunn ni aa pu. Uwumbər u kaa kpa ɲeen aatɔ na aapɔɔn ga cha aa dek lipuul. Nima pu na, saah ga maa ubo u na ga li ye chain. Bi ga yin u ke Uwumbər Aajapɔɔn la. ³⁶ Lik, aana aabo Elisabef, u por na, u mu piijooob na kpa inmal iloob aapuul la; ³⁷ nibaa aa pɔɔ Uwumbər chee.”

³⁸ Le Mari bui Uwumbər aatuun ngbaan, “M ye Uwumbər aanaagbiipii la. Saah len pu na, u cha ni ɲa kina.” Le Uwumbər aatuun ngbaan buen.

Mari aah mann Elisabef pu na

³⁹ N-yoonn ngbaan le Mari gor mala ki buen ɲijoo ponn ni, le ki ti buen kitin kibaa ni, ki bi Juda aatin ponn ni,‡ ⁴⁰ le ki koo Sekaria do, ki doon Sekaria aapuu Elisabef. ⁴¹ Elisabef aah ɲun idoon pu na, le waabo fii uponn ni. Le Uwumbər Aafuur Nyaan gbiin Elisabef. ⁴² Le u len mpɔɔn pu ki bui Mari, “Uwumbər

ɲa tinyoor ɲa aa pu ki jer waah ɲa bipiib məmək pu na, ki ɲa tinyoor ɲa ubo u bi aaponn ni na mu la. ⁴³ Ba ɲa Uwumbər nyun mi kina ki cha Ndindaan aana dan nan mann mi? ⁴⁴ Ntafal aah ɲun saadoon na, le maabo fii mponn ni, waah kpa mpopiin pu na. ⁴⁵ Si u gaa Uwumbər ki kii na, u ɲa tinyoor ɲa aa pu la, ki ga ɲa waah nan tuk si ke u ga ɲa pu na.”

Mari aah gaa nlahn ki pak Uwumbər pu na

⁴⁶ Le Mari bui ke, “M nyunni Uwumbər nsui ni la.

⁴⁷ M kpa mpopiin sakpen, Uwumbər u gaa mi lii na pu.

⁴⁸ U teer mi u ye waanaagbiipiigiin na bər.

Dandana ki joo cha, binib məmək ga len ke Uwumbər ɲa tinyoor ɲa m pu la,

⁴⁹ ba pu? Uwumbər u kpa mpɔɔn na tun litukpaan ki tii mi.

Waayimbil ye chain la.

⁵⁰ Binib bi san u na, u san bi kinimbaak, ni biyaabitiib, ni biyaabisɔsɔk ponn ni ki joo cha.

⁵¹ U mək binib waapɔɔn, ki jenn kalmbaanidam bi dak ke bi ye bininyuum na.

⁵² U nyan bibər kpaam baanaan ni, ki nyun bigiim.

⁵³ Binib bi nkon joo bi na, u tii bi tijikaar nyaan, bi ji bab.

U cha biwankpadam chuun ni injaalpeen.

⁵⁴ Waah nan puu tipuur ti tii tiyaa-jatiib na, u ɲa kina la, ki ter waatutum Israel yaab.

⁵⁵ U teer ki san Abraham ni uyaabitiib kinimbaak n-yoonn mu kaa kpa ndoon na la.”

⁵⁶ Tɔ, Mari nan bi Elisabef do inmal itaa, le ki nin gir kun.

Baah ma Jɔnn u muini binib nnyun ni na pu na

† 1:33 : Jakob aayaabitiib ye Israel yaab la. ‡ 1:39 : Ni nan ye iwiin inaa bee inmu aasachuln la.

⁵⁷ Le ni ñeer Elisabef maa ubo. Le u ma ubijabo. ⁵⁸ Le udoyaab ñun ke Uwumbər san u kinimbaak sakpen. Le u ni bi kpaan ki mǝni.

⁵⁹ Waabo aawiin iniin daal, le bi dan bi nan gii uchakpaln, le ki ban bi yin u ke Sekaria ke baah yin ute pu na. ⁶⁰ Le una aa kii, ki bui ke bi ga yin u ke Jǝnn la.

⁶¹ Le bi bui u, “Unii ubaa aa kpa liy-imbil limina nimi aamaal ponn ni.”

⁶² Le bi di biñaal len ute chee, ki baa u ke u ban ke bi yi waabo kinye.

⁶³ Le u bui bi ke bi tii u kigbañ. Baah tii u na, le u ñmee ke, “Waayimbil le ye Jǝnn.” Le ni gar bi mǝmǝk pam.

⁶⁴ Libuul ngbaan ni le Sekaria aalam-bil lǝkr. Le u piin ki bi len ki pak Uwumbər. ⁶⁵ Le ijawaan chuu bidoyaab mǝmǝk. Le Judea aatim mumǝk bi ñijoo ponn ni na aanib ñun tibər ngbaan.

⁶⁶ Ni nan ña binib bimǝk ñun ti na ilandak. Le bi baa ke, “Ubo ngbaan ga li ye ba aanibol?” Ba pu? Uwumbər aañaal nan bi u pu.

Sekaria aah pak Uwumbər pu na

⁶⁷ Le Uwumbər Aafuur Nyaan gbiin Sekaria, u ye Jǝnn aate na, le ki cha u len Uwumbər aabər:

⁶⁸ “Cha ti pak Tidindaan u ye timi Israel yaab Aawumbər na.

U dan nan ter waanib, ki nyan bi tinaagbiir ni,

⁶⁹ ki tii timi unii u ga gaa timi lii, ki kpa mpǝn,

ki ye waatutunn Ubər David aamaal ponn ni aanii ubaa na.

⁷⁰ U nan cha waabǝnabtiib chain len kina n-yaayoonn na ki joo cha.

⁷¹ U nan puu tipuur ke u ga nyan timi, timi aadim aañaal ni, ni bimǝk nan timi na aañaal ni, aan ti ñmar.

⁷² U nan len ke u ga san tiyaajatiib kinimbaak, ki teer waah puu tipuur ti ye chain na bər.

⁷³ U nan puu tipuur tii tiyaaja Abraham,

⁷⁴ ke u ga nyan timi, timi aadim aañaal ni,

aan ti dii u ki taa li san ijawaan,

⁷⁵ ki li bi chain, ki li kpa mbimbinyaan u chee n-yoonn mǝmǝk.

⁷⁶ Si, maabo, bi ga yin si ke Uwumbər u kaa kpa ñeen aatǝ na aabǝnabr.

Aa ga loln ni Tidindaan pu nsan, ki toor nsan tii u,

⁷⁷ ki tuk waanib ke u ga di cha baatun-wanbir pinn bi, ki gaa bi lii;

⁷⁸ ba pu? timi Aawumbər kpa tibulchinn, ki san timi kinimbaak.

U yaa gaa timi lii kan,

ni ga li bi ke nwiin aah puu ni pu na.

⁷⁹ Ni ga woln binib bi bi mbǝmbǝn ni ki san nkun ijawaan na pu, ni ga mǝk timi nsan mu ga tii timi nsuudoon na.”

⁸⁰ Le ubo ngbaan muun, ki dii Uwumbər ni usui mǝmǝk, le ki nan bi nteersakpiin ni, ki ti saa buyoonn u piin ki bi tuk Israel yaab Uwumbər aabər na.

2

Baah ma Yesu pu na (Matiu 1.18-25)

¹ N-yoonn ngbaan le Ubər kpaan Sisa Agustus len ke binib mǝmǝk kuun ni ki nan ñmee baayimbil, u lik baah wiir pu na. ² Baah kahn binib kina njan pu na, Kirinius le nan ye Siria aatiñ aaninkpel. ³ Le binib mǝmǝk buen bido aatiñ ni, bi ti ñmee baayimbil.

⁴ Josef nan ye Ubər David aamaal ponn ni aanii ubaa la. Nima pu na, u nan nyan Nasaref, kitiñ ki bi Galilee aatiñ ni na, le ki buen Ubər David aatiñ, ki bi yin ki ke Betlehem, ki bi Judea aatiñ ni na. ⁵ Le u ni upuu Mari, u kpa lipuul na, buen bi ti ñmee baayimbil. ⁶ Baah bi Betlehem aatiñ ni na, le ni ñeer u maa ubo. ⁷ Le u ma waajan aabijabo, ki di u poo likekeln ni, ki di u di ña tiwakor aah ñmǝ timoor daka u ponn ni na; mpaan aa nan ki bi bicham aadiik ponn ni ke bi koo.

Uwumbər aatuuntiib aah fuu ni bipihdam chee pu na

⁸ Bipihdam bibaa nan bi nima chee timoor ni, ki kpa baapiih ki lik i kinyeek. ⁹ Le Uwumbər aatuun dan bi chee. Le Uwumbər aawiihn woln bi pu. Le ijawaan chuu bi sakpen. ¹⁰ Le Uwumbər aatuun ngbaan bui bi, “Taa san ijawaan man. M joo ni tibənyaan ti ga tii binib məmək mpopiin sakpen na la. ¹¹ Kinyeek kee bi ma unii u ga gaa nimi lii na, Ubər David aatiŋ ni. Uma le ye Tidindaan Kristo.* ¹² Ni ga kan ubo ngbaan aah poo nkeken ni, ki də tiwakor aah n̄m̄o timoor daka a u ponn ni na. Nima le ga li ye liməkl ki tii nimi.”

¹³ Libuul ngbaan ni le Uwumbər aatuuntiib bi wiir sakpen na fuu ni ntuun ngbaan chee, le ki pak Uwumbər, ki len ke,

¹⁴ “Cha ti nyuŋ Uwumbər u bi paacham na.

Lifuur ga li bi dulnyaa wee ni.

Uwumbər san binib kinimbaak la.”

¹⁵ Le Uwumbər aatuuntiib ngbaan gir buen paacham. Le bipihdam ngbaan bui təb, “Cha ti buen Betlehem aatiŋ ni dandana, ki ti lik Uwumbər aah tuk timi ke tiwan ni ŋa nima na.”

¹⁶ Le bi buen mala, ki ti kan Mari, ni Josef, ni ubo ngbaan. Ubo ngbaan də tiwakor aah n̄m̄o timoor daka a u ponn ni na. ¹⁷ Bipihdam ngbaan aah kan u na, le bi tuk binib Uwumbər aatuun ngbaan aah tuk bi ubo ngbaan aabər pu na. ¹⁸ Binib bimək ŋun bipihdam ngbaan aah len pu na, le ni gar bi. ¹⁹ Mari le teer tibər timina məmək, ki dakl lik taatataa usui ni. ²⁰ Le bipihdam ngbaan gir buen baapiih chee timoor ni. Baah cha na, le bi nyuŋni Uwumbər ki pak u, baah kan ki ŋun pu na məmək pu; bi kan ki ŋun Uwumbər aatuun ngbaan aah tuk bi pu na.

Baah yin Yesu liyimbil pu na

²¹ Ubo ngbaan aawiin iniin daal le ni ŋeer bi gii uchakpaln. Le bi yin u

ke Yesu. Buyoonn Mari aa nan kee dek lipuul na, le Uwumbər aatuun ngbaan nan bui u ke bi yin u kina.

Baah di Yesu ki di tii Uwumbər pu na

²² Buyoonn ni ŋeer bi ŋa Mari chain, Moses aakaal aah mək pu na, le bi di ubo ngbaan buen Jerusalem, bi ti di u tii Uwumbər. ²³ Ni ŋmee Uwumbər aakaal aagbaŋ ni ke bi di njan aabi-jabo mək ki di tii Uwumbər. ²⁴ Le Josef ni Mari toor kitork ki tii Uwumbər, waakaal aah len pu na. Nkaal ngbaan len ke bi di ŋinanjel ŋilee, bee mbərnanjibim mulee ki di toor kitork ngbaan.

²⁵ Uja ubaa nan bi Jerusalem aatiŋ ni. Bi nan yin u ke Simeonn. U nan ye uninyaan la, ki dii Uwumbər aakaal məmək mbaməm, ki lik bundaln Uwumbər ga nyan Israel yaab baafalaa ni na. Uwumbər Aafuur Nyaan nan bi u chee, ²⁶ ki nan mək u ke waan kpo, see u kan Uwumbər aanii Kristo u ga gaa binib lii na waahr. ²⁷ Uwumbər Aafuur Nyaan nan cha u koo Uwumbər Aadichal ni, le Yesu aate ni una joo ni Yesu ki di koo ni Uwumbər Aadichal ni, bi ti di u tii Uwumbər. Buyoonn bi di u koo ni na ²⁸ le Simeonn gaa u unjaal ni, le ki pak Uwumbər, ki bui ke,

²⁹ “Uwumbər, aa ga ŋmaa cha saatu-tunn nya dulnyaa wee ni, nsu-udoon ni;

ba pu? dandana aa ŋa saah nan len pu na,

³⁰ ki cha nnimbil kan Saabo u ga gaa timi lii na.

³¹ Aa nan len ke aa ga tun ni u dulnyaa wee ni.

Dandana wee u ga nya, aan binib məmək bee waabər.

³² U ye nwiihn ki ga woln binib bi kaa ye Israel yaab na aanimbil. U pu, le binib ga nyuŋ saanib Israel yaab.”

³³ Simeonn aah len ubo ngbaan aabər kina na, le ni gar ute ni una.

³⁴ Le Simeonn ŋa Uwumbər aanyoor ŋa bi pu, le ki bui ubo ngbaan aana

* **2:11** : Hiibru aaliin ni, bi yin Kristo ke Masiya. Masiya aatataa le ye ke bi di olif aakpan kpir unii aayil pu ki mək ke u ye Uwumbər yoo.

Mari, “Uwumbər nyan ubo ngbaan ke u sunn timi Israel yaab ponn ni pam taab, ki nyun ti ponn ni pam mu. U ye liməkl li binib pam ga yii li na. ³⁵ Nima le ga kpiir baah dak pu bisui ni na. Aasui mu ga bii sakpen a, ki ga li wu ke unyoohn na.”

³⁶ Le upininkpel ubaa, u ye Uwumbər aabənabpii, aan bi yin u ke Ana na, mu nan bi. U nan ye Fanuel aabisal, ki ye Aser aanibol ponn ni aanii ubaa la. U nan por sakpen a. U nan bi uchal chee nibin nilole, le uchal kpo cha u, le u ye ukpopii. ³⁷ U nan ye nibin imonko inaa ni ninaa aanii la. U nan bi Uwumbər Aadichal ni n-yoonn məmək, ki dooni u nwiin pu ni kinyeek, ki lulni buməb, ki mee u. ³⁸ N-yoonn ngbaan le u mu fuu ni, ki dooni Uwumbər ubo ngbaan pu, le ki di waabər tuk Jerusalem aanib bimək lik buyoonn Uwumbər ga gaa bi lii na.

Baah gir ni Nasaref aatiŋ ni pu na

³⁹ Yesu aate ni una nan ŋa Uwumbər aakaal aah len pu na məmək, le ki gir kun bido aatiŋ Nasaref ki bi Galilee aatiŋ ni na. ⁴⁰ Le ubo ngbaan muun, ki moo kan mpəən, ki kpa nlan sakpen. Le Uwumbər aanyoor nan bi u pu.

Yesu aah bi Uwumbər Aadichal ni pu na

⁴¹ Libiln mək, ute ni una nan chaa Jerusalem, buyoonn Juu yaab ji Lakr-jer aajim† ⁴² Yesu aah nan ti saa nibin kipiik ni nilee na, le bi buen Jerusalem bi ti ji njim ngbaan, baah ŋani pu nibin məmək na. ⁴³ Bi nan bi nima ki ti saa buyoonn njim ngbaan aawiin doo na, le ki gir chaa kun. Le Yesu u nan laa ye ubo na gaar Jerusalem ni. Ute ni una mu aa nyi. ⁴⁴ Bi dak ke u bi usachun ŋeen aatətib ponn ni. Le bi chuun nwimən aasachuln, le ki nin ban u bidoyaab ponn ni, kaa kan u. ⁴⁵ Baah kaa kan u na, le bi gir buen Jerusalem ponn ni, ki ti chuun ban u. ⁴⁶ Iwiin itaa daal le bi ti kan u Uwumbər Aadichal ni.

U ka biməməkniinkpiib aakaasisik ni, ki pel baah len pu na, ki mu baa bi mbaan, ⁴⁷ ki kpa nlan ki bee baah len pu na aatataa, ki giin kii bi mbaməm. Nima le ni gar binib bimək ŋun na. ⁴⁸ Ute ni una aah kan u na, le ni gar bi pam. Le una baa u, “Maabo, ba ŋa aa ŋa timi kina? M ni aate ban si ni mpombiin.”

⁴⁹ Le u baa bi, “Ba pu ni ban mi? Naa nyi ke ni ye ke m li bi Nte Uwumbər aatuln ni ii?” ⁵⁰ Le baa bee waah len pu na aatataa.

⁵¹ Le u dii bi ki gir Nasaref aatiŋ ni, le ki kii biməi. Le una joo tibər timina məmək usui ni. ⁵² Yesu nan muun ki moo kan nlan, le ki kan kipak binib ni Uwumbər mu chee.

3

Jənn u muini binib nnyun ni na aah moon Uwumbər aabər pu na

(*Matiu 3.1-12; Mak 1.1-8; Jənn 1.19-28*)

¹ Buyoonn Ubər kpaan Tiberius Sisa nan jin waanaan nibin kipiik ni ŋiŋmu ni, aan Pontius Pailat mu ye Judea aatiŋ aaninkpel, Herod mu ye Galilee aabər, aan unaal Filip mu ye Iturea aatiŋ, ni Trakonitis aatiŋ aabər, Lisanius mu ye Abilene aatiŋ aabər, ² aan Anas ni Kayafas mu ye Uwumbər aatotoorninkpiib na, n-yoonn ngbaan le Jənn u ye Sekaria aajapəən na nan bi nteersakpiin ni. Le Uwumbər len u chee tibər nima. ³ Le u bə dii Jəddann aaməəl aatingbaan ni, ki mooni ke, “Kpeln nimi aabimbin man, aan m muin nimi nnyun ni, le Uwumbər ga di cha nimi aatunwanbir pinn nimi.” ⁴ Waah ŋa kina na, le ni gbiin Uwumbər aabənabr Aisaya aah nan ŋmee pu Uwumbər Aagbaŋ ni na ke,

“Unii ubaa bi nteersakpiin ni ki tar,
“Toor Uwumbər aasan man
ki ŋa waasan mu li tok ki tii u.

⁵ Bi ga di titan gbiin tifatann məmək, ki ber njoo ni ŋigongon məmək lii taab,

† 2:41 : Bi nan ji Lakr-jer aajim ke bi teer bundaln Uwumbər aatuun u ku binib na nan lakr bi pu jer na. Lik Nnyam 12.1-27; Ikaal 16.1-8.

ki naar isan imək gər na,

ki ɲa isan imək kaa joon na, i li
joon tii u.

⁶ Binib məmək ga kan Uwumbər aah
ga gaa bi lii pu na.’ ”*

⁷ Le kinipaak nan dan Jənn chee,
ki ban ke u muin bi nnyun ni. Le u
baa bi, “Nimi ijagen aabim, ɲma sur
nimi ke ni nya ntafadaan mu choo na
ni? ⁸ Ni li tun lituln li ga mək ke ni sil
kpeln nimi aabimbin na, ki taa bui ke
niyaaja aah ye Abraham na, nima le
ga cha ni nyan ntafadaan ni. M tuk
nimi la, Uwumbər ga ɲmaa di ɲitakpal
ɲimina kpaln Abraham aayaabitiib.
⁹ Dandana wee Uwumbər toor kichək
ke u ti gaa isui imək kaa lu ɲisubil ɲi
ɲan na, ki di ɲa mmii ni.”

¹⁰ Le kinipaak ngbaan baa u, “Kina
kan, ti ga ɲa kinye?”

¹¹ Le u bui bi, “Unii u kpa ɲibəkul
ɲilee na, u tii unii u kaa kpa libaa na.
Unii u mu kpa tijikaar na, u yakr tii
unii u kaa kpa na.”

¹² Bilampoogaab mu nan dan u
chee, ki ban ke u muin bi nnyun ni,
le ki baa u, “Uməmək, ti mu ga ɲa
kinye?”

¹³ Le u bui bi, “Ni taa gaa ɲimombil
ki jer baah siin nimi pu na.”

¹⁴ Le butəb aajab mu baa u, “Ti mu
ga ɲa kinye?”

Le u bui bi, “Ni taa gaa unii ubaa
aamombil mpəon man, ki taa galn
unii u kaa kpa taani na. Cha ninimbil
gbiin nimi aapal.”

¹⁵ Jənn pu, le binib aalandak fii. Bi
məmək baa bisui ni ke, “U ye Kristo u
ga gaa timi lii na aan waa ye?” ¹⁶ Le
Jənn bui bi məmək, “Mma muin nimi
nnyun ni la. Tə, unii u jer mi na mu
choo. Maa ɲeer ke m gbiln waanaatak
aanmin ki tii u. Uma le ga muin nimi
Uwumbər Aafuur Nyaan, ni mmii ni.
¹⁷ U joo waayikpimbik unjaal ni, u ti
chaar waajikaar, ki di njikaabim ɲa
lipil ni, ki di tigbengbir see mmii mu
kaan junn na ni.”

¹⁸ Kina le Jənn nan sur binib ng-
baan, ki di ɲiməbon aabəɲ kpee ki sur

bi, ki mooni tibənyaan ngbaan. ¹⁹ U
nan sur Ubər Herod mu. Herod nan
gaa unaal aapuu Herodias, ki ki tun
titunwanbir sakpen ki kpee. Nima
le cha Jənn nan sur u. ²⁰ Le Herod
ki tun titunwanbir tiken ki kpee, ki
chuu Jənn laɲ kiyondiik ni.

*Jənn aah muin Yesu nnyun ni pu na
(Matu 3.13-17; Mak 1.9-11)*

²¹ Jənn aah nan muin binib nnyun
ni na, le u muin Yesu mu nnyun ni.
Le Yesu mee Uwumbər. Waah bi mee
Uwumbər na, le kitaapaak chuu piir.
²² Le Uwumbər Aafuur Nyaan sunn
ni, ki nan təɲ u pu, ki naahn linanjel.
Le nneel nyan ni paacham ki len, “Aa
ye Njapəon u m gee si na la. Nnimbil
gbiin si.”†

*Yesu aayaajatiib ponn ni aayimbil
(Matu 1.1-17)*

²³ Buyoonn Yesu naahn ke waah ɲa
ɲibin piitaa aanii na, le u piin ki tuk
binib Uwumbər aabər. Binib nan dak
ke u ye Josef aajapəon la.

Josef nan ye Heli aajapəon,

²⁴ Heli mu nan ye Matat aajapəon,
Matat mu nan ye Liifai aajapəon,
Liifai mu nan ye Melki aajapəon,
Melki mu nan ye Janai aajapəon,
Janai mu nan ye Josef aajapəon,

²⁵ Josef mu nan ye Matatias aa-
japəon, Matatias mu nan ye
Amos aajapəon,

Amos mu nan ye Nahum aajapəon,
Nahum mu nan ye Esli aajapəon,
Esli mu nan ye Nagai aajapəon,

²⁶ Nagai mu nan ye Maaf aajapəon,
Maaf mu nan ye Matatias aa-
japəon,

Matatias mu nan ye Semeinn aa-
japəon, Semeinn mu nan ye Josek
aajapəon,

Josek mu nan ye Joda aajapəon,

²⁷ Joda mu nan ye Joanann aa-
japəon, Joanann mu nan ye Resa
aajapəon,

Resa mu nan ye Serubabel aa-
japəon, Serubabel mu nan ye
Sealtiel aajapəon,

Sealtiel mu nan ye Neri aajapəon,

* 3:6 : Lik Aisaya 40.3-5. † 3:22 : Lik Aisaya 42.1.

28 Neri mu nan ye Melki aajapɔɔn,
 Melki mu nan ye Adi aajapɔɔn,
 Adi mu nan ye Kosam aajapɔɔn,
 Kosam mu nan ye Elmadam aajapɔɔn,
 Elmadam mu nan ye Er aajapɔɔn,
 29 Er mu nan ye Josua aajapɔɔn,
 Josua mu nan ye Elieser aajapɔɔn,
 Elieser mu nan ye Jorim aajapɔɔn,
 Jorim mu nan ye Matat aajapɔɔn,
 Matat mu nan ye Liifai aajapɔɔn,
 30 Liifai mu nan ye Simeonn aajapɔɔn,
 Simeonn mu nan ye Juda aajapɔɔn,
 Juda mu nan ye Josef aajapɔɔn,
 Josef mu nan ye Jonam aajapɔɔn,
 Jonam mu nan ye Eliakim aajapɔɔn,
 31 Eliakim mu nan ye Melea aajapɔɔn,
 Melea mu nan ye Mena aajapɔɔn,
 Mena mu nan ye Matata aajapɔɔn,
 Matata mu nan ye Natann aajapɔɔn,
 Natann mu nan ye Ubɔr David aajapɔɔn,
 32 Ubɔr David mu nan ye Jese aajapɔɔn,
 Jese mu nan ye Obed aajapɔɔn,
 Obed mu nan ye Boas aajapɔɔn,
 Boas mu nan ye Salmonn aajapɔɔn,
 Salmonn mu nan ye Nasonn aajapɔɔn,
 33 Nasonn mu nan ye Aminadab aajapɔɔn,
 Aminadab mu nan ye Adminn aajapɔɔn,
 Adminn mu nan ye Arni aajapɔɔn,
 Arni mu nan ye Hesronn aajapɔɔn,
 Hesronn mu nan ye Peres aajapɔɔn,
 Peres mu nan ye Juda aajapɔɔn,
 34 Juda mu nan ye Jakob aajapɔɔn,
 Jakob mu nan ye Aisak aajapɔɔn,
 Aisak mu nan ye Abraham aajapɔɔn,
 Abraham mu nan ye Tera aajapɔɔn,
 Tera mu nan ye Nahor aajapɔɔn,
 35 Nahor mu nan ye Serug aajapɔɔn,
 Serug mu nan ye Reu aajapɔɔn,

Reu mu nan ye Peleg aajapɔɔn,
 Peleg mu nan ye Eber aajapɔɔn,
 Eber mu nan ye Sela aajapɔɔn,
 36 Sela mu nan ye Kainann aajapɔɔn,
 Kainann mu nan ye Afaksad aajapɔɔn,
 Afaksad mu nan ye Sem aajapɔɔn,
 Sem mu nan ye Nowa aajapɔɔn,
 Nowa mu nan ye Lamek aajapɔɔn,
 37 Lamek mu nan ye Metusela aajapɔɔn,
 Metusela mu nan ye Enok aajapɔɔn,
 Enok mu nan ye Jared aajapɔɔn,
 Jared mu nan ye Mahalaleel aajapɔɔn,
 Mahalaleel mu nan ye Kenann aajapɔɔn,
 38 Kenann mu nan ye Enos aajapɔɔn,
 Enos mu nan ye Sef aajapɔɔn,
 Sef mu nan ye Adam aajapɔɔn,
 Uwumbɔr le nan naan Adam.

4

Kinimbɔɔn aah tɔɔn Yesu pu na (Matu 4.1-11; Mak 1.12-13)

1 Yesu, u nan gbii Uwumbɔr Aafuur Nyaan na nan nyan Jɔɔdann aamɔɔl chee. Le Uwumbɔr Aafuur Nyaan cha u buen nteersakpiin ni,² le kinimbɔɔn ti tɔɔn u nima, iwiin imonko ilee. Iwiin imonko ilee ngbaan Yesu aa jin nibaa. Le iwiin ngbaan aah jer na, nkon chuu u.

3 Le kinimbɔɔn bui u, “Aa yaa ye Uwumbɔr Aajapɔɔn kan, bui litakpal limina aan li kpaln tijikaar.”

4 Le Yesu bui ki ke, “Ni ηmee Uwumbɔr Aagban ni ke, ‘Tijikaar baanja aan ηmaa tii unii limɔfal.’ ”

5 Le kinimbɔɔn di u buen lijoal li fɔk na paab, ki ti mɔk u dulnyaa wee ni aanaan mɔmɔk libuul ngbaan ni,⁶ le ki bui u, “M ga di mpɔɔn mumina mɔmɔk, ni mu aawangol tii si. Bi nan di ni mɔmɔk tii mi la. M mu ga ηmaa di ni tii unii u m ban na.⁷ Aa yaa gbaan nnimbiin ni ki pak mi kan, sin le ga li yeh ni mɔmɔk.”

8 Le Yesu bui ki ke, “Ni ηmee Uwumbɔr Aagban ni ke, ‘Li pak

Aadindaan Uwumbər ki dii uma baanja.’”

⁹ Le kinimbəŋ di u buen Jerusalem, ki ti di u təŋ Uwumbər Aadichal paab, le ki bui u, “Aa yaa ye Uwumbər Aajapəən kan, lir ni kitin; ¹⁰ ni n̄mee Uwumbər Aagban ni ke, ‘U ga tuk waatuuntiib ke bi li lik si.

¹¹ Le bi ga li joo si biŋaal ni, aataal taa gbeer litakpal.’”

¹² Le Yesu bui ki ke, “Uwumbər Aagban len ke, ‘Taa təŋ Aadindaan Uwumbər.’”

¹³ Kinimbəŋ aah təŋ Yesu ntəŋ məmək ki ti doo na, le ki laa siir cha u.

Yesu aah piin waatuln Galilee aatin ni pu na

(Matiu 4.12-17; Mak 1.14-15)

¹⁴ N-yoonn ngbaan le Yesu gir kun Galilee aatin ni. Uwumbər Aafuur Nyaan aapəən mu bi u ni. Le waayim-bil moon Galilee aatingbaan məmək ni. ¹⁵ Le u koo mmeen aadir ni, ki tuk binib Uwumbər aabənyaan. Le binib məmək nyuŋ u.

Nasarefaatin aaniib aah yii Yesu pu na

(Matiu 13.53-58; Mak 6.1-6)

¹⁶ Yesu nan ti fuu Nasaref aatin, baah nan kpiin u nin chee na. Juu yaab aakpaakool daal, le u koo mmeen aadiik ni, waah n̄ani pu n-yoonn məmək na. Le u fii sil ke u karn Uwumbər Aagban ni. ¹⁷ Le bi nan di Uwumbər aabənabr Aisaya aagban di tii u. Le u kpar kigban ngbaan, ki kan nin chee n̄mee ke,

¹⁸ “Uwumbər Aafuur Nyaan bi m ni; u nyan mi ke m tuk bigiim tibənyaan tee.

U tun ni mi ke m nan səŋ binib bi kpa mpombiin na aasui,

ki tuk binaagbiib ke m gaa bi lii la,

ki tuk bijoom ke m likr binimbil, ki nyan bifalaadam baafalaa ni,

¹⁹ ki tuk binib ke buyoonn Uwumbər ga gaa waanib lii na fuu ni.”*

²⁰ Le Yesu ki kpab kigban ngbaan, ki ki giin ki tii mmeen aadiik ni aatotoor ngbaan, le ki kal. Le binib bimək bi mmeen aadiik ni na aanim-bil kal u pu. ²¹ Le u bui bi, “Naah n̄un Uwumbər Aagban ni aabər ti din wee na gbiin la.”

²² Le bi məmək pak u. Waah len iliinyaan pu na, le ni gar bi pam. Le bi baa təb, “Waa ye Josef aajapəən la aa?”

²³ Le u bui bi, “M bee ke ni ga bui mi liyataŋakl limina, ‘Dəkta, tii aabaa laafee.’ Ni ga ki bui mi, ‘Ti n̄un saah tun lijinjir aatun Kapenaum aatin ni pu na. Tun kina do chee na, saatin ponn ni.’ ²⁴ M tuk nimi mbamən la, binib aan nyuŋ Uwumbər aabənabr ubaa udo aatin ni.

²⁵ “Li pel man, Elaija aayoonn na, utaal aa nan nun n̄ibin n̄itaa ni in̄mal iloob. Le nkon sakpem lir kitin ngbaan ni. N-yoonn ngbaan Israel yaab ponn ni bikpopiib nan bi ki wiir. ²⁶ Uwumbər mu aa nan tun Elaija u ti ter bi ponn ni ubaa. U nan tun u Sarefaf aatin, ki bi Saidonn aatin ni na, ke u ti ter ukpopii u bi nima na. ²⁷ Uwumbər aabənabr Elaisa aayoonn na, bikəndam nan bi Israel yaab ponn ni ki wiir; le Uwumbər aa cha bi ponn ni ubaa pəək. Naamann, u nan ye Siria aatin aanii na baanja le u nan cha u pəək.”

²⁸ Yesu aah len kina na, le binib bimək bi mmeen aadiik ni na gee liŋuul sakpen, ²⁹ le ki fii, ki chuu nyan u kitin ngbaan ni, ki di u buen baatin aah bi lijool li paab na, bi ti di u lii lijool ngbaan aataab. ³⁰ Le u bə dii bikaasisik ni ki buen.

Yesu aah nyan tiyayaar uja ni pu na (Mak 1.21-28)

³¹ U nan fuu Kapenaum, kitin ki bi Galilee aatin ni na. Le Juu yaab aakpaakool daal u koo mmeen aadiik ni, ki ti tuk binib Uwumbər aabər.

³² Waah tuk bi tibər ti na, le ni gar bi pam. Ba pu? waabər nan kpa mpəən.

³³ Le uja u tiyayaar joo u na bi mmeen aadiik ngbaan ni, le ki teen mpəən

* 4:19 : Lik Aisaya 61.1-2.

pu ke, ³⁴ “Sin Yesu u ye Nasaref aatin aanii na, aa ban ba ti chee? Aa dan aa nan ŋa timi yoli la aa? M nyi si. Aa ye Uwumbər aanii u ye chain na la.”

³⁵ Le Yesu kae tiyayaar ngbaan, ki len ke, “Ŋmim. Di uja ngbaan lii.” Le tiyayaar ngbaan di u lii kitin, ki nyan cha u. Taah lii u kitin na, naa ŋa u nibaa.

³⁶ Le ni gar bi məmək pam. Le bi baa tɔb, “Ba aabɔboln sɔ? U kpa yiko ni mpɔɔn le ki tuk tiyayaar ke ti di binib lii. Le ti kii waamɔb.” ³⁷ Le Yesu aayimbil moon ŋipepel məmək, nima chee.

Yesu aah tii bibum pam laafee pu na
(*Matiu 8.14-17; Mak 1.29-34*)

³⁸ Yesu nan nyan mmeen aadiik ni, ki buen Simonn aadichal ni. Le Simonn aapuu aana aawon toŋ sakpen. Le bi mee Yesu ke u ter u. ³⁹ Le Yesu dan nan sil jonn u pu, le ki kae iween i joo u na. Le uwon sɔŋ. Libuul ngbaan ni le u fii, ki chann bi tichann.

⁴⁰ Tɔ, nwiin aah bi lir na, le binib bimək kpa bibum bido na joo ni bi Yesu chee. Le iween aabɔŋ aabɔŋ joo bi. Le u di unaal paan bi məmək pu, ki cha bi pɔək. ⁴¹ Le tiyayaar mu di binib pam lii, ki teen ke, “Aa ye Uwumbər Aajapɔɔn la.”

Tiyayaar ngbaan bee ke u ye Kristo u gaa binib lii na. Nima pu le u kae ti, kaa cha ti len tibaa.

Yesu aah tuk binib Uwumbər aabər Judea aatin ni pu na
(*Mak 1.35-39*)

⁴² Naah woln kichakpinaanyeeek ni na, le u nyan nima, ki buen nibaa chee, ki ti bi ubaa. Le kinipaak ngbaan bi ban u. Baah ti kan u na, le bi gan u ke u taa buen cha bi. ⁴³ Le u bui bi, “See m buen ntim muken ponn ni, ki ti tuk bi mu Uwumbər aanaan aabɔnyaan. Nima le cha Uwumbər tun ni mi.”

⁴⁴ U nan bɔ dii Juu yaab aatim ni, le ki koo mmeen aadir ni, ki tuk binib Uwumbər aabər.

5

Yesu aah yin njan aadidiliib pu na
(*Matiu 4.18-22; Mak 1.16-20*)

¹ Daalbaadaal le Yesu nan si Genesaret Aanyusakpem aagbaan,* le kinipaak gob u, ki mueni u, bi ŋun Uwumbər aabər. ² Le u kan inɔi ilee nnyusakpem aagbaan. Bijanbam aa bi i ponn ni. Bi nan bi nibaa chee, ki bi finni baapər. ³ Le Yesu koo buŋɔb bubaa ponn ni, bu ye Simonn yaab na, le ki bui u ke u foor buen nnyun ponn ni siib. Baah foor siib na, le u kal nima chee buŋɔb na ponn ni, le ki tuk kinipaak ngbaan Uwumbər aabər.

⁴ Waah tuk bi ti doo na, le u bui Simonn, “Buen nnyun aah nyoo nin chee na, aan ni ti mee tipər ngbaan ki chuu ijan.”

⁵ Le Simonn bui u, “Ndindaan, ti ban ijan kinyeek na mək linimaln, kaa kan nibaa. Tɔ, saah len pu na, m ga mee tipər na nnyun ni.” ⁶ Le bi mee tipər, ki chuu ijan pam. Le tipər ngbaan ban ti kar. ⁷ Le bi kab biŋaal ki yin biŋeen aatɔtiib bi bi buŋɔb buken ponn ni na ke bi dan nan ter bi. Le bi dan, ki nan nyan ijan ki gbiin inɔi ilee ngbaan məmək. Nima le cha inɔi ngbaan ban i mui. ⁸ Simonn Piita aah kan kina na, le u gbaan Yesu aan-imbii ni, ki bui u, “Ndindaan, siir m chee. M ye titunwanbirdaan la.”

⁹ Baah chuu ijan sakpen pu na, le ni gar Simonn ni binib bimək bi u chee na, ¹⁰ ni Sebedee aajapɔtiib Jems ni Jonn bi nan ye Simonn aatutuŋeertiib na. Le Yesu bui Simonn, “Taa san ijawaan. Dandana ki joo cha, aa ga li ban binib tii Uwumbər la.”

¹¹ Le bi dar baanɔi cha n-gbaan, ki di cha ni məmək, ki dii Yesu.

Yesu aah cha ukɔndaan pɔək pu na
(*Matiu 8.1-4; Mak 1.40-45*)

¹² Yesu nan bi kitin kibaa ni. Ukɔndaan ubaa mu bi nima. Waah kan Yesu na, le u dan nan gbaan unimbiin ni, ki di unimbil chin kitin,

* 5:1 : Genesaret Aanyusakpem: Bi ki yin mu ke Galilee Aanyusakpem la.

ki ganj u, le ki bui u, “Ndindaan, aa yaa gee kan, aa ga nmaa cha m pɔɔk.”

¹³ Le Yesu taln unjaal ki meeh u, ki bui u, “M gee. Aa pɔɔk.” Libuul ngbaan ni, le u pɔɔk. ¹⁴ Le Yesu bui u, “Taa tuk unii ubaa. Li cha Uwumbɔr aatotoor chee, ki ti di aabaa mɔk u, ki toor kitork tii Uwumbɔr ke Moses aakaal aah siin pu na. Nima le ga mɔk binib ke aa pɔɔk a.”

¹⁵ Le Yesu aayimbil moo moon nipepel mɔmɔk. Le kinipaak sakpen kuun u chee ke bi njan waah len pu na, ki ban ke u cha bi ponn ni bi ye bibum na pɔɔk. ¹⁶ N-yoonn, n-yoonn kan, le u ti nya bi chee, ki buen kipɔɔk ni, u ti mee Uwumbɔr.

Yesu aah cha uja u aawon faan na pɔɔk pu na

(Matiu 9.1-8; Mak 2.1-12)

¹⁷ N-yoonn ngbaan le Yesu nan bi tuk binib Uwumbɔr aabɔr. Le Farisii yaab ni ikaal aamɔmɔkb bi nyan ni Galilee aatingbaan ni, ni Judea aatingbaan ni, ni Jerusalem na, nan ka u chee. Uwumbɔr aapɔɔn nan bi u chee, le u cha bibum pɔɔk. ¹⁸ Le bijab bibaa luln ni uja u aawon faan na likekeln ni, ki ban bi di u koo ni kidiik ni, ki di u bil Yesu aanimbiin ni. ¹⁹ Binib aah nan wiir pu na, baa kan mpaan bi koo ni. Le bi jon kidiik ngbaan paab,† le ki chee liboln, ki di u di luln ni, ki di u bil kidiik ponn ni, Yesu aanimbiin ni. ²⁰ Le Yesu kan baah gaa u ki kii pu na, le ki bui uja u aawon faan na, “Njɔ, m di cha saatunwanbir pinn si.”

²¹ Waah len kina na, le Uwumbɔr aakaal aamɔmɔkb ni Farisii yaab dak bisui ni ke, “U ye nmaa ki sii Uwumbɔr? Ubaa aan nmaa di cha pinn titunwanbir see Uwumbɔr baanja.”

²² Yesu nan bee baah dak pu na, le ki baa bi, “Ba pu ni dak kina nisui ni? ²³ Maah len ke m di cha waatunwanbir pinn u na le pɔɔ aan m yaa len ke ‘Fiin ki li chuun’ le pɔɔ? ²⁴ M ga mɔk nimi ke min Unibɔn Aabo kpa mpɔɔn dulnyaa wee ni ke m di cha pinn titunwanbir.” Waah len kina

na, le u bui uja u aawon faan na, “M bui si la, fii ki yoor saawandookaan ki li chaa kun.”

²⁵ Libuul ngbaan ni le u fi binimbil ni, ki yoor waawandookaan, ki chaa kun, le ki chuun nyunni Uwumbɔr. ²⁶ Le ni gar bi mɔmɔk pam. Le bi nyun Uwumbɔr, ki san ijawaan, ki bui ke, “Din, le ti kan lijinjiiir aawan.”

Yesu aah yin Liifai pu na

(Matiu 9.9-13; Mak 2.13-17)

²⁷ Nee aapuwɔb, le Yesu nyan nima. Waah cha na le u kan ulampoogaar ubaa, bi nan yin u ke Liifai. U ka baah gaal lampoo nin chee na. Le Yesu bui u, “Li dii mi.” ²⁸ Le u di cha waawan mɔmɔk ki fii, ki dii u.

²⁹ Le Liifai nja tijikaar sakpen waadichal ni ki tii Yesu. Le bilampoogaab pam ni binib biken dan nan ka ji bi chee tijikaar. ³⁰ Le Farisii yaab ni Uwumbɔr aakaal aamɔmɔkb bi mu ye Farisii yaab na bi njan, le ki baa Yesu aadidiliib, “Ba nja ni ni bilampoogaab ni titunwanbirdam kpaan ki ji tijikaar ki nyu?”

³¹ Le Yesu bui bi, “Binib bi kpa laafee na aa ban dɔkta, see bi bun na le ban dɔkta. ³² Maa dan ke m nan yin bininyaam. M dan ke m nan yin titunwanbirdam ke bi nan kpeln baabimbin la.”

Kimɔlul aabɔr

(Matiu 9.14-17; Mak 2.18-22)

³³ Binib bibaa nan dan ki nan tuk Yesu, “Jɔnn aadidiliib ni Farisii yaab aadidiliib lulni bumɔb kpala kpala, ki mee Uwumbɔr. Le saadidiliib ma ji ki nyu.”

³⁴ Le u baa bi, “Ni ga nmaa cha bicham bi dan bi nan ji ubɔndinn aajim na lul bumɔb buyoonn upiidinn bi bi chee na aa? Aayii. ³⁵ N-yoonn choo, le bi ga chuu nyan upiidinn na bi chee mpɔɔn. N-yoonn ngbaan le bi ga lul bumɔb.”

³⁶ Le u ki nɔkl bi liyatanɔkl ke, “Ubaa aan chuu gii lekr libɔkupɔln aakekengeln ki ti di len libɔkukpɔkl.

† 5:19 : Bi yaa maa kidiik kan, baa di timoor pinn ki, kaa maa lidikokoln. Bi nan di idɔ paan puln tidir paab, le ki di titan pɔr biin. Bi nan maa njibimbin le ki taa joi kidiik aapaacham.

U yaa ŋa kina kan, u ga bii lipɔln na. Libɔkupɔln aageln ni libɔkukpokl ngbaan aa ŋak. ³⁷ Ubaa mu aan di ndawiin ki di ŋa kilookpok ponn ni. U yaa ŋa kina kan, kilookpok ngbaan ga puu ki bii. Ndaan na mu ga kpir. ³⁸ See bi di ndawiin ŋa kilooɔɔŋ ni. ³⁹ Unii mu yaa nyu ndakpaan kan, waan ki ban ndapɔm. U ga len ke mu kpok na le mɔ.”

6

Juu yaab aakpaakool daal aabɔr
(*Matiu 12.1-8; Mak 2.23-28*)

¹ Juu yaab aakpaakool libaa daal, le Yesu ni waadidiliib bɔ dii kisaak kibaa ponn ni. Le waadidiliib geei tijikaar ki per ki ŋmɔ. ² Le Farisii yaab bibaa nan baa bi, “Ba ŋa ni ŋani kina? Timi aakaal aa kii ke ni ŋa kina likpaakool daal.”

³ Le Yesu baa bi, “Naa karn Ubɔr David aah nan ŋa pu na aa? Nkon nan joo u ni waanib. ⁴ Le u koo Uwumbɔr Aadichal ni, ki di Uwumbɔr aaboroboro ŋman, ki joo tii waanib mu, bi ŋman. Baah ŋa kina na, le bi bii Moses aakaal mu len ke Uwumbɔr aatotoorb baanja le ga ŋmɔ boroboro ngbaan na.

⁵ “Tɔ, min Unibɔn Aabo le ye likpaakool daal mu Aadindaan.”

Yesu aah cha uja u aanjaal faan na pɔɔk pu na
(*Matiu 12.9-14; Mak 3.1-6*)

⁶ Juu yaab aakpaakool liken daal, le Yesu ki koo mmeen aadiik ni, ki tuk binib Uwumbɔr aabɔr. Le uja u aanjarii faan na bi nima. ⁷ Le Uwumbɔr aakaal aamɔmɔkb ni Farisii yaab lik Yesu, ke u ga cha u pɔɔk likpaakool daal aan waan cha u pɔɔk. Bi ban bi kan nsan aan ki galn u, ke u bii likpaakool daal. ⁸ Le Yesu bee baalandak, le ki bui uja u aanjaal faan na, “Dan nan sil do binib aanimbiin ni.” Le u fii ti sil nima. ⁹ Le Yesu baa bi, “Likpaakool daal kan, ti ŋa ni ŋan na aan ni kaa ŋan na? Ti tii unii limɔfal aan ti ku u? Timi aakaal mɔk timi kinye?” ¹⁰ Le u lik bi mɔmɔk,

le ki bui uja u aanjaal faan na, “Taln aanjaal.” Le u taln unjaal. Le mu pɔɔk.

¹¹ Le bi gee liŋuul Yesu pu pam, le ki kpokl baah ga ŋa u pu na.

Yesu aah nyan waakpambalb kipiik ni bilee pu na

(*Matiu 10.1-4; Mak 3.13-19*)

¹² N-yoonn ngbaan le Yesu jon lijool paab, u ti mee Uwumbɔr, le ki mee u kinyeek ngbaan ki ti woln kitaak. ¹³ Naah woln kichakpinaanyeek ni na, le u yin waadidiliib ke bi dan u chee, le ki nyan bi ponn ni bijab kipiik ni bilee, ki yin bi ke waakpambalb. ¹⁴ Baayimbil sɔ; Simonni u Yesu duln u ke Piita na, ni unaal Andru; ni Jems, ni Jonni, ni Filip, ni Batolomiu, ¹⁵ ni Mati, ni Tomas, ni Jems u ye Alfeus aajapɔɔn na; ni Simonni u nan ban u kuln waatiŋ aadim na; ¹⁶ ni Judas u ye Jems aajapɔɔn na; ni Judas Iskariot u ga nan kooh Yesu na.

Yesu aah moon Uwumbɔr aabɔr ki cha bibum pɔɔk pu na
(*Matiu 4.23-25*)

¹⁷ Le Yesu sunn ni lijool ngbaan paab, ki nan sil nin chee ŋak na. Waakpambalb ngbaan mu bi u chee. Binib bi dii u na mu bi u chee ki wiir. Kinipaak ki nyan ni Judea aatingbaan mɔmɔk ni, ni Jerusalem, ni nnyusakpem aatim Taya ni Saidonn aatingbaan ni na, mu bi nima. ¹⁸ Bi dan ke bi nan ŋun waaliin, ki ban ke u tii bi ponn ni bi ye bibum na laafee. Le u cha bi pɔɔk, ki cha binib bi tiyayaar joo bi na mu pɔɔk. ¹⁹ Le kinipaak ngbaan mɔmɔk ban ke bi di biŋaal meeh u; ba pu? mpɔɔn nyan u ni, ki cha bi mɔmɔk pɔɔk.

Uwumbɔr aanyoor ni tibɔbir aabɔr
(*Matiu 5.1-12*)

²⁰ Yesu nan lik waadidiliib le ki bui ke:

“Nimi bi ye bigiim na,

Uwumbɔr aanyoor bi ni pu;

nimi le yeh Uwumbɔr aanaan.

²¹ Nimi bi nkon joo nimi dandana na,

Uwumbɔr aanyoor bi ni pu;

ni ga nan ji ki bab.

Nimi bi wii dandana na,

Uwumbər aanyoor bi ni pu;
ni ga nan laa.

²² “Binib yaa nan nimi, ki yakr ni chee, ki sii nimi, ki yin nimi mbi-indam, min Unibən Aabo pu kan, Uwumbər aanyoor bi ni pu. ²³ Bi yaa ŋa nimi kina kan, ni li kpa mpopiin sakpen ki li məəni; ba pu? ni ga nan kan tinyoor sakpen paacham. Kina le biyaajatiib nan ŋa Uwumbər aabənabtiib falaa.

²⁴ Nimi biwankpadam, tibəbir ga li bi ni pu;

ba pu? ni puen kan ni mə na la.

²⁵ Nimi bi ji babr dandana na, tibəbir ga li bi ni pu.

Nkon ga nan chuu nimi.

Nimi bi laa dandana na, tibəbir ga li bi ni pu.

Ni ga nan li kpa mpombiin ki li wii.

²⁶ “Binib məmək yaa pak nimi kan, tibəbir ga li bi ni pu. Kina le biyaajatiib nan pak biŋmanŋmannim bi nan ŋmanni ke bi ye Uwumbər aabənabtiib na.”

*Naah ga ŋa nimi aadim pu na
(Matiu 5.38-48; 7.12a)*

²⁷ “M tuk nimi bi pel na, ni li gee nimi aadim man, ki ŋa binib bi nan nimi na tiŋann, ²⁸ ki ŋa Uwumbər aanyoor ŋa binib bi seei nimi na pu, ki mee Uwumbər tii binib bi ŋa nimi bakaa na. ²⁹ Unii yaa faa si kitapak kibaa kan, cha u faa kiken mu. Unii yaa gaa saakekeln aa chee kan, di saabəkul mu ki kpee u. ³⁰ Unii umək mee si tiwan na kan, tiin u. Unii yaa yoor saawan kan, taa bui u ke u giini ni. ³¹ Naah ban ke binib li ŋani nimi pu na, ni mu li ŋani bi kina.

³² “Ni yaa gee binib bi gee nimi na baanja kan, ni kpa tinyoor Uwumbər chee ee? Titunwanbirdam mu gee binib bi gee bi na la. ³³ Ni yaa ter binib bi ter nimi na baanja kan, ni kpa tinyoor Uwumbər chee ee? Titunwanbirdam mu ŋani kina la.

³⁴ Ni yaa pinn binib bi ga giin tii nimi na baanja kan, ni kpa tinyoor Uwumbər chee ee? Titunwanbirdam mu pinni titunwanbirdam ke bi ki

giin baah pinn bi pu na tii bi. ³⁵ Ni ma kan, ni li gee nimi aadim, ki ŋa bi tiŋann, ki pinn binib tiwan, ki taa ki li ban ni. Le Uwumbər ga tii nimi tinyoor sakpen. Ni ga li ye Uwumbər u kaa kpa ŋeen aatə na aabim. Uma le ŋani titunwanbirdam ni binib bi kaa dooni u na tibulchinn. ³⁶ Ni li kpa linimbaasaln ke Nite Uwumbər aah kpa pu na.”

*Ni taa galni binib
(Matiu 7.1-5)*

³⁷ “Ni taa ji binib tibər, le Uwumbər mu aan ji nimi tibər. Ni taa galni binib, le Uwumbər mu aan galn nimi. Ni di cha pinn binib man, le Uwumbər mu ga di cha pinn nimi. ³⁸ Tiin binib man, le Uwumbər mu ga tii nimi. U ga tii nimi sakpen. Mbamən, u ga lee gbiin nimi lisambil, le ki yek yek, ki ki lee kpee, le ki nyii nyii ki moo lee kpee aan li ti bar kpir, aan ki di tii nimi. Naah tii binib pu na, Uwumbər mu ga giin kina le ki tii nimi.”

³⁹ Le Yesu ŋakl bi liyataŋakl ke, “Ujoon ga ŋmaa mək ujoon nsan aa? Bi məmək bilee aan lir libuul ponn ni ii? ⁴⁰ Unii u bae mbaem na aa jer waaməməkr. Unii umək bae mbaem ki chikr na ga li bi ke waaməməkr aah bi pu na la.

⁴¹ “Ba ŋa aa lik ki waa lidəchəl li bi aana aabo aanimbil ni na, kaa tee waa jaatəlk u bi aayaan ni na? ⁴² Aa yaa kaa waa jaatəlk u bi aabaa aanimbil ni na kan, aa ga tee ŋa kinye ki bui aana aabo ke, ‘Nna aabo, cha m nyan lidəchəl li bi aanimbil ni na?’ Sin unŋmanŋmann, chuu nyan jaatəlk u bi aanimbil ni na waahr, aan ki li waa mbaməm, aan ki nan nyan aana aabo yaan ni lidəchəl.”

*Naah ga ŋa pu ki bee unii aabimbin
na
(Matiu 7.16-20; 12.33-35)*

⁴³ “Busub bu ŋan na aan lu ŋisubil ŋi kaa ŋan na. Busub bu kaa ŋan na mu aan lu ŋisubil ŋi ŋan na. ⁴⁴ Busub aasubil pu, le aa ga bee bu aah ye busub bu na. Binib aa ker saasaa bukokom pu, kaa ker nkakan ichakpeejar

pu. ⁴⁵ Ilandak nyaan bi uninyaan aasui ni, le ki cha u len ni njan na. Ilandakbir bi mbiindaan aasui ni, le ki cha u len ni bir na. Ba pu? ilandak i gbii unii aasui ni na, ima le u ga len.”

Bidimaab bilee aabər
(*Matiu 7.24-27*)

⁴⁶ “Ba pu ni yin mi ke ‘Dindaan, Dindaan,’ kaa njan maah tuk nimi ke ni njan pu na? ⁴⁷ Unii umək dan m chee, ki njan maaliin, ki njan kina na, m ga mək nimi waah naahn udaan u na. ⁴⁸ U naahn uja u ban u maa kidiik, ki gbii ni nyoo, ki maa lidinyikl njetakpal pu na la. Le nwam nyan, ki puu ki yur kidiik ngbaan, le kaa dejni; ba pu? u maa ki mbaməm. ⁴⁹ Unii u njan maaliin, kaa njan kina na naahn uja u maa kidiik kitiñ pu, kaa puen gbii mbuu ki maa lidinyikl na la. Le nwam nyan ki puu yur ki. Libuul ngbaan ni le ki lir kookoo.”

7

Yesu aah cha butəb aajab aaninkpel aanaagbiija pək pu na
(*Matiu 8.5-13*)

¹ Waah len tibər timina binib aatafal ni ki ti doo na, le u buen Kapenaum aatiñ ni. ² Le butəb aajab nkub aaninkpel ubaa nan kpa unaagbiija ubaa ki gee u sakpen. Le unaagbiija ngbaan bun, ki ban u kpo. ³ Le butəb aajab aaninkpel ngbaan njan Yesu aabər, le ki tun ni Juu yaab aaninkpiib u chee, bi nan bui u ke u dan nan cha waanaagbiija pək. ⁴ Juu yaab aaninkpiib ngbaan aah fuu ni Yesu chee na, le bi gan u ki bui ke, “Butəb aajab aaninkpel njeer ke aa ter u. ⁵ U gee timi aanib, ki maa mmeen aadiik tii timi.”

⁶ Le Yesu dii bi buen. Waah ti peen butəb aajab aaninkpel ngbaan aadichal na, le uninkpel ngbaan tun ni ujtiiib ke bi tooh u nsan ni, ki ti bui u, “Tidindaan, butəb aajab aaninkpel ke: Taa ki njan falaa, ke waa njeer aa dan udo ki koo waadiik ni. ⁷ U mu aa dak ke u njeer u dan aa chee. Aa yaa po sil nsan ni ki len kan, waanaagbiija ga pək. ⁸ Uma ubaa

kii uninkpel aaməb, ki mu ye butəb aajab aaninkpel la, le ki bui ubaa, ‘Li cha,’ le u buen; ki bui ubaa mu, ‘Dan,’ le u dan; le ki bui waanaagbiija, ‘Njan kina,’ le u njan.”

⁹ Yesu aah njan waah len pu na, le ni gar u pam. Le u fenn ki toj kinipaak ki dii u na, le ki bui bi, “M tuk nimi la, maa kee kan unii u bi Israel yaab ponn ni ki gaa mi ki kii mbaməm kina na.”

¹⁰ Le binib bi tooh Yesu nsan ponn ni na gir kun butəb aajab aaninkpel do, le ki ti mui waanaagbiija ngbaan pək a.

Yesu aah fikr ukpopii aajapəən nkun ni pu na

¹¹ Naa yunn le Yesu buen kitiñ kibaa ni, bi yin ki ke Neenn. Le waadidiliib ni kinipaak pam dii u. ¹² Waah peen kitiñ ngbaan aagoln aabisaməb na, le u kan uja ubaa kpo, bi tu ni u. Una nan ye ukpopii la. U mu ye uja pənbəal la. Le waatiñ aanib pam mu dii u ki wiir. ¹³ Tidindaan aah kan ukpopii ngbaan na, le kinimbaak chuu u. Le u bui u, “Taa ki wii,” ¹⁴ le ki too foor duun linikpol na aawandookaan chee, ki meeh ni. Le binib bi tu ni u na sil. Le Yesu bui ke, “Unachipəən, m bui si, fiin.” ¹⁵ Le uja u kpo na fii kal, ki piin ki bi len. Le Yesu di u tii una.

¹⁶ Le ijawaan chuu bi məmək. Le bi nyuñni Uwumbər, ki bui ke, “Uwumbər aabənbər kpaan bi tikaasisik ni. Uwumbər dan u nan ter waanib la.”

¹⁷ Le bi mooni tibər timina itingbaan i bi nima chee na ni, ni Judea aatingbaan məmək ni, ki mooni Yesu aayimbil.

Jənn aah tun ni waadidiliib Yesu chee pu na

(*Matiu 11.2-19*)

¹⁸ Jənn aadidiliib nan tuk u Yesu aah njan pu na məmək. ¹⁹ Le u yin bi ponn ni bilee, le ki tun bi ke bi buen Tidindaan chee, ki ti baa u ke u ye unii u Uwumbər aabənbətiib nan len ke u ga dan na aan waa ye? Bi ga li ban uken aa?

²⁰ Le Jønn aadidiliib ngbaan fuu ni Yesu chee ki nan bui u ke, “Jønn u muini binib nnyun ni na tun ni timi aa chee ti nan baa si ke, ‘Aa ye unii u Uwumbør aabønabtiib nan len ke u ga dan na aan saa ye, bee ti ga li ban uken la aa?’ ”

²¹ N-yoonn ngbaan le Yesu cha bibum pam pøak, ki nyan tiyaaar binib ni, ki likr bijoom bi wiir na aan-imbil; ²² le ki bui Jønn aadidiliib, “Gir buen Jønn chee, ki ti tuk u naah ηun pu ki kan pu na, ke m likr bijoom aan-imbil, ki cha biwøb, ni bikøndam, ni bitafakpaab pøak, ki fikr binib bi kpo na nkun ni, ki tuk bigiim Uwumbør aabønayaan tee. ²³ Unii u kaa joo mi beeni na, Uwumbør aanyoor bi u pu.”

²⁴ Le Jønn aadidiliib aah buen na, Yesu len kinipaak ngbaan chee Jønn aabør ke, “Naah nan buen Jønn chee nteersakpiin ni na, ni nan dak ke ni ga kan kinye? Ni nan dak ke ni ga kan lipul li libuln fiini li na la aa? ²⁵ Ni nan buen ni ti kan uja u pee tiwanyaan na la aa? Binib bi pee tiwanyaan ki ji mmøon na bi bibørb aadichal ni la. ²⁶ Ni nan buen ni ti kan Uwumbør aabønabr la aa? Mbamøn, m tuk nimi la, u jer Uwumbør aabønabr. ²⁷ Ni ηmee Uwumbør Aagban ni ke Uwumbør bui ke, ‘Maatutunn sø. M tun ni u ke u loln ni nsan, ki nan toor nsan siin si.’* Jønn le ye ututunn ngbaan. ²⁸ M tuk nimi la, baa kee ma unii ubaa u jer Jønn. Le unii u ye uwaatiir Uwumbør aanaan ni na jer Jønn.”

²⁹ Binib mømøk ni bilampoogaab nan ηun Jønn aaliin, ki cha u muin bi nnyun ni. Nima le møk ke bi kii ki tii Uwumbør aabamøn. ³⁰ Farisii yaab ni Uwumbør aakaal aamømøkb aa nan cha u muin bi nnyun ni. Nima le møk ke bi yii Uwumbør aamøboln.

³¹ Tø, Yesu nan ki bui kinipaak ngbaan ke, “M ga di ba ki di ηan dandana aanib ngbaan? Bi bi ke ba na? ³² Bi bi ke mbim mu ka kinyan ni ki tuk biηeen aatøtiib, ‘Ti pii ηiwul le ki tii nimi, le naa saar. Ti wii ikpowiil, le

naa kaani.’ ³³ Dandana aanib ngbaan mu bi kina la; Jønn nan dan ki nan lul bumøb, kaa nyu ndaan, le bi bui ke u kpa kinimbøn. ³⁴ Min Unibøn Aabo dan le ki ji ki nyu, le bi bui ke m ye up-usakpiindaan ki ye udanyur, ki jønni bilampoogaab ni titunwanbirdam la. ³⁵ Tø, binib bimøk kpa nlan mbamøn na, bi bee ke Uwumbør aah ηani pu na, ni ηan.”

Upii ubaa aah nyuy Yesu pu na

³⁶ Farisii aanii ubaa nan bui Yesu ke u dan nan ji u chee tijikaar. Le u koo waadichal ni, ki kal ki bi ji. ³⁷ Le upii u ye titunwanbirdaan na bi kitiη ngbaan ni, ki ηun ke Yesu ka ji tijikaar Farisii aanii ngbaan do. Le u joo ni nkpan mu nun mø na, kpalba nyaan u bi yin u ke alabasta na ponn ni, ³⁸ le ki dan nan sil Yesu aapuwøb, utaa chee, le ki wii, ki cha tinyunyunn lir Yesu aataa pu, ki finn utaa, le ki joo waayikpir per utaa, ki moor utaa, ki di tulalee ngbaan ηmir utaa. ³⁹ Farisii aanii ngbaan aah kan kina na, le u dak usui ni ke, “Uja wee yaa sil ye Uwumbør aabønabr kan, u ba ga bee upii u meeh u na aabimbin aah bi pu na, ke u ye titunwanbirdaan la.”

⁴⁰ Le Yesu tuk Farisii aanii ngbaan ke, “Simonn, m ban m bui si tibør tibaa la.”

Le u bui u, “Umømøkr, lem.”

⁴¹ Le Yesu bui u, “Bijab bilee le nan bi, le ki joo uwankpadaan aapøln. Ubaa joo waapøln ηimombil ηi ηeer iwiin ikui iηmu aapal na, ubaa mu joo waapøln ηimombil ηi ηeer iwiin piiηmu aapal na. ⁴² Bi mømøk bilee aah kaa kpa nibaa bi giin tii u na, le u di cha pinn bi mømøk. Bijab bilee ngbaan ponn ni, ulau ga li gee u ki jer uken?”

⁴³ Le Simonn bui u, “Waah di cha pinn unii u aapøln wiir na le ga li gee u ki jer u aapøln kaa wiir na.”

Le Yesu bui u, “Aa len mbamøn la,” ⁴⁴ le ki fenn toη upii ngbaan, ki bui Simonn, “Aa kan upii wee ee? M koo ni saadichal ni, le saa tii mi nnyun ke m finn ntaa. Upii wee ma

* 7:27 : Lik Malakai 3.1.

kan, u di tinyunyunn le finn ntaa, ki di waayikpir per ntaa. ⁴⁵ Saa moor ntakpilm.† Uma le moor ntaa buyoonn m koo ni na ki nan saa dandana. ⁴⁶ Saa di nkpan nmir n-yil. Uma le di tulalee nmir ntaa. ⁴⁷ M tuk si la, m di cha waatunwanbir ti wiir na ki pinn u. Nima le cha u gee mi sakpen. M yaa di cha pinn unii titunwanbir siib na kan, udaan ga li gee mi siib la.”

⁴⁸ Yesu nan bui Simonn kina, le ki tuk upii ngbaan, “M di cha pinn si saatunwanbir la.”

⁴⁹ Le binib bi bi ji u chee tijikaar na baa bibaa bisui ni, “U ye nma ki di cha pinn titunwanbir?”

⁵⁰ Le Yesu bui upii ngbaan, “Saah gaa mi ki kii pu na, nima le cha aa nmar. Li cha ki li kpa nsuudoon.”

8

Bipiib bi dii Yesu na

¹ Naa yunn le Yesu bɔ dii ntisakpem ni ntiwaatiir ni, ki mooni Uwumbɔr aanaan aabɔnyaan tee. Waakpambalb kipiik ni bilee mu dii u. ² Bipiib bi u nan cha bi pɔk na mu dii u. Iween le nan joo bibaa. Tiyayaar mu nan joo biken. Bi ponn ni ubaa nan ye Mari, u bi yin u ke Magdalene na. Tiyayaar tilole le nan joo u, le Yesu nan jenn nyan ti u ni. ³ Bi ponn ni ubaa mu ye Joana, u ye Ubɔrkpaan Herod aatutunn Chusa aapuu na. Ubaa mu ye Susana. Bipiib biken mu nan bi ki dii u ki wiir. Le bi mɔmɔk di baawan ter u ni waakpambalb.

Unii u yaa njikaabim na aayatanakl (Matiu 13.1-9; Mak 4.1-9)

⁴ Le binib nyan itingbaan mɔmɔk ni, ki dan Yesu chee, ki na kinipaak sakpen. Le u nakl bi liyatanakl:

⁵ “Ukpaal ubaa nan buen u ti yaa njikaabim. Waah yaa na, le mubaa lir nsan ponn ni. Le binib taa taa mu pu. Le inyoon i laani paacham na dan nan peei jin. ⁶ Le mubaa mu lir ntakpateer pu. Le mu guu punn mala, ki mu ki yɔl mala; ba pu? nima

chee aa soon. ⁷ Le mubaa mu lir ikokon ponn ni. Le mu ni ikokon kpaan muun. Le ikokon ku mu. ⁸ Le mubaa mu lir kitiŋ ki njan na ponn ni, ki muun, ki mar, ki lu nkub nkub.”

Yesu aah len kina ti doo na, le u teen ke, “U kpa litafal na kan, u njan.”

Nitaa ni pu u nakl bi niyatanak na (Matiu 13.10-17; Mak 4.10-12)

⁹ Le waadidiliib dan ki nan baa u liyatanakl ngbaan aatataa. ¹⁰ Le u bui bi, “Uwumbɔr le cha ni bee waanaan aabɔbɔrkaan. Biken ma kan, u nakl bi niyatanak, aan bi lik, kaan li waa, ki pel, kaan bee naatataa.”*

Unii u yaa njikaabim na aayatanakl aatataa

(Matiu 13.18-23; Mak 4.13-20)

¹¹ “Liyatanakl ngbaan aatataa le ye ke njikaabim ngbaan le ye Uwumbɔr aabɔr. ¹² Mu lir nsan ponn ni na le ye binib bi njan Uwumbɔr aabɔr na. Le kinimbɔŋ dan nan nyan ti bisui ni, bi taa gaa Uwumbɔr ki kii, ki nmar. ¹³ Mu lir ntakpateer pu na le ye binib bi njan Uwumbɔr aabɔr ki gaa ti ni mpopiin na. Bi mu aa gaa ti bisui ni mbamɔm. Bi gaa Uwumbɔr ki kii ni yunn siib; tɔ, ntɔŋ yaa pii bi kan, le bi ga di u lii. ¹⁴ Mu lir ikokon ponn ni na le ye binib bi njan Uwumbɔr aabɔr aan ki cha bitafal bi liwankpal ni, ni dulnyaa ni aawan ni mɔ na ni, ni baabimbin aabɔr ni na. Nima le ku tibɔr ngbaan bisui ni. Le taa mar. ¹⁵ Mu lir kitiŋ ki njan na ponn ni na le ye binib bi aasui njan ki ye mbamɔn na, ki njan Uwumbɔr aabɔr, ki joo ti mbamɔm, ki kpa limɔr, ki dii Uwumbɔr kaa di cha na.”

Karyaa aayatanakl (Mak 4.21-25)

¹⁶ “Unii yaa see karyaa kan, waan di lisambil ki di chinj u pu, kaan di siin tiwandookaan aataab. U ga di u tɔŋ tiwan paab la, le u li wiin aan binib bimɔk koo ni na li waa.

¹⁷ “Tibɔr timɔk bɔɔ na, ti ga kpiir. Tibɔbɔrkaan mɔmɔk mu ga nyan mpaan pu.

† 7:45 : ...moor ntakpilm: Israel yaab nan doon tɔb kina le ki mɔk ngeehn. * 8:10 : Lik Aisaya 6.9-10.

¹⁸ “Cha nitafal li bi naah n̄un pu na ni man. Unii u kpa na, Uwumbər ga kpee u. Unii u kaa kpa na, Uwumbər ga chuu gaa waah dak ke u kpa ti na.”

Binib bi ye Yesu aana ni unaatiib na (Matiu 12.46-50; Mak 3.31-35)

¹⁹ Yesu aana ni unaatiib nan fuu ni ki ban u. Kinipaak ngbaan pu le baa n̄maa koo ni u chee. ²⁰ Le bibaa tuk u, “Aana ni aanaatiib si lipaal ki ban si la.”

²¹ Le u bui bi, “Nna ni nnaatiib le ye binib bi n̄un Uwumbər aabər ki n̄ani taah len pu na.”

Yesu aah n̄a pu ki cha kibun̄ n̄min na (Matiu 8.23-27; Mak 4.35-41)

²² N-yoonn ngbaan le Yesu ni waa-didiliib koo bun̄əb ni. Le u bui bi, “Cha ti puur nnyusakpem man.” Le bi buen. ²³ Bun̄əb na aah cha na, le u d̄ə bu ponn ni geen. Le kibun̄ piin ki daar. Le nnyun feei ki koo bun̄əb na ni, le bu ban bu gbii. Ni nan ye linimaln la. ²⁴ Le bi dan ki nan finn Yesu ki bui ke, “Tidindaan, Tidindaan, ti ga bee nnyun ni.”

Le u finn, ki kae kibun̄ ni tinyunkpenn. Le kibun̄ ni tinyunkpenn n̄min chii. ²⁵ Le u baa bi, “Ba pu naa gaa mi ki kii?”

Yesu aah n̄a pu na, le ni gar bi pam. Le ijawaan chuu bi. Le bi baa t̄əb, “Ba aanibol bi na, ki kae kibun̄ ni nnyun mu, aan ni kii waaməb.”

Yesu aah cha uwaar p̄ək pu na (Matiu 8.28-34; Mak 5.1-20)

²⁶ Bi nan fuu Gerasiin yaab aatin̄ ki bi Galilee Aanyusakpem aadapuul na. ²⁷⁻²⁹ Le uwaar ubaa nan bi nima, ki chuun un̄meen ni yunn, ki koo baah sui binib titakpalunn ti ponn ni na, kaa kii u li bi linampal. Tiyayaar chur u kpala kpala. Le udoyaab nan di id̄əribi ni tikululn buu u ke bi kiir u. Le u nan keei tikululn ni id̄əribi ngbaan. Tiyayaar ngbaan le di u buen nteersakpiin ni. Le Yesu aah nyan bun̄əb ni na, uja ngbaan dan nan tooh u nsan pu. Le Yesu tuk tiyayaar ngbaan, “Nyan u ni.” Nima pu na, waah kan Yesu na, le u teen, ki gbaan kitin̄,

unimbiin ni, le ki len n̄p̄əən pu ke, “Yesu, sin u ye Uwumbər u kaa kpa n̄een aat̄ə na Aajap̄əən na, aa ban ba m chee? M gan̄ si, taa n̄a mi falaa.”

³⁰ Le Yesu baa u, “Bi yin si ke ba?”

Tiyayaar pam aah bi u ni na, nima le u bui ke bi yin u ke Kipaak. ³¹ Le tiyayaar ngbaan gan̄ Yesu ke u taa bui ti ke ti buen libuul li nyoo na ni.

³² Igbeer nan bi nima chee ki wiir, ki chuun ji lim̄əəgongoln paab. Le tiyayaar ngbaan gan̄ Yesu ke u cha ti koo igbeer ngbaan ni. Le u kii. ³³ Le ti nyan uja ngbaan ni, ki ti koo igbeer na ni. Le igbeer ngbaan m̄əmək san sunn ni lim̄əəgongoln taab, ki ti koo nnyun ni, ki bee nnyun ni.

³⁴ T̄ə, bijab bi kii igbeer ngbaan na aah kan kina na, le bi san buen kitin̄ ni, ni itingbaan ni, le ki ti tuk binib tibər ngbaan. ³⁵ Binib aah n̄un kina na, le bi dan bi nan lik budabu n̄a na, le ki fuu ni Yesu chee, ki kan uja u tiyayaar nyan u ni na ka Yesu chee ki cheer ki pee tiwanpeenkaan, kaa ki chuun un̄meen. Le ijawaan chuu bi. ³⁶ Le binib bi kan Yesu aah cha uja ngbaan p̄ək pu na, tuk bi waah n̄a pu na. ³⁷ Le Gerasiin aatin̄ aanib, ni itingbaan m̄əmək aanib san ijawaan pam. Nima le bi gan̄ Yesu ke u nya baatin̄ ni. Le u koo bun̄əb ni ke u gir buen nnyusakpem aadapuul. ³⁸ Le uja u tiyayaar nyan u ni na gan̄ Yesu ke u cha u dii u.

Le Yesu aa kii, ki bui u, ³⁹ “Gir kun ki ti tuk binib Uwumbər aah tun litukpaan tii si pu na.”

Le u siir, ki b̄ə dii waatin̄ ngbaan ni, n̄ipepel m̄əmək, ki tuk binib Yesu aah tun litukpaan pu tii u na.

Yesu aah cha upii ubaa p̄ək aan ki fikr upiibo nkun ni pu na

(Matiu 9.18-26; Mak 5.21-43)

⁴⁰ Yesu aah puur nnyusakpem na, kinipaak nan si kii u nima, ki kpa mpopiin ki gaa u. ⁴¹ Le uja ubaa, u ye mmeen aadiik ni aaninkpel, aan bi yin u ke Jairus na, dan nan gbaan kitin̄ Yesu aanimbiin ni, ki gan̄ u ke u dan udo, ⁴² ke ubisabaan, u ye n̄ibin

kipiik ni ɲilee na bun, ki ban u kpo. Le Yesu dii u ki buen.

Waah cha na, le kinipaak dii u ki mueni u. ⁴³ Le upii u fu tipiir ɲibin kipiik ni ɲilee taa door na bi nima. U nan chaa biteteeb chee, ki jin waamombil məmək doo. Bi ponn ni ubaa mu aa ɲmaa cha u pɔək. ⁴⁴ Le u dan Yesu aapuwɔb, le ki nan meeh waabəkul aamɔjuul. Libuul ngbaan ni le u pɔək. ⁴⁵ Le Yesu baa ke, “Nma meeh mi?”

Le bi məmək nee ke baa meeh u. Le Piita ni binib bi bi u chee na bui u, “Ndindaan, kinipaak ngbaan məmək bi aa chee ki mueni si kina, le aa baa ke ɲma meeh si?”

⁴⁶ Le Yesu bui ke, “Unii ubaa le meeh mi. Mbee ke mpɔɔn nyan m ni.”

⁴⁷ Le upii ngbaan nan bee ke waa bɔr. Ijawaan nan chuu u, le uwon gbaa. Le u dan nan gbaan Yesu aanimbii ni, ki tuk u binib məmək aanimbil ni, budabu cha u meeh u na, ni waah pɔək libuul ngbaan ni pu na. ⁴⁸ Le Yesu bui u, “Mbisal, saah gaa mi ki kii na, nima le cha aa pɔək. Li cha ni mpopiin.”

⁴⁹ Yesu aah len kina na, le unii ubaa nyan ni Jairus do ki tooh Jairus nsan pu, ki nan tuk u ke, “Aabisal kpo a. Taa ki cha Uməməkr ngbaan ɲani falaa ki cha aado.”

⁵⁰ Le Yesu ɲun waah len pu na, ki bui Jairus, “Taa san ijawaan. Aa yaa ɲa naadii baanja kan, u ga pɔək.”

⁵¹ Yesu aah fuu Jairus do na, le waa cha unii ubaa dii u ki koo ni, see Piita, ni Jɔnn, ni Jems, ni upiibo ngbaan aate ni una. ⁵² Le binib bi məmək bi lichiln ni na bi wii ikpowiil ki kaani. Le Yesu bui bi, “Taa wii man. Waa kpo. U geen la.”

⁵³ Le bi laa u pam. Bi bee ke u kpo la. ⁵⁴ Le Yesu chuu unjaal ki bui u, “Upiibo, fiin.” ⁵⁵⁻⁵⁶ Libuul ngbaan ni le waawiin ki gir koo u ni, le u fii. Le ni gar ute ni una pam. Le Yesu bui bi ke bi taa tuk unii ubaa waah ɲa pu na, le ki bui bi ke bi tii ubo ngbaan tijikaar u ji.

9

Yesu aah tun waadidiliib kipiik ni bilee pu na

(Matiu 10.5-15; Mak 6.7-13)

¹ Yesu nan yin ni waadidiliib kipiik ni bilee ke bi kuun ni u chee, le ki tii bi mpɔɔn bi ti nyan tiyayaar aabɔɲ məmək binib ni, ki mu cha bibum pɔək; ² le ki tun bi, bi ti li tuk binib Uwumbɔr aanaan aabɔr, ki cha bibum pɔək, le ki bui bi, ³ “Ni taa li tu lisachuln aatuln libaa. Ni taa li joo kijaangbeek, ki taa li joo litaakɔr, ki taa li joo tijikaar, ki taa li joo ɲimombil, ki taa li joo ɲibəkul ɲilee. ⁴ Naah ti koo lidichal li ponn ni na, ni li bi li ponn ni ki ti saa bundaln ni ga nyan kitiɲ ngbaan ponn ni na. ⁵ Kitiɲ kibaa aanib yaa kaa gaa nimi kan, ni nyan nima ki kpaar nitaa aatatan ki lii nima. Nimina le ga li ye nsurm ki tii bi.”

⁶ Yesu aah tuk waadidiliib kina ki doo na, le bi siir ki bɔ dii ntim ni, ki mooni tibɔnyaan tee. Baah buen nimək na, le bi cha bibum pɔək.

Ubɔr Herod aah len pu joo cha Yesu wɔb na

(Matiu 14.1-2; Mak 6.14-29)

⁷ Ubɔr Herod nan ɲun Yesu aah ɲa pu na, kaa nyi waah ye udaan u na. Bibaa len ke Jɔnn le fikr nkun ni, ⁸ bibaa mu len ke Elaija, bibaa mu len ke n-yaayoonn na aabɔnabr ubaa le fikr. ⁹ Le Herod bui ke, “M nan chuu gii Jɔnn aayil. Maah ɲun u aabɔr na, u ye ɲma?” le ki ban ke u kan u.

Yesu aah kpiin binib ɲichur ɲiɲmu pu na

(Matiu 14.13-21; Mak 6.30-44; Jɔnn 6.1-14)

¹⁰ Le Yesu aakpambalb ki gir ni, ki nan tuk u baah ɲa pu na. Le u di bi buen Betseda aatiɲ ni, bima bibaa. ¹¹ Le kinipaak ngbaan ɲun ke u buen nima. Le bi mu paan u pu. Le u gaa bi, ki tuk bi Uwumbɔr aanaan aabɔr, le ki cha bi ponn ni bi ye bibum na pɔək.

¹² Nwiin aah ban mu lir na, le waakpambalb kipiik ni bilee na dan nan bui u, “Ti bi kipɔək ni la; cha

kinipaak ngbaan buen itingbaan ni, ki ti ban tijikaar ni nkookoo yaan.”

¹³ Le u bui bi, “Nimi nibaa tii bi tijikaar man, bi ji.”

Le bi bui u, “Njiboroboro kpin njijmu ni ijan ilee baanja le bi. Aa ban ke ti buen ti daa tijikaar ti ga neer binib ngbaan məmək na aa?” ¹⁴ Bijab ngbaan ga nan li fuu njichur njijmu.

Le u bui waakpambalb ke bi cha kinipaak ngbaan kal kitinj njikpuk njikpuk, piijmu piijmu.

¹⁵ Le waakpambalb na kina, ki cha bi məmək kal. ¹⁶ Le u yoor njiboroboro kpin njijmu, ni ijan ilee ngbaan, le ki waan lik paacham, ki doon Uwumbər, ki gii, le ki di tii waakpambalb ke bi yakr siin kinipaak ngbaan məmək aanimbiin ni. ¹⁷ Le bi məmək nman ki bab. Baah nman ki bab ki gur ni na, le waakpambalb yoor tijikaar ti gur na, ki gbiin tibəkur kipiik ni tilee.

*Piita aah len Yesu aabər pu na
(Matiu 16.13-19; Mak 8.27-29)*

¹⁸ Kitaak kibaa daal, le Yesu nan bi mee Uwumbər ubaa. Waadidiliib mu bi u chee. Le u baa bi, “Kinipaak ngbaan bui ke m ye nma?”

¹⁹ Le bi bui u, “Bibaa len ke aa ye Jənn u nan muini binib nnyun ni na, le biken mu len ke aa ye Uwumbər aabənabr Elaija u nan bi n-yaayoonn na la; biken mu len ke n-yaayoonn na aabənabr ubaa le fikr nkun ni.”

²⁰ Le u baa bi, “Nimi nibaa len ke m ye nma?”

Le Piita bui u, “Aa ye Uwumbər Aanii Kristo u ga gaa timi lii na la.”

*Yesu aah tuk bi waah ga ji falaa pu na
(Matiu 16.20-28; Mak 8.30-9.1)*

²¹ Le u sur bi mbaməm ke bi taa tuk unii ubaa, ²² le ki bui bi, “Min Unibən Aabo ga ji falaa sakpen. Juu yaab aaninkpiib, ni Uwumbər aatotoorninkpiib, ni Uwumbər aakaal aaməmək ga yii mi, ki ku mi. Iwiin itaa daal le Uwumbər ga fikr mi nkun ni.”

²³ Tə, u nan bui waadidiliib ni kinipaak ngbaan, “Unii yaa ban

u dii mi kan, u yii ubaa, ki yoor waadəpuinkoo iwiin məmək aan ki li dii mi. ²⁴ Unii umək kaan nmaa kpo m pu na kan, waaməfal ga bee yəli la. Unii umək ga nmaa kpo m pu na kan, u ga kan liməfal li kaa kpa ndoon na. ²⁵ Unii yaa kan dulnyaa wee ni aawan məmək, ki lann waaməfal, ki wənj kan, ba aanyoor le u kan? ²⁶ Unii yaa san iniməən m ni maaliin chee u tuk binib biken kan, min Unibən Aabo ga nan yii udaan ngbaan. M ga gir ni, ki li kpa m ni Nte Uwumbər aapəən. Uwumbər aatuuntiib bi ye chain na mu ga nyun mi. N-yoonn ngbaan le m ga yii udaan ngbaan. ²⁷ M tuk nimi mbamən la, binib bi si do na ponn ni bibaa aan kpo see bi puen kan Uwumbər aanaan waahr.”

*Yesu aawon aah kpeln pu na
(Matiu 17.1-8; Mak 9.2-8)*

²⁸ Waah len kina na, ni naahn iwiin iniin aapuwəb le u di Piita, ni Jənn, ni Jems, ki di jon lijoor paab, u ti mee Uwumbər. ²⁹ Waah bi mee Uwumbər na, le unimbil wəb kpeln. Le waawanpeenkaan mu kpaln tiwanpipiln ni ga li deer aanimbil na. ³⁰⁻³¹ Le bi kan bijab bilee bi wiin chain na bi len u chee tibər. Bi nan ye n-yaayoonn na aabənabtiib Moses ni Elaija la. Bi nan len waah ga na Uwumbər aageehn ki kpo Jerusalem ponn ni pu na. ³² Le ngeen joo Piita mam. Baah finn na, le bi kan Yesu aah wiin chain pu na, ki kan bijab bilee bi si u chee na. ³³ Bijab bilee ngbaan aah siir cha u na, le Piita bui u, “Ndindaan, taah bi do na, ni njan. Cha ti na njiboo njitaa, ki di libaa tii si, ki di liken tii Moses, ki di liken tii Elaija.” Piita aah len kina na, waa nyi waah len ti cha ni wəb na.

³⁴ Waah laa bi len kina na, le ntaalangbam dan nan biin bi pu. Mu aah biin bi pu na, le ijawaan chuu Yesu aadidiliib ngbaan. ³⁵ Le nneel len ntaalangbam na ni ke, “Maabo u m lee u na sə. Li njan waah len pu na man.”*

* 9:35 : Lik Aisaya 42.1.

³⁶ Nneel ngbaan aah len ki ti doo na, bi nan kan Yesu baanja le si. Le bi joo tibər ngbaan bima baanja, kaa tuk unii ubaa n-yoonn ngbaan baah kan pu na.

Yesu aah nyan libimbikl ubo ni pu na

(Matiu 17.14-18; Mak 9.14-27)

³⁷ Kitaak aah woln na, le bi sunn ni lijoon ngbaan taab. Le kinipaak sakpen tooh u nsan ni. ³⁸ Le kinipaak ngbaan ponn ni uja ubaa teen ke, “Uməmək, m gan si, san njapəon kinimbaak. U ye maabobaal la. ³⁹ Libimbikl le lir u ki cha u tar, ki cha uwon gbaa, le uməb ponn ni puk tipupuk, ki liin u nsin sakpen, kaa ban li di u lii. ⁴⁰ M gan saadidiliib ke bi nyan u libimbikl ngbaan. Bi mu aa nmaa nyan u.”

⁴¹ Le Yesu bui ke, “Nimi dandana aanib, naa gaa Uwumbər ki kii, ki mu aa dii u mbaməm. Ni ban ke m yunn ni chee kinye pu, aan ki li kpa limər ni pu?” le ki tuk ubo ngbaan aate, “Li joo ni aajapəon ngbaan m chee.”

⁴² Le ubo ngbaan aah choo na, libimbikl lii u kitiŋ, le ki cha uwon gbaa sakpen. Le Yesu kae libimbikl ngbaan, ki cha ubijabo ngbaan pək, le ki di u giin tii ute. ⁴³ Baah kan Uwumbər aah kpa mpəon sakpen pu na, le ni gar kinipaak ngbaan məmək pam.

Yesu aah ki tuk waadidiliib waakun aabər pu na

(Matiu 17.22-23; Mak 9.30-32)

Naah gar binib ngbaan məmək kina na, le Yesu bui waadidiliib, ⁴⁴ “Bi ga di min Unibən Aabo ŋa binib aajaal ni la. Cha tibər timina koo nitafal ni man.” ⁴⁵ Le baa bee taatataa. Uwumbər le bər taatataa ke bi taa bee. Le baa kaa ke bi baa Yesu taatataa.

Ulau ye uninyuun?

(Matiu 18.1-5; Mak 9.33-37)

⁴⁶ Le waadidiliib kpak təb kinikpakpak ke ulau ye uninyuun bi ponn ni. ⁴⁷ Le Yesu bee baah dak pu na, le ki di ubo siin ubaa chee, ⁴⁸ le

ki tuk bi, “Unii umək gaa ubo wee maayimbil pu na kan, u gaa mi le na. Unii umək gaa mi na kan, u gaa Uwumbər u tun ni mi na le na. Unii u ye uwaatiir ni ponn ni na, uma le ye uninyuun.”

Taa kiir unii u tun Uwumbər aatuln na

(Mak 9.38-40)

⁴⁹ Le Jənn tuk Yesu, “Ndindaan, ti kan unii ubaa nyan tiyayaar binib ponn ni, saayimbil pu. U mu aa dii timi, nima le ti bui u ke u di cha.”

⁵⁰ Le Yesu bui u, “Taa ki tuk u ke u di cha. Unii u kaa ye nimi aadin na si nichaŋ ni la.”

Samaria yaab bibaa aah yii Yesu pu na

⁵¹ Bundaln Yesu ga gir buen paacham na peen ni. Le u pək ubaa ke u buen Jerusalem, ⁵² le ki tun bitutum ke bi loln u pu nsan. Le bi buen, le ki ti fuu Samaria yaab† aatiŋ kibaa ponn ni, bi ti gor kiir u. ⁵³ Le kitiŋ ngbaan ni aanib kan ke u ban u buen Jerusalem. Nima le bi yii u. ⁵⁴ Waadidiliib Jems ni Jənn aah kan ke bi yii u na, le bi baa u, “Tidindaan, aa ban ke ti mee Uwumbər aan mmii nyan paacham ki gaa bi [ke Elaija aah nan ŋa pu na aa]?”

⁵⁵ Yesu nan fenn toŋ Jems ni Jənn le ki kae bi, [ki bui bi, “Naa nyi Mfuur Nyaan mu yeh nimi na aah bi pu na.

⁵⁶ Min Unibən Aabo aa dan m nan ku binib. M dan ke m nan gaa bi lii la.”]

Le bi buen kitiŋ kiken ni.

Binib bi ban ke bi dii Yesu na

(Matiu 8.19-22)

⁵⁷ Baah cha na, le uja ubaa dan nan bui Yesu, “M ga dii si saah cha nin chee na mək.”

⁵⁸ Le Yesu bui u, “Inək kpa yaah koo ibuu i ponn ni na. Inyoon i laani paacham na mu kpa yaadil. Min Unibən Aabo aa kpa maah ga doon nin chee na.”

⁵⁹ Le Yesu tuk uja uken, “Li dii mi.”

Le u bui u, “Ndindaan, m mee si nsan, cha m buen ti sub nte waahr, aan ki nan dii si.”

† 9:52 : Samaria yaab ni juu yaab aakaasisik ni aa nan mə.

⁶⁰ Le Yesu bui u, “Cha bitekpiib sub tɔb. Si ma kan, aa li cha ti moon Uwumbɔr aanaan aabɔr.”

⁶¹ Le uja uken mu tuk Yesu, “Ndindaan, m ga dii si la. M mu mee si nshan, cha m buen ti chɔi maachiln ni aanib waahr, aan ki nan dii si.”

⁶² Le Yesu bui u, “Unii yaa joo un-aaja ko kisaak ki lik puwɔb kan, waa njeer Uwumbɔr aanaan ni aatuln.” †

10

Yesu aah tun waadidiliib imonko itaa ni kipiik pu na

¹ Nee aapuwɔb le Tidindaan nyan bijab imonko itaa ni kipiik ki kpee, le ki tun bi bilelee ke bi loln u pu nshan, ki ti koo waah ga buen ntim mu mɔmɔk ni na. ² U bui bi, “Idi biir le ki wiir. Bidicheeb aa wiir. Nima pu na, ni li mee kisaak aadindaan man ke u tun bidicheeb bi ti chee waajikaar. ³ Li cha man. Maah tun nima na, ni ga li bi ke ipihbi i bi n̄isapol aakaasisik ni na la. ⁴ Ni taa li joo n̄imombil aataakɔr, ki taa tun n̄itun, ki taa li joo n̄inaatak, ki taa sil nshan ni ki doon unii ubaa. ⁵ Ni yaa koo lidichal ni kan, njan aawan le ye ke ni bui bi, ‘Uwumbɔr aanyoor bi lidichal lee aanib pu.’ ⁶ Uninyaan yaa bi nima chee kan, Uwumbɔr aanyoor ga li bi u pu. Uninyaan yaa kaa bi kan, Uwumbɔr aanyoor ga gir ni ni pu. ⁷ Lidichal libaa aanib yaa gaa nima kan, ni li bi nima ki ti saa buyoonn ni ga nan nya na, ki taa jir lidichal. Ni li ji ki li nyu baah ga tii nima ni na; ututunn mɔmɔk njeer waapar. ⁸ Ni yaa koo kitin kibaa ni aan bi gaa nima kan, ni li ji baah ga tii nima ni na, ⁹ ki bui bi ke, ‘Uwumbɔr aanaan peen ni nima la,’ ki cha bibum bi bi nima na pɔɔk. ¹⁰ Ni yaa koo kitin kibaa ni, aan baa gaa nima kan, ni bɔ dii ki ponn ni ki bui ke, ¹¹ ‘Nimi aatin aatatan ti bi titaapɔtan ni na, tima le ti kpaar lii do chee na, ni li ye nsurm ki tii nima. Ni li nyi ke Uwumbɔr aanaan peen ni, le ni yii.’ ¹² M tuk nima la, bundaln Uwumbɔr ga ji binib tibɔr

na, binib ngbaan aatafadaan ga jer Sodom aatinj aanib aatafadaan.”

Binib bi kaa kpeln baabimbin na aabɔr

(Matu 11.20-24)

¹³ “Korasinn aatinj aanib, tibɔbir bi ni pu. Betseda aatinj aanib, tibɔbir bi ni mu pu; ba pu? m yaa ba nan tun lijn̄jiir aatun Taya ni Saidonn aatim aanib aakaasisik ni ke maah tun lijn̄jiir aatun nikaasisik ni pu na kan, bi ba ga kpeln baabimbin ni yunn, ki li pee tiwanpeenkaan ni saak kuub na, ki di n̄fatan puŋ biyil, aan ki mɔk ke bisui bii baatunwanbir pu. ¹⁴ Bundaln Uwumbɔr ga ji binib tibɔr na, nima aatafadaan ga jer Taya aatinj aanib ni Saidonn aatinj aanib aatafadaan. ¹⁵ Nimi Kape-naum aatinj aanib ma kan, bi ga yoor nima paacham aa? Aayii. Bi ga sunn nima tataab tataab la.”

¹⁶ Yesu nan tuk waadidiliib, “Unii u n̄un nima aabɔr na kan, u n̄un maabɔr le na. Unii u yii nima na kan, u yii mi le na. Unii u yii mi na kan, u yii Uwumbɔr u tun ni mi na le na.”

Waadidiliib imonko itaa ni kipiik na aah gir ni pu na

¹⁷ Le bijab imonko itaa ni kipiik ngbaan gir ni Yesu chee ni mpopiin, ki nan bui u, “Tidindaan, tiyayaar mu kii timi aamɔb, saayimbil pu.”

¹⁸ Le u bui bi, “M kan kinimbɔn nyan ni paacham ki n̄a yɔli ke utaal aah moor ki lir pu na. ¹⁹ Lik man, m tii nima mpɔɔn, ni ti taa ikuub ni inyoohn pu, ki tii nima mpɔɔn, ni nyan timi aadin kinimbɔn aapɔɔn mɔmɔk, le tiwan nibaa aan n̄maa n̄a nima nibaa. ²⁰ Tɔ, tiyayaar aah kii nima aamɔb na, ni taa cha nima baanja le li ye nima aapopiin. Nimi aayimbil aah n̄mee paacham na le ye mpopiin mbamɔm.”

Yesu aah kpa mpopiin sakpen pu na

(Matu 11.25-27; 13.16-17)

²¹ N-yoonn ngbaan le Uwumbɔr Aafuur Nyaan cha Yesu kpa mpopiin

† 9:62 : Naatataa le ye ke unii yaa kaa gaa Uwumbɔr aatuln in̄aal ilee kan, waa njeer u tun li.

pam, ki bui ke, “Nte Uwumbər u ye paacham ni taab Aadindaan na, aa bər tibər timina bilankpalb ni binimbiwolm, le ki di mək chapəntiib, nima le m pak si. Nte, saageehn le na, nima le cha aa ɲa kina.

²² “Nte Uwumbər le tii mi tiwan məmək. Ubaa aa nyi min Uwumbər Aajapəon aah ye udaan u na, see Nte Uwumbər. Ubaa mu aa nyi Nte Uwumbər aah ye udaan u na, see min Ujapəon. Binib bi m ban ke m di Uwumbər mək bi na, bi mu nyi u.”

²³ Le u fenn ki toɲ waadidiliib, ki bui bi libəəl ni, “Uwumbər aanyoor bi ni pu, ninimbil aah kan tiwan ni na pu. ²⁴ M tuk nimi la, Uwumbər aabənabtiib ni bibərb bi wiir na nan ban bi kan naah kan tiwan ni na, kaa kan. Bi nan ban bi ɲun naah ɲun tibər ti na, kaa ɲun ti.”

Samaria aatinj aaninyaan aah ɲa pu na

²⁵ Le uja u nyi Uwumbər aakaal mbaməm na ubaa fii sil ki pen Yesu nlan, ki baa u, “Uməməkr, m ga ɲa kinye ki kan liməfal li kaa kpa ndoon na?”

²⁶ Le Yesu baa u, “Ni ɲmee kinye Uwumbər aakaal ponn ni? Aa karn kinye?”

²⁷ Le u bui u, “Ni ɲmee ke, ‘Aa li gee Aadindaan Uwumbər aasui məmək ni, ni saawiin məmək, ni saapəon məmək, ni saalandak məmək, ki li gee aana aabo ke saah gee aabaa pu na.’”

²⁸ Le Yesu bui u, “Aa len mbamən la. Li ɲani kina, le aa ga kan liməfal.”

²⁹ Le u ban ke u li kpa mbamən, le ki baa Yesu, “Nɲma ye nna aabo?”

³⁰ Le Yesu bui u, “Uja ubaa nan nyan Jerusalem ki cha Jeriko. Waah cha na, le u ti lir bififirb aanaal ni. Le bi chuu peer waawanpeenkaan ki gbaa u, le u ti ban u kpo. Le bi siir cha u. ³¹ Naah kpee siib na, le Uwumbər aatotoor ubaa mu jer nima, ki kan u. Waah kan u na, le u gəlɲ u ki jer. ³² Le Liifai* aanii ubaa mu paan ni, ki nan jer nima, le ki kan u, le ki mu

gəlɲ u ki jer. ³³ Le Samaria† aatinj aanii ubaa mu cha waasachuln, ki nan fuu nima chee. Waah kan u na, le kinimbaak chuu u. ³⁴ Le u buen u chee, ki di nnyək ni nkpan meen ibuun ngbaan, ki di ɲitan poo u, le ki di u diɲ uma ubaa aabon pu, ki di u buen tichaandir ponn ni, ki ti lik u nima. ³⁵ Le ni woln kitaak le u di ɲimombil tii tichaandirdaan, le ki bui u, ‘Lik u tii mi. Aa yaa jin ɲimombil ɲi jer ɲimina kan, m nan gir ni kan, m ga nan pa si.’”

³⁶ Le Yesu baa nkaal aaməməkr ngbaan, “Uja u lir bififirb aanaal ni na, bijab bitaa ngbaan ponn ni, ulau tee ye una aabo? Aa dak kinye?”

³⁷ Le u bui u, “Unii u san u kinimbaak na le ye una aabo.”

Le Yesu bui u, “Li cha ki mu li ɲani kina.”

Yesu aah mann Mata ni Mari pu na

³⁸ To, Yesu ni waadidiliib aah chuun lisachuln pu na, le bi ti fuu kitiɲ kibaa ponn ni. Le upii u bi yin u ke Mata na gaa u waadichal ni. ³⁹ Mata nan kpa naal ubaa, bi yin u ke Mari. Le Mari ka Yesu chee, ki pel waah len pu na. ⁴⁰ Mata le tun tichann aatuln ki bi gonni ki ti bak. Nima le u dan nan bui Yesu, “Ndindaan, nnaal cha mi baanja le channi nimi tichann kaa ter mi. Aatafal aa bi ni ni ii? Bui u ke u ter mi.”

⁴¹ Le Tidindaan bui u, “Mata, Mata, aa cha tiwan sakpen le muk si ki ɲa si ilandak. ⁴² Tiwan nibaa baanja le aa lann. Mari aah lee ni na le ɲan. Ubaa aan nyan waah lee ni na u chee.”

11

Yesu tuk bi baah ga mee Uwumbər pu na

(Matiu 6.9-13; 7.7-11)

¹ Kitaak kibaa daal, le Yesu nan bi nibaa chee ki bi mee Uwumbər. Waah mee u ti doo na, le waadidiliib ponn ni ubaa bui u, “Ndindaan, mək timi taah ga mee Uwumbər pu na, ke Jənn

* **10:32** : Liifai yaab nan tun lituln Uwumbər Aadichal ni la. † **10:33** : Samaria yaab ni Juu yaab aakaasisik ni aa nan mə.

u nan muini binib nnyun ni na aah nan mək waadidiliib pu na.”

² Le Yesu bui bi, “Ni yaa mee Uwumbər kan, ni bui ke, ‘Tite Uwumbər [u bi paacham na,] cha binib li san saayimbil; cha saanaan dan.

[Bi li ɲani saageehn dulnyaa wee ni, ke baah ɲani paacham pu na.]

³ Tiin timi din aawiin aajikaar.

⁴ Cha timi aatunwanbir pinn timi; ba pu?

ti mu di cha pinn binib bimək koo timi aataani ni na.

Taa cha ti kan ntəɲ.

[Nyan timi tibəbir ni.]’ ”

⁵ Le Yesu ki bui bi, “Ni ponn ni ubaa yaa buen aajə do kinyetaasiik ki ti sil lipaal ki bui u, ‘Njə, pinn mi ɲiboroboro kpin ɲitaa; ⁶ njə ubaa chuun fuu ni ndo; m mu aa kpa tijiir tibaa m tii u’ kan, ⁷ le aajə u bi kidiik ni na ga bui si, ‘Taa muk mi. M ni maabilb doon ki laɲ kidiik a. Maan ɲmaa fii ki tii si.’ ⁸ Naa ye kijətiik pu le u ga fii ki tii si. Aa yaa gaɲni u ki gaɲni u ki muk u kan, nima le ga cha u fii ki tii si saah ban pu na məmək.

⁹ Nima pu na, m tuk nimi la, ni li mee Uwumbər man, le u ga tii nimi. Ni li ban Uwumbər chee man, le ni ga kan. Ni li kpaar jaalen man, le u ga piir tii nimi. ¹⁰ Unii umək mee Uwumbər na, u ga tii u. Unii umək ban na, u ga kan. Unii umək kpaar jaalen na, u ga piir tii u. ¹¹ Ni ponn ni ubaa aabo yaa mee si maab kan, aa ga di litakpal tii u uu? U yaa mee si ujan kan, aa ga di uwaa tii u uu?

¹² U yaa mee si likoojiln kan, aa ga di unyoohn tii u uu? ¹³ Nimi titunwanbirdam yaa tee nyi ipiin i ɲan na ki tii nimi aabim kan, ɲmaninkabaa Nite Uwumbər u bi paacham na le aan di Waafuur Nyaan tii binib bi mee u ki ban mu na aa?”

Binib bibaa aah sii Uwumbər Aafuur Nyaan pu na

(Matiu 12.22-30; Mak 3.20-27)

¹⁴ Uja u tiyayaar cha u ɲa ubir na nan bi nima chee. Le Yesu nyan tiyayaar ngbaan u ni, le u len, kaa ki

ye ubir. Le ni gar kinipaak ngbaan pam. ¹⁵ Bi ponn ni bibaa mu bui ke kinimbəɲ ki bi yin ki ke Beelsebul, u ye tiyayaar aayidaan na, le tii u mpəɔn ke u nyan tiyayaar binib ni.

¹⁶ Bibaa mu təɲ u ki ban ke u tun lijnjiir aatuln ki mək bi ke u ye Uwumbər Aanii. ¹⁷ Le u bee baah dak pu na, le ki bui bi, “Nnaan mubaa ni aanib yaa jaa təb kijaak kan, nnaan ngbaan ga bee yəli la. Lidichal libaa ni aanib mu yaa jaa təb kijaak kan, bi ga lir la. ¹⁸ Ni len ke Beelsebul u ye tiyayaar aayidaan na le tii mi mpəɔn ke m nyan tiyayaar binib ni. Tiyayaar aayidaan kinimbəɲ yaa ɲa kina kan, ki jan kibaa kijaak la. Kaanaan ga ɲa kinye aan ki sil? ¹⁹ Ni yaa len ke tiyayaar aayidaan Beelsebul le tii mi mpəɔn ke m nyan tiyayaar binib ni kan, ɲma tii nimi aanib mu mpəɔn ke bi nyan tiyayaar binib ni? Nimi aanib aah ɲani pu na le ga mək ke ni kpa mbamən aan naa kpa. ²⁰ Mma kan, Uwumbər aapəɔn pu le m nyani tiyayaar binib ni. Nima le mək ke Uwumbər aanaan fuu ni ni chee.

Yesu aah nyan kinimbəɲ ki bii kaawan pu na

(Matiu 12.29; Mak 3.27)

²¹ “Liwəkl li kpa tijawan sakpen na yaa lik waadichal kan, ubaa aan bii waawan. ²² Le unii u kpa mpəɔn jer u na yaa lir u pu ki nyan u kan, u ga gaa waajawan ti ter u na məmək, ki ji waawan.

²³ “Unii u kaa dii mi na kan, u ye maadin la. Unii u mu kaa kuuni binib tii mi na kan, u yaani bi la.”

Tiyayaar aah ga gir ni pu na

(Matiu 12.43-45)

²⁴ “Tiyayaar yaa nyan unii ni kan, ti ga li chuun gər nnyun aah kaa bi kipəɔk ki ponn ni na, ki ban taah ga kal nin chee ki fuur na, kaan kan. Le ti ga len ke, ‘M ga gir kun maah nan nyan unii u ponn ni na la.’ ²⁵ Le ti ga gir ni ki nan kan ke bi toor taakookoo yaan, le ni ɲan. ²⁶ Le ti ga buen ki ti joo ni tiyayaar tilole ti bir ki jer ti na. Le ti məmək ga koo unii ngbaan ponn

ni, ki ga li bi u ponn ni, le ki ŋa u yɔli ki jer waah nan bi njan na pu na.”

Binib bi kpa Uwumbɔr aanyoor mbamɔm na

²⁷ Yesu aah len kina na, le kinipaak ngbaan ponn ni upii ubaa len mpɔɔn pu, “Uwumbɔr aanyoor bi upii u ma si ki tii si libiil na pu.”

²⁸ Le Yesu bui ke, “Binib bi ŋun Uwumbɔr aabɔr ki kii ti na, Uwumbɔr aanyoor bi bima le pu.”

Baah ban ke Yesu tun lijinjiir aat-uln pu na

(Matiu 12.38-42)

²⁹ Kinipaak aah kuun ni Yesu chee na, le u bui ke, “Dandana aanib ye binib bi bir na la. Bi ban ke m mɔk bi lijinjiir aawan, aan bi nin gaa mi ki kii. Uwumbɔr aah nan ŋa lijinjiir aatuln ki ŋa waabɔnabr Jona pu na, lituln limina aaboln le bi ga kan. Maan mɔk bi lijinjiir aawan niken. ³⁰ Uwumbɔr aah nan ŋa Jona pu na, ni nan ye limɔkl le ki tii Ninefa aatinj aanib. Kina le waah ga ŋa min Unibɔn Aabo pu na ga li ye limɔkl ki tii dandana aanib ngbaan. ³¹ Seba aatinj aapiibɔr nan nyan ni dandar ke u nan ŋun Ubɔr Solomonn aalan aaliin. Min u jer Solomonn na bi do la, le naa ŋun maaliin. Bundaln Uwumbɔr ga ji binib tibɔr na, upiibɔr ngbaan aah nan ŋa pu na, nima le ga mɔk ke dandana aanib aabɔr bii. ³² Jona nan tuk Ninefa aatinj aanib Uwumbɔr aabɔr, le bi kpeln baabimbin. Min, u jer Jona na le tuk dandana aanib Uwumbɔr aabɔr, le baa kpeln baabimbin. Bundaln Uwumbɔr ga ji binib tibɔr na, Ninefa aatinj aanib aah nan kpeln baabimbin pu na, nima le ga mɔk ke dandana aanib aabɔr bii.”

Tiwon aawiihn

(Matiu 5.15; 6.22-23)

³³ “Unii yaa see karyaa kan, waan di u di bɔr, kaan di lisambil chinj u pu. U ga di u tɔŋ tiwan paab la, le u li wiin binib bimɔk koo ni na chee, bi li waa. ³⁴ Aanimbil ye saawon

aakaryaa la. Aanimbil yaa woln ke aa dii Uwumbɔr aasan kan, saabimbin mɔmɔk gbii nwiihn la. Aanimbil yaa kaa woln kan, saabimbin gbii mbɔmbɔɔn la. ³⁵ Li nyi ki taa cha nwiihn mu bi aa ni na li ye mbɔmbɔɔn. ³⁶ Saabimbin mɔmɔk yaa gbii nwiihn, kaa bɔɔn nibaa chee kan, aa ga li bi nwiihn ni mbamɔm. Ni ga li bi ke karyaa u wiin chain na aah ga woln saah bi nin chee na pu na la.”

Yesu aah galn Farisii yaab ni ikaal aamɔmɔkb pu na

(Matiu 23.1-36; Mak 12.38-40)

³⁷ Yesu aah len kina ki ti doo na, le Farisii aanii ubaa bui u ke u dan udo ki nan ji tijikaar. Le u koo waadichal ni, ki kal ki bi ji. ³⁸ Le Farisii aanii ngbaan kan ke Yesu ji kaa ŋir unjaal. Le ni gar u. ³⁹ Le Tidindaan bui u, “Nimi Farisii yaab, ni ŋir tiyir ni ŋisambil aapuwɔb mbamɔm, kaa ŋir ni ponn ni. Kina le ni ban ke binib bui ke ni ye bininyaam; nisui ponn ni mu gbii kinaayuk aatuln ni titunwanbir. ⁴⁰ Nimi bijɔrb bimina, Uwumbɔr u nan naan tiwon na, uma le naan nisui mu. ⁴¹ Di naah kpa tiwan ni na tii bigiim, ki di nibaa mu tii bi. Ni yaa ŋa kina kan, tijɔŋ tibaa aan ki li bi ni chee.

⁴² “Nimi Farisii* yaab, tibɔbir bi ni pu; ba pu? ni yakr tikpifar nfum kipiik le ki nyan nibaa le di tii Uwumbɔr, kaa ŋani ni ŋan na, kaa gee Uwumbɔr. Ni ŋan ke ni li ŋani ni ŋan na, ki li gee Uwumbɔr, ki yakr nimi aawan mu ki di tii u.

⁴³ “Nimi Farisii yaab, tibɔbir bi ni pu; ba pu? ni gee ke ni kal bininyuum aakakaa chee mmeen aadir ni, ki gee ke binib doon nimi mbamɔm kinyanj ni. ⁴⁴ Tibɔbir bi ni pu. Ni naahn ŋikaakul ŋi bɔɔ na, ŋi binib chuun taar ŋi pu, kaa nyi na.”

⁴⁵ Le Uwumbɔr aakaal aamɔmɔkr ubaa bui u, “Umɔmɔkr, saah len kina na, aa sii ti mu la.”

⁴⁶ Le Yesu bui ke, “Nimi Uwumbɔr aakaal aamɔmɔkb, tibɔbir bi ni mu pu. Ni di nkaal mu pɔɔ sakpen na, le

* **11:42** : Farisii yaab nan ye Juu yaab bibaa bi aanimbil man ke binib li dii Moses aakaal na.

ki di kpee Uwumbør aakaal pu, ki tuk binib ke bi li dii kina. Ni mu aa ter bi ke bi dii kina. ⁴⁷ Tibøbir bi ni pu; ba pu? ni maa njikaakul ki tii Uwumbør aabønabtiib bi nan bi n-yaayoonn na. Niyaajatiib le nan ku bi. ⁴⁸ Ni mu nyi baah nan ku bi pu na, ki mu kii baah nan na pu na. Niyaajatiib le nan ku bi. Ni mu maa njikaakul tii bi. ⁴⁹ Nima pu le Uwumbør aah kpa nlan pu na, u bui ke, 'M ga tun bibønabr ni bitutum bi chee. Le bi ga ku ngem ki na biken mu falaa.' ⁵⁰ Buyoonn dulnyaa wee nan piin ki joo cha na, binib nan ku Uwumbør aabønabtiib. Linikul ngbaan məmæk pu le Uwumbør ga daa dandana aanib aatafal. ⁵¹ Njan, bi nan ku Abel, le ki ku bininyaam ki joo cha, ki ti pii Uwumbør aabønabr Sekaria, u bi nan ku u, kitork aabimbiln ni Uwumbør Aadichal aakaasisik ni na. Mbamøn, m tuk nimi la, linikul ngbaan məmæk pu le Uwumbør ga daa dandana aanib aatafal.

⁵² "Nimi Uwumbør aakaal aaməmæk, tibøbir bi ni pu. Naa mæk binib Uwumbør aakaal mbaməm. Nimi nibaa aa dii mu, le ki tee lej binib bi ban bi dii mu na nsan."

⁵³ Yesu aah nyan nima chee na, le Uwumbør aakaal aaməmæk, ni Farisii yaab kpak u kinikpakpak pam, ki baa u mbaan tibør ti wiir na pu, ⁵⁴ ki ban bi pen u nlan ki kan waataani aan ki galn u.

12

Yesu tuk waadidiliib ke bi li nyi binib bi njmann bi na
(Matu 10.26-27)

¹ Binib churbaka aah nan kuun Yesu chee ki ti taar tøb pu pu na, le u bui waadidiliib, "Ni li nyi Farisii yaab aabimbin aah bi pu na, ki taa li bi kina man. Bi njmanni ke bi ye bininyaam, kaa ye. ² Tibøbørkaan məmæk ga kpiir. Tibør timæk bød na, ti ga nyan mpaan pu. ³ Naah loon len tibør ti mbømbøon ni na, binib ga njun ti nwiihn pu. Naah loon tibør ti binib aatafal ni kidiik ponn ni na, bi ga di ti moon lipaal."

Ni li san Uwumbør baanja
(Matu 10.28-31)

⁴ "Nimi bi ye njøtiib na, m tuk nimi la, ni taa san binib ijawaan man. Bi ga njmaa ku nimi aawon baanja la. Baan ki njmaa na nimi nibaa. ⁵ M sur nimi naah ga li san u ijawaan na. Ni li san Uwumbør. U yaa ku binib kan, u kpa mpøon ke u di bi na mmii mu kaan junn na ni. Mbamøn, m tuk nimi la, ni li san uma.

⁶ "Bi kooh iyaar injmu janjan bilee la. Le Uwumbør aa suln i ponn ni ubaa aabør. ⁷ Ni taa san ijawaan man. Ni jer iyaar pam. Uwumbør nyi nimi aayikpir aakahm."

Lem binib aanibil ni ke aa ye Kristo yoo la

(Matu 10.32-33; 12.32; 10.19-20)

⁸ "M tuk nimi la, unii umæk len binib aanibil ni ke min le ye Udindaan na, min Unibøn Aabo mu ga len Uwumbør aatuuntiib aanibil ni ke udaan ngbaan le ye miyoo. ⁹ Unii umæk yii mi binib aanibil ni na, m mu ga yii udaan ngbaan Uwumbør aatuuntiib aanibil ni.

¹⁰ "Unii yaa bii min Unibøn Aabo kan, Uwumbør ga njmaa di cha pinn u. Unii yaa sii Uwumbør Aafuur Nyaan kan, Uwumbør aan di cha pinn u.

¹¹ "Bi yaa chuu nimi, ki di na mmeen aadir ni, bee ntim aaninkpiib aanimbiin ni, bi ti ji nimi tibør kan, ni taa baa nisui ni ke ni ga len kinye aan ki nyan nibaa tibør ni. ¹² N-yoonn ngbaan yaa fuu ni kan, Uwumbør Aafuur Nyaan le ga mæk nimi naah ga len pu na."

Uwankpadaan u ye ujør na

¹³ Kinipaak ngbaan ponn ni le uja ubaa tuk Yesu, "Uməmæk, bui nkpel ke u yakr tite aafaal ki di min yaan tii mi."

¹⁴ Le Yesu bui u, "Uja, njma tii mi nsan ke m ji nimi tibør ki yakr lifaal tii nimi?" ¹⁵ le ki tuk kinipaak ngbaan, "Ni li nyi man ki taa li kpa iniman. Unii yaa kpa liwangol li wiir na kan, nima le aan tii u limøfal."

¹⁶ Yesu nan njakl bi liyataanjakl ke, "Uwankpadaan ubaa aasaak nan na

tijikaar ti wiir na. ¹⁷ Le u dak usui ni, ‘Maa ki kpa maah ga di maajikaar ŋa tiwan ni ponn ni na. M ga ŋa kinye? ¹⁸ M ga ŋa kina la; m ga gbaa wii maapil məmək, ki ki maa ŋipil ŋi filk ki jer ŋimina na. M ga di maajikaar məmək ŋa ŋi ponn ni. ¹⁹ Le m ga bui mbaa, M kpa tijikaar ti ga fuu mi ŋibin sakpen na. M ga fuur, ki ji, ki nyu, ki li mɔɔni.’ ²⁰ Tɔ, le Uwumbɔr bui u, ‘Si ujɔr wee, kinyeek kee le aa ga kpo. Saah kuun liwangol limək siin na, ŋma ga li yeh li?’

²¹ “Kina le unii umək di liwangol bil kiir ubaa, kaa kpa liwangol Uwumbɔr chee na, u mu ye ujɔr.”

Gaa Uwumbɔr ki kii mbaməm man (Matiu 6.25-34)

²² Le Yesu bui waadidiliib, “Nima le m tuk nimi, ni taa cha nimi aalandak li muk nimi tiwon aawan pu, ki taa li dak ke, ‘Ti ga ji ba? Ti ga peen ba?’ ²³ Limɔfal bi tijikaar baanja pu la aa? Tiwon bi tiwanpeenkaan baanja pu la aa? ²⁴ Dakl lik ŋjakaaa aah bi pu na. Ŋaa ko tijikaar, ki mu aa chee ti, kaa kpa ŋipil, kaa kpa ŋiboo. Uwumbɔr le kpiini ŋi. Naa jer ŋi sakpen aa? ²⁵ Ni ponn ni ubaa ga ŋmaa muk waalandak aan ki yunn ki jer Uwumbɔr aah siin pu na aa? ²⁶ Naah kaa ŋmaa ŋa tiwan ni kaa pɔɔ na, ba pu ni cha ilandak muk nimi ni gur na pu? ²⁷ Dakl lik mmopuun aah bi pu na. Mu aa tun lituln, ki mu aa fik tikokonn. M tuk nimi la, Ubɔr Solomonn u nan pee tiwanpeenkaan nyaan na aawanpeenkaan aa nan ŋan ke mmopuun aah ŋan pu na. ²⁸ Timoor bi din, ki ga fe wu mmii fen, le Uwumbɔr ŋa ti mmopuun mu ŋan na. Waan tii nimi tiwanpeenkaan aa? Naa gaa Uwumbɔr ki kii mbaməm. U ga tii nimi. ²⁹ Ni taa cha ninimbil li man tijikaar ni tiwanyukaan pu, ki taa cha ilandak li muk nimi. ³⁰ Tiwan ngbaan məmək pu le dulnyaa wee ni aanib bi kaa dii Uwumbɔr aasan na aanimbil man. Nite Uwumbɔr nyi ke ni ban tiwan

ngbaan. ³¹ Ni cha ninimbil li man Uwumbɔr aanaan pu, le u ga di tiwan ngbaan məmək kpee nimi.”

Paacham aawankpal (Matiu 6.19-21)

³² “Maanib bi bi siib na, ni taa san ijawaan man. Nite Uwumbɔr le ban ke u tii nimi nnaan. Waageehn le na. ³³ Ni kooh naah kpa tiwan ni na man, ki di ŋimombil ngbaan tii bigiim, aan ki li kpa ŋimombil ŋi kaan doo na. Ni ga li kpa liwankpal li kaan doo na paacham. Unaayuk ubaa aan buen nima. Ŋikpaambil aan li bi nima ki bii ni. ³⁴ Saawankpal aah bi nin chee na, aasui mu bi nima chee la.”

Bitutum bi si kii na aayatanakl

³⁵ “Ni gor nibaa pu man, ki see nimi aakaryaa mam, ³⁶ ki li bi ke bitutum bi si kii buyoonn bidindaan ga nya tibɔndinn aajikaar aajim ni, ki fuu ni na. U yaa nan fuu ni ki kpaar jaalen kan, libuul ngbaan ni le bi ga chuu piir tii u. ³⁷ Bitutum bi lik bidindaan aah ga fuu ni pu na, Uwumbɔr aanyoor bi bi pu. M tuk nimi mbamən la, u ga cha bi kal, ki ga di tijikaar siin binimbiin ni. ³⁸ U yaa fuu ni kinyetaasiik, bee u yaa fuu ni likoojawiil yoonn, ki kan ke bi gor kan, Uwumbɔr aanyoor bi bi pu la. ³⁹ Ni nyi ke udichadaan yaa ba nyi buyoonn unaayuk ga fuu ni na kan, waa ba ga doon ki geen, u ba ga li ka lik, unaayuk ngbaan taa koo ni waadichal ni. ⁴⁰ Ni mu gor man; ba pu? buyoonn naan li dak ke m ga gir ni na, n-yoonn ngbaan le m ga gir ni.”

Ututunn u ŋan na, ni u kaa ŋan na (Matiu 24.45-51)

⁴¹ Le Piita baa Yesu, “Ndindaan, aa ŋakl liyatanakl ngbaan ki tii timi baanja le aan aa ŋakl ki tii binib məmək la?”

⁴² Le Tidindaan bui u, “Uyi-daan ubaa yaa tii waatutunn ubaa tininkpir ke u li lik waachiln ni aanib ki tii bi tijikaar naah ŋeer buyoonn na kan, ututunn ngbaan

* **12:25** : Bee “...aan ki di lisanj libaa kpee waafɔfɔk pu uu?”

ga ŋa kinye ki li kpa nlan, ki li tun waatuln mbaməm? ⁴³ Udindaan yaa nan fuu ni ki mui waatutunn ŋani uma udindaan aah ban pu na kan, Uwumbər aanyoor bi ututunn ngbaan pu. ⁴⁴ M tuk nimi mbamən la, u ga tii u tininkpir u li lik waawan məmək. ⁴⁵ Tɔ, ututunn ngbaan mu yaa dak usui ni ke udindaan ga yunn, ki yaa piin ki gbaa ututunjeen aatətiib, bijab ni bipiib məmək, ki ji ki nyu ndaan gbii kan, ⁴⁶ udindaan ga gir ni buyoonn waan li dak ke u ga gir ni na, ki ga gbaa u ŋinaalab mbaməm, ki ga di u ŋa binib bi yii waaməb na aah bi nin chee na.

⁴⁷ “Ututunn u nyi udindaan aah ban pu na, kaa gor, kaa ŋani kina na, bi ga gbaa u sakpen. ⁴⁸ Ututunn u kaa nyi udindaan aah ban pu na, ki tun lituln li ŋeer ŋinaalab aagbaan na kan, bi ga gbaa u siib la. Uwumbər yaa tii unii nlan sakpen kan, u ga li ban ke u di nlan ngbaan tun litunyaan jer biken. Uwumbər yaa tii unii tininkpir kan, u ga li ban ke udaan ngbaan tun ki jer biken aah tun pu na.”

Binib aah ga yakr təb chee Yesu pu pu na

(Matiu 10.34-36)

⁴⁹ “M dan m nan tuur mmii dulnyaa wee ni. Mu yaa puun gaal kan, m ba gee. ⁵⁰ M ga ji falaa ki ti nyan. Nsui aan doon see m jin falaa ngbaan ki ti doo. ⁵¹ Maah dan dulnyaa wee ni na, ni dak ke nima le ga cha binib məmək li kpaan kiməbaan aa? Aayii. M tuk nimi la, m pu le bi ga yakr təb chee. ⁵² Dandana ki joo cha, binib biŋmu yaa bi lidichal libaa ni kan, bi ga yakr təb chee la. Bitaa ga kpak bilee bi gur na. Bilee ngbaan mu ga kpak bitaa na. ⁵³ Uja ga yakr ujaɔɔn chee; japaɔɔn mu ga yakr ute chee; upii mu ga yakr ubisal chee; bisal mu ga yakr una chee; upii mu ga yakr ubipuu chee; bipuu mu ga yakr uchapii chee.”

Baa bee Uwumbər aah ŋani pu na
(Matiu 16.2-3)

⁵⁴ Le Yesu bui kinipaak ngbaan, “Ni yaa kan utaal yun ki bəln liwilir wəb kan, libuul ngbaan ni le ni ga bui ke, ‘Utaal ga nu la,’ le u nu. ⁵⁵ Libuln yaa nyan ni ŋŋangii aasikakl wəb kan, le ni ga bui ke, ‘Kitotoŋ koo a,’ le ki koo. ⁵⁶ Nimi biŋmanŋmannim, kitinŋ ni paacham pu le cha ni beer naah ga li bi pu na. Ba ŋa naa bee Uwumbər aah ŋani pu dandana na?”

Aa yaa koo unii aataani ni kan, chuu utaal mala
(Matiu 5.25-26)

⁵⁷ “Ba ŋa naa ŋmaa dakl lik ki bee ni ŋan na? ⁵⁸ Aa ni unii yaa kpa tibər, u ban u di ti buen bibəjirb chee kan, chuu utaal mala, u taa kee fuu bi chee, ki taa di si ŋa biŋaal ni, bi di si ŋa kiyondiik ni. ⁵⁹ M tuk si la, saan nya nima ki nan saa buyoonn aa ga pa kooti ni aamombil məmək doo na.”

13

Kpeln nimi aabimbin man

¹ N-yoonn ngbaan le binib bibaa dan nan bui Yesu ke Galilee aatin aanib aah nan bi toor kitork tii Uwumbər na, Pailat nan ku bi. ² Le Yesu baa bi, “Ni dak ke Galilee aatin aanib ngbaan nan ye titunwanbir-dam ki jer Galilee yaab biken aa? Nima le cha u ku bi ii? ³ Aayii. M tuk nimi la, ni yaa kaa kpeln nimi aabimbin kan, ni məmək ga kpo kina la. ⁴ Tɔ, libimbifəfəŋ aah nan lir ki ku bijab kipiik ni biniin Siloam aatin ni na, ni dak ke bi nan kpa taani ki jer Jerusalem aanib məmək aa? ⁵ Aayii. M tuk nimi la, ni yaa kaa kpeln nimi aabimbin kan, ni məmək ga kpo kina la.”

Busub bu kaa lu ŋisubil na

⁶ Le u ŋakl bi liyatanakl ke, “Uja ubaa nan bun busub bubaa waasaak ponn ni; ki joo cha, le u dan nan lik ke ŋisubil bi aa ŋaa bi, le kaa kan nibaa. ⁷ Le u bui waatutunn, ‘Ŋibin ŋitaa le na, le m choo m nan lik busub bue. Maa kan lisubil libaa. Gaa bu lii. Taa cha bu li si ki gaa kitinŋ yəli.’ ⁸ Le ututunn ngbaan bui u, ‘Ndindaan, di cha bu libiln lee, m gbii bu taab, ki

ban tinaabin ki bil bu. ⁹ Libiln li choo na, bu yaa lun kan, ni nan. Bu yaa kaa lun kan, aa gaa bu lii.’ ”

Yesu aah cha upii u boo gui na pɔɔk pu na

¹⁰ Juu yaab aakpaakool daal le Yesu bi mmeen aadiik ni, ki bi tuk binib Uwumbɔr aabɔr. ¹¹ Le upii ubaa bi nima. Tiyayaar le joo u ki na u ubun nɔbin kipiik ni niniin. U boo gui, kaa nmaa yaar. ¹² Yesu aah kan u na, le u yin u ke u dan u chee, le ki bui u, “Upii, aa kan aabaa saaween chee,” ¹³ le ki di unjaal paan u pu. Libuul ngbaan ni le u yaar, le ki nyun Uwumbɔr.

¹⁴ Yesu aah cha upii ngbaan pɔɔk likpaakool daal na, nima le cha mmeen aadiik ni aaninkpel gee lijuul Yesu pu, le ki bui kinipaak ngbaan, “Iwiin iloob le bi likpaakool aakaasisik ni, ti li tun lituln, ki cha likpaakool daal. Nima pu na, ni dan iwiin iloob ngbaan aakaasisik ni aan u cha ni pɔɔk. Ni taa ki dan nan ban laafee likpaakool daal.”

¹⁵ Le Tidindaan bui u, “Nimi binmanmannim, likpaakool daal kan, ni ga chuu gbiln nima aanaaja, bee nima aabon, ki di u buen nkpen ni ke u ti nyu nnyun. ¹⁶ Upii wee ye Abraham aayaabil la, le kinimbɔn buu u nɔbin kipiik ni niniin le ki na u u boo gui na. Maah chuu buur u likpaakool daal na, naa nan aa?” ¹⁷ Yesu aah len kina na, le inimɔn chuu binib bimɔk kpak u kinikpakpak na. Waah tun lijinjiir aatun pam pu na, le kinipaak ngbaan mɔmɔk nan kpa mpopiin pam.

*Tisufar aabil aayatanakl
(Matiu 13.31-32; Mak 4.30-32)*

¹⁸ Le Yesu baa bi, “Uwumbɔr aanaan naahn ba? M ga di ba ki di nan mu? ¹⁹ Mu naahn linaanyiimbil li uja ubaa nan di bun waakpaab ni na la. Le li muun ki na busub. Le inyoon ilaani paacham na dan nan ter yaadil bu aabon pu.”

*Boroboro aanyɔk aayatanakl
(Matiu 13.33)*

²⁰ Yesu nan ki baa bi, “M ga di ba ki di nan Uwumbɔr aanaan? ²¹ Mu naahn nnyɔk mu bi joo nani boroboro ni aan upii ubaa nan di na boroboro aayon ponn ni na, le boroboro ngbaan mɔk duun.”

*Naah ga dii pu na
(Matiu 7.13-14, 21-23)*

²² Le Yesu cha Jerusalem. Waah cha na, le u bɔ dii ntisakpem ni ntiwaatiir ni, le ki tuk binib Uwumbɔr aabɔr. ²³ Le unii ubaa baa u, “Ndindaan, binib bi nmar na le bi siib aa?”

²⁴⁻²⁵ Le Yesu bui bi, “Cha ninimbil li man ni li dii mbisamɔb mu kaa waa na. M tuk nima la, buyoonn udichadaan na ga nan fii ki lan kidiik na, nee aapuwɔb le binib pam ga li ban bi koo ni, kaan nmaa koo ni. Ni ga li si lipaal, ki kpaar jaalen, ki bui ke, “Tidindaan, chuu piir tii timi.’ Le u ga bui nima, ‘Maa nyi nima. Ni nyan ni la chee?’ ²⁶ Le ni ga bui ke, ‘Ti ni si le nan kpaan ji ki nyun. Aa nan tuk binib Uwumbɔr aabɔr timi aatin ni la.’ ²⁷ Le u ga ki bui nima, ‘M tuk nima la, maa nyi nima. Ni nyan ni la chee? Nima titunwanbirdam, ni mɔmɔk siir m chee man.’ ²⁸ Le u ga jenn nima. Le ni ga li waa Abraham, ni Aisak, ni Jakob, ni Uwumbɔr aabɔnabtiib mɔmɔk Uwumbɔr aanaan ni. Ni ga li bi lipaal, ki wii ki nman ninyin nima chee. ²⁹ Binib ga nya liwipuul wɔb, ni liwilir wɔb, ni isikakl mɔk, ki ga li ka ki ji tijikaar Uwumbɔr aanaan ni. ³⁰ Li pel man, puwɔb yaab bibaa ga nan na bisalolm. Bisalolm bibaa mu ga nan na puwɔb yaab.”

*Yesu aah gee Jerusalem aanib pu na
(Matiu 23.37-39)*

³¹ N-yoonn ngbaan le Farisii yaab bibaa dan Yesu chee, ki nan bui u, “Nya do chee, ki li cha. Ubɔr Herod ban u ku si la.”

³² Le Yesu bui bi, “Ni li cha ti tuk unɔk ngbaan, ‘Din ni fen le m ga nyan tiyayaar binib ni, ki cha bibum pɔɔk. Iwiin itaa daal le maatuln ga doo.’ ³³ Nima le m cha Jerusalem din, ni fen, ni daalpu. Baan ku

Uwumbər aabənabr ubaa nibaa chee, see Jerusalem ponn ni.

³⁴ “Jerusalem aanib, nsui bii ni pu la. Ni ku Uwumbər aabənabtiib, ki yur waatutum n̄itakpal ki ku bi. N-yoonn məmək le m nan ban m kuun nimi n̄a mbaa chee ke ukəla aah kuuni waakoobi pu ki n̄ani ufeen ni na, le naa kii. ³⁵ Lik, Uwumbər siir cha nimi. M tuk nimi la, naan ki kan mi ki nan saa bundaln ni ga nan bui ke, ‘Uwumbər aanyoor bi unii u choo uma Uwumbər aayimbil ni na pu.’ ”*

14

Yesu aah cha ubun pəək pu na

¹ Juu yaab aakpaakool daal le Yesu nan buen Farisii yaab aaninkpel ubaa do, u ti ji tijikaar. Le bi lik waah ga n̄a pu na məmək. ² Le uja u taakpachoo fuukoo nan chuu u na mu bi nima, le ki dan Yesu chee. ³ Le Yesu baa Uwumbər aakaal aaməməkbi ni Farisii yaab, “Timi aakaal kii ke unii cha bibum pəək likpaakool daal aa?”

⁴ Le baa len tibaa. Le Yesu chuu uja ngbaan ki ti cha waaween doo, ki cha u buen. ⁵ Le u baa bi, “Unii ubaa aabon, bee waanaaja yaa lir nnyunbun ni likpaakool daal kan, waan nyan u likpaakool daal ngbaan aa?”

⁶ Le baa ki n̄maa len tibaa.

Binib bi Uwumbər ga nyun bi na

⁷ Le Yesu kan ke binib bi dan bi nan ji tijikaar na buen ti kal bininyuum aakakaa chee. Nima le u n̄ak bi liyatənjakl: ⁸ “Unii ubaa yaa yin si ke aa dan nan ji u chee tijikaar kan, taa kal bininyuum aakakaa chee. Ni-baakan, unii u jer si na ga fuu ni. ⁹ Le udichadaan ngbaan ga dan nan bui si, ‘Cha uja wee kal do chee.’ Le iniməon ga chuu si. Le aa ga fii ki ti kal uwaatiir aakakaa chee. ¹⁰ Unii yaa yin si ke aa dan nan ji u chee tijikaar kan, ti puen kal unii waatiir aakakaa chee. Le udichadaan ngbaan ga dan nan bui si, ‘Njə, nan kal nkakaa mu n̄an na chee.’ Le binib bimək ji aa chee tijikaar na ga nyun

si. ¹¹ Naatataa le ye ke unii umək nyun ubaa na, Uwumbər ga sunn u taab. Unii umək sunn ubaa taab na, Uwumbər ga nyun u.”

¹² Le Yesu bui Farisii yaab aaninkpel u yin u ke u dan nan ji tijikaar na, “Aa yaa n̄a njim kan, taa yin aajətiib, bee saamaal aanib, bee aanaabitiib, bee aaneen aatətiib bi ye biwankpadam na, ke bi dan nan ji; ba pu? bi mu ga ki yin si ke aa nan ji bi chee tijikaar ki teen. ¹³ Aa yaa n̄a njim kan, yin bigiim, ni bitaageeb, ni biwəb, ni bijoom, ke bi dan nan ji. ¹⁴ Bima le aa kpa nibaa ke bi ki giin tii si. Uwumbər le ga n̄a tinyoor n̄a aa pu. Buyoonn bininyaam ga fikr nkun ni na, le Uwumbər ga tii si saapal.”

Njim sakpem aayatanəkl (Matiu 22.1-10)

¹⁵ Binib bi ji u chee tijikaar na ponn ni ubaa n̄un waah len pu na, le ki bui u, “Binib bi ga ji tijikaar Uwumbər aanaan ni na, waanyoor bi bi pu la.”

¹⁶ Le Yesu bui u, “Uja ubaa nan bui binib pam ke u ga n̄a tijikaar bi dan nan ji. Le u n̄a tijikaar pam. ¹⁷ Tijikaar aajim yoonn, le u tun waatutunn u ti bui bi, ‘Ni n̄eer a. Dan man.’ ¹⁸ Waah bui bi kina na, le bi məmək kpaan yii. Njan yoo na bui u, ‘M daa bukpaab la, ki ban ke m buen ti lik bu aah bi pu na. M n̄a si gafara la.’ ¹⁹ Le ubaa mu bui u, ‘M daa inaaja i ko kisaak na kipiik la. M cha m ti lik yaah bi pu na la. M n̄a si gafara.’ ²⁰ Le ubaa mu bui u, ‘M laa kunn upii la, le kaan n̄maa dan.’

²¹ “Le ututunn ngbaan gir kun udindaan chee, ki ti tuk u bi məmək aah len pu na. Le lijuul chuu u. Le u bui waatutunn ngbaan, ‘Li cha kinyan ni mala, ki ti yin ni bigiim, ni bitaageeb, ni bijoom, ni biwəb, ke bi dan nan ji.’ ²² Le waatutunn n̄a kina, ki dan nan bui u, ‘Ndindaan, m n̄a saah len pu na. Mpaan gur bi.’ ²³ Le udindaan bui u, ‘Li cha isan ni, ki ti gan binib ke bi dan nan ji, aan maadichal gbiin. ²⁴ M tuk nimi la,

* 13:35 : Lik Ilahn 118.26.

binib bi m nan puen bui bi ke bi dan nan ji na, bi ponn ni ubaa aan lak maajikaar.’ ”

Unii u kaa ηmaa yii tiwan məmək na aan ηmaa dii Yesu
(*Matiu 10.37-38*)

²⁵ Le kinipaak pam dii Yesu. Le u fenn toŋ bi, ki bui bi, ²⁶ “Unii yaa dan u nan dii mi, ki yaa kaa gee mi ki jer waah gee ute ni una, ni upuu, ni waabim, ni unaatiib, ni ukpetiib, ni uninkpatiib, ni waaməfal pu na kan, waan ηmaa dii mi. ²⁷ Unii umək kaan yoor waadəpuinkoo ki dii mi na kan, waan ηmaa li ye maadidiir.

²⁸ “Ni ponn ni ubaa yaa ban ke u maa kidifəŋ kan, u ga puen dakl lik ke waamombil ga fuu aan ηaan fuu. ²⁹ U yaa piin ki bi maa kidiik, kaa puen dakl lik waamombil aah bi pu na kan, nibaakan, waamombil aan fuu. Le waan ηmaa maa kidiik ngbaan doo. Binib bimək kan na ga laa u, ki bui ke, ³⁰ ‘Uja wee nan piin ki bi maa kidiik, kaan ηmaa doo.’

³¹ “Tə, ubər u kpa butəb aajab ηichur kipiik na yaa ban u buen ti to ubər u kpa butəb aajab ηichur moninko na butəb kan, u ga puen dakl lik ke u ga ηman aan waan ηman. ³² U yaa nyi ke waan ηmaa nyan u kan, waah laa bi ni daa na, u ga tun bitutum bi ti tooh u nsan ni, ki bui u ke u pəək ubaa aan bi ti kpokl ki kuln kijaak ngbaan. ³³ Niyatanak ngbaan aatataa le ye ke aa yaa kaa yii saah kpa nimək na kan, saan ηmaa dii mi.”

N-yaan aayatanakl
(*Matiu 5.13; Mak 9.50*)

³⁴ “Tə, n-yaan ηan la. Mu yaa bii, ki yaa kaa ki mə kan, nibaa aa bi ki ga ki ηmaa ηa mu aan mu mək. ³⁵ Mu ηa yəli le na. Mu aan ki li kpa nterm tii nibaa. Bi ga di kpir la. U kpa litafal na kan, u ηun.”

15

Kiwakork ki wəŋ na aayatanakl
(*Matiu 18.12-14*)

¹ Bilampoogaab ni titunwanbirdam pam nan bi kuuni Yesu chee

ke bi ti pel waah len tibər ti na. ² Le Farisii yaab ni Uwumbər aakaal aaməmək b ηulni u pu ke, “Uja wee gaal titunwanbirdam ki ji bi chee tijikaar.”

³ Nima pu le Yesu ηakl bi liyatanakl, ⁴ “Ni ponn ni ubaa yaa kpa ipiih nkub, ubaa yaa wəŋ kan, u ga di cha ipiih imonko inaa ni kipiik ni iwae i gur na timoor ni, ki buen ti ban upiih u wəŋ na, ki ti saa buyoonn u ga kan u na. ⁵ U yaa ti kan u kan, u ga li məəni, ki di u buŋ usil, ki chaa kun. ⁶ U yaa ti fuu linampal kan, le u ga yin ni ujtəiib ni udoyaab, ki nan bui bi, ‘Maapiih u wəŋ na, m kan u. Cha ti li məəni man.’ ⁷ Liyatanakl lee aatataa le ye ke titunwanbirdaan ubaa yaa kpeln waabimbin kan, paacham yaab ga li məəni unii u kpeln waabimbin na pu, ki jer baah ga li məəni bininyaam imonko inaa ni kipiik ni biwae bi kaa ban bi kpeln baabimbin na pu.”

Nimombil ηi wəŋ na aayatanakl

⁸ “Upii ubaa yaa kpa tikunabr aamombil kipiik, libaa yaa wəŋ kan, u ga see karyaa, le ki ηal lidichal ni, ki lik mbaməm ki ti kan li. ⁹ Tə, u yaa ti kan li kan, u ga yi ni unaakoontiib ni udoyaab, ki nan bui bi, ‘Maamombil li wəŋ na, m kan li. Cha ti li məəni man.’ ¹⁰ Liyatanakl lee aatataa le ye ke titunwanbirdaan ubaa yaa kpeln waabimbin kan, u pu le Uwumbər aatuuntiib ga li məəni paacham.”

Japəən u wəŋ na aayatanakl

¹¹ Yesu nan ki bui bi, “Uja ubaa nan bi ki nan kpa japətiib bilee. ¹² Le uwaatiir na bui u ke, ‘Nte, yakr maafaal ki di tii mi dandana.’ Le ute yakr bimək aafaal ki di tii bi. ¹³ Iwiin ilee aah jer na, le uwaatiir na kuun waafaal məmək, ki di buen kitin ki daa na ni. Waah ti bi nima na, le u jin waafaal məmək yəl yəl, le li ti doo. ¹⁴ Waah jin ni məmək ti doo na, le nkon sakpem lir nima chee. Igiin le nan gur joo u. ¹⁵ Le u di ubaa ti kpaan kitin ngbaan ni aanii ubaa chee. Le u tun u igbeer chee timoor ni ke u ti li ηani i tijikaar. ¹⁶ Nkon aah

joo u sakpen pu na, u ga ηmaa ηmō igbeer ngbaan aajikaar. Unii ubaa mu aa tii u nibaa. ¹⁷ Le u ηa nlan le ki bui ke, ‘Nte aatutum mōmōk ji ki gur. Le nkon ban mu ku mi do chee na. ¹⁸ M ga gir kun nte do, ki ti bui u ke, Nte, m koo aa ni Uwumbōr mōk aataani ni. ¹⁹ Naa ki ηan ke aa yin mi aajapōon. Na mi saah ηani saatutum pu na.’ ²⁰ Le u fii ki cha ute do.

“Waah laa bi ni daa na, le ute waa u, ki san u kinimbaak, le ki san tooh u nsan ni, ki ti di unjaal kpal u, le ki moor utakpiln.* ²¹ Le u japōon bui u, ‘Nte, m koo aa ni Uwumbōr mōk aataani ni. Naa ki ηan ke aa yin mi aajapōon.’ ²² Le ute bui waatutum, ‘Li cha mala ki ti yoor ni lininkpebōkul nyaan na, ki nan di peen u, ki di kibōmbik ηmaan u, ki di ηinaatak tan u, ²³ ki li joo ni unaabo u filk na, ki nan kōr u, aan ti ji ki li mōoni. ²⁴ M nan nyi ke njapōon umina kpo a, le u bi. U nan wōj a, le m ki kan u.’ Le bi piin ki bi mōoni.

²⁵ “Tō, u japōol na nan bi kisaak. Waah nyan ni kisaak ki peen ni linampal na, le u ηun bi gbaa tibar ki gaa ilahn. ²⁶ Le u yin bitutum ponn ni ubaa, le ki nan baa u, ‘Ni ye kinye?’ ²⁷ Le u bui u, ‘Aanaal na fuu ni a. Waah fuu ni ni laafee na, le aate cha bi kōr unaabo u filk na.’ ²⁸ Ukpel aah ηun kina na, le u gee liηuul, kaa ban u koo ni. Le ute nyan ni lipaal, ki nan gan u ke u koo ni. ²⁹ Le u bui ute, ‘Lik, m tun lituln ηibin sakpen le ki tii si, kaa kee yii saamōb. Le saa po tii mi unōbo ke m ni njōtiib ji ki li mōoni. ³⁰ Aajapōon umina le nan dii bipiidagoob ki ti bii saawangol mōmōk doo, le waah fuu ni na, aa kōr unaabo u filk na ki tii u.’ ³¹ Le ute bui u, ‘Maabo, aa bi m chee n-yoonn mōmōk la. Sin le yeh maah kpa tiwan ni na mōmōk. ³² Aanaal umina, m nan nyi ke u kpo a, le u bi. U nan wōj a, le m ki kan u. Nima le ni ηan ke ti li mōoni ki li kpa mpopiin.’ ”

16

Ututunn u kpa nlan na

¹ Tō, Yesu nan bui waadidiliib, “Uwankpadaan ubaa le nan bi ki kpa ututunn u lik waawan mōmōk na. Le bibaa dan nan bii u udindaan aanimbiiin ni ke u joo waawan ji la. ² Le udindaan yin u ki nan baa u, ‘Maah ηun saabōr ti na, ti ye kinye? Mōk mi saah ηa maawan pu na mōmōk. Saan ki li ye maatutunn.’ ³ Le ututunn ngbaan dak usui ni, ‘Ndindaan ga nyan mi waatuln ni. M ga ηa kinye? Maan ηmaa ko kisaak. M mu yaa kpaln uwanmeer kan, inimōon ga li joo mi. ⁴ M nyi maah ga ηa pu na, aan ndindaan yaa nyan mi waatuln ni kan, bibaa gaa mi baadichal ni.’ ⁵ Le u buen ti yin ni binib bi joo udindaan aapōln na ke bi dan u chee ubaabaa ubaabaa, le ki baa njan yoo na, ‘Aa joo ndindaan aapōln iηa?’ ⁶ Le u bui u, ‘Nkpan ankōra nkub.’ Le u bui u, ‘Yoor saapōln aagban ki kal mala ki ηmee ankōra piiηmu.’ ⁷ Le u baa uken, ‘Si, aa mu joo waapōln iηa?’ Le u bui u, ‘Idi bōtō nkub.’ Le u bui u, ‘Yoor saapōln aagban ki ηmee bōtō imonko inaa.’ ⁸ Tō, ututunn u kaa ηan na aadindaan aah ηun ni pu na, le u pak u, ke waah ηa pu na, u kpa nlan la. Naatataa le ye ke dulnyaa wee aanib kpa nlan baabōr ni ki jer Uwumbōr aanib aah kpa pu na.

⁹ “M tuk nimi la, ni di dulnyaa wee ni aawankpal ter bigiim, aan ni yaa doo kan, ni ga koo nkookoo yaan mu ga li bi ki cha n-yoonn mu kaa kpa ndoon na ni. ¹⁰ Unii u tun lituwaatiir mbamōm na, u ga tun litusakpeln mu mbamōm. Unii u kaa tun lituwaatiir mbamōm na, waan tun litusakpeln mu mbamōm. ¹¹ Ni yaa kaa joo dulnyaa wee ni aawankpal mbamōm kan, ηma ga di Uwumbōr aatuln ηa aanjaal ni? ¹² Ni yaa kaa ηa dulnyaa wee ni aawan mbamōm kan, Uwumbōr aan tii nimi paacham aawan.

¹³ “Unaagbiiija ubaa aan ηmaa tun lituln ki tii dindatiib bilee. U ga li nan ubaa, le ki li gee uken. U ga

* **15:20** : ...moor utakpiln: Israel yaab nan doon tōb kina le ki mōk ngeehn.

li si ubaa aachan ni, le ki lik uken fam. Naan nmaa li dii Uwumbər ni liwankpal mu.”

Yesu aah ki len pu na
(*Matiu 11.12-13; 5.31-32; Mak 10.11-12*)

¹⁴ Le Farisii yaab, bi gee n̄imombil sakpen na, n̄un Yesu aah len tibər timina m̄m̄ək pu na, le ki laa u. ¹⁵ Le u bui bi, “Nimi le ban ke binib li dak ke ni ye bininyaam. Uwumbər le nyi nisui ni aah bi pu na. Binib aah nyun̄ni tiwan ni na ye fam le Uwumbər chee.

¹⁶ “Uwumbər aakaal ni waab̄nabtiib aaliin nan joo binib ki nan saa j̄onn u nan muini binib n̄nyun ni na aayoonn. Waayoonn ngbaan ki joo cha, le bi mooni Uwumbər aanaan aab̄nyaan tee. Le binib m̄ək aab̄n̄ koo Uwumbər aanaan ni mp̄ənn. ¹⁷ Uwumbər aakaal mubaa aah ga n̄a ȳali pu na, ni p̄ə ki jer paacham ni taab aah ga jer pu na.

¹⁸ “Uja um̄ək jenn upuu lii ki ki yoor upii uken na, uja ngbaan kpaln udagoor la. Upii aachal yaa jenn u lii aan uja uken ki yoor u kan, uja ngbaan mu kpaln udagoor la.”

Uwankpadaan ni uwanmeer Lasarus aabər

¹⁹ “T̄ə, uwankpadaan ubaa nan bi, ki peeni tiwanpeenkaan nyaan, ki ji tijikaar ti m̄ə na iwiin m̄m̄ək. ²⁰ Le uwanmeer ubaa mu nan bi, bi nan yin u ke Lasarus. Le ibusoon joo u. Le bi joo u ti bilni uwankpadaan ngbaan aabisam̄əb chee. ²¹ Le u ban ke u li peei n̄isaabol n̄i nyan uwankpadaan ngbaan aateebul paab ki lir kitin̄ na ji. Le ib̄ə mu choo nan lakr waabuun ngbaan. ²² Naah joo cha na, le uwanmeer ngbaan nan kpo. Le Uwumbər aatuuntiib dan nan yoor u ki di buen paacham, Abraham chee. ²³ Le uwankpadaan ngbaan mu nan kpo. Le binib di u ti sub. Waah kpo na, le u ti bi mmii mu kaan jun̄n na ni, ki ji falaa sakpen, le ki waan lik paacham, ki waa Abraham dandar, ki waa Lasarus mu bi u chee nima. ²⁴ Le u teen, ‘Nte Abraham, m

ji falaa sakpen mmii mue ponn ni; san mi kinimbaak, ki tun Lasarus u ti di un̄anbik tu n̄nyun ki nan di meeh n̄lambil aan li s̄əj.’

²⁵ “Le Abraham bui u, ‘Maabo, teer ke saah nan bi lim̄əfal ni na, aa nan bi ji saam̄ənn la. Lasarus mu nan bi ji falaa la. Dandana wee Lasarus aasui s̄əj do chee na. Aa mu bi ji falaa la. ²⁶ Libuusakpeln mu bi ti ni saakaasisik ni, aan binib bi ban bi nyan do ki puur buen aa chee na taa n̄maa puur, ubaa mu taa nyan aa chee ki dan do chee na.’ ²⁷ Le uwankpadaan ngbaan bui u, ‘Nte, ni yaa ye kina kan, m̄ gan si, tun Lasarus u buen nte do ²⁸ ki ti sur nnaatiib bi n̄mu bi gur na, bi taa dan do chee na, ki mu nan ji falaa wee.’

²⁹ “Le Abraham bui u, ‘Bi kpa Uwumbər Aagban̄. Bi li n̄un kigban̄ ngbaan aah len pu na.’ ³⁰ Le u bui ke, ‘Nte Abraham, aayii, baan n̄un; unii yaa fikr nkun ni ki buen bi chee kan, nima le bi ga kpeln baabimbin.’ ³¹ Le Abraham bui u, ‘Bi yaa kaa n̄un Uwumbər Aagban̄ aah len pu na kan, unii yaa fikr nkun ni kan, nima le aan cha bi kpeln baabimbin.’ ”

17

Taa t̄əj unii ke u tun titunwanbir
(*Matiu 18.6-7, 21-22; Mak 9.42*)

¹ Yesu nan bui waadidiliib, “N̄t̄əj ga sil li bi; tib̄əbir mu bi unii u t̄əj ni binib ke bi tun titunwanbir na pu. ² Bi yaa ba tee di kinaasakpen̄ ki di tul leen uneen ni, ki tur u lii n̄nyusakpem nin chee nyoo na ni kan, ni ba soor ki tii u, ni u t̄əj maadidiliib ponn ni uwaatiir ubaa u tun titunwanbir. ³ Ni li nyi man.

“Aana aabo yaa n̄a si bakaa kan, sur u. U yaa kpeln waabimbin kan, di cha pinn u. ⁴ U yaa n̄a si bakaa nfum mulole n̄wiin m̄baa ponn ni, ki yaa dan aa chee nfum mulole ki nan bui si, ‘M̄ n̄a si gafara la,’ kan, aa di cha pinn u.”

Gaa Uwumbər ki kii

⁵ Le waakpambalb bui u, “Tidin̄ daan, too kpee timi aanaadii pu.”

⁶ Le u bui bi, “Ni yaa gaa Uwumbər ki kii siib na kan, ni ga ηmaa bui busub ngbaan ke bu ηəb libuul ngbaan ni ki ti ηum nnyusakpem ponn ni, le bu ga kii nimi aaməb.”

Unaagbiija aatuln aah ye pu na

⁷ “Tə, ni ponn ni ubaa yaa kpa unaagbiija u ko kisaak, bee u kpa ipiih na kan, u yaa nyan ni kisaak kan, saan bui u libuul ngbaan ni, ‘Nan ji tijikaar.’ ⁸ Aa ga bui u, ‘Na tijikaar ki siin mi aan m ji ki nyu. M yaa jin doo kan, aa mu ga ji ki nyu.’ ⁹ Saanaagbiija yaa ηa saah ban pu na kan, aa ga doon u ke u ni lituln aa? Aayii. ¹⁰ Ni mu bi ke unaagbiija ngbaan aah bi pu na la. Ni yaa ηa Uwumbər aah tuk nimi ke ni ηa pu na məmək kan, ni bui ke, ‘Taa ηeer ubaa pak timi. Ti po ηa taah ba ga ηa pu na la.’”

Yesu aah cha bikəndam kipiik pək pu na

¹¹ Yesu aah cha Jerusalem na, le u dii Samaria ni Galilee aatiη aanaanmək. ¹² Waah bi koo kitij kibaa ni na, le bikəndam kipiik ton u nsan ni, ki si ni daa siib, ¹³ le ki teen ke, “Tidindaan Yesu, san timi kinimbaak.”

¹⁴ Yesu aah waa bi na, le u bui bi, “Li cha Uwumbər aatotoortiib chee, aan bi ti ηaη nimi.”

Baah cha na, le bi pək. ¹⁵ Le bi ponn ni ubaa aah kan ke u pək na, u gir ni, ki nyuηni Uwumbər mpəon pu, ¹⁶ le ki nan gbaan Yesu aanimbiin ni, ki doon u. ¹⁷ Uja ngbaan nan ye Samaria* aatiη aanii la. Le Yesu baa ke, “Maa cha bikəndam kipiik pək la aa? ke biwae na bi la chee? ¹⁸ Ubaa aa gir ni u nan nyuη Uwumbər see uwəwənja ngbaan baanja aa?” ¹⁹ le ki bui u, “Saah gaa mi ki kii na, nima le cha aa pək. Fiin ki li dii saasan.”

* **17:17** : Samaria yaab ni Juu yaab aakaasisik ni aa nan mə. † **17:26** : Lik Mpiin 6.5-8. ‡ **17:27** : Lik Mpiin 7.6-24. § **17:29** : Lik Mpiin 18.20–19.25. * **17:31** : Bi yaa maa kidiik kan, baa di timoor pinn ki, kaa maa lidikokoln. Bi nan di idə paan puln tidir paab, le ki di titan pər biin. Bi nan maa ηibimbin le ki taa joi kidiik aapaacham. † **17:32** : Lot aapuu nan fenn lik upuwəb le ki kpaln n-yaan aatakpal. Lik Mpiin 19.26.

Uwumbər aanaan aah ga fuu ni pu na (*Matiu 24.23-28, 37-41*)

²⁰ Le Farisii yaab nan baa u, “Uwumbər aanaan ga fuu ni bayoonn?” Le u bui bi, “Uwumbər aanaan aah ga fuu ni pu na, binib aanibil aan li waa mu. ²¹ Baan ηmaa bui ke, ‘Lik, mu bi do,’ kaan ηmaa bui ke, ‘Mu bi nima la.’ Uwumbər aanaan bi ni ni.”

²² Le u tuk waadidiliib, “N-yoonn choo, le ninibil ga li man min Unibən Aabo aah ga gir ni bundaln na, kaan kan. ²³ Le bi ga bui nimi, ‘Lik, u bi nima,’ ki ga ki bui ke, ‘Lik, u bi do.’ Ni taa buen ti lik, ki taa dii bi man. ²⁴ Bundaln min Unibən Aabo ga nan gir ni na, ni ga li bi ke utaal aah moor ki wolni paacham məmək pu na, aan binib məmək ga li waa pu na la. ²⁵ Dandana aanib ga yii mi, le m ga ji falaa sakpen waahr, aan ki nin buen paacham aan ki gir ni. ²⁶ Min Unibən Aabo aah ga gir ni buyoonn na ga li bi ke Nowa aayoonn aah nan bi pu na la.† ²⁷ Bi nan ji ki nyu, bijab nan yoor bipiib, bipiib mu nan mən bijab, ki ti saa bundaln Nowa nan koo buηəb ni na, le nnyusakpem fuu ni ki nan jin bi məmək.‡ ²⁸ Tə, maah ga gir ni bundaln na mu ga li bi ke Lot aayoonn aah nan bi pu na la. Bi nan ji ki nyu, ki daa tiwan ki kooh, ki bu tijikaar, ki maa tidir. ²⁹ Bundaln Lot nyan Sodom aatiη ni na, le mmii ni chirbil nyan ni paacham ki lir ni, ki ku bi məmək.§ ³⁰ Kina le ni ga li bi bundaln min Unibən Aabo ga nan nya ni mpaan pu na.

³¹ “N-yoonn ngbaan, unii yaa bi kidiik paab* kan, u taa koo waadiik ponn ni u ti yoor waawan ni bi ki ponn ni na. Unii u bi kisaak na mu taa gir kun. ³² Teer man tibər ti nan ηa Lot aapuu na.† ³³ Unii umək kaa di ubaa tii Uwumbər na kan, waaməfal

ga bee yɔli la. Unii umək di ubaa tii Uwumbɔr na kan, u ga kan limɔfal li kaa kpa ndoon na. ³⁴ M tuk nimi la, buyoonn m ga gir ni na, binib bilee ga li dɔ kidiik kibaa ponn ni kinyeek. M ga nan yoor ubaa ki di buen, ki cha uken. ³⁵ Bipiib bilee ga li boo nan idi. M ga nan yoor ubaa ki di buen, ki cha uken. [³⁶ Bijab bilee ga li bi kisaak. M ga nan yoor ubaa ki di buen, ki cha uken.”]

³⁷ Le waadidiliib baa u, “Tidin-daan, la chee?”

Le u bui bi, “Liwankpol aah bi nin chee na, nangba mam mu kuuni nima chee la.”

18

Ukpopii ni ubɔjir aabɔr

¹ Le Yesu ɲakl bi liyataɲakl, u di mək bi ke ni ɲan bi li mee Uwumbɔr n-yoonn məmək, ki taa cha bitaakpab yɔl. ² “Ubɔjir ubaa nan bi kitin kibaa ni, kaa san Uwumbɔr, ki mu aa pak binib. ³ Ukpopii ubaa mu nan bi kitin ngbaan ponn ni, le ki choo u chee n-yoonn məmək, ki nan bui u ke u nyan u waadin aanaal ni. ⁴ N-yoonn məmək le u yiil ni ti yunn. Naah joo cha kina na, le u ti len usui ni, ‘Maa san Uwumbɔr, ki mu aa pak binib. ⁵ Tɔ, ukpopii wee mu aah choo m chee n-yoonn məmək ki nan muk mi sakpen pu na, m ga tii u waabamɔn, u taa ki beenin choo nan muk mi kina aan nsui ti nyan mbaa ponn ni.’”

⁶ Le Yesu ki bui waadidiliib, “Li ɲun man ubɔjir u kaa ɲan na aah len pu na. ⁷ Waah len ke u ga tii u waabamɔn pu na, Uwumbɔr aan tii waanib bi mee u n-yoonn məmək nwiin pu ni kinyeek na baabamɔn aa? U ga taan aa? ⁸ M tuk nimi la, u ga tii bi baabamɔn mala. Min Unibɔn Aabo mu yaa nan gir ni kan, m ga kan binib beenin tii mi naadii dulnyaa wee ni ii?”

Farisii aanii ni ulampoogaar aabɔr

⁹ Le Yesu ɲakl liyataɲakl tii binib bi dak ke bima le ɲan ki jer unibɔn məmək, kaa lik pak ubaa na ke, ¹⁰ “Bijab bilee nan koo Uwumbɔr

Aadichal ni ke bi ti mee Uwumbɔr. Ubaa nan ye Farisii aanii la, uken mu nan ye ulampoogaar. ¹¹ Farisii aanii na nan sil ubaa ki mee Uwumbɔr ki bui ke, ‘Uwumbɔr, m doon si ke maa bi ke binib məmək aah bi pu na. Maa kpa iniman, kaa tun lituln li kaa ɲan na, kaa gɔr kidagook, kaa bi ke ulampoogaar umina aah bi pu na. ¹² Likpaakool məmək ponn ni, m lulni bumɔb iwiin ilee la. Maah kan tinoor timək na, m yakr nfum kipiik ki nyan tibaa tii si.’

¹³ “Ulampoogaar ngbaan nan sil dandar, kaa kaa u waan lik paacham. U nan po si jik uyil, le ki bui ke, ‘Uwumbɔr, san mi titunwanbirnaan kinimbaak,’ le ki siir kun. ¹⁴ M tuk nimi la, Uwumbɔr len ke ulampoogaar ngbaan aabɔr le ɲan, waa len ke Farisii aanii ngbaan aabɔr ɲan; ba pu? unii umək nyun ubaa na, Uwumbɔr ga sunn u taab. Unii umək sunn ubaa taab na, Uwumbɔr ga nyun u.”

Yesu aah ɲa Uwumbɔr aanyoor ɲa mbim pu pu na

(Matu 19.13-15; Mak 10.13-16)

¹⁵ Le binib bibaa joo ni mbipɔm, ki di dan Yesu chee, ki ban ke u di uɲaal paan bi pu. Waadidiliib aah kan kina na, le bi kae bi. ¹⁶ Le Yesu yin mbim ngbaan ke bi dan u chee, le ki bui waadidiliib, “Cha mbim ngbaan dan m chee man. Taa ki jenn bi man. Binib bi aabimbin bi ke mbim aah bi pu na, bima le yeh Uwumbɔr aanaan. ¹⁷ M tuk nimi mbamɔn la, unii umək kaa gaa Uwumbɔr aanaan ke ubo aah gaal tiwan pu na aan koo mu ni.”

Yesu aah tuk uwankpadaan ubaa pu na

(Matu 19.16-30; Mak 10.17-31)

¹⁸ Uyidaan ubaa nan baa Yesu, “Uməmɔkr nyaan, m ga ɲa kinye ki kan limɔfal li kaa kpa ndoon na?”

¹⁹ Le Yesu baa u, “Ba pu aa yin mi ke Uməmɔkr nyaan? Ubaa aa ɲan, see Uwumbɔr baanja. ²⁰ Aa nyi Uwumbɔr aakaal: ‘Taa gɔr kidagook; taa ku binib; taa su kinaayuk; taa li ye

nnyamɔn aaseeraadaan; li pak aate ni aana.’”

²¹ Le u bui u, “M joo nkaal mumina mɔmɔk tibir ni la.”

²² Yesu aah ηun kina na, le u bui u, “Tiwan nibaa le gur. Kooh saah kpa tiwan ni na mɔmɔk, ki di ηimombil ngbaan tii bigiim, aan ki li kpa li-wangol paacham, aan ki dan nan dii mi.” ²³ Waah ηun kina na, le ni ηa u mpombiin sakpen; ba pu? u nan kpa liwankpal pam.

²⁴ Yesu aah kan kina na, le u bui ke, “Ni pɔɔ sakpen binib bi kpa liwankpal na koo Uwumbɔr aanaan ni. ²⁵ Uwankpadaan aah ga koo Uwumbɔr aanaan ni pu na, ni pɔɔ ki jer laakumii aah ga koo seerkaa aaboln ni pu na.”

²⁶ Le binib bi ηun kina na bui ke, “Ni yaa ye kina kan, ηma ga tee ηmar?”

²⁷ Le Yesu bui ke, “Tiwan ni pɔɔ binib chee na aa pɔɔ Uwumbɔr chee.”

²⁸ Le Piita bui u, “Tima kan, ti nan di taah kpa nimɔk na ki di lii, ki dii si la.”

²⁹ Le Yesu bui bi, “M tuk nimi mbamɔn la, unii umɔk di cha waadichal, bee upuu, bee unaabitiib, bee ute, bee una, bee waabim, Uwumbɔr aanaan pu na kan, ³⁰ u ga kan ki jer waah di cha tiwan nimɔk na sakpen dandana wee. N-yoonn mu choo na, u ga nan kan limɔfal li kaa kpa ndoon na.”

Yesu aah ki len waakun aabɔr taataa pu na

(Matiu 20.17-19; Mak 10.32-34)

³¹ Yesu nan di waadidiliib kipiik ni bilee na nyan n-gbaan, le ki ti bui bi, “Li pel man, ti yaa fuu Jerusalem kan, bi ga ηa min Unibɔn Aabo ke Uwumbɔr aabɔnabtiib aah nan ηmee ke bi ga nan ηa mi pu na mɔmɔk. ³² Bi ga di mi ηa binib bi kaa ye Juu yaab na aajaal ni, bi ti ηa mi mbɔnyun, ki yook mi, ki tei timɔɔtan ηani m pu, ³³ ki lue mi ηinaalab, ki ga ku mi. Iwiin itaa daal le m ga fikr nkun ni.”

³⁴ Le baa bee iliin imina aatataa. Uwumbɔr le bɔr yaatataa. Nima le baa bee waah len pu na aatataa.

Yesu aah likr ujoon aanimbil pu na (Matiu 20.29-34; Mak 10.46-52)

³⁵ Le Yesu aah peen Jeriko aatin ni na, ujoon ubaa ka nsan aamɔgbeln, ki mee binib tiwan. ³⁶ Le u ηun kinipaak aah choo pu na, ki baa ke, “Ba ηa?”

³⁷ Le bi bui u, “Yesu u ye Nasaref aatin aanii na le choo.”

³⁸ Le u teen ke, “Yesu, u ye Ubɔr David aayaabil na, san mi kinimbaak.”

³⁹ Le binib bi loln Yesu pu nsan na kae u ke u ηmin. Le u moo tar, “Ubɔr David aayaabil, san mi kinimbaak.”

⁴⁰ Le Yesu sil nsan ni, le ki bui bi, “Li joo ni u man.” Waah duun ni u na, le Yesu baa u, ⁴¹ “Aa ban ba?”

Le u bui u, “Ndindaan, m ban ke aa likr nnimbil le tii mi.”

⁴² Le u bui u, “Aa likr a. Saah gaa mi ki kii na, nima le cha aanimbil likr.”

⁴³ Libuul ngbaan ni le unimbil likr, le u dii u, le ki nyuηni Uwumbɔr. Binib ngbaan mɔmɔk aah kan kina na, le bi pak Uwumbɔr.

19

Yesu aah tuk bilampoogaab aaninkpel pu na

¹ Yesu nan koo Jeriko aatin ni, ki bɔ dii ki ponn ni. ² Uja ubaa nan bi nima, bi nan yin u ke Sakeus, u ye bilampoogaab aaninkpel, ki mu ye uwankpadaan la. ³ Le u ban ke u kan Yesu aah bi pu na, ki mu ye kiningenɛ. Kinipaak ngbaan pu, waa ηmaa kan Yesu. ⁴ Le u san ki loln kinipaak ngbaan pu nsan, le ki ti jon likakaln aasub pu ke u li waa Yesu aah ga jer nima chee pu na. ⁵ Yesu aah nan fuu ni nima chee na, le u waan lik, ki bui u, “Sakeus, sunn ni mala. Din, m ga doon aado.”

⁶ Le u sunn ni mala, ki gaa u, ki kpa mpopiin pam. ⁷ Kinipaak ngbaan aah kan ke u koo Sakeus do na, le bi mɔmɔk ηul u pu, ke u buen titunwan-birdaan do la.

⁸ Tɔ, Sakeus nan fii sil, ki bui u, “Ndindaan, lik, m ga di maawankpal ligeln tii bigiim la. Maah nan jin binib

bi aawan na, m ga giin kina nfum munaa le ki di tii bi.”

⁹ Le Yesu bui u, “Din le lidichal limina aanib nmar; ba pu? aa mu ye Abraham aayaabil la. ¹⁰ Min Unibon Aabo dan m nan ban binib bi wɔn na ke bi nmar la.”

Bitutum aah joo bidindaan aapiin pu na

(Matiu 25.14-30)

¹¹ Yesu nan nkl binib bi n̄un tibɔr timina na liyataɲakl, bi taa li dak ke waah peen Jerusalem na Uwumbɔr aanaan ga fuu ni libuul ngbaan ni. ¹² U nan bui bi, “Uyidaan ubaa nan ban u buen kitin̄ ki daa na ni, u ti ji nnaan ki gir ni. ¹³ Le u yin waatum kipiik, le ki di salmaa aamombil kipiik, ki di yakr bi ubaaba, le ki bui bi, ‘Li joo tiir kitiir man, ki ti saa buyoonn m ga nan gir ni na,’ le ki buen. ¹⁴ Le waatin̄ ni aanib nan nan u, ki tun binib ke bi paan u pu ki ti bui ubɔrkpaan na, ‘Taa ban ke uja ngbaan le ye timi aabɔr.’

¹⁵ “Le u jin nnaan ngbaan, le ki gir kun, ki yin waatum bi u nan tii bi n̄imombil ngbaan na, ke bi dan u chee, aan u lik bimɔk aah tiir kitiir ki kan tinyoor pu na. ¹⁶ Le njan yoo dan nan bui u, ‘Ndindaan, saah nan tii mi limombil libaa li na, m kan tinyoor n̄imombil kipiik ki kpee.’ ¹⁷ Le u bui u, ‘Nfaan. Aa ye ututunn nyaan la. Saah joo tiwan waatiir mbamɔm na, m ga n̄a si ntisakpem kipiik ni aaninkpel la.’ ¹⁸ Le lelee yoo mu dan nan bui u, ‘Ndindaan, aa nan tii mi limombil libaa la. M kan tinyoor n̄imombil n̄in̄mu le ki kpee.’ ¹⁹ Le u bui u mu, ‘M ga n̄a si ntisakpem mun̄mu ni aaninkpel la.’

²⁰ “Le uken na mu dan nan bui u, ‘Ndindaan, lik, saamombil le na. M nan di likekegeln le poo li, ki di bil. ²¹ Aa ye unii u chur binib mpɔɔn na la. Aa gaal saah kaa yeh tiwan ni na, ki chee saah kaa nan bun tijikaar ti na. Nima le m san si ijawaan.’ ²² Le u bui u, ‘Si ututunn u kaa n̄an na, saah len pu na, nima le bii si. Aa bui ke aa nyi ke m ye unii u chur binib mpɔɔn

na ki gaal maah kaa yeh tiwan ni na, ki chee maah kaa nan bun tijikaar ti na. ²³ Saah nyi kina na, ba n̄a saa nan di maamombil ti bil banki ponn ni? Maah fuu ni na, m ba ga kan maamombil ni tinyoor ki kpee,’ ²⁴ le ki bui binib bi si u chee na, ‘Chuu gaa waamombil libaa ngbaan man, ki di kpee ututunn u joo n̄imombil kipiik na.’ ²⁵ Le bi bui u, ‘Tidindaan, u kpa n̄imombil kipiik la.’ ²⁶ Le u bui bi, ‘M tuk nima la, unii umɔk kpa na, bi ga kpee u. U kaa kpa na, bi ga chuu gaa waah kpa ni pɔkaa na. ²⁷ Tɔ, maadim bi kaa nan ban ke m li ye baabɔr na, li joo ni bi do chee na, ki nan ku bi nnimbiin ni.’ ”

Jerusalem aanib aah nyun̄ Yesu pu na

(Matiu 21.1-11; Mak 11.1-11; Jɔnn 12.12-19)

²⁸ Yesu aah nkl bi liyataɲakl ngbaan ti doo na, le u loln bi pu nsan ki cha Jerusalem. ²⁹ Waah nan peen ni Befej ni Betani aatim mu bi lijool li bi yin li ke Olif aasui aajool paab na, ³⁰ le u tuk waadidiliib ponn ni bilee, “Li cha man naah si gbɔk kitin̄ ki na. Ni yaa koo ki ponn ni kan, ni ga kan ubon u laa diin na si gbin. Ubaa aa kee din̄ u pu. Chuu gbiln u, ki li joo ni u m chee man. ³¹ Unii ubaa yaa baa nima, ‘Ba n̄a ni chuu gbiln u?’ kan, ni bui u, ‘Tidindaan le ban u.’ ”

³² Yesu aah tun bi pu na, le bi buen, ki ti kan ubon u laa diin na waah tuk bi ke bi ga kan pu na. ³³ Baah bi gbilni u na, le binib bi yeh u na baa bi, “Ba n̄a ni bi gbilni ubon ngbaan?”

³⁴ Le bi bui bi, “Tidindaan le ban u,” ³⁵ le ki joo ni u Yesu chee, ki di baakeken paan u pu, ki di Yesu din̄ u pu. ³⁶ Le waah cha na, kinipaak ngbaan di baakeken ter nsan ponn ni.

³⁷ Le u peen Jerusalem, ki fuu baah sunni Olif aasui aajool nin chee na. Baah fuu nima chee na, le kinipaak kimɔk dii u na piin ki bi mɔɔni. Baah kan u tun lijinjiiir aatun mɔmɔk pu na, le bi pak Uwumbɔr mpɔɔn pu, ³⁸ ki bui ke, “Uwumbɔr aanyoor bi Ubɔrkpaan

u choo waayimbil ni na pu. Lifuur bi paacham. Ni li nyuṅni Uwumbər paacham man.”

³⁹ Le Farisii yaab bi bi kinipaak ngbaan ponn ni na bibaa bui Yesu, “Uməməkr, tuk saadidiliib ngbaan ke bi kpa kifuuk.”

⁴⁰ Le Yesu bui bi, “M tuk nimi la, bi yaa ṅmin kan, ṅitakpal ṅimina ga li tar la.”

Yesu aah wii Jerusalem aanib aafalaa u choo na pu na

⁴¹ Yesu aah peen Jerusalem aatin na, le u waa ki, ki wii sakpen ki pu, ⁴² ki bui ke, “Jerusalem aatin aanib, ni yaa ba nyi nsuudoon aasan din kan, ni ba ga li ṅan ki tii nimi. Dandana wee, mu bər ke ninimbil taa li waa mu. ⁴³ Buyoonn Uwumbər ban u ter nimi na, ni yii a. Nima le nimi aadim ga nan gob nimi aatin, ki yuu lakr kaagoln pu, ⁴⁴ ki kuln ni məmək, ki gbaa wii nimi aadir məmək. Tidir ngbaan aatakpəl ṅilee aan ki li bi ki tok təb pu.”

Yesu aah toor Uwumbər Aadichal pu na

(Matiu 21.12-17; Mak 11.15-19; Jənn 2.13-22)

⁴⁵ Yesu nan koo Uwumbər Aadichal ponn ni, le ki jenn nyan binib bi kooh tiwakor na, ⁴⁶ le ki tuk bi, “Ni ṅmee Uwumbər Aagbaṅ ni ke Uwumbər len ke, ‘Bi ga yin maadichal ke Mmeen Aadichal,’ tə, nimi le ṅa li bififiirb aakakaa chee.”*

⁴⁷ Iwiin məmək Yesu nan bi Uwumbər Aadichal ponn ni, ki tuk binib Uwumbər aabər. Le Uwumbər aatotoorninkpiib, ni Uwumbər aakaal aaməmək, ni Juu yaab aaninkpiib ka ki kpokl baah ga ṅa pu ki ku Yesu na, ⁴⁸ kaa ṅmaa kan baah ga ku u pu na; ba pu? binib ngbaan məmək aanimbil man ke bi ṅun waah len pu na.

20

Baah baa Yesu waatuln pu pu na
(Matiu 21.23-27; Mak 11.27-33)

¹ Kitaak kibaa daal, le waah bi Uwumbər Aadichal ni ki tuk binib Uwumbər aaliin, ki mooni tibənyaan tee na, le Uwumbər aatotoorninkpiib, ni Uwumbər aakaal aaməmək, ni Juu yaab aaninkpiib dan u chee, ² le ki nan baa u, “Aa kpa nsan ke aa ṅa saah ṅani pu na aa? ṅma tii si nsan ngbaan? Tuk timi.”

³ Le u bui bi, “M mu ga baa nimi mbaan. ⁴ Jənn aah nan muini binib nnyun ni na, ṅma nan tii u nsan? Uwumbər aan binib? Tuk mi man.”

⁵ Le bi kpokl təb, “Ti yaa bui ke Uwumbər le nan tii u nsan kan, u ga baa timi ke ba ṅa taa nan gaa u ki kii. ⁶ Ti yaa ki len ke binib le tii u nsan kan, binib ngbaan məmək ga mae timi ṅitakpal; bi məmək len ke Jənn nan ye Uwumbər aabəṅabr la.” ⁷ Nima le bi bui Yesu ke baa nyi udaan u tii Jənn nsan na.

⁸ Le Yesu bui bi, “M mu aan tuk nimi maah kpa nsan pu ki ṅani maah ṅani pu na.”

Bikpaab bi kaa ṅan na aayatanakl
(Matiu 21.33-46; Mak 12.1-12)

⁹ Le u ṅakl binib ngbaan liyatanakl, “Uja ubaa nan naan kisaak, ki ṅum isui i lu ṅsubil na ki ponn ni, le ki yin bikpaab bibaa, ki di kisaak ngbaan ṅa biṅaal ni ke bi li lik ki. Isui ngbaan yaa nan lun ṅsubil kan, bi ker tii u, aan ki ker bibaa mu. Waah ṅa kina na, le u siir ki buen kitiṅ ki daa na ni, ki ti yunn nima. ¹⁰ Buyoonn ṅsubil ngbaan nan pur na, le u di unaagbiija ubaa tun bikpaab ngbaan chee ke bi tii ni u kisaak ngbaan ponn ni aasubil. Le bi gbaa u, ki giin ni u, kaa tii u nibaa. ¹¹ Le u ki di unaagbiija uken tun bi chee. Le bi ti gbaa u mu, ki yook u, le ki giin ni u, kaa tii u nibaa. ¹² Le u ki tun unaagbiija tatar bi chee. Le bi ti gbaa u mu, ni ti ṅa u iween, le ki jenn nyan u nima. ¹³ Le usadaan ngbaan bui ke, ‘M ga ṅa kinye? M ga di maabogeehn le tun bi chee. Nibaakan, bi ga pak uma.’ ¹⁴ Le bikpaab ngbaan aah kan waabo ngbaan choo na, le bi kpokl təb, ‘Uma

* 19:46 : Lik Aisaya 56.7; Jeremia 7.11.

le ye waafaajil. Cha ti ku u man, aan ki ji waafaal.’¹⁵ Le bi chuu u, ki di nyan n-gbaan, le ki ti ku u.

“Kina pu na, usadaan ngbaan ga na bi kinye?¹⁶ U ga dan nan ku bikpaab ngbaan, ki di kisaak ngbaan tii bikpaab biken.”

Kinipaak ngbaan aah nun kina na, le bi bui ke, “Uwumbor taa cha ni pii bi.”

¹⁷ Le Yesu lik bi, ki bui bi, “U yaa kaa na bi kina kan, Uwumbor Aagban aah len pu na aatataa ye kinye? ke, ‘Litakpal li bidimaab yii li na,

lima le ye litakpajal.’*¹⁸

Unii umak lir litakpal ngbaan pu na, u ga kool. Unii u litakpal ngbaan lir u pu na, li ga nan u, u na ke ntayon na.”

Baah pen Yesu nlan pu na

(Matiu 22.15-22; Mak 12.13-17)

¹⁹ Uwumbor aakaal aamomakb, ni Uwumbor aatotoorninkpiib nan bee ke Yesu di liyataɗakl ngbaan na bima la. Nima pu, le bi nan ban bi chuu u libuul ngbaan ni, ki mu san kinipaak ngbaan ijawaan. ²⁰ Le bi ban nsan mu pu bi ga chuu u na, ki di bipepekb tun u chee, bi ti nmann ke bi ye bininyaam la, aan ki pen u nlan, aan ki chuu u, ki di na kitin ngbaan aayidaan aanaal ni. ²¹ Le bi dan nan bui u, “Umomakr, ti nyi ke aalen mbamɔn, ki tuk binib Uwumbor aabɔr mbamɔm, kaa pak ubaa ki jer uken. Aa po mak bi Uwumbor aasan mbamɔm la. ²² Tuk timi, ni nan ti pa lampoo ki di tii Ubor kpaan Siisa aan naa nan?”

²³ Le Yesu bee ke bi pen u nlan la, le ki bui bi, ²⁴ “Mak mi limombil man.” Baah mak u na le u baa bi, “Nma aanaɗ ni liyimbil bi li pu?”

Le bi bui u, “Siisa yaan.”

²⁵ Le u bui bi, “Nima pu na, ni di ni ye Siisa yaan na tii u man, ki di ni ye Uwumbor yaan na tii Uwumbor.”

²⁶ Yesu aah len kina na, le ni gar bi pam. Baa nmaa chuu u taani

waabolen pu, binib aanimbil ni. Le bi nmin.

Binib bi ga fikr nkun ni na aah ga li bi pu na

(Matiu 22.23-33; Mak 12.18-27)

²⁷ Le Sajusii yaab bibaa dan u chee. Bima le len ke binib aan fikr nkun ni na. ²⁸ Le bi bui u, “Umomakr, Moses nan nmee nkaal tii timi ke, ‘Uja yaa kpa puu ki yaa kpo, kaa kpa ubo kan, unaal di ukpopii ngbaan kpan, ki maa mbim tii ukpel.’† ²⁹ To, naabitiib bilole nan bi. Upol na nan yoor upii, le ki kpo, kaa kpa ubo. ³⁰ Le unaal di ukpopii ngbaan kpan, ki mu kpo, kaa kpa ubo. ³¹ Le u paa u pu na mu na kina. Le bijab bilole ngbaan momak na kina, ki kpo doo, kaa kpa ubo. ³² Kookoo yoo le upii ngbaan mu kpo. ³³ Kina pu na, binib yaa nan fikr nkun ni kan, upii ngbaan ga li ye nma aapuu? Bi momak bilole nan joo u la.”

³⁴ Le Yesu bui bi, “Dulnyaa wee ponn ni, bijab yoor bipiib la. Bipiib mu mon bijab la. ³⁵ Binib bi neer ke bi fikr nkun ni ki li bi dulnyaa u choo na ni na aan yoor bipiib. Bipiib mu aan mon bijab. ³⁶ Bi ga li bi ke Uwumbor aatuuntiib aah bi pu na, kaan ki kpo. Baah ga fikr nkun ni na, bi ga li ye Uwumbor aabim la. ³⁷ To, Moses mu nan mak timi ke binib bi kpo na ga fikr nkun ni. Buyoonn u nan bi busub bu gaal mmii na chee na, u nan yin Uwumbor ke Abraham, ni Aisak, ni Jakob Aawumbor la.‡ ³⁸ Uwumbor yaa len ke u ye binib bi kpo na Aawumbor kan, nima le mak ke bi kpa limofal. Bi momak ye binifuub Uwumbor chee la.”

³⁹ Le Uwumbor aakaal aamomakb bibaa bui Yesu, “Umomakr, saah len pu na, ni nan la.” ⁴⁰ Le baa kaa bi ki baa u mbaan.

Kristo u ga gaa binib lii na aabɔr

(Matiu 22.41-46; Mak 12.35-37)

⁴¹ Le Yesu baa bi, “Binib na kinye pu ki bui ke Kristo u ga gaa binib lii na ye Ubor David aayaabil? ⁴² David

* 20:17 : Lik Iahn 118.22. † 20:28 : Lik Ikaal 25.5. ‡ 20:37 : Lik Nnyam 3.6.

ubaa nan len Uwumbər aalahn aag-
banj ponn ni ke,
‘Uwumbər bui Ndindaan ke: Kal
ηηangii wəb,
43 ki ti saa buyoonn m ga nyanj saadim
məmək na.’§
44 David aah nan yin Kristo ngbaan ke
Udindaan kina na, Kristo ga li ηmaa
ye uyaabil aa?”

*Bi li nyi Uwumbər aakaal
aaməmək b aabər*
(*Matiu 23.1-36; Mak 12.38-40*)

45 Kinipaak ngbaan aah pel Yesu
aah len pu na, le u bui waadidiliib,
46 “Ni li nyi man Uwumbər aakaal
aaməmək b aabər. Baageehn le ye
ke bi li pee ηibəkul fəfək, ki gee
ke binib li dooni bi kinyanj ni, ki
gee ke bi kal bininyuum aakakaa
chee mmeen aadir ni, ni njim chee.
47 Bi ji bikpopiib durm la, le ki mee
Uwumbər ni yunni ke bi ηmann ke bi
ye bininyaam la. Uwumbər ga daa
bitafal ki jer waah ga daa binib biken
aatafal pu na.”

21

Ukpopii ubaa aah tii sakpen pu na
(*Mak 12.41-44*)

1 Yesu nan jaar lik, ki kan bi-
wankpadam joo ηimombil pam ηani
Uwumbər aapiin aadakaa ni, 2 ki kan
ukpopiigiin ubaa mu di janjan bilee
ki di ηa u ponn ni. 3 Le Yesu bui
ke, “M tuk nimi mbamən la, ukpopi-
igiin wee tii ηimombil ki jer bi məmək
aah tii pu na. 4 Bi məmək tii ki gur
ηimombil sakpen. U ye ugiin la, le ki
di waamombil məmək tii, kaa ki gur
nibaa.”

*Baah ga gbaa wii Uwumbər
Aadichal pu na*
(*Matiu 24.1-2; Mak 13.1-2*)

5 Tə, binib bibaa nan bi len
Uwumbər Aadichal aah ηan pu na,
ki kpa ηitakpanyaan, ni ipiin i binib
tii Uwumbər na. 6 Le Yesu bui bi,
“N-yoonn choo, bi ga nan gbaa wii
lidichal limina məmək. Litakpal libaa
aan ki li paa liken pu.”

Falaa aayoonn aah ga li bi pu na
(*Matiu 24.3-14; Mak 13.3-13*)

7 Le Yesu aadidiliib baa u,
“Uməmək r, bi ga ηa kina bayoonn? Ba
ga li ye liməkl ki mək timi ke ni ηeer
bi ηa kina?”

8 Le u bui bi, “Ni li nyi man, aan
ubaa taa ηmann nimi. Binib pam ga
nan dan ki pur maayimbil ke bima
le ye min Yesu, ki ga bui ke ni ηeer
a. Ni taa dii bi man. 9 Ni yaa ηun ke
ntim mubaa aanib to təb butəb, aan
ntim muken aanib kpa tibər kan, ni
taa san ijawaan man. Uwumbər le
siin ke nimina məmək ga ηa. Nima
le aan mək ke dulnyaa wee ga doo
libuul ngbaan ni.

10 “Linibol libaa ga to linibol liken
butəb. Nnaan mubaa aanib ni nnaan
muken aanib ga to təb butəb. 11 Kitiη
ga deη sakpen ηipepel ηipepel. Nkon
mu ga lir. Iween mu ga lir, ki ku
binib pam ntim ntim ponn ni. Lijin-
jiir aawan, ni tiwan ni faani binib na
mu ga li bi paacham.

12 “Nimina məmək aa kaa kee ηa
buyoonn na, le bi ga chuu nimi, ki
ηa nimi falaa, ki di nimi ηa mmeen
aadir ni ki ji nimi tibər, ki di nimi
ηa kiyondiik ponn ni. M pu, le
bi ga di nimi siin bibərb ni ntim
aaninkpiib animbiin ni ke bi ji nimi
tibər. 13 Nima le ga tii nimi nsan le ni
tuk bi tibənyaan tee. 14 Ni di ηa nisui
ni man ke naan puen baa nisui ni ke
ni ga len kinye? 15 M ga tuk nimi naah
ga len pu na, aan nimi aadim ubaa
taa ki ηmaa kpak nimi, kaan ki ηmaa
len tibaa. 16 Nitetiib, ni ninatiib, ni
ninaabitiib, ni nidoyaab, ni nijətiib,
ga kooh nimi. Le binib ga ku ni ponn
ni bibaa. 17 Binib məmək ga li nan
nimi m pu. 18 Ni mu aan bee yəli;
nimi aayikpirk kibaa le aan bee yəli.
19 Ni yaa ji limər falaa məmək ponn
ni kan, ni ga kan liməfal li kaa kpa
ndoon na.”

Baah ga bii Jerusalem aatiη pu na
(*Matiu 24.15-21; Mak 13.14-19*)

20 “Ni yaa kan butəb aajab si gob
Jerusalem aatiη kan, ni li nyi man,

naan yunn, le bi ga bii kitinj ngbaan doo. ²¹ N-yoonn ngbaan yaa nan fuu ni kan, binib bi bi Judea aatinj ponn ni na san buen njoo paab. Binib bi bi Jerusalem ponn ni na mu li nya ki ni. Binib bi bi itingbaan ni na, bi taa koo ni Jerusalem aatinj ni. ²² N-yoonn ngbaan le Uwumbər ga daa Jerusalem aatinj aanib aatafal, aan ni gbiin waagban aah ηmee pu na məmək. ²³ N-yoonn ngbaan, bipiib bi kpa ηipuu na, ni bipiib bi kpa mbim bi laa ηaa libiil na ga li kpa kinimbaak; ba pu? Uwumbər ga gee liηuul sakpen kitinj ngbaan aanib pu. Bi ga ji falaa pam. ²⁴ Bi ga di kijaak aajum ku bibaa, ki ga chuu bibaa mu tinaagbiir ki di buen ηinibol məmək aakaasisik ni. Le binib bi kaa ye Juu yaab na ga bii Jerusalem ki ti saa baayoonn aah ga doo pu na.”

*Yesu aah ga gir ni pu na
(Matiu 24.29-31; Mak 13.24-27)*

²⁵ “Lijinjiir aawan ga li bi nwiin, ni uηmal, ni ηinmabil ponn ni. Nnyusakpem ga ηa tinyunkpenn sakpiin, ki faa kifuuk sakpen, ki ηa binib ilandak. Baan ki li nyi baah ga ηa pu na. ²⁶ Paacham aawan aan ki li bi mbaməm. Nima le binib ga lik naah ga li bi pu dulnyaa wee ni na, ki ga san ijawaan ki ti fik. ²⁷ N-yoonn ngbaan le bi ga kan min Unibən Aabo bi ntaalangbam ni ki choo, ki wiin chain, ki joo mpəən. ²⁸ Ni yaa kan tiwan nimina məmək bi ηani kan, chuu nibaa man, ki pək nitaakpab. Naan yunn le ni ga ηmar.”

*Isui aayatanakl
(Matiu 24.32-35; Mak 13.28-31)*

²⁹ Yesu nan ηakl bi liyatanakl ke, “Ni li lik bukpasəm ni isui məmək man. ³⁰ Ni yaa nan kan yaabon bi ηani tifar kan, ni bee ke ni yaa kpee siib kan, kiseek ga seer. ³¹ Kina na, ni yaa kan nimina bi ηani kan, ni bee ke ni yaa kpee siib kan, Uwumbər aanaan ga fuu ni.

³² “M tuk nimi mbamən la, dandana aanib aan jer le tiwan nimina məmək puen ηa. ³³ Paacham ni taab ga jer. Maaməbon ma aan jer.”

Yesu aagirndaal aabər

³⁴ “Ni li nyi man, ki taa nyu ndaan gbii ki li kpa ndaan aaween, ki taa cha nimi aabimbin aabər gbiin nimi aalandak məmək, aan maagirndaal taa yuk nipobil. ³⁵ Maagirndaal kan, dulnyaa wee ni aanib məmək aapobil ga yuk ke gaawəb aah chuu upeel kan, upobil yukr pu na. ³⁶ Li nyi man n-yoonn məmək, ki mee Uwumbər u tii nimi mpəən ke ni nya falaa umək choo na ni, ki nan sil min Unibən Aabo aanimbiin ni.”

³⁷ Iwiin məmək le Yesu nan bi Uwumbər Aadichal ni, ki tuk binib Uwumbər aabər. Tinyer məmək le u buen Olif aasui aajool paab ki ti də geen. ³⁸ Kichakpinaanyeeek ni məmək le binib chaa u chee Uwumbər Aadichal ni, bi ti ηun waah len pu na.

22

*Baah kpokl ke bi ga ku Yesu pu na
(Matiu 26.1-5; Mak 14.1-2; Jənn 11.45-53)*

¹ N-yoonn ngbaan, naa nan ki daa ke bi ji Lakr-jer aajim,* ki ηmə boroboro u kaa kpa nnyək na. ² Le Uwumbər aatotoorninkpiib, ni Uwumbər aakaal aaməmək b nan kpokl baah ga ηa pu ki ku Yesu na. Bi mu nan san binib na ijawaan.

*Judas aah nan ban ke u kooh Yesu pu na
(Matiu 26.14-16; Mak 14.10-11)*

³ Le kinimbəη koo Judas Iskariot aasui ni. Judas nan ye Yesu aadidiliib kipiik ni bilee na ponn ni ubaa. ⁴ Kinimbəη aah koo Judas aasui ni na, le u buen Uwumbər aatotoorninkpiib, ni Uwumbər Aadichal aakikiirb aaninkpiib chee, u ti kpokl bi waah ga ηa pu ki di Yesu ηa biηaal ni na. ⁵ Le bi nan kpa mpopiin, ki puu tipuur ke bi ga tii u ηimombil. ⁶ Le u kii, ki ban nsan mu u ga di Yesu ηa biηaal

* **22:1** : Israel yaab nan ji Lakr-jer aajim ke bi teer buyoonn Uwumbər nan nyan bi tinaagbiir ni, Ijipt aatinj ni na. Lik Nnyam 12.1-27.

ni, buyoonn kinipaak ngbaan aa bi u chee na.

Baah toor njim ngbaan pu na
(*Matiu 26.17-25; Mak 14.12-21; Jõnn 13.21-30*)

⁷ Lakr-jer aajim, buyoonn bi ga ηmɔ boroboro u kaa kpa nnyɔk na aawiin mu daal bi ga kɔr upihbo na, ⁸ le Yesu bui Piita ni Jõnn, “Li cha ti gor njim ngbaan aajikaar aan ti ji.”

⁹ Le bi baa u, “Aa ban ke ti gor ti la chee?”

¹⁰ Le u bui bi, “Ni yaa koo kitin ngbaan ni kan, uja u tu nnyun na ga ton nimi nsan ponn ni. Ni li dii u man, ki ti koo waah ga koo lidichal li ponn ni na, ¹¹ ki bui udichadaan na, ‘Umɔmɔkr bui ke u ni waadidiliib ga ji njim ngbaan aajikaar kiladiik ni?’ ¹² Le u ga mɔk nimi paacham aadisakpen ki bi puen toor ki na. Ni gor njim ngbaan aajikaar nima chee.”

¹³ Le bi buen, ki ti kan Yesu aah tuk bi ke bi ga kan pu na. Le bi gor njim ngbaan aajikaar.

Tidindaan aajim
(*Matiu 26.26-30; Mak 14.22-26; 1 Korint Yaab 11.23-25*)

¹⁴ Tijikaar aajim yoonn aah fuu ni na, le Yesu ni waadidiliib dan nan kal. ¹⁵ Le u bui bi, “Nnimbil nan man ke m ni nimi kpaan ji njim mue waahr aan m nin ji maafalaa ngbaan. ¹⁶ M tuk nimi la, maan ki ji njim mue ki ti saa buyoonn Uwumbɔr ga nan ηa mu aah mɔk pu na waanaan ni.”

¹⁷ Yesu nan yoor kiyinyook, le ki doon Uwumbɔr, le ki bui bi, “Gaa man ki yakr tɔb. ¹⁸ M tuk nimi la, maan ki nyu ηisubil aanyun ngbaan ki ti saa buyoonn Uwumbɔr aanaan ga fuu ni na.”

¹⁹ Le u yoor boroboro, le ki doon Uwumbɔr, ki gii, ki di tii waadidiliib ki bui bi, “Maawon le na. Nimi aatunwanbir pu le m tii tiwon tee. Ni li ηmɔ kina aan ki li teer mbɔr.” ²⁰ Baah jin tijikaar ngbaan ti doo na, le u yoor kiyinyook, ki doon Uwumbɔr, ki di tii bi, le ki bui bi, “Tiwanyukaan ngbaan ye maasin aamɔkl la. Maasin ga nya

nimi aatunwanbir pu la. Maasin pu, le Uwumbɔr puu tipuupɔln tii nimi.

²¹ “Lik, unii u ga kooh mi na, m ni uma le aanjaal kpaan bi lisambil ni na. ²² Min Unibɔn Aabo ga sil kpo, Uwumbɔr aah nan len ke m ga kpo pu na. Tibɔbir mu ga li bi uja u ga kooh mi na pu.”

²³ Le waadidiliib baa tɔb, “Ti ponn ni, ulau ga tee ηa kina?”

Ulau ye uninyuun?

²⁴ Tɔ, Yesu aadidiliib nan kpak tɔb kinikpakpak ke ulau tee ye uninyuun bi ponn ni. ²⁵ Le u bui bi, “Dulnyaa wee ni aanibol aabɔrb yoor bibaa paacham la. Binib bi kpa tininkpir na, baanib yin bi baateterb la. ²⁶ Nimi, ni taa li bi kina man. Unii u ye uninyuun ni ponn ni na kan, u ηa ubaa ke uwaatiir na. Unii u ye usaloln na kan, u ηa ubaa ke nimɔk aatutunn na. ²⁷ Unii u ηa tijikaar na, ni unii u ji na, ηma jer uken? Naa ye unii u ji na aa? Mma kan, m bi ke ututunn na le ni ponn ni.

²⁸ “Tɔ, maah bi ntɔη ni na, nimi le sil nchan ni. ²⁹ M ga ηa nimi bibɔrb ke Nte Uwumbɔr aah ηa mi ubɔr pu na. ³⁰ Le ni ga ji tijikaar ki nyu nnyun m chee maanaan ni, ki kal ηibɔrjal pu, ki ji Israel yaab aanibol kipiik ni ηilee tibɔr.”

Yesu aah bui ke Piita ga nee u pu na
(*Matiu 26.31-35; Mak 14.27-31; Jõnn 13.36-38*)

³¹ Le Yesu bui Simonn Piita, “Simonn, Simonn, lik, kinimbɔη kan nsan ke ki tɔη nimi, aan ni lir. ³² Le m mee Uwumbɔr tii si, aa taa di cha maasan. Aa yaa ki gir ni ki nan dii mi kan, pɔɔn aanaabitiib aataakpab.”

³³ Le Piita bui u, “Ndindaan, m ga ηmaa kpaan aa chee kiyondiik ni. M ni si ga ηmaa kpaan ki kpo.”

³⁴ Le Yesu bui u, “Piita, m tuk si la, din, aa ga len nfum mutaa ke saa nyi mi, le ukooja nin wii.”

Litaakɔr ni kijaak aajuk aabɔr

³⁵ Tɔ, Yesu nan baa bi, “Maah nan tun nimi ki nan bui nimi ke ni taa li joo ηimombil aataakɔr, ki taa li joo

litaakər mu, ki taa li joo ninaatak na, ni nan lann nibaa aa?”

Le bi bui u, “Taa nan lann nibaa.”

³⁶ Le u bui bi, “Dandana wee, naa ki bi ke naah nan bi pu na. Unii u kpa n̄imombil aataakər na kan, u li joo li. Unii u kpa litaakər mu na kan, u li joo li. Unii u kaa kpa kijaak aajuk na kan, u di waabəkul kooh, ki daa kibaa.

³⁷ M tuk nimi la, ni n̄mee Uwumbər Aagban̄ ponn ni ke bi ga n̄a mi ke baah n̄ani titunwanbirdam pu na. Le bi ga sil n̄a mi kina. Baah nan n̄mee maabər pu na, ni m̄əmək bi gbiini la.”

³⁸ Le bi bui u, “Ndindaan, lik, ti kpa kijaak aajum mulee la.”

Le u bui bi, “Ni n̄eer a.”

*Yesu aah mee Uwumbər pu na
(Matiu 26.36-46; Mak 14.32-42)*

³⁹ Le u nyan nima, le ki buen Olif aasui aajool paab, waah chaa nima n-yoonn m̄əmək pu na. Waadidiliib mu dii u. ⁴⁰ Waah ti fuu nima chee na, le u bui bi, “Ni li mee Uwumbər man, aan ki taa koo ntəŋ ni.”

⁴¹ Le u siir cha bi, ki foor siib, le ki gbaan kitin̄ ki mee Uwumbər ke, ⁴² “Nte, ni yaa ye saageehn kan, nyan mi falaa u choo na ni. Tə, n̄a saageehn, ki taa n̄a maageehn.” ⁴³ Le Uwumbər aatuun nyan ni paacham ki dan u chee ki nan p̄ək utaakpab. ⁴⁴ Le Yesu aasui ponn ni wu ki ti nyan̄. Le u ki mee Uwumbər linimaln. Le kitoton̄ naa u, ki ye nsin ki tuu lir kitin̄.

⁴⁵ Le u mee Uwumbər ti doo, le ki fii, ki gir buen waadidiliib chee, ki ti mui bi d̄ə geen, mpombiin pu. ⁴⁶ Le u baa bi, “Ba n̄a ni d̄ə geen? Fiin, ki li mee Uwumbər man, aan ki taa koo ntəŋ ni.”

*Baah chuu Yesu pu na
(Matiu 26.47-56; Mak 14.43-50;
Jənn 18.3-11)*

⁴⁷ Waah laa bi len kina na, le kini-paak fuu ni bi chee. Judas u ye waadidiliib kipiik ni bilee ponn ni ubaa na, loln kinipaak ngbaan pu nsan, le ki buen Yesu chee ke u moor

utakpiln.† ⁴⁸ Le Yesu baa u, “Judas, aa moor ntakpiln ke aa kooh min Unibən Aabo oo?”

⁴⁹ Yesu aadidiliib aah kan ke binib ngbaan ban bi chuu u na, le bi baa u, “Tidindaan, ti di kijaak aajum jan bi ii?” ⁵⁰ Le waadidiliib ponn ni ubaa di kijaak aajuk ki gaa per Uwumbər aatotoorninkpel aatutunn aatafagiir.

⁵¹ Le Yesu bui bi, “Di cha kina man,” le ki di un̄aal meeh utafal le ki cha li p̄ək.

⁵² Le Yesu baa Uwumbər aato-toorninkpiib, ni Uwumbər Aadichal ni aakikiirb, ni Juu yaab aaninkpiib bi dan bi nan chuu u na, “Ni joo kijaak aajum ni jagbaali mam ke ni nan chuu mi, ke maah ye uffiiir le na aa? ⁵³ M nan bi ni chee Uwumbər Aadichal ni iwiin m̄əmək, le naa nan chuu mi. Tə, dandana wee le ye n-yoonn mu Uwumbər siin ki tii nimi ni kinimbəŋ ki tun mbəmbəən aatuln na.”

*Piita aah nee Yesu pu na
(Matiu 26.57-58, 69-75; Mak 14.53-54, 66-72; Jənn 18.12-18, 25-27)*

⁵⁴ Le bi chuu Yesu ki di u buen Uwumbər aatotoorninkpel aadichal ni. Le Piita paa u pu ki bi dandar. ⁵⁵ Le bi tuur mmii lichiln ngbaan ni, ki ka gob mu. Piita mu nan ti kal bi chee ki ka bikaasisik ni. ⁵⁶ Mmii aah woln unimbil wəb na, le usapəən u ye ututunn na kan u, ki ka lik u sulm, le ki ti bui ke, “Uja umina mu nan bi Yesu chee.”

⁵⁷ Le u nee, ki bui u, “Upii, maa nyi u.”

⁵⁸ Le ni kpee siib, le unii uken mu kan u, ki mu bui u, “Aa mu ye bi ponn ni ubaa la.”

Le Piita bui u, “Uja, maa ye.”

⁵⁹ Le ni ki kpee siib, le uja uken bui ke, “Ni ye mbamən, uja wee mu nan bi u chee. U mu ye Galilee aatin̄ aanii la.”

⁶⁰ Le Piita bui u, “Uja, maa nyi saah len pu na aatataa.”

Waah laa bi len kina na, libuul ngbaan ni, le ukooja wii. ⁶¹ Tidindaan nan fenn ki lik Piita. Le Piita teer

† 22:47 : ...moor utakpiln: Israel yaab nan doon binaabitiib kina le ki mək ngeehn.

Tidindaan aah ba tuk u pu na ke, “Din, aa ga len nfum mutaa ke saa nyi mi le ukooja nin wii.” ⁶² Le Piita nyan lipaal, ki ti wii pam.

*Baah yook Yesu ki gbaa u pu na
(Matiu 26.67-68; Mak 14.65)*

⁶³ Le bijab bi joo Yesu na ŋa u mbɔnyun, le ki gbaa u, ⁶⁴ ki di likekeln poo unimbil, le ki baa u, “Uwumbɔr aabɔnabr, ulau faa si?” ⁶⁵ le ki seei u ŋisiibil pam.

Juu yaab aaninkpiib aah jin Yesu tibɔr pu na

(Matiu 26.59-66; Mak 14.55-64; Jɔnn 18.19-24)

⁶⁶ Ki woln kitaak kichakpiik ni, le juu yaab aaninkpiib, ni Uwumbɔr aatotoorninkpiib, ni Uwumbɔr aakaal aamɔmɔkb kuun ni tɔb chee, le ki di Yesu siin binimbiin ni, ⁶⁷ le ki baa u, “Aa ye Kristo u ga gaa timi lii na aa? Tuk timi.”

Le u bui bi, “M yaa tuk nimi kan, naan li pak maah len pu na. ⁶⁸ M mu yaa baa nimi mbaan kan, naan giin tii mi, [kaan di mi lii.] ⁶⁹ Dandana ki joo cha, min Unibɔn Aabo ga kal Uwumbɔr u yeh mpɔɔn mɔmɔk na aajangii wɔb.”

⁷⁰ Le bi mɔmɔk baa u, “Aa ye Uwumbɔr Aajapɔɔn la aa?”

Le u bui bi, “Ni ye naah len pu na la.”

⁷¹ Le bi bui ke, “Taa ki ban seer-aadam. Timi tibaa ŋun waah len umɔb ni pu na.”

23

Pailat aah jin Yesu tibɔr pu na

(Matiu 27.1-2, 11-14; Mak 15.1-5; Jɔnn 18.28-38)

¹ Bi mɔmɔk nan fii, le ki di Yesu buen kitiŋ ngbaan aaninkpel chee, bi nan yin u ke Pailat, ² le ki piin ki bi galni u, ki bui ke, “Ti kan uja wee ŋmanni timi aanibol la. U tuk bi ke bi taa ki pa lampoo tii Ubɔrkpaan Siisa, ke uma ubaa le ye Kristo u ga gaa binib lii na, ki ye Ubɔr.”

³ Le Pailat baa u, “Aa ye juu yaab aabɔr la aa?”

Le u bui u, “Saah len pu na, ni ye kina.”

⁴ Le Pailat bui Uwumbɔr aatotoorninkpiib ni kinipaak ngbaan, “Maa kan uja wee aataani ubaa.”

⁵ Le bi moo galni u, ki bui ke, “U tuk binib waaliin la, le bi ŋma tijar. U nan piin Galilee aatiŋ ni, le ki bɔ dii Judea aatim mɔmɔk ni, ki nan fuu ni kitiŋ kee ni.”

Ubɔr Herod aah jin Yesu tibɔr pu na

⁶ Pailat aah ŋun kina na, le u baa bi, “U ye Galilee aatiŋ aanii la aa?”

⁷ Tɔ, Ubɔr Herod le nan joo Galilee aatiŋ aanib. Pailat aah ŋun ke Yesu nyan nima na, le u di u tun Herod chee. U mu nan bi Jerusalem aatiŋ ni n-yoonn ngbaan. ⁸ Ubɔr Herod aah kan Yesu na, le u kpa mpopiin sakpen. U nan ŋun waabɔr, ki ban u kan u ni yunn, ki mak ke u ga tun lijinjiir aatuln aan u kan. ⁹ Le u baa Yesu mbaan pam. Yesu ma aa len tibaa. ¹⁰ Le Uwumbɔr aatotoorninkpiib, ni Uwumbɔr aakaal aamɔmɔkb mu si nima ki galni u mpɔɔn pu. ¹¹ Le Ubɔr Herod ni waatɔb aajab lik u fam, ki ŋa u mbɔnyun, ki di kikipalk nyaan peen u, ki di u giin Pailat chee. ¹² Liyaadaal ngbaan le Herod ni Pailat ki ŋa kijɔtiik. Bi nan ye tɔb aadim la.

Baah len ke bi ga ku Yesu pu na

(Matiu 27.15-26; Mak 15.6-15; Jɔnn 18.39-19.16)

¹³ Pailat nan yin Uwumbɔr aatotoorninkpiib, ni juu yaab aaninkpiib, ni kinipaak ngbaan, ¹⁴ le ki bui bi, “Ni joo ni uja wee m chee, ki bui ke u ŋmanni binib la. Le m jin u tibɔr ninimbil ni. Nimi aagalm ngbaan ponn ni, maa kan u ŋa tibaa. ¹⁵ Ubɔr Herod mu aa kan waataani, le u di u giin ni ti chee. Waa ŋa nibaa ni ŋeer u nkun. ¹⁶ M ga cha bi lue u ŋinaalab, le ki di u lii.”

[¹⁷ Njim ngbaan mɔmɔk yoonn kan, see Pailat nyan unaagbiija ubaa lii.] ¹⁸ Le bi mɔmɔk kpaan ki teen ke, “Ku uja wee. Di Barabas di lii.” ¹⁹ Barabas nan tukni kitiŋ ngbaan

aaninkpiib, ki ku binib, le bi lanj u kiyondiik ni.

²⁰ Pailat nan ban u di Yesu lii, nima pu le u ki len kinipaak ngbaan chee. ²¹ Le bi ki teen ke, “Kpaa u ndɔpuinkoo pu. Kpaa u ndɔpuinkoo pu.”

²² Le Pailat baa bi, “Ba ɲa? U tun bakaa bayoo? Maa kan u ɲa nibaa ni ɲeer u nkun. M ga cha bi lue u ɲinaalab, le ki di u lii.”

²³ Le bi beenin tar mpɔɔn pu, “Kpaa u ndɔpuinkoo pu.” Baah tar kina na, le bi nyan Pailat. ²⁴ Le u kii ke u ga ɲa baah ban pu na, ²⁵ le ki di Barabas u nan tukni kitiɲ ngbaan aaninkpiib ki ku binib, ki bi kiyondiik ni na lii, baah ban pu na, le ki di Yesu ɲa biɲaal ni, bi ti ɲa u baah ban pu na.

Baah kpaa Yesu ndɔpuinkoo pu pu na

(*Matiu 27.32-44; Mak 15.21-32; Jɔnn 19.17-27*)

²⁶ Le butɔb aajab di Yesu buen. Baah cha na, le bi ton uja u nyan ni ntingbaan ni na nsan ni. Bi nan yin u ke Simonn, u ye Sairene aatin aanii na. Le bi chuu u ke u tun Yesu aadɔpuinkoo ki li paan u pu.

²⁷ Le kinipaak sakpen paa Yesu pu. Bi ponn ni bibaa ye bipiib bi wii ki kaani u pu na. ²⁸ Le Yesu fenn ki ton bi, le ki bui bi, “Jerusalem aatin aapiib, ni taa wii m pu. Ni li wii nimi nibaa ni nimi aabim pu; ²⁹ ba pu? falaa aayoonn choo. N-yoonn ngbaan le bi ga len ke, ‘Bipiinoob bi kaa ma mbim kaa tii bi libiil na, bima le kpa mpopiin.’” ³⁰ N-yoonn ngbaan le bi ga bui ɲijoo ni ɲigongon, ‘Lir ti pu, ki biin ti pu.’* ³¹ Bi yaa di ndɔsoon ɲa mmii ni aan mu gaa kan, ndɔkuun ga li bi kinye?”†

³² Le bi di bakadam bilee kpee Yesu pu, ki di buen ke bi ti ku bi mu. ³³ Le bi ti fuu nibaa chee, bi yin nima chee “Kiyikpan.” Baah ti fuu nima na, le bi di u kpaa ndɔpuinkoo pu, le ki di bakadam bilee na mu kpaa

idɔpuinke pu. Bi kpaa ubaa unɲangii wɔb, ki kpaa uken unɲangan wɔb.

³⁴ Baah bi kpaa Yesu ndɔpuinkoo pu na, le u bui ke, “Nte Uwumbɔr, di cha pinn bi. Baa nyi baah ɲani pu na.”

Le butɔb aajab ngbaan yoor waawanpeenkaan bi ti yakr tɔb, le ki too inaan ke bi lik bimɔk aah ga kan ni na. ³⁵ Le kinipaak ngbaan si ki lik u. Le Juu yaab aaninkpiib sii u, ki bui ke, “U gaal biken le bi ɲmar; u yaa ye Kristo u ga gaa timi lii, aan Uwumbɔr nyan u na kan, u gaa ubaa mu lii.”

³⁶ Butɔb aajab ngbaan mu nan ɲa u mbɔnyun, ki di ndaan mu mɔɔn na nyunn u, ³⁷ le ki bui u, “Aa yaa ye Juu yaab aabɔr kan, gaa aabaa lii.”

³⁸ Bi nan ɲmee kigbanj tam waadɔpuinkoo pu, uyil paab. Ni ɲmee ke, “Juu yaab Aabɔr le na.”

³⁹ Le baah nan kpaa bakadam bilee bi idɔpuinke pu na ponn ni ubaa mu sii u, ki baa u, “Saa ye Kristo u ga gaa binib lii na aa? Gaa aabaa lii aan ki gaa ti mu lii.”

⁴⁰ Le bakadaan uken na kae u, le ki bui u, “Saa san Uwumbɔr aa? Aa ni u kpaan kan ntafadaan mubaa la.

⁴¹ Timi le ɲeer ntafadaan ngbaan. Bi ɲa timi, timi aatuln aah ɲeer pu na la. Uma le aa ɲa bakaa ubaa,” ⁴² le ki bui Yesu, “Ndindaan, aa yaa jin saanaan kan, aa teer mbɔr.”

⁴³ Le Yesu bui u, “M tuk si mbamɔn la, din aa ga li bi m chee Paradais ni.”‡

Yesu aah kpo pu na

(*Matiu 27.45-56; Mak 15.33-41; Jɔnn 19.28-30*)

⁴⁴ Ni nan ye nwiin kaasisik ni. Le dulnyaa mɔk bɔln, ki ti saa nwiin aah kpar pu na. ⁴⁵ Nwiin aa ki wiin. Le likekeln li yakr Uwumbɔr aadiik ni nfum mulee na chuu kar paacham, ki ti saa kitiɲ. ⁴⁶ Le Yesu teen mpɔɔn pu, le ki bui ke, “Nte Uwumbɔr, m di maawiin ɲa aɲaal ni la.” Waah len kina na, le u kpo.

⁴⁷ Tɔ, butɔb aajab aaninkpel aah kan naah ɲa pu na, le u nyun

* **23:30** : Lik Hosea 10.8. † **23:31** : Naatataa le ye ke, uninyaan yaa ji falaa kina kan, bibiindam ga li bi kinye? ‡ **23:43** : Paradais ye Uwumbɔr do paacham la.

Uwumbər, le ki bui ke, “Uja ngbaan sil ye uninyaan la.”

⁴⁸ Le kinipaak kimək kuun nima chee ke bi lik na aah kan tiwan ni məmək ɲa na, bi nan kpa mpombiin ki labr kun. ⁴⁹ Le uɟotiib məmək, ni bipiib bi nyan ni Galilee aatinj ni ki dii u na si dandar, ki waa ni məmək.

Baah sub Yesu pu na

(Matiu 27.57-61; Mak 15.42-47; Jənn 19.38-42)

⁵⁰⁻⁵¹ Uja ubaa nan bi, bi nan yin u ke Josef, u nyan ni Juu yaab aatinj ki bi yin ki ke Arimatea na ni. U nan ye uninyaan la, ki kii Uwumbər aanaan aah ga fuu ni buyoonn na. U nan ye bibəjirb aaninkpiib ponn ni ubaa la. Le waa kii baah kpokl pu ki ku Yesu na. ⁵² Le u buen Pailat chee, ki ti bui u, “Di Yesu aawon tii mi.” ⁵³ Le Pailat kii. Le u nyan waawon ndəpuinkoo pu, le ki di u poo likekenyaan ni, ki di u ti sub kitakpaluj ni. Bi nan gbii kitakpaluj ngbaan litakpasakpeln aasikakl ni la. Baa nan kee sub unii ubaa ki ponn ni. ⁵⁴ Ni nan ye kitaak ki ga woln Juu yaab aakpaakool daal na la.

⁵⁵ Le bipiib bi nan nyan Galilee aatinj ni ki dii Yesu na paan Josef pu, le ki ti kan kitakpaluj ngbaan, ki kan baah di Yesu aawon ki di ɲa ki ponn ni pu na. ⁵⁶ Le bipiib ngbaan gir kun, ki ti ban tulalee ni nkpan mu nun mə na.

Juu yaab aakpaakool daal, le bi fuur, baakaal aah len pu na.

24

Yesu aah fikr nkun ni pu na

(Matiu 28.1-10; Mak 16.1-8; Jənn 20.1-10)

¹ Juu yaab aakpaakool aah jin ki woln kitaak na, le bipiib ngbaan yoor tulalee ni nkpan ngbaan bi ti toor Yesu aawon, ki di buen likaakul ngbaan chee kichakpinaanyeeek ni. ² Baah ti fuu nima na, le bi kan ke litakpal li bi nan di lej kitakpaluj aaməb na, aa ki bi. ³ Le bi koo, le kaa kan Tidindaan Yesu aawon. ⁴ Baa nyi baah ga li dak pu na. Libuul ngbaan

ni le bijab bilee bi aawanpeenkaan wiin chain na sil bi chee. ⁵ Le ijawaan chuu bipiib ngbaan, le bi gbaan kitiŋ binimbiin ni. Le bijab ngbaan baa bi, “Ba pu ni ban unifuub bitekpiib ponn ni?” ⁶ Waa bi do. U fikr nkun ni a. Teer man waah nan tuk nimi pu buyoonn u nan laa bi Galilee ni na, ⁷ ke Uwumbər siin ke bi ga di uma Unibən Aabo, ki di ɲa titunwanbirdam aarjaal ni, bi ti kpa u ndəpuinkoo pu, ke iwiin itaa daal u ga fikr nkun ni.”

⁸ Le bipiib ngbaan teer waabər timina. ⁹ Le bi nyan kitakpaluj ngbaan chee, ki gir kun, le ki di tibər timina tuk waakpambalb kipiik ni ubaa na, ni waadidiliib bi gur na məmək. ¹⁰ Bipiib ngbaan aayimbil le nan ye Mari Magdalene, ni Joana, ni Mari u ye Jems aana na. Bi ni bipiib bi nan dii bi na nan di tibər timina tuk waakpambalb. ¹¹ Le waakpambalb aa pak baah len pu na. Bi dak ke ni ye kijərək aaliin la. ¹² Le Piita fii ki san buen kitakpaluj ngbaan chee, ki ti boon ki gbuun lik, le ki muin ɲikeken ngbaan baanja le də. Ni nan gar u pam. Le u gir kun.

Yesu aadidiliib ponn ni bilee aah kan u pu na

(Mak 16.12-13)

¹³ Liyaadaal ngbaan le bi ponn ni bilee cha kitiŋ ki bi yin ki ke Emaus na ni. Kitiŋ ngbaan ni Jerusalem aah daa təb chee pu na ye mal bilole la. ¹⁴ Baah cha na, le bi gbaa təb chee tibər, le ki len tiwan nimək ɲa na. ¹⁵ Baah gbaa təb chee tibər kina na, le Yesu ubaa pii bi nsan ni, ki dii bi. ¹⁶ Le Uwumbər doŋ binimbil ke bi taa bee u. ¹⁷ Le u baa bi, “Naah chuun gbaa təb chee tibər ti na, ti ye bər bayaar, aan ninimbil wəb bi gbilngbiln kina?”

¹⁸ Le bi ponn ni ubaa, bi nan yin u ke Kleopas, baa u, “Bicham bi bi Jerusalem ponn ni na, si baanja le aa nyi tibər ti ɲa nima chee dandana na aa?”

¹⁹ Le u baa bi, “Tilabər?”

Le bi bui u, “Yesu u nan ye Nasaref aatinj aanii na aabər. U nan ye

Uwumbər aabənabr la. U nan kpa mpəən ki tun lijnjiir aatun; waaliin mu nan kpa mpəən. U piir Uwumbər ni binib məmək aasui. ²⁰ Le Uwumbər aatotoorninkpiib ni timi Israel yaab aaninkpiib di u ɲa binib aanaal ni, ke u ɲeer nkun. Le bi kpa u ndəpuinkoo pu. ²¹ Ti nan kpa limakl ke uma le ga gaa timi Israel yaab lii. Baah nan ɲa u kina na, din le ye iwiin itaa. ²² Ti ponn ni bipiib bibaa mu tuk timi tibər ti gar timi sakpen na. Bi buen kitakpaluŋ ngbaan chee kichakpinaanyeeek ni, ²³ kaa ti kan waawon, le ki gir ni ki nan tuk timi ke bi kan Uwumbər aatuuntiib bi tuk bi ke u fikr na. ²⁴ Le ti ponn ni bibaa buen kitakpaluŋ ngbaan chee, ki ti kan ni bi ke bipiib ngbaan aah len pu na. Uma le baa kan.”

²⁵ Le Yesu bui bi, “Nimi aalan par la. Naa gaa Uwumbər aabənabtiib aah nan len pu na məmək mala. ²⁶ Uwumbər le nan siin ke Kristo u ga gaa binib lii na ga ji falaa kina, le ki nin kan mpəən.” ²⁷ Le Yesu ɲeer waabər ti ɲmee Uwumbər Aagban ni na məmək tuk bi. Njan u tuk bi Moses aah nan ɲmee ti pu na, le ki nin tuk bi Uwumbər aabənabtiib məmək aah nan ɲmee ti pu na.

²⁸ Le bi duun baah cha kitiŋ ki na ni. Le Yesu ɲa ke waah ga piln jer le na. ²⁹ Le bi gaŋ u, “Doon ti chee. Kijook joor a. Naan yunn le ni ga mue.” Le u koo ni bi chee. ³⁰ Le bi ti kal ke bi ji tijikaar. Waah kal bi chee ke u ji tijikaar na, le u yoor boroboro, ki doon Uwumbər, ki gii, ki di tii bi. ³¹ Le Uwumbər likr binimbil ke bi bee u. Libuul ngbaan ni le baa ki kan u. ³² Le bi bui tɔb, “Waah dii timi nsan ni ki len ti chee ki ɲeer Uwumbər Aagban aaliin aatataa tuk timi na, tisui aa ba piin u pu sakpen aa?”

³³ Libuul ngbaan ni, le bi fii, ki gir buen Jerusalem, ki ti kan Yesu aakpambalb kipiik ni ubaa na, ni waadidiliib biken kuun tɔb chee, ³⁴ ki bi len ke, “Tidindaan sil fikr nkun ni. Simonn le kan u.”

³⁵ Le waadidiliib bilee ngbaan mu tuk bi Yesu aah pii bi nsan ni pu na, ni baah bee u buyoonn u gii boroboro na.

Yesu aah di ubaa mək waadidiliib pu na

(Matu 28.16-20; Mak 16.14-18; Jənn 20.19-23; Lituln 1.6-8)

³⁶ Baah len tɔb chee tibər kina na, libuul ngbaan ni le Yesu ubaa sil bikaasisik ni, le ki bui bi, “Ni li kpa nsuudoon man.”

³⁷ Le bipobil yuk; ijawaan chuu bi sakpen a. Bi nan dak ke bi kan utekpiir aawiin la. ³⁸ Le u baa bi, “Ba ɲa ni san ijawaan? Ba ɲa ni beeni nisui ni? ³⁹ Lik ɲjaal ni ntaa, ki bee ke m sil ye. Taln niŋaal ki di meeh mi ki lik man. Utekpiir aawiin aa kpa tinann ni ɲikpab ke naah kan m kpa pu na.”

⁴⁰ Waah len kina na, le u mək bi baah nan kpa uŋaal ni utaa ponn ni ipiin pu na. ⁴¹ Bi nan kpa mpopiin sakpen, ki mu aa kee gaa kii mbaməm. Ni nan gar bi pam. Le u baa bi, “Tijikaar tibaa bi do oo?” ⁴² Le bi tii u lijangeln li bi pul li mmii ni na. ⁴³ Le u gaa, ki ɲman li binimbil ni.

⁴⁴ U nan bui bi, “Maabər timək ɲmee Moses aakaal ponn ni, ni Uwumbər aabənabtiib aagbann ni, ni Uwumbər aalahn aagban ni na, Uwumbər le siin ke ni məmək ga gbiin. Maah nan laa bi ni chee na, m nan tuk nimi kina la.”

⁴⁵ Le u woln binimbil ke bi bee Uwumbər Aagban aaliin aatataa, ⁴⁶ le ki bui bi, “Ni ɲmee ke Kristo u ga gaa binib lii na ga ji falaa, ki fikr nkun ni, iwiin itaa daal. ⁴⁷ Ni li mooni binib maayimbil pu, ke bi yaa kpeln baabimbin kan, Uwumbər ga di cha baatunwanbir pinn bi. Ni piin ki li mooni Jerusalem aatiŋ aanib ni, aan ki nin moon ɲinibol məmək mu ni. ⁴⁸ Nimi le ye maabər məmək aaseer-aadam. ⁴⁹ Nte Uwumbər aah puu tipuur ti ke u ga tii nimi Waafuur Nyaan na, m ga tun ni Nfuur Nyaan ngbaan ni chee. Ni li bi Jerusalem ni

ki ti saa bundaln ni ga kan mpɔɔn mu
ga nyan ni paacham na.”

*Uwumbɔr aah di Yesu buen
paacham pu na*

(Mak 16.19-20; Lituln 1.9-11)

⁵⁰ Le Yesu di bi buen Betani aatin
chee. Baah ti fuu nima na, le u yoor
uɲaal paacham, ki ɲa Uwumbɔr aany-
oor ɲa bi pu. ⁵¹ Waah laa bi ɲani
kina na, le u nyan bi chee, Uwumbɔr
di u buen paacham. ⁵² Le bi gbaan
kitin ki doon u, ki nin gir buen
Jerusalem ni, ki kpa mpopiin sakpen,
⁵³ ki pak Uwumbɔr, waadichal ponn
ni, n-yoonn mɛmɛk.

Tibɔnyaan ti JǾNN ŋmee ti na

Unii u biyin u ke Limɔboln na aabɔr

¹ Uwumbɔr aah kaa nan kee naan dulnyaa na, ubaa nan bi, bi yin u ke Limɔboln. U nan bi Uwumbɔr chee, ki bi ke Uwumbɔr aah bi pu na. ² U nan bi Uwumbɔr chee ki nyan ni mpiin la. ³ Uwumbɔr nan cha u naan tiwan mɔmɔk. Tiwan nibaa aa gur waa naan ni. ⁴ Uma le ye umɔfadaan. Limɔfal ngbaan tii binib nwiihn mu woln binimbil na. ⁵ Nwiihn ngbaan wolni mbɔmbɔɔn ni. Mbɔmbɔɔn aa junn nwiihn ngbaan.

⁶ Uwumbɔr nan tun ni uja ubaa, bi nan yin u ke JǾnn. ⁷ U dan ke u nan tuk binib nwiihn ngbaan aabɔr, aan binib mɔmɔk ŋun waah len pu na, aan ki gaa nwiihn ngbaan. ⁸ JǾnn aa nan ye nwiihn ngbaan. U dan ke u nan tuk binib nwiihn ngbaan aabɔr la. ⁹ Nwiihn ngbaan le ye nwiihn bamɔnn, le ki dan dulnyaa wee ni ki nan woln binib mɔmɔk aanimbil.

¹⁰ Baah yin u ke Limɔboln na nan naan dulnyaa, ki dan nan bi dulnyaa ni, le dulnyaa aanib aa bee u. ¹¹ U dan udo aatiŋ ni, le udo aatiŋ ni yaab yii u. ¹² Binib bimɔk gaa u na, u tii bi nsan ke bi kpaln Uwumbɔr aabim. Bima le ye binib bi gaa u ki kii na. ¹³ Baah kpaln Uwumbɔr aabim na, naa ye ke binibɔm le ma bi Uwumbɔr aamaal ni, kaa ye binibɔm aageehn pu. Uwumbɔr le ma bi waamaal ponn ni.

¹⁴ Baah yin u ke Limɔboln na nan kpaln unibɔn, ki nan bi tikaasisik ni. U gee binib chob, ki len ibamɔn baanja la. Le ti kan waah kpa mpɔɔn pu na. Waah ye Uwumbɔr Aajapɔnbaal na, u kpa mpɔɔn ke Ute Uwumbɔr aah kpa pu na.

¹⁵ JǾnn nan tuk binib waabɔr, ki len ke, “M nan tuk nimi ke unii u ga paan

ni mpuwɔb na jer mi; baah kaa nan kee ma mi na, u nan bi. Uma le na.”

¹⁶ Uwumbɔr aah bi pu na, u mu bi kina le chob. Le ti mɔmɔk gaa waabimbin. U ŋa Uwumbɔr aanyoor ŋa ti pu, ki beenin ŋani timi tinyoor n-yoonn mɔmɔk. ¹⁷ Uwumbɔr nan tuk Moses waakaal ke u di tuk timi. Yesu Kristo dan nan tuk timi Uwumbɔr aah gee timi pu na, ki tuk timi tibɔr ti ye mbamɔn na. ¹⁸ Ubaa aa kee kan Uwumbɔr. Ujapɔnbaal Yesu Kristo, u bi ke Ute Uwumbɔr aah bi pu na, ki bi u chee na, uma le tuk timi Uwumbɔr aah bi pu na.

JǾnn u nan muini binib nnyun ni na aah len pu na

(Matiu 3.1-12; Mak 1.1-8; Luk 3.1-18)

¹⁹ Juu yaab bi nan bi Jerusalem aatiŋ ni na nan tun ni Uwumbɔr aatotoorb ni Liifai yaab JǾnn chee ke bi ti baa u, “Aa ye ŋma?”

²⁰ Le JǾnn tuk bi mbamɔn, kaa gur tibaa. U nan tuk bi mbamɔn, ki len ke, “Maa ye Kristo u ga gaa binib lii na.”

²¹ Le bi ki baa u ke, “Aa ye ŋma? Aa ye Elaija aa?”

Le u bui bi, “Maa ye.”

Bi nan ki baa u ke, “Aa ye Uwumbɔr aabɔnabr u bi bui ke u ga dan aa?”

Le u bui bi, “Aayii.”

²² Nima pu na, bi nan ki baa u ke, “Aa ye ŋma? Tuk timi, aan ti ti tuk binib bi tun ni timi na. Aa ga len saabɔr ngbaan kinye?”

²³ U nan bui ke, “M ye nneel mu tar nteersakpiin ni na ke:

‘Toor Uwumbɔr aasan man.’ ”*
Uwumbɔr aabɔnabr Aisaya nan len kina la.

²⁴ Binib bi nan baa JǾnn mbaan ngbaan na nyan ni Farisii yaab chee la. ²⁵ Le bi ki baa u ke, “Saah kaa ye Kristo u ga gaa timi lii na, kaa ye Elaija, kaa ye Uwumbɔr aabɔnabr ngbaan mu na, ba pu aa muini binib nnyun ni?”

²⁶ Le u bui bi, “Mma muini binib nnyun ni la. Ubaa mu bi nikaasisik

* 1:23 : Lik Aisaya 40.3.

ni. Nimi le aa nyi u. ²⁷ U ye unii u paan ni mpuwɔb na. Maa ɲeer ke m chuu gbiln waanaatak aarɲmin tii u.”

²⁸ Bi nan len tɔb chee tibɔr ngbaan Betani aatiɲ, ki bi Jɔɔdann aamɔɔdapuul, Jɔnn aah muini binib nnyun ni nin chee na ni.

Unii u ye Uwumbɔr Aapihbo na

²⁹ Ki woln kitaak le Jɔnn kan Yesu choo u chee, le u bui ke, “Lik, Uwumbɔr Aapihbo u nyani dulnyaa ni aanib aatunwanbir na. ³⁰ M nan len ke uja ubaa paan ni mpuwɔb ki mu tee jer mi; baah kaa nan kee ma mi na, u nan bi. Uma le na. ³¹ Min mbaa aa nan nyi u; m muini binib nnyun ni ke nimi Israel yaab bee u la.”

³² Le Jɔnn jin seeraa ki tuk binib, “M kan Uwumbɔr Aafuur Nyaan nyan ni paacham ki naahn linanjel, ki nan tɔɲ u pu. ³³ Min mbaa aa nan nyi u; Uwumbɔr u tun ni mi ke m nan muin binib nnyun ni na, uma le bui mi ke m ga kan Waafuur Nyaan sunn ni ki nan tɔɲ uja ubaa pu, ke uma le ye unii u ga gbiin binib Uwumbɔr Aafuur Nyaan na. ³⁴ Le m kan kina, ki ji seeraa ki tuk binib ke uma le ye Uwumbɔr Aajapɔɔn.”

Binib bi puen ɲa Yesu aadidiliib na

³⁵ Ki woln kitaak le Jɔnn ni waadidiliib bilee nan ki bi nima, ³⁶ ki kan Yesu bi chuun nima. Jɔnn nan lik u, le ki len ke, “Lik, Uwumbɔr Aapihbo.”

³⁷ Jɔnn aadidiliib bilee ngbaan ɲun waah len pu na, le ki di paan Yesu pu. ³⁸ Le Yesu fenn, ki kan bi paan ni u pu. Le u baa bi, “Ni ban ba?”

Le bi baa u, “Umɔmɔkr, aa koo la chee?”

³⁹ Le u bui bi, “Dan ki nan ti lik man.” Le bi dii u ki ti kan waah koo nin chee na. Ni nan ye tikur tinaa aayoonn la, le bi nan doon udo liyaadaal ngbaan.

⁴⁰ Bijab bilee bi nan ɲun Jɔnn aah len pu aan ki dii Yesu na, bi yin bi ponn ni ubaa ke Andru, u nan ye Simonn Piita aanaal na. ⁴¹ Libuul ngbaan ni le u buen ti kan ukpel Simonn, ki tuk u, “Ti kan Masiya u ga

gaa timi lii na.” Masiya ni Kristo ye liyimbibaan la. ⁴² Le u di u dan Yesu chee.

Le Yesu lik Piita, ki bui u, “Bi yin si le ke Simonn, Jɔnn aajapɔɔn. Bi ga li gur yin si ke Siifas la.” Siifas aatataa le ye ke “litakpal.” Siifas ni Piita ye liyimbibaan la.

Yesu aah yin Filip ni Natanael pu na

⁴³ Ki woln kitaak le Yesu ban u buen Galilee aatiɲ ni, ki kan Filip, le ki bui u, “Li dii mi.” ⁴⁴ Filip do le ye Betseda aatiɲ ni. U ni Andru ni Piita nyan ni kitinbaan ni la. ⁴⁵ Filip mu nan ti kan Natanael le ki tuk u, “Ti kan unii u Moses ni Uwumbɔr aabɔnabtiib mu nan ɲmee waabɔr Uwumbɔr aakaal aagban ni na. Uma le ye Josef aajapɔɔn Yesu, u ye Nasaref aatiɲ aanii na.”

⁴⁶ Le Natanael baa u, “Tiwanyaan nibaa ga ɲmaa nyan ni Nasaref aatiɲ ni ii?”

Le Filip bui u, “Dan nan lik.”

⁴⁷ Yesu nan waa Natanael choo u chee, le ki bui ke, “Lik, Israel aabobamɔnn. Nnyamɔn aa bi u ni.”

⁴⁸ Le Natanael baa u, “Aa ɲa kinye ki ti nyi mi?”

Le Yesu bui u, “Saah ba bi likakaln taab na, m puen kan si, Filip aa kee yin si.”

⁴⁹ Le Natanael bui u, “Umɔmɔkr, aa sil ye Uwumbɔr Aajapɔɔn. Aa ye Israel yaab Aabɔrkpaan la.”

⁵⁰ Le Yesu baa u, “Maah bui ke m kan si likakaln taab na, nima le cha aa gaa mi ki kii ii? Aa ga kan lijinjiir aawan ki jer nimina. ⁵¹ M tuk nimi mbamɔn la, ni ga kan kitaapaak chuu piir, ki ga kan Uwumbɔr aatuuntiib cha paacham ki ki sunni, min Unibɔn Aabo pu.”

2

Yesu aah tun lijinjiir aatuln Kana aatiɲ ni pu na

¹ Iwiin itaa daal le bi nan ji ubɔndinn aajim Kana aatiɲ ki bi Galilee ni na. Yesu aana mu nan bi nima. ² Bi nan yin Yesu ni waadidiliib ke bi mu dan nan ji. ³ Ni nan bi cha, le

njisubil aadaan na ti doo. Le Yesu aana bui u, “Baa ki kpa ndaan.”

⁴ Le Yesu bui u, “Nna, ni ye maabər aa? Maayoonn aa kee fuu.”

⁵ Le una bui bitutum na, “U yaa tuk nimi pu na kan, ni ɲa kina.”

⁶ Ikin sakpiin iloob nan si nima. Galon piitaa, bee moninko ga ɲmaa koo mubaa ponn ni. Juu yaab joo ikin ngbaan aanyun le finni bibaa, baakaal aah dii pu na. ⁷ Le Yesu tuk bitutum ngbaan, “Ban nnyun gbiin ikin ngbaan man.” Le bi ban nnyun gbiin i məmək paapaa. ⁸ Le u tuk bi ke bi kab ti tii njim aaninkpel. Le bi kab ti tii u. ⁹ Baah kab nnyun ngbaan ti tii u na, le mu kpaln ndaan. Le u wub lik, kaa nyi mu aah nyan nin chee na. Bitutum bi kab tii u na le nyi. Le u yin uja u din upii na, ¹⁰ ki nan bui u, “Binib məmək yaa ban bi tii ndaan kan, bi puen tii mu mɔ na la. Binib yaa nyun ti bab kan, le bi nin tii bi ndaan mu kaa mɔ na. Si ma kan, saah tii bi mu puwɔb na le mɔ ki jer saah puen tii bi mu na.”

¹¹ Nima le ye njan aajinjiiir aatuln li Yesu tun na. U nan tun lituln ngbaan Kana aatiɲ ki bi Galilee ni na ni la. Le binib kan waah kpa Uwumbər aapɔn pu na. Le waadidiliib gaa u ki kii.

¹² Ubɔndinn aajim ngbaan aah doo na, le u ni una ni unaatiib ni waadidiliib buen Kapenaum aatiɲ ni, ki ti ɲa iwiin ilee nima.

Yesu aah toor Uwumbər Aadichal pu na

(*Matiu 21.12-13; Mak 11.15-17; Luk 19.45-46*)

¹³ Ni nan gur siib ke Juu yaab ji Lakr-jer aajim.* Le Yesu buen Jerusalem aatiɲ ni ¹⁴ ki ti koo Uwumbər Aadichal ni, le ki kan binib ka nima ki koo inaja, ni ipiih, ni ɲinanjel. Binib bi kpelni ɲimombil na mu ka nima. ¹⁵ Le u di iɲmin ɲa linaalab, ki di jenn nyan inaja, ni ipiih ngbaan məmək lipaal, le ki labr binib bi kpelni ɲimombil na aateebul

tiib chin, le ɲimombil yaa tɔb chee.

¹⁶ U nan tuk binib bi koo ɲinanjel na, “Di ɲinanjel ngbaan nyan lipaal man. Ni taa ki di Nte Uwumbər Aadichal ɲa kinyan.” ¹⁷ Le waadidiliib teer ke ni ɲmee Uwumbər Aagban ni ke, “Uwumbər, maah neen saadichal pu na bi ke mmii le aah wu mponn ni na.” Le bi bee ke ni ye Yesu aabər la.

¹⁸ Le Juu yaab baa u, “Aa ga ɲa ba aajinjiiir aawan ki mək timi ke aa kpa nsan ke aa ɲa saah ɲani pu na?”

¹⁹ Le u bui bi, “Gbaa wii Uwumbər Aadichal limina, aan m di iwiin itaa ki fiin li.”

²⁰ Le bi bui ke, “Nibin imonko ilee ni ɲiloob le bi nan di maa Uwumbər Aadichal ngbaan. Le aa bui ke aa ga di iwiin itaa fiin li ii?”

²¹ Tɔ, u mu aa nan len Uwumbər Aadichal aabər la. Uma ubaa aawon le u nan len. ²² N-yoonn mu u fikr nkun ni na, le waadidiliib teer ke u nan len kina. Le bi pak waah len pu na, ni Uwumbər Aagban aah len pu na.

Yesu nyi binib məmək aabimbin

²³ Yesu aah bi Jerusalem aatiɲ ni, njim ngbaan aayoonn na, le kinipaak kan waah tun lijinjiir aatun pu na, le ki gaa u ki kii. ²⁴ Uma aa tee gaa bi ki kii; ²⁵ ba pu? u nyi binib məmək aabimbin. Waa ban ke ubaa nyaa u binib aabər. Uma ubaa nyi binib aasui ni aabər.

3

Yesu aah tuk Nikodemus pu na

¹ Uja ubaa mu nan bi nima, bi nan yin u ke Nikodemus, u nan ye Farisii aanii la, ki ye Juu yaab aaninkpel ubaa. ² Le u buen Yesu chee kinyeek ki nan bui u ke, “Uməməkr, ti nyi ke aa ye Uməməkr u nyan ni Uwumbər chee na la; ba pu? ubaa aan ɲmaa tun lijinjiir aatun ke saah tun pu na, see Uwumbər bi u chee.”

³ Le Yesu bui u, “M tuk si mbamɔn la, bi yaa kaa ma unii lelee kan, waan ɲmaa koo Uwumbər aanaan ni.”

* **2:13** : Israel yaab nan ji Lakr-jer aajim ke bi teer buyoonn Uwumbər nan nyan bi tinaagbiir ni, Ijii aatiɲ ni na. Lik Nnyam 12.1-27.

⁴ Nikodemus nan baa u, “Unii yaa por kan, bi ga ņa kinye ki ki ma u lelee? U ga ņmaa gir koo una aaponn ni aan bi ki ma u uu?”

⁵ Le Yesu bui u, “M tuk si mbamɔn la, Uwumbɔr Aafuur Nyaan yaa kaa ma unii lelee aan bi muin u nnyun ni kan, waan ņmaa koo Uwumbɔr aanaan ni. ⁶ Unibɔn aah ma u na ye unibɔn la. Uwumbɔr Aafuur Nyaan aah ma u na ye Uwumbɔr Aafuur Nyaan yoo la. ⁷ M tuk si la, see bi ki ma nimi lelee. Maah tuk si pu na, taa cha ni gar nimi. ⁸ Libuln daar cha laah ban nin chee na, le aa ņun laah kpa kifuu pu na, kaa nyi laah nyan ni nin chee na, ki mu aa nyi laah cha nin chee na. Ni bi kina le ki tii unii umɔk Uwumbɔr Aafuur Nyaan ma u na.”

⁹ Le Nikodemus baa u, “Ni ga ņa kinye aan ki ņa kina?”

¹⁰ Le Yesu baa u, “Aa ye unii u mɔk Israel yaab Uwumbɔr aakaal na, le kaa bee maah len pu na aatataa aa?”

¹¹ M tuk si mbamɔn la, ti len taah nyi pu na la, ki tuk binib tinibil aah kan pu na, le naa gaa taah len pu na. ¹² M tuk nimi dulnyaa wee ni aabɔr, le naa pak ti, ka m yaa tuk nimi paacham aabɔr kan, ni ga ņa kinye ki pak ti? ¹³ Ubaa aa kee buen paacham see min Unibɔn Aabo u [bi paacham ki] nyan ni paacham na.

¹⁴ “Moses aah nan di uwaa fin ndɔ pu ki di chɔn paacham nteersakpiin ni pu na, see bi di min Unibɔn Aabo mu chɔn paacham kina, ¹⁵ aan unii umɔk gaa mi ki kii na li kpa limɔfal li kaa kpa ndoon na.”

¹⁶ Uwumbɔr aah gee dulnyaa aanib sakpen pu na, nima le u di Ujapɔnbaal tii ni ke unii umɔk gaa u ki kii na taa kpo, u li kpa limɔfal li kaa kpa ndoon na. ¹⁷ Uwumbɔr tun ni Ujapɔn dulnyaa ni. Waa tun ni u ke u nan ji dulnyaa wee ni aanib tibɔr, u tun ni u ke u gaa bi lii la.

¹⁸ Unii umɔk gaa u ki kii na, Uwumbɔr aa len ke waabɔr bii. Unii umɔk kaa gaa u ki kii na, Uwumbɔr

len ke waabɔr bii a. Waah kaa gaa Uwumbɔr Aajapɔnbaal ki kii na, nima le cha Uwumbɔr len ke waabɔr bii. ¹⁹ Uwumbɔr aah ga ji bi tibɔr pu na le ye ke nwiihn dan dulnyaa ni, le binib yii mu, le ki gee mbɔmbɔn ni; ba pu? baatuln aa ņan. ²⁰ Unii umɔk tun lituln li kaa ņan na, u nan nwiihn la, kaan dan nwiihn ponn ni, binib taa kan waah tun pu na. ²¹ Unii umɔk tun lituln li ņan na kan, u choo nwiihn ponn ni ke unii mɔmɔk nan kan waah tun pu na, ke u tun Uwumbɔr aah gee pu na la.

JǾnn aah len Yesu aabɔr pu na

²² Yesu aah len tibɔr timina ki ti doo na, le u ni waadidiliib buen Judea aatiņ ni, ki ti bi nima ki muini binib nnyun ni. ²³ JǾnn mu nan bi muini binib nnyun ni. U nan bi Enonn aatiņ ni, Salim aatiņ chee, nnyun aah wiir nima chee pu na. Le binib choo u chee, le u muini bi nnyun ni. ²⁴ Baa nan kee chuu u ņa kiyondiik ni n-yoonn ngbaan.

²⁵ Le JǾnn aadidiliib ni Juu aanii ubaa nan kpak tɔb kinikpakpak, baah muini binib nnyun ni pu na pu. ²⁶ Le bi dan JǾnn chee ki nan tuk u, “Umɔmɔkr, lik, unii u nan bi aa chee Jɔdann aamɔdapuul na, aan aa nan tuk binib waabɔr na, u mu gur bi muini binib nnyun ni, le binib mɔmɔk gur chaa u chee.”

²⁷ Le JǾnn bui bi, “Ubaa aan ņmaa ņa nibaa see Uwumbɔr le tii u. ²⁸ Nimi nibaa ņun m len ke maa ye Kristo u ga gaa binib lii na; Uwumbɔr tun ni mi ke m li ye Kristo aasaloln ki toor nsan tii u. ²⁹ Usapɔn yaa kun uchal do kan, uchal le yeh u. Le uchal aajɔ u si u chee ki ņun waaneel na kpa mpopiin pam. Nima le cha m mu kpa mpopiin mbamɔm.* ³⁰ Ni ņan ke uma Kristo li moo kani mpɔn, le m ma gur.”

Unii u nyan ni paacham na aabɔr

³¹ Uma u nyan ni paacham na le jer binib mɔmɔk. Unii u nyan ni dulnyaa ni na ye dulnyaa ni aanii la, ki len dulnyaa ni aabɔr la. Yesu u nyan

* 3:29 : Uja ni usapɔn ngbaan si Yesu ni waanib aasisii la, JǾnn le ye ujɔ.

ni paacham na le jer binib məmək.
³² U tuk binib waah kan pu na, ni waah n̄un pu na. Ubaa mu aa gaa waah len pu na. ³³ Unii umək gaa waah len pu na, u kii ke Uwumbər ye mbaməndaan la. ³⁴ Yesu u Uwumbər tun ni u na le len uma Uwumbər aabər; ba pu? Uwumbər di Waafuur Nyaan mu kaa kpa n̄n̄a na gbiin u. ³⁵ Uwumbər gee Ujapəən Yesu ki di mpəən məmək n̄a u n̄aal ni. ³⁶ Unii umək gaa Uwumbər Aajapəən ki kii na le kpa liməfal li kaa kpa ndoon na. Unii umək kaa kii Uwumbər Aajapəən aaməb na, waan kan liməfal li kaa kpa ndoon na. Uwumbər gee li n̄uul u pu n-yoonn mu kaa kpa ndoon na.

4

Yesu aah tuk Samaria aatiŋ aapii pu na

¹ Le Farisii yaab n̄un ke Yesu n̄a binib waadidiliib ki muin bi nnyun ni ki jer Jonn aah n̄a pu na. ² Yesu ubaa mu aa muin binib nnyun ni. Waadidiliib na le muini bi. ³ Tə, waah bee ke Farisii yaab n̄un kina na, le u nyan Judea aatiŋ ni, ki ki gir buen Galilee aatiŋ ni. ⁴ Waah cha na, le u neen ke u dii Samaria* aatiŋ ni.

⁵ Le u ti fuu Samaria aatiŋ kibaa ni, bi yin ki ke Saika. Bukpaab bu Jakob nan di tii u japəən Josef na aa daa nima chee. ⁶ Jakob aanyunbun mu bi nima chee. Le Yesu aah chuun na, u bak a. Nima le u kal nnyunbun ngbaan aaməgbeln pu. Nwiin nan bi kaasisik ni.

⁷ Le Samaria aapii ubaa dan u nan lu nnyun. Le Yesu bui u, “Pu mi nnyun m nyu.” ⁸ Waadidiliib na puun buen kitiŋ ponn ni bi ti daa tijikaar.

⁹ Le upii ngbaan bui u, “Aa ye Juu aanii la, m mu ye Samaria aapii la. Ba pu aa bui mi ke m tii si nnyun?” Juu yaab ni Samaria yaab aa kpaani təb chee, nima le cha u len kina.

¹⁰ Le Yesu bui u, “Aa yaa ba nyi Uwumbər aah tii binib pu na, ki yaa ba nyi unii u mee si nnyun na kan, aa

ba ga bui u ke u tii si nnyun mu ye liməfal aanyun na, le u ba ga tii si.”

¹¹ Le upii ngbaan bui u, “Maaninkpel, saa kpa goomaa, nnyunbun ngbaan nyoo, aa ga kan liməfal aanyun ngbaan la chee? ¹² Tiyaaja Jakob, ni u japətiib, ni waawakor nan nyu nnyunbun ngbaan ni la. Uma le nan tii timi nnyunbun ngbaan. Aa jer uma la aa?”

¹³ Le Yesu bui u, “Unii umək nyu nnyun mue na, nnyunyuu ga ki chuu u. ¹⁴ Unii umək nyun maah ga tii u nnyun mu na, nnyunyuu aan ki chuu u. Maah ga tii u nnyun mu na, mu ga li ye nnyunbun mu bu u ponn ni kaan foor na, mu ga tii u liməfal li kaa kpa ndoon na.”

¹⁵ Le upii ngbaan bui u, “Maaninkpel, tii mi nnyun ngbaan aan nnyunyuu taa ki chuu mi, aan m taa ki dan do nan lu nnyun.”

¹⁶ Le Yesu bui u, “Li cha ki ti yin ni aachal, aan ki gir ni.”

¹⁷ Le u bui u, “Maa kpa chal.”

Le Yesu bui u, “Saah len ke saa kpa chal na, ni ye mbamən la. ¹⁸ Aa nan kpa chatiib bi n̄mu la. Saah bi uja u chee dandana na aachal aa ye u. Saah len pu na, aa len mbamən la.”

¹⁹ Le upii ngbaan bui u, “Maaninkpel, m bee ke aa ye Uwumbər aabənbr la.

²⁰ Timi Samaria yaab aayaajatiib nan dooni Uwumbər li jool limina paab la, le nimi Juu yaab ma bui ke ni n̄an ke binib li dooni Uwumbər Jerusalem aatiŋ ni.”

²¹ Le Yesu bui u, “Upii, pakn maah ga len pu na, n-yoonn choo, binib aan nan ki doon Tite Uwumbər li jool limina paab, ki mu aan ki doon u Jerusalem aatiŋ ni. ²² Nimi Samaria yaab dooni Uwumbər u naa nyi u na. Timi Juu yaab ma dooni Uwumbər u ti nyi u na la. Unii u ga gaa dilyn̄aa ni aanib lii na nyan ni Juu yaab aakaasisik ni la. ²³ N-yoonn choo, ki mu fuu ni a, le binib bi dooni Tite Uwumbər mbaməm na ga li dooni u bisui ni, Waafuur Nyaan aapəən pu. Uwumbər ban binib kina aaboln le bi

* 4:4 : Samaria yaab ni Juu yaab aakaasisik ni aa nan mə.

li dooni u. ²⁴Uwumbər ye kifuurk la. Le binib bimək dooni u na li dooni u bisui ni, Waafuur Nyaan aapəən pu.”

²⁵Le upii ngbaan bui u, “M nyi ke Masiya† u bi yin u ke Kristo na ga dan. U yaa fuu ni kan, u ga nan tuk timi tiwan məmək aah bi pu na.”

²⁶Le Yesu bui u, “Min u bi len aa chee na, m ye uma.”

²⁷Libuul ngbaan ni le waadidiliib fuu ni. Baah nan mui u ni upii bi len tɔb chee tibər na,‡ le ni gar bi pam; ubaa mu aa baa upii ngbaan, “Aa ban ba?” kaa baa Yesu mu, “Ba pu aa len u chee tibər?”

²⁸Le upii ngbaan di waanyunbuul siin, ki buen kitiŋ ni, ki ti bui binib ke, ²⁹“Dan nan lik man uja u tuk mi maah nan tun pu na məmək na. Uja ngbaan ga li ye Kristo u ga gaa timi lii na la aa?” ³⁰Le bi nyan kitiŋ ni ki cha u chee.

³¹Upii ngbaan aah gir buen kitiŋ ni na, le Yesu aadidiliib nan bi garŋi u ke, “Uməməkr, ji tijikaar.”

³²Le u bui bi, “M kpa tijikaar ti naa nyi tibər na m ji.”

³³Waah len kina na le waadidiliib baa tɔb, “Ubaa le taanin joo ni tijikaar nan tii u uu?”

³⁴Le u bui bi, “Maajikaar le ye ke m ŋa Uwumbər u tun ni mi na aah gee pu na, ki tun waatuln doo. ³⁵Ni ŋakl liyataŋakl ke, ‘Ni gur inmal inaa le ni ŋeer lijikaacheel.’ Tɔ, m tuk nimi la, yaar lik man, tijikaar ŋeer licheel a.

³⁶Unii u chee na ga kan tipar, ki ga di binib koon Uwumbər aanaan ni, aan bi kan liməfal li kaa kpa ndoon na. Nima le ga cha unii u bun na, ni unii u chee na məmək li kpa mpopiin. ³⁷Bi len ke ‘Ubaa bun, le uken chee,’ le ti gbii; ³⁸ba pu? m tun nimi, ni ti chee tijikaar ti naa tun taatuln na. Biken aatuln pu, le ni jin tinyoor.”

³⁹Le upii ngbaan tuk Samaria yaab bi bi kitiŋ ngbaan ni na ke Yesu tuk u waah nan tun pu na məmək, nima le cha bi ponn ni pam gaa Yesu ki kii.

⁴⁰Le bi dan u chee, ki garŋ u ke u li bi bi chee. Le u ŋa bi chee iwiin ilee.

⁴¹Le binib bi gaa u ki kii waaliin pu na wiir ki jer binib bi gaa u ki kii upii ngbaan aaliin pu na. ⁴²Le bi tuk upii ngbaan, “Ti gaa u ki kii la; naa ki ye saaliin pu le ti gaa u ki kii. Timi tibaa ŋun waah len pu na, ki bee ke u sil ye Kristo u ga gaa dulnyaa ni aanib lii na.”

Yesu aah cha uninkpel ubaa aabo pɔɔk pu na

⁴³Yesu aah bi bi chee iwiin ilee na, le u nyan nima ki buen Galilee aatiŋ ni. ⁴⁴Uma ubaa le len ke Uwumbər aabənabr ma kan, udo aatiŋ ni aanib aan nyuŋ u. ⁴⁵Waah ti fuu Galilee aatiŋ ni na le bi gaa u; ba pu? bi mu nan buen Jerusalem bi ti ji njim ngbaan, ki kan waah tun lijinjiiir aatun ŋimək na, njim ngbaan yoonn.

⁴⁶Le u ki dan Galilee aatiŋ kibaa ni, bi yin ki ke Kana, waah nan cha nnyun kpaln ndaan nin chee na. Le ubərkpaan aakpambalb ponn ni ubaa bi Kapenaum aatiŋ ni. Le uja pəən bun. ⁴⁷Uninkpel ngbaan nan ŋun ke Yesu nyan ni Judea aatiŋ ni ki bi Galilee aatiŋ ni. Le u buen Yesu chee, le ki ti garŋ u ke u dan udo, ki nan cha uja pəən u ban u kpo na aaween sɔŋ. ⁴⁸Le Yesu bui u, “Ni yaa kaa kan lijinjiiir aatun kan, naan gaa mi ki kii.”

⁴⁹Le uninkpel ngbaan bui u, “Ndinnaan, dan mala. Aa yaa taan kan, aa ga nan mui maabo kpo a.”

⁵⁰Le Yesu bui u, “Li dii saasan. Aajapəən kan liməfal la.”

Le uja ngbaan pak Yesu aah len pu na, ki labr kun. ⁵¹Waah paan ni nsan pu na le waatutum tooh ni u nsan ni ki nan bui u ke waabo na kan liməfal a.

⁵²Le u baa bi, “Bayoonn ni sɔŋ?” Le bi bui u, “Fen na, nwiin aah kpar buyoonn na, le uwon sɔŋ.” ⁵³Le uja ngbaan mu bee ke n-yoonn mu Yesu fe bui u ke uja pəən kan liməfal na le

† 4:25 : Hiibru aaliin ni, bi yin u ke Masiya, le ki yin u ke Kristo, Griik aaliin ni. Naatataa le ye ke “Unii u ga gaa binib lii na.” ‡ 4:27 : Juu yaab aabimbin aah nan bi pu na, uja ni upii u kaa ye upuu na aan gbaa tɔb chee tibər.

na. Kina pu le cha u ni waachiln ni aanib məmək gaa Yesu ki kii.

⁵⁴ Nimina le nan ŋa lijnjiir aatuln leler le u tun waah nyan ni Judea aatin ni ki bi Galilee ni na.

5

Yesu aah cha uja pəək nnyunbun chee pu na

¹ Nee aapuwəb le Juu yaab aajim mubaa nan bi. Le Yesu buen Jerusalem. ² Jerusalem ponn ni le nnyunbun mu waa na bi ipiih aabisaməb chee. Juu yaab aaliin ponn ni bi yin nnyunbun ngbaan ke Betsata. Tinaamboln tinmu nan si gob nnyunbun ngbaan. ³ Le bibum wiir ki də tinaamboln ngbaan ponn ni. Bi nan ye bijoom, ni biwəb, ni binib bi aawon faan na, [ki də kii buyoonn nnyun ga fii yeŋ na; ⁴ ba pu? nwiin nwiin le Uwumbər aatuun ubaa sunn ni ki nan koo nnyunbun ni, ki ti kur nnyun. Bundaln u yaa ti dan nan kur nnyun na kan, ubun u puen koo nnyun ni na kan, le u pəək.] ⁵ Le uja ubaa bi nima ki bun ŋibin piitaa ni ŋiniin. ⁶ Le Yesu kan u, u də nima, le ki bee ke u bun ni yunn. Le u baa u, “Aa ban aa pəək aa?”

⁷ Le u bui u, “Ndindaan, nnyun yaa fii yeŋ kan, maa kpa unii u ga di mi koon nnyun ni na. M yaa ban m koo nnyun ni kan, le ubaa puen mi ki koo.”

⁸ Le Yesu bui u, “Fiin ki yoor saawandookaan ki li chuun.” ⁹ Libuul ngbaan ni le u pəək, le ki yoor waawandookaan, ki bi chuun.

Liyaadaal ngbaan nan ye Juu yaab aakpaakool daal la. ¹⁰ Nima pu le Juu yaab bui uja u pəək na, “Din ye likpaakool la. Saah yoor saawandookaan na, aa bii timi aakaal.”

¹¹ Le u bui bi, “Uja u tii mi laafee na, uma le bui mi ke m yoor maawandookaan ki li chuun.”

¹² Le bi baa u, “Ŋma ye u bui si ke aa yoor saawandookaan ki li joo chuun na?”

¹³ Le uja u pəək na aa nyi unii u ye na; ni ba ye kinipaak ni la, le Yesu nyan nima ki buen.

¹⁴ Nee aapuwəb le Yesu kan u Uwumbər Aadichal ni le ki bui u, “Lik, aa pəək a. Aa taa ki tun titunwanbir aan ki taa ki kan falaa u jer saah kan u na.”

¹⁵ Le uja ngbaan buen ti tuk Juu yaab ke Yesu le ye uja u cha u pəək na.

¹⁶ Nima pu le Juu yaab nan muk Yesu, ke ba ŋa u tii ubun laafee likpaakool daal. ¹⁷ Le Yesu bui bi, “Nte Uwumbər beenin tun lituln le ki nan saa dandana wee, le m mu bi tun.”

¹⁸ Waah len kina na, le Juu yaab moo ban bi ku u; ba pu? naa ye waah bii likpaakool daal aakoobil na baanja, u yin Uwumbər ke Ute. Waah yin u ke Ute na, u di ubaa ŋaŋ Uwumbər la.

Yesu aah kpa tininkpir pu na

¹⁹ Le Yesu bui bi, “M tuk nimi mbamən la, min Uwumbər Aajapəən aa ŋmaa ŋa nibaa mbaa pu. Maah kan Nte Uwumbər aah ŋani pu na, le m ŋani; waah ŋani pu na, le min Ujapəən mu ŋani kina; ²⁰ ba pu? Nte Uwumbər gee mi Ujapəən, ki mək mi waah tun pu na məmək. U ga mək mi lituln li jer limina na ke m tun, aan ni moo gar nimi. ²¹ Nte Uwumbər aah fikr binib bi kpo na nkun ni, ki tii bi liməfal pu na, kina le min Ujapəən mu tii maah lee bi na liməfal. ²² Nte Uwumbər aa ji unii ubaa tibər, u cha min Ujapəən le ji binib məmək aabər, ²³ aan binib məmək nyuŋ min Ujapəən ke baah nyuŋ Nte Uwumbər pu na. Unii umək kaa nyuŋ min Uwumbər Aajapəən na, waa nyuŋ Uwumbər u tun ni mi na le na.

²⁴ “M tuk nimi mbamən la, unii umək ŋun maaliin ki gaa Uwumbər u tun ni mi na ki kii na, u kpa liməfal li kaa kpa ndoon na. Uwumbər aan ji u tibər. U nyan nkun ni, ki kan liməfal a. ²⁵ M tuk nimi mbamən la, n-yoonn choo, ki mu fuu ni a, le binib bi kpo na ga ŋun min Uwumbər Aajapəən aaneel pu, le bi ŋun na ga kan liməfal. ²⁶ Nte Uwumbər ye Uməfadaan la, le ki ŋa min Ujapəən mu Uməfadaan,

27 ki tii mi mpɔɔn ke m ji binib tibɔr; ba pu? m ye Unibɔn Aabo la. 28 Ni taa cha nimina gar nimi man. N-yoonn choo, le binib bimɔk bi njikaakul ni na ga nɔn maaneel pu, 29 ki nyan ni. Binib bi nan tun lituln li njan dulnyaa wee ni na ga fikr ki kan limɔfal li kaa kpa ndoon na. Binib bi nan tun lituln li kaa njan na ga fikr ki kan ntafadaan.”

Tiwan ni mɔk ke Yesu sil nyan ni Uwumbɔr chee na

30 “Maa njmaa nj nibaa mbaa pu. M ji binib tibɔr, Uwumbɔr aah tuk mi pu na la. Maah ji bi tibɔr pu na, ni njan; ba pu? maa ban maageehn, m ban Uwumbɔr u tun ni mi na aageehn la.

31 “M yaa tuk nimi maah ye pu na kan, ni ga len ke taa gbii. 32 Ubaa mu bi ki len maah ye pu na. Uma le ye Uwumbɔr. M nyi ke waah len pu na, ti gbii. 33 Ni nan tun binib Jɔnn chee. U mu nan tuk nimi maah ye pu na, ki tuk nimi mbamɔn. 34 Naa ye ke m ban unibɔn aaseeraa la. M ban ke ni njmar, nima le cha m teer nimi Jɔnn aah len pu na. 35 Jɔnn nan bi ke karyaa u gaal mmii ki wiin na la. Ni nan gee ke ni li bi waawiihn ni, ni yunn siib, ki nan kpa mpopiin. 36 Jɔnn nan tuk nimi maah ye pu na. Tiwan nibaa mu bi ki ji seeraa ki tii mi, ki jer Jɔnn aaseeraa. Nte Uwumbɔr tii mi lituln ke m tun li ki doo. Lima le m tun. Lituln ngbaan le ji seeraa ki tii mi ke Nte Uwumbɔr tun ni mi dulnyaa wee ni. 37 Nte Uwumbɔr u tun ni mi na, uma ubaa le ji seeraa ki tii mi. Naa kee njun waaneel, ki mu aa kee kan unibil wɔb. 38 Waaliin aa bi nisui ni; u tun ni mi ni chee, le naa pak maah len pu na; nima le mɔk ke waaliin aa bi nisui ni. 39 Ni karni Uwumbɔr Aagban ke ni bee kaah len pu na; ba pu? ni dak ke ni ga kan limɔfal li kaa kpa ndoon na ki ponn ni. Kigban ngbaan len maabɔr le na. 40 Le naa kii ke ni dan m chee, aan ki kan limɔfal.

* 6:4 : Israel yaab nan ji Lakr-ger aajim ke bi teer buyoonn Uwumbɔr nan nyan bi tinaagbiir ni, Ijpt aatiŋ ni na. Lik Nnyam 12.1-27.

41 “U nyuŋni mi na aa ye unibɔn. 42 M nyi nimi ke naa gee Uwumbɔr. 43 M dan ni chee Nte Uwumbɔr aayimbil pu, le naa gaa mi. Ubaa mu yaa dan ni chee uma ubaa aayimbil pu kan, ni ga gaa uma. 44 Ni nyuŋni tɔb la, kaa ban ke Uwumbɔr, u ye Uwumbɔr baan na, li nyuŋni nimi. Ni ga nj kinye aan ki gaa mi ki kii? 45 Ni taa dak ke m ga bii nimi Nte Uwumbɔr chee. Ubaa le bi ki ga bii nimi. Uma le ye Moses. Ni mak ke ni ga njmar waamɔbon pu. 46 Tɔ, ni yaa ba pak waamɔbon kan, ni ba ga pak m mu aaliin; ba pu? maabɔr le u njmee. 47 Ni yaa kaa pak waah njmee pu na kan, ni ga nj kinye ki pak maah len pu na?”

6

Yesu aah kpiin binib njichur njjmu pu na
(*Matiu 14.13-21; Mak 6.30-44; Luk 9.10-17*)

1 Yesu aah len kina ki ti doo na, le u puur Galilee Aanyusakpem. Bi yin mu ke Galilee, le ki ki yin mu ke Tiberias. 2 Kinipaak nan dii u. Bi kan waah tun lijinjiir aatun ki tii bimum laafee pu na, nima le cha bi dii u. 3 Le u jon lijool paab, le u ni waadidiliib kal kitin nima. 4 Ni nan gur siib Juu yaab ji njim mu bi yin mu ke Lakr-ger aajim na.* 5 Le Yesu jaar lik, le ki kan kinipaak choo u chee. Le u baa Filip, “Ti ga daa tijikaar la chee aan binib ngbaan ji?” 6 Uma ubaa nyi waah ga nj pu na, le ki baa Filip kina ke u lik ke u ga len kinye.

7 Le Filip bui u, “Ti yaa di iwiin ikui ilee aapal daa tijikaar kan, taan fuu bi mɔmɔk kan siisii ki ji.”

8 Le waadidiliib ponn ni ubaa, bi yin u ke Andru aan u ye Simonn Piita aanaal na, bui u ke, 9 “Unachipɔnbo ubaa bi do ki joo njiboroboro kpin njjmu ni njanbim mulee; binib ngbaan mu aah wiir pu na, nimina ga nj bi ba?”

10 Le Yesu bui bi, “Cha binib ngbaan kal kitiŋ.” Timosənn nan wiir nima chee. Le bi kal kitiŋ, Bijab ga nan li fuu ŋichur ŋiŋmu. 11 U nan yoor ŋiboroboro kpin ŋiŋmu ngbaan, le ki doon Uwumbər, ki geei geei ki tii binib bi ka kitiŋ na, le ki geei geei njanbim mulee na mu, ki tii bi, bimək aah ban pu na. 12 Le bi məmək ŋman ki ti bab. Baah ŋman ki ti bab na, le u bui waadidiliib, “Kuun ni baah ŋman gur ni na man, nibaa taa bii.” 13 Baah ŋman ŋiboroboro kpin ŋiŋmu ki ti bab ki gur ni na, bi nan kuun ni gbiin tibəəkur kipiik ni tilee la.

14 Binib ngbaan aah kan Yesu aah tun lijinjiir aatuln ngbaan pu na, le bi bui ke, “Uja wee sil ye Uwumbər aabənbr u bi nan len ke u ga dan dulnyaa wee ni na la.” 15 Yesu nan bee ke bi ban bi chuu u mpəən ki di ŋa baabər. Nima pu le u nyan bi chee, ki ki buen lijool ngbaan paab ubaa.

*Yesu aah chuun nnyun pu pu na
(Matiu 14.22-33; Mak 6.45-52)*

16 Kijook aah joor na, le waadidiliib buen nnyusakpem ni, 17 ki ti koo buŋəb ni, ki cha nnyusakpem aadapuul, Kapenaum aatiŋ ni. Waa nan kee fuu bi chee, le ni mue. 18 Le libuln daar ki pəə sakpen, le tinyunkpenn feeni. 19 Baah ŋaal buŋəb ki pii mal bitaa, bee binaa na, le bi kan u chuun nnyun pu ki choo, ki duun ni baanəb chee. Le ijawaan chuu bi. 20 Le u bui bi, “Min ye. Taa san ijawaan man.” 21 Waah len kina na, le bi nan kpa mpopiin ki yoor u ŋa buŋəb na ni. Libuul ngbaan ni le bi fuu baah cha kitiŋ ki ni na.

Kinipaak ngbaan aah ban Yesu pu na

22 Ki woln kitaak le kinipaak ki gur nnyusakpem aadapuul na kan ke buŋəb bubaa aa ki bi bi chee nima, ki nyi ke buŋəb bubaa baanja le fe bi nima, ki nyi ke Yesu aa fe koo buŋəb ngbaan ni, waadidiliib chee, bi fe buen bibaa la. 23 Le iŋəi nyan ni Tiberias aatiŋ ni, ki duun ni nin

chee Yesu fe doon Uwumbər ki tii bi tijikaar bi ji na. 24 Kinipaak ngbaan kan ke Yesu ni waadidiliib aa ki bi. Nima pu le bi koo iŋəi ni, ki cha nnyusakpem aadapuul, Kapenaum aatiŋ ni, bi ti ban Yesu.

Yesu le ye liməfal aajikaar

25 Le bi ti kan u nnyusakpem aadapuul, le ki baa u ke, “Uməməkr, aa fuu ni do bayoonn?”

26 Le u bui bi, “M tuk nimi mbamən la, naah fe jin tijikaar bab na, nima le ni ban mi, naa ye ke ni bee lijinjiir aatuln ngbaan aatataa la. 27 Ni taa cha ninimbil li man tijikaar ti ga bii na pu. Ninimbil li man tijikaar ti ga tii nimi liməfal li kaa kpa ndoon na pu. Min Unibən Aabo le ga tii nimi tijikaar ngbaan; ba pu? min Unibən Aabo le Nte Uwumbər mək ke m ye Waanii.”

28 Le bi baa u, “Ti ga ŋa kinye aan ki tun Uwumbər aatuln waah ban pu na?”

29 Le Yesu bui bi, “Ni gaa mi, u Uwumbər tun ni na, ki kii man. Uwumbər aatuln le na.”

30 Le bi baa u, “Aa ga tun lijinjiir aatuln bayaar, aan ti kan ki pak saah len pu na? Aa ga tun bayaar?”

31 Tiyaajatiib nan ji tijikaar ti bi yin ti ke mana na, nteersakpiin ni; ni ŋmee Uwumbər Aagban ni ke, ‘U tii bi tijikaar ti nyan ni paacham na ke bi ji.’ †

32 Le Yesu bui bi, “M tuk nimi mbamən la, naa ye Moses le nan tii bi tijikaar ti nyan ni paacham na. Nte Uwumbər le tii nimi tijikaar bamənn ti nyan ni paacham na. 33 Tijikaar ti Uwumbər tii nimi na le ye tijikaar ti nyan ni paacham ki tii dulnyaa ni aanib liməfal li kaa kpa ndoon na.”

34 Le bi bui u, “Tidindaan, li tii timi tijikaar ngbaan n-yoonn məmək.”

35 Le u bui bi, “Min le ye liməfal aajikaar. Unii umək dan m chee na kan, nkon aan ki chuu u. Unii umək gaa mi ki kii na, nnyunyuu aan ki chuu u. 36 M nan tuk nimi ke ni kan mi, ki mu aa gaa mi ki kii. 37 Binib

† 6:31 : Lik Nnyam 16.4, 15; Ilahn 78.24.

bimək Uwumbər di bi tii mi na, bi ga dan m chee. Unii umək dan m chee na, maan yii u, m ga gaa u. ³⁸ M nyan ni paacham ke m nan n̄a Uwumbər u tun ni mi na aageehn la. Maa dan m nan n̄a mbaa aageehn. ³⁹ Uwumbər aah tii mi binib bimək na, u ban ke m taa cha bi ponn ni ubaa w̄əŋ. U ban ke m fikr bi m̄əmək nkun ni, kookoo aataadaal. Waageehn le na. ⁴⁰ U ban ke unii umək bee ke m ye Ujap̄əən, ki gaa mi ki kii na, u li kpa liməfal li kaa kpa ndoon na. Le m ga fikr u nkun ni, kookoo aataadaal. Nte Uwumbər aageehn le na.”

⁴¹ Le Juu yaab ŋul u pu, ke ba n̄a u bui ke u ye tijikaar ti nyan ni paacham na. ⁴² Le bi baa t̄əb ke, “Uja wee aa ye Josef aajap̄əən Yesu uu? Ti nyi ute ni una. Ba n̄a u len ke u nyan ni paacham?”

⁴³ Le Yesu bui bi, “Ni taa ŋulni t̄əb chee man. ⁴⁴ Unii ubaa aan ŋmaa dan m chee see Nte Uwumbər u tun ni mi na daa foor ni u m chee. Unii umək dan m chee na le m ga fikr u nkun ni, kookoo aataadaal. ⁴⁵ Uwumbər aab̄ənabtiib nan ŋmee ke Uwumbər ga mək bi m̄əmək waasan.† Unii umək ŋun Nte Uwumbər aah len pu na, ki bae waakaal na, u ga dan m chee. ⁴⁶ Ubaa aa kee kan Nte Uwumbər. Min u nyan ni u chee na baan̄a le kan u. ⁴⁷ M tuk nimi mbam̄ən la, unii umək gaa mi ki kii na kpa liməfal li kaa kpa ndoon na. ⁴⁸ Min le ye liməfal aajikaar. ⁴⁹ Niyaajatiib bi nan jin mana ngbaan nteersakpiin ni na, bi kpo a. ⁵⁰ Unii umək ji tijikaar ti nyan ni paacham na aan kpo. ⁵¹ Min le ye tijikaar ti nyan ni paacham ki tii binib liməfal na. Unii yaa ji tijikaar ngbaan kan, u ga li bi n-yoonn mu kaa kpa ndoon na. Tijikaar ti m ga tii u na, tima le ye maawon. M ga di maawon tii dulnyaa ni aanib, aan bi kan liməfal.”

⁵² Waah len kina na, le Juu yaab kpak t̄əb kinikpakpak, “Uja ngbaan ga n̄a kinye ki tii timi waawon, aan ti ji?”

⁵³ Le u bui bi, “M tuk nimi mbam̄ən la, ni yaa kaa ji min Unib̄ən Aabo aawon, kaa nyu maasin kan, naa kpa liməfal li kaa kpa ndoon na. ⁵⁴ Unii umək ji maawon ki nyu maasin na, u kpa liməfal li kaa kpa ndoon na, le m ga nan fikr u nkun ni, kookoo aataadaal. ⁵⁵ Maawon ye tijikaar bam̄ənn la. Maasin ye tiwanyukaan bam̄ənn la. ⁵⁶ Unii umək ji maawon ki nyu maasin na, u bi m ni, le m mu bi u ni. ⁵⁷ Nte Uwumbər u ye liməfal daan ki tun ni mi na, u pu le m kpa liməfal. Unii umək ji mi na, m pu le u mu ga li kpa liməfal. ⁵⁸ Timina le ye tijikaar ti nyan ni paacham na. Unii umək ji ti na ga li bi, ki nan saa n-yoonn mu kaa kpa ndoon na. Tijikaar timina aa bi ke tijikaar ti niyaajatiib nan jin ti na; tijikaar ngbaan aa nan tii bi liməfal li kaa kpa ndoon na.”

⁵⁹ Yesu nan bi mmeen aadiik ni, Kapenaum aatiŋ ni, le ki len kina.

Liməfal li kaa kpa ndoon na aab̄ər

⁶⁰ Binib bi dii u na aah ŋun kina na, le bi ponn ni pam bui ke, “Ti ye tib̄ər ti p̄əə na la. Ubaa aa ŋmaa pel ti.”

⁶¹ Le u bee usui ni ke bi ŋulni tib̄ər ngbaan pu, le ki baa bi, “Timina le kiir nimi maasan ni ii? ⁶² Ni yaa ti kan min Unib̄ən Aabo gir buen paacham maah nan bi nin chee na kan, ni ga len kinye? ⁶³ Uwumbər Aafuur Nyaan le tii binib liməfal. Tiwon aa kpa tinyoor tibaa. Tib̄ər ti m len ni chee na le tii nimi Nfuur Nyaan ni liməfal. ⁶⁴ Ni ponn ni bibaa mu aa gaa mi ki kii.” Yesu aah nan piin waatuln buyoonn na, u nan nyi binib bi kaa gaa u ki kii na, ki nyi udaan u ga nan di u kooh waadim pu na. ⁶⁵ Le u ki bui bi, “Nima le cha m tuk nimi ke ubaa aa ŋmaa dan m chee, see Nte Uwumbər cha u dan.”

⁶⁶ Nee aapuw̄əb le binib bi dii u na ponn ni pam gir puw̄əb kaa ki dii u. ⁶⁷ Le u baa waadidiliib kipiik ni bilee na, “Ni mu ga buen cha mi ii?”

⁶⁸ Le Simonn Piita bui u, “Ndin-daan, ti ga buen ŋma chee? Sin le kpa

† 6:45 : Lik Aisaya 54.13.

limɔfal li kaa kpa ndoon na aaliin.
⁶⁹ Ti pak saah len pu na, ki bee ke aa ye Uwumbɔr Aanii u ye Chain na la.”

⁷⁰ Le u bui bi, “M nyan nimi binib kipiik ni bilee, le ni ponn ni ubaa ye kinimbɔɲ aanii.” ⁷¹ U len Judas u ye Simonn Iskariot aajapɔɔn na aabɔr la; uma Judas mu nan ye waadidiliib kipiik ni bilee na ponn ni ubaa, u ga nan di Yesu kooh waadim pu na.

7

Yesu ni unaatiib aah len tɔb chee tibɔr pu na

¹ Nee aapuwɔb le Yesu bɔ dii Galilee aatingbaan ni. Waa gee u bɔ dii Judea aatingbaan ni; ba pu? Juu yaab bi bi nima na ban ke bi ku u la. ² Ni nan gur siib, Juu yaab ji njim mu bi yin mu ke Tikakar Aajim na.* ³ Le unaatiib bui u, “Siir do, ki li cha Judea aatin ni, aan binib bi dii si na mu ti kan saah tun lijinjiiir aatun pu na. ⁴ Unii u ban u li kpa liyimbil na, waan bɔr waah tun pu na. Aa yaa tun lijinjiiir aatun kan, cha binib mɔmɔk kan saah tun pu na.” ⁵ Unaatiib mu aa nan gaa u ki kii.

⁶ Le u bui bi, “Maayoonn aa kee fuu. Nimi aayoonn bi n-yoonn mɔmɔk la. ⁷ Dulnyaa aanib aa nmaa li nan nimi. Bi nan mi la; ba pu? m tuk bi ke baatuln aa njan. ⁸ Ni li cha ti ji njim ngbaan. Maan kee buen; maayoonn aa kee fuu.” ⁹ U nan len bi chee kina, ki gaar Galilee aatin ni.

Yesu aah jin njim ngbaan pu na

¹⁰ Unaatiib aah buen bi ti ji njim ngbaan na, le u mu paan. Waa dii nshan binib aanimbil ni, ubaa aa nyi ubɔr. ¹¹ Le Juu yaab aaninkpiib ban u binib bi ji njim na ponn ni, ki baa ke u bi la.

¹² Le kinipaak na looni len waabɔr tɔb chee. Bibaa len ke u ye unibamɔnn la. Biken len ke waa ye, u nmanni binib la. ¹³ Ubaa mu aa len waabɔr lipaal; bi san Juu yaab aaninkpiib ijawaan la.

¹⁴ Njim ngbaan aakpaakool aakaasisik ni le Yesu koo Uwumbɔr Aadichal ni, le ki tuk binib Uwumbɔr aabɔr. ¹⁵ Le ni gar Juu yaab aaninkpiib, ke uja ngbaan aa bae mbaem; u nja kinye ki nyi kigban?

¹⁶ Le u bui bi, “Maah mɔk binib na, naa ye min mbaa aamɔkm, ni ye Uwumbɔr u tun ni mi na aamɔkm la. ¹⁷ Unii ubaa yaa ban ke u nja Uwumbɔr aageehn kan, u ga bee ke maah mɔk binib pu na, ni ye Uwumbɔr aamɔkm la, naa ye min mbaa aamɔkm. ¹⁸ Unii u len ubaa pu na, u ban ke binib nyun u la. Unii u ban ke binib nyun unii u tun ni u na, uma le ye mbamɔndaan, kaa nmanni binib. ¹⁹ Moses nan tii nimi nkaal. Ni ponn ni ubaa aa dii nkaal ngbaan. Ba nja ni ban ni ku mi?”

²⁰ Le kinipaak ngbaan bui u, “Aa kpa kinimbɔɲ la. Nma ban u ku si?”

²¹ Le u bui bi, “Maah tun lijinjiiir aatuln libaa likpaakool daal na, le ni gar ni mɔmɔk. ²² Moses nan tii nimi nkaal ke ni li geei njichakpan. Tɔ, naa ye Moses le puen tii nimi nkaal ngbaan, niyaajatiib le nan puen tii nimi. Likpaakool daal, ubo u njeer ni gii uchakpaln na kan, ni geei la. ²³ Ni geei ubo aachakpaln likpaakool daal ke ni taa bii Moses aakaal. Le maah cha ubun aawon mɔmɔk pɔɔk likpaakool daal na, ni gee lijuul m pu uu? ²⁴ Ni taa bii unii, kaa nyi tibɔr ti bi usui ni na. Puen bee tiwan ni bi usui ni na, aan ki nin len waabɔr mbamɔm.”

Baah len Yesu aabɔr tɔb chee pu na

²⁵ Yesu aah len kina na, le Jerusalem yaab bibaa baa ke, “Uja wee le bi ban bi ku u na aa? ²⁶ Lik waah len binib aanimbil ni pu na, le ubaa aa len tibaa. Ni ye ke timi aaninkpiib sil nyi ke u ye Kristo u ga gaa timi lii na aa? ²⁷ Kristo na yaa fuu ni kan, ubaa aan bee waah nyan nin chee na. Uja wee ma kan, ti mɔmɔk nyi waah nyan nin chee na.”

²⁸ Yesu nan bi Uwumbɔr Aadichal ni, ki bi tuk binib waaliin, le ki len

* 7:2 : Lik Liifai Yaab 23.34; Ikaal 16.13.

mpɔɔn pu, “Ni sil nyi mi ii? Ni nyi maah nyan nin chee na aa? Maa dan mbaa pu. U tun ni mi na ye mbamɔndaan la. Le naa nyi u. ²⁹ Min le nyi u; uma le tun ni mi. M nyan ni u chee la.”

³⁰ Waah len kina na, le bi ban bi chuu u. Ubaa mu aa ŋa u nibaa; ba pu? waayoonn aa nan kee fuu.

³¹ Kinipaak ngbaan ponn ni binib pam le gaa u ki kii, le ki bui ke, “Kristo yaa fuu ni kan, waan tun lijinjiir aatun ki jer uja ngbaan aah tun pu na.”

Baah ban ke bi chuu Yesu pu na

³² Farisii yaab nan ŋun kinipaak ngbaan looni len Yesu aabɔr kina. Le bi ni Uwumbɔr aatotoorninkpiib tun baatutum ke bi ti chuu ni u. ³³ U nan bui kinipaak ngbaan, “M ga li bi ni chee ni yunn siib, le ki nin gir buen u tun ni mi na chee. ³⁴ Ni ga nan ban mi, kaan kan mi. Maah ga ti li bi nin chee na, naan ŋmaa buen nima chee.”

³⁵ Juu yaab nan baa tɔb ke, “Uja ngbaan ga buen la chee, aan taan kan u? U ga buen Juu yaab aah yaa nin chee Griik yaab aatingbaan ni na, ki ti tuk Griik yaab Uwumbɔr aabɔr aa? ³⁶ U len ke ti ga ban u, kaan kan u, kaan ŋmaa buen waah ga li bi nin chee na. Waah len pu na aatataa ye kinye?”

Limɔfal aanyun aabɔr

³⁷ Bundaln njim ga doo na, liyaadaal le nan ye njim sakpem. Liyaadaal ngbaan le Yesu sil ki len mpɔɔn pu, “Nnyunyuu yaa chuu u na kan, udaan dan m chee ki nan nyu. ³⁸ Uwumbɔr Aagban len ke, ‘Unii umɔk gaa mi ki kii na, limɔfal aanyun ga puu nyan ni usui ni.’”

³⁹ Waah len pu na aatataa le ye ke binib bi gaa u ki kii na, bi ga gaa Uwumbɔr Aafuur Nyaan. N-yoonn ngbaan Uwumbɔr aa nan kee tii binib Waafuur Nyaan; ba pu? waa nan kee yoor Yesu paacham.

Kinipaak ngbaan aah len Yesu aabɔr tɔb chee pu na

⁴⁰ Kinipaak ngbaan aah ŋun Yesu aah len pu na, le bibaa bui ke, “Uja ngbaan sil ye Uwumbɔr Aabɔnabr na la.”

⁴¹ Bibaa mu bui ke u ye Kristo u ga gaa binib lii na la.

Biken mu bui ke, “Waa ye, ke Kristo aan nyan ni Galilee aatiŋ ni.

⁴² Uwumbɔr Aagban len ke u ga li ye tiyaaaja David aayaabil, ki ga nyan ni Betlehem aatiŋ ni, kitin ki ye David do na.” ⁴³ Kinipaak ngbaan mɔk aamɔi nan bi ibaabaa la le Yesu aabɔr pu.

⁴⁴ Bibaa mu nan ban bi chuu u mpɔɔn. Ubaa mu aa ŋa u nibaa.

Juu yaab aaninkpiib aah kaa gaa Yesu ki kii pu na

⁴⁵ Uwumbɔr aatotoorninkpiib ni Farisii yaab aah tun bitutum ke bi ti chuu ni Yesu na, le bitutum ngbaan gir ni bi chee. Le bi baa bi, “Ba ŋa naa chuu ni u?”

⁴⁶ Le bi bui bi, “Unii ubaa aa kee len ke waah len pu na.”

⁴⁷ Le Farisii yaab na baa bi, “U ŋmann ni mu la aa? ⁴⁸ Timi Farisii yaab ni nimi aaninkpiib ponn ni ubaa gaa u ki kii ii? ⁴⁹ Kinipaak bi kaa nyi Uwumbɔr aakaal na ma kan, tibɔbir bi bi pu la.”

⁵⁰ Nikodemus u nan buen Yesu chee kinyeek na, u mu nan ye Farisii yaab ponn ni ubaa, le ki baa bi, ⁵¹ “Timi aakaal aah dii pu na, ti ga ŋmaa bii unii kaa puen jin u tibɔr ki bee waah tun pu na aa?”

⁵² Le Farisii yaab na baa u, “Aa mu nyan ni Galilee aatiŋ ni la aa? Aa yaa karn Uwumbɔr Aagban ni kan, aa ga bee ke Uwumbɔr aabɔnabr ubaa aa nyan ni nima.”

[⁵³ Le bi mɔmɔk kun.

8

Upii u ŋa kidagook na

¹ Yesu nan buen lijool libaa paab, bi yin li ke Olif aasui aajool. ² Le ki woln kitaak kichakpinaanyeek ni, le u gir buen Uwumbɔr Aadichal ni. Le kinipaak kuun u chee, le u kal ki tuk bi Uwumbɔr aabɔr. ³ Le Uwumbɔr aakaal aamɔmɔkb ni Farisii yaab joo

ni upii u bi pii u, u bi ηani kida-gook na, le ki di u siin kinipaak ngbaan aanimbiin ni, ⁴ ki bui Yesu, “Uməmək, upii wee bi ηani kidagook, le bi pii u. ⁵ Moses aakaal len ke unii yaa ηa kina kan, bi yur u ηitakpal ki ku u, tɔ, aa len waabər kinye?” ⁶ Baah baa Yesu kina na, bi nan bi tərni u ke bi kan waataani aan ki galn u. Le u boon ki joo unjanbil ηmee kitin.

⁷ Bi nan beenin baa u, le u yaar ki bui bi, “Ni ponn ni u kaa kpa taani na kan, u puen mee upii wee litakpal,” ⁸ ki ki boon ki joo unjanbil ki ηmee kitin. ⁹ Baah ηun u len kina na, le bi məmək bolni ubaabaa; [ba pu? baalandak galn bi]. U ye uninkpel na puen boln siir, le bi məmək bolni ubaabaa, ki ti cha upii ngbaan si Yesu aanimbiin ni. ¹⁰ Le Yesu yaar ki baa u, “Upii, bi bi la chee? Ubaa aa galn si ii?”

¹¹ Le u bui u, “Ndindaan, ubaa aa galn mi.”

Le Yesu bui u, “M mu aan galn si. Li cha, ki taa ki tun titunwanbir.”]

Yesu le ye dulnyaa ni aawiihn

¹² Yesu nan ki len kinipaak ngbaan chee ki bui bi, “Min le ye dulnyaa ni aawiihn ki wolni binib aanibil. Unii umək dii mi na aan li bi mbəmbəon ni. U ga li kpa liməfal, ki ga li bi nwiihn ni.”

¹³ Waah len kina na, le Farisii yaab bui u, “Aa ji seeraa ki tii aabaa la. Saaseeraa aa ye mbamən.”

¹⁴ Le u bui bi, “M yaa ji seeraa ki tii mbaa kan, maaseeraa ye mbamən; ba pu? m nyi maah nyan ni nin chee na, ki nyi maah cha nin chee na mu. Nimi le aa nyi maah nyan ni nin chee na, kaa nyi maah cha nin chee na mu. ¹⁵ Ni len maabər binibəm aah len tibər pu na la. Maa len unii ubaa aabər. ¹⁶ M yaa len binib aabər kan, m len mbamən la; ba pu? naa ye min baanja le len baabər, m ni Uwumbər u tun ni mi na le len. ¹⁷ Nimi aakaal ponn ni, ni ηmee ke binib bilee yaa ji seeraa ki len tibəbaan kan, baaseeraa ye mbamən la. ¹⁸ M ji seeraa ki tii

mbaa la. Nte u tun ni mi na mu ji seeraa ki tii mi.”

¹⁹ Le bi baa u, “Aate bi la?”

Le u bui bi, “Naa nyi mi, kaa nyi Nte mu. Ni yaa ba nyi mi kan, ni ba ga li nyi Nte mu.”

²⁰ Waah len kina na, u nan bi Uwumbər Aadichal ni, baah tii Uwumbər ηimombil nin chee na. Le ubaa aa chuu u; ba pu? waayoonn aa kee fuu.

Yesu aah sur Juu yaab pu na

²¹ Le u ki tuk bi, “M ga buen nibaa chee. Ni ga ban mi, kaan kan mi, ki ga nan kpo; le Uwumbər aan di cha pinn nimi. Maah cha nin chee na, naan ηmaa buen nima chee.”

²² Le Juu yaab baa tɔb, “U ga ku ubaa la aa? U len ke waah cha nin chee na, taan ηmaa buen nima chee.”

²³ Le u bui bi, “Ni nyan ni taab, le m ma nyan ni paacham. Ni ye kitin pu yaab la. Maa ye kitin pu yoo. ²⁴ Nima le cha m tuk nimi ke ni ga kpo, le Uwumbər aan di cha pinn nimi; ba pu? ni yaa kaa gaa mi ki kii ke m ye maah tuk nimi pu na kan, ni ga kpo, le Uwumbər aan di cha pinn nimi.”

²⁵ Le bi baa u, “Aa ye ηma?”

Le u bui bi, “Maah tuk nimi n-yoonn məmək pu na, m ye kina la. ²⁶ M ga ηmaa len tibər sakpenn ti ga bii nimi na. U tun ni mi na ye ubaməndaan la. Le m ηun waah len pu na, ki tuk dulnyaa ni aanib.”

²⁷ Yesu aah len kina na, baa bee ke u len Ute Uwumbər aabər la. ²⁸ Nima pu le u bui bi, “Ni yaa nan yoor min Unibən Aabo kitin paacham kan, ni ga bee ke m ye maah ye u na. Ni ga bee ke maa tun nibaa mbaa pu. M len Nte Uwumbər aah tuk mi pu na la. ²⁹ U tun ni mi na bi m chee la. Waa cha m bi mbaa; ba pu? n-yoonn məmək m tun lituln li piir usui na la.”

³⁰ Yesu aah len kina na, le binib pam gaa u ki kii.

Titunwanbir aah chuu binib tinaagbiir pu na

³¹ Le u tuk Juu yaab bi gaa u ki kii na, “Ni yaa beenin joo maaməbon kan, ni sil ye maadidiliib la. ³² Le ni ga

li beer tibɔbamɔnn. Tibɔbamɔnn tee le ga nya nimi tinaagbiir ni.”

³³ Le bi bui u, “Ti ye Abraham aayaabitiib la. Ubaa aa kee chuu timi tinaagbiir. Ba ŋa aa bui ke ti ga nya tinaagbiir ni?”

³⁴ Le u bui bi, “M tuk nimi mbamɔn la, unii umɔk tun titunwanbir na kan, u ye titunwanbir aanaagbiija la. ³⁵ Unaagbiija aan li bi udindaan do n-yoonn mɔmɔk. Udindaan aajapɔɔn ma ga li bi n-yoonn mɔmɔk. ³⁶ Nima pu na, min Uwumbɔr Aajapɔɔn yaa nyan nimi tinaagbiir ni kan, ni ga sil nya tinaagbiir ni. ³⁷ M nyi ke ni ye Abraham aayaabitiib, le ki tee ban ni ku mi. Ni yii maaliin la. Nima le cha ni ban ni ku mi. ³⁸ M tuk nimi maah kan Nte Uwumbɔr chee pu na la. Ni mu ŋani naah ŋun nite chee pu na la.”

³⁹ Le bi bui u, “Tite le ye Abraham.”

Le u bui bi, “Ni yaa ba ye Abraham aabibamɔm kan, ni ba ga tun waah nan tun pu na. ⁴⁰ M ŋun tibɔbamɔnn Uwumbɔr chee, le ki tuk nimi. Le ni ban ni ku mi. Abraham aa nan ŋani kina. ⁴¹ Ni ŋani ke nite aah ŋani pu na la.”

Le bi bui u, “Taa ye mbɔnbim. Tite ye ubaa la. Uma le ye Uwumbɔr.”

⁴² Le u bui bi, “Nite yaa ba sil ye Uwumbɔr kan, ni ba ga li gee mi; ba pu? m nyan ni u chee le ki dan do. Maa dan mbaa pu. Uma le tun ni mi. ⁴³ Ba ŋa naa bee maah len pu na aatataa? Ni ye ke naa gee ke ni ŋun maaliin la. ⁴⁴ Kinimbɔŋ aabim le ye nimi, kima le ye nite. Le ni ban ni li ŋani kaah gee pu na. Dularyaa aah nan piin buyoonn ki nan saa dandana na, ki ye unikur la. Kaa len ibamɔn. Mbamɔn aa bi ki ni. Ki yaa len inyamɔn kan, ki len tibɔr ti bi ki ni na la. Ki ye unyamɔndaan la. Kima le naan inyamɔn. ⁴⁵ M ma len ibamɔn la. Nima le cha naa pak maaliin. ⁴⁶ Ni ponn ni, ŋma ga ŋmaa mɔk maatunwanbir? M len ibamɔn la. Ba ŋa naa pak maah len pu na? ⁴⁷ Unii umɔk ye Uwumbɔr yoo na kan, uma le ŋun waaliin. Nimi le aa ŋun

waaliin. Ba pu? Naa ye waanib. Nima le cha naa ŋun waaliin.”

Unii umɔk kii Yesu aabɔr na aan kpo

⁴⁸ Le bi bui u, “Taah len ke aa ye Samaria aatiŋ aanii ki kpa kinimbɔŋ na, ti len mbamɔn la.”

⁴⁹ Le u bui bi, “Maa kpa kinimbɔŋ. M nyuŋ Nte Uwumbɔr la. Le ni sii mi. ⁵⁰ Min le aa nyuŋni mbaa; Uwumbɔr le nyuŋni mi. Uma le ga ji binib tibɔr. ⁵¹ M tuk nimi mbamɔn la, unii yaa joo maaliin kan, waan kpo.”

⁵² Le bi bui u, “Dandana wee ti bee ke aa kpa kinimbɔŋ la. Tiyaaja Abraham nan kpo. Uwumbɔr aabɔnabtiib mu nan kpo, le aa len ke unii yaa joo saaliin kan, waan kpo. ⁵³ Aa jer tiyaaja Abraham la aa? U nan kpo. Uwumbɔr aabɔnabtiib mu nan kpo. Aa len ke aa ye ŋma?”

⁵⁴ Le u bui bi, “M yaa nyuŋni mbaa kan, ni ye fam la; Nte le nyuŋni mi. Uma le ni len ke u ye nimi Aawumbɔr. ⁵⁵ Le naa nyi u. Min le nyi u. M yaa len ke maa nyi u kan, m ga li ye unyamɔndaan la, ke naah ye binyamɔndam pu na. M sil nyi u, ki joo waaliin. ⁵⁶ Niyaaja Abraham nan mɔɔni; ba pu? u ga nan kan buyoonn m ga dan na. Waah sil kan n-yoonn mue na, nima le u nan kpa mpopiin.”

⁵⁷ Le bi baa u, “Saa ye ŋbin piinmu aanii, ki bui ke aa nyi Abraham aa?”

⁵⁸ Le u bui bi, “M tuk nimi mbamɔn la, baah kaa nan kee ma Abraham buyoonn na, m nan bi.”

⁵⁹ Le bi yoor ŋitakpal bi ti mae u. Le u miln ki nyan Uwumbɔr Aadichal ni.

9

Yesu aah likr ujoon aanibil pu na

¹ Waah chuun cha na, le u kan ujoon ubaa. Baah ma u na, u nan ye ujoon la. ² Le Yesu aadidiliib baa u, “Umɔmɔkr, uja ngbaan le tun titunwanbir, aan ute ni una le tun, aan bi ma u ujoon.”

³ Le Yesu bui bi, “Naa ye uja ngbaan aatunwanbir pu, ki mu aa ye ute, bee una aatunwanbir pu. U ye ujoon aan

binib kan Uwumbər aah ga tun lijn-jiir aatuln pu ki tii u na. ⁴ Ni n̄an ke ti tun Uwumbər u tun ni mi na aatuln n̄wiihn aah laa bi pu na; mbəmbəən choo, le ubaa aan ki n̄maa tun. ⁵ Maah laa bi dulnyaa ni na, m ye dulnyaa ni aawiihn ki wolni binib aanimbil la.”

⁶ Waah len kina ki ti doo na, le u tii timəətan lii kitin̄, ki di un̄aal lee, le ni n̄a titan, le ki di pəl ujoon ngbaan aanimbil, ⁷ ki bui u, “Li cha ki ti finn aanimbil n̄nyunbun mu bi yin mu ke Siloam na ni.” Siloam aatataa le ye ke “Bi tun u.” Le ujoon ngbaan buen ti finn unimbil, le unimbil likr, le u gir ni.

⁸ Le udoyaab, ni binib bi nyi ke u ye uwanmeer na baa təb, “Naa ye uja wee le nan ka ki mee na aa?”

⁹ Bibaa bui ke u ye. Biken mu bui ke bi naahn la, waa ye.

Le uma ubaa bui ke u ye.

¹⁰ Le bi baa u, “Aa n̄a kinye aan ki likr?”

¹¹ Le u bui bi, “Uja u bi yin u ke Yesu na, uma le nan di titan pəl nnimbil, le ki bui mi ke m li cha Siloam aanyunbun ni ki ti finn nnimbil. Le m buen ti finn, le nnimbil likr.”

¹² Le bi baa u, “U bi la chee?”

Le u bui bi, “Maa nyi.”

Farisii yaab baa u waah n̄a pu aan ki likr na

¹³ Le bi di u buen Farisii yaab chee. ¹⁴ Bundaln Yesu n̄a titan ki likr unimbil na nan ye Juu yaab aakpaakool daal la. ¹⁵ Le Farisii yaab baa uja u nan ye ujoon na, “Aa n̄a kinye aan ki ti likr?” Le u bui bi, “U di titan le pəl nnimbil, le m finn, le nnimbil likr.”

¹⁶ Le Farisii yaab bibaa bui ke, “Uja ngbaan aa joo likpaakool daal aakaal, nima le mək ke waa nyan ni Uwumbər chee.”

Le biken mu bui ke, “Unii yaa ye utunwanbirdaan kan, u ga n̄a kinye ki tun lijnjiir aatuln ke waah tun pu na?” Le bi məmək aaməi nan bi ibaabaa.

¹⁷ Le bi ki baa uja u nan ye ujoon na, “Waah likr aanimbil na, aa len waabər kinye?”

Le u bui bi, “U ye Uwumbər aabənbr la.”

¹⁸ Le baa pak ke u nan ye ujoon le ki likr. Le bi yin ni ute ni una, ¹⁹ ki nan baa bi, “Nijapəən le na aa? Naah ma u na, u ye ujoon la aa? tə, u n̄a kinye ki likr dandana wee?”

²⁰ Le ute ni una bui bi, “Ti nyi ke tijapəən ye. Taah nan ma u na, u ye ujoon la. ²¹ Ti mu aa nyi waah n̄a pu ki likr dandana wee na, ki mu aa nyi udaan u likr unimbil na. U mu aa ki ye ubo. Baa u man. U ga tuk nimi waabər.” ²² Budabu cha bi len kina na le ye ke bi san Juu yaab aaninkpiib ijawaan; ba pu? Juu yaab aaninkpiib nan puun len ke unii yaa bui ke Yesu le ye Kristo u ga gaa binib lii na kan, bi ga nyan udaan mmeen aadiik ni. ²³ Nima le ute ni una bui ke, “Waa ki ye ubo. Baa u man.”

²⁴ Le Farisii yaab ki yin uja u nan ye ujoon na, le ki nan bui u, “Nyun Uwumbər. Ti nyi ke uja ngbaan le ye titunwanbirdaan.”

²⁵ Le u bui bi, “Maan n̄maa bee ke u ye titunwanbirdaan, bee waa ye. Maah nyi ni na le ye ke m nan ye ujoon la. Dandana wee nnimbil likr a.”

²⁶ Le bi baa u, “U n̄a kinye aan ki likr aanimbil?”

²⁷ Le u bui bi, “Dandana wee le m tuk nimi. Le naa gee ke ni n̄un. Ba pu ni ban ke m ki gir tuk nimi? Ni mu ban ke ni n̄a waadidiliib la aa?”

²⁸ Waah len kina na, le bi sii u, ki bui u, “Aa ye waadidiir la. Tima kan, ti ye Moses aadidiliib la. ²⁹ Ti nyi ke Uwumbər nan len Moses chee tibər. Uja ngbaan ma kan, taa nyi waah nyan nin chee na.”

³⁰ Le u bui bi, “U likr nnimbil la. Le naa nyi waah nyan nin chee na. Ni gar mi pam. ³¹ Ti nyi ke Uwumbər aan n̄un titunwanbirdam aameen. Unii yaa dii Uwumbər ki n̄a Uwumbər aageehn kan, uma le Uwumbər ga n̄un waameen. ³² Dulnyaa aah piin ki nan saa din na, baa kee n̄un ke unii likr unii u bi ma u ijoon ni na aanimbil. ³³ Uja ngbaan yaa kaa nyan ni

Uwumbər chee kan, waa ba ga ηmaa ηa nibaa.”

³⁴ Le bi bui u, “Bi ma si aa ye titunwanbirdaan la. Aa ye ηma ki mək timi?” le ki jenn nyan u mmeen aadiik ni.

Yesu aah wolni binib aanimbil pu na

³⁵ Yesu nan ηun ke bi nyan u. Le u ti kan u, le ki baa u, “Aa gaa Uwumbər Aajapəon ki kii ii?”

³⁶ Le u baa u, “Ndindaan, ηma ye Uwumbər Aajapəon? Tuk mi aan m gaa u ki kii.”

³⁷ Le Yesu bui u, “Aa waa u. Uma le len aa chee tibər na.”

³⁸ Le u bui u, “Ndindaan, m gaa si ki kii,” le ki gbaan unimbiin ni, ki pak u.

³⁹ Le Yesu bui ke, “M dan dulnyaa wee ni, m nan ji binib tibər, ki woln binib bi aanimbil aa woln na aanimbil, ki jəb binib bi aanimbil woln na aanimbil.”

⁴⁰ Le Farisii yaab bi bi u chee na ηun waah len pu na, le ki baa u, “Ti mu aanimbil aa woln aa?”

⁴¹ Le u bui bi, “Ninimbil yaa kaa ba woln kan, naa ba ga li kpa ngalm. Le ni len ke ninimbil woln, nima pu le ni kpa ngalm.”

10

Ipiih aabəkpun aayatanəkl

¹ “M tuk nimi mbamən la, unii u loon ki koo ipiuh aabəkpun ni, kaa dii mbisaməb na, u ye unaayuk la, ki ga peel ipiuh mpəon. ² Unii u dii mbisaməb koo ni na, uma le ye upihdaan. ³ Unii u kii mbisaməb na ga piir tii u. Le ipiuh ηun waaneel. U yin uma ubaa aapiih aayimbil, le i nyan ni. ⁴ U yaa nyan waapiih məmək kan, le u loln nsan, le i paa u pu; ba pu? i nyi waaneel. ⁵ Yaan dii uniyayan. I ga san u chee; ba pu? yaa nyi waaneel.”

⁶ Yesu ηak bi liyatanəkl ngbaan, le baa bee laatataa.

Yesu aah ye upihdaanyaana pu na

⁷ Baah kaa bee liyatanəkl ngbaan aatataa na, le u ki bui bi, “M tuk nimi

mbamən la, min le ye ipiuh aabəkpun aabisaməb. ⁸ Binib bimək puen mi ki dan na, bi nan ye binaayukb la, ki nan ban bi peel ipiuh mpəon. Ipiuh aa nan pel baaneel. ⁹ Min le ye Uwumbər aanaan ni aabisaməb. Unii yaa dii mi ki koo ni kan, u ga ηmar, ki ga koo ki nya ki gir koo, ki ga kan timosoon la.* ¹⁰ Unaayuk yaa dan kan, u ban ke u su ipiuh, ki ku i, ki bii i la. M dan m nan tii binib liməfal li kaa kpa ndoon na la.

¹¹ “Min le ye upihdaanyaana na. Upihdaanyaana ga ηmaa kpo waapiuh pu.

¹² Unii u kpa ipiuh ηimombil pu, kaa ye upihdaan na, u yaa kan lisapol choo kan, u ga san cha i. Lisapol

ga chur i, ki cha i yaa. ¹³ U kpa ipiuh ηimombil pu la. Utafal aa bi i ni.

Nima le cha u san cha i. ¹⁴ Min le ye upihdaanyaana na, ki nyi maapiuh.

Le maapiuh mu nyi mi, ¹⁵ ke Nte Uwumbər aah nyi mi pu na, kina le

m mu nyi u. Le m ga kpo maapiuh pu; ba pu? m ye upihdaanyaana na la.

¹⁶ M kpa ipiuh iken i kaa ye kibəkpun kee ponn ni aapiuh na. M ga li joo ni i

mu. Le i ga ηun maaneel. I məmək ga ηa ipihbaan la, ki ga li kpa upihdaan

ubaa la.

¹⁷ “M ga di maaməfal bil maanib pu, ki ga fikr nkun ni. Nima le cha

Nte Uwumbər gee mi. ¹⁸ Ubaa aan nyan maaməfal m chee. M ga di li bil

maageehn pu la. M kpa mpəon ke m di li bil, ki kpa mpəon ke m ki yoor li.

Nte Uwumbər le tuk mi ke m ηa kina.”

¹⁹ Yesu aah len kina ki ti doo na, le Juu yaab aaməi bi ibaabaa. ²⁰ Bi ponn

ni pam nan bui ke, “Tiyayaar le joo u. U waar la. Ba ηa ni pel waah len pu

na?”

²¹ Le biken mu len ke waah len pu na, naa ye unii u tiyayaar joo u na aaliin, ke unii u tiyayaar joo u na aan

ηmaa likr bijoom aanimbil.

Juu yaab aah yii Yesu pu na

²² N-yoonn ngbaan le Juu yaab ji njim Jerusalem ponn ni, ki teer baah

* **10:9** : Naatataa le ye ke binib bi dii Yesu na kan lifuur ni liməfal aajikaar.

nan toor Uwumbər Aadichal buyoonn na. Ni nan ye kakab aayoonn la. ²³ Le Yesu nan bi chuun Solomonn aakaakpaak ki bi Uwumbər Aadichal ni na ni. ²⁴ Le Juu yaab kuun ki si gob u, le ki baa u, “Aa ga cha ti li joo beeni ni yunn aa? Aa yaa ye Kristo u ga gaa timi lii na kan, tuk timi mbamən.”

²⁵ Le u bui bi, “M nan tuk nimi, le naa pak maah len pu na. M tun lituln Nte Uwumbər aayimbil pu. Lituln ngbaan le mək maah ye udaan u na. ²⁶ Nimi, naa ye maanib. Nima le cha naa pak maah len pu na. ²⁷ Maanib n̄un maaneel, le m nyi bi, le bi dii mi. ²⁸ M tii maanib liməfal li kaa kpa ndoon na. Baan kpo, ubaa mu aan n̄maa nyan bi n̄jaal ni. ²⁹ Nte Uwumbər u di bi tii mi na aapəon jer mpəon məmək. Ubaa aan n̄maa nyan bi uma Uwumbər aajaal ni. ³⁰ M ni Nte Uwumbər ye unibaan la.”

³¹ Waah len kina na, le Juu yaab ki yoor n̄itakpal bi ti mae u. ³² Le u bui bi, “M tun litunyaan pam Nte Uwumbər aapəon pu ninimbil ni. Lilatuln pu ni ban ni mae mi n̄itakpal?”

³³ Le Juu yaab bui u, “Naa ye litunyaan pu le cha ti ban ti mae si n̄itakpal. Aa sii Uwumbər la. Aa po ye unibən, le ki len ke aa ye Uwumbər la.”

³⁴ Le u bui bi, “Ni n̄mee nimi aakaal ponn ni ke Uwumbər len ke, ‘Ni ye maabim la.’ Ubaa aan n̄maa n̄a Uwumbər aaliin yəli. ³⁵ Waah di waaliin n̄a binib bi aajaal ni na, u bui ke bi ye waabim. ³⁶ M ma kan, Uwumbər nyan mi ki tun ni mi dulnyaa wee ni, le maah len ke m ye Ujapəon na, ni bui ke m sii u uu? ³⁷ M yaa kaa tun Nte Uwumbər aatuln kan, ni taa pak maah len pu na. ³⁸ Ni yaa kaa pak maah len pu na kan, ni gaa mi ki kii Uwumbər aatuln li m tun na pu, aan ki bee mbaməm ke Nte Uwumbər bi m ni, m mu bi u ni.”

³⁹ Waah len kina na, le bi ki ban bi chuu u mpəon, le u miln bi chee.

⁴⁰ Le u ki puur Jəodann aaməodapuul, le ki ti fuu nin chee Jəonn nan muin binib nnyun ni njan na, ki nan bi nima. ⁴¹ Le kinipaak dan u chee, ki

nan bui ke, “Jəonn aa nan tun lijinjiiir aatuln; tə, u mu aah len uja wee aabər ti na məmək gbii.” ⁴² Le binib gaa u ki kii nima chee, ki wiir.

11

Lasarus aah nan kpo pu na

¹ Tə, uja ubaa nan bi, le ki bun, bi nan yin u ke Lasarus. U ni uninkpatiib Mari ni Mata nan bi kitiŋ kibaa ni, bi yin ki ke Betani. ² Mari ngbaan le ye upii u nan di tulalee kpir Tidindaan aataa pu, ki di waayikpir per na. Uma le aaninja Lasarus nan bun. ³ Waah bun na, le uninkpatiib tun unii u ti tuk Yesu, “Tidindaan, unii u aa gee u na bun.”

⁴ Yesu aah n̄un kina na, le u bui ke, “Iween ngbaan aadoon aan li ye nkun. Yaadoon le ga cha binib nyuŋ Uwumbər aan ki nyuŋ min Ujapəon mu.”

⁵ Tə, Yesu nan gee Mata, ni unaal, ni Lasarus. ⁶ Waah n̄un ke u bun na, le u gaar waah bi nin chee na iwiin ilee. ⁷ Iwiin ilee ngbaan aah jer na, le u bui waadidiliib, “Cha ti ki gir buen Judea aatiŋ ni man.”

⁸ Le waadidiliib baa u, “Uməməkr, naa ye dandana le Juu yaab ban bi mae si n̄itakpal nima aa? Le aa ki ban aa gir buen nima aa?”

⁹ Le u baa bi, “Nwiin mubaa aa ye tikur kipiik ni tilee ee? Unii yaa chuun nwiin pu kan, waan gbeer ki lir; ba pu? dulnyaa ni aawiihn le cha u waa. ¹⁰ Unii mu yaa chuun kinyeek kan, u ga gbeer ki lir; ba pu? nwiin aa ki bi u chee.” ¹¹ Yesu aah len kina ki ti doo na, le u ki len ke, “Tijə Lasarus də geen. M cha m ti finn u la.”

¹² Le waadidiliib bui u, “Tidindaan, u yaa geen le kan, u ga pək.”

¹³ Yesu mu aah len pu na le ye ke u kpo a. Waadidiliib ma nyi ke waah len pu na le ye ke u də geen ngeenbaməm la. ¹⁴ Nima le Yesu nin tuk bi chob chob, “Lasarus kpo a. ¹⁵ Ni n̄a mi mpopiin maah kaa nan bi u chee aan u kpo na; ba pu? nima le ga cha ni moo gaa mi ki kii. Cha ti li cha u chee man.”

¹⁶ Le waadidiliib ponn ni ubaa, u bi yin u ke Tomas ki ki yin u ke Kijaan* na le bui biken, “Cha ti mu dii u man, bi yaa ti ku u kan, ti mu kpo u chee.”

U fikr binib nkun ni na le ye Yesu

¹⁷ Le bi buen. Yesu aah ti fuu Betani aatinj ni na, le bi bui u, “Taah sub Lasarus na, iwiin inaa le na.”

¹⁸ Jerusalem ni Betani aa daa tɔb, naa pii mal bilee. ¹⁹ Juu yaab pam le nan nyan nima, ki dan Mata ni Mari chee, bi nan sɔŋ bisui, bininja aah kpo pu na.

²⁰ Le Mata ŋun ke Yesu choo, le u tooh u nsan ni. Mari ma beenin ka kidiik ni. ²¹ Le Mata ti bui Yesu, “Ndindaan, aa yaa ba bi do kan, nninja aa ba ga kpo. ²² Dandana wee mu, m nyi ke aa yaa mee Uwumbɔr tiwan nimɔk pu na kan, u ga tii si.”

²³ Le Yesu bui u, “Aaninja ga fikr nkun ni.”

²⁴ Le Mata bui u, “M nyi ke u ga nan fikr nkun ni, kookoo aataadaal, bundaln binib mɔmɔk ga fikr nkun ni na.”

²⁵ Le Yesu bui u, “U fikr binib nkun ni, ki tii bi limɔfal na le ye min. Unii umɔk gaa mi ki kii na, u yaa kpo kan, u ga li kpa limɔfal. ²⁶ Unii umɔk bi ki gaa mi ki kii na, waan kpo. Aa pak maah len pu na aa?”

²⁷ Le u kii ke, “Een, Ndindaan, m pak ke aa ye Uwumbɔr Aajapɔn. Aa ye Kristo† u bi nan len ke u ga dan dulnyaa ni na.”

Yesu aah wii pu na

²⁸ Mata aah len kina na, le u buen ti loon yin unaal Mari, le ki bui u, “Umɔmɔkr fuu ni, ki yin si.”

²⁹ Mari aah ŋun kina na, le u kpaan fii mala, ki buen u chee; ³⁰ Yesu aa nan kee fuu ni kitiŋ ni, u nan laa bi nsan ni, Mata aah tooh u nin chee na. ³¹ Juu yaab bi nan bi lidichal ni Mari chee ke bi sɔŋ usui na aah kan ke u kpaan fii nyan lipaal na, le bi mu fii paan u pu. Bi nan nyi ke u cha likaakul chee le u ti wii.

³² Le u ti fuu Yesu aah bi nin chee na. Waah kan u na, le u gbaan unimbiin ni, ki bui u, “Ndindaan, aa yaa ba bi do kan, nninja aa ba ga kpo.”

³³ Le Yesu kan ke u bi wii. Juu yaab bi mu dii u na, mu bi wii. Le usui bii. Le u fuur kaa lii u ponn ni, ³⁴ le ki baa bi, “Ni sub u la chee?”

Le bi bui u, “Ndindaan, dan nan lik.”

³⁵ Le Yesu wii. ³⁶ Le Juu yaab bui ke, “Lik waah gee u sakpen pu na.”

³⁷ Le bibaa mu bui ke, “Uja u likr ujoon aanimbil na, waa ba ga ŋmaa cha Lasarus taa kpo oo?”

Yesu aah fikr Lasarus nkun ni pu na

³⁸ Le Yesu ki fuur kaa lii u ponn ni, le ki ti fuu likaakul na chee. Ni nan ye kitakpadandanj aakaakul la. Le litakpal lek mbisamɔb. ³⁹ Le u bui bi, “Chuu lekr litakpal na man.”

Mata, u ye uja u kpo na aaninkpan na nan bui u, “Ndindaan, waah kpo na, iwiin inaa din. Naah saa pu na, u ga li nuŋ a.”

⁴⁰ Le Yesu baa u, “Maa tuk si ke aa yaa gaa mi ki kii kan, aa ga kan Uwumbɔr aah kpa mpɔɔn pu na aa?”

⁴¹ Waah len kina na, le bi chuu lekr litakpal na. Le u waan lik paacham ki bui ke, “Nte Uwumbɔr, maah len aa chee pu na, aa ŋun la. Nima le m dooni si. ⁴² M nyi ke n-yoonn mɔmɔk aa ŋun maah len aa chee pu na. Kini-paak ki si do na pu, le m len kina, ke bi pak ke sin le tun ni mi.” ⁴³ Waah len kina na, le u teen mpɔɔn pu, “Lasarus, nya ni.” ⁴⁴ Le utekpiir ngbaan fikr, ki nyan ni likaakul ni. Likekeln beenin poo uŋaal, ni utaa, ni unimbil wɔb. Le Yesu bui bi, “Chuu poor likekeln ngbaan man, ki cha u li cha.”

Baah kpokl ke bi ga ku Yesu pu na (Matiu 26.1-5; Mak 14.1-2; Luk 22.1-2)

⁴⁵ Tɔ, Juu yaab bi dii Mari ki kan Yesu aah tun lijnjiir aatuln ngbaan pu na, bi ponn ni pam le nan gaa u ki kii. ⁴⁶ Bi ponn ni bibaa mu nan buen

* **11:16** : Kijaan: Baaliin ni, bi yin u ke Didimus la. † **11:27** : Hiibru aaliin ni, bi yin Kristo ke Masiya. Naatataa le ye ke unii u ga gaa binib lii na.

Farisii yaab chee ki ti tuk bi waah ɲa pu na. ⁴⁷ Farisii yaab aah ɲun kina na, le bi ni Uwumbər aatotoorninkpiib yin bibəjirb aaninkpiib, le bi kuun ni bi chee. Le bi baa bi, “Ti ga ɲa kinye? Uja ngbaan tun lijnjiir aatun pam. ⁴⁸ Ti yaa cha u beenin ɲani kina kan, binib məmək ga gaa u ki kii, le Rom yaab ga dan nan bii timi aatiŋ, ki kuln timi aatimbol aanib məmək.”

⁴⁹ Bi yin bi ponn ni ubaa ke Kayafas; uma le nan ye Uwumbər aatotoorninkpel libiln ngbaan; le u bui biken, “Naa nyi nibaa, ⁵⁰ kaa nyi ke ni ɲan ke uja ubaa kpo binib məmək pu, aan litimbol ngbaan məmək taa kuln.” ⁵¹ Waah len pu na, naa ye ubaa pu le u len. U nan ye Uwumbər aatotoorninkpel le libiln ngbaan. Nima pu na, Uwumbər Aafuur Nyaan nan cha u len ke Yesu ga kpo litimbol ngbaan aanib məmək pu. ⁵² Naa ye litimbol ngbaan baanja pu le u ga kpo. U ga kpo ki kuun Uwumbər aanib bi yaa ki bi ɲipepel məmək ni na, ki kpaan bi ke bi ɲa unibaan.

⁵³ Uwumbər aatotoorninkpel ngbaan aah len kina na, liyaadaal ngbaan ki joo cha, bi nan kpokl baah ga ɲa pu ki ku Yesu na. ⁵⁴ Nima pu le Yesu aa nan ki chuun mpaan pu Juu yaab aatiŋ ni. U nan nyan nima ki buen kitin kibaa ni, bi yin ki ke Efraim, le u ni waadidiliib ti bi nima. Kaa daa nteersakpiin chee.

⁵⁵ Tɔ, ni nan gur siib le Juu yaab ji njim mu bi yin mu ke Lakr-jeer aajim na.† Njim aawiin aa nan kee fuu, le kinipaak nyan itingbaan ni ki buen Jerusalem, bi ti ɲa bibaa chain. ⁵⁶ Le bi ban Yesu. Baah si Uwumbər Aadichal ni na, le bi baa tɔb, “Ni dak kinye? U ga tee dan njim mue ni aan waan dan?” ⁵⁷ Le Uwumbər aatotoorninkpiib ni Farisii yaab nan bui bi ke unii ubaa yaa nyi waah bi nin chee na kan, u mək bi, aan bi buen ti chuu u.

† **11:55** : Israel yaab nan ji Lakr-jeer aajim ke bi teer buyoonn Uwumbər nan nyan bi tinaagbiir ni, Ijpt aatiŋ ni na. Lik Nnyam 12.1-27. * **12:13** : Hosiana aataata le ye ke “Gaa timi lii.”

12

Upii ubaa aah nyuŋ Yesu pu na (Matiu 26.6-13; Mak 14.3-9)

¹ Tɔ, ni nan gur iwiin iloob le Juu yaab ji Lakr-jeer aajim ngbaan, le Yesu buen Betani aatiŋ ni. Lasarus, u Yesu nan fikr u nkun ni na, mu nan bi nima. ² Le bi ɲa tijikaar ti ɲan na nima tii Yesu. Mata nan yoor tijikaar ngbaan siin bi. Lasarus nan ye binib bi nan ji Yesu chee tijikaar na ponn ni ubaa. ³ Le Mari yoor tulalee u kpa kidaak sakpen na kpalba ubaa, ki di ɲmir Yesu aataa, ki di uyikpir per utaa. Tulalee ngbaan aah nu mɔ na, waabaam gaa kidiik ni. Bi yin tulalee ngbaan ke naad. ⁴ Le Yesu aadidiliib ponn ni ubaa, bi yin u ke Judas Iskariot, u ga nan kooh Yesu na, baa ke, ⁵ “Ba ɲa baa di tulalee ngbaan kooh ki kan ɲimombil ɲi ɲeer iwiin ikui itaa aapal ki di tii bigiim?” ⁶ Judas aatafal aa nan bi bigiim ni. U nan ye unaayuk la, ki nan ye unii u joo ɲimombil aataakər na, ki su baah di ɲimombil ɲi ɲa li ponn ni na. Nima le cha u len kina.

⁷ Le Yesu bui Judas, “Di cha Mari. U joo tulalee wee u toor mi kiir maa-sub daal la. ⁸ Bigiim ga li bi ni chee n-yoonn məmək. Mma aan li bi ni chee n-yoonn məmək.”

Baah kpokl ke bi ga ku Lasarus pu na

⁹ Tɔ, Juu yaab pam nan ɲun ke Yesu bi Betani aatiŋ ni, le ki choo u chee. Naa ye Yesu baanja pu le bi dan. Bi nan ban bi kan Lasarus, u Yesu nan fikr u nkun ni na mu. ¹⁰ Nima pu le Uwumbər aatotoorninkpiib kpokl ke bi ga ku Lasarus mu; ¹¹ ba pu? u pu le Juu yaab pam gaa Yesu ki kii, kaa ki dii bima Uwumbər aatotoorninkpiib.

Jerusalem aanib aah nyuŋ Yesu pu na (Matiu 21.1-11; Mak 11.1-11; Luk 19.28-40)

¹² Ki woln kitaak le kinipaak ki bi Jerusalem ke bi ti ji njim na ɲun ke

Yesu choo. ¹³ Le bi yoor tibəkpaifar ki ti tooh u nsan ni, le ki tar, “Hosiana,* Uwumbər ɲa tinyoor ɲa unii u choo waayimbil ni na pu. Uwumbər ɲa tinyoor ɲa Israel yaab Aabərkaan pu.”†

¹⁴ Le Yesu kan ubonsal ki diɲ u pu ke Uwumbər Aagban aah len pu na ke,

¹⁵ “Sionn aatiɲ aanib, taa san ijawaan man.

Lik man, nimi Aabərkaan choo ki dik ubon u laa diin na pu.”

¹⁶ Kinipaak ngbaan aah tooh Yesu nsan pu kina na, n-yoonn ngbaan le waadidiliib aa bee naatataa. Uwumbər aah yoor Yesu paacham na, n-yoonn ngbaan le bi teer ke ni ɲmee Uwumbər Aagban ni ke bi ga ɲa u kina, le ki teer kinipaak ngbaan aah nan ɲa u pu na.

¹⁷ Kinipaak ki nan bi Yesu chee bundaln u yin Lasarus ke u nyan likaakul ni ki fikr u nkun ni na le nan mooni tibər ngbaan. ¹⁸ Le binib pam ɲun waah tun lijɲjiir aatuln ngbaan pu na. Nima le cha bi tooh u nsan ni. ¹⁹ Farisii yaab aah kan kina na, le bi bui tɔb, “Ni kan aa? Taa ki kpa tinyoor tibaa. Dulnyaa ni aanib məmək dii uma la.”

Griik yaab bibaa aah ban Yesu pu na

²⁰ Binib bi dan Jerusalem bi nan ji njim ngbaan ki doon Uwumbər na, bi ponn ni bibaa nan ye Griik yaab. ²¹ Le bi dan Filip chee. Filip nan ye Betseda aatiɲ ki bi Galilee aatiɲ ni na aanii la. Le bi bui u, “Uninkpel, ti ban ti kan Yesu.”

²² Le Filip buen ti tuk Andru. Le bi məmək bilee buen ti tuk Yesu. ²³ Le u bui bi, “Buyoonn Uwumbər ga yoor min Unibən Aabo paacham na fuu ni a. ²⁴ M tuk nimi mbamən la, bi yaa di lidibil libaa bun kan, li ga kpo le ki nin ɲa tijikaar sakpen; bi yaa kaa di li bun kan, laan kpo, ki mu aan ɲa tijikaar, li ga li ye libil libaa la. ²⁵ Unii umək gee waaməfal ki jer min Yesu na, waaməfal ga bee yəli la. Unii umək gee min ki jer waaməfal

dulnyaa wee ni na, u ga li kpa liməfal li kaa kpa ndoon na, kaan bee yəli.

²⁶ Unii yaa ban ke u tun lituln tii mi kan, udaan li dii mi. Maah bi nin chee na, maatutunn mu ga li bi nima. Unii yaa tun lituln tii mi kan, Nte Uwumbər ga nyun udaan.”

Yesu aah len waakun aabər pu na

²⁷ “Dandana, nsui bii sakpen a. M ga len kinye? M ga len ke, ‘Nte, nyan mi falaa u choo na ni ii?’ Maan len kina; ba pu? ɲitaa ɲi pu m dan dulnyaa wee ni na le ye ke m ji falaa ngbaan. ²⁸ Nte, cha binib nyun si.”

Waah len kina na, le nneel nyan ni paacham ki len ke, “M cha bi nyun mi, ki ga ki cha bi nyun mi.”

²⁹ Kinipaak ki si u chee ki ɲun nneel ngbaan pu na, bi ponn ni bibaa nan bui ke utaal le gbenni, biken mu bui ke Uwumbər aatuun le len u chee.

³⁰ Le u bui bi, “Nneel ngbaan aa len m chee min baanja pu la. Mu len ni mu pu la. ³¹ Dandana wee, Uwumbər ga ji dulnyaa wee ni aanib tibər, ki ga jenn nyan kinimbəɲ ki ye dulnyaa aanib aayidaan na, ki ɲa ki yəli. ³² Bi yaa yoor mi kitiɲ paacham kan, m ga daa foor binib məmək dan mbaa chee.” ³³ U nan len kina ke bi bee waah ga kpo pu na.

³⁴ Le kinipaak ngbaan bui u, “Ti ɲun Uwumbər Aagban len ke Kristo u ga gaa timi lii na ga li bi n-yoonn məmək. Aa ɲa kinye ki len ke bi ga yoor Unibən Aabo kitiɲ paacham? Nɲma ye Unibən Aabo ngbaan?”

³⁵ Le u bui bi, “Min u ye nwiihn na, maan ki li bi nikaasisik ni, ni yunn. Dii nwiihn mu aah laa bi pu na man, aan mbəmbəən taa pii nimi. Unii umək chuun mbəmbəən ni na kan, waa nyi waah cha niwəb na. ³⁶ Buyoonn min u ye nwiihn na laa bi ni chee na, gaa mi ki kii man, aan ki ɲa nwiihn ni aabim.”

Juu yaab aah kaa gaa Yesu ki kii pu na

Yesu aah len kina na, le u nyan nima ki bər ke bi taa ki kan u. ³⁷ U nan tun lijɲjiir aatun pam binimbil ni. Bi

† 12:13 : Lik Ilahn 118.25, 26.

mu aa nan gaa u ki kii. ³⁸ Baa gaa u ki kii, aan ni gbiin Uwumbør aabønabr Aisaya aah nan len pu na ke,

“Uwumbør, ηma pak taah len pu na?

Nma bee saah kpa mpøøn pu na?”[†]

³⁹ Aisaya aah len kina na, le baa ηmaa gaa Yesu ki kii; Aisaya mu ki len ke,

⁴⁰ “Uwumbør jøb binimbil ke bi taa li waa;

ki cha bitafal pøø, bi taa bee waaliin aatataa,

ki taa fenn dan uwøb ke u tii bi laafee.”[§]

⁴¹ Aisaya nan len kina; ba pu? u nan kan Yesu aah nyuun sakpen pu na, le ki len waabør.

⁴² Tø, Juu yaab aaninkpiib pam nan gaa Yesu ki kii; Farisii yaab pu, le baa len lipaal ke bi gaa u ki kii. Bi yaa len ke bi gaa u ki kii kan, Farisii yaab ngbaan ga nyan bi mmeen aadiik ni. ⁴³ Nima le mæk ke Juu yaab aaninkpiib ngbaan gee binib aapak ki jer Uwumbør yaan.

Tibør aajim aah ga li bi pu na

⁴⁴ Le Yesu teen ke, “Unii umæk gaa mi ki kii na kan, naa ye min baanja le u gaa ki kii, u gaa u tun ni mi na mu ki kii. ⁴⁵ Unii umæk kan mi na kan, u kan Uwumbør u tun ni mi na mu.

⁴⁶ M ye nwiihn le ki dan dulnyaa ni ke m nan woln binib aanimbil, aan unii umæk gaa mi ki kii na kan, waan ki li bi mbømbøøn ni. ⁴⁷ Unii yaa ηun maaliin, ki yaa kaa kii i kan, maan ji u tibør; maa dan ke m nan ji dulnyaa ni aanib tibør, m dan ke m gaa bi lii la.

⁴⁸ Unii umæk yii mi, kaa gaa maaliin na kan, tiwan nibaa bi ki ga mæk ke waabør bii a. Kookoo aataadaal kan, maaliin le ga mæk ke waabør bii, ⁴⁹ ba pu? maa len mbaa pu. Nte Uwumbør u tun ni mi na, uma le tuk mi maah ga len pu na. ⁵⁰ M bee ke unii umæk kii waaliin na ga li kpa limøfal li kaa kpa ndoon na. Nima pu na, waah tuk mi pu na, m len kina la.”

13

Yesu aah finn waadidiliib aataa pu na

¹ Ni nan ye kitaak ki ga nan ji aan ki woln Lakr-jer aajim* daal na. Le Yesu nyi ke ni ηeer u nya dulnyaa wee ni, ki buen Ute Uwumbør chee. N-yoonn mømæk u nan gee waanib bi bi dulnyaa ni na. U gee bi mbamøm ki ti saa ndoon.

² Le ni ηeer bi ji kijook aajikaar. Le kinimbør dan nan koo Judas Iskariot u ye Simonn aajapøøn na aasui ni ke u kooh Yesu. ³ Yesu nyi ke Ute Uwumbør tii u mpøøn mømæk, ki nyi ke u nyan ni Uwumbør chee, ki ga ki gir buen u chee la. ⁴ U ni waadidiliib nan kal ke bi ji tijikaar, le u fii sil, ki chuu peer waawanpeenkaan, ki di linaapuul buu uchaη ni, ⁵ le ki ban nnyun ηa lisambil ni, ki piin ki bi finni waadidiliib aataa, ki joo linaapuul li bi uchaη ni na per bitaa.

⁶ Waah ti fuu Simonn Piita chee na le Simonn Piita bui u, “Ndindaan, sin le tee labr finn ntaa aa?”

⁷ Le Yesu bui u, “Dandana, saa bee maah ηani pu na aatataa. N-yoonn choo le aa ga nan bee.”

⁸ Le Piita bui u, “Saan finn ntaa daalbaadaal.”

Le Yesu bui u, “M yaa kaa finn aataa kan, saan ki li ye maanii.”

⁹ Le Simonn Piita bui u, “Ndindaan, kina kan, taa finn ntaa baanja. Finn ηηaal ni n-yil mu.”

¹⁰ Le Yesu bui u, “Unii yaa fu nnyun kan, waan ki li ban u finn uwon, see utaa baanja le u ga finn; ba pu? uwon mømæk bi chain. Tø, nimi le bi chain; ni mu aa ye ni mømæk.” ¹¹ Yesu nyi ke udaan u ga kooh u na bi bi ponn ni, nima le cha u len ke naa ye bi mømæk le bi chain.

¹² Waah finn bitaa ti doo, ki ki peen waawanpeenkaan, ki gir kal waakakaa chee na, le u baa bi, “Ni bee maah ηa pu na aatataa aa? ¹³ Ni yin mi ke Umømæk, ki ki yin mi ke Nidindaan. Ni len mbamøn la; ba

[†] 12:38 : Lik Aisaya 53.1. [§] 12:40 : Lik Aisaya 6.10. * 13:1 : Israel yaab nan ji Lakr-jer aajim ke bi teer buyoonn Uwumbør nan nyan bi tinaagbiir ni, Ijpt aatin ni na. Lik Nnyam 12.1-27.

pu? m ye kina la. ¹⁴ Tə, min u ye Nidindaan ni nimi Aaməməkr na aah finn nitaa pu na, ni njan ke ni mu li finni təb aataa kina. ¹⁵ M mək nimi liməkl la, ke ni mu li njan təb ke maah nja nimi pu na. ¹⁶ M tuk nimi mbamən la, unaagbiija ubaa aa jer udindaan. Unii u bi tun ni u na ubaa aa jer unii u tun u na. ¹⁷ Ni yaa bee maah len pu na aatataa, ki yaa njan kina kan, ni ga li kpa mpopiin.

¹⁸ “Maa len ni məmək pu. M nyi maah nyan bi na aasui ni aah bi pu na, ki nyan nimi ke ni gbiin Uwumbər Aagban aah len pu na ke, ‘M ni unii u kpaan ni ji lisambil ni na, uma le fii sil m pu.’† ¹⁹ M tuk nimi tiwan ni kaa kee nja na aabər dandana, ke ni yaa nan nja kan, ni ga pak ke m ye maah ye u na. ²⁰ M tuk nimi mbamən la, unii yaa gaa maah ga tun unii u na, u gaa mi le na. Unii yaa gaa mi kan, u gaa Uwumbər u tun ni mi na le na.”

Yesu aah tuk bi ke bi ponn ni ubaa ga kooh u pu na

(Matiu 26.20-25; Mak 14.17-21; Luk 22.21-23)

²¹ Yesu aah len kina na, le usui bii sakpen. Le u bui bi, “M tuk nimi mbamən la, ni ponn ni ubaa ga kooh mi.”

²² Le waadidiliib lik təb, kaa bee waah len u na. ²³ Waadidiliib ponn ni ubaa, u Yesu gee u na nan ka gbək u ki ji tijikaar. ²⁴ Le Simonn Piita di unjaal mək u ke u baa Yesu ke u len nja.

²⁵ Le udidiiir ngbaan foor duun Yesu ki baa u, “Ndindaan, nja ye?”

²⁶ Le Yesu bui u, “M yaa war bisaa, ki di nja tikpin ni, ki di tii u na kan, uma le na.” Waah len kina na, le u war bisaa ki di nja tikpin ni, ki di tii Judas, u ye Simonn Iskariot aajapəon na. ²⁷ Judas aah gaa bisaa ngbaan na, le kinimbənj koo usui ni. Le Yesu bui u, “Saah ga nja pu na kan, nja mala.” ²⁸ Binib bi nan bi ji tijikaar na ponn ni ubaa aa nyi njitaa nji pu Yesu tuk u kina na. ²⁹ Judas le joo njimombil aataakər. Nima pu le bibaa dak ke Yesu tuk u ke u buen ti daa baah ban njim aajikaar

ti na la. Le biken mu dak ke Yesu tuk u ke u buen ti tii bigiim le njimombil.

³⁰ Judas aah gaa bisaa ngbaan na, libuul ngbaan ni le u nyan kidiik ni. Ni nan ye kinyeek la.

Yesu aah tii bi nkaal pəon pu na

³¹ Judas aah nyan na, le Yesu bui bi, “Dandana, Uwumbər ga nyun min Unibən Aabo. M pu, le binib ga nyun Uwumbər. ³² Bi yaa nyun Uwumbər m pu kan, Uwumbər mu ga nyun mi ubaa chee. U ga nyun mi dandana wee la. ³³ Maabim, m ga li bi ni chee ni yunn siib la. Ni ga li ban mi. Maah nan tuk Juu yaab pu na, kina le m ki tuk ni mu dandana, ke naan njmaa buen maah cha nin chee na. ³⁴ M tii nimi nkaal pəon la, ke ni li gee təb. Maah gee nimi pu na, ni mu li gee təb kina. ³⁵ Ni yaa gee təb kan, nima le ga cha binib məmək bee ke ni ye maadidiliib.”

Yesu aah bui ke Piita ga nee u pu na (Matiu 26.31-35; Mak 14.27-31; Luk 22.31-34)

³⁶ Le Simonn Piita baa u, “Ndindaan, aa ga buen la chee?”

Le Yesu bui u, “Maah cha nin chee na, saan njmaa dii mi dandana. N-yoonn choo, le aa ga nan buen.”

³⁷ Le Piita baa u, “Ndindaan, ba pu maan njmaa dii si dandana? M ga njmaa kpo aa pu.”

³⁸ Le Yesu baa u, “Aa ga sil njmaa kpo m pu uu? M tuk si mbamən la, aa ga len nfum mutaa ke saa nyi mi, le ukooja nin wii.”

14

Yesu le ye nsan mu cha Uwumbər chee na

¹ “Ni taa cha ilandak li muk nimi. Ni gaa Uwumbər ki kii man, ki gaa m mu ki kii man. ² Tidir wiir Nte Uwumbər do. Ti yaa kaa ba wiir kan, m ba ga tuk nimi. M cha m ti toor nkookoo yaan ki kiir nimi la. ³ M yaa buen ti toor nkookoo yaan ki kiir nimi kan, m ga gir ni, ki nan yoor nimi buen mbaa chee, ni ti li bi maah

† 13:18 : Lik Ilahn 41.9.

ga li bi nin chee na. ⁴Ni nyi maah cha nin chee na aasan.”

⁵ Le Tomas bui u, “Ndindaan, taa nyi saah cha nin chee na. Ti ga ɲa kinye ki li nyi nsan mu cha nima na?”

⁶ Le Yesu bui u, “Min le ye nsan ngbaan, ni mbamɔn, ni limɔfal. Ubaa aan dan Nte Uwumbɔr chee, see u dii mi. ⁷Ni yaa ba nyi mi kan, ni ba ga li nyi Nte Uwumbɔr mu. Dandana ni nyi u, ki kan u.”

⁸ Le Filip bui u, “Ndindaan, mɔk timi Aate. Nima le tinimbil ga gbiin.”

⁹ Le Yesu baa u, “Filip, m bi ni chee ni yunn kina, le saa bee mi ii? Unii umɔk kan mi na, u kan Nte Uwumbɔr mu le na. Ba pu aa bui mi ke m mɔk nimi Nte? ¹⁰M bi Nte Uwumbɔr ni, Nte Uwumbɔr mu bi m ni. Saa pak kina aa? Maah tuk nimi iliin i na, maa len mbaa pu. Nte Uwumbɔr u bi m ni na le cha m tun waatun.

¹¹ “Ni li pak ke m bi Nte Uwumbɔr ni, Nte Uwumbɔr mu bi m ni. Ni yaa kaa pak maah len pu na kan, gaa mi ki kii lituln ngbaan pu man. ¹²M tuk nimi mbamɔn la, unii umɔk gaa mi ki kii na kan, u ga tun lituln ke maah tun pu na. U mu ga tun lituln li jer lituln ngbaan na; ba pu? m cha Nte Uwumbɔr chee la. ¹³Ni yaa mee Uwumbɔr tiwan nimɔk maayimbil pu na kan, m ga ɲa naah ban pu na tii nimi, aan binib nyun Uwumbɔr, min Ujapɔɔn pu. ¹⁴Ni yaa mee mi tiwan maayimbil pu kan, m ga ɲa naah ban pu na tii nimi.”

Uwumbɔr Aafuur Nyaan aah ga fuu ni pu na

¹⁵ “Ni yaa gee mi kan, ni ga kii maamɔb, ¹⁶le m ga mee Nte Uwumbɔr, le u ga tii nimi Uteter uken, u li bi ni chee n-yoonn mɔmɔk. ¹⁷Uma le ye Uwumbɔr Aafuur Nyaan mu ye mbamɔn na. Dulnyaa aanib aa ɲmaa gaa mu; ba pu? baa waa mu, ki mu aa nyi mu. Nimi le nyi mu; ba pu? mu bi ni chee, ki ga li bi ni ni.

¹⁸ “Maan di nimi lii nibaa. M ga gir ni ni chee. ¹⁹Ni gur siib le dulnyaa aanib aan ki kan mi. Nimi le ga kan mi. Maah kpa limɔfal na,

nima pu le ni mu ga li kpa limɔfal. ²⁰Liyaadaal ngbaan le ni ga bee ke m bi Nte Uwumbɔr ni, le ni mu bi m ni, le m mu bi ni ni.

²¹ “Unii umɔk nyi maakaal ki kii mu na, uma le gee mi. Unii yaa gee mi kan, Nte Uwumbɔr ga li gee udaan ngbaan. M mu ga li gee u, ki ga di mbaa mɔk u.”

²² Le Judas uken na, naa ye Judas Iskariot, baa u, “Ndindaan, ba pu aa ga di aabaa mɔk timi, kaan di mɔk dulnyaa ni aanib?”

²³ Le Yesu bui u, “Unii yaa gee mi kan, u ga kii maaliin, le Nte Uwumbɔr ga li gee u, le ti ga dan u chee, ki ga li bi u chee. ²⁴Unii yaa kaa gee mi kan, waan kii maaliin. Maah tuk nimi iliin i na aa ye maaliin, i ye Uwumbɔr u tun ni mi na aaliin la.

²⁵ “Maah laa bi ni chee na, le m tuk nimi tibɔr timina. ²⁶Nte Uwumbɔr ga tun ni Uteter, maayimbil pu. Uteter ngbaan ye Waafuur Nyaan la. Uma le ga mɔk nimi tibɔr mɔmɔk aatataa, ki ga teer nimi maah tuk nimi tibɔr timɔk na.

²⁷ “M tii nimi nsuudoon la. Maah kpa nsuudoon pu na, kina le m tii nimi. Dulnyaa aawan aa ɲmaa tii nimi nsuudoon ke maah tii nimi pu na. Ni taa cha ilandak li muk nimi, ki taa san ijawaan man. ²⁸Ni ɲun m len ke m ga buen ki ga ki gir ni, ni chee. Ni yaa gee mi kan, ni ba ga li kpa mpopiin ke m buen Nte Uwumbɔr chee; ba pu? Nte jer mi. ²⁹M tuk nimi tiwan ni kaa kee ɲa na aabɔr dandana, ke ni yaa nan ɲa kan, ni gaa mi ki kii. ³⁰Maan ki len ni chee tibɔr ni yunn; ba pu? dulnyaa wee aayidaan kinimbɔɲ le choo. Ki mu aan ɲmaa ɲa mi nibaa. ³¹M ban ke dulnyaa ni aanib bee ke m gee Nte Uwumbɔr, nima le m ɲani waah tuk mi pu na mɔmɔk.

“Fiin, ti li cha man.”

15

Yesu aah ye lisupuul bamɔnn pu na

¹ “Min le ye ndaan aasubil aasupuul bamɔnn na. Nte Uwumbɔr le ye ukpaal u lik busub ngbaan na.

² Ibon imək bi m pu kaa lu ɲisubil na, u ga per i lii. Ibon imək lu ɲisubil na, u ga toor i, i moo lu ɲisubil. ³ Maah tuk nimi maaliin na, ima le toor nimi aabimbin. ⁴ Ni li kpaan m chee man, m mu kpaan ni chee. Mbon yaa bi mubaa, kaa tuu busub pu kan, mu aan ɲmaa lu ɲisubil. Kina le ni mu yaa kaa kpaan m chee kan, naan ɲmaa li ɲani tinyoor tii Uwumbər.

⁵ “Min le ye lisupuul ngbaan. Le ni ye ibon. Unii umək kpaan m chee, m mu kpaan u chee na, udaan ngbaan ɲani tinyoor sakpen tii mi; ni mu yaa kaa kpaan m chee kan, naan ɲmaa ɲa nibaa. ⁶ Unii yaa kaa kpaan m chee kan, u ga ɲa yɔli ke mbon mu kaa tuu busub pu na aah kuur pu na la. Le Uwumbər ga mee u lii ke binib aah peei ibokuun pu ki joo tuur mmii na. ⁷ Ni yaa kpaan m chee, ki yaa joo maaliin nisui ni kan, mee Uwumbər naah ban pu na man, le u ga ɲa kina tii nimi. ⁸ Ni yaa ɲani tinyoor sakpen tii Nte Uwumbər kan, nima le ga nyuŋ u, ki ga mək ke ni sil ye maadidiliib. ⁹ Nte Uwumbər aah gee mi pu na, kina le m mu gee nimi. Ni li beenin ye maah gee bi na. ¹⁰ M ɲani Nte Uwumbər aah tuk mi pu na, le u beenin gee mi. Ni mu yaa ɲani maah tuk nimi pu na kan, m mu ga li beenin gee nimi.

¹¹ “M tuk nimi tibər timina ke ni li kpa mpopiin ke maah kpa pu na. M ban ke ni li kpa mpopiin mbaməm. ¹² Maakaal le ye ke ni li gee tɔb ke maah gee nimi pu na. ¹³ Unii yaa kpo uɲɔtiib pu kan, ubaa aa ki bi, ki kpa ngeehm ki ti jer kina. ¹⁴ Ni yaa ɲani maah tuk nimi pu na kan, ni ye nɲɔtiib la. ¹⁵ Maan ki yin nimi ke bitutum; m yin nimi ke nɲɔtiib la. Ututunn aa nyi udindaan aabər məmək; m tuk nimi tibər timək m ɲun Nte Uwumbər chee na. ¹⁶ Nimi le aa nyan mi. Min le nyan nimi, ki siin ke ni li ɲani tinyoor ti ga li bi n-yoonn mu kaa kpa ndoon na, ke ni yaa mee Nte Uwumbər tiwan maayimbil pu kan, u ga tii nimi. ¹⁷ Ni

li gee tɔb. Maah tii nimi nkaal mu na le na.”

Dulnyaa aanib aah ga li nan Yesu aanib pu na

¹⁸ “Dulnyaa aanib yaa nan nimi kan, ni li nyi ke bi puen nan mi la, le ki nin nan ni mu. ¹⁹ Ni yaa ba ye dulnyaa yaab kan, dulnyaa yaab ba ga li gee nimi ke baah gee tɔb pu na; ni mu aa ye dulnyaa yaab. M nyan nimi dulnyaa ni aanib aakaasisik ni, nima le cha dulnyaa yaab nan nimi. ²⁰ Teer man maah nan tuk nimi pu na ke, ‘Unaagbiija ubaa aa jer udindaan.’ Bi yaa nan ɲa mi falaa kan, bi ga ɲa ni mu falaa. Bi yaa nan kii maaliin kan, bi ga kii nimi aaliin mu. ²¹ Baa nyi Uwumbər u tun ni mi na. Nima le bi ga ɲa nimi falaa m pu. ²² M yaa kaa ba dan dulnyaa ni ki nan tuk bi maabər kan, baa ba ga li kpa taani; naah bi pu na, bi kpa taani; ba pu? maah tuk bi maabər na, baan ki ɲmaa len ke baa nyi ti. ²³ Unii yaa nan mi kan, naa ye min baanja le u nan, u nan Nte Uwumbər mu la. ²⁴ M tun lijnjiir aatun binimbil ni. Ubaa aa ki bi, ki ga ɲmaa tun lijnjiir aatun kina. M yaa kaa ba tun lijnjiir aatun ngbaan binimbil ni kan, baa ba ga li kpa taani; naah bi pu na, bi kpa taani; ba pu? bi kan maah tun pu na, ki nan m ni Nte Uwumbər mək. ²⁵ Bi nan timi kina ke ni gbiin Uwumbər Aagban aah len pu na ke, ‘Bi po nan mi fam la, naa ye ke m ɲa bi nibaa.’*

²⁶ “Tɔ, Uteter na ga fuu ni. Uma le ye Nte Uwumbər Aafuur Nyaan mu ye mbamən, ki nyan ni Uwumbər chee na. Min le ga tun ni mu ni chee. Muma le ga nan tuk nimi maabər. ²⁷ Ni mu ga tuk binib maabər; ba pu? ni nan bi m chee, maah piin maatuln buyoonn ki nan saa dandana na.

16

¹ “M tuk nimi binib aah ga nan ɲa nimi falaa pu na, ke ni yaa nan ɲa kan, ni taa gir puwɔb. ² Bi ga nyan nimi mmeen aadir ni; n-yoonn mbaa mu choo, unii yaa ku nimi kan, u ga

* 15:25 : Lik Ilahn 35.19; 69.4.

li dak ke u tun Uwumbər aatuln le na. ³Baa nyi Nte Uwumbər, kaa nyi m mu. Nima le ga cha bi ŋa nimi kina. ⁴M tuk nimi baah ga ŋa nimi pu na, ke n-yaayoonn yaa nan fuu ni kan, ni ga teer ke m nan tuk nimi kina.”

Uwumbər Aafuur Nyaan aatuln

“Maah nan bi ni chee na, nima le cha maa nan puen tuk nimi tibər tee. ⁵Dandana, m ga ki gir buen u tun ni mi na chee, le ni ponn ni ubaa aa baa mi ke m cha la chee. ⁶Maah bui ke m ga buen cha nimi na, nima pu le nisui bii sakpen. ⁷M tuk nimi mbamən la, m yaa buen kan, ni ŋan ki tii nimi; ba pu? m yaa kaa buen kan, Uteter ngbaan aan dan. M yaa buen kan, m ga tun ni u ni chee. ⁸U yaa fuu ni kan, u ga mək dulnyaa ni aanib ke bi ye titunwanbirdam, ki ga mək bi ke m ye uninyaan la, ki ga mək bi ke Uwumbər ga ji bi tibər. ⁹U ga mək bi ke bi ye titunwanbirdam; ba pu? baa gaa mi ki kii. ¹⁰U ga mək bi ke m ye uninyaan la; ba pu? m ga buen Nte Uwumbər chee, le naan ki kan mi. ¹¹U ga mək bi ke Uwumbər ga ji bi tibər; ba pu? u jin kinimbəŋ ki ye dulnyaa wee ni aayidaan na tibər.

¹²“M kpa tibər pam ki ga tuk nimi; ti mu ye nnan aabər la, naan ŋmaa gaa ti dandana. ¹³Uwumbər Aafuur Nyaan mu ye mbamən na yaa nan fuu ni kan, mu ga tuk nimi mbamən məmək; mu aan len mubaa pu; mu aah ŋun Uwumbər chee ti na, tima le mu ga len, ki ga tuk nimi budabu ga nan ŋa n-yoonn mu choo na na. ¹⁴Mu ga nyuŋ mi; mu ga di maabər tuk nimi. ¹⁵Nte Uwumbər aabər məmək ye maabər la. Nima le cha m bui nimi ke mu ga di maabər tuk nimi.”

Mpombiin ni mpopiin pu

¹⁶“Ni yaa kpee siib kan, naan ki kan mi. Le ni ki kpee siib kan, ni ga ki kan mi.”

¹⁷Le waadidiliib bibaa baa təb, “Waah len pu na aatataa ye kinye? U bui ke ni yaa kpee siib kan, taan ki kan u, ni ki kpee siib kan, ti ga ki kan u, ki bui ke u ga buen Ute Uwumbər chee. ¹⁸‘Ni kpee siib’ aatataa ye

kinye? Taa nyi waah len pu na aatataa.”

¹⁹Le u bee ke bi ban bi baa u tibər ngbaan aatataa. Le u bui bi, “M len ke ni yaa kpee siib kan, naan ki kan mi, ni ki kpee siib kan, ni ga ki kan mi. Ni baa təb maah len pu na aatataa la aa? ²⁰M tuk nimi mbamən la, nimi le ga li kaani ki wii; dulnyaa aanib ma ga li kpa mpopiin. Ni ga li kpa mpombiin; nimi aapombiin ngbaan mu ga nan kpaln mpopiin. ²¹Upii yaa ban u maa ubo kan, u ga li kpa mpombiin waafalaa pu. U ti ma ubo doo kan, waan ki teer falaa ngbaan aabər, u ga li kpa mpopiin la; ba pu? unipəən koo ni udo. ²²Ni bi kina le ni mu chee. Dandana, ni kpa mpombiin la. M ni nimi ga nan ki kan təb, le ni ga li kpa mpopiin. Ubaa aan ŋmaa nyan mpopiin ngbaan nisui ni.

²³“Liyaadaal ngbaan, naan ki baa mi tiwan nibaa pu. M tuk nimi mbamən la, ni yaa mee Nte Uwumbər tiwan nimək maayimbil pu na kan, u ga tii nimi. ²⁴Naa kee mee Uwumbər tiwan nibaa maayimbil pu, ki nan saa din. Ni li mee u, le ni ga kan, ki li kpa mpopiin mbaməm.”

Yesu aah nyan dulnyaa pu na

²⁵“M ŋakl ŋiyataŋak le ki tuk nimi tibər timina. N-yoonn choo, maan ki ŋakl ŋiyataŋak tuk nimi. M ga di iliin i diin na le tuk nimi Nte Uwumbər aabər. ²⁶Liyaadaal ngbaan le ni ga mee Uwumbər maayimbil pu. Maa len ke m ga mee Nte Uwumbər ki tii nimi; ²⁷uma ubaa le gee nimi; ba pu? ni gee mi, ki pak ke m nyan ni u chee. ²⁸Tə, m nyan ni Nte Uwumbər chee, le ki dan dulnyaa ni. Dandana, m ga nya dulnyaa ni, ki gir buen Nte Uwumbər chee.”

²⁹Le waadidiliib bui u, “Dandana, aa len iliin i diin na. Saa ki ŋakl ŋiyataŋak. ³⁰Dandana ti bee ke aa nyi tiwan məmək. Binib aa kee baa si, le aa bee baah ban bi baa si pu na. Nima le cha ti pak ke aa nyan ni Uwumbər chee.”

³¹Le u baa bi, “Ni sil gaa mi ki kii dandana wee la aa? ³²N-yoonn mbaa

choo, ki mu fuu ni a, le ni məmək ga yaa, ki kun, ki cha mi mbaa; m mu aa bi mbaa, Nte Uwumbər bi m chee. ³³ M tuk nimi tibər timina ke ni li kpa nsuudoon m pu. Ni ga kan falaa dulnyaa ni. Ni li kpa lipobil man; ba pu? m nyan dulnyaa a.”

17

Yesu aah mee Uwumbər tii waa-didiliib pu na

¹ Yesu aah len kina na, le u waan lik paacham, ki bui ke, “Nte Uwumbər, n-yoonn fuu ni a. Nyuŋ min Aa-japəən, le m mu nyuŋ si Nte; ² ba pu? aa ŋa mi binib məmək Aadindaan ke m di liməfal li kaa kpa ndoon na, ki di tii saah tii mi binib bi na məmək. ³ Sin baanja le ye Uwumbər bamənn. Binib bi nyi si, ki nyi mi Yesu Kristo u aa tun ni u na, bima le kpa liməfal li kaa kpa ndoon na. ⁴ M nyuŋ si dulnyaa wee ni; m tun saah tii mi lituln li na ki doo. ⁵ Nte Uwumbər, dulnyaa aah kaa nan kee bi buyoonn na, m nan bi aa chee, le aa nyuŋ mi. Nte, ki nyuŋ mi kina aa chee.

⁶ “M mək bijab bimina saah bi pu na. Aa nyan bi dulnyaa ni aanib ponn ni ki di tii mi la. Bi nan ye saanib la, le aa di bi tii mi, le bi joo saaliin. ⁷ Dandana bi bee ke saah tii mi tiwan nimək na, ni nyan ni aa chee la; ⁸ ba pu? m tuk bi saah tuk mi tibər ti na, le bi gaa ti, ki nyi ke ni ye mbamən ke m nyan ni aa chee, ki pak ke si le tun ni mi.

⁹ “M mee si tii bi. Maa mee si tii dulnyaa aanib. M mee si tii binib bi aa tii mi na la; ba pu? bi ye saanib la. ¹⁰ Maanib məmək ye saanib la. Le saanib mu ye maanib. Le bi nyuŋ mi. ¹¹ Dandana, m choo aa chee la. Maan ki li bi dulnyaa ni; bima le ga li bi dulnyaa ni. Nte Uwumbər u ye chain na, aa tii mi saayimbil. Cha liyimbil ngbaan aapəən li lik bi, bi li ye unibaan ke m ni si aah ye unibaan pu na. ¹² Maah bi bi chee buyoonn na, m lik bi saayimbil li aa tii mi na aapəən pu la. M lik bi, le bi ponn ni ubaa aa bee yəli, see nifam na baanja. Waah bee fam na, ni gbiin Uwumbər

Aagban aah len pu na. ¹³ Dandana m choo aa chee la. Maah laa bi dulnyaa ni na, nima le m len aa chee tibər timina ke bi li kpa mpopiin ke maah kpa pu na. ¹⁴ M tuk bi saaliin. Maah kaa ye dulnyaa yoo na, kina le bi mu aa ye dulnyaa yaab. Nima le cha dulnyaa aanib nan bi. ¹⁵ Maa mee si ke aa nyan bi dulnyaa ni. M mee si ke aa taa cha kinimbəŋ ŋa bi nibaa. ¹⁶ Maah kaa ye dulnyaa yoo na, kina le bi mu aa ye dulnyaa yaab. ¹⁷ ŋa bi chain. Cha saaliin i ye mbamən na ŋa bi chain. ¹⁸ Saah tun ni mi dulnyaa wee ni pu na, kina le m mu tun bi dulnyaa ni. ¹⁹ Bi pu le m di mbaa tii si ke bi mu li ye saanib bi bi chain mbaməm na.

²⁰ “Maa mee si tii bijab bimina baanja. M mee si tii binib bi ga gaa mi ki kii baaliin pu na la. ²¹ M mee si ke bi məmək li ye unibaan. Nte Uwumbər, aa bi m ni, le m mu bi aa ni. Cha bi mu li bi ti ni, aan dulnyaa ni aanib pak ke aa sil tun ni mi. ²² Saah tii mi saabimbinyaan pu na, kina le m mu tii bi, aan bi li ye unibaan ke m ni si aah ye unibaan pu na. ²³ M bi bi ni, le aa mu bi m ni, ke bi kpaan unibaan mbaməm, aan dulnyaa ni aanib bee ke aa tun ni mi, ki bee ke aa gee saanib ke saah gee mi pu na.

²⁴ “Nte Uwumbər, saah tii mi binib bi na, m ban bi mu li bi maah bi nin chee na, ki kan saah nyuŋ mi pu na; saah kaa nan kee naan dulnyaa buyoonn na, aa nan gee mi. ²⁵ Nte Uwumbər u ŋani ni ŋan na, dulnyaa aanib aa nyi si. Min le nyi si. Binib bimina mu bee ke aa tun ni mi la. ²⁶ M mək bi saah bi pu na, ki ga li beenin mək bi, ke bi mu li gee təb ke saah gee mi pu na, aan m mu li bi bi ni.”

18

Baah chuu Yesu pu na
(*Matiu 26.47-56; Mak 14.43-50; Luk 22.47-53*)

¹ Yesu aah len kina ki ti doo na, le u ni waadidiliib puur nkpen mu bi yin mu ke Kidronn na. Isui i lu ŋisubil jikee na aasaak kibaa bi nima chee. Le

bi koo kisaak ngbaan ni. ² Le Judas, u ga kooh Yesu na, mu nyi nima chee; Yesu ni waadidiliib nan kuuni nima chee kpala kpala. ³ Le Judas nan di butɔb aajab ni bitutum bi nyan ni Uwumbɔr aatotoorninkpiib ni Farisii yaab chee na, ki buen kisaak ngbaan ni bi ti chuu Yesu. Bi nan joo ni karyaamam, ni tijawan. ⁴ Le Yesu nyi budabu ga ŋa u na. Le u tooh bi nsan ni, le ki ti baa bi, “Ni ban ŋma?”

⁵ Le bi bui u, “Ti ban Yesu u ye Nasaref aatiŋ aanii na la.”

Le u bui bi, “Min ye.”

Judas u kooh u na mu nan si butɔb aajab ngbaan chee. ⁶ Yesu aah len ke uma ye na, le bi sur puwɔb, ki lir kitiŋ. ⁷ Nima le u ki baa bi, “Ni ban ŋma?”

Le bi bui ke, “Yesu u ye Nasaref aatiŋ aanii na.”

⁸ Le u bui bi, “M tuk nimi ke min ye. Ni yaa ban mi kan, ni cha maadidiliib na li cha.” ⁹ U len kina ke ni gbiin waah len pu na, ke Uwumbɔr aah tii u binib bi na, waa cha bi ponn ni ubaa bee fam.

¹⁰ Le Simonn Piita joo kijaak aajuk, le ki di gaa per Uwumbɔr aatotoorninkpel aanaagbiija aatafagiir. Bi yin unaagbiija ngbaan ke Malkus.

¹¹ Le Yesu bui Piita, “Di saajuk ngbaan fu kijuchook ni. M taa ji falaa u Nte Uwumbɔr siin mi na aa?”

Baah di Yesu buen uninkpel Anas chee pu na

¹² Le butɔb aajab, ni baaninkpel, ni bitutum ngbaan chuu Yesu ki buu unjaal, ¹³ le ki pue di u buen Anas chee. Anas nan ye Kayafas aachool la. Kayafas nan ye Uwumbɔr aatotoorninkpel le libiln ngbaan, ¹⁴ ki ye uja u nan tuk Juu yaab ke ni ŋan ke unibaan kpo binib mɔmɔk pu na.

Piita aah nee Yesu pu na
(*Matiu 26.69-70; Mak 14.66-68; Luk 22.55-57*)

¹⁵ Baah di Yesu buen na, le Simonn Piita ni Yesu aadidiir ubaa paan u pu. Uwumbɔr aatotoorninkpel nyi Yesu aadidiir ngbaan. Nima le u dii Yesu ki koo ni Uwumbɔr aatotoorninkpel aachiln ni. ¹⁶ Le Piita

nan sil mbisamɔb chee lipaal. Le Yesu aadidiir u Uwumbɔr aatotoorninkpel nyi u na buen ti len usapɔɔn u si kii mbisamɔb na chee, le ki di Piita koo ni. ¹⁷ Le usapɔɔn ngbaan baa Piita, “Aa mu ye uja ngbaan aadidiir ubaa la aa?”

Le u bui u, “Maa ye.”

¹⁸ Tiwoor nan bi. Le Uwumbɔr aatotoorninkpel aatutum, ni Juu yaab aatutum nan di nkoon tuur mmii, ki si wol. Le Piita mu si bi chee, ki si wol mmii.

Uwumbɔr aatotoorninkpel aah jin Yesu tibɔr pu na

(*Matiu 26.59-66; Mak 14.55-64; Luk 22.66-71*)

¹⁹ Le Uwumbɔr aatotoorninkpel baa Yesu waadidiliib aabɔr, ki baa u waah mɔk binib pu na aabɔr. ²⁰ Le Yesu bui u, “N-yoonn mɔmɔk, le m len binib mɔmɔk aanimbil ni, ki tuk bi Uwumbɔr aaliin, mmeen aadir ni, ni Uwumbɔr Aadichal ni, Juu yaab mɔmɔk aah kuuni nin chee na. Maa len tibɔr tibaa libɔl ni. ²¹ Ba ŋa aa baa mi? Baa binib bi ŋun maah len pu na ke m tuk bi kinye. Bi nyi maah len pu na.”

²² Yesu aah len kina na, le ututunn u si u chee na di unjaal faa u, le ki baa u, “Uwumbɔr aatotoorninkpel chee le aa len kina aa?”

²³ Le Yesu bui u, “M yaa len tibɔbir kan, mɔk binib ngbaan taah bir pu na. Maah len pu na yaa ŋan kan, ba ŋa aa faa mi?”

²⁴ Le Anas di Yesu tun Kayafas u ye Uwumbɔr aatotoorninkpel na chee. Tikululn beenin buu unjaal.

Piita aah ki nee Yesu pu na
(*Matiu 26.71-75; Mak 14.69-72; Luk 22.58-62*)

²⁵ Simonn Piita aah si wol mmii pu na, le bi baa u, “Aa mu ye waadidiliib ponn ni ubaa la aa?”

Le u nee ki bui ke waa ye.

²⁶ Le Uwumbɔr aatotoorninkpel aanaagbiib ponn ni ubaa, u ye uja u Piita gaa per utafal na aana aabo ubaa na, baa u, “Maa ba kan si Yesu chee kisaak ngbaan ni ii?”

²⁷ Le Piita ki nee. Libuul ngbaan ni le ukooja wii.

Pailat aah jin Yesu tibər pu na
(*Matiu 27.1-2, 11-14; Mak 15.1-5; Luk 23.1-5*)

²⁸ Le bi di Yesu nyan Kayafas aadichal ni, ki di u buen kitiŋ ngbaan aaninkpel aadichal ni, bi yin u ke Pailat. Ni nan ye lichakpitaawoln la. Juu yaab aaninkpiib nan ban ke bi li bi chain ki ji Lakr-jer aajim,* nima le baa nan koo ni lidichal ngbaan ni. ²⁹ Nima pu le Pailat nyan lipaal bi chee, ki ti baa bi, “Ni galn uja ngbaan kinye?”

³⁰ Le bi bui u, “Uja ngbaan yaa kaa ba ye bakadaan kan, taa ba ga chuu u ŋa aŋaal ni.”

³¹ Le Pailat bui bi, “Nimi nibaa gaa u ki ti ji u tibər, nimi aakaal aah dii pu na.”

Le bi bui u, “Taa kpa nsan ti ku unii.” ³² Baah len kina na, ni gbiin Yesu aah nan len pu ki mək binib waah ga nan kpo pu na.

³³ Le Pailat ki labr koo lidichal na ni, le ki yin Yesu, ki nan baa u, “Sin le ye Juu yaab aabər aa?”

³⁴ Le Yesu baa u, “Saah len pu na, aa len aabaa pu le aan binib le tuk si ke m ye Juu yaab aabər.”

³⁵ Le Pailat baa u, “M ye Juu yaab aanii la aa? Sin aabaa aanib ni Uwumbər aatotoorninkpiib le di si ŋa ŋaal ni. Aa ŋa ba?”

³⁶ Le Yesu bui u, “Maanaan aa ye dulnyaa wee ni aanaan. Maanaan yaa ba ye dulnyaa wee ni aanaan kan, maadidiliib ba ga jan kijaak, Juu yaab taa ŋmaa chuu mi. Maanaan aa ye dulnyaa wee ni aanaan.”

³⁷ Le Pailat baa u, “Aa sil ye ubər la aa?”

Le Yesu bui u, “Ni ye saah len pu na. M dan dulnyaa wee ni ke m nan tuk binib mbamən la. Nima le cha bi ma mi. Unii umək ban mbamən na kan, u ga kii maah len pu na.”

³⁸ Le Pailat baa u, “Mbamən ye kinye?”

Baah len ke bi ga ku Yesu pu na
(*Matiu 27.15-31; Mak 15.6-20; Luk 23.13-25*)

Pailat aah len kina na, le u ki nyan lipaal Juu yaab chee, ki ti bui bi, “Maa kan waataani ubaa. ³⁹ Nimi aakaal le ye ke m nyan unaagbiija ubaa lii Lakr-jer aajim yoonn. Ni ban ke m di Yesu, u ye Juu yaab Aabər na lii ii?”

⁴⁰ Le bi teen, “Taa di uja ngbaan lii. Di Barabas lii.” Barabas nan ye ufifiir la.

19

¹ Le Pailat di Yesu ŋa waatəb aajab aarjaal ni ke bi lue u ŋinaalab. ² Le bi luu ikokon aayikpupuk ki di chin u, ki di libəkumaln peen u, ³ le ki choo ki nan dooni u, ki bui u, “Juu yaab Aabər, aa doon aa?” le ki joo biŋaal gbaa u.

⁴ Le Pailat ki nyan lipaal, ki ti bui Juu yaab, “M ga di u nyan ni lipaal ni chee, aan ni bee ke maa kan waataani ubaa.” ⁵ Le Yesu nyan ni lipaal, ki beenin chik ikokon aayikpupuk ki pee libəkumaln ngbaan. Le Pailat bui bi, “Lik man, uja ngbaan sə.”

⁶ Uwumbər aatotoorninkpiib ni baatutum aah kan u na, le bi teen ke, “Kpaa u ndəpuinkoo pu, kpaa u ndəpuinkoo pu.”

Le Pailat bui bi, “Nimi nibaa kpaa u ndəpuinkoo pu man. Maa kan waataani ubaa.”

⁷ Le bi bui u, “Ti kpa nkaal la. Nkaal ngbaan aah dii pu na, u ŋeer nkun; ba pu? u len ke u ye Uwumbər Aajapəon la.”

⁸ Pailat aah ŋun ke Yesu bui ke u ye Uwumbər Aajapəon na, le ijawaan moo chuu u. ⁹ Le u ki gir koo lidichal ngbaan ni, ki ti baa Yesu, “Aa nyan ni la chee?”

Le Yesu aa len tibaa. ¹⁰ Le Pailat baa u, “Saan gar mi tibaa aa? Li nyi. M kpa mpəon, ki ga ŋmaa di si lii, ki kpa mpəon ki ga ŋmaa kpaa si ndəpuinkoo pu.”

¹¹ Le Yesu bui u, “Uwumbər yaa kaa tii si mpəon kan, saan ŋmaa li kpa

* **18:28** : Israel yaab nan ji Lakr-jer aajim ke bi teer buyoonn Uwumbər nan nyan bi tinaagbiir ni, Ijpt aatin ni na. Lik Nnyam 12.1-27.

mpɔɔn ki ɲa mi nibaa. Nima pu na, unii u di mi ɲa aɲaɲal ni na, waatunwanbir jer siyaan.”

¹² Waah len kina na, nima le Pailat ban ke u di u lii; le Juu yaab teen ke, “Aa yaa di uja ngbaan lii kan, saa ye Ubɔrkpaan Siisa aajo; unii umək len ke u ye ubɔr na, u ye Siisa aadin la.”

¹³ Pailat aah ɲun kina na, le u ki nyan Yesu lipaal ki ti kal ubɔjir aajal pu, bi yin nima chee ke “Ntakpateer paab.” Juu yaab aaliin ponn ni, bi yin nima chee ke “Gabata.” ¹⁴ Ni nan ye Lakr-jer aajim yoonn la. Liyaadaal ngbaan nan ye kitaak ki ga ji ki woln Juu yaab aakpaakool daal na la. Ni nan ye kichakpiik ni, ki naahn tikur tiloob yoonn. Le Pailat bui Juu yaab, “Lik man, nima aabɔr sɔ.”

¹⁵ Le bi teen, “Nyan u nima, nyan u nima, kpaa u ndɔpuinkoo pu.”

Le Pailat baa bi, “M di nima aabɔr kpaa ndɔpuinkoo pu uu?”

Le Uwumbɔr aatotoorninkpiib bui u, “Taa ki kpa ubɔr ubaa ki kpee Siisa pu.”

¹⁶ Baah len kina na, le u di Yesu ɲa biɲaal ni, bi ti kpaa u ndɔpuinkoo pu.

Baah kpaa Yesu ndɔpuinkoo pu pu na

(*Matiu 27.32-44; Mak 15.21-32; Luk 23.26-43*)

Le bi gaa u, ¹⁷ ki cha u yoor waadɔpuinkoo, le bi di u nyan kitij ponn ni, ki buen nibaa chee, bi yin nima chee ke “Kiyikpaɲ aapepel.” Juu yaab aaliin ponn ni, bi yin nima chee ke “Golgota.” ¹⁸ Le butɔb aajab ngbaan kpaa u ndɔpuinkoo pu nima chee, le ki kpaa bijab bilee mu idɔpuinke pu. Bi kpaa ubaa unɲangan wɔb, ki kpaa uken unɲangii wɔb. Le Yesu nan bi bikaasisik ni. ¹⁹ Pailat nan ɲmee ɲɲmeen ke, “Yesu u ye Nasaref aatiɲ aanii, ki ye Juu yaab Aabɔr na,” le ki di ɲɲmeen ngbaan tam waadɔpuinkoo pu. ²⁰ Ni ɲmee Juu yaab aaliin ponn ni, ni Rom yaab aaliin ponn ni, ni Griik yaab aaliin ponn ni. Baah nan kpaa Yesu ndɔpuinkoo pu nin chee na aa daa

kitij ni, nima pu na, Juu yaab pam le nan karn ɲɲmeen ngbaan. ²¹ Le Juu yaab aatotoorninkpiib bui Pailat, “Taa ɲmee ke u ye Juu yaab Aabɔr. ɲmeen ke uma le len ke u ye Juu yaab Aabɔr.”

²² Le Pailat bui bi, “Maah ɲmee pu na, ni ɲmee a.”

²³ Le butɔb aajab bi kpaa u ndɔpuinkoo pu na yakr waawanpeenkaan nfum munaa, bima binib binaa; le ki yoor waakpalk mu. Kikpalk ngbaan nan ye litamuln, kaa kpa baah ɲal nin chee na. ²⁴ Nima pu le bi bui tɔb, “Taa cha ti kar kikpalk ngbaan. Cha ti too inaan, ki lik ke ulau ga ji ki.” Baah ɲa pu na, ni gbiin Uwumbɔr Aagbaɲ aah len pu na ke: “Bi di maawanpeenkaan yakr tii tɔb, ki too inaan maakpalk pu.”*

Nima le cha butɔb aajab ngbaan ɲa kina.

²⁵ Le Yesu aana, ni unawaa, ni Mari u ye Klopas aapuu na, ni Mari Magdalene, nan si gbɔk Yesu aadɔpuinkoo.

²⁶ Le Yesu kan una ni waadidiir u u gee u na si gbɔk u. Le u bui una, “Nna, lik, aajapɔɔn sɔ,” ²⁷ le ki bui waadidiir ngbaan mu, “Lik, aana sɔ.” Liyaadaal ngbaan, le udidiir ngbaan di Yesu aana koon waachiln ni.

Yesu aah kpo pu na

(*Matiu 27.45-56; Mak 15.33-41; Luk 23.44-49*)

²⁸ Le Yesu bee ke u tun waatuln doo a. Le u bui ke, “Nnyunyu chuu mi.” Waah len kina na, ni gbiin Uwumbɔr Aagbaɲ aah len pu na.

²⁹ Le tiwanyukaan ni mɔɔn na gbii lisambil ki si nima chee. Le bi di nkiisuk bɔn ni ni, ki di ɲa ndɔ pu, ki di ɲa umɔb ni ke u moor. ³⁰ Waah moor ni na, le u bui ke, “Maatuln doo a,” le ki gaa tiin, ki cha waawiin nyan, le u kpo.

Baah saa Yesu aasikakl pu na

³¹ Ni nan ye kitaak ki ga woln Juu yaab aafuur daal na la. Likpaakool daal ngbaan nan ye nwiin sakpiin daal la. Nima le Juu yaab aa ban ke ɲinikpol li beenin bi idɔpuinke pu

* **19:24** : Lik Ilaahn 22.18.

likpaakool daal. Nima le bi bui Pailat ke u cha waajab ti gbaa kool bitaa, aan bi kpo mala, aan bi chuu nyan bi idəpuinkee pu. ³² Le waajab dan nan gbaa kool bijab bi lee idəpuinkee pu Yesu chee na aataa. Bi gbaa kool ubaa aataa, ki ti gbaa koo uken mu aataa. ³³ Baah ti fuu Yesu chee na, bi mui u kpo a, nima le baa gbaa kool utaa. ³⁴ Le butəb aaja ubaa di kigbalk saa Yesu aasikakl. Libuul ngbaan ni, le nsin ni nnyun nyan. ³⁵ Uja u kan kina na tuk binib waah kan pu na, aan ni mu tii naadii. Waah len pu na, ti gbii. U nyi ke u len mbamən la. ³⁶ Bi ŋa Yesu kina ke ni gbiin Uwumbər Aagban aah len pu na ke, “Waakpab ponn ni libaa aan koo.”† ³⁷ Uwumbər Aagban ki len ke, “Bi ga lik uja u bi saa u na.”‡

Baah sub Yesu pu na
(*Matiu 27.57-61; Mak 15.42-47; Luk 23.50-56*)

³⁸ Tə, Josef, u nan ye Arimatea aatin aanii na, mu nan bi nima. U nan ye unii u dii Yesu na, ki mu san Juu yaab ijawaan, kaa cha binib nyi. Uja ngbaan nan buen ti mee Pailat ke u cha u nyan Yesu aawon ndəpuinkoo pu. Le Pailat kii. Le u buen ti nyan u ndəpuinkoo pu. ³⁹ Nikodemus, u nan dan Yesu chee njan kinyeek na, mu nan fuu ni, ki joo ni tulalee. Ni nan ye tulalee u bi yin u ke mir na, ni tulalee u bi yin u ke alos na, aan bi di ŋmal təb ni la. Tulalee ngbaan aanyunyuun ga pii bətəmən. ⁴⁰ Le bi di likekenyaan ni tulalee ngbaan poo Yesu aawon. Juu yaab yaa ban bi sub linikpol kan, bi ŋani kina la. ⁴¹ Baah kpaa Yesu nin chee na, ŋsubil aasui aasaak kibaa nan bi nima. Bi nan gbii kitakpalun kibaa nima chee. Baa nan kee sub unii ubaa ki ponn ni. ⁴² Kitakpalun ngbaan aah kaa daa nima chee na, le bi di Yesu aawon ti sub ki ponn ni. Ni nan ye kitaak ki ga woln Juu yaab aakpaakool daal na la.

† 19:36 : Lik Nnyam 12.46; Nkahm 9.12; Iahn 34.20. ‡ 19:37 : Lik Sekaria 12.10.

20

Yesu aa ki bi likaakul na ni
(*Matiu 28.1-8; Mak 16.1-8; Luk 24.1-12*)

¹ Juu yaab aakpaakool daal aah jin ki woln kitaak na, le Mari Magdalene buen likaakul ngbaan chee. Ni nan ye lichakpitaawoln, ki laa bəən. Waah ti fuu likaakul chee na, le u kan ke litakpal li bi nan di len likaakul aaməb na, aa ki bi. ² Le u san buen Simonn Piita ni Yesu aadidiir uken u Yesu gee u na chee, le ki ti bui bi, “Bi nyan Tidindaan aawon likaakul ni a. Taa nyi baah di ti ŋa nin chee na.”

³ Le Piita ni Yesu aadidiir uken ngbaan fii san buen likaakul ngbaan chee. ⁴ Le Yesu aadidiir uken ngbaan san jer Piita ki puen fuu li chee, ⁵ le ki ti boon ki gbuun lik, ki mui ŋikeken ngbaan le də. Waa koo likaakul na ni. ⁶ Le Simonn Piita, u paan ni puwəb na mu fuu ni, le ki koo likaakul na ni, ki mui ŋikeken ngbaan də. ⁷ U mui likekeln li bi nan di poo uyil na kpab, ki də libaa. ⁸ Le Yesu aadidiir u puen fuu ni likaakul chee na mu koo, ki kan, le ki tii naadii. ⁹ Baa nan kee bee Uwumbər Aagban aah len pu na aatataa, ke Yesu ga fikr nkun ni. ¹⁰ Le bi gir kun.

Yesu aah di ubaa mək Mari Magdalene pu na
(*Matiu 28.9-10; Mak 16.9-11*)

¹¹ Tə, Mari nan beenin si likaakul na chee ki wii. Waah si wii na, le u boon ki gbuun lik li ponn ni, ¹² le ki kan Uwumbər aatuuntiib bilee bi pee tiwanpiln na ka Yesu aawon aah ba də nin chee na. Ubaa nan ka uyil aah ba bi ni wəb na, le uken mu ka utaa aah ba bi ni wəb na. ¹³ Le bi baa u, “Upii, ba ŋa si aa wii?”

Le u bui bi, “Bi nyan Ndindaan aawon la. Maa nyi baah di ti ŋa nin chee na.”

¹⁴ Waah len kina na, le u fenn lik upuwəb, ki mui Yesu si, kaa nyi ke Yesu ye. ¹⁵ Le Yesu baa u, “Upii, ba ŋa si aa wii? Aa ban ŋma?”

Mari nan nyi ke uja u kii kisaak na ye. Le u bui u, “Maaninkpel, aa yaa di waawon ŋa nin chee na kan, mək mi, m ti yoor.”

¹⁶ Le Yesu bui u ke, “Mari.”

Le u fenn, ki bui u Juu yaab aaliin ni ke, “Raboni.” Naatataa le ye ke “Uməməkr.”

¹⁷ Le Yesu bui u, “Taa meeh mi. Maa kee buen paacham, Nte Uwumbər chee. Li cha ki ti tuk nnaabitiib ke m cha paacham, Nte u ye Maawumbər na chee la, u ye ni mu Aate, ki ye ni mu Aawumbər na.”

¹⁸ Le Mari Magdalene buen ti tuk bi, “M kan Tidindaan a,” le ki tuk bi Yesu aah tuk u tibər ti na.

Yesu aah di ubaa mək waadidiliib pu na

(*Matiu 28.16-20; Mak 16.14-18; Luk 24.36-49*)

¹⁹ Tə, Juu yaab aakpaakool daal aah jin ki woln kitaak na aajook le Yesu aadidiliib bi kidiik ni, ki lan; ba pu? bi nan san Juu yaab ijawaan. Le Yesu dan nan sil bikaasisik ni, le ki bui bi, “Ni li kpa nsuudoon man.” ²⁰ Waah len kina na, le u taln ŋaala ki mək bi baah nan kpaa ŋaala ponn ni ipiin pu na, le ki mək bi baah nan saa usikakl kigbalk pu na. Waadidiliib aah kan u na, le bi kpa mpopiin pam. ²¹ Le u ki bui bi, “Ni li kpa nsuudoon man. Nte Uwumbər aah tun ni mi pu na, kina le m mu tun nimi.” ²² Waah len kina na, le u fuur lii bi pu, le ki bui bi, “Gaa Uwumbər Aafuur Nyaan man. ²³ Ni yaa di cha pinn binib baatunwanbir kan, bi ga kan chapinn. Ni yaa kaa di cha pinn bi kan, baan kan chapinn.”

Yesu aah tuk Tomas pu na

²⁴ Tomas, u bi yin u ke Kijaan, aan u ye Yesu aadidiliib kipiik ni bilee ponn ni ubaa na, aa nan bi bikaasisik ni buyoonn Yesu dan na. ²⁵ Le Yesu aadidiliib biken tuk u, “Ti kan Tidindaan a.”

Le u bui bi, “M yaa kaa kan baah nan kpaa ŋaala ponn ni ipiin pu na aabue, ki di ŋanbik baan ŋibue ngbaan ponn ni, ki di ŋaala baan baah nan saa usikakl kigbalk pu na aabuer

ponn ni kan, maan pak naah len pu na.”

²⁶ Tə, le iwiin iniin jer. Le Yesu aadidiliib nan ki bi kidiik ni. Tomas mu nan bi bi chee. Bi nan lan kidiik a. Le Yesu dan nan sil bikaasisik ni, le ki bui ke, “Ni li kpa nsuudoon man,”

²⁷ le ki bui Tomas, “Di aanjanbik baan ŋaala aabue ponn ni, ki di aanjaal baan nsikakl aabuer mu ponn ni, aan ki gaa mi ki kii, aan ki taa ki beeni.”

²⁸ Tomas nan bui u, “Aa ye Ndinnaan ni Maawumbər la.”

²⁹ Le Yesu bui u, “Saah kan mi na le aa gaa mi ki kii. Uwumbər aanyoor bi binib bi kaa kan mi aan ki gaa mi ki kii na pu.”

Nitaa ŋi pu bi ŋmee kigban kee na

³⁰ Tə, Yesu nan tun lijnjiir aatun ŋiken pam waadidiliib aanimbil ni. Ni məmək mu aa bi kigban kee ni. ³¹ Bi ŋmee nimina ke ni pak ke Yesu le ye Kristo u gaa timi lii na, ki ye Uwumbər Aajapəon. Ni yaa gaa u ki kii kan, u pu le ni ga li kpa liməfal.

21

Yesu aah ki di ubaa mək waadidiliib pu na

¹ Nee aapuwəb le Yesu di ubaa mək waadidiliib nnyusakpem chee, bi yin mu ke Tiberias (ki ki yin mu ke Galilee). Kina le u nan di ubaa mək bi. ² Simonn Piita ni Tomas u bi yin u ke Kijaan na, ni Natanael u nyan ni Kana aatin ki bi Galilee aatin ni na, ni Sebedee aajapətiib bilee na, ni Yesu aadidiliib bilee biken nan bi təb chee. ³ N-yoonn ngbaan le Simonn Piita bui bi, “M cha m ti chur ijan la.”

Le bi bui u, “Ti mu ga dii si.” Le bi buen ti koo bunəb ni, ni di ti woln, baa kan nibaa.

⁴ Nwiin aah laa puu ni na, le Yesu sil nnyun aagbaan. Bididiliib ngbaan aa nan nyi ke Yesu ye. ⁵ Le u baa bi, “Binachipəm, naa kan ijan aa?”

Le bi bui u, “Taa kan.”

⁶ Le u bui bi, “Di kipək ngbaan di mee bunəb aanangii wəb man, le ni ga kan.” Le bi mee ki chuu ijan pam, le kaa ŋmaa yoor.

⁷ Le Yesu aadidiir u Yesu gee u na bui Piita, “Tidindaan ye.” Baah nan bi ban ijan na, bi nan yii njikpatambinn baanja la. Simonn Piita aah n̄un ke Tidindaan ye na, le u yoor waabɔkul ki di peen, le ki lir nnyun ni ki cha u chee. ⁸ Waadidiliib bi gur na nan bi buɔɔb ngbaan ni ki dar kipɔɔk ki gbii ijan na, ki choo nnyun aagbaan. Nnyun aagbaan aa nan daa. Ni naahn n̄isaɔ ikuɔ ilee la. ⁹ Baah ti fuu nnyun aagbaan ki nyan buɔɔb ni na, bi mui nkoon aamii bi, ujan pu mu ni, le boroboro mu bi. ¹⁰ Le Yesu bui bi, “Li joo ni naah chuu ijan i na ngem.”

¹¹ Le Simonn Piita ki koo buɔɔb na ni ki ti gbiln kipɔɔk na, ki joo dar cha n-gbaan. Kipɔɔk ngbaan nan gbii ijan sakpiin. Ijan ngbaan nan ye nkub ni piiɔmu ni itaa. Yaah po wiir kina na, kipɔɔk ngbaan aa nan kar. ¹² Le Yesu bui bi, “Dan nan ji man.” Waadidiir ubaa aa nan kaa u baa u, “Si n̄ma ye?” ba pu? bi nyi ke Tidindaan ye. ¹³ Le Yesu dan nan yoor boroboro ni ijan ki di tii bi.

¹⁴ Yesu aah nan fikr nkun ni ki joo ubaa mɔk waadidiliib na, nimina le nan n̄a taataa.

Yesu aah tuk Piita pu na

¹⁵ Baah jin tijikaar ngbaan doo na, le Yesu baa Simonn Piita, “Simonn, Jɔnn aajapɔɔn, aa gee mi ki jer tiwan nimina aa?”

Le u bui u, “Ndindaan, een, aa nyi ke m gee si.”

Le Yesu bui u, “Kpiin maapihbi,” ¹⁶ le ki ki baa u lelee, “Simonn, Jɔnn aajapɔɔn, aa gee mi ii?”

Le u ki bui u, “Ndindaan, een, aa nyi ke m gee si la.”

Le Yesu bui u, “Li kii maapiih,” ¹⁷ le ki ki baa u taataa, “Simonn, Jɔnn aajapɔɔn, aa gee mi ii?”

Le Simonn Piita aasui bii; ba pu? u nan baa u nfum mutaa mɔk, “Aa gee mi ii?” Le u bui u, “Ndindaan, aa nyi tiwan mɔmɔk. Aa nyi ke m gee si.”

Le Yesu bui u, “Kpiin maapiih. ¹⁸ M tuk si mbamɔn la, saah nan ye unachipɔɔn na, aa nan peeni saawan-peenkaan, ki chaa saah gee nin chee

na. Aa yaa ti por kan, aa ga taln aanjaal, unii ubaa le ga peen si, ki yoor si buen saah kaa gee nin chee na.” ¹⁹ U nan bui Piita kina ke u mɔk u, uma Piita aah ga kpo ki nyun Uwumbɔr pu na. Waah len kina na, le u bui u, “Li dii mi.”

²⁰ Le Piita fenn upuwɔb, ki kan Yesu aah gee waadidiir u na paa ni bi pu. Waadidiir ngbaan ye unii u nan foor duun Yesu, baah nan bi ji tijiir buyoonn na, ki nan baa u ke, “Ndindaan, n̄ma ga kooh si?” na. ²¹ Piita aah kan u paani bipuwɔb na, le u baa Yesu, “Ndindaan, ba ga n̄a uja wee?”

²² Le Yesu bui u, “M yaa gee ke u li bi ki nan saa buyoonn m ga nan gir ni na kan, ti ye saabɔr aa? Li dii mi.”

²³ Nima le Yesu aanib bui ke waadidiir ngbaan aan kpo. Yesu ma aa bui ke waan kpo, u po bui le ke, “M yaa gee ke u li bi ki nan saa buyoonn m ga nan gir ni na kan, ti ye saabɔr aa?”

²⁴ Waadidiir ngbaan le ye unii u tuk binib tibɔr tee, ki n̄mee ti kigbaɔ kee ni na. Ti bee ke waah len pu na gbii.

²⁵ Tiwan pam aabɔɔ le Yesu n̄a, bi mu aa n̄mee ni mɔmɔk. Bi yaa ba n̄mee ni mɔmɔk kan, maa dak ke bi ba ga kan mpaan dulnyaa ni ki bil baah n̄mee tigbann ti na.

Yesu Aakpambalb aah tun LITULN pu na

¹ Njɔ Teofilus, min Luk nan ηmee njan aagban̄ ke m tuk si Yesu aah nan ηa pu na mɔmɔk, ni waah mɔk binib pu na mɔmɔk, n-yoonn mu u nan piin waatun̄ ² ki ti saa n-yoonn mu Uwumbɔr di u buen paacham na. Waah nan bi dulnyaa wee ni na, le u lee waakpambalb. Uwumbɔr Aafuur Nyaan aapɔɔn pu le u nan tuk waakpambalb ngbaan baah ga ηa pu na, le Uwumbɔr nin di u buen paacham. ³ Waah kpo ki fikr nkun ni na, le u di ubaa mɔk bi n-yoonn n-yoonn, le ki ti saa iwiin imonko ilee, ki mɔk bi chain ke u sil kpa limɔfal. Binimbil nan kan u. Le u len bi chee, ki tuk bi Uwumbɔr aanaan aah bi pu na. ⁴ Waah nan laa bi bi chee na, le u bui bi, “Ni taa nya Jerusalem ni. Ni li bi nima, ki ti saa bundaln̄ Nte Uwumbɔr ga tii nimi Waafuur Nyaan, waah nan puu tipuur ti na. Ni nan ηun tipuur ngbaan pu m chee la. ⁵ Mbamɔn, Jɔnn nan muin binib nnyun ni. Naan ki yunn, le m ga di Uwumbɔr Aafuur Nyaan gbiin nimi.”

Uwumbɔr aah di Yesu buen paacham pu na

⁶ Yesu aakpambalb aah kuun u chee na, le bi baa u, “Tidindaan, dandana wee, aa ga nyan timi Israel yaab timi aadim aanaal ni, ki ki giin timi aanaan tii timi ii?”

⁷ Le Yesu tuk bi, “Bundaln̄ Nte Uwumbɔr ga ηa waah ban pu na, aa ye nimi aabɔr. Ti bi u chee la. ⁸ Waafuur Nyaan yaa nan gbiin nimi kan, ni ga li kpa waapɔɔn, ki ga li ye maaseeraadam Jerusalem ponn ni, ni Judea aatim mɔmɔk ni, ni Samaria aatim ni, ni dulnyaa aanaan mɔmɔk ni.” ⁹ Waah len kina na, le Uwumbɔr di u buen paacham, binimbil ni. Le ntaalangbam biin u pu. Baa ki waa u.

¹⁰ Le bi beenin si lik waah cha paacham pu na. Libuul ngbaan ni, le bijab bilee nan sil bi chee,* ki pee ηikekepipiin, ¹¹ ki baa bi, “Galilee aanib, ba pu ni si lik paacham kina? Yesu, u Uwumbɔr nyan u ni chee buen paacham na, u ga gir ni. Ni kan waah buen pu na. Kina, le u ga nan ki gir ni.”

Baah nyan unii ke u len Judas aalelen pu na

¹² N-yoonn ngbaan, Yesu aakpambalb nan bi lijool libaa paab, bi yin li ke Olif aasui aajool. Naa daa Jerusalem. Ni naahn limalgeln̄ la. Le bi nyan nima, ki gir buen Jerusalem. ¹³ Baah ti fuu Jerusalem na, le bi koo baah koo kidiik ki ponn ni na. Kidiik ngbaan nan ye paacham aadiik la. Le Piita, ni Jɔnn, ni Jems, ni Andru, ni Filip, ni Tomas, ni Batolomiu, ni Matiu, ni Jems u ye Alfeus aajapɔɔn na, ni Simonn u nan ban u kuln̄ waatin̄ aadim na, ni Judas u ye Jems aajapɔɔn na, mɔmɔk nan bi kidiik ngbaan ni. ¹⁴ Le bi ni Mari u ye Yesu aana na, ni bipiib bibaa, ni Yesu aanaatiib, mɔmɔk kuuni tɔb chee, ki kpaani kimɔbaan, ki mee Uwumbɔr n-yoonn mɔmɔk.

¹⁵ N-yoonn ngbaan, le binib bi dii Yesu na nan kuun tɔb chee. Bi ga nan li fuu binib nkub ni moninko. Le Piita fii sil bikaasisik ni, ki bui bi, ¹⁶ “Nnaabitiib, n-yaayoonn na, Uwumbɔr Aafuur Nyaan nan cha Ubɔr David len Judas aabɔr. Ni ηmee Uwumbɔr Aagban̄ ponn ni. Naah ηmee pu Uwumbɔr Aagban̄ ponn ni na, see ni ηa kina. Judas le nan mɔk binib Yesu aah bi nin chee na, le bi ti chuu u. ¹⁷ Judas nan ye timi Yesu aakpambalb ponn ni ubaa la. Yesu nan nyan u, ke u tun Uwumbɔr aatun̄ ti chee.”

¹⁸ U ηa tiwan ni kaa ηan na, le ki kan ηimombil, ki daa bukpaab. Le u lir kitiη bukpaab ngbaan ponn ni, ki kpo. Upuul nan puu, le tineer mɔmɔk nyan. ¹⁹ Binib bimɔk bi Jerusalem na

* **1:10** : Bijab bilee ngbaan nan ye Uwumbɔr aatuuntiib la.

nan n̄un waab̄or. Nima pu na, baaliin ponn ni, bi yin bukpaab ngbaan ke Akeldama aakpaab. Naatataa le ye ke “Nsin aakpaab.”

²⁰ “N-yaayoonn na, Ub̄or David nan n̄mee Judas aab̄or, Uwumb̄or aalahn aagban̄ ponn ni ke,

‘Taa cha tiwan nibaa ki li bi waadichal ni.

Taa cha unii ubaa ki li bi li ponn ni.’†

U nan ki n̄mee Judas aab̄or ke,

‘Cha unii uken leŋ waaleleŋ.’ ‡

²¹⁻²² Piita nan ki len ke, “Nima pu na, ni n̄eer ke unii ubaa ki kpee ti pu, ki li ye seeraadaan, ki tuk binib ke Tidindaan Yesu fikr nkun ni. Ti ban unii u nan chuun n̄isachun ti ni Tidindaan Yesu chee, n-yoonn mu J̄onn nan muin Yesu nnyun ni na, ki ti saa bundaln Uwumb̄or nyan Yesu ti chee ki di u buen paacham na.”

²³ Piita aah len kina na, le bi nyan bijab bilee. Bi yin ubaa ke Josef Basabas Justus ki yin uken ke Matias.

²⁴⁻²⁵ Le bi mee Uwumb̄or ke, “Tidindaan, aa nyi binib m̄m̄ok aasui ni aah bi pu na. M̄ok timi unii u aa lee u na bijab bilee ngbaan ponn ni aan u li ye saakpambal ki gaa lituln li Judas nan di cha ki buen nin chee n̄eer u na.” ²⁶ Baah mee Uwumb̄or doo na, le bi di n̄itakpabil tii bi, ke bi lik baah ga lee uja u na. Nimina nan m̄ok bi ke bi ga lee Matias la. Le bi di u kpee Yesu aakpambalb kipiik ni ubaa na pu.

2

Uwumb̄or Aafuur Nyaan aah nan fuu ni pu na

¹ Juu yaab aawinyaan mubaa nan saa. Bi yin mu ke Pentekost daal. Le binib bi dii Yesu na m̄m̄ok bi kidiik kibaa ni. ² Libuul ngbaan ni, le bi n̄un kifuuk nyan ni kitaapaak. Ni nan bi ke libuln p̄p̄oal aah kpa kifuuk pu na, ki nan gbiin lidichal li bi ka li ponn ni na. ³ Le bi kan tiwan nibaa, ni bi ke imiigaal na, ki nan t̄oŋ bi m̄m̄ok aayil paab. ⁴ Le Uwumb̄or Aafuur Nyaan gbiin bi m̄m̄ok. Le bi len iliin yayan,

Uwumb̄or Aafuur Nyaan aah cha bi len pu na.

⁵ N-yoonn ngbaan le Juu yaab nan bi Jerusalem ni. Bi nan ye binib bi pak Uwumb̄or na, ki nyan ni n̄inibol m̄m̄ok ponn ni dulnyaa wee ponn ni.

⁶ Le bi n̄un Yesu aanib len iliin yayan. Le bi kuun ni nima, ki wiir. Le bi m̄m̄ok n̄un bi len baaliin ibaabaa. Le ni muk bi nima chee, ki gar bi pam.

⁷ Le bi bui ke, “Bijab bi len kina na m̄m̄ok ye Galilee aatiŋ aanib la. ⁸ Bi n̄a kinye aan ki len timi aaliin aab̄oŋ kina? Ti n̄un bi len ti m̄m̄ok aaliin ibaabaa la. ⁹ Timi bibaa nyan ni Patia aatiŋ ni, bibaa mu nyan ni Media aatiŋ ni, bibaa mu nyan ni Elam aatiŋ ni, bibaa mu nyan ni Mesopotamia aatiŋ ni, bibaa mu nyan ni Judea aatiŋ ni, bibaa mu nyan ni Kapadosia aatiŋ ni, bibaa mu nyan ni Pontus aatiŋ ni, bibaa mu nyan ni Asia aatiŋ ni, ¹⁰ bibaa mu nyan ni Frijia aatiŋ ni, bibaa mu nyan ni Pamfilia aatiŋ ni, bibaa mu nyan ni Ijipt aatiŋ ni, bibaa mu nyan ni Libia aatiŋ mu bi Sairene aatiŋ chee na, bibaa nan ye Juu yaab, ni Biniyayam bi kpeln bibaa ki dii Juu yaab aasan na, ki nyan ni Rom aatiŋ ni na, ¹¹ bibaa mu nyan ni Krete aatiŋ ni, bibaa mu nyan ni Arabia aatiŋ ni. Ti m̄m̄ok n̄un bi len timi aaliin ki mooni Uwumb̄or aah tun lijn̄jiir aatun pu na.” ¹² Le ni gar bi m̄m̄ok, ki cha bilan n̄mal. Le bi baa t̄ob, “Naatataa ye kinye?”

¹³ Le bibaa mu n̄ani bi mb̄onyun ki bui ke bi nyun ndaan le ki gbii.

¹⁴ Le bibaa mu n̄ani bi mb̄onyun ki bui ke bi nyun ndaan le ki gbii.

Piita aah tuk bi Uwumb̄or aaliin pu na

¹⁴ Le Piita ni Yesu aakpambalb kipiik ni ubaa na fii sil. Le Piita len mp̄oan pu, ki tuk kinipaak ngbaan, “Nnaabitiib, Juu yaab, ni nimi bim̄ok bi Jerusalem ni na, ni li pel mbam̄m, ki n̄un maah ga len pu na. ¹⁵ Ni dak ke binib ngbaan nyun ndaan gbii la. Baa nyun. Dandana, ni ye tikur tiwae kichakpiik ni la. Nima pu na, baa nyun ndaan. ¹⁶ Baah len iliin yayan

† 1:20 : Lik Ilahn 69.25. ‡ 1:20 : Lik Ilahn 109.8.

pu na, ni ye Uwumbər aabənabr Joel aah nan len pu na la. Joel nan len ke Uwumbər len ke:

¹⁷ ‘N-yoonn mu choo na,
m ga di Maafuur Nyaan ɲa binib məmək pu.

Nijapətiib ni nibisatiib ga nabr min Uwumbər aah len pu na.

Nimi aanachipəm ga kan lijnjiir aawan.

Nimi aaninkpiib ga dan tidan.

¹⁸ N-yoonn ngbaan, m ga nan di Maafuur Nyaan ɲa maanaagbiijab ni maanaagbiipiib mu pu,
le bi ga nabr maah len pu na.

¹⁹ M ga ɲa lijnjiir aatun kitaapaak ni, ni kitiɲ pu;
nsin, ni mmii, ni inmanyuu ga li bi;

²⁰ nwiin ga bəlɲ, le unmal mann ke nsin na,
waahr aan Uwumbər aawiin daal nin fuu ni.
Mu ga li ye nwiin sakpiin mu kpa liyimbil na.

²¹ Liyaadaal ngbaan, unii umək mee Uwumbər na le ga ɲmar.’”*

²² Tɔ, Piita ki len ke, “Israel yaab, li pel man. Uwumbər ban ke u mək binib ke uma le tun ni Yesu, u ye Nasaref aatiɲ aanii na. Nima pu le u cha u ɲani lijnjiir aatun, ni lituln li kpa liyimbil na, nimi ponn ni. Nimi nibaa nyi kina. ²³ Uwumbər aageehn pu le bi nan di Yesu ɲa niɲaal ni. Uwumbər nan nyi ke bi ga ɲa kina. Le ni di u ɲa mbiindam aarjaal ni ke bi ti kpa u ndəpuinkoo pu, ki ku u. Nima pu na, nimi le ku u. ²⁴ Uwumbər le fikr u nkun ni ki bii nkun aapəən, kaa cha nkun joo u. ²⁵ Ubər David nan len Yesu aabər ke,
‘M nan kani Tidindaan m chee n-yoonn məmək.

U bi ɲɲangii wəb, ki biin m pu,
ke tiwan nibaa taa muk mi.

²⁶ Nima pu na, m kpa mpopiin, ki len mpopiin aaliin,

²⁷ le ki kpa limakl ke saan cha maawiin bee kitekpiitiɲ ni.

M ye saabo u ye chain na, le saan cha maawon bur.

Nima le m bi dulnyaa wee ni ki kpa nsuudoon.

²⁸ Aa nan mək mi liməfal aasan.
Saah bi m chee pu na, le m kpa mpopiin pam.’”†

²⁹ Le Piita ki len ke, “Nnaabitiib, m ban m tuk nimi tiyaaaja David aabər chain la. U nan kpo, le bi sub u. Din pu na, waakaakul bi do. ³⁰ U nan ye Uwumbər aabənabr ubaa la, ki nyi ke Uwumbər puu tipuur ke u ga ɲa uma David uyaabil ubaa ubər, ke uma David aah ye ubər pu na. ³¹ David nan nyi Uwumbər aah ga ɲa pu na. Nima pu na, u nan len ke Uwumbər ga nan fikr Kristo u gaa timi lii na nkun ni, kaan cha u bee kitekpiitiɲ ni. Waawon aa bur. ³² Uwumbər fikr Yesu nkun ni. Tinimbil kan u, le ti tuk binib. ³³ Uwumbər nyuɲ Yesu, ki di u kaan unangii wəb. U gaa Nfuur Nyaan Ute Uwumbər chee, uma Uwumbər aah nan puu tipuur ti ke u ga tii u na. Naah kan pu na, ni naah ɲun pu dandana wee na, ye Uwumbər Aafuur Nyaan le u di ɲa ti ni. ³⁴ David aa nan buen paacham. U mu nan len ke,

‘Uwumbər bui Ndindaan ke: Kal ɲɲangii wəb,

³⁵ ki ti saa buyoonn m ga nyan saadim məmək na.’”‡

³⁶ Le Piita ki len ke, “Israel yaab məmək, m ban ke ni sil bee ke ni ye Yesu aabər le m len. Nimi le kpa u ndəpuinkoo pu. Uwumbər le mək ke uma Yesu le ye Kristo u gaa timi lii na, ki ye Tidindaan.”

³⁷ Kinipaak ngbaan aah ɲun Piita aah len pu na, le ni muk bi sakpen. Le bi baa Piita ni Yesu aakpambalb biken na, “Tinaabitiib, ti ga ɲa kinye?”

³⁸ Le Piita bui bi, “Ni məmək kpeln nimi aabimbin, ki cha ti muin nimi nnyun ni, Yesu Kristo aayimbil pu. Le Uwumbər ga di cha nimi aatunwanbir pinn nimi, ki tii nimi ipiin i ye Waafuur Nyaan na. ³⁹ Tidindaan

* 2:21 : Lik Joel 2.28-32. † 2:28 : Lik Ilahn 16.8-11. ‡ 2:35 : Lik Ilahn 110.1.

Uwumbər nan puu tipuur ke u ga di Waafuur Nyaan tii nimi, ni nimi aabim, ni binib bi bi ni daa na: u ga tii binib bi u ga yin bi na məmək.”

⁴⁰ Le Piita di tibər ti wiir na tuk bi Yesu aabər, le ki sur bi ki bui bi, “Pəən nibaa man ki ɲmar, ki nya ntafadaan mu ga pii titunwanbirdam ngbaan na ni.” ⁴¹ Le bi muin binib bi gaa Piita aah len pu na nnyun ni. Liyaadaal ngbaan le binib ɲichur ɲitaa ɲmar, ki kpee bi pu. ⁴² Binimbil nan man ke bi bae Yesu aabər, waakpambalb chee. Bi məmək nan kpaan kiməbaan, ki ji təb chee tijikaar, ki kpaani təb chee ki mee Uwumbər.

Yesu aanib aabimbin aah nan bi pu na

⁴³ Uwumbər nan cha Yesu aakpambalb tun lijnjiir aatun pam. Nima pu na, binib məmək nan san Uwumbər. ⁴⁴ Le binib bimək gaa Yesu ki kii na kpaan təb chee, ki di baawan yakr təb. ⁴⁵ Binib nan kooh baah kpa tiwan ni na, ki di ɲimombil ngbaan yakr təb, baah ban pu na. ⁴⁶⁻⁴⁷ Idaa məmək bi nan kuuni Uwumbər Aadichal ni, ki kpaani bido ki ji tijikaar, ki pak Uwumbər, ki kpa mpopiin, ni tibulchinn. Le binib məmək pak bi. Tidindaan nan joo binib bi ɲmar na kpaə waanib pu idaa məmək la.

3

Baah cha uwəb pəək pu na

¹ Daalbaadaal, tikur titaa yoonn, Piita ni Jənn nan buen Uwumbər Aadichal ni. Ni nan ye limeel yoonn la. ² Uja ubaa nan bi nima ki ye uwəb. Baah nan ma u na, u nan ye uwəb la. Bi nan yoor u kaani Uwumbər Aadichal aabisaməb chee idaa məmək. Bi yin mbisaməb ngbaan ke “Mbisaməb Nyaan.” Bi nan joo u kaani nima chee ke u li mee binib bi koo ni Uwumbər Aadichal ni na, ke bi tii u ɲimombil. ³ Le u kan Piita ni Jənn bi koo Uwumbər Aadichal ni. Waah kan bi na, le u mee bi ke bi tii u tiwan. ⁴ Le Piita ni Jənn lik u. Le Piita bui u, “Lik timi.” ⁵ Le u lik bi, ki dak

ke bi ga tii u tiwan la. ⁶ Le Piita bui u, “Maa kpa ɲimombil. M ga tii si maah kpa ni na la. Yesu Kristo u ye Nasaref aatinj aanii na aayimbil pu, m tuk si la, fii chuun.” ⁷ Le Piita chuu unjängii, ki fiin u. Le u fii sil. Libuul ngbaan ni, le utaagben pəək. ⁸ Le u fii yuk, ki sil utaa pu, ki piin ki chuun gonni, le ki dii bi, ki koo Uwumbər Aadichal ni, ki bi chuun, ki yukr, ki pak Uwumbər. ⁹ Le kinipaak məmək kan u bi chuun ki pak Uwumbər. ¹⁰ Le bi bee ke u ye uwanmeer u nan ka Uwumbər Aadichal aabisaməb nyaan chee na. Waah pəək na, le ni gar bi pam.

Piita aah tuk binib Uwumbər Aadichal ni pu na

¹¹ Uja ngbaan aah laa joo Piita ni Jənn na, le binib ngbaan məmək san buen bi chee kikaakpaak kibaa ni, bi yin ki ke “Solomonn aakaakpaak.” Ni nan gar bi pam. ¹² Tə, Piita aah kan bi na, le u baa bi, “Israel yaab, ba pu ni gar nimi? Ba pu ni lik timi kina? Ni dak ke ni ye tibaa aapəən le cha uja wee pəək aa? Ni dak ke ni ye timi aabimbin mu bi chain na pu uu? Ni mu aa ye kina. ¹³ Uwumbər le cha u pəək. Abraham, ni Aisak, ni Jakob Aawumbər, u ye tiyaajatiib Aawumbər na, nyunj Waabo Yesu la. Nimi le nan di Yesu kooh, le ki yii u Pailat chee. Pailat nan ban u di u lii, le naa kii. ¹⁴ Yesu le ye unii u Uwumbər nyan u aan u ye uninyaan na. Le ni yii u, ki bui Pailat ke u di unikur lii. ¹⁵ Ni ku Yesu u tii timi liməfal na. Le Uwumbər fikr u nkun ni. Timi le ye waaseeraadam ke u fikr nkun ni a. ¹⁶ Ni kan uja wee, ki bee u. Yesu aayimbil le kpa mpoən, le ki cha u pəək. Waah ɲa Yesu aayimbil naadii pu na, nima le cha u pəək. U gaa Yesu ki kii, le uma Yesu tii u laafee ninimbil ni.

¹⁷ “Nnaabitiib, m nyi ke ni ni nimi aaninkpiib aah ku Yesu pu na, naa nyi naah tun lituln li na. ¹⁸ N-yaayoonn na, Uwumbər nan cha waabənabtiib məmək len ke Waanii

* **3:18** : Hiibru aaliin ni, bi yin Kristo ke Masiya. Naatataa le ye ke unii u ga gaa binib lii na.

Kristo* ga nan ji falaa. Baah len pu na, le Uwumbər cha ni ɲa kina. ¹⁹ Nima pu na, kpeln nimi aabimbin man, ki dii Uwumbər aasan. Ni yaa ɲa kina kan, Uwumbər ga di cha pinn nimi aatunwanbir, ki tii nimi lifuur, ²⁰ ki ki tun ni Yesu ni chee, aan ni ɲmar. Uma le ye Kristo, u Uwumbər nan puu tipuur ke u ga tii nimi na. ²¹ Uma Yesu le ga li bi Uwumbər do ki ti saa n-yoonn mu Uwumbər ga toor tiwan məmək na. N-yaayoonn na, Uwumbər aabənabtiib bi bi chain na nan len tibər timina. ²² Uwumbər aabənabr Moses nan len ke, ‘Nidin-daan Uwumbər ga tun ni ubənabr ubaa ni chee, ke waah tun ni mi pu na. U mu ga li ye ninaabitiib ponn ni ubaa la. Li keei waah ga len tibər ti na məmək man. ²³ Unii umək kaa kii ubənabr ngbaan aah ga len pu na, Uwumbər ga yakr u, ki nyan ni u waanib ponn ni, ki ku u.’† ²⁴ Uwumbər aabənabtiib bimək nan len tibər na, Samuel ni bibənabr bi mu nan paan ni u pu na, mu nan len tibər timina. ²⁵ Nimi le ye bibənabtiib ngbaan aayaabitiib. Uwumbər nan puu tipuur tii niyaajatiib. Nimi le yeh tipuur ngbaan. Uwumbər nan tuk Abraham ke u ga ɲa tinyoor ɲa ɲinibol ɲimək bi dulnyaa wee ni na pu, uma Abraham aayaabil pu.‡ ²⁶ Nima pu na, Uwumbər nan nyan Waabo, ki nan tun ni u ni chee njan, ke u nan ɲa nimi tinyoor; u cha ni di cha nimi aatunwanbir; tinyoor ngbaan le na.”

4

Juu yaab aaninkpiib aah jin Piita ni Jənn tibər pu na

¹⁻² Piita ni Jənn nan laa beenin len tibər kinipaak ngbaan chee, ki tuk bi ke Yesu fikr nkun ni a, ke waah fikr nkun ni na, binib bi kpo na mu ga nan fikr nkun ni. Le Uwumbər aatotoortiib, ni Uwumbər Aadichal aakikiirb aaninkpel, ni Sajusii yaab mu fuu ni nima, kaa gee Piita ni Jənn aah tuk kinipaak ngbaan pu na, ³ le

ki gee linjuul bi pu, ki chuu bi, ki di ɲa kiyondiik ni. Naah ye kijook na, le bi cha bi bi kiyondiik ni, ki ti woln kitaak. ⁴ Binib bi ɲun Piita ni Jənn aah len pu na, bi ponn ni pam nan gaa Yesu ki kii. Bijab bi gaa u ki kii na ga nan li fuu ɲichur ɲiɲmu.

⁵ Naah woln kitaak na, le Juu yaab aayidam, ni bibəjirb aaninkpiib, ni Uwumbər aakaal aaməməkɓ nan kuun Jerusalem ponn ni. ⁶ Bi ni Uwumbər aatotoorninkpel u bi yin u ke Anas na, ni Kayafas, ni Jənn, ni Aleksanda, ni utotoorninkpel do yaab biken, nan kuun təb chee. ⁷ Le bi cha Piita ni Jənn sil binimbiin ni, le ki baa bi, “Ni ɲa kinye aan ki cha uwəb ngbaan pəək? Ni kpa ba aapəən? Ni di ɲma aayimbil ki tii u laafee?”

⁸ Le Uwumbər Aafuur Nyaan fir Piita pu. Le u bui bi, “Juu yaab aayidam, ni bibəjirb aaninkpiib, ⁹ taah ter uwəb ngbaan na, le ni ji timi tibər din, ki baa timi ke ti ɲa kinye ki cha u pəək. ¹⁰ M ban ke nimi ni Juu yaab biken məmək bee ke Yesu Kristo, u ye Nasaref aatiɲ aanii na, waayimbil aapəən le cha uja wee pəək. Uma Yesu pu, le u kpa laafee mbaməm, ki si ninimbiin ni. Nimi le kpa Yesu ndəpuinkoo pu, le Uwumbər fikr u nkun ni. ¹¹ Yesu aabər ɲmee Uwumbər Aagban ni ke, ‘Litakpal li bidimaab yii li na, lima le ye litakpajal.’* ¹² Uma Yesu pu, le ti ga ɲmar. Uwumbər di Yesu aayimbil tii timi, ke ti ɲmar. Ubaa aa bi dulnyaa wee ni ki ga ɲmaa gaa timi lii, see Yesu baanja. Uma baanja pu, le ti ga ɲmar.”

¹³ Bininkpiib ngbaan nan bee ke Piita ni Jənn aa ye binib bi nyuun na, kaa bae mbaem, le ki kpa lipobil ki len. Baah kpa lipobil pu na, le ni gar bininkpiib ngbaan. Bi bee ke bi nan ye Yesu aajətiib la. ¹⁴ Bi kan uja u Piita ni Jənn cha u pəək na si bi chee. Nima pu na, baa nan ki ɲmaa kpak bi. ¹⁵ Le bi tuk bi ke bi nya kidiik ngbaan ni. Baah nyan kidiik ngbaan ni na,

† 3:23 : Lik Ikaal 18.15, 18, 19. ‡ 3:25 : Lik Mpiin 22.18; 26.4. * 4:11 : Lik Ilahn 118.22.

le bininkpiib ngbaan kpokl tɔb baah ga ŋa pu na, ¹⁶ ki baa tɔb, “Ti ga ŋa bijab ngbaan kinye? Binib bimək bi Jerusalem ni na nyi ke bi tun lijnjiir aatuln li kpa liyimbil na. Taan ŋmaa nee. ¹⁷ Ti mu aa ban ke tibər ngbaan ki moon. Nima pu na, cha ti faan bijab ngbaan aan bi taa ki tuk binib Yesu aabər, ki taa ki pur waayimbil.”

¹⁸ Le bi yin bi ke bi gir koo ni, le ki nan kpaa bi pu ke bi taa ki tuk binib Yesu aabər, ki taa ki pur waayimbil. ¹⁹ Le Piita ni Jənn bui bi, “Ti yaa kii nimi aaməb, bee ti yaa kii Uwumbər aaməb le kan, nilani ŋan Uwumbər chee? Ni dakl ki lik. ²⁰ Ti ga li beenin tuk binib taah kan pu na, ni taah ŋun pu na. Taan ŋmaa yii.” ²¹ Baah len kina na, le bininkpiib ngbaan ki faan bi, le ki di bi lii. Kinipaak ngbaan pu le baa ŋmaa daa bitafal. Kinipaak ngbaan məmək nan bi nyuŋni Uwumbər, lijnjiir aatuln ngbaan pu. ²² Uja u bi cha u pək na nan jer ŋibin imonko ilee aanii. Nima pu le ni gar kinipaak ngbaan məmək.

Yesu aanib aah mee Uwumbər ke u tii bi lipobil pu na

²³ Baah di Piita ni Jənn lii na, le bi gir buen bijətiib chee, ki ti tuk bi Uwumbər aatotoorninkpiib ni Juu yaab aaninkpiib aah tuk bi pu na məmək. ²⁴ Baah ŋun kina na, le bi məmək kpaan kiməbaan, ki mee Uwumbər, ki len ke, “Mpəənsakpiindaan, sin le nan naan paacham, ni kitij, ni nnyusakpem, ni tiwan nimək bi ni məmək ponn ni na. ²⁵ N-yaayoonn na, aa nan cha tiyaaja Ubər David len saabər. U nan ye saatutunn la. Saafuur Nyaan aapəən pu le u nan len ke,

‘Binib bi kaa ye Juu yaab na gee liŋuul fam la.

Ninibol mu dakl ilandak i kaa kpa tinyoor na.

²⁶ Dulnyaa wee ni aabərb gor bibaa, binib aayidam kuun tɔb chee, bi ti jan Uwumbər ni Waanii Kristo kijaak.’†

²⁷ Tɔ, David aah nan len pu na, ni ye mbamən la. Ubər Herod, ni Pontius Pailat, ni Juu yaab, ni binib bi kaa ye Juu yaab na nan kuun kitij kee ponn ni, ke bi nan ku Saatutunn Yesu u ye chain na. Uma le aa nyan ke u gaa timi lii. ²⁸ Bi nan kuun bi ti ŋa saah nan len ke bi ga ŋa pu na. Saapəən, ni saageehn pu, le aa nan siin ke bi ga ŋa kina. ²⁹ Uwumbər, lik baah faani timi nfaan pu na. Ter timi saatutum, ki tii timi lipobil, aan ti di tuk binib saabər. ³⁰ Di saapəən tii bibum laafee. Cha ti tun lijnjiir aatun, ki mək binib ke Saabo Yesu u ye chain na aayimbil kpa mpəən.”

³¹ Baah mee Uwumbər doo na, le baah bi kidiik ki ponn ni na deŋ. Le Uwumbər Aafuur Nyaan gbiin bi məmək. Le bi kan lipobil, le ki tuk binib Uwumbər aabər.

Yesu aanib aah di baawan yakr tɔb pu na

³² Binib bimək nan gaa Yesu ki kii na nan kpaan kiməbaan, ni nlandakbaan. Ubaa aa len ke waawan nibaa le ye uyaan. Le bi məmək yakr baawan məmək, ki di tii tɔb. ³³ Le Yesu aakpambalb kpa mpəən ki jin seeraa ke Tidindaan Yesu sil fikr nkun ni. Le Uwumbər ter bi məmək sakpen. ³⁴⁻³⁵ Binib nan kooh baah kpa tisar ni ŋidichal ŋi na, ki joo ni ŋimombil ŋi bi kan na, ki nan di tii Yesu aakpambalb. Le bi yakr tii bimək aah ban pu na. Ubaa aa ki bi bi ponn ni ki lann nibaa.

³⁶ Uja ubaa nan bi bi ponn ni, bi yin u ke Josef, le Yesu aakpambalb duln u ke Banabas. Naatataa le ye ke, “U səŋni binib aasui na”. U nan ye Liifai yaab aanii ubaa la. Bi nan ma u Saiprus aatiŋ ni la. ³⁷ U nan kpa kisaak, ki kooh, ki di ŋimombil ŋi u kan na, ki nan tii Yesu aakpambalb.

5

Ananias ni upuu Safaira aah ŋa pu na

¹ Uja uken nan bi nima, bi nan yin u ke Ananias, ki yin upuu ke Safaira.

† 4:26 : Lik Ilahn 2.1-2.

U nan kpa kisaak, ki kooh ki, ki kan njimobil, ² ki di ngem nan tii Yesu aakpambalb, ki gur ubaa mu ngem. Upuu mu nan nyi waah na pu na. ³ Le Piita baa u, “Ananias, ba na aa cha kinimbəŋ koo aasui ni, ki cha aa ban ke aa nmann Uwumbər Aafuur Nyaan, ki gur aabaa njimobil ngem?” ⁴ Kisaak ngbaan aah nan bi aa chee na, ki nan ye siyaan la. Saah kooh ki na, njimobil ngbaan mu ye siyee la. Ba na aa dak aasui ni ke aa ga na kina? Saa mən nnyamən ki tuk binib baanja. Uwumbər le aa mən nnyamən tuk u.” ⁵ Ananias aah nən waah len pu na, le u kpo ki lir kitin. Le ijawaan chuu binib bimək nən tibər ngbaan na. ⁶ Le binachipəm nan di likekeln poo u, ki yoor u nyan lipaal, ki ti di sub.

⁷ Ni nan kpee siib, le upuu mu koo ni, kaa nyi tibər ngbaan. ⁸ Le Piita baa u, “Naah kooh kisaak ngbaan na, njimobil ngbaan məmək le na aa?”

Le u kii ke, “Een, nima le na.”

⁹ Le Piita baa u, “Ba na aa ni aachal məmək kpaan kiməbaan ke ni ga tən Uwumbər Aafuur Nyaan? Lik, binachipəm bi sub aachal na fuu ni mbisaməb. Le bi ga yoor aa mu ki nya lipaal.” ¹⁰ Libuul ngbaan ni, le u mu kpo, ki lir kitin, unimbiin ni. Le binachipəm ngbaan koo ni ki kan u kpo a. Le bi yoor u mu, ki ti di sub uchal chee. ¹¹ Le Yesu aanib məmək, ni binib bimək nən tibər ngbaan na san ijawaan sakpen.

Yesu aakpambalb aah tun lijnjiir aatun pu na

¹² Yesu aakpambalb nan tun lijnjiir aatun pam. Lijnjiir aatun ngbaan le mək binib ke Uwumbər bi bi chee. Le binib bimək gaa Yesu ki kii na kuun təb chee, Solomon aakaakpaak ni, Uwumbər Aadichal ni. ¹³ Binib bi kaa gaa Yesu ki kii na aa nan kaar ke bi li kpaani bi chee. Binib məmək mu nan pak bi. ¹⁴ Binib pam nan gaa Tidindaan ki kii, ki kpaen-yoonn məmək, ki kpaani bi chee. Bi nan ye bijab ni bipiib mu, ki wiir.

¹⁵ Yesu aakpambalb aah tun lijnjiir

aatun pu na, le binib yoor bibum paan ikan pu, ni tiwandookaan pu, ki di kaan nsan ni, ki ban ke Piita yaa chuun jer kan, waajunjun pinn jer bi pu, ki cha bi pək. ¹⁶ Le kinipaak mu nyan ni Jerusalem aatingbaan ni, ki joo ni bibum, ni binib bi tiyayaar joo bi na. Le Yesu aakpambalb cha bi məmək pək.

Baah na Yesu aakpambalb falaa pu na

¹⁷ Le Uwumbər aatotoorninkpel, ni binib bimək dii u ki nan ye Sajusii yaab na, nan kpa lipiipoln Yesu aakpambalb pu, ¹⁸ le ki dan nan chuu bi, ki di lan kiyondiik ni. ¹⁹ Kinyeek ngbaan le Uwumbər aatuun dan nan chuu piir kiyondiik aajaalen, le ki nyan bi, ki bui bi, ²⁰ “Li cha ti sil Uwumbər Aadichal ni, ki tuk binib liməfal ngbaan aabər məmək.”

²¹ Le bi kii Uwumbər aatuun ngbaan aaməb. Kichakpinaanyeek ni, le bi koo ni Uwumbər Aadichal ni, ki nan tuk binib liməfal aabər na.

Le Uwumbər aatotoorninkpel, ni binib bi dii u na dan nan yin bibəjirb aaninkpiib, ni Juu yaab aaninkpiib məmək, le ki tun bikikiirb, ke bi buen kiyondiik ni ki ti li joo ni Yesu aakpambalb. ²² Baah ti fuu nima kaa kan bi na, le bi labr ki nan tuk bibəjirb aaninkpiib, ²³ “Ti fuu kiyondiik ni, ki kan ni lak mbaməm. Bikikiirb mu si kii jaalen mam chee. Le ti chuu piir kidiik, kaa kan unii ubaa ni ni.” ²⁴ Uwumbər Aadichal aakikiirb aaninkpel, ni Uwumbər aatotoorninkpiib aah nən kina na, le ni muk bi pam. Baa ki nyi baah ga na pu na. ²⁵ N-yoonn ngbaan le unii ubaa koo ni, ki nan bui bi, “Lik, bijab bi ni di na kiyondiik ni na bi Uwumbər Aadichal ni, ki bi tuk binib Yesu aabər.” ²⁶ Le Uwumbər Aadichal aakikiirb ni baaninkpel buen ti joo ni Yesu aakpambalb ngbaan. Bi nan joo ni bi suuna, kaa chuu bi mpəon; ba pu? bi san ijawaan ke kinipaak na ga mae bi nitakpal.

²⁷ Baah joo ni Yesu aakpambalb kidiik ponn ni na, le bi di bi siin

bibəjirb aaninkpiib aanimbiin ni. Le Uwumbər aatotoorninkpel bui bi, ²⁸ “Ti tuk nimi ke ni taa ki tuk binib Yesu aabər, ki taa ki pur waayimbil. Le ni beenin mooni waabər Jerusalem məmək ni, ki len ke waasin bi tiŋaal ni la.”

²⁹ Le Piita ni Yesu aakpambalb biken na bui bi, “Ni ye ke ti kii Uwumbər aaməb la, naa ye binib aaməb. ³⁰ Nimi le kpa a Yesu ndəpuinkoo pu, ki ku u. Le tiyaajatiib Aawumbər fikr u nkun ni, ³¹ ki nyuŋ u, ki di u kaan uŋangii wəb, u li ye timi Aayidaan u gaal timi lir, ki tii timi Israel yaab nsan ke ti kpeln timi aabimbin na, aan Uwumbər di cha timi aatunwanbir pinn timi. ³² Timi ni Uwumbər Aafuur Nyaan le ye Yesu aaseeraadam ki tuk binib tibər ngbaan. U di Waafuur Nyaan tii binib bi kii waaməb na.”

³³ Bibəjirb aaninkpiib aah ŋun baah len pu na, le bi gee liŋuul sakpen, ki ban bi ku bi. ³⁴ Le bibəjirb aaninkpiib ponn ni ubaa fii sil binimbiin ni. Bi nan yin u ke Gamaliel. U nan ye Farisii yaab aanii ubaa la, ki mu ye Uwumbər aakaal aaməmək b aainkpel, ki kpa liyimbil Juu yaab məmək chee. Le u tuk bi ke bi di Yesu aakpambalb ngbaan nyan lipaal siib. ³⁵ Baah nyan lipaal na, le u bui bi, “Israel yaab, ni li nyi naah ga ŋa bijab ngbaan pu na. ³⁶ N-yaayoonn na, uja ubaa nan bi, bi yin u ke Tudas. U nan yoor ubaa ke uma le ye uninyuun, le bijab ikui inaa nan dii u. Binib nan ku u, le bijab bimək dii u na nan yaa, ki bee fam. ³⁷ Uja umina aayoonn aah jer na, le Galilee aatiŋ aanii ubaa nan yoor ubaa paacham, bi yin u ke Judas. U nan bi buyoonn bi nan chuun kahn binib na. Kinipaak nan dii u. Le bijab ku u mu. Waadidiliib bimək dii u na mu yaa. ³⁸ Nima le m tuk nimi, nyan niŋaal bijab ngbaan aabər ni, ki taa ŋa bi nibaa. Baah kpokl pu na, ni baah tun lituln pu na, yaa ye binibəm aatuln kan, li ga bee yəli. ³⁹ Ni yaa ye Uwumbər aatuln kan, naan ŋmaa nyan bi. Ni yaa jan bi kijaak kan, ni

li nyi man, nibaakan, ni ga kan ke ni jan Uwumbər le kijaak.”

Bi nan kii Gamaliel aah len pu na. ⁴⁰ Le bi yin Yesu aakpambalb ngbaan, ke bi gir koo ni, le ki gbaa bi, ki tuk bi ke bi taa ki tuk binib Yesu aabər daalbaadaal, ki taa ki pur waayimbil, le ki di bi lii. ⁴¹ Le Yesu aakpambalb ngbaan siir bi chee, ki nan kpa mpopiin; ba pu? Uwumbər pak bi ke bi ye binib bi ga ŋmaa ji iniməon Yesu aayimbil pu na. ⁴² Idaa məmək le bi chaa Uwumbər Aadichal ni, ni binib do, ki ti tuk binib Uwumbər aabər ki mooni tibənyaan tee, ke Yesu le ye Kristo u gaa binib lir na.

6

Baah nyan biteterb bilole pu na

¹ Binib nan gaal Yesu ki keei idaa məmək ki kpa e waadidiliib pu. N-yoonn ngbaan le Juu yaab bi len Griik aaliin na ŋulni Juu yaab bi len Juu aaliin na pu, le ki bui ke baah yakr tijikaar idaa məmək na, bi sulni baakpopiib bər. ² Le Yesu aakpambalb kipiik ni bilee na yin Yesu aadidiliib məmək, ki nan bui bi, “Naa ŋan ti li yakr tijikaar ki di cha Uwumbər aaliin. ³ Nnaabitiib, nima pu na, ni nyan ni ponn ni bijab bilole bi gbiin Uwumbər Aafuur Nyaan, ki kpa nlan mbaməm, ki kpa liyimbil na, ki cha bi li ye lituln ngbaan aaninkpiib. ⁴ Tima aanimbil ga li man limeel, ni Uwumbər aabər aamoon pu la.”

⁵ Yesu aakpambalb aah len pu na, le ni piir bi məmək aasui. Le bi nyan uja ubaa, bi yin u ke Stiifen, u gaa Yesu ki kii mbaməm ki gbii Uwumbər Aafuur Nyaan na. Bi nan nyan Filip, ni Prokorus, ni Nikanor, ni Timonn, ni Pamenas, ni Nikolas, u nan ye Antiok aatiŋ aanii na mu. Nikolas a nan ye Juu aanii. U nan kpeln le ki dii Juu yaab aasan. ⁶ Le bi nyan bijab bilole bimina, ki cha bi sil Yesu aakpambalb aanimbiin ni. Le bi mee Uwumbər tii bi, ki di biŋaal paan bi pu.

⁷ Le Uwumbər aabər nan mooni nipepel məmək. Le binib moo gaal Yesu ki keei, ki kpae waadidiliib pu ki wiir, Jerusalem ponn ni. Uwumbər aatotoorb pam mu nan gaa Yesu aabənyaan tee ki kii.

Baah chuu Stiifen mpəən pu na

⁸ Uwumbər nan ter Stiifen mbaməm, ki tii u mpəən sakpen, ki cha u tun lijnjiir aatun Juu yaab aakaasisik ni. ⁹ Le Juu yaab bibaa fii ki kpak u. N-yoonn mubaa, Juu yaab ngbaan nan ye binaagbiib, ki nan gaa bibaa. Bi nyan ni Sairene aatiŋ ni, ni Aleksandria aatiŋ ni, ni Silisia aatiŋ ni, ni Asia aatiŋ ni. Bijab ngbaan le kpak Stiifen kinikpakpak. ¹⁰ Uwumbər Aafuur Nyaan aah tii Stiifen nlan sakpen pu na, baa ŋmaa len ki nyan u. ¹¹ Nima pu le bi tii bijab bibaa ŋimombil ke bi məlŋ inyamən paan u. Le bijab ngbaan len ke bi ŋun u sii Moses ni Uwumbər. ¹² Baah len pu na, le Juu yaab, ni baaninkpiib, ni Uwumbər aakaal aaməmək b gee liŋuul Stiifen pu. Bi dan nan chuu u mpəən, ki di u siin bibəjirb aaninkpiib aanimbiin ni, ¹³ le ki joo ni binib bi ga məlŋ inyamən paan u na. Le bi len ke, “N-yoonn məmək uja wee bii Moses aakaal, ki seei Uwumbər Aadichal. ¹⁴ Ti ŋun u len ke Yesu, u ye Nasaref aatiŋ aanii na, ga gbaa wii Uwumbər Aadichal ngbaan, ki kpeln Moses aah nan tii timi ikaal i məmək na.” ¹⁵ Le bibəjirb aaninkpiib məmək lik Stiifen ki kan ke unimbil wəb wiin chain ke Uwumbər aatuun aanimbil wəb na.

7

Stiifen aah len pu na

¹ Uwumbər aatotoorninkpel nan baa Stiifen, “Baah len pu na, ti gbii ii?” ² Le Stiifen bui ke, “Ntetiib ni nnaabitiib, ni li pel man. Uwumbər u nyuun na nan dan tiyaaja Abraham chee. Waah nan dan u chee na, u nan laa bi Mesopotamia aatiŋ ni, kaa kee buen Harann aatiŋ ni, ke u ti kal

nima. ³ Le Uwumbər bui u, ‘Nya aado yaab aatiŋ ni, ni saanib chee, ki li cha maah ga mək si kitiŋ ki na ponn ni.’*

⁴ Nima pu le u fii Kaldii yaab aatiŋ ni, ki buen Harann aatiŋ ni, ki nan ti bi nima. Waah bi nima na, le ute kpo. Ute aah kpo na, le Uwumbər nyan u nima chee, ki di u dan taah bi kitiŋ ki ponn ni dandana wee na. ⁵ N-yoonn ngbaan, Uwumbər aa nan tii u kitiŋ kibaa do chee na. Waa nan po tii u lisaŋ libaa. U nan puu tipuur tii u ke u ga di kitiŋ kee tii u ni uyaabitiib. N-yoonn mu Uwumbər nan puu tipuur tee tii u na, Abraham aa nan kee kpa ubo. ⁶ Le Uwumbər bui u, ‘Aayaabitiib ga li ye bicham kitiyan ponn ni. Kitiŋ ngbaan aanib ga di bi ŋa binaagbiib, ki ŋa bi bakaa ŋibin ikui inaa. ⁷ Kitiŋ ngbaan aanib aah ga di bi ŋa binaagbiib na, le m ga daa bitafal. N-yoonn ngbaan le aayaabitiib ga nya kitiŋ ngbaan ni, ki dan kitiŋ kee ponn ni, ki nan li dooni mi do chee na.’† ⁸ Le Uwumbər puu tipuur tii Abraham, ki tii u nkaal, ke u ni uyaabitiib məmək gii ŋichakpan, aan ni mək ke bi kii uma Uwumbər aah puu tipuur ti na. Le Abraham ma ubijabo, ki yin u ke Aisak, le ki gii uchakpaln, u nan laa ye iwiin iniin aabo la. Le Aisak ma waabo Jakob. Jakob mu ma japətiib kipiik ni bilee bi ye tiyaajaninkpiib na. Le bi məmək gii ŋichakpan.

⁹ “Le Jakob aajapətiib nan kpa lipi-poln binaal Josef pu, ki di u kooh binib pu, u li ye unaagbiija kitiŋ kibaa ponn ni, bi yin ki ke Ijpt. Le Uwumbər mu nan bi u chee, ¹⁰ ki ter u, ki nyan u waafalaa məmək ponn ni. N-yoonn ngbaan Faro nan ye Ijpt aatiŋ aabər. Le Uwumbər tii Josef nlan, ki cha Faro gee waabər. Le Faro di u ŋa kitiŋ ngbaan aayidaan, ni waachiln aayidaan. ¹¹ N-yoonn ngbaan le nkon lir Ijpt aatiŋ ni, ni Kanaann aatiŋ ni. Binib nan kan falaa sakpen. Tiyaajatiib nan bi Kanaann aatiŋ ni. Baa nan kan ti-

* **7:3** : Lik Mpiin 12.1. † **7:7** : Lik Mpiin 12.7; 15.13-14; 17.8; Nnyam 3.12.

jikaar. ¹² Le bite Jakob ḡun ke tijikaar bi Ijpt aatiḡ ni. Nima pu na, u nan cha ujaḡtiib buen nima chee bi ti daa tijikaar. Le bi buen ti daa, ki gir ni, ki ki buen lelee. ¹³ Baah buen lelee na, le Josef ti di ubaa mək bi, le ki di waamaal mu mək Ubər Faro, ¹⁴ le ki tun bi ute Jakob chee, ke bi ti yin ni u ni waamaal məmək, bi dan u chee Ijpt aatiḡ ni. Bi nan ye binib imonko itaa ni kipiik ni biḡmu la. ¹⁵ Le bi məmək buen u chee Ijpt aatiḡ ni, ki nan bi nima kina ki ti kpo. ¹⁶ Baah kpo na, le bi yoor bi ki di dan Sekem aatiḡ ki bi do chee na ni, ki ti di bi sub. Bi nan sub bi nfal mu Abraham nan di ḡimombil daa Hamor yaab chee na ponn ni la.

¹⁷ “Tɔ, Uwumbər nan puu tipuur tii Abraham. Le n-yoonn mu u ga ḡa waah puu tipuur ti na peen ni. N-yoonn ngbaan le Israel yaab too pər kpee Ijpt aatiḡ ni. ¹⁸ Ni nan yunn pam, le ubər kpaan u kaa nan nyi Josef aabər na jin nnaan Ijpt aatiḡ ni. ¹⁹ Le u nan ḡmanni tiyaajatiib ki ḡani bi bakaa, le ki tuk waanib ke bi di tiyaajatiib aabim mee timoor ni aan bi kpo. ²⁰ N-yoonn ngbaan le bi ma Moses, u nan ye ubo u ḡan sakpen na la. Le bi kpiin u ute do iḡmal itaa. ²¹ Waah ḡa iḡmal itaa aabo na, le bi di u bil timoor ni. Le Faro aabisal ti kan u, ki yoor u, ki kpiin u, ki di u ḡa waabo. ²² Le bi mək u Ijpt yaab aalan aabəḡ aabəḡ. Le u kpaln unii u nyi tibər na, ki tun lituln li kpa liyimbil na.

²³ “Waah ḡa ḡibin imonko ilee aaja na, u nan ban ke u mann unaabitiib Israel yaab. ²⁴ Le u mann bi, ki kan Ijpt aanii ubaa ḡa Israel aanii ubaa bakaa. Le u buen ti ter Israel yaab aanii ngbaan, ki gbaa Ijpt aanii ngbaan teen ki ku u. ²⁵ U nan dakl ke unaabitiib ga bee ke Uwumbər ga cha u nyan bi baadim aajaal ni. Le baa bee. ²⁶ Le ni woln le u ti kan Israel yaab bilee bi jaa. U nan ban ke u par bi, le ki bui bi, ‘Njətiib, ni ye naabitiib

la. Ba ḡa ni ḡani tɔb bakaa?’ ²⁷ Le unii u ḡa uḡeen aatɔ bakaa na nan tur Moses foor bibaa chee, ki bui u, ‘Nma ḡa si timi aayidaan ni ubəjir?’ ²⁸ Aa ban ke aa ku mi ke saah fe ku Ijpt aaja na pu na la aa?’† ²⁹ Waah len kina na, le Moses san nyan Ijpt aatiḡ ni, ki buen Midiann aatiḡ ni, ki nan ti ye uchaan nima. Le upuu ma mbijabim bilee nima.

³⁰ “Nbin imonko ilee aah jer na, le Uwumbər aatuun di ubaa mək Moses. N-yoonn ngbaan le Moses nan bi nteersakpiin ni, lijooll li bi yin li ke Sainai na chee. Uwumbər aatuun ngbaan nan bi mmii ponn ni, busub bu bi ke bu aah gaal mmii le na pu. ³¹ Moses aah kan ni na, le ni gar u pam. Le u foor mal mmii ngbaan u ti lik. Waah foor mal mu na, le u ḡun Uwumbər aaneel len ke, ³² ‘Min le ye aayaajatiib Abraham, ni Aisak, ni Jakob Aawumbər.’ Ijawaan chuu Moses, le uwon gbaa. Waa ki kaa u ki lik.‡ ³³ Le Uwumbər bui u, ‘Saah si nin chee na ye kitiḡ ki bi chain na la. Chuu takl saanaatak ngbaan. ³⁴ M kan maanib Israel yaab aah bi ji falaa sakpen Ijpt aatiḡ yaab aajaal ponn ni pu na, ki ḡun baah wii pu na, le m sunn ni ke m nan gaa bi lii. Li pel, m ga tun si Ijpt aatiḡ ni, aa ti nyan bi nima chee.’*

³⁵ “Tɔ, Moses le ye unii u Israel yaab nan yii u, ki bui u ke, ‘Nma ḡa si timi aayidaan ni ubəjir?’ Uma le Uwumbər nan tun waatuun u chee, busub bu bi ke bu aah gaal mmii le na pu, u ti tuk u ke u buen ti nyan ni waanib tinaagbiir ni, ki li joo ni bi. ³⁶ Uma Moses le nyan bi Ijpt aatiḡ ni, ki tun lijinjiir aatun nima chee, ni Liməkal Aanyusakpem† ni, le ki ti nin tun lijinjiir aatun timoor ni, ḡibin imonko ilee. ³⁷ Uma Moses le tuk Israel yaab,‡ ‘Uwumbər ga tun ni ubənabr ubaa ni chee, ke waah tun ni mi pu na. U mu ga li ye ninaabitiib ponn ni ubaa la.’ ³⁸ Uma Moses, ni

† 7:28 : Lik Nnyam 2.14. § 7:32 : Lik Nnyam 3.6. * 7:34 : Lik Nnyam 3.1-10. † 7:36 : Liməkaal Aanyusakpem—bi ki yin mu ke Nnyusakpem Mamam la. † 7:37 : Lik Ikaal 18.15, 18.

tiyaajatiib, ni Uwumbər aatuun nan bi nteersakpiin ni, Sainai aajool chee, le Uwumbər aatuun len u chee tibər lijool ngbaan paab, ki tuk u limofal aabər ke u nan tuk timi.

³⁹ “Le tiyaajatiib aa gee ke bi kii waaməb. Bi yii u, ki ban ke bi ki labr buen Ijpt aatiŋ ni, ⁴⁰ le ki bui Moses aanaal Aaronn, ‘Maa ŋiwaa tii timi, ti li dii ŋi. Moses u nyan ni timi Ijpt aatiŋ ni na, taa ki nyi waah bi niwəb na.’”[§] ⁴¹ N-yoonn ngbaan le bi di salmaa məə unaabo, le ki toor kitork tii u. Baah məə unaabo ngbaan na, le bi jin njim ki məəni sakpen. ⁴² Le Uwumbər daak bi chee, le ki siir cha bi, le bi dooni ŋiŋmabil ŋi bi kitaapaak na. Uwumbər aabənabr nan ŋmee tibər ngbaan Uwumbər Aagbanj ponn ni, ke Uwumbər len ke,

‘Israel yaab, ni nan kər tiwakor
ki toor kitork ŋibin imonko ilee timoor ni.
Naah toor kitork na, ni toor tii min aa? Aayii.

⁴³ Ni nan yoor liwaal li bi yin li ke Molek na aabool,
ni liwaal Refann* li ye liŋmabil aanan na.

Ni nan məə ŋiwaa ŋimina, ke ni li dooni ŋi.

Nima pu na, m ga di nimi buen tinaagbiir ni,
kitiŋ ki bi Babilonj aatiŋ aapuwəb na ni.”[†]

⁴⁴ “Tə, tiyaajatiib nan joo ngban aabool timoor ni. Uwumbər nan joo ubaa mək bi libool ngbaan ponn ni la. U nan tuk Moses waah ga ŋa pu ki ŋa libool ngbaan na. Le Moses ŋa li Uwumbər aah mək u pu na. ⁴⁵ Tiyaajatiib nan di libool ngbaan tii baabim. Baabim ni baayidaan Josua mu nan yoor libool ngbaan, le ki buen bi ti gaa kitiŋ ki Uwumbər jenn binib nima na. Le libool ngbaan nan bi nima, ki ti saa Ubər David aayoonn. ⁴⁶ Uwumbər nan gee Ubər David. Le David nan

ban ke u maa lidichal tii Uwumbər, u nan ye uyaaja Jakob Aawumbər na. David mu aa nan maa lidichal tii Uwumbər. ⁴⁷ Ujapəən Solomonn le nan maa lidichal tii Uwumbər.

⁴⁸ “Tə, Uwumbər u kaa kpa ŋeen aatə na aa bi binib aah maa ŋidichal ŋi na ponn ni baanja. Uwumbər aabənabr nan len ke Uwumbər len ke,

⁴⁹ ‘Kitaapaak le ye maabərjal,
le kitiŋ ye ntaa aah taa ni pu na:
ni ga maa ba aadichal aaboln ki tii mi?

Ba aapaan ni ga kan tii mi aan m li koo nima?

⁵⁰ Min mbaa le nan naan tiwan nimina məmək.’”[‡]

⁵¹ Tə, Stiifen nan ki len ke, “Nitafal pəə, naa dii Uwumbər aasan nisui ni, kaa pel waaliin. N-yoonn məmək ni ban ni yii Uwumbər Aafuur Nyaan, ke niyaajatiib aah nan yii mu pu na. ⁵² Niyaajatiib nan muk Uwumbər aabənabtiib məmək, le ki ku binib bi tuk bi ke Uwumbər Aatutunyaan ga dan na. U fuu ni, le ni kooh u, ki ku u. ⁵³ Uwumbər nan tun ni waatuuntiib bi nan tii nimi waakaal. Le ni yii, kaa kii nkaal ngbaan.”

Baah mae Stiifen ŋitakpal ki ku u pu na

⁵⁴ Stiifen aah len kina na, le liŋuul chuu binib ngbaan, le bi ŋmə ŋinyin.

⁵⁵ Le Stiifen u Uwumbər Aafuur Nyaan gbii u na, waan lik paacham, le ki kan Uwumbər aah wiin chain pu na, le ki kan Yesu si unangii wəb.

⁵⁶ Le u bui ke, “Lik, m kan kitaapaak chuu piir, ki kan Unibən Aabo na si Uwumbər aanangii wəb.”

⁵⁷ Waah len kina na, le bi teen mpəən pu, ki di biŋaal ŋeeb bitafal, le ki kpaan ber bi ti chuu u, ⁵⁸ ki nyan u kitiŋ ponn ni, ki di buen n-gbaan, ki ti mae u ŋitakpal. Le biseeraadam ngbaan chuu peer baabəkul, ki di bil unachipəən ubaa chee, bi yin u ke Səəl.

⁵⁹ Le bi mae Stiifen ŋitakpal u ti kpo. Baah bi mae u ŋitakpal na, le u mee

§ 7:40 : Lik Nnyam 32.1. * 7:43 : Refann nan ye n-yaayoonn na aawaal li bi nan len ke lima le joo liŋmabil li bi yin li ke Saturin na. Binib bi kaa dii Uwumbər na nan dooni liwaal ngbaan. † 7:43 : Lik Amos 5.25-27. ‡ 7:50 : Lik Aisaya 66.1-2.

Tidindaan ke, “Tidindaan Yesu, gaa maawiin,” ⁶⁰ le ki gbaan utaanjaayil pu, le ki teen mpɔɔn pu, “Tidindaan, taa teen bi baah ŋa bakaa u na.” Waah len kina na, le u kpo.

8

Sɔɔl aah ŋa Yesu aanib falaa pu na

¹ Baah ku u pu na, le Sɔɔl kii. Liyaadaal ngbaan le bi piin ki bi muk Yesu aanib bi bi Jerusalem ni na, ki ŋa bi falaa sakpen. Nima pu na, bi mɔmɔk nan yaa, ki buen Judea ni Samaria aatim mɔmɔk ponn ni. Yesu aakpambalb baanja le nan gur Jerusalem ponn ni, kaa yaa. ² Le bijab bi san Uwumbɔr na sub Stiifen ki wii mpɔɔn pu.

³ Le Sɔɔl pɔɔn ubaa, u ti bii Yesu aanib ki ŋa bi fam. U nan koo ŋidichal ŋidichal ponn ni ki ban bi, ki chuu nyan bijab ni bipiib mpɔɔn, ki ti di ŋa kiyondiik ni.

Filip aah buen Samaria aatiŋ ni pu na

⁴ Tɔ, binib bi dii Yesu na nan yaa koo ntim mɔmɔk ni, le ki tuk binib waabɔnyaan. ⁵ Le Filip buen Samaria aatiŋ ni ki ti tuk binib Kristo u gaa binib lii na aabɔr, ⁶ ki tun lijnjiir aatun. Baah kan lijnjiir aatun ngbaan ki ŋun waah len pu na, le kini-paak pel waabɔr ngbaan mbamɔm. ⁷ U nan nyan tiyayaar binib pam ponn ni, le ti teen mpɔɔn pu, ki nyan biwon ni. Le binib bi aawon faan na, ni biwɔb mu pam kan laafee. ⁸ Nima pu le Samaria aatiŋ aanib nan kpa mpopiin sakpen.

⁹ Le uja ubaa nan bi nima bi nan yin u ke Simonn; u nan ye ubɔɔ la, ki tun lijnjiir aatun ŋi gar Samaria aatiŋ aanib na pam, le ki yoor ubaa ke uma le ye uninyuun. ¹⁰ Le binib mɔmɔk, bigiim ni bipɔɔndam kii tii u, ki len ke u kpa Uwumbɔr aapɔɔn, ki yin u ke Mpɔɔn Sakpiindaan. ¹¹ U nan tun inyɔk aatun ni yunn, ki cha ni gar binib pam. Nima pu na, bi nan kii tii u. ¹² Le Filip dan nan tuk bi Uwumbɔr aanaan aabɔnyaan, ni

Yesu Kristo aabɔnyaan ngbaan. Le bi kii waah len pu na. Baah kii waah len pu na, le u muin bi nnyun ni, bijab ni bipiib mɔk. ¹³ Le Simonn, u ye ubɔɔ ngbaan na, mu kii Filip aah len pu na. Le Filip muin u nnyun ni. Le u dii Filip idaa mɔmɔk, ki kan u tun lijnjiir aatun pam. Le ni gar u ki ti nyan.

¹⁴ Le Yesu aakpambalb bi bi Jerusalem ni na ŋun ke Samaria aatiŋ aanib gaa Uwumbɔr aaliin. Baah ŋun kina na, le bi cha Piita ni Jɔnn buen bi chee. ¹⁵ Le Piita ni Jɔnn ti fuu nima, ki mee Uwumbɔr tii binib bi gaa Uwumbɔr aaliin na, ke u tii bi Waafuur Nyaan. ¹⁶ Waafuur Nyaan aa nan kee sunn ni bi ponn ni ubaa pu. Filip nan muin bi nnyun ni baanja, Tidindaan Yesu aayimbil pu la. ¹⁷ Nima pu na, Piita ni Jɔnn nan mee Uwumbɔr tii bi, le ki di biŋaal paan bi pu. Baah ŋa kina na, le Uwumbɔr Aafuur Nyaan gbiin binib ngbaan.

¹⁸ Le Simonn kan ke Yesu aakpambalb aah di biŋaal paan binib pu na, Uwumbɔr tii binib ngbaan Waafuur Nyaan. Waah kan kina na, le u ban ke u pa bi ŋimombil, ¹⁹ bi tii u mpɔɔn mumina, ke u yaa di uŋaal paan binib pu kan, bi ga kan Uwumbɔr Aafuur Nyaan.

²⁰ Le Piita baa u, “Aa dak ke aa ga ŋmaa di ŋimombil daa Uwumbɔr aapiin aa? Saah dak pu na, naa ŋan. Aa ni saamombil bee fam. ²¹ Aasui aa ŋan Uwumbɔr chee. Aaŋaal aa bi waabɔnyaan ni. ²² Kpeln aapobil, ki di cha saatunwanbir ngbaan, ki mee Uwumbɔr ke u di cha saalandakbir pinn si. ²³ M kan ke aasui to sakpen a. Titunwanbir le joo si.”

²⁴ Le Simonn bui Piita ni Jɔnn, “Mee Uwumbɔr tii mi, aan saah len tibɔr ti na, ti taa pii mi.”

²⁵ Tɔ, Piita ni Jɔnn nan tuk Samaria aatiŋ aanib Tidindaan aabɔr, ki sur bi mbamɔm, le ki nin gir buen Jerusalem. Baah chuun ki cha na, le bi bɔ dii Samaria aatim pam ponn ni, ki tuk binib Yesu aabɔnyaan.

Itiopia aatiŋ aaninkpel aah gaa Yesu ki kii pu na

²⁶ N-yoonn ngbaan le Uwumbər aatuun tuk Filip ke u gor ki dii ŋangii wəb, ki dii timoor ni aasan mu nyan Jerusalem ki cha Gasa aatiŋ ni na. Dandana wee, nsan ngbaan ŋa nsankpok a. ²⁷⁻²⁸ Le Filip fii ki cha. Uja ubaa nan ka itaan aah dar təroku sakpiin u na ponn ni, nsan ni. U nan ye Itiopia aatiŋ aanii la, ki mu ye unii u bi lee nyan ŋikookpimbil na, ki mu ye uninyuun la. Uma le nan lik Itiopia aatiŋ aamombil məmək, ki kpa mpəon sakpen, ki tun lituln tii Itiopia aabərpii, u bi yin u ke Kandake na. Uja ngbaan nan dan Jerusalem u nan doon Uwumbər, ki labr cha, ki laa beenin bi nsan ni. Filip aah kan u na, u nan bi waatəroku sakpiin ponn ni, ki karni kigbaŋ ki Uwumbər aabənbr Aisaya nan ŋmee ki na. ²⁹ Le Uwumbər Aafuur Nyaan tuk Filip ke u li cha təroku ngbaan chee. ³⁰ Le Filip san buen u chee ki ti ŋun u bi karni kigbaŋ ki Uwumbər aabənbr Aisaya nan ŋmee ki na. Le Filip baa u, “Saah bi karni kigbaŋ ki na, aa bee naatataa aa?”

³¹ Le u bui ke, “Unii yaa kaa mək mi kan, m ga ŋa kinye ki bee?” le ki tuk Filip ke u koo ni u chee ki nan kal təroku na ponn ni. ³² Tə, waah bi karni Uwumbər Aagbaŋ ponn ni nin chee na ŋmee ke,

“Bi yaa chuu upiih bi ti kər u kan, waa wii.

Bi yaa chee upihbo aakokor pu kan, u mu aa wii.

U mu bi kina la.

Baah chuu u mpəon pu na,

waa len tibaa ke u nyan ubaa tibər ngbaan ni.

³³ Bi nan di u ŋa bibəjirb chee, ki məlŋ inyaməon paan u,

ki jinn u iniməon.

Bi nan ku u, le unii ubaa aan ŋmaa len uyaabitiib pu.”*

³⁴ Tə, le uja ngbaan baa Filip, “Uwumbər aabənbr aah nan len pu na, u len ŋma aabər? U len ubaa aabər

le aan u len uken aabər la?” ³⁵ Le Filip tuk u ŋŋmeen ngbaan aatataa, ke ni ye Yesu aabər la, le ki tuk u tibənyaan na.

³⁶ Baah bi təroku na ponn ni ki cha na, le bi ti fuu nkpen mubaa ni, le ki kan nnyun də. Le uja ngbaan bui Filip, “Lik, nnyun sə. Aa ga ŋmaa muin mi nnyun ni dandana wee ee?”

[³⁷ Le Filip bui u, “Aa yaa gaa Yesu ki kii mbaməm kan, m ga ŋmaa muin si nnyun ni.”

Le u bui u, “M pak ke Yesu Kristo ye Uwumbər Aajapəon la.”]

³⁸ Le u cha waatəroku sil. Le u ni Filip məmək bilee sunn sil ni kitin, ki koo nnyun ni. Le Filip muin u nnyun ngbaan ni. ³⁹ Le bi nyan ni nnyun ni. Baah nyan ni nnyun ni na, le Uwumbər Aafuur Nyaan yoor Filip, ki di u buen. Uja ngbaan aa ki kan u. Le u ki koo waatəroku ponn ni, ki cha, ki nan kpa mpopiin pam.

⁴⁰ Binib nan kan Filip kitin kibaa ni, bi yin ki ke Asotus. Le u bə dii ntim məmək ni, nima chee, ki tuk binib Yesu aabənyaan, le ki ti fuu Siisarea aatiŋ ni.

9

Səəl aah gaa Yesu ki kii pu na

(Lituln 22.6-16; 26.12-18)

¹⁻² Səəl ma nan beenin kpa linjuul Tidindaan aadidiliib pu, ki ban ke u chuu bi ki ku bi. U nan ban ke u buen Damaskus aatiŋ ni, ki ti ban bi, bijab ni bipiib məmək, ki chuu bi mpəon, ki di tikululn buu bi, ki di gir dan Jerusalem. Le u buen Uwumbər aatotoorninkpel chee, ke u ŋmee kigbaŋ tii u. U yaa ti fuu Damaskus aatiŋ ni kan, u ga di kigbaŋ ngbaan mək mmeen aadir aaninkpiib, ke bi cha u chuu binib bi dii Yesu aasan na.

³ Tə, le u siir ki cha. Waah laa bi nsan ni ki ti peen Damaskus aatiŋ ni na, libuul ngbaan ni le nwiihn nyan ni paacham, ki woln ki mann gonn u. ⁴ Le u lir kitin, ki ŋun nneel len ke, “Səəl, Səəl, ba ŋa aa ŋani mi falaa?”

⁵ Le Səəl baa u, “Ndindaan, ŋmaa ye?”

* 8:33 : Lik Aisaya 53.7-8.

Le u bui u, “Min le ye Yesu, u aa ŋa u falaa na. ⁶Fii sil, ki li cha kitiŋ ngbaan ni. Aa yaa ti fuu kan, bi ga tuk si saah ga ŋa pu na.”

⁷Binib bi nan dii Sɔɔl na si ŋmin, kaa ŋmaa len tibaa. Bi ŋun nneel len, kaa waa unii. ⁸Le Sɔɔl fii sil, ki likr unimbil, kaa ki waa. Le bi chuu uŋaal, ki dar u cha Damaskus aatiŋ ni. ⁹Waa nan waa ki ti saa iwiin itaa, kaa ki ji, kaa ki nyu mu.

¹⁰Le Yesu aadidiir ubaa nan bi Damaskus aatiŋ ni, bi nan yin u ke Ananias. Le Tidindaan len u chee tidan ponn ni, ki bui u, “Ananias.”

Le u bui ke, “Ndindaan, m sɔ.”

¹¹Le Tidindaan bui u, “Fiin, ki li cha nsan mu bi yin mu ke Nsan Mu Tok na ni, ki li cha Judas do, ki li ban uja u bi yin u ke Sɔɔl, aan u ye Tasmus aatiŋ aanii na. U bi mee Uwumbɔr, ¹²le ki dan tidan ki kan uja u bi yin u ke Ananias na koo ni u chee, ki nan di uŋaal paan u pu, ke unimbil ki likr.”

¹³Le Ananias bui ke, “Ndindaan, binib pam tuk mi uja ngbaan aabɔr, ke u ŋani saanib bakaa sakpen Jerusalem ponn ni. ¹⁴U fuu ni do, ki kpa nsan mu Uwumbɔr aato-toorninkpiib tii u ke u chuu saanib mɔmɔk, ki buu bi tikululn na.”

¹⁵Le Tidindaan bui u, “Li cha u chee. M nyan u la, u ti li joo maabɔr tuk bibɔrb, ni Juu yaab, ni binib bi kaa ye Juu yaab na, ki cha bi bee mbɔr. ¹⁶Min mbaa ga mɔk u waah ga ji falaa u mɔmɔk maayimbil pu na.”*

¹⁷Le Ananias fii ki buen Judas do, ki ti koo Sɔɔl chee, ki di uŋaal paan u pu, le ki bui u, “Nna aabo Sɔɔl, Tidindaan le tun ni mi aa chee. Yesu u di ubaa mɔk si, saah bi nsan ponn ni ki choo na, uma le tun ni mi, ke m cha aa ki likr, ki gbiin Uwumbɔr Aafuur Nyaan.” ¹⁸Waah len kina na, libuul ngbaan ni le tiwan ni naahn tjanpɔkr na nyan Sɔɔl aanimbil ni. Le unimbil ki likr, le u fii sil. Le bi muin u nnyun ni. ¹⁹Le u jin tijikaar, ki ki kan mpɔɔn.

Sɔɔl aah moon Uwumbɔr aabɔr Damaskus aatiŋ ni pu na

Sɔɔl nan laa bi Yesu aadidiliib chee iwiin ilee, Damaskus aatiŋ ni. ²⁰Libuul ngbaan ni le u koo mmeen aadir ni, ki ti tuk binib Yesu aabɔr, ke u ye Uwumbɔr Aajapɔɔn la.

²¹Le ni gar binib bimɔk ŋun waah len pu na. Le bi baa tɔb, “Naa ye uja ngbaan le nan ŋa Yesu aanib falaa Jerusalem ponn ni ii? U dan do, ke u nan chuu bi, ki di tikululn buu bi, ki di bi buen Jerusalem, ki ti di bi ŋa Uwumbɔr aatotoorninkpiib aarjaal ni.”

²²Sɔɔl nan moo kani mpɔɔn u di tuk binib Yesu aabɔr, le ki len ki nyan Juu yaab bi bi Damaskus aatiŋ ni na, ki mɔk bi ke Yesu sil ye Kristo u gaa binib lii na.

²³Ni nan ŋa iwiin ilee, le Juu yaab kuun tɔb, ki kpokl baah ga ŋa pu ki ku Sɔɔl na. ²⁴Idaa mɔmɔk, kinyeek ni nwiin pu, le bi ka kii kitiŋ ngbaan aagoln aabisamɔb chee, ke Sɔɔl yaa nan nyan ni kan, bi chuu u ki ti ku u. Le Sɔɔl ŋun baah kpokl pu na. ²⁵Kitiŋ ngbaan aagoln nan kpa takolu mam. Le Sɔɔl aadidiliib yoor u ŋa kibɔkuuk sakpen ponn ni, ki di u dii takolu nyan.

Baah nan muk Sɔɔl Jerusalem ni pu na

²⁶Le Sɔɔl buen Jerusalem. Waah ti fuu nima na, le u ban u kpaan Yesu aadidiliib chee. Le bi san u ijawaan, kaa pak ke u ye Yesu aadidiir ubaa.

²⁷Le Banabas dan nan di u buen Yesu aakpambalb chee, ki ti tuk bi ke Sɔɔl nan kan Tidindaan nsan ni, ke Tidindaan nan len u chee, ke Sɔɔl nan kpa lipobil ki di Yesu aabɔr tuk binib bi bi Damaskus aatiŋ ni na.

²⁸Banabas aah tuk bi kina na, le bi cha Sɔɔl kpaan bi chee. Le u dii bi baah cha nin chee na Jerusalem ponn ni, ki kpa lipobil u tuk binib Tidindaan aabɔr. ²⁹N-yoonn, n-yoonn le u ni Juu yaab bi len Griik aaliin na kpak tɔb kinikpakpak, le bi ban bi ku u. ³⁰Le Yesu aanib ŋun ke bi ban bi ku u. Baah ŋun kina na, le bi yoor u buen Siisarea aatiŋ ni, ki cha u kun Tasmus aatiŋ ni.

* 9:16 : Lik Kolose Yaab 1.24.

³¹ Nima pu na, Yesu aanib bi nan bi Judea aatim ni, ni Galilee aatim ni, ni Samaria aatim ni na nan gaa bibaa. Unii ubaa aa ki muk bi. Le bi moo bae Tidindaan aaliin n-yoonn məmək, ki pak u. Le Uwumbər Aafuur Nyaan ter bi, ki cha binib moo kpee bi pu.

Piita aah tun lijnjiir aatun pu na

³² Tə, Piita nan bə dii ntim məmək ponn ni nima chee. U nan buen Lida aatiŋ mu ni, ki mann Uwumbər aanib bi bi nima na. ³³ Waah bi nima na, le u kan uja ubaa, bi yin u ke Eneas, u nan ye uja u aawon faan na la. Nibin ŋiniin u po də kidiik ni la, kaa ŋmaa fii. ³⁴ Le Piita bui u, “Eneas, Yesu Kristo tii si laafee dandana wee. Fii sil, ki kpab saawandookaan.” Libuul ngbaan ni, le u kpaan fii sil. ³⁵ Le binib bimək bi Lida aatiŋ ni, ni Saronn aatiŋ ni na kan u, ki kpeln baabimbin, ki dii Tidindaan aasan.

³⁶ Kitiŋ kibaa mu bi, ki bi gbək nima chee, bi yin ki ke Jəpa. Upii u dii Yesu aasan na nan bi nima, bi yin u ke Tabita. Griik aaliin ponn ni, bi yin u ke Dokas. Waayimbil aatataa le ye ke upeeyun. U nan ye litunyaandaan la. ³⁷ N-yoonn ngbaan le u buŋ, ki kpo. Le bi fu linikpol ngbaan nnyun, ki di u ti bil paacham aadiik ni. ³⁸ Jəpa aatiŋ, ni Lida aatiŋ aa daa təb. Le Yesu aadidiliib bi bi Jəpa aatiŋ ni na ŋun ke Piita bi Lida aatiŋ ni. Le bi tun bijab bilee, ke bi ti yin ni Piita, ke u pəən ubaa ki dan mala. ³⁹ Le Piita fii dii bi. Waah ti fuu ni nima na, le bi di u buen paacham aadiik ngbaan ni. Le bikpopiib kuun nima, ki si Piita chee, ki wii, le ki mək u ŋibəkul ŋi Dokas nan ŋa tii bi, waah nan bi na. ⁴⁰ Le Piita jenn nyan bi məmək kidiik ngbaan ni, le ki gbaan utaaŋaayil pu, ki mee Uwumbər, le ki lik linikpol ngbaan ki len ke, “Tabita, fii sil.” Le u likr unimbil. Waah kan Piita na, le u fii kal. ⁴¹ Le Piita chuu ŋjaal, ki ter u, u fii sil, le ki yin Uwumbər aanib ni bikpopiib ngbaan, ki di u mək bi, ke u

fikr a. ⁴² Le binib bimək bi Jəpa aatiŋ ni na ŋun tibər ngbaan. Nima pu na, binib pam nan gaa Tidindaan ki kii. ⁴³ Piita nan bi Jəpa aatiŋ ni, ki yunn. U nan koo uja u bi yin u ke Simonn, aan u ye ugbanjab na do la.

10

Uninkpel Konelius aah yin Piita pu na

¹ Tə, uja ubaa nan bi Siisarea aatiŋ ni, bi nan yin u ke Konelius. U nan ye butəb aajab nkub aaninkpel la. Bi yin butəb aajab ngbaan ke “Itali aatiŋ aajab.” ² Konelius nan ye uninyaan la. U ni waachiln ni aanib məmək pak Uwumbər. U nan ŋani Juu yaab aagiim tiŋann sakpen, ki mee Uwumbər idaa məmək la. ³ Le ki-jook wəb, tikur titaa aayoonn, u daŋ tidaŋ ki kan Uwumbər aatuun koo ni u chee ki nan bui ke, “Konelius.”

⁴ Waah kan Uwumbər aatuun ngbaan na, le u san ijawaan, ki baa u, “Maaninkpel, aa ban ba?”

Le Uwumbər aatuun ngbaan bui u, “Uwumbər ŋun saameen, ki nyi saah ter bigiim pu na, ki teer aa bər. ⁵ U ban ke aa cha bijab bibaa buen Jəpa aatiŋ ni, ki ti yin ni uja ubaa, bi yin u ke Simonn Piita. ⁶ U koo ugbanjab ubaa aadichal ni, bi yin u ke Simonn. Waadichal bi nnyusakpem na aagbaan.” ⁷ Le Uwumbər aatuun ngbaan ki gir buen. Waah buen na, le Konelius yin waatutum ponn ni bilee, ni butəb aaja u ye uninyaan ki bi u chee idaa məmək ki tun lituln tii u na. ⁸ Konelius nan tuk bi waah kan pu na məmək, le ki tun bi, ke bi buen Jəpa aatiŋ ni.

⁹ Naah woln kitaak na, le bi bi nsan ni, ki peen Jəpa aatiŋ ni. Nwiin kaa-sisik ni, le Piita jon kidiik paab* u ti mee Uwumbər. ¹⁰ Le nkon chuu u, le u ban u ji tijikaar. Baah bi mən bisaa ke bi tii u na, ¹¹ le u daŋ tidaŋ ki kan kitaapaak chuu piir, ki kan tiwan nibaa sunn ni kitiŋ. Ni nan naahn likekeln ki pee. Le bi joo ikekefeen

* **10:9** : Bi yaa maa kidiik kan, baa di timoor pinn ki, kaa maa lidikokoln. Bi nan di idə paan puln tidir paab, le ki di titan pər biin. Bi nan maa ŋibimbin le ki taa joi kidiik aapaacham.

inaa pu, ki sunn ni kitiŋ. ¹² Ipeel, ni iwaa, ni tiwan nimək baar kitiŋ na, ni inyoon məmək aabəŋ nan bi likekeln ngbaan pu. ¹³ Le nneel len ke, “Piita, fii, ki ku ki ŋmə.”

¹⁴ Le Piita bui ke, “Ndindaan, aayii. Maa kee ŋman tiwan ni kə ke nee na.”

¹⁵ Le nneel ngbaan ki len ke, “Uwumbər yaa len ke aa ga ŋmaa ji tiwan ni na kan, aa taa bui ke ni kə.”

¹⁶ Le ni ŋa kina nfum mutaa. Le tiwan ngbaan gir buen paacham.

¹⁷ Le Piita dakl lik ke u bee lijinjiir aawan ngbaan aatataa. Ni nan ŋa u ilandak. N-yoonn ngbaan binib bi nyan ni Konelius do na baa binib, ki bee Simonn do, ki si mbisaməb chee, ¹⁸ le ki teen ke, “Simonn Piita bi do oo?”

¹⁹ Le Piita laa beenin bi kidiik paab, ki bi dak lijinjiir aawan ngbaan aatataa. Le Uwumbər Aafuur Nyaan bui u, “Lik, bijab bitaa fuu ni do, ki ban si. Min le tun ni bi. ²⁰ Fii ki sunn ni, ki dii bi, ki taa joo beeni.”

²¹ Le Piita sunn ni kitiŋ, ki bui bijab ngbaan, “Min le ye unii u ni ban na. Ni chuun kinye?”

²² Le bi bui u, “Konelius, u ye butəb aajab nkub aaninkpel na le tun ni timi. U ye unibamənn u pak Uwumbər na. Juu yaab məmək pak u sakpen. Le Uwumbər aatuun mubaa tuk u ke u yin si, ke aa dan udo, u nan pel saah ga len pu na.” ²³ Le Piita bui bi ke bi koo ni, le ki chann bi tichann. Le bi doon udo.

Naah woln kitaak na, le u gor ki dii bi. Le Yesu aanib bi nan bi Jəpa aatiŋ ni na bibaa mu dii u. ²⁴ Ki woln kitaak, le bi fuu Siisarea aatiŋ ni. Le Konelius nan yin waamaal, ni ujtiiib dan udo, ki nan ka kii Piita. Le Piita ti fuu ki koo bi chee. ²⁵ Waah koo ni na, le Konelius dan nan gbaan unimbiin ni, ki doon u. ²⁶ Le Piita fiin u, ki bui u, “Fii sil. M po ye unibən la.” ²⁷ Piita nan beenin bi len u chee le ki ti koo kidiik ni, ki kan binib pam kuun nima chee. ²⁸ Le Piita bui bi, “Ni nyi ke timi Juu yaab aakaal aa kii ke ti mann binib bi kaa ye Juu yaab na, kaa kii ke ti kpaan bi chee. Le Uwumbər mu

mək mi ke m taa li dak ke unii ubaa kə. ²⁹ Nima pu na, naah yin mi pu na, le m dan, kaa yii. Ni yin mi ba pu?”

³⁰ Le Konelius bui u, “Daanab na, tikur titaa kijook wəb, kinakokoona, le m nan bi maadiik ni, ki bi mee Uwumbər. Maah bi mee Uwumbər na, le m kan uja u pee likekeln li wiin chain na si nnimbiin ni ³¹ ki bui ke, ‘Konelius, Uwumbər ŋun saameel, ki teer saah ter bigiim pu na. ³² U ban ke aa cha binib buen Jəpa aatiŋ ni, bi ti yin ni uja u bi nima aan bi yin u ke Simonn Piita na, ke u koo ugbanjab ubaa do, bi yin u ke Simonn na. Waadichal bi nnyusakpem na aagbaan.’ ³³ Waah tuk mi kina na, libuul ngbaan ni le m tun binib bi ti yin si. Saah dan pu na, ni ŋan. Dandana wee, ti məmək bi do, Uwumbər aanimbiin ni. Ti ban ti ŋun tibər ti Tidindaan tuk si ke aa tuk timi na.”

Piita aah tuk Konelius mam Uwumbər aabər pu na

³⁴ Le Piita bui bi, “M bee ke ni ye mbamən ke Uwumbər aa pak ubaa ki jer uken. U po pak ti məmək la.

³⁵ Njinibol məmək ponn ni, unii yaa bi, ki pak Uwumbər ki tun lituln li ŋan na kan, u piir Uwumbər aasui.

³⁶ Ni nyi ke Uwumbər tuk Israel yaab tibənyaan. Tibənyaan tee le ye ke Uwumbər ga tii bi nsuudoon Yesu Kristo pu. Uma le ye ti məmək Aadinnaan. ³⁷ Jənn nan tuk binib ke bi yaa kpeln baabimbin kan, u ga muin bi nnyun ni. N-yoonn ngbaan aah jer na, le Yesu u ye Nasaref aatiŋ aanii na piin ki bi tun waatuln Galilee aatim ni, ki bə dii Judea aatim məmək ni. ³⁸ Ni nyi waabər. Uwumbər nan nyan u, ki di Waafuur Nyaan gbiin u ki tii u mpəən, ki nan bi u chee. Uwumbər aah bi u chee na, le u buen ŋipepel məmək, ki tun lituln li ŋan na, ki cha binib bimək nan bi kinimbəŋ aanaal ni na pək. ³⁹ Ti kan waah ŋani tiwan nimək Jerusalem ni Juu yaab aatim məmək ponn ni na. Le bi kpaan u ndəpuinkoo pu, ki ku u. ⁴⁰ Iwiin itaa daal, le Uwumbər fikr u nkun ni, ki cha binib kan u. ⁴¹ Naa ye binib

məmək le kan u. Uwumbər nyan timi le ke ti kan u, ki li ye waaseeraadam. Waah fikr nkun ni na, ti ni u kpaan jin tijikaar, ki kpaan ki nyu nnyun. ⁴²U tuk timi ke ti buen n̄ipepel məmək, ki ti tuk binib waabər, ki ji seeraa ke Uwumbər nyan u, u ti ji binifuub ni bitekpiib tibər. ⁴³N-yaayoonn na, Uwumbər aabənabtiib məmək nan len Yesu aabər, ke unii umək gaa u ki kii na, Uwumbər ga di cha pinn u, uma Yesu aayimbil pu.”

⁴⁴Tɔ, Piita aah laa bi len kina na, le Uwumbər Aafuur Nyaan sunn ni ki nan gbiin binib bimək n̄un waah len pu na. ⁴⁵Yesu aanib bi nyan Jopa ki dii Piita na nan ye Juu yaab, le ni gar bi pam, ba pu? Uwumbər di Waafuur Nyaan tii binib bi kaa ye Juu yaab na mu, ⁴⁶le bi n̄un bi len iliin yayan ki nyun̄ni Uwumbər. ⁴⁷Tɔ, Piita bui ke, “Uwumbər di Waafuur Nyaan tii binib bimina, ke waah tii timi pu na. Ubaa ga n̄maa len ke ti taa muin bi nnyun ni ii?” ⁴⁸Waah len kina na, le u bui bi ke bi muin bi nnyun ni, Yesu Kristo aayimbil pu. Tɔ, Konelius mam nan gan̄ Piita ke u n̄a bi chee iwiin ilee.

11

Piita aah tuk Yesu aanib tibər ngbaan pu na

¹Yesu aakpambalb ni Judea aatin̄ aanib bi nan gaa Yesu ki kii na, nan n̄un ke binib bi kaa ye Juu yaab na mu gaa Uwumbər aabər. ²Le Juu yaab bibaa len ke binib bi kaa ye Juu yaab na yaa gaa Uwumbər aabər kan, ni n̄an ke bi gii n̄ichakpan. Le Piita ki gir buen Jerusalem. Waah ti fuu nima na, le Juu yaab ngbaan kpak u kinikpakpak, ³ke ba n̄a u mann binib bi kaa ye Juu yaab na, ki jin bi chee tijiir, Juu yaab aah kɔ pu na.

⁴Le Piita n̄eer tibər məmək aah piin ki ti saa pu na, ki tuk bi:

⁵“M nan bi Jopa aatin̄ ni, ki bi mee Uwumbər, le ni n̄a mi ke tidan̄ pu na, le m kan tiwan nibaa nyan ni paacham. Ni naahn likekeln, ki pee. Le bi joo ikekefeen inaa pu, ki sunn ni

kitin̄ m chee. ⁶Le m lik ni mbaməm, ki kan tiwakor, ni ipeel, ni iwaa, ni tiwan nimək baar kitin̄ na, ni inyoon, ni pu. ⁷Le m n̄un nneel len ke, ‘Piita, fii, ki ku ki n̄mɔ.’ ⁸Le m len ke, ‘Ndinnaan, aayii. Maa kee n̄man tiwan ni kɔ ke nee na.’ ⁹Le nneel ngbaan ki len paacham ke, ‘Uwumbər yaa len ke aa ga n̄maa ji tiwan ni na kan, aa taa bui ke ni kɔ.’ ¹⁰Le ni n̄a kina nfum mutaa. Le tiwan ngbaan ki gir buen paacham. ¹¹Libuul ngbaan ni le bijab bitaa fuu ni maah bi lidichal li ni na aabisaməb chee. Bi nan nyan ni Siisarea aatin̄ ni la. Konelius le tun ni bi, ke bi nan yin mi. ¹²Le Uwumbər Aafuur Nyaan bui mi, ‘Dii bi, ki taa joo beeni.’ Le m dii bi. Le Yesu aanib biloob bimina mu dii mi, le ti buen Siisarea aatin̄ ni, ki ti fuu ki koo Konelius do. ¹³Le Konelius tuk timi ke u nan kan Uwumbər aatuun si udo ki tuk u ke u cha binib buen Jopa aatin̄ ni, ki ti yin uja ubaa, bi yin u ke Simonn Piita, ¹⁴u ga tuk u tibər ti ga cha u ni waachiln ponn ni aanib məmək n̄mar na. ¹⁵Le m piin ki bi tuk bi Yesu aabər. Maah laa bi tuk bi na, le Uwumbər Aafuur Nyaan sunn ni bi pu, ke mu aah nan sunn ni ti pu njan pu na. ¹⁶Le m teer ke Tidinaan nan tuk timi ke, ‘Jonn nan muin binib nnyun ni. Mma ga gbiin nimi Uwumbər Aafuur Nyaan.’ ¹⁷Tɔ, Uwumbər di Waafuur Nyaan tii timi bi gaa Tidinaan Yesu Kristo ki kii na, le ki tii binib bi kaa ye Juu yaab na mu, ke waah tii timi pu na. M mu ye n̄ma ki ga n̄maa yii Uwumbər?”

¹⁸Juu yaab ngbaan aah n̄un Piita aah len pu na, le baa ki kpak u. Bi nan nyun̄ Uwumbər, le ki bui ke, “Kina pu na, Uwumbər cha binib bi kaa ye Juu yaab na mu kpeln baabimbin ki kan liməfal.”

Binib aah gaa Yesu ki kii Antiok aatin̄ ni pu na

¹⁹Tɔ, binib bi ku Stiifen na nan muk Yesu aanib ki n̄ani bi falaa. Le bi yaa, ki buen ntim məmək ni, ki ti saa Fonisia aatin̄ ni, ni Saiprus aatin̄ ni, ni Antiok aatin̄ ni, ki joo Yesu

aabər tuk Juu yaab baanja. ²⁰ Le Yesu aanib bibaa, bi nyan ni Saiprus aatin ni, ni Sairene aatin ni na mu buen Antiok aatin ni, ki ti tuk binib bi kaa ye Juu yaab na mu Tidindaan Yesu aabɔnyaan. ²¹ Tidindaan aapɔɔn nan bi bi chee, le binib pam gaa Tidindaan ki kii, ki kpeln baabimbin, ki dii waasan.

²² Yesu aanib bi nan bi Jerusalem na nɔn bi pu. Nima pu le bi tun Banabas ke u buen Antiok aatin ni. ²³⁻²⁴ U nan ye unibamɔn, ki gaa Yesu ki kii mbamɔm, ki gbii Uwumbər Aafuur Nyaan. Le u di ti fuu nima. Waah ti fuu nima, ki kan Uwumbər aah san binib ngbaan kinimbaak pu pu na, le ni nɔ u mpopiin. Le u sur bi mɔmɔk ke bi cha binibil li man bi dii Tidindaan aasan mbamɔm. Le binib pam gaa Tidindaan ki kii ki kpee waanib pu.

²⁵ Le Banabas buen Tasmus aatin ni, u ti ban Sɔɔl, ²⁶ le ki ti kan u, ki di u dan Antiok aatin ni. Libimɔln le Banabas, ni Sɔɔl, ni Yesu aanib nan kuuni nima chee; le bi tuk binib pam Uwumbər aabər, Antiok aatin ni, le bi naan Yesu aadidiliib liyimbil lee, ke Kristo Yaab.

²⁷ N-yoonn ngbaan le Uwumbər aabɔnabtiib bibaa nyan ni Jerusalem, ki dan Antiok aatin ni. ²⁸ Bi yin ubaa ke Agabus. Le Uwumbər Aafuur Nyaan cha u len ke nkon sakpem ga lir dulnyaa wee ponn ni. Ubər kpaan Klɔdius aayoonn le mu nan lir. ²⁹ Agabus aah len kina na, le Yesu aadidiliib len ke bi mɔmɔk ga tii nɔmombil, baah ga nmaa tii pu na, ki di tii Yesu aanib bi bi Judea aatin ni na. ³⁰ Le bi mɔmɔk tii kina. Le Banabas ni Sɔɔl di nɔmombil ngbaan buen Judea, ti di tii Yesu aanib aaninkpiib.

12

Ubər Herod aah nɔ Yesu aanib falaa pu na

¹ N-yoonn ngbaan le Ubər Herod piin ki bi nani Yesu aanib bibaa falaa. ² U cha binib di kijaak aajuk ku Jems

u ye Jɔnn aakpel na. ³ Waah nɔ kina na, le ni piir Juu yaab aasui. Nima pu le u cha binib chuu Piita mu. Ni nan ye n-yoonn mu Juu yaab ji Lakr-jer aajim* ki nɔmɔ boroboro u kaa kpa nnyɔk na. ⁴ Baah chuu Piita na, le bi di u nɔ kiyondiik ni. Le butɔb aajab kipiik ni biloob si kii u. Binaa yaa kiir ki ti saa tikur titaa kan, le binaa mu nan gaa. Ubər Herod nan len ke Lakr-jer aajim ngbaan yoonn yaa jer kan, u ga nyan Piita kiyondiik ni, ki di u siin Juu yaab aanimbiin ni, ki ji u tibər. ⁵ Piita aah laa bi kiyondiik ni na, le Yesu aanib mu nan bi mee Uwumbər linimaln, ki tii u.

Uwumbər aatuun aah nyan Piita kiyondiik ni pu na

⁶ Kinyeek ngbaan yaa woln kan, Ubər Herod ga nyan Piita ki ji u tibər. Le Piita dɔ geen bikikiirb bilee aakaasisik ni. Bi nan di tikululn buu unɔal mɔmɔk ilee, ki di tibaa gbin dar ukikiir wee, ki di tiken gbin dar uken. Le bikikiirb biken si kii mbisamɔb chee. ⁷ Kinyeek ngbaan, le Tidindaan aatuun dan ki nan sil u chee. Le nwiin woln kidiik ponn ni. Le u gbaa finn Piita, ki bui u ke, “Fii sil mala mala.” Waah len kina na, le tikululn ngbaan chuu leer lir. ⁸ Le Tidindaan aatuun ngbaan bui u, “Di saagbapapaln buu aachan, ki di saanaatak tan.” Le Piita nɔ kina. Le u ki bui u, “Di saakekeln peen, ki dii mi.” ⁹ Le Piita dii u ki buen, ki dak ke ni ye tidan la. Waa dak ke ni sil ye ibamɔn. ¹⁰ Baah cha na, le bi jer ukikiir ubaa, ki ki foor, le ki ki jer uken, ki ti fuu tikur aajaalen u lek lipaal aabisamɔb na. Le jaalen ngbaan piir ubaa pu. Le bi nyan, ki bɔ dii nsan mubaa. Libuul ngbaan ni le Tidindaan aatuun ngbaan buen, ki cha Piita.

¹¹ Le Piita aanimbiil woln. Le u len ke, “M bee ke ni sil nɔ kina. Tidindaan tun ni waatuun ke u nan nyan mi Ubər Herod anɔal ni, ki nyan mi Juu yaab aah ban bi nɔ mi pu na ni.”

* **12:3** : Israel yaab nan ji Lakr-jer aajim ke bi teer buyoonn Uwumbər nan nyan bi tinaagbiir ni, Ijipt aatin ni na. Lik Nnyam 12.1-27.

¹² Tɔ, Piita nan bee waabɔr aah bi pu na, le ki buen Mari, u ye Jɔnn Mak aana na do. Kinipaak nan bi nima, ki bi mee Uwumbɔr. ¹³ Le Piita kpaar lipaal aajaalen. Le ututunn u ye upii aan bi yin u ke Roda na, dan nan lik udaan u kpaar jaalen na, ¹⁴ le ki bee Piita aaneel. Le ni ɲa u mpopiin sakpen. Le u gir buen biken chee, kaa piir jaalen, ki ti tuk bi ke Piita si lipaal. ¹⁵ Le bi tuk u ke u waar la. Le u beenin len ke ni ye mbamɔn. Le bi bui u ke ni ga li ye Piita aawiin la.

¹⁶ Le Piita beenin si kpaar jaalen. Le bi piir jaalen, ki kan u. Baah kan u na, le ni gar bi sakpen. ¹⁷ Le Piita yoor uɲaal ki nyii bi pu, ke bi ɲmin, le ki tuk bi Tidindaan aah ɲa pu ki nyan u kiyondiik ni na, ki bui bi ke bi tuk Jems ni Yesu aanib biken. Piita aah len kina na, le u siir buen nibaa chee.

¹⁸ Kitaak aah woln na, le bikikiirb ngbaan aapobil yuk. Le bi baa tɔb budabu ɲa Piita na. ¹⁹ Le Ubɔr Herod bui bi ke bi ban u. Le bi ban u, kaa kan u. Le Herod yin bikikiirb ngbaan, ki nan baa bi tibɔr ngbaan, le ki len ke baabɔr bii, ki ku bi.

Tɔ, Herod nan nyan Judea aatin ni, ki buen Siisarea aatin ni, ki ti yunn nima siib.

Ubɔr Herod aah kpo pu na

²⁰ Herod nan gee liɲuul ki ɲa Taya aatin aanib, ni Saidonn aatin aanib pu. Le bi mɔmɔk kuun ki buen u chee. Bi nan puen buen uja ubaa chee la. Bi yin u ke Blastus, u ye Herod aatutum aaninkpell la. Le Taya aanib ni Saidonn aanib buen u chee bi ti jɔnn u kijɔtiik, le ki nin buen Ubɔr Herod chee, ki ti mee u ke u taa cha bi li kpa kijaak. Bi gaal baajikaar Ubɔr Herod aatin ni la. Nima pu na, baa ban ke bi li kpa kijaak.

²¹ Le Herod siin nwiin mundaln bi ga kuun tɔb na. Liyaadaal le u di waabɔrkekeln peen, ki kal waabɔrjal pu, le ki len bi chee tibɔr. ²² Waah len tibɔr pu na, le bi mɔmɔk tar ke, “Ni ye Uwumbɔr aaneel la, naa ye unibɔn.” ²³ Tɔ, libuul ngbaan ni le

Tidindaan aatuun cha iween chuu u; ba pu? waa tii Uwumbɔr lisil. Le ɲikpaambil ɲman u, le u kpo.

²⁴ Tɔ, Uwumbɔr aabɔr nan moo mooni ɲipepel mɔmɔk. Le binib too kpaie ki gaal i.

²⁵ Banabas ni Sɔɔl ma kan, baah nan di ɲimombil tii Yesu aanib aaninkpiib na, le bi di Jɔnn Mak nyan Jerusalem ni, ki labr buen Antiok aatin ni.

13

Uwumbɔr Aafuur Nyaan aah nyan Banabas ni Sɔɔl pu na

¹ Yesu aanib bibaa nan bi Antiok aatin ni. Bi ponn ni bibaa nan ye Uwumbɔr aabɔnabtiib, bibaa mu nan ye Yesu aabɔr aamɔmɔkb. Bi yin ubaa ke Banabas, ki yin uken ke Simeonn, ki ki yin u ke Unibɔmbɔn,* ki yin uken ke Lusius, u nan ye Sairene aatin aanii na, ki yin uken ke Manaenn u Ubɔr Herod aate nan kpiin u na, ki yin uken ke Sɔɔl. ² Le bi mɔmɔk dooni Uwumbɔr ki lul bumɔb. Baah ɲani kina na, le Uwumbɔr Aafuur Nyaan tuk bi ke bi nya Banabas ni Sɔɔl bi ti tun waah siin bi lituln li na.

³ Le Yesu aanib lul bumɔb, ki mee Uwumbɔr, ki di biɲaal paan bi pu, le ki cha bi buen.

Banabas ni Sɔɔl aah ɲa pu Saiprus aatin ni na

⁴ Tɔ, Uwumbɔr Aafuur Nyaan aah tun Banabas ni Sɔɔl pu na, le bi buen, ki ti fuu kitiɲ kibaa ni, bi yin ki ke Selusia, le ki koo bunɔb ni, ki puur ki ti fuu lidikl pu, bi yin lidikl ngbaan ke Saiprus, ⁵ le ki fuu kitiɲ ki bi lidikl ngbaan paab na, bi yin ki ke Salamis. Baah fuu nima na, le bi koo Juu yaab aameen aadir ni, ki tuk binib Uwumbɔr aabɔr. Jɔnn Mak mu nan dii bi, ki ter bi.

⁶ Le bi ki buen lidikl ngbaan aapepel liken wɔb, ki ti fuu kitiɲ kibaa ni, bi yin ki ke Pafos. Baah ti fuu nima na, le bi kan ubɔɔ ubaa, bi yin u ke Bariyesu. U nan ye Juu yaab aanii le ki ɲmann ke u ye Uwumbɔr

* **13:1** : Baaliin ni, bi yin Unibɔmbɔn ke Niger.

aabɔnabr la. ⁷ Lidikl ngbaan aatim aaninkpel mu nan bi nima, bi yin u ke Sejius Pɔɔlus. U nan ye unii u kpa nlan na la. Ubɔɔ ngbaan aajɔ le nan bi na. Le uninkpel ngbaan yin Banabas ni Sɔɔl ke bi dan u chee, ki ban u nɔn Uwumbɔr aabɔr. ⁸ Ubɔɔ ngbaan aayimbil leler nan ye Elimas la. Elimas aatataa le ye ke ubɔɔ. Le u kpak Banabas ni Sɔɔl kinikpakpak, ki pɔɔni ubaa ke uninkpel ngbaan taa gaa Yesu ki kii. ⁹ Le Uwumbɔr Aafuur Nyaan fir Sɔɔl, u bi duln u ke Pɔɔl na pu, le u lik Elimas mbamɔm, ¹⁰ le ki bui u, “Sin u ye kinimbɔɔ aajapɔɔn na, aa ye litunyaan mɔmɔk aadin la, ki nɔmanni binib n-yoonn mɔmɔk, ki kpa mbiin sakpen, ki ban aa bii Tidindaan aasan mu tok na. ¹¹ Uwumbɔr ga daa aatafal, ki cha aa jɔb, kaan ki li waa, ki ti saa n-yoonn mu Uwumbɔr gee na.”

Libuul ngbaan ni le likpakpal bɔmbɔln biin unimbil pu, le u jɔb, ki chuun mann gonni ki ban unii u ga chuu unjaal ki dar u na. ¹² Uninkpel ngbaan aah kan kina, ki bae Tidindaan aah bi pu na, le ni gar u pam. Le u gaa Yesu ki kii.

Pɔɔl aah moon Uwumbɔr aabɔr Antiok aatiŋ ni pu na

¹³ Pɔɔl mam nan nyan Pafos aatiŋ ni, le ki koo buŋɔb ni, ki ti puur, ki ti fuu kitiŋ kibaa ni, bi yin ki ke Pega, ki bi Pamfilia aapepel ni la. Baah ti fuu nima na, le Jɔnn Mak gir buen Jerusalem ki cha bi. ¹⁴ Le bi nyan Pega aatiŋ ni, ki buen ti fuu Antiok aatiŋ ki bi Pisidia aapepel ni na. Juu yaab aakpaakool daal, le bi koo kal mmeen aadiik ni. ¹⁵ Le unii ubaa karn Uwumbɔr Aagbaŋ ponn ni. U karn Moses ni Uwumbɔr aabɔnabtiib aah nan nɔmee pu na. Waah karn doo na, le mmeen aadiik aaninkpiib tun unii bi chee, ke u ti tuk bi ke bi yaa ban bi tuk binib tibɔr ti ga pɔɔk bitaakpab na kan, bi tuk bi.

¹⁶ Le Pɔɔl fii sil ki yoor unjaal ki len ke, “Israel yaab, ni nimi bi kaa ye Israel yaab ki pak Uwumbɔr na, li pel man: ¹⁷ Timi Israel yaab Aawumbɔr

nan nyan tiyaaajatiib. Bi nan ye bicham le Ijipt aatiŋ ni. Baah bi nima na, le Uwumbɔr ter bi, ki cha bi pɔr. Le Uwumbɔr nyan bi Ijipt aatiŋ ni, ki mɔk Ijipt aatiŋ aanib waapɔɔn sakpiin. ¹⁸ Nibin imonko ilee le Uwumbɔr kpiin tiyaaajatiib timoor ni, ¹⁹ le ki nin jenn nyan nɔnibol nɔlile Kanaann aatiŋ ni, ki di kitiŋ ngbaan yakr ke lifaal na tii bi. Buyoonn bi nan koo Ijipt aatiŋ ni na, ki ti saa bundaln bi nan gaa Kanaann aatiŋ na, nan ye nɔbin ikui inaa ni piinmu la.

²⁰ “N-yoonn ngbaan le u tii bi bibɔjirb, bi li joo bi, ki ti saa waabɔnabr Samuel aayoonn. ²¹ N-yoonn ngbaan le bi len ke bi ban ubɔr, u li joo bi. Baah len kina na, le Uwumbɔr nyan Sɔɔl, u nan ye Kis aajapɔɔn na, u li ye baabɔr. U nan ye Benjaminn aanibol ponn ni aanii, ki nan joo bi nɔbin imonko ilee la. ²² Nee aapuwɔb le Uwumbɔr nyan u bi chee, ki di David nɔ baabɔr, ki len ke, ‘David u ye Jese aajapɔɔn na bi maah gee pu na. U ga li nani maah gee pu na mɔmɔk.’ ²³ Tɔ, Uwumbɔr nan puu tipuur ke u ga tun unii Israel yaab chee, ke u gaa bi lii. Yesu le u tun ni u bi chee, ke u gaa bi lii. Uma le ye Ubɔr David aayaabil ubaa. ²⁴ Jɔnn u nan muini binib nnyun ni na nan loln nsan ki fuu ni, le Yesu nin paan ni. Yesu aah kaa nan kee piin waatuln na, le Jɔnn tuk Israel yaab ke bi yaa kpeln baabimbin kan, u ga muin bi nnyun ni. ²⁵ Jɔnn aah kaa nan kee tun waatuln doo na, le u baa bi, ‘Ni dak ke m ye nɔma? Maa ye Kristo u ga gaa binib lii na. Uma le paan ni mpuwɔb. Maa nɔer m chuu gbiln waanaatak aanmin.’”

²⁶ Tɔ, Pɔɔl nan ki bui bi, “Nnaabitiib, Abraham aayaabitiib, ni binib bi kaa ye Juu yaab ki pak Uwumbɔr na, timi chee le Uwumbɔr nan tun ni tibɔnyaan ke u ga gaa timi lii. ²⁷ Binib bi bi Jerusalem ni na, ni baaninkpiib aa nyi ke Yesu le ga gaa bi lii. Likpaakool mɔmɔk daal, bi karni Uwumbɔr Aagbaŋ ponn ni, Uwumbɔr aabɔnabtiib aah nan len

pu na, kaa bee naatataa. Le bi jin Yesu tibər ki len ke waabər bii. Uwumbər aabənabtiib nan len ke bi ga ŋa kina. ²⁸ Juu yaab nan mee Pailat nsan ke bi ku Yesu. Bi mu aa kan waataani ki ga ŋmaa len ke u ŋeer bi ku u. ²⁹ Ni ŋmee Uwumbər Aagbaŋ ponn ni baah ga nan ŋa Yesu pu ki ku u na. Le bi nan ŋani naah ŋmee pu na məmək, le ki nyan u ndəpuinkoo pu, ki di u sub kitakpaluŋ ni. ³⁰ Le Uwumbər fikr u nkun ni. ³¹ Le u di ubaa mək binib bi nan dii u Galilee ki nan saa Jerusalem na. Le bi kan u iwiin pam. Dandana wee, bima le ye waaseeraadam, ki tuk Juu yaab waabər. ³²⁻³³ Timi le joo ni tibənyaan ngbaan nan tuk nimi. Uwumbər nan puu tipuur tii tiyaajatiib. Timi le ye tiyaajatiib aayaabitiib. Waah puu tipuur ti tii tiyaajatiib na, u gbiin tipuur ngbaan dandana wee tii timi, ki fikr Yesu nkun ni. Uwumbər aalahn aagbaŋ ponn ni, ŋiyil ŋilee, le Uwumbər len Yesu chee ke,

‘Sin le ye Maabo, din wee le m ma si.’ †

³⁴⁻³⁵ Tə, Uwumbər ki bui ke:

‘M ga sil ŋa tinyoor ti bi chain na ŋa ni pu,

ke maah puu tipuur tii Ubər

David pu na.’ ‡

Uwumbər ki len kigbaŋ kibaa ponn ni:

‘Maan cha maabo u ye chain na aawon bur.’ §

Tə, Pəəl nan ki len ke, “Uwumbər aah len pu na, naatataa le ye ke u fikr Yesu nkun ni. Waan ki kpo. Waawon aan bur. ³⁶ Ubər David aah nan bi na, u nan tun Uwumbər aatuln, le ki ti kpo. Le bi sub u uyaajatiib chee, le u bur. ³⁷ Yesu u Uwumbər fikr u nkun ni na, uma aawon aa bur. ³⁸⁻³⁹ Tijətiib, ti tuk nimi ke Uwumbər ga di cha nimi aatunwanbir pinn nimi Yesu pu. Binib bimək gaa Yesu ki kii na, Uwumbər ga di cha pinn bi, ki nyan bi baatunwanbir ni. Moses aakaal aa ŋmaa di cha pinn binib, kaa ŋmaa nyan bi baatunwanbir ni. Ti ban ke ni li nyi tibər timina mbaməm.

⁴⁰⁻⁴¹ Uwumbər aabənabtiib nan len ke Uwumbər len ke:

‘Mbənyundam, lik, m bi tun lituln libaa nimi aayoonn.

Unii yaa tuk nimi ke m tun lituln limina kan,

naan tii naadii la.

Cha ni gar nimi man, aan ki bee yəli.’ **

Tə, Pəəl nan ki tuk bi, “Ni li nyi aan Uwumbər aabənabtiib aah len pu na, ni taa ŋa nimi.”

⁴² Pəəl aah len doo na, le u ni Banabas nyan ni mmeen aadiik ni. Baah nyan ni na, le binib bui bi ke likpaakool li choo na daal bi ki gir ni, ki nan ki tuk bi tibər ngbaan. ⁴³ Binib məmək aah nyan mmeen aadiik ni na, le Juu yaab, ni binib bi nan kpeln ki dii Juu yaab aasan na pam nan dii Pəəl ni Banabas. Le Pəəl ni Banabas len bi chee ki tuk bi ke Uwumbər aah san bi kinimbaak pu na, bi li beenin dii waasan.

⁴⁴ Tə, likpaakool li paan ni na daal, le binib bimək bi kitin ngbaan ni na nan kuun ni bi nan ŋun Tidindaan aabər. Ubaabaa baanja le nan gur linampal. ⁴⁵ Juu yaab aah kan kinipaak ngbaan kuun kina na, le bi kpa lipiipoln sakpen, ki kpak Pəəl kinikpakpak, ki seei u. ⁴⁶ Le Pəəl ni Banabas kpa lipobil ki bui Juu yaab ngbaan, “Ni ŋan ke ti puen tuk nimi Uwumbər aabər. Le ni yii, kaa kii, kaa dak ke ni ŋeer ni kan liməfal li kaa kpa ndoon na. Kina pu na, ti ga di cha nimi, ki tuk binib bi kaa ye Juu yaab na Uwumbər aabər. ⁴⁷ Uwumbər tuk timi waagbaŋ ponn ni ke ti ŋa kina. U nan len ke,

‘M nyan si la, ke aa woln binib bi kaa ye Juu yaab na aanimbil,

ki tii dulnyaa wee ni aanib

məmək nsan ke bi ŋmar.’ †

⁴⁸ Tə, binib bi kaa ye Juu yaab na aah ŋun baah len pu na, le bi kpa mpopiin sakpen, le ki bui ke Uwumbər aabər ŋan sakpen a. Le binib bi Uwumbər nyan bi ke bi kan

† 13:32-33 : Lik Ilahn 2.7. ‡ 13:34-35 : Lik Aisaya 55.3. § 13:34-35 : Lik Ilahn 16.10. * 13:40-41 : Lik Habakuk 1.5. † 13:47 : Lik Aisaya 49.6.

limɔfal li kaa kpa ndoon na gaa Yesu ki kii.

⁴⁹ Le Uwumbɔr aabɔr moon itingbaan mɔmɔk ni. ⁵⁰ Le bipiib bi kpa mpɔɔn ki pak Uwumbɔr na bi kitiŋ ngbaan ponn ni. Kitiŋ ngbaan aaninkpiib mu nan bi. Le Juu yaab ŋa, ki cha bi ŋma tijar Pɔɔl ni Banabas pu, ki ŋa bi falaa, ki nyan bi baatiŋ ni. ⁵¹ Le Pɔɔl ni Banabas kpaar bitaa aatatan lii nima, ni ye nsurm le ki tii bi, ki nyan ni nima, ki buen kitiŋ kibaa ni, bi yin ki ke Ikonium. ⁵² Le Uwumbɔr Aafuur Nyaan gbiin binib bi gaa Yesu ki kii Antiok aatiŋ ni na. Le bi nan kpa mpopiin pam.

14

Pɔɔl mam aah buen Ikonium aatiŋ ni pu na

¹ Pɔɔl ni Banabas nan ti fuu Ikonium aatiŋ ni, ki koo mmeen aadiik ni, ki kpa mpɔɔn ki tuk binib Uwumbɔr aabɔr. Nima pu na, binib pam nan gaa Yesu ki kii, bi ye Juu yaab, ni bi kaa ye Juu yaab na mu. ² Le Juu yaab bibaa yii Uwumbɔr aabɔr, ki bii Yesu aanib, ki cha binib bi kaa ye Juu yaab na bibaa gee liŋuul bi pu. ³ Le Pɔɔl ni Banabas nan bi nima ki yunn, ki nan kpa lipobil ki tuk binib Tidindaan aabɔr, ke u gee bi. Le Tidindaan cha bi tun lijinjiir aatun, ki mɔk ke baah len pu na, ti gbii. ⁴ Le kitiŋ ngbaan aanib aa kpa kimɔbaan. Bibaa nan si Juu yaab aapuwɔb, biken mu si Yesu aakpambalb aapuwɔb.

⁵ Le Juu yaab ni baaninkpiib, ni binib bi kaa ye Juu yaab na bibaa kpokl ke bi ga ŋa Yesu aakpambalb bakaa ki mae bi ŋitakpal. ⁶ Le Yesu aakpambalb ŋun baah ban bi ŋa bi pu na, ki san ŋmar, ki buen Listra aatiŋ ni, ni Debe aatiŋ ni, ni itingbaan i bi nima na. Listra aatiŋ, ni Debe aatiŋ mɔmɔk bi Likonia aapepel ni la. ⁷ Le bi tuk nima chee aanib tibɔnyaan ngbaan.

Baah mae Pɔɔl ŋitakpal Listra aatiŋ ni pu na

⁸ Uja ubaa nan bi Listra aatiŋ ni, le utaafar faan. Una aah nan ma u na, u nan ye uwɔb la. Waa nan chuun. ⁹ U nan ka pel Pɔɔl aah len pu na, le Pɔɔl bee ke u gaa Yesu ki kii, nima le u ga ŋmaa tii u laafee. Le Pɔɔl lik u sulm, ¹⁰ ki len mpɔɔn pu, “Fii sil aataa pu.” Le uja ngbaan fii yuk sil, le ki chuun gonni. ¹¹ Le kinipaak ngbaan kan Pɔɔl aah ŋa pu na. Le bi teen Likonia aatiŋ aanib aaliin ponn ni, “Ŋiwaa le kpaln binib ki dan ti chee do.” ¹² Le bi yin Banabas ke Seus.* Pɔɔl nan len tibɔr jer Banabas. Nima pu le bi yin u ke Hemes.† ¹³ Liwaal Seus aadichal nan bi kitiŋ ngbaan aagoln aabisamɔb chee la. Le unii u toor kitork tii liwaal ngbaan na joo ni inaaja ni nsupuun ki di dan kitiŋ ngbaan aagoln aabisamɔb chee. U ni kinipaak ngbaan nan ban ke bi toor kitork tii Uwumbɔr aakpambalb Banabas ni Pɔɔl la.

¹⁴ Le Banabas ni Pɔɔl ŋun baah ban bi ŋa pu na. Baah ŋun kina na, le bi chuu kar baabɔkur, le ki san koo kinipaak ngbaan aakaasisik ni, ki tar ke, ¹⁵ “Ŋjɔtiib, ba pu ni ŋani kina? Ti po ye binibɔm ke naah ye pu na la. Ti dan ti nan tuk nimi tibɔnyaan la. Di cha man, ki taa ki dii ŋiwaa man. Ŋi ye fam la. Ni li dii Uwumbɔr u fu na. Uma le nan naan paacham ni kitiŋ, ni nnyusakpem, ni tiwan mɔmɔk. ¹⁶ N-yaayoonn na, u nan cha ŋinibol mɔmɔk ŋani baah gee pu na. ¹⁷ N-yoonn mɔmɔk u mu ŋani nimi tiŋann, ki tii nimi utaal, ki cha tijikaar ŋani, ki kpiini nimi, ki cha ni kpa mpopiin, u mɔk nimi ke u bi.” ¹⁸ Le Pɔɔl ni Banabas len kina ki pɔɔni bibaa ke bi taa cha kinipaak ngbaan toor kitork ngbaan tii bi, le baa ki toor ki tii bi.

¹⁹ Le Juu yaab bibaa nyan ni Antiok aatiŋ ni, ni Ikonium aatiŋ ni, ki dan Listra aatiŋ ni, bi nan bii Pɔɔl ni Banabas ki cha binib gee liŋuul bi pu. Le

* **14:12** : Seus nan ye liwaal sakpeln libaa la. † **14:12** : Hemes nan ye liwaal li bi bui ke li len tibɔr sakpen na la.

bi mae Pɔɔl ɲitakpal, ki dar fuul u nyan kitiŋ ni, ki ti di bil, ki dak ke u kpo, le ki siir cha u. ²⁰ Le Yesu aadidiliib dan nan sil gob u. Baah sil gob u na, le u fii sil, ki labr buen kitiŋ ngbaan ni.

Pɔɔl mam aah labr buen Antiok aatiŋ ni pu na

Kitaak aah woln na, le Pɔɔl ni Banabas siir buen Debe aatiŋ ni, ²¹ ki ti tuk nima chee aanib tibɔnyaan ngbaan. Le binib pam gaa ti, ki dii Yesu aasan. Le Pɔɔl ni Banabas nyan nima ki ki labr buen Listra aatiŋ ni, ni Ikonium aatiŋ ni, ni Antiok aatiŋ ki bi Pisidia aapepel ni na. ²² Baah dii ntim ngbaan ni na, le bi pɔɔk Yesu aanib aataakpab, ki toor tuk bi Uwumbɔr aabɔr, le ki tuk bi ke bi sil Yesu aachan ni, ke binib yaa ban bi koo Uwumbɔr aanaan ni kan, bi ga ji falaa sakpen le ki nin koo ni. ²³ Ntim mɔmɔk ni, bi nan leer Yesu aanib ponn ni bininkpiib ke bi li joo bi, le ki lul bumɔb, ki mee Uwumbɔr tii bi. Baah gaa Tidindaan ki kii na, le bi di bi ɲa unjaal ponn ni, ke u li lik bi.

²⁴ Le bi bɔ dii Pisidia aatim ponn ni, ki ti ki fuu Pamfilia aapepel ni, ²⁵ le ki ti fuu Pega aatiŋ ni, ki tuk binib Yesu aabɔr, le ki buen Atalia aatiŋ ni. ²⁶ Baah ti fuu nima na, le bi koo bunɔb ni, ki puur nnyusakpem ki gir buen Antiok aatiŋ ni, kitiŋ ki bi nan nyan ni ki ni na. Baah nan ban bi nyan kitiŋ ngbaan ponn ni na, Yesu aanib nan mee Uwumbɔr tii bi, ki di bi ɲa unjaal ni, ke u ter bi waatuln ponn ni. Baah ti tun lituln ngbaan doo na, le bi ki gir ni nima.

²⁷ Baah fuu ni na, le bi yin Yesu aanib ke bi kuun ni, le ki tuk bi tiwan nimɔk Uwumbɔr cha bi ɲa na, ki tuk bi waah ɲa pu ki tii binib bi kaa ye Juu yaab na nsan ke bi gaa Yesu ki kii na. ²⁸ Pɔɔl ni Banabas nan ti bi nima, Yesu aadidiliib chee, ki yunn.

15

Baah kuun Jerusalem ponn ni pu na

¹ Tɔ, bijab bibaa nan nyan ni Judea aatiŋ ni, ki dan Antiok aatiŋ ni, le ki

nan tuk Yesu aanib ke bi yaa kaa gii ɲichakpan, Moses aakaal aah mɔk pu na kan, baan ɲmar. ² Le bijab ngbaan kpak Banabas ni Pɔɔl kinikpakpak sakpen tibɔr ngbaan pu. Nima pu na, bi mɔmɔk nan kii ke bi ga tun Pɔɔl ni Banabas ni binib bibaa aan bi buen Jerusalem, ki ti baa Yesu aakpambalb ni Yesu aanib aaninkpiib bi bi nima na, ki lik.

³ Yesu aanib nan ter bi, le bi gor ki buen. Baah cha na, le bi bɔ dii Fonisia aatim ni, ni Samaria aatim ni, ke bi ti mann Yesu aanib, ki tuk bi ke binib bi kaa ye Juu yaab na mu gaa Yesu ki kii. Le ni tii bi mɔmɔk mpopiin sakpen. ⁴ Le Pɔɔl ni Banabas ti fuu Jerusalem. Baah ti fuu nima na, le Yesu aanib ni baaninkpiib ni Yesu aakpambalb doon bi ni mpopiin. Le Pɔɔl ni Banabas tuk bi tiwan nimɔk Uwumbɔr cha bi ɲa na, ki tuk bi waah ter bi pu na. ⁵ Le Farisii yaab bibaa, bi dii Yesu na, fii sil, le ki len ke binib bi kaa ye Juu yaab na yaa dii Yesu kan, ni ɲan ke bi gii ɲichakpan, ki kii Moses aakaal.

⁶ Le Yesu aakpambalb ni Yesu aanib aaninkpiib kuun tɔb chee, ke bi kpokl tibɔr ngbaan. ⁷ Baah kpokl ki ti yunn na, le Piita fii sil ki bui ke, “Nnaabitiib, ni nyi ke n-yoonn mu jer na Uwumbɔr nan lee mi ni ponn ni, ke m buen binib bi kaa ye Juu yaab na chee, ki ti tuk bi tibɔnyaan ngbaan, aan bi ɲun ki gaa Yesu ki kii. ⁸ Uwumbɔr u nyi binib mɔmɔk aasui ni aah bi pu na nan di Waafuur Nyaan tii binib bi kaa ye Juu yaab na, ke waah tii timi pu na. ⁹ Waah ɲa kina na, u mɔk ke u pak binib bi kaa ye Juu yaab na mu. Waa yakr timi. U po dak ke binib mɔmɔk ye tiwanbaan la. Baah gaa u ki kii na, le u finn bisui ni titunwanbir. ¹⁰ Nima pu na, ba pu ni muk bi, ki tɔɲni Uwumbɔr? Timi ni tiyaaajatiib aah nan ban ti dii Moses aakaal na, ni nan pɔɔ ti chee. Taa ɲmaa dii. Ni bi ke lituln li nyuun na la. Ba pu ni ban ke Yesu aadidiliib ngbaan dii kina? ¹¹ Binib bi kaa ye Juu yaab na yaa gaa Tidindaan Yesu

ki kii kan, waanimbaasaln pu le u ga gaa bi lii. Kina le u ga gaa ti mu lii.”

¹² Piita aah len kina na, le bi məmək ηmin, ki pel Banabas ni Pəəl aah len pu na. Le bi tuk bi Uwumbər aah ηa pu ki cha bi tun lijnjiir aatun binib bi kaa ye Juu yaab na aakaasisik ni na. ¹³ Banabas ni Pəəl aah len ti doo na, le Jems bui ke, “Nnaabitiib, li pel man. ¹⁴ Dandana wee, Simonn Piita tuk timi Uwumbər aah ηa pu njan na, ki mək ke utafal bi binib bi kaa ye Juu yaab na ni, ki lee bi ponn ni binib bibaa, ke bi li ye waanib. ¹⁵ Uwumbər aabənabtiib nan len ke u ga ηa kina. Ni ηmee Uwumbər Aagbaη ponn ni ke

¹⁶ ‘Uwumbər len ke: Ubər David aanaan aah lir na, m ga gir ni aan ki nan fiin waanaan ngbaan.

M ga ηa mu nnaanpəm, ki cha mu sil mbaməm.

¹⁷ Nima pu na, binib bi gur na ga li ban min Uwumbər.

Ninibol ηimək ye maanib na ga li ban mi.

¹⁸ Uwumbər le len kina.

N-yaayoonn na ki joo cha,

u nan tuk binib tibər timina.’ ”*

¹⁹ Jems nan ki bui ke, “M dak ke ti taa ki muk binib bi kaa ye Juu yaab ki kpeln baabimbin ki dii Uwumbər aasan na. ²⁰ Cha ti ηmee kigbaη tii bi, ki tuk bi ke bi taa ki ηmə kitork aanann, ki taa ki gər kidagook, ki taa ki ηmə tiwan ni bi tab ku ni na, ki taa ki ηmə nsin. ²¹ Tiyaajatiib yoonn ki di nan saa din, bi tuk binib Moses aakaal ntim məmək ponn ni. Likpaakool daal məmək bi po karni Moses aakaal mmeen aadir ni.”

Baah ηmee kigbaη ngbaan pu na

²² Jems aah len ti doo na, le Yesu aakpambalb, ni Yesu aanib məmək, ni baaninkpiib kpokl ke bi ga nya bi ponn ni bijab bibaa, ki di kpee Pəəl ni Banabas pu, ki tun bi Antiok aatiη ni, bi ti di kigbaη ngbaan tii bi. Le bi nyan bijab bilee. Bi yin ubaa ke Judas Basabas, ki yin uken ke Sailas. Bijab bilee ngbaan nan ye biyidam le Yesu

aanib ponn ni. ²³ Le bi ηmee kigbaη ki di tun bi, bi di buen ti tii binib bi kaa ye Juu yaab na. Bi ηmee ke:

“Tinaabitiib bi kaa ye Juu yaab ki bi Antiok aatiη ni, ni Siria aatiη ni, ni Silisia aatiη ni na, ti dooni nimi. Timi Yesu aakpambalb, ni Yesu aanib aaninkpiib dooni nimi.

²⁴ Ti ηun ke bijab bibaa nyan ti ponn ni, ki dan ni chee, ki ti tuk nimi tibər ti muk nimi ki ηa nimi ilandak na. Taa nan tuk bi ke bi tuk nimi kina. ²⁵ Nima pu na, ti kuun təb ki kpaan kiməbaan, ki nyan ti ponn ni bijab bilee, ke ti tun ni bi ni chee. Bi ni tijətiib Banabas ni Pəəl, bi ti gee bi na, le ti ga tun ni bi ni chee. ²⁶ Banabas ni Pəəl nan di baaməfal paan talmaa Tidindaan Yesu Kristo pu. ²⁷ Bijab bi ti nyan bi na le ye Judas ni Sailas. Bi mu ga tuk nimi tibər ngbaan aah ηmee pu na. ²⁸ Ti ni Uwumbər Aafuur Nyaan kpaan kiməbaan, kaa ban ti di nkaal mu pəə na kpee nimi. ²⁹ Ni ηan ke ni taa ki ηmə kitork aanann, ki taa ki ηmə nsin, ki taa ki ηmə tiwan ni bi tab ku ni na, ki taa ki gər kidagook. Ni yaa kii kina kan, nima le ηan. Uwumbər ter nimi.”

³⁰ Le bi di kigbaη ngbaan tii Banabas mam, ke bi di buen Antiok aatiη ni. Baah ti fuu nima na, bi nan kuun ni Yesu aanib məmək, ki di kigbaη ngbaan tii bi. ³¹ Baah karn kigbaη ngbaan ponn ni na, le ni ηa bi mpopiin. Ni nan ye tibər ti pəək bitaakpab na la. ³² Le Judas ni Sailas, bi ye Uwumbər aabənabtiib na, tuk bi Uwumbər aabər pam ki pəək bitaakpab, ki ter bi, bi li dii mbaməm. ³³ Bi nan yunn nima siib. Baah nan yunn nima siib na, le bi chəi bi, ki gir buen Yesu aakpambalb chee. [³⁴ Sailas ma nan gaar Antiok aatiη ni.]

³⁵ Pəəl ni Banabas nan ti bi Antiok aatiη ni, ni yunn siib. Le bi ni binib pam tuk binib Tidindaan aabənyaan, ki mək bi baah ga dii u mbaməm pu na.

Pəəl ni Banabas aah yakr təb chee

* 15:18 : Lik Amos 9.11-12.

pu na

³⁶ Naah yunn siib na, le Pɔɔl bui Banabas, “Cha ti gir buen taah nan tuk binib Tidindaan aabɔr ntim mu mɔmɔk ni na, ki ti mann Yesu aanib ki lik ke bi joo Yesu aabɔr kinye?”
³⁷ Le Banabas ban ke Jɔnn Mak dii bi.
³⁸ Le Pɔɔl aa kii; ba pu? baah nan bi Pamfilia aatiŋ ni na, Jɔnn Mak nan labr kun ki cha bi, kaa ki ter bi lituln na ponn ni. Nima pu na, Pɔɔl aa nan kii ke u ki dii bi.
³⁹ Le Pɔɔl ni Banabas kpak kinikpakpak ki yakr tɔb chee, kaa ki dii tɔb. Le Banabas ni Jɔnn Mak koo buŋɔb ni, ki buen lidikl libaa pu, bi yin li ke Saiprus.
⁴⁰ Le Pɔɔl nyan Sailas ke u dii u. Le Yesu aanib mee Uwumbɔr tii bi, ki di bi ŋa Uwumbɔr aarjaal ni, u ter bi. Le bi buen,
⁴¹ ki bɔ dii Siria aatim ni, ni Silisia aatim ni, ki pɔɔk Yesu aanib aataakpab, ki toor tuk bi Uwumbɔr aaliin.

16*Timoti aah dii Pɔɔl ni Sailas pu na*

¹ Pɔɔl mam nan ti fuu Debe aatiŋ ni, ni Listra aatiŋ ni. Le Yesu aadiidii ubaa nan bi nima. Bi yin u ke Timoti. Una nan ye Juu yaab aabo la, ki mu gaa Yesu ki kii. Ute nan ye Griik aanii la.
² Yesu aanib bimɔk bi Listra aatiŋ ni, ni Ikonium aatiŋ ni na mɔmɔk nan pak Timoti.
³ Le Pɔɔl ban ke Timoti li dii u. Juu yaab bimɔk bi nima na nan nyi ke Timoti aate ye Griik aanii la. Nima pu na, Pɔɔl nan gii Timoti aachakpaln ke Juu yaab aah geei pu na, le ki cha u dii bi.
⁴ Le bi bɔ dii ntim ngbaan ponn ni, ki mann Yesu aanib. Pɔɔl mam aah nan bi Jerusalem ni na, le Yesu aakpambalb, ni Yesu aanib aaninkpiib bi nan bi nima na nan kpokl, binib bi kaa ye Juu yaab ki dii Yesu na aah ga ŋa pu na. Le Pɔɔl tuk bi baah nan kpokl ki len pu na, ke bi kii kina.
⁵ Nima pu na, Yesu aanib aataakpab nan pɔɔk waasan ni. Idaa mɔmɔk le binib biken mu gaal u ki kii, ki kpaee waanib pu.

Pɔɔl aah danŋ tidanŋ Troas aatiŋ ni pu na

⁶ Uwumbɔr Aafuur Nyaan aa nan kii ke Pɔɔl mam buen Asia aatiŋ ni ki ti tuk binib Yesu aabɔr. Le bi bɔ dii Frijia aatim ni, ni Galasia aatim ni,
⁷ ki ti fuu Misia aatiŋ mɔk, ki ban bi buen Bitinia aatim ni. Le Yesu Aafuur Nyaan aa kii.
⁸ Le bi bɔ dii Misia aatim ni, ki ti fuu Troas aatiŋ ni.
⁹ Kinyeek ngbaan le Pɔɔl danŋ tidanŋ ki kan Masedonia aatiŋ aanii ubaa si u chee ki ganŋni u ke u dan Masedonia aatim ni ki nan ter bi.
¹⁰ Pɔɔl aah danŋ tidanŋ ngbaan kina na, le min Luk ni Pɔɔl mam gor ke ti buen Masedonia aatim ni. Ti nan bee ke Uwumbɔr le yin timi ke ti buen ki ti tuk kitinŋ ngbaan aanib tibɔnyaan na.

Upii Lidia aah gaa Yesu ki kii pu na

¹¹ Ti nan koo buŋɔb, Troas aatiŋ ni, ki puur nnyusakpem na ki ti jer lidikl libaa, bi yin li ke Samotres. Naah woln kitaak na, le ti fuu Neapolis aatiŋ ni.
¹² Le ti nyan buŋɔb ni, ki chuun kitinŋ ki ti fuu Filipi aatiŋ ni. Ki ye Masedonia aatiŋ kibaa, ki ye kitisakpeŋ. Rom yaab nan bi nima, ki joo kitinŋ ngbaan. Ti nan bi kitinŋ ngbaan ponn ni, ki pii iwiin ilee.
¹³ Juu yaab aakpaakool daal, le ti nyan kitinŋ ngbaan ponn ni, ki buen limɔl aagbaan. Ti nan dak ke likpaakool daal mɔmɔk Juu yaab kuuni nima ke bi mee Uwumbɔr. Le ti kan bipiib kuun nima. Le ti kal ki tuk bi Uwumbɔr aaliin.
¹⁴ Upii ubaa nan bi nima ki ŋun taah len pu na. Bi nan yin u ke Lidia. U nan ye Tiataira aatiŋ aapii la, ki chuun kooŋ ŋitanyaan aakeken ŋi kpa kidaak na. U nan ye upii u pak Uwumbɔr na la. Le Tidindaan piir usui ke u pel mbamɔm, ki gaa Pɔɔl aah len pu na.
¹⁵ Le bi muin u ni waachiln ni aanib nnyun ni. Le u tuk timi, “Ni yaa dak ke m sil gaa Tidindaan ki kii kan, ni dan nan mann mi, ki li bi ndo.” Le u ganŋ timi, le ti buen.

Baah di Pɔɔl mam ŋa kiyondiik ni pu na

¹⁶ Ti nan ki buen baah mee Uwumbɔr nin chee na. Taah cha na, le usapɔɔn ubaa ton timi nsan ni. U nan ye unaagbiibo la. Bininkpiib

nan dii u, ki cha u tuk binib tiwan ni choo ki ga nan ŋa na aabɔr. Waah ŋani kina na, le u kan ŋimombil pam ki tii udindatiib. ¹⁷ Le u paan ni ti ni Pɔɔl aapuwɔb, ki tar ke, “Bijab bimina le ye Uwumbɔr u kaa kpa ŋeen aato na aanaagbiib. Bi tuk nimi naah ga ŋa pu ki ŋmar na.” ¹⁸ Usapɔɔn ngbaan nan ŋani kina iwiin mɔmɔk. Waah ŋani kina na, le Pɔɔl gee liŋuul, ki fenn lik u, ki tuk bininkpiib bi dii u na, “M tuk nimi Yesu Kristo aayimbil pu, nya u ni man.” Libuul ngbaan ni le bininkpiib ngbaan nyan u ni. ¹⁹ Tɔ, bininkpiib ngbaan aah nyan u ni na, le udindatiib gee liŋuul. Bi bee ke waan ki kan ŋimombil tii bi. Le bi chuu Pɔɔl ni Sailas ki dar bi mpɔɔn, ki di buen kitinŋ ngbaan aabɔjirb aanimbiin ni, ²⁰ ki ti len ke, “Bijab bimina ye Juu yaab, ki muk do aanib, ²¹ ki tuk bi nkaal mubaa. Taah ye Rom yaab na, naa ŋan ke ti gaa nkaal mue ki dii mu.” ²² Baah len kina na, le kinipaak ngbaan mu gee liŋuul Pɔɔl ni Sailas pu.

Le bibɔjirb ngbaan chuu peer baawan, ki tuk baatutum ke bi di ŋidabil gbaa bi. ²³ Le bi gbaa bi pam, ki tur bi ti ŋa kiyondiik ni, ki tuk kiyondiik aaninkpel ke u li kii bi mbamɔm. ²⁴ Baah tuk u kina na, le u tur bi ŋa ponn ni aadiik ni, kiyondiik ni, ki baa bi ŋibaa.

²⁵ Kinyetaasiik le Pɔɔl ni Sailas bi mee Uwumbɔr, ki gaa ilahn ki pak u. Le binaagbiib biken ka pel. ²⁶ Libuul ngbaan ni le kitinŋ den sakpen, ki cha kiyondiik aadinyikl mu den. Libuul ngbaan ni le kiyondiik aajaalenŋ mam mɔmɔk chuu piir. Le binaagbiib mɔmɔk aakululn chuu gbiln lir. ²⁷ Le kiyondiik aaninkpel finn, ki kan ke jaalenŋ mam mɔmɔk piir a. U nan dak ke binaagbiib mɔmɔk nyan a. Le u yoor waajaak aajuk ke u ku ubaa. ²⁸ Le Pɔɔl teen ke, “Taa ku aabaa. Ti mɔmɔk bi do.”

²⁹ Le kiyondiik aaninkpel teen ke, “Li joo ni karya,” ki san koo ni, le ki nan gbaan Pɔɔl ni Sailas aanimbiin ni, le uwon gbaa. ³⁰ Le u nyan bi

lipaal, ki baa bi, “Ndindatiib, m ga ŋa kinye aan ki ŋmar?”

³¹ Le bi bui u, “Aa yaa gaa Tidindaan Yesu ki kii kan, aa ga ŋmar, le saachiln ponn ni aanib mu ga ŋmar.”

³² Le bi tuk u ni waachiln ni aanib mɔmɔk Tidindaan aabɔr. ³³ N-yoonn ngbaan le u di nnyun char baabuun ngbaan, baah fe gbaa lakr bi pu na. Le bi muin u ni waachiln ni aanib mɔmɔk nnyun ni. ³⁴ Le u di Pɔɔl ni Sailas buen waadichal ni, ki ti tii bi tijikaar ke bi ji. U ni waachiln ni aanib aah nan gaa Uwumbɔr ki kii na, ni ŋa bi mpopiin pam.

³⁵ Naah woln kitaak na, le bibɔjirb ngbaan tun baatutum ke bi buen ti tuk kiyondiik ni aaninkpel ke u di bijab na lii aan bi li cha.

³⁶ Le kiyondiik aaninkpel tuk Pɔɔl, “Bibɔjirb ngbaan len ke m di aa ni Sailas lii, ni li cha. Ni nya suuna ki li cha.”

³⁷ Le Pɔɔl aa kii kina. U nan bui bitutum ngbaan, “Bibɔjirb ngbaan aah ŋa pu na, naa ŋan. Timi tibaa mu po ye Rom yaab la. Baa jin timi tibɔr, kaa kan timi aataani, le ki gbaa timi binib aanimbil ni, ki di timi lanŋ kiyondiik ni. Baah ŋa timi Rom yaab kina na, naa ŋan. Dandana wee, bi ban ke ti li cha, ubaa taa li nyi. Taan kii kina. Cha bibɔjirb ngbaan bibaa dan nan nyan timi.”

³⁸ Le bitutum ngbaan buen ti tuk bibɔjirb ngbaan Pɔɔl aah len pu na. Baah ŋun ke Pɔɔl ni Sailas ye Rom yaab na, le ijawaan chuu bi. ³⁹ Le bi buen Pɔɔl ni Sailas chee ki ti sɔŋ bisui, ki nyan bi kiyondiik ni, le ki ganŋ bi ke bi nya kitinŋ ngbaan ni. ⁴⁰ Le Pɔɔl ni Sailas siir nima chee, ki buen Lidia aadichal ni, ki ti doon Yesu aanib, ki len bi chee ki pɔɔk bitaakpab, le ki nin siir nima.

17

Binib aah ŋma tijar Tesalonika aatiŋ ni pu na

¹ Baah siir nima na, le bi bɔ dii Amfipolis aatiŋ ni, ni Apolonia aatiŋ ni, le ki ti fuu Tesalonika aatiŋ ni. Juu yaab aameen aadiik nan bi nima.

² Le Pɔɔl ti koo mmeen aadiik ngbaan ni, waah ti ɲani pu ɲikpaakoo mɔmɔk na. U nan di ɲikpaakoo ɲitaa le tuk bi Uwumbɔr Aagban aah len pu na aatataa, ³ ki mɔk bi ke ni ye Kristo u gaa binib lii na aabɔr, ke Uwumbɔr Aagban len ke see Kristo na jin falaa, ki kpo, ki fikr nkun ni, le ki len ke waah tuk bi Yesu u aabɔr na, uma le ye Kristo ngbaan. ⁴ Le Juu yaab bibaa, ni Griik yaab bi pak Uwumbɔr na ponn ni pam, ni bipiib bi ye mpɔɔndam na kii tii Pɔɔl aah len pu na, ki kpaan u ni Sailas chee.

⁵ Le Juu yaab bi kaa kii tii u na nan kpa lipiipoln u pu, ki kuun ni binib bi kaa ɲan, kaa bi tibɔr tibaa ni na, ki cha kitin ngbaan aanib mɔmɔk gee liɲuul, ki kpa kifuuk, ki ɲma tijar, le ki buen uja u bi yin u ke Jasonn na do, ki ban bi koo ni. Le waa kii. Le bi koo mpɔɔn, ki ti bi ban Pɔɔl ni Sailas, ke bi nyan bi buen kinipaak ngbaan chee, ⁶ le kaa kan bi. Baah kaa kan bi na, le bi chuu Jasonn ni Yesu aanib bibaa mpɔɔn, ki di buen kitin ngbaan aaninkpiib chee, le ki ti teen ke, “Pɔɔl mam bi muk binib ntim mɔmɔk ponn ni na dan do mu, ⁷ le Jasonn cha bi bi udo. Bi bii Ubɔrkpaan Siisa aakaal mɔmɔk ki len ke ubɔr uken bi, bi yin u ke Yesu.” ⁸ Juu yaab aah len kina na, le kinipaak, ni kitin ngbaan aaninkpiib gee liɲuul Pɔɔl ni Sailas pu. ⁹ Le bi cha Jasonn mam pan ɲimombil ke bi di bi lii. Le bi pan, le bi di bi lii.

Berea aatin aanib aah gaa Yesu aabɔr pu na

¹⁰ Kinyeek ngbaan le Yesu aanib cha Pɔɔl ni Sailas siir buen Berea aatin ni. Baah ti fuu na, le bi buen Juu yaab aameen aadiik ni. ¹¹ Le binib bi bi nima na pel Pɔɔl aah len pu na. Binib ngbaan ye binib ki jer Tesalonika aatin ni yaab. Le binimbil man Pɔɔl aah len pu na pu. Idaa

mɔmɔk bi nan kpar Uwumbɔr Aagban ponn ni, ki karni ke bi lik ke ti gbii aan taa gbii. ¹² Nima pu na, bi ponn ni pam nan gaa Yesu ki kii. Griik yaab bi nan ye bininyuum na, bijab ni bipiib, mu gaa u ki kii ki wiir. ¹³ Le Juu yaab bi bi Tesalonika aatin ni na ɲun ke Pɔɔl bi Berea aatin ni ki bi tuk binib Uwumbɔr aabɔr. Le bi mu buen nima ki ti cha kinipaak na ɲma tijar Pɔɔl pu. ¹⁴ Libuul ngbaan ni, le Yesu aanib cha Pɔɔl siir buen ki dii nsan mu cha nnyusakpem aagbaan na. Sailas ni Timoti ma nan bee Berea aatin ni. ¹⁵ Le Yesu aanib bi cheen Pɔɔl na nan cheen u ti saa Atens aatin ni. Le Pɔɔl tuk bi ke bi ti tuk Sailas ni Timoti ke bi chuun mala ki dan u chee. Waah tuk bi kina na, le binib bi cheen u na gir buen Berea aatin ni.

Pɔɔl aah moon Yesu aabɔr Atens aatin ni pu na

¹⁶ Le Pɔɔl ti bi Atens aatin ni, ki ka kii Sailas ni Timoti. Waah bi nima na, le u kan ɲiwaa pam kitin ngbaan ponn ni. Le ni bii usui sakpen. ¹⁷ Likpaakool daal le u koo mmeen aadiik ni, ki tuk Juu yaab, ni binib bi pak Uwumbɔr na Yesu aabɔr. Le bi gbaa tɔb chee tibɔr ngbaan. Idaa mɔmɔk u nan chaa kinyan ni, ki ti tuk binib bi bi nima na Yesu aabɔr. Le u ni bi gbaa tɔb chee tibɔr ngbaan. ¹⁸ Binib bibaa mu nan bi kitin ngbaan ponn ni. Bi yin bibaa ke Epikurus* aanib, ki yin bibaa mu ke Stoik† aanib. Baah ɲun Pɔɔl aah len pu na, le bibaa baa tɔb, “Ulambidaan ngbaan len kinye?”

Le bibaa mu bui ke bi dak ke u len ɲiwaa yayan ɲibaa aabɔr la. Pɔɔl ma nan bi len Yesu aabɔnyaan, ke u fikr nkun ni. ¹⁹ Bi nan yin kitin ngbaan aaninkpiib ke Areopagus‡ aanib. Le bi di Pɔɔl buen bininkpiib ngbaan chee, le ki ti bui u ke waah tuk binib tibɔchann ti na, bi ban ke u tuk bi mu,

* **17:18** : Epikurus yaab nan ye binib bi dii Griik aalandaan ubaa aamɔkm na la. Uma le nan mɔk ke mpopiin ye limɔfal aawanyaan kpaan la. † **17:18** : Stoik aanib nan dii Griik yaab aalandaan u nan bi n-yaayoonn na aamɔkm na la. U nan mɔk ke aa yaa ban mpopiin kan, aatafal taa li bi mmɔɔn, ni iween ni. ‡ **17:19** : Areopagus ye ligongoln libaa, le ki bi Atens aatin ni. Nima chee le kitin ngbaan ni aaninkpiib nan kaa ki ɲani baakuun. Kina pu na, bi nan yin bininkpiib ngbaan ke Areopagus aanib la.

bi bee, ²⁰ ke waah len pu na, ni gar bi, bi ban ke u tuk bi mu taatataa. ²¹Atens aatiŋ aanib, ni bicham bi nan bi nima na, nan gee ke bi li kuun ni ki gbaa tɔb chee tibɔchann n-yoonn mɔmɔk. Nima pu le bi ban bi ŋun Pɔɔl yaar mu.

²²Le Pɔɔl sil bikaasisik ni, ki len ke, “Atens aatiŋ aanib, m bee ke nitafal bi ŋiwaa aabɔr ni pam. ²³M chuun nimi aatiŋ ponn ni ki kan naah dooni ŋiwaa pu na, le ki kan bi nan ŋmee ŋŋmeen naah toor kitork nin chee na. Bi ŋmee ke, ‘Taah kaa nyi Uwumbɔr u na.’ Ni dooni Uwumbɔr, ki mu aa nyi u. Waabɔr le m ban m tuk nimi dandana wee. ²⁴Uwumbɔr nan naan dulnyaa wee, ni tiwan nimɔk bi ni ponn ni na. Uma le ye paacham ni taab Aadindaan. Waa bi liwaa aadiik ni. ²⁵Uma ubaa le tii binib mɔmɔk limɔfal, ni libuln li ti fuur na, ni tiwan mɔmɔk. Waah ban pu na, u kpa. Unii yaa tun lituln tii uma Uwumbɔr kan, naa kpaee Uwumbɔr nibaa. ²⁶Njan u nan naan uja ubaa, uma le ye ŋinibol mɔmɔk aayaaja. Uma Uwumbɔr le cha ŋinibol mɔmɔk bi dulnyaa wee mɔmɔk ponn ni. U nan siin n-yoonn mu binib mɔmɔk ga li bi na, ki siin nin chee bi mɔmɔk ga li bi na. ²⁷Waah nan naan binib na, u ban ke bi li ban u. U dak ke nibaakan bi ga baa ki ban u, ki kan u. Waa daa unii ubaa chee. U po mal timi la. ²⁸Uma pu le ti fu, ki chuun, ki bi. N-yaayoonn na, nimi aalankpalb bibaa nan len ke, ‘Ti ye Uwumbɔr aabim la.’

Baah len pu na, ti gbii. ²⁹Taah ye Uwumbɔr aabim na, taa cha ti li dak ke Uwumbɔr aabimbin bi ke ŋiwaa na. Niwaa po ye ŋitakpal le bi kpai ŋi, bee salmaa, bee tikunabr le bi di mɔɔ ŋi. ³⁰Binib aah kaa nan kee nyi Uwumbɔr aasan buyoonn na, waa nan gar baah ŋani pu na. Dandana wee le u len ke u ban ke binib bimɔk bi dulnyaa wee mɔmɔk ponn ni na kpeln baabimbin ki dii waasan. ³¹Ba pu? u siin nwiin bundaln u ga ji binib mɔmɔk tibɔr na, ki ti saa baah ŋa ki ŋeer pu na. U nyan uja u ga ji binib tibɔr na. U nan fikr uja ngbaan nkun

ni, nima le ye limɔkl tii binib mɔmɔk.”

³²Binib ngbaan aah ŋun Pɔɔl len ke Uwumbɔr fikr unii nkun ni na, le bibaa ŋani u mbɔnyun. Le bibaa mu len ke bi ban bi ki ŋun tibɔr ngbaan. ³³Le Pɔɔl siir nima ki buen. ³⁴Le bijab bibaa gaa Yesu ki kii, ki kpaan Pɔɔl chee. Bi yin ubaa ke Dionisius, u nan ye Areopagus aanii ubaa na. Uken mu nan ye upii u bi yin u ke Damaris na. Binib biken mu nan gaa Yesu ki kii.

18

Pɔɔl aah moon Yesu aabɔr Korint aatiŋ ni pu na

¹Pɔɔl nan siir Atens aatiŋ ni, ki di buen Korint aatiŋ ni. ²Waah bi nima na, le u kan Juu yaab aaja ubaa, bi yin u ke Akuila. Bi nan ma u Pontus aatiŋ ni la. Bi yin upuu ke Prisila. Bi nan bi Itali aatisakpen Rom ni. Le Ubɔrkpaan Klɔdius nan siin nkaal ke Juu yaab mɔmɔk nya Rom aatiŋ ponn ni. Nima pu le Akuila ni Prisila nan nyan nima, ki dan Korint aatiŋ ni. Bi nan fuu ni naa yunn, le Pɔɔl nan ti kan bi. ³Uja ngbaan ni upuu nan jab igban le ki gaal ŋiboo. Baatuln le nan bi na. Pɔɔl aatuln ni baatuln kpa la. Nima pu le u nan ti bi bido. Le bi tun lituln ngbaan tɔb chee. ⁴Likpaakool daal mɔmɔk kan, Pɔɔl nan chaa mmeen aadiik ni. Juu yaab ni Griik yaab mu nan bi nima. Le u ni bi gbaa tɔb chee Yesu aabɔr. Le u pɔɔni ubaa ki ban ke bi gaa Yesu ki kii.

⁵Sailas ni Timoti nan nyan ni Masedonia aatim ni, ki fuu ni Pɔɔl chee. Baah fuu ni na, le Pɔɔl mooni Yesu aabɔr linimaln, kaa ki tun lituln liken. U nan ŋeer tuk Juu yaab ke Yesu le ye Kristo u gaa binib lii na. ⁶Le bi kpak u kinikpakpak, ki seei u. Baah ŋa kina na, le Pɔɔl chuu waakekeln gbuk ki nyan kitangbaak, ni ye nsurm le ki tii bi, le ki bui bi, “Ni yaa kaa ŋmar kan, nimi aasin ga li bi nimi nibaa aanaal ni la, naa ye maataani. M ga di cha nimi, ki tuk binib bi kaa ye Juu yaab na le Yesu aabɔr.” ⁷Le u siir cha bi, ki

buen unii ubaa do, bi yin u ke Titius Justus, u nan ye unii u pak Uwumbər na. Udo ni mmeen aadiik si gbək tɔb la. ⁸ Mmeen aadiik aaninkpel u bi yin u ke Krispus na, ni waachiln ni aanib məmək gaa Tidindaan ki kii. Le Korint aatiŋ aanib pam mu ŋun Yesu aabər, ki gaa u ki kii. Le bi muin bi nnyun ni.

⁹ Kinyeek kibaa daal, le Pɔɔl dan tidaŋ, le Tidindaan bui u, “Taa ki san ijawaan. Aa li beenin tuk binib tibənyaan ngbaan. Taa di cha. ¹⁰ M bi aa chee. Ubaa aan ŋmaa ŋa si nibaa. Kitiŋ kee ponn ni, binib pam ye maanib la.” ¹¹ Kina pu na, Pɔɔl nan bi nima ki ti saa libiln libaa ni ligeln, ki tuk binib Uwumbər aabər.

¹² Korint aatiŋ nan bi Akaya aapepel ni la. Akaya ngbaan məmək aaninkpel nan ye uja u bi yin u ke Galio na. Waayoonn ngbaan le Juu yaab kuun ki nan chuu Pɔɔl, ki di u buen uma Galio aanimbiin ni, ¹³ ki len ke Pɔɔl tuk bi baah ga ŋa pu ki doon Uwumbər na, kaa tuk bi mbaməm, ke u bii baatiŋ aakaal la.

¹⁴ Pɔɔl aah ban ke u len na, le Galio tuk Juu yaab, “U yaa ba ŋa bakaa ni kinimbəŋ kibaa kan, m ba ga ji u tibər. U mu aa ŋa nibaa. ¹⁵ Nimi Juu yaab, ni kpak tɔb iliin pu, ni binib aabər pu, ni nimi aakaal pu la. Ni bi ni chee la, naa ye maabər. Maan ji tibər ngbaan.”

¹⁶ Le u jenn nyan bi bibəjirb aadiik ni.

¹⁷ Le bi məmək chuu mmeen aadiik aaninkpel u bi yin u ke Sosenes na, le ki gbaa u libəjil aadiik chee. Le Galio aatafal aa nan bi ni ponn ni.

Pɔɔl mam aah gir buen Antiok aatiŋ ni pu na

¹⁸ Pɔɔl nan bi Korint aatiŋ ni ki yunn. Waah bi nima ki yunn na, le u chəi Yesu aanib. Le u ni Prisila ni Akuila buen Senkrea aatiŋ ni. Pɔɔl aah ti bi nima na, le u kuu uyikpir lii. Ni mək ke waah nan puu tipuur ti tii Uwumbər na le na. Le bi nan ti koo buŋəb ni, ke bi puur nnyusakpem na ki buen Siria aatim ponn ni. ¹⁹ Le bi ti fuu Efesus aatiŋ ni, ki nyan buŋəb na ni. Le Pɔɔl buen mmeen aadiik ni.

Le u ni Juu yaab ti gbaa tɔb chee Yesu aabər. ²⁰ Le bi ban ke u yunn bi chee. Le waa kii, ²¹ le ki chəi bi, ki tuk bi ke Uwumbər yaa kii kan, u ga ki gir ni bi chee. Le u ki labr ti koo buŋəb ni, ki cha Prisila ni Akuila nima, ki buen, ki ti fuu Siisarea aatiŋ ni.

²² Waah ti fuu nima na, le u nyan buŋəb na ni, ki buen Jerusalem, ki ti doon Yesu aanib bi nan bi nima na, le ki nyan buen Antiok aatiŋ ni, ²³ ki ti yunn nima siib, le ki bə dii Galasia aatim ni, ni Frijia aatim ni, ki mann Yesu aanib, ki pɔɔk bitaakpab.

Uja u bi yin u ke Apolos na aabər

²⁴ Juu yaab aanii ubaa nan bi, bi yin u ke Apolos. Bi nan ma u Aleksandria aatiŋ ni la. Le u dan Efesus aatiŋ ni. U nan ye unii u nyi tibər aalem na, ki nyi tibər ti ŋmee Uwumbər Aagbaŋ ni na mbaməm. ²⁵ Binib nan tuk u Tidindaan Yesu aasan aabər, le unimbil man tibər ngbaan pu. U nan len binib chee, ki tuk bi Yesu aabər mbaməm. U mu aa nyi Yesu aah gbiini binib Uwumbər Aafuur Nyaan pu na. U po nyi Jənn aah nan muini binib nnyun ni pu na la. ²⁶ Le Apolos koo mmeen aadiik ni, ki tuk binib Yesu aabər ni lipobil. Le Prisila ni Akuila ŋun waah tuk bi pu na. Baah ŋun na, le bi di u di buen bido, ki ti toor tuk u Uwumbər aasan aabər mbaməm. ²⁷⁻²⁸ Tɔ, Apolos nan ban ke u buen Akaya aatim ni. Le Yesu aanib bi bi Efesus aatiŋ ni na ter u, ke u buen, le ki ŋmee kigbaŋ tii u ke u ti tii Yesu aanib bi bi Akaya aatim ni na, ke bi chann u tichann. Waah ti fuu nima na, le Juu yaab bi bi nima na nan kpak u kinikpapak. Le u len tibər nyan bi, ki mək bi binib aanimbil ni ke Uwumbər Aagbaŋ len ke Yesu sil ye Kristo u gaa binib lii na. Apolos aah ŋa kina na, u nan ter binib bi kan Uwumbər aanimbaasaln ki gaa Yesu ki kii na.

19

Pɔɔl aah moon Yesu aabər Efesus aatiŋ ni pu na

¹ N-yoonn mu Apolos nan laa bi Korint aatiŋ ni na, le Pɔɔl bə dii ŋjoo

aatiŋ ni, ki ti fuu Efesus aatiŋ ni. Waah ti fuu nima na, le u kan Yesu aanib bibaa. ² Le u baa bi, “Naah gaa Yesu ki kii na, ni gbii Uwumbər Aafuur Nyaan aa?”

Le bi bui u, “Taa kan, ki mu aa ŋun ke Uwumbər Aafuur Nyaan bi.”

³ Le Pɔɔl baa bi, “Ni yaa ye kina kan, bi muin nimi nnyun ni kinye?”

Le bi bui u, “Bi muin timi nnyun ni ke Jɔnn aah nan ŋani pu na la.”

⁴ Le Pɔɔl bui bi, “Jɔnn nan muin binib bi kpeln baabimbin na nnyun ni, ki tuk bi ke bi gaa unii u ga paan ni upuwɔb na ki kii. Uma le bi yin u ke Yesu.”

⁵ Pɔɔl aah tuk bi kina na, le bi cha u muin bi nnyun ni, Tidindaan Yesu aayimbil pu. ⁶ Le u di unjaal paan bi pu. Le bi len iliin yayan, le ki nabr Uwumbər aah len pu na. ⁷ Bi ga nan li fuu bijab kipiik ni bilee.

⁸ Likpaakool mɔmɔk daal kan, Pɔɔl nan cha mmeen aadiik ni, ki ti saa inmal itaa, ki len binib chee ni lipobil, le ki tuk bi Uwumbər aanaan aabər. Le bi ni Pɔɔl gbaa tɔb chee tibər ngbaan. Pɔɔl nan pɔɔni ubaa ke u mɔk bi ke waah len ti na gbii. ⁹ Le bi ponn ni bibaa aatafal pɔɔ. Baa kii tii waaliin, le ki len tibər ti kaa ŋan na Tidindaan aasan pu, kinipaak aanimbil ni. Kina pu le Pɔɔl siir cha bi, ki di binib bi dii Yesu aasan na buen uja u bi yin u ke Tiranus na aadisakpeŋ ki ponn ni binib ŋmaa kuun ni na. Idaa mɔmɔk le u ni binib gbaa tɔb chee Yesu aabər nima. ¹⁰ U nan ŋani kina ki ti saa ŋibin ŋilee. Waah ŋa kina ŋibin ŋilee ngbaan pu na, le Asia aatiŋ aanib mɔmɔk, bi ye Juu yaab na, ni bi kaa ye Juu yaab na mɔmɔk ŋun Tidindaan aabər.

Skefa aajapɔtiib aabər

¹¹ Uwumbər nan cha Pɔɔl tun lijinjir aatun ki ti nyan. Binib aa nan kee kan kina. ¹² Le bi yoor Pɔɔl aakeken-geŋ ŋi u joo per unimbil wɔb na, ni ŋikeken ŋi u joo biini unimbiin ni na, ki ti di paan bibum pu, ni tiyayaar aah joo bi na mu pu. Baah ŋani kina na, libuul ngbaan ni le bi pɔɔk.

¹³⁻¹⁴ Tɔ, Juu yaab aanii ubaa mu nan bi nima. Bi yin u ke Skefa. U nan ye Uwumbər aatotoorninkpel ubaa la, ki nan kpa japɔtiib bilole. Ujapɔtiib nan chuun cha ntim ntim ponn ni, ki nyani tiyayaar binib ni. Le bi ban ke bi di Tidindaan Yesu aayimbil nyan tiyayaar uja ubaa ni, le ki bui tiyayaar ngbaan, “M tuk nimi Yesu u Pɔɔl mooni waabər na aayimbil pu, nya li cha man.”

¹⁵ Le tiyayaar ngbaan bui bi, “M nyi Yesu, ki nyi Pɔɔl. Nimi ma kan, ŋma ye nimi?”

¹⁶ Le uja u tiyayaar joo u na nan chuu bi, ki gbaa lakr bi, ki gaa baawanpeenkaan ki nyan bi. Le bi mɔmɔk san biŋmeen ki nyan udo. ¹⁷ Le Efesus aatiŋ aanib bi ye Juu yaab na, ni bi kaa ye Juu yaab na mɔmɔk ŋun tibər ngbaan. Le ijawaan chuu bi mɔmɔk. Le bi nyuŋ Tidindaan Yesu. ¹⁸⁻¹⁹ Le binib bi gaa Yesu ki kii na pam nan dan Pɔɔl chee, ki nan kpiir ki tuk u binib aanimbil ni, baah nan ŋani inyɔk pu na. Bi ponn ni pam nan kpa inyɔk aagbann. Le bi di inyɔk aagbann ngbaan see mmii ni, binib mɔmɔk aanimbil ni. Le bi kahn inyɔk aagbann ngbaan aadaak, le ni ye iwiin ŋichur piinmu aapal. ²⁰ Le Tidindaan aaliin moo moon ŋipepel mɔmɔk, ki moo kan mpɔɔn.

Binib aah ŋma tijar Efesus aatiŋ ni pu na

²¹ Nee aapuwɔb, le Pɔɔl nan ban ke u bɔ dii Masedonia aatim ni, ni Akaya aatim ni, ki nin buen Jerusalem. Le u ŋa nlandak ke u yaa buen Jerusalem aatiŋ ni kan, u ga ti buen Rom aatiŋ mu ni. ²² Le u nyan binib bi ter u na ponn ni bilee, bi yin ubaa ke Timoti, ki yin uken ke Erastus, le ki cha bi loln u pu nsan ki cha Masedonia aatiŋ ni. Uma Pɔɔl nan laa beenin bi Asia aatiŋ ni, ki yunn siib.

²³ N-yoonn ngbaan, le Efesus aatiŋ aanib ŋma tijar Tidindaan aasan pu. ²⁴ Unii ubaa nan bi nima, bi yin u ke Demetrius. U nan di tikunabr le mɔɔ ŋidichal waatiir ŋi bi ke liwaal li bi yin li ke Atemis na aadichal na, aan

ki joo kooh binib pu. Le binib pam mu tun lituln ngbaan, ki kan tinyoor pam. ²⁵ Le Demetrius kuun binib bimək tun lituln ngbaan na, ki bui bi ke, “Njətiib, ni nyi ke timi aatuln kpa tinyoor pam. ²⁶ Pɔɔl mu bi bii timi aatuln la. Ni kan aa? Ni ηun waah len pu na. U len ke ηiwaa ηi binib mɔɔ ηi na aa ye nibaa. Binib bi bi Efesus aatin ni do, ni Asia aapepel mɔmək ponn ni na pam pak waah len pu na, kaa ki dii ηiwaa. ²⁷ U yaa beenin ηani kina kan, u ga bii timi aatuln. Atemis, li ye liwaal sakpeln na aadichal ga bee fam. Atemis li Asia aatim aanib, ni dulnyaa ni aanib mɔmək dooni li na, mu ga ηa fam, kaan ki li bi tibər tibaa ni.”

²⁸ Binib ngbaan aah ηun kina na, le bi gee linjuul sakpen, ki tar ke, “Atemis li ye Efesus aatin aanib aawaal na ye liwaal sakpeln la.” ²⁹ Le kitin ngbaan aanib mɔmək kpa kifuuk ki ηma tijar, le ki chuu Pɔɔl aajətiib bilee, Gayus ni Aristakus, ki di san mala buen binib aah kuuni nin chee na, mpaan sakpiin ni. Gayus ni Aristakus nan ye Masedonia aatin aanib bilee bi dii Pɔɔl waasachuln ponn ni na la. ³⁰ Le Pɔɔl ubaa nan ban ke u buen kinipaak na aah kuun nin chee na, u ti len bi chee. Le Yesu aanib aa cha u buen. ³¹ Kitin ngbaan aaninkpiib ponn ni bibaa nan ye Pɔɔl aajətiib la. Bi mu nan tun unii Pɔɔl chee ke u ti tuk u ke u taa buen kinipaak ngbaan aah kuun nin chee na. ³² Kinipaak ngbaan nan kpa kifuuk sakpen; bibaa nan tar ki len tibaa, bibaa mu nan tar ki len tiken. Baa nyi budabu pu bi kuun ni nima chee na. ³³ Le Juu yaab bi nan bi nima na nan nyan uja ubaa bi yin u ke Aleksanda, ke u sil kinipaak ngbaan aanimbiin ni. Nima pu na, binib bibaa mu nan dak ke ni ye uma Aleksanda aabər la. Le u yoor unjaal ki nyii bi pu, ki ban ke u tuk bi ke naa ye Juu yaab aabər. ³⁴ Kinipaak ngbaan aah bee ke u ye Juu yaab aanii na, le bi kpaan ki teen nfumbaa ke, “Atemis li ye Efesus aatin aanib aawaal na ye liwaal sakpeln la.” Bi

nan tar kina ki ti saa tikur tilee.

³⁵ Le kitin ngbaan aaninkpel ubaa dan nan nyii bi pu, ke bi di cha kifuuk. Baah di cha na, le u len ke, “Efesus yaab, binib mɔmək nyi ke nimi Efesus yaab lik Atemis ni laadichal pu la, ki nyi ke Atemis ye liwaal sakpeln li nyan ni kitaapaak ki sunn ni kitin na. ³⁶ Ubaa aan ηmaa nee ke taa gbii. Səη nisui man, ki taa tun lituln fam. ³⁷ Nimi le joo ni bijab ngbaan do chee na. Baa sun tiwan liwaal aadichal ponn ni, kaa sii timi aawaal. ³⁸ Demetrius mam ni unii ubaa yaa kpa tibər kan, bibəjirb bi, libəjil daal mu bi. Cha bi buen nima ki ti len. ³⁹ Nimi aaninkpiib mu yin binib ki kuun bi, ke bi nan ji tibər. Ni yaa kpa tibər kpee kan, bi ga len ti mu. ⁴⁰ Ni kpa kifuuk ki ηma tijar din. Nibaakan, timi aatin aaninkpiib ga ji timi tibər kifuuk ngbaan pu. Nibaa aa bi ni ponn ni, ni po kpa kifuuk fam la. Bi yaa baa timi kifuuk ngbaan pu kan, taa nyi taah ga len pu na.” ⁴¹ Waah len kina na, le u cha bi mɔmək siir.

20

Pɔɔl aah buen Masedonia ni Griis aapepel ni pu na

¹ Kifuuk ngbaan aah ti ηmin na, le Pɔɔl yin Yesu aanib ke bi dan u chee, ki nan len bi chee tibər, ki pɔɔk bitaakpab, ki chəi bi, le ki buen Masedonia aatin ni. ² Le u bɔ dii ntim mu bi nima na ni, ki mann Yesu aanib bi bi nima na, ki len bi chee tibər pam, ki pɔɔk bitaakpab, ki ti fuu Griis aatin ni, ³ ki nan bi nima ki pii inmal itaa, le ki ban u koo buηəb ni, ki buen Siria aatin ni. Le u ηun ke Juu yaab kpokl ke u yaa koo buηəb na ni kan, bi ga ku u. Waah ηun kina na, le waa buen, ki len ke u ga labr jer Masedonia aatim. ⁴ Le binib bibaa nan dii u. Binib bi nan dii u na aayimbil nan ye Sopata, u nan ye Berea aatin aanii, ki nan ye Pirus aajəpɔn na; ni Aristakus, ni Sekundus, bi nan ye Tesalonika aatin aanib na; ni Gayus, u nan ye Debe aatin aanii na; ni Tikikus, ni Trofimus, bi nan ye Asia aatin aanib na; ni Timoti. ⁵ Le bi

məmək loln nsan ki buen Troas aatiŋ ni, ki ti kii timi nima. ⁶ Le ti nan bi Filipi aatiŋ ni, ki ti saa bundaln Juu yaab ji njim ki ŋmɔ boroboro u kaa kpa nnyɔk na. Liyaadaal ngbaan aah jer na, le ti koo buŋɔb ni ki buen. Ti di iwiin iŋmu le fuu Troas aatiŋ ni, ki ti pii tijɔtiib nima. Le ti nan bi nima ki ti saa iwiin ilole.

Pɔɔl aah buen Troas aatiŋ ni kookoo yaan pu na

⁷ Likpaakool ponn ni, njan aawiin daal, le ti kuun tɔb chee ke ti nan ji Tidindaan aajikaar. Le Pɔɔl len bi chee Uwumbɔr aabɔr le kitaak ti siir. U nan ban ke kitaak yaa woln kan, u buen cha bi. Nima le cha u len bi chee tibɔr kitaak ti siir. ⁸ Taah kuun paacham aadiik ni na, karyaa mam nan wiir ki ponn ni. ⁹ Unachipɔɔn ubaa nan bi nima, bi yin u ke Yutikus. U nan ka kikitatar aatakolu pu, le ngeen chuu u. Pɔɔl aah bi len tibɔr ki yunn na, le u geen, ki ker lir kitin. Le bi məmək nyan ni, ki sunn ti yoor u. U mu kpo a. ¹⁰ Le Pɔɔl mu nyan ni, ki sunn buen bi chee, ki ti doon paan u pu, le ki di unjaal kpal u, le ki bui bi, “Chuu nibaa man. Waa kpo. U bi.” ¹¹ Le Pɔɔl gir koo paacham aadiik ngbaan ni, ki ti jin bi chee tijikaar, ki ki len bi chee tibɔr ki yunn, hali ki ti woln kitaak. Naah woln na, le u buen cha bi. ¹² Le bi yoor unachipɔɔn ngbaan di buen udo. Waah fikr na, le bisui sɔŋ mbamɔm.

Taah buen Miletus aatiŋ ni pu na

¹³ Le ti loln nsan ki koo buŋɔb ni, ki puur buen Asos aatiŋ ni. Pɔɔl ma nan chuun kitin, ki mu buen nima, le ti ti kelɔn tɔb. Pɔɔl nan tuk timi ke u mu ga koo buŋɔb na ni nima. ¹⁴ Waah ti pii timi Asos aatiŋ ni na, le ti yoor u ŋa buŋɔb na ni, le ti di buen Mitilene aatiŋ ni. ¹⁵ Ti nan nyan nima ki nabr buen. Naah woln kitaak na, le ti fuu lidikl libaa chee, bi yin li ke Kios, ki ki woln kitaak, le ti fuu lidikl liken chee, bi yin li ke Samos, ki ki woln kitaak le ti nan fuu Miletus aatiŋ ni. ¹⁶ Le Pɔɔl ban u fuu Jerusalem mala. U nan ban ke u pɔɔn ubaa ki fuu nima Pentekost

aawiindaal. Nima pu na, waa nan ban ke u yunn Asia aatiŋ ni. Le u bui ke u ga gɔln Efesus aatiŋ, waan dii nima.

Pɔɔl aah chɔi Yesu aanib aaninkpiib pu na

¹⁷ Le Pɔɔl tun unii ke u buen Efesus aatiŋ ni ki ti yin ni Yesu aanib aaninkpiib, ke bi dan u chee Miletus aatiŋ ni. ¹⁸ Baah fuu ni u chee na, le u bui bi, “Maah nan fuu Asia aatiŋ ni, ki nan bi ni chee na, ni nan bee maabimbin aah nan bi pu n-yoonn ngbaan məmək na. ¹⁹ Ni nan bee ke m sunn mbaa taab, ki tun Tidindaan aatuln ni tinyunyunn, ki kan falaa Juu yaab chee, baah kpokl n-yoonn məmək ke bi ŋa mi bakaa pu na. ²⁰ M buen binib aah kuuni nin chee na, ki buen nido mu, ki tuk nimi Yesu aabɔr. M tuk nimi tibɔr timɔk ga ter nimi na, kaa gur tibaa. ²¹ M sur Juu yaab ni binib bi kaa ye Juu yaab na mu, ke bi kpeln baabimbin ki dii Uwumbɔr aasan ki gaa Tidindaan Yesu ki kii. ²² Dandana wee m kii Uwumbɔr Aafuur Nyaan aamɔb le ki cha Jerusalem ni, kaa nyi baah ga ti ŋa mi nima chee pu na. ²³ M po nyi ke ntim məmək ponn ni, Uwumbɔr Aafuur Nyaan sur mi ke bi ga di mi ŋa kiyondiik ni, ki ŋa mi falaa. ²⁴ Tɔ, m yaa kpo, bee m yaa bi kan, ntafal aa bi ni ni. Tidindaan Yesu tii mi lituln, ke m tuk binib tibɔnyaan ngbaan, ke Uwumbɔr gee bi. Ntafal bi lituln ngbaan ponn ni, ke m tun li ti doo.

²⁵ “Maah nan bi ni chee na, m nan chuun tuk nimi Uwumbɔr aanaan aabɔr. M nyi ke ni ponn ni ubaa aan ki kan mi. ²⁶ Din, m tuk nimi mbamɔn la, unii ubaa ni ponn ni yaa kaa kan limɔfal li kaa kpa ndoon na kan, naa ye maataani. ²⁷ M tuk nimi Uwumbɔr aabɔr məmək, kaa gur tibaa. ²⁸ Ni li nyi man, ki taa cha unii ubaa ŋmann nimi. Ni li ter Yesu aanib, ki taa cha unii ubaa ŋmann bi mu. Uwumbɔr Aafuur Nyaan nan ŋa nimi waanib aaninkpiib. Ni li joo waanib ngbaan mbamɔm. Waabo nan dan nan kpo bi pu, ke bi kpaln waanib la. ²⁹ M

nyi ke m yaa kaa ki bi ni chee kan, binib ga dan nan bii nimi, ke n̄isapol aah chuun chur ipiih pu na. ³⁰ Binib bibaa mu bi ni ponn ni, ki ga bii Uwumbər aaliin ke bi n̄mann Yesu aanib, bi taa ki li dii waasan. Bi ga li ban ke bi dii bima la. ³¹ Nima pu na, ni li nyi man, ki li teer ke n̄bin n̄itaa le na, m nan bi ni chee ki sur nimi ni tinyunyunn, nwiin pu ni kinyeek.

³² “Nnaabitiib, m di nimi n̄a Uwumbər aanaal ni, ke u li lik nimi. M tuk nimi waaliin i mək timi waah gee timi pu na. Waaliin ngbaan ga ter nimi, ke ni dii waasan mbaməm. U ga di lifaal tii nimi, ni binib bimək bi chain na. ³³ Maah nan bi ni chee na, maa nan ban unii ubaa aamombil, kaa ban unii ubaa aawanpeenkaan. ³⁴ M ni n̄jotiib yaa nan ban tiwan ni na kan, min mbaa le nan tun lituln, le ki kan taah ban tiwan ni na. Nimi nibaa nyi kina. ³⁵ Maah tun lituln kina na, m mək nimi ke ni mu li tun kina, ki ter bibum, ki li teer ke Tidindaan Yesu ubaa nan len ke, ‘Uwumbər aanyoor bi unii u tii na pu ki jer u gaa na pu.’ ”

³⁶ Pəəl aah len doo na, le bi məmək gbaan bitanaayil pu, ki mee Uwumbər. ³⁷ Le bi məmək ubaaba chaa ki ti joo binjal kpalni Pəəl, ki joo buməb moor utakpiln,* ki wii. ³⁸ Waah tuk bi ke baan ki kan u na, le ni bii bisui sakpen. Le bi cheen u buen u ti gir koo bunjəb ngbaan ni.

21

Pəəl aah buen Jerusalem pu na

¹ Tə, ti nan chəi bi, le ki koo bunjəb ngbaan ni, le ki puur ki ti fuu lidikl libaa chee, bi yin li ke Kos; ki woln kitaak, le ti fuu Rodes aatinj ni, ki nyan nima, ki buen Patara aatinj ni, ² le ki ti kan bunjəb bu ga buen Fonisia aatinj ni na. Le ti nyan ti koo bu ponn ni, ki cha. ³ Taah cha na, le ti jer lidikl libaa bi yin li ke Saiprus, li bi n̄ngan wəb na, le ki ti fuu Taya, kitiñ ki bi Siria aatinj ni na. Taah ti fuu nima na, le bi ban bi bi nima ni yunn siib, bi ti nyan n̄itun. ⁴ Le ti nyan bunjəb

na ni, ki buen kitiñ ponn ni, ti ti ban Yesu aanib. Ti nan ti kan bi, ki nan bi bi chee ki ti saa iwiin ilole. Taah bi bi chee na, le Uwumbər Aafuur Nyaan cha bi tuk Pəəl ke u taa buen Jerusalem. ⁵ Iwiin ilole ngbaan aah jer na, le ni n̄eer ti gir koo bunjəb na ni. Taah gir cha ti ti koo bunjəb ni na, le bi məmək, ni bipuutiib, ni baabim cheen timi, ki nyan ni kitiñ ngbaan ni. Le ti məmək gbaan nnyusakpem na aagbaan, ki mee Uwumbər, ⁶ ki chəi təb. Le bi gir kun.

Le ti mu koo bunjəb na ni, ⁷ ki ti nyan Taya aatinj ni, ki puur buen Tolemais aatinj ni. Taah ti fuu nima na, le ti nyan bunjəb na ni, ki buen ti doon Yesu aanib bi bi nima na, ki nan bi bi chee nwiin mubaa. ⁸ Naah woln kitaak na, le ti nyan kitiñ ngbaan ni, ki ti fuu Siisarea aatinj ni. Taah ti fuu nima na, ti nan buen Filip do, ki ti koo udo. U nan ye unii u tuk binib Yesu aabənyaan na la. Baah nan nyan bijab bilole bi Jerusalem ponn ni, ke bi li yakr tijikaar tii Yesu aanib na, u nan ye bijab bilole ngbaan ponn ni ubaa. ⁹ Ubisatiib nan ye binaa, kaa kpa chatiib. Le Uwumbər Aafuur Nyaan cha bi nabr Uwumbər aah len pu na. ¹⁰ Ti nan bi nima ki yunn siib. Le Uwumbər aabənabr ubaa nyan ni Judea ki fuu ni ti chee nima, bi yin u ke Agabus. ¹¹ Le u gaa Pəəl aagbapaln, ki di buu ubaa aataa ni unjal, ki tuk Pəəl ke Uwumbər Aafuur Nyaan bui ke Juu yaab bi bi Jerusalem na ga nan di udaan u yeh ligbapapaln ngbaan na buu utaa ni unjal kina, ki di u n̄a binib bi kaa ye Juu yaab na anaal ni.

¹² Taah n̄un kina na, le ti ni binib bi bi nima na nan ganj Pəəl ke u taa buen Jerusalem. ¹³ Le Pəəl baa bi, “Ni n̄ani ba kina, ki wii, ki bii nsui? Bi yaa ga ti buu mi Jerusalem ni, bee bi yaa ga ti ku mi nima Tidindaan Yesu pu kan, m ga buen. Maan di cha.”

¹⁴ Taa nan n̄maa chuu u ke u taa buen, le ki len ke, “Cha Tidindaan n̄a

* **20:37** : Bi moor utakpiln: Israel yaab nan doon binaabitiib kina le ki mək ngeehn.

waah gee pu na,” le ki nmin, kaa ki len tibaa.

¹⁵ Ti nan bi nima ki yunn siib, le ki gor ke ti buen Jerusalem. ¹⁶ Le Yesu aanib bi nyan ni Siisarea aatiŋ ni na bibaa mu dii timi, ki di buen Jerusalem, uja ubaa do, ki ti koo nima. Bi nan yin u ke Menasonn, u ye Saiprus aatiŋ aanii, ki nan dii Yesu ni yunn.

Pɔɔl aah buen ti mann Jems pu na

¹⁷ Taah ti fuu Jerusalem na, Yesu aanib nan gaa timi ki nan kpa mpopiin. ¹⁸ Naah woln kitaak na, ti ni Pɔɔl nan buen ti ti doon Jems. Yesu aanib aaninkpiib mɔmɔk mu nan bi nima.

¹⁹ Le Pɔɔl doon bi, ki neer tuk bi Uwumbɔr aah ŋa tiwan nimɔk na, binib bi kaa ye Juu yaab na aakaasisik ni, uma Pɔɔl aatuln pu. ²⁰ Baah ŋun kina na, le bi mɔmɔk nyuŋ Uwumbɔr, ki bui Pɔɔl, “Tina aabo, aa nyi ke Juu yaab ŋichur pam le gaa Yesu ki kii. Bi mɔmɔk aanimbil man Moses aakaal pu. ²¹ Le bi ŋun ke aa mɔk Juu yaab bimɔk bi Biniyayam aatim ni na ke bi taa ki dii Moses aakaal, ki taa ki geei baabim aachakpan, ki taa ki dii Juu yaab aakaal. ²² Bi ga ŋun ke aa fuu ni. Ti ga ŋa kinye? ²³ Ti ga tuk si saah ga ŋa pu na. Bijab binaa bibaa bi do. Bi nan puu tipuur tii Uwumbɔr. ²⁴ Bi ga buen Uwumbɔr Aadichal ni, bi ti ŋa bibaa chain. Aa mu li dii bi cha, ki mu ti ŋa aabaa chain, ki tii bi ŋimombil, aan bi ti daa tiwan ki nan toor kitork tii Uwumbɔr, ki kuu baayikpir. Aa yaa ŋa kina kan, binib mɔmɔk ga bee ke aa mu dii Moses aakaal. Bi ga bee ke binib bi len ke saa dii Moses aakaal na aa len mbamɔn. ²⁵ Tɔ, binib bi kaa ye Juu yaab ki gaa Yesu ki kii na ma kan, ti nan nmeee kigban tii bi, ki tuk bi taah kpokl pu na, ke bi taa ki nɔmɔ kitork aanann, ki taa ki nɔmɔ nsin, ki taa ki nɔmɔ tiwan ni bi tab ku ni na, ki taa ki gɔr kidagook.”

²⁶ Tɔ, Pɔɔl nan kii baah tuk u pu na. Ki woln kitaak le u yoor bijab binaa ngbaan, le u ni bi ti ŋa bibaa chain.

Le u koo Uwumbɔr Aadichal ni, ki ti tuk Uwumbɔr aatotoor bundaln bi ga ŋa chain doo aan ki toor kitork tii Uwumbɔr na. Iwiin ilole daal, le bi ga ŋa chain doo.

Binib aah chuu Pɔɔl Uwumbɔr Aadichal ni pu na

²⁷ Tɔ, iwiin ilole ngbaan aa nan kee fuu, le Juu yaab bibaa, bi nyan ni Asia aatim ni na, kan Pɔɔl Uwumbɔr Aadichal ni. Le bi cha kinipaak nma tijar Pɔɔl pu, ki chuu u mpɔɔn, ki tar ke, ²⁸ “Israel yaab, ter timi man. Uja wee ye unii u buen nipepel mɔmɔk na, ki tuk binib mɔmɔk ke bi taa li pak timi Juu yaab, ki taa li pak Moses aakaal, ki taa li pak Uwumbɔr Aadichal. U mu joo ni binib bi kaa ye Juu yaab na, ki di bi koo ni Uwumbɔr Aadichal li ye chain na ni, ki bii li.”

²⁹ Bi nan kan Pɔɔl ni Trofimus, u ye Efesus aatiŋ aanii na chuun dii kitiŋ ngbaan ponn ni. Le bi dak ke Pɔɔl di u koo ni Uwumbɔr Aadichal ni. Nima pu le bi len ke u joo ni binib bi kaa ye Juu yaab na koo ni Uwumbɔr Aadichal ni.

³⁰ Le kitiŋ ngbaan aanib mɔmɔk nma tijar, ki san kuuni tɔb chee, ki chuu Pɔɔl ki dar nyan ni u Uwumbɔr Aadichal ni. Libuul ngbaan ni le Uwumbɔr Aadichal aakikiirb piin jaalenj mam. ³¹ Le kinipaak na pɔɔn bibaa bi gbaa ku Pɔɔl. Le unii ubaa buen Rom aatɔb aajab aapol chee, le ki tuk u ke Jerusalem aanib mɔmɔk bi nɔmɔ tijar la. ³² Libuul ngbaan ni le upol ngbaan di butɔb aajab bibaa ni baaninkpiib, ki san buen kinipaak ngbaan chee. Baah kan butɔb aajab ngbaan ni baapol na, le bi di cha Pɔɔl, kaa ki gbaa u. ³³ Le upol ngbaan buen Pɔɔl chee, ki ti chuu u, ki tuk waajab ke bi di tikululn tilee buu u, le ki baa ke, “Nma ye uja wee? U ŋa kinye?”

³⁴ Le bibaa tar baah gee pu na, le biken mu tar baah gee pu na. Kifuuk ngbaan pu, le upol ngbaan aa nmaa bee budabu ŋa na. Le u tuk waajab ke bi di Pɔɔl buen butɔb aajab aadichal ni. ³⁵ Le bi di u buen ti fuu nɔbimbin ni bi maa tam lidichal ngbaan na. Baah

joo u cha na, le kinipaak ngbaan naa naa ke bi ti chuu nyan u. Nima pu na, baah ti fuu njibimbina taab na, le butab aajab ngbaan yoor u paacham, le binib aa ki pii u. ³⁶ Le bi məmək paa bipuwəb ki tar, “Ku u man.”

Pɔɔl aah len waabamən pu na

³⁷ Le bi ti fuu lidichal ngbaan aabisaməb chee, ki ban bi koo. Le Pɔɔl bui upol ngbaan Griik aaliin ponn ni, “Cha m tuk si tibər tibaa.”

Le upol ngbaan baa u, “Aa njun Griik aaliin aa? ³⁸ M nyi ke aa ye Ijpt aatiŋ aanii u nan cha kinipaak tukni timi aatiŋ aaninkpiib, ki di binikurb njichur njinaa buen nteersakpiin ni na la.”

³⁹ Le Pɔɔl bui u, “M ye Juu yaab aanii la. Bi nan ma mi Tasus aatiŋ ki bi Silisia aatiŋ ni na; ki ye kitinŋ ki kpa liyimbil na la. Pɔɔk aabaa ki cha m len kinipaak ngbaan chee.”

⁴⁰ Le u kii ke u len. Le Pɔɔl sil njibimbina paab, ki di unjaal nyii bi pu. Baah njin na, le u len bi chee bima Juu yaab aaliin ponn ni.*

22

¹ U nan len ke, “Ntetiib ni nnaabitiib, li pel man, ki cha m tuk nimi maabamən.” ² Baah njun ke u len bima bibaa aaliin na, le bi sil chii.

Le Pɔɔl len ke, ³ “M ye Juu yaab aanii la. Bi nan ma mi Tasus aatiŋ ki bi Silisia aatiŋ ponn ni na la. M nan bae mbaem Jerusalem ni, do chee na la. Gamaliel le nan mək mi. M nan bae tiyaajatiib aakaal mbaməm. Nnimbil nan man Uwumbər aatun pu, ke ni məmək aah bi pu dandana wee na. ⁴ M nan na binib bi dii Yesu aasan na falaa, ki ban m ku bi. M nan chuu bijab ni bipiib mpəən, ki di tikululn buu bi, ki di bi na tiyondir ni. ⁵ Uwumbər aatotoorninkpel ni Juu yaab aaninkpiib ga njmaa tuk nimi ke m len mbamən la. Bi nan njmee kigban tii Juu yaab bi bi Damaskus aatiŋ ni na, ke bi tii mi nsan m ti chuu Yesu aanib bi bi nima na, ki di tikululn buu

bi, ki di bi dan Jerusalem, ke m nan daa bitafal. Le m nan buen.”

Pɔɔl aah tuk bi waah nan gaa Yesu ki kii pu na

(Lituln 9.1-19; 26.12-18)

⁶ “M nan bi nsan ni ki ti peen Damaskus aatiŋ. Nwiin kaasisik ni, le nwiin nyan ni paacham, ki nan woln ki mann gonn mi, ki wiin chain.

⁷ Le m lir kitinŋ, ki njun nneel len ke, ‘Sɔɔl, Sɔɔl, ba na aa na mi falaa?’ ⁸ Le m baa u, ‘Ndindaan, njma ye?’ Le u bui mi, ‘Min le ye Yesu u ye Nasaref aatiŋ aanii na. Aa njani mi le falaa.’ ⁹ Bijab bi nan si m chee na nan kan nwiin ngbaan, kaa njun udaan u len m chee na aaneel. ¹⁰ Le m baa u, ‘Ndindaan, m ga na kinye?’ Le u bui mi, ‘Fii sil ki li cha Damaskus aatiŋ ni. Unii ubaa bi nima, ki ga ti tuk si tiwan nimək Uwumbər ban ke aa na.’ ¹¹ Nwiin ngbaan aah nan deer nnimbil na, le m jəb, kaa ki waa. Le binib bi dii mi na dar mi di buen Damaskus aatiŋ ni.

¹² “Uja ubaa nan bi nima, bi nan yin u ke Ananias. U dii Uwumbər aasan mbaməm, ki kii timi aakaal. Juu yaab bimək bi nima na pak u. ¹³ Le u dan nan sil m chee ki bui mi, ‘Nna aabo Sɔɔl, likr.’ Libuul ngbaan ni, le nnimbil kpaan likr, le m kan u, kaa ki ye ujoon. ¹⁴ Le u bui mi, ‘Tiyaa-jatiib Aawumbər nyan si, ke aa bee waageehn, ki kan Waabonyaan, ki njun waaneel len aa chee. ¹⁵ Aa ga li ye waaseeraadaan, ki tuk binib məmək saah kan pu na, ni saah njun pu na. ¹⁶ Taa taan. Fiin, ki yin waayimbil ki mee u, ki cha m muin si nnyun ni, ki finn aapobil saatunwanbir pu.’ ”

¹⁷ “Nimina aah jer na, le m nan gir buen Jerusalem, ki ti koo Uwumbər Aadichal ni, ki mee Uwumbər. Maah mee Uwumbər na, ¹⁸ le m kan lijnjiir aawan; m kan Tidindaan, ki njun u bui mi ke, ‘Fiin, ki nya Jerusalem ni mala. Aa yaa tuk do chee na aanib maabər kan, bi ga yii, kaan gaa ti.’ ¹⁹ Le m bui u, ‘Ndindaan, bi nyi ke m nan buen mmeen aadir ni, ki chur binib bi gaa si ki kii na, ki gbaa bi. ²⁰ Binib aah

* **21:40** : Juu yaab aaliin ye Hiibru aaliin la.

nan ku saaseeraadaan Stiifen na, m mu nan bi nima, ki kii ke ni ñan, ki joo binib bi ku u na aabəkul.’ ²¹ Le Tidindaan bui mi, ‘Li cha. M ga tun si ni daa na, binib bi kaa ye Juu yaab na chee.’”

²² Pɔɔl aah len kina na, le kinipaak ngbaan aa ki pel. Le bi məmək teen mpɔɔn pu, “Ku u man. Naa ñan ke u ki li bi dulnyaa wee ni.” ²³ Le bi məmək tar, ki joo baabəkul feeni paacham, ki leer titan mae paacham, le kitangbaak feei. ²⁴ Le butɔb aajab aapol ngbaan tuk waajab ke bi di Pɔɔl koon ni kidiik ponn ni, ki ti gbaa u ñinaalab, aan ki nin baa u waah ña budabu na, ke bi bee budabu ña aan Juu yaab ñma tijar u pu na. ²⁵ Le bi di tikululn buu u, bi ti gbaa u ñinaalab. Le Pɔɔl bui butɔb aajab aaninkpel u si u chee na, “Naah ban ni gbaa mi na, nkaal kii kina aa? Naa jin mi tibɔr, ki mu aa kan maataani. M ye Rom aanii la.”*

²⁶ Uninkpel ngbaan aah ñun kina na, le u buen upol ngbaan chee, ki ti bui u, “Li nyi saah ga ña pu na. Uja ngbaan ye Rom aanii la.”

²⁷ Le upol ngbaan buen Pɔɔl chee, ki ti baa u, “Aa ye Rom aanii la aa?”

Le Pɔɔl kii ke u ye.

²⁸ Le upol ngbaan bui u, “M nan pan ñimombil pam, le ki kpaln Rom aanii.”

Le Pɔɔl bui u, “M ye Rom aabo la.”

²⁹ Pɔɔl aah len kina na, le bijab bi ban bi gbaa u na aa ki kaa u, le ki sur bipuwɔb. Upol ngbaan aah bee ke Pɔɔl ye Rom aanii na, le u mu san ijawaan. U bee ke waah di tikululn buu u na, naa ñan.

Baah jin Pɔɔl tibɔr pu na

³⁰ Tɔ, upol ngbaan nan ban u bee mbaməm Juu yaab aah len Pɔɔl aah ña pu na. Ki woln kitaak, le u chuu buur tikululn ti bi di buu Pɔɔl na, le ki tuk Uwumbɔr aatotoorninkpiib, ni bibɔjirb aaninkpiib məmək ke bi kuun ni, le ki di Pɔɔl nan siin binimbiin ni.

23

¹ Le Pɔɔl lik bi, ki len ke, “Nnaabitiib, m bee nsui ni ke maabimbin le ñan Uwumbɔr chee ki nan saa din.” ² Waah len kina na, le Uwumbɔr aatotoorninkpel Ananias tuk binib bi si Pɔɔl chee na ke bi faa umɔb. ³ Le Pɔɔl bui u, “Uwumbɔr ga faa si. Aa bi ke ligoln li kaa ñan, aan bi di pente pipiin pente li na la. Aa ka do, ke aa ji mi tibɔr, nkaal aah dii pu na. Saah tuk binib ke bi faa mi na, sin le bii nkaal ngbaan.”

⁴ Le binib bi si Pɔɔl chee na baa u, “Aa sii Uwumbɔr aatotoorninkpel la aa?”

⁵ Le Pɔɔl len ke, “Nnaabitiib, maa nyi ke u ye Uwumbɔr aatotoorninkpel. M yaa ba nyi kan, maa ba ga len kina; ba pu? ni ñmee Uwumbɔr Aagban ni ke, “Taa len saanib aaninkpel tibɔbir.”*

⁶ Tɔ, Pɔɔl nan bee ke bi ponn ni bibaa ye binib bi dii Sajusii yaab aaməkm na, bibaa mu ye binib bi dii Farisii yaab aaməkm na. Le u teen ke, “Nnaabitiib, m ye unii u dii Farisii yaab aaməkm na la. Nte mu nan ye unii u dii Farisii yaab aaməkm na la. M kpa limakl ke binib bi kpo na ga fikr nkun ni. Limakl ngbaan pu, le bi ji mi tibɔr.”

⁷ Waah len kina na, le binib bi dii Farisii yaab aaməkm na, ni binib bi dii Sajusii yaab aaməkm na yakr tɔb chee, ki kpak tɔb kinikpakpak.

⁸ Sajusii yaab len ke binib aan fikr nkun ni, ke Uwumbɔr aatuuntiib aa bi, ke unii aawiin mu aa bi. Farisii yaab mu len ke binib ga fikr nkun ni, Uwumbɔr aatuuntiib bi, unii aawiin mu bi. ⁹ Le bi kpak tɔb kinikpakpak, ki tar mpɔɔn pu, ki kpa kifuk. Le Uwumbɔr aakaal aaməmkb ponn ni bibaa, bi ye Farisii yaab na fii sil, ki kpak sakpen, le ki len ke, “Taa kan uja wee aataani. Nibaakan, Uwumbɔr aatuun, bee unii aawiin le sil len u chee.”

¹⁰ Le Farisii yaab ni Sajusii yaab kpak tɔb kinikpakpak sakpen, ki ñma

* **22:25** : Unii yaa ye Rom aanii kan, baakaal aa kii ke bi daa utafal see bi puen jin u tibɔr ki kan waataani. * **23:5** : Lik Nnyam 22.28.

tijar. Le butəb aajab aapol ngbaan dak ke bi ga chuu daa par Pəəl. Le u tuk waajab ke bi buen ti gaa ni Pəəl, ki nyan u bi chee, ki nan di u ɲa baadichal ni.

¹¹ Kinyeek ngbaan, le Tidindaan dan nan sil Pəəl chee, ki nan bui u, “Chuu aabaa, ki taa san ijawaan. Saah tuk binib maabər Jerusalem ponn ni pu na, kina le aa ga tuk bi maabər Rom aatiŋ mu ni.”

Juu yaab aah kpokl ke bi ga ku Pəəl pu na

¹² Naah woln kitaak kichakpiik ni na, le Juu yaab bibaa kuun təb chee, ki kpokl, le ki puu ke baan ji tijikaar, kaan nyu nnyun mu see bi ku Pəəl. ¹³ Binib bi nan kpokl kina na jer bijab imonko ilee. ¹⁴ Bi nan buen Uwumbər aatotoorninkpiib ni Juu yaab aaninkpiib chee, ki ti bui bi, “Ti puu ke taan ji nibaa see ti ku Pəəl. ¹⁵ Ti ban ke ni ni bibəjirb aaninkpiib tun unii ke u buen butəb aajab aaninkpel chee, ki ti tuk u ke u li joo ni Pəəl ni chee, ke ni ban ni nan ki baa u tibər tiken kpee la. Bi yaa joo u choo kan, waan fuu ni do. Ti ga ku u nsan ponn ni.”

¹⁶ Le Pəəl aaninkpan aajapəən ɲun baah kpokl pu na. Le u koo butəb aajab aadichal ni, ki ti tuk Pəəl. ¹⁷ Le Pəəl yin butəb aajab aaninkpel ubaa, ki tuk u ke u di unachipəən na buen butəb aajab aapol chee, aan u ti tuk u tibər tibaa. ¹⁸ Le uninkpel ngbaan di u buen butəb aajab aapol chee, ki ti bui u, “Unaagbiija Pəəl le yin mi, ke m dan u chee, le ki ti tuk mi ke m di unachipəən wee dan aa chee, u nan tuk si tibər tibaa.”

¹⁹ Le upol ngbaan chuu uɲaal ki dar u buen n-gbaan, ki ti baa u, “Aa ban aa tuk mi bayaar?”

²⁰ Le u bui u, “Juu yaab na kpokl ke bi ga tuk si ke aa fe li joo ni Pəəl bibəjirb aaninkpiib chee, ke bi nan baa u tibər tiken kpee. ²¹ Bi yaa bui si kina kan, aa taa kii. Bijab bi jer imonko ilee na ga bər ki kiir Pəəl bi nan ku u. Bi məmək puu ke baan ji tijikaar kaan nyu nnyun mu, see bi ku

u. Dandana wee bi gor ke bi ku u, ki kiir ke bi ɲun saah ga len pu na.”

²² Le butəb aajab aapol bui unachipəən ngbaan, “Taa ki tuk unii ke aa tuk mi tibər ngbaan,” le ki cha u buen.

Baah di Pəəl buen Ubər Feliks chee pu na

²³ Le upol ngbaan yin waajab aaninkpiib ponn ni bilee, ke bi dan u chee, le ki nan tuk bi ke bi ban butəb aajab ikui ilee, ni bitandam imonko itaa ni kipiik, ni butəb aajab bi joo tikpaatunn na ikui ilee, aan bi gor ki nan buen kinyeek ngbaan tikur tiwae Siisarea aatiŋ ni, ²⁴ ki ban itaan tii Pəəl aan u li diŋ ni, ki di u buen Ubər Feliks chee, u nyan chakb, nibaa taa ɲa u. ²⁵ Upol ngbaan nan ɲmee kigbaŋ ke bi ti tii Ubər Feliks. U nan ɲmee ke:

²⁶ “Min Klədius Laisias, m doon si Ubər kpaan Feliks. ²⁷ Juu yaab nan chuu uja wee, ki gbaa u ki ti ban bi ku u. M ɲun ke u ye Rom aanii la. Maah ɲun kina na, le m di butəb aajab buen aan ti ti nyan ni u, ²⁸ ki kpaan di u buen Juu yaab aabəjirb aaninkpiib chee. M nan ban ke m ti bee baah len ke u ɲa pu na. ²⁹ Baah jin u tibər na, le m bee ke waah ɲa pu na, naa ɲeer ti ku u, kaa ɲeer ti di u ɲa kiyondiik ni. Baakaal pu, le bi galn u. Bi len ke u bii baakaal. ³⁰ Le unii ubaa tuk mi ke Juu yaab kpokl ke bi ti ku u. Maah ɲun kina na, libuul ngbaan ni le m di u tun ni aa chee, ki tuk binib bi galn u na, ke bi mu dan aa chee ki nan tuk si waah ɲa pu na.”

³¹ Tə, butəb aajab ngbaan nan ɲa baapol aah tuk bi pu na. Kinyeek ngbaan, le bi nan di Pəəl buen Antipatris aatiŋ ni. ³² Naah woln kitaak na, le butəb aajab bi chuun kitin na labr kun baadichal ni, Jerusalem ponn ni. Le bitandam ngbaan cheen Pəəl buen Siisarea aatiŋ ni. ³³ Baah ti fuu nima na, le bi di kigbaŋ ngbaan tii Ubər Feliks, ki di Pəəl kaan u chee. ³⁴ Ubər ngbaan nan karn kigbaŋ ngbaan, le ki baa Pəəl, “Aa nyan ni kilatiŋ ni?” Le

Pɔɔl mu bui u, “M nyan ni Silisia aatin ni la.” Waah ɲun ke u nyan ni Silisia aatin ni na, ³⁵ le u bui u, “Binib bi galn si na yaa fuu ni kan, m ga ji si tibɔr,” le ki tuk waatɔb aajab ke bi di Pɔɔl ɲa lidichal li Ubɔr Herod nan maa li na ni, ki cha bi li kii u.

24

Juu yaab aah bii Pɔɔl pu na

¹ Iwiin inɲu nan jer, le Uwumbɔr aatotoorninkpel Ananias dan Siisarea aatin ni. Le Juu yaab aaninkpiib bibaa ni lɔya ubaa dii u. Bi yin lɔya ngbaan ke Tetulus. Bi nan sil Ubɔr Feliks aanimbiin ni, ki bii Pɔɔl. ² Le bi yin Pɔɔl ke u dan. Waah fuu ni na, le Tetulus piin ki bi bii u, le ki bui Ubɔr Feliks:

“Timi aaninkpel, ti pak si. Aa joo timi tinann, ki cha timi aatin kee mɔ. Aa kpa nlan, ki ter timi aanib sakpen. ³ Ti mɔmɔk nyi saah ɲani pu na, ki dooni si mbamɔm. ⁴ Maan len tibɔr ti li wiir. Maa ban ke ni ɲun si. Pɔɔn aabaa, ki li pel maah ban m len pu na. ⁵ Ti nyi ke Pɔɔl muk binib sakpen. U muk Juu yaab bi bi dulnyaa wee mɔmɔk ni na, ki cha bi ɲmɔ tijar. Binib bibaa bi, ki dii Yesu u ye Nasaref aatin aanii na aasan. Pɔɔl ye bi ponn ni aaninkpel ubaa la. ⁶ U nan ban u bii Uwumbɔr Aadichal. Nima pu le ti chuu u. [Ti nan ban ti ji u tibɔr, timi aakaal aah dii pu na. ⁷ Le butɔb aajab aapol Laisias dan nan nyan u mpɔɔn ti chee, ⁸ ki tuk binib bi galn u na, ke bi li choo aa chee ki nan len waah ɲa pu na.] Aa yaa jin u tibɔr ngbaan kan, sin aabaa ga bee tibɔr ngbaan aah bi pu na.” ⁹ Tetulus aah len pu na, le Juu yaab kpaan kii, ke ti gbii.

Pɔɔl aah tuk Ubɔr Feliks waabamɔn pu na

¹⁰ Le Feliks yoor unɲaal ki tii Pɔɔl nsan ke u len.

Le Pɔɔl bui ke, “M nyi ke aa joo maanib ngbaan ɲibin pam. Kina pu na, m kpa mpopiin ke m tuk si maabamɔn. ¹¹ M nan buen Jerusalem m ti doon Uwumbɔr. Naa jer iwiin

kipiik ni ilee. Aa ga ɲmaa baa binib ke ti gbii aan taa gbii. ¹² Maah nan bi Uwumbɔr Aadichal ni, ni mmeen aadir ni, ni kitin ni na, Juu yaab aa kan mi m kpak unii ubaa kinikpakpak, kaa kan mi m muk unii ubaa. ¹³ Bi bii mi la, ki mu aa ɲmaa mɔk ke baah len pu na gbii. ¹⁴ M kii ke ti gbii ke maah dooni tiyaajatiib Aawumbɔr pu na, m dii Yesu aasan la. Juu yaab len ke nsan ngbaan aa ye mbamɔn. M kii Moses aakaal mɔmɔk mu, ki kii tii Uwumbɔr aabɔnabtiib aah nan ɲmee pu na mɔmɔk. ¹⁵ M kpa limakl ke Uwumbɔr ga fikr binib bi ɲan na, ni bi kaa ɲan na mɔmɔk nkun ni. Juu yaab mu kpa limakl kina la. ¹⁶ N-yoonn mɔmɔk m pɔɔni mbaa ke m taa li kpa taani Uwumbɔr ni binib chee.

¹⁷ “Njibin ɲibaa le maa nan bi Jerusalem. M nan ki buen nima m ti tii maanib bi ye bigiim na ɲimombil, ki toor kitork tii Uwumbɔr. ¹⁸ M nan buen Uwumbɔr Aadichal ni, m ti ɲa mbaa chain, aan ki toor kitork tii Uwumbɔr. Maah ɲa kina na, le Juu yaab kan mi Uwumbɔr Aadichal ni. Kinipaak aa nan bi m chee. Kifuuk mu aa nan bi m chee. ¹⁹ Le Juu yaab bibaa, bi nyan ni Asia aatim ni na mu nan bi nima. Bi yaa kaa gee maah ɲa pu na kan, ni ɲan ke bima bibaa dan aa chee, ki nan tuk si maah ɲa pu na. ²⁰ Bibɔjirb aaninkpiib jin mi tibɔr Jerusalem ponn ni. Bi yaa kan maataani kan, cha binib ngbaan tuk si. ²¹ Maah nan si bi chee na, le m teen ke, ‘M pak ke Uwumbɔr ga fikr bi kpo na nkun ni. Nima pu le ni ji mi tibɔr din.’ Maah len kina na, nibaakan bi dak ke naa ɲan.”

²² Feliks nan nyi Yesu aasan aabɔr. Le u bui bi, “M ga di cha kina la. Butɔb aajab aapol Laisias yaa fuu ni kan, m ga lik maah ga ɲa tibɔr ngbaan pu na.” ²³ U tuk butɔb aajab nkub aaninkpel ke u cha waajab li kii Pɔɔl, ki taa joo u mpɔɔn, ki cha uɲatiib li ter u ki tii u waah ban pu na.

²⁴ Iwiin ilee aah jer na, le Ubɔr Feliks ni upuu Drusila fuu ni. Upuu nan ye Juu aabo la. Le Feliks tun unii ke u

ti yin ni Pɔɔl ke u dan nan len tibɔr ngbaan aan bi pel. Le Pɔɔl tuk bi baah ga ɲa pu ki gaa Yesu Kristo ki kii, ²⁵ ki ɲa bininyaam, ki li chur bibaa, ki taa tun titunwanbir na; ba pu? Uwumbɔr ga ji binib mɔmɔk tibɔr. Pɔɔl aah len kina na, le ijawaan chuu Feliks. Le u bui Pɔɔl, “Ni ɲeer aa di cha kina. M yaa kan nfaawom kan, m ga yin si.” ²⁶ Le Feliks dak ke nibaakan Pɔɔl ga tii u ɲimombil, aan u piir u lii. Nima pu na, n-yoonn mɔmɔk kan, u ti yin ni u ki nan len u chee tibɔr.

²⁷ ɲibin ɲilee nan jer. Le ubɔr u bi yin u ke Posius Festus na dan nan len Feliks aalelen. Feliks nan ban ke u piir Juu yaab aasui. Nima pu na, waa nan nyan Pɔɔl kiyondiik ni. U nan cha u beenin pii, le ki buen.

25

Pɔɔl aah len ke u ban ke Ubɔrkpaan Siisa ji waabɔr pu na

¹ Ubɔr Festus nan fuu Siisarea aatin ni, u nan len Ubɔr Feliks aalelen. Waah bi nima iwiin itaa na, le u buen Jerusalem. ² Waah ti bi nima na, le Uwumbɔr aatotoorninkpiib ni Juu yaab aaninkpiib dan u chee, ki nan bii Pɔɔl, ki gan Ubɔr Festus ³ ke u pɔɔn ubaa ki tun binib bi ti yoor ni Pɔɔl ki di dan Jerusalem. Bi nan puen kpokl ke u yaa choo kan, bi ga ku u nshan ponn ni. ⁴ Le Festus bui bi, “Ti laa beenin joo u Siisarea aatin ni. Ni yaa kpee siib kan, m mu ga ki labr buen nima. ⁵ U yaa kpa taani kan, cha nimi aaninkpiib dii mi nima, aan ki ti galn u.”

⁶ Festus nan bi bi chee ki ti saa iwiin kipiik, bee iniin, le ki gir cha Siisarea aatin ni, ki ti fuu nima. Naah woln kitaak na, le u koo libɔjil aadiik ni, ki ti kal ubɔjir aajal pu, le ki tun ke bi ti li joo ni Pɔɔl. ⁷ Juu yaab bi nyan ni Jerusalem na mu nan bi nima. Pɔɔl aah fuu ni na, le bi sil goln u, ki bii u ki ti nyan. Le baa ɲmaa mɔk ke baah len pu na gbii. ⁸ Le Pɔɔl bui ke, “Maa bii Juu yaab aakaal, kaa bii Uwumbɔr Aadichal, kaa bii Rom yaab Aabɔrkpaan Siisa.”

⁹ Le Festus ban ke u piir Juu yaab aasui. Nima pu le u baa Pɔɔl, “Aa ga li gee ke aa buen Jerusalem m ti ji si tibɔr nima aa?”

¹⁰ Le Pɔɔl bui u, “M bi Ubɔrkpaan Siisa aabɔjir aadiik ni, nin chee ni ɲeer bi ji mi tibɔr na. Sin aabaa nyi ke maa ɲa Juu yaab bakaa. ¹¹ M yaa ba ɲa bakaa, bee m yaa ti ki ɲa tiwan ni ɲeer nkun na kan, maa ba ga ban ke m ɲmar. Baah bii mi pu na yaa kaa gbii kan, ubaa aan ɲmaa di mi ɲa binjal ni. M ban ke Ubɔrkpaan Siisa ji mi tibɔr.”

¹² Le Ubɔr Festus len waakpambalb chee ke u lik waah ga ɲa pu na, nee aapuwɔb le u tuk Pɔɔl, “Aa len ke aa ban ke Siisa ji si tibɔr. Aa ga buen u chee, ni ti len ti.”

Ubɔr Festus aah tuk Ubɔr Agripa pu na

¹³ Naah ɲa iwiin ilee na, le Ubɔr Agripa ni uninkpan Beniis dii ni, ki dan Siisarea aatin ni, bi nan doon Ubɔr Festus. ¹⁴ Baah bi nima iwiin ilee na, le Festus tuk u Pɔɔl aabɔr ke, “Uja ubaa bi do. Feliks nan buen le ki cha u beenin pii kiyondiik ni. ¹⁵ M nan buen Jerusalem. Maah nan bi nima na, le Uwumbɔr aatotoorninkpiib, ni Juu yaab aaninkpiib dan nan galn uja ngbaan. Bi ban ke m len ke waabɔr bii. ¹⁶ Le m tuk bi ke timi Rom yaab aa ɲani kina. Binib yaa galn unii kan, ti cha bi kuun ni tɔb la, aan u ti ɲun baah galn u pu na, ki cha u mu len waabamɔn aah bi pu na. Taan daa unii aatafal see ti puen jin u tibɔr kina. ¹⁷ Maah tuk bi kina na, le bi nan dan do. Baah fuu ni na, maa taan. Naah woln kitaak na, m nan buen libɔjil aadiik ni, ki ti kal ubɔjir aajal pu, ki tun binib ke bi ti li joo ni Pɔɔl. ¹⁸ Waah fuu ni na, le binib bi galn u na fii ke bi bii u. M nan dak ke bi ga len ke u ɲa bakaa ki ti nyan la. Ni mu aa ye kina. ¹⁹ Baah kpak u pu na, ni ye baakaal aabɔr, ki mu ye uja u bi yin u ke Yesu na aabɔr pu la. Bi len ke u kpo. Pɔɔl mu beenin len ke u bi. ²⁰ Maa nan nyi maah ga ɲa pu ki bee tibɔr ngbaan na. Le m baa Pɔɔl ke u kii ke u buen Jerusalem aan bi ti ji

u tibor nima aan waa kii? ²¹ Le u len ke u ban ke Uborkpaan Siisa ji u tibor. Nima pu le m cha butob aajab kii u, ke ni saa bundaln m ga cha bi di u buen Uborkpaan chee na.”

²² Le Ubor Agripa bui Festus, “M ban ke m nun uja ngbaan aah ga len pu na.”

Le Festus bui u, “Aa ga fe nun fen.”

*Baah di Pɔɔl siin Ubor Agripa aan-
imbiin ni pu na*

²³ Naah woln kitaak na, le Ubor Agripa ni uninkpan Beniis dan ke bininyuum na. Le butob aajab aaninkpiib, ni kitinj ni aaninkpiib dii bi, ki nyuɲni bi. Le bi mɔmɔk koo kidisakpen kibaa ni. Kidiik ngbaan ni, le bi ji binib tibor. Baah fuu ni na, le Festus tuk binib ke bi li joo ni Pɔɔl. Le bi joo ni u. ²⁴ Le Festus bui ke, “Ubor Agripa ni nimi bimɔk bi do na, ti mɔmɔk kan uja wee. Juu yaab nan dan m chee Jerusalem ponn ni, ki ki dan m chee do chee na mu, ki nan tar ke ni neer ti ku u. ²⁵ Le m jin u tibor. Maah jin u tibor na, le m bee ke waa na tiwan ni neer ke ti ku u na. Le uma ubaa len ke u ban ke Uborkpaan na ji u tibor. Nima pu le m ga cha u buen. ²⁶ Le m ban ke m nmee kigbanj tii maaninkpel ki tuk u Pɔɔl aabɔr. M mu aa nyi maah ga nmee pu na. Nima pu le m joo ni u, u nan tuk nimi waabɔr. Ubor Agripa, m ban ke aa lik waabɔr ngbaan aah bi pu na, aan ki tuk mi maah ga nmee pu na. ²⁷ M yaa cha bi di unaagbiija buen Uborkpaan na chee, ki yaa kaa tuk u baah galn u pu na kan, naa nan.”

26

*Pɔɔl aah tuk Ubor Agripa waabamɔn
pu na*

¹ Tɔ, Ubor Agripa nan bui Pɔɔl, “Aa ga nmee tuk timi saabɔr aah ye pu na.”

Le Pɔɔl yoor unjaal ki doon u, ki bui ke, ² “Ubor Agripa, maah bi do din ke m tuk si maabamɔn na, m kpa mpopiin pam. Juu yaab galn mi sakpen a. ³ M nyi ke aa nyi Juu yaab aakaal aah bi pu na. Aa nyi baah kpak tɔb budabu pu baakaal pu na.

Kina pu na, maah kpa nsan m tuk si maabamɔn pu na, le m kpa mpopiin. M ganj si ke aa li kpa limɔr ki li pel maah ga len pu na.

⁴ “Maah nan ye unachipɔɔn na, m nan bi maanib ponn ni, ni Jerusalem ponn ni. ⁵ Juu yaab mɔmɔk nan nyi maabimbin n-yoonn ngbaan. Bi nyi ke n-yoonn ngbaan mɔmɔk m nan dii Farisii yaab aasan. M nan ye binib bi dii Moses aakaal mbamɔm na ponn ni ubaa la. Bi yaa gee kan, bi ga nmee tuk si kina. ⁶ M kpa limakl ke Uwumbɔr ga gbiin tipuur ti u nan puu tii tiyaajatiib na. Nima le cha ni ji mi tibor din. ⁷ Timi Juu yaab aanibol kipiik ni njilee dooni Uwumbɔr nwiin pu ni kinyeek, ki mu kpa limakl ke bi ga kan tipuur ngbaan. Ubor Agripa, m mu kpa limakl ngbaan, nima le cha Juu yaab galn mi. ⁸ Ba na ni dak ke Uwumbɔr aan nmee fikr binib nkun ni?”

⁹ “N-yoonn mubaa, min mbaa nan dak ke ni nan ke m pɔɔk mbaa ki bii Yesu u ye Nasaref aatinj aanii na aay-imbil. ¹⁰ Le m nan na kina Jerusalem ponn ni. M nan buen Uwumbɔr aatotoorninkpiib chee, ke bi tii mi nsan ke m chur Uwumbɔr aanib ki di na tiyondir ni. Juu yaab yaa nan len ke bi ga ku bi kan, m mu nan kee la. ¹¹ N-yoonn mɔmɔk m nan chaa mmeen aadir ni ki ti dar bitafal, ki mukr bi ke bi sii Yesu. M nan gee linjuul sakpen bi pu; nima pu na, m nan buen ntim muken ponn ni, ki ti na bi falaa.”

*Pɔɔl aah tuk bi waah nan gaa Yesu
ki kii pu na*

(Lituln 9.1-19; 22.6-16)

¹² “Le Uwumbɔr aatotoorninkpiib nan tii mi nsan ke m ti chuu Yesu aanib bi nan bi Damaskus aatinj ni na. Le m nan buen nima. ¹³ Ubor Agripa, maah nan bi Damaskus aasan pu ki cha nima na, le nwiin kaasisik ni, nwiin nyan ni paacham, ki wiin jer nwiin, ki woln ki mann gonn m ni bijab bi dii na. ¹⁴ Le ti mɔmɔk lir kitinj. Le m nun nneel len Juu yaab aaliin ponn ni ke, ‘Sɔɔl, Sɔɔl, ba na aa na mi

falaa? Ni pɔɔ aa di aataal lee ikokon.’
¹⁵ Le m baa u, ‘Ndindaan, ŋma ye?’ Le u bui mi, ‘Min le ye Yesu u aa ŋa u falaa na. ¹⁶ Fii sil. M dan aa chee, ke m lee si aan aa tun maatuln, ki ji seeraa, ki tuk binib saah kan mi pu na, ki tuk bi maah ga mək si n-yoonn mu choo na pu na. ¹⁷ M ga nyan si Juu yaab aanaal ni, ni binib bi kaa ye Juu yaab na aanaal ni, ki cha aa buen bi chee, ¹⁸ aan ki ti tuk bi maaliin, ki cha binimbil woln, ki nyan bi mbɔmbɔɔn ni, ki cha bi li bi nwiihn ni, ki nyan bi kinimbɔŋ aanaal ni, ki di bi ŋa Uwumbɔr aanaal ni, aan ki cha bi gaa min Yesu ki kii, aan Uwumbɔr di cha pinn bi baatunwanbir, ki ŋa bi waanib ponn ni bibaa, baah gaa min Yesu ki kii pu na pu.’ ”

Pɔɔl tuk bi waatuln aah bi pu na

¹⁹ “Ubɔr Agripa, maah kan lijinjir aawan paacham pu na, le m kii Yesu aamɔb. ²⁰ Njan, m tuk binib bi nan bi Damaskus aatiŋ ni na, ke bi kpeln baabimbin ki dii Uwumbɔr aasan, ki tun lituln li ga mək ke bi sil kpeln baabimbin na. Njan, m nan tuk bi kina Damaskus aatiŋ ni, le ki nin buen Jerusalem, ki nin bɔ dii Judea aatim mɔmɔk ponn ni, le ki nin buen binib bi kaa ye Juu yaab na aatim ponn ni, ki ti tuk bi mu kina. ²¹ Nima pu le Juu yaab chuu mi Uwumbɔr Aadichal ni, ki ban bi ku mi. ²² Le Uwumbɔr mu ter mi n-yoonn mɔmɔk ki nan saa din, ki cha m si do, ki ye waaseeraadaan, ki tuk binib aabɔŋ mɔmɔk waabɔr. M po tuk bi Uwumbɔr aabɔnabtiib ni Moses aah nan len pu na. Bi nan len tiwan ni ga nan ŋa na, ²³ ke Kristo u ga gaa binib lii na ga nan ji falaa, ki li ye unii u ga puen fikr nkun ni na, ki tuk Juu yaab ni binib bi kaa ye Juu yaab na tibɔr ti ga woln binimbil na.”

²⁴ Pɔɔl aah len kina na, le Festus teen ke, “Pɔɔl, aa ye uwaar la. Saah bae mbaem sakpen na le cha aa waar.”

²⁵ Le Pɔɔl bui u, “Ubɔr Festus, maa ye uwaar. Maah len pu na, ni ye mbamɔn la. Naa ye uwaar

aaliin. ²⁶ Ubɔr Agripa nyi tibɔr ngbaan. Nima pu le m di lipobil len unimbiin ni, m nyi ke u nyi tibɔr timina, tibaa aa bɔr u. Tibɔr ngbaan nan ŋa binib aanimbil ni la. ²⁷ Ubɔr Agripa, aa gaa Uwumbɔr aabɔnabtiib aah nan len pu na ki kii ii? M nyi ke aa gaa kii.”

²⁸ Le Agripa baa Pɔɔl, “Aa dak ke naa pɔɔ m ŋa Kristo yoo la aa?”

²⁹ Le Pɔɔl bui u, “M mee Uwumbɔr ke ni pɔɔye naa pɔɔye, aa ni binib bimək pel maah len pu dandana wee na, ŋa Kristo yaab ke min na. M mu aa ban ke bi buu nimi tikululn, ke min na.”

³⁰ Le Ubɔr Agripa, ni Ubɔr Festus, ni Beniis, ni binib bi ka bi chee na, fii nyan lipaal. ³¹ Baah nyan lipaal na, le bi ti bui tɔb, “Uja ngbaan aah ŋa pu na, naa ŋeer ti ku u, kaa ŋeer ti di u ŋa kiyondiik ni.” ³² Le Agripa bui Festus, “Uja ngbaan yaa kaa ba len ke u ban ke Ubɔrkpaan Siisa ji u tibɔr kan, ti ba ga ŋmaa di u lii.”

27

Pɔɔl aah buen Rom aatiŋ ni pu na

¹ Tɔ, bi nan len ke ti ga buen Ubɔrkpaan Siisa chee, Itali aatiŋ ni. Le bi di Pɔɔl ni binaagbiib biken tii butɔb aajab aaninkpel u bi yin u ke Julius na. Butɔb aajab ngbaan aayimbil nan ye ke “Ubɔrkpaan aajab.” ² Le ti koo bunɔb ni. Bunɔb ngbaan nyan ni kitiŋ kibaa ni, bi yin ki ke Adramitium. Bi nan gor ke bi di bu buen Asia aatiŋ ni la. Le ti koo ki buen. Uja ubaa mu nan dii timi, bi yin u ke Aristakus. U nan ye Masedonia aatiŋ aanii, ki nyan ni Tesalonika aatiŋ ni. ³ Naah woln kitaak na, le ti fuu kitiŋ kibaa ni, bi yin ki ke Saidonn. Le butɔb aajab aaninkpel Julius gee Pɔɔl aabɔr, ki cha u buen ujɔtiib chee nima, u ti kan waah ban pu na. ⁴ Tɔ, ti nan nyan nima, le libuln daar took timi. Nima pu le ti peŋ lidikl libaa, bi yin li ke Saiprus, le libuln aa ki pii timi. ⁵ Le ti jer Silisia aatiŋ, ni Pamfilia aatiŋ, ki ti fuu Mira aatiŋ ki bi Lisia aatiŋ ni na. ⁶ Taah ti fuu nima na, le butɔb

aajab aaninkpel ngbaan kan buɲɔb bu nyan ni Aleksandria aatiɲ ni, ki ga buen Itali aatiɲ ni na. Le u cha ti mɔmɔk koo buɲɔb ngbaan ponn ni.

⁷ Buɲɔb ngbaan aa nan chuun mala. Ni nan pɔɔ la. Bu nan yunn nsan ni siib, le ki ti fuu Kenaidus aatiɲ chee. Libuln aa nan kii le ti nan ti bee nsan ponn ni. Nima pu na, ti nan ti peɲ lidikl libaa, bi yin li ke Krete. Le ti jer Salmone aatiɲ, ⁸ ki kpak nnyusakpem na aagbaan. Ni nan pɔɔ sakpen a. Le ti nan ti fuu kilolon kibaa ni, bi yin ki ke Kilolon Nyaan. Nima chee aa daa Lasea aatiɲ ni.

⁹ Ti nan yunn nsan ngbaan ponn ni, ki ti pii Juu yaab aamɔlul daal, buyoonn kibun ga nmaa fii na. Naa ba nan njan ke ti ki li joo buɲɔb. Ni nan kpa linimaln sakpen. Le Pɔɔl sur bi ke, ¹⁰ “Njɔtiib, ti yaa ki joo buɲɔb kan, m nyi ke ti ga kan linimaln. Njitun ni buɲɔb na ga bii. Binib pam mu ga kpo ti ponn ni.” ¹¹ Le butɔb aajab aaninkpel aa kii Pɔɔl aah len pu na. U kii unɔdaan ni biɲɔnɔab aaninkpel aah len pu na la. ¹² Libuln ni utaal aayoonn yaa ti fuu ni n-yoonn mu na kan, naa njan ti li bi kilolon ngbaan ponn ni. Nima le ti ponn ni binib pam bui ke ni njan ti nyan kilolon ngbaan ponn ni, ki pɔɔk tibaa ke ti fuu Fiiniks, kitin ki bi Krete aadikl paab na. Kilolon bi nima mu. Libuln ni utaal yaa fuu ni n-yoonn mu na kan, ni njan ke timi aanɔb li bi ki ponn ni. Kilolon ngbaan aah bi liwilir wɔb pu na, nima le libuln aan nmaa pii timi nima.

Libupɔpɔɔl aah muk timi buɲɔb ni pu na

¹³ Le libuln li kaa pɔɔ na nyan ni njanɔgii wɔb. Le bi bui ke ni neer ke ti nyan kilolon ngbaan ponn ni. Le bi chuu gbiln buɲɔb na, le ki di siir. Bi nan joo bu kpak Krete aadikl ngbaan chee la. ¹⁴ Naah kpee siib na, le libupɔpɔɔl nyan ni njanɔgii wɔb ki daar choo, ¹⁵ ki daar yeɲni buɲɔb na, ki cha bu sil. Libuln daar tooh bu la. Nima pu na, bu aa nan nmaa chuun.

Le ti cha bu jonn libuln. ¹⁶ Le ti ti fuu lidikl libaa chee, bi yin li ke Kɔda, li bi njanɔgii wɔb. Ti nan peɲ lidikl ngbaan, le libuln aa ki pii timi ki pɔɔ. Le timi aanɔsakpem dar buɲɔb waatiib bubaa. Taah peɲ lidikl ngbaan na, le ti chuu yoor buɲɔb waatiib na nja busakpem ni. ¹⁷ Bi nan di inmin gbin punn punn busakpem na. Litambol nan dɔ nnyun ni, Libia aatiɲ chee, le bi dak ke nibaakan buɲɔb na ga dii litambol ngbaan paab. Nima pu na, bi nan chuu gbiln buɲɔb aakekeln li nan bi paacham na, ki cha bu jonn libuln. ¹⁸ Libuln nan beenin daar ki pɔɔ, le buɲɔb na yeɲni. Naah woln kitaak na, le bi chuu nyan ni njan na ki di mee lii nnyun ni; ¹⁹ ki ki woln kitaak, le ti chuu nyan buɲɔb aawan mu ki di lii nnyun ni. ²⁰ Taah nan bi bu ponn ni na, ni nan yunn le taa nmaa kan nwiin, kaa waa njanmabil mu, ntaalangbam pu. Libuln mu nan beenin daar, ki pɔɔ. Taa nan ki dak ke ti ga nmar.

²¹ Tɔ, baa nan ki ji tijikaar, ni ti yunn. Baah kaa ki ji tijikaar ni yunn na, le Pɔɔl fii sil binimbiin ni, ki bui bi, “Njɔtiib, ni yaa ba pel maah nan len pu na, ki yaa kaa ba nyan ni Krete aadikl ni kan, ni ba ga li njan. Timi aawan aa ba ga bii. ²² Tɔ, m gan nima la, chuu nibaa man. Ti ponn ni unii ubaa aan kpo. Buɲɔb ngbaan baanja le ga bii. ²³ M ye Uwumbɔr aanii, le ki dooni u. Kinyeek na, le waatuun ubaa dan nan sil m chee, ²⁴ ki bui mi, ‘Pɔɔl, taa san ijawaan. Aa ga sil Ubɔrkpaan Siisa aanimbiin ni. Uwumbɔr ga cha binib bimɔk bi buɲɔb bue ponn ni na nmar, saanimbaak pu.’ ²⁵ Njɔtiib, nima pu na, chuu nibaa man. M pak ke Uwumbɔr ga nja waah tuk mi pu na. ²⁶ Libuln mu ga daa buɲɔb na ti tam lidikl libaa, ki bii bu.”

²⁷ Tɔ, libupɔpɔɔl ngbaan nan daar iwiin kipiik ni inaa. Kinyeek, le libuln nan buenin joo timi nnyusakpem na ponn ni. Bi yin nnyusakpem ngbaan ke Adria. Kinyetaasiik, le biɲɔnɔab dak ke ti

yak kitiŋ kibaa ni. ²⁸ Le bi ban bi təŋ lik nnyun aah nyoo pu na. Bi nan di ŋŋmin di gbin tikur ti nyuun na, ki di lii nnyun ni, ki təŋ lik, ki ŋaŋ ŋitaa nkub ni moninko. Le bi too foor kpee, le ki ki təŋ lik, ki ŋaŋ ŋitaa imonko inaa ni kipiik. ²⁹ Le bi dak ke nibaakan buŋəb ngbaan ga duur ŋitakpal ki bii. Nima pu na, bi nan di tikur tinaa gbin iŋmin inaa pu, ki di gbin liŋəjuul, le ti doon tam kitiŋ, ki joo bu. Bu aan ki ŋmaa chuun. Baah ŋa kina na, le bi mee Uwumbər ke u cha kitaak woln. ³⁰ Le biŋəŋaab ban ke bi loon nyan buŋəb na ni. Le bi chuu nyan buŋəb waatiib na di deen nnyun pu, ki ŋmann ke bi chuu nyan tikur tibaa le liŋəyil pu. ³¹ Tə, Pəəl nan bee baah ban bi ŋa pu na, le ki bui butəb aajab ni baaninkpel, “Biŋəŋaab ngbaan yaa nyan buŋəb ngbaan ponn ni kan, naan ŋmaa ŋmar.” ³² Waah len kina na, le butəb aajab chuu buŋəb waatiib na aənmin gii, ki di bu lii, ki cha busakpem na.

³³ Kichakpinaanyeeke ni le Pəəl gan bi məmək ke bi pək bibaa ki ji tijikaar, ki bui bi, “Iwiin kipiik ni inaa le na, nimi aalandak muk nimi, le ni lul buməb. ³⁴ Ni pək nibaa ki ji pəkkaa man. Ni ga ter nimi, ni kan mpəən. Nibaa aan ŋa unii ubaa do ponn ni.” ³⁵ Pəəl aah len kina na, le u yoor boroboro, ki doon Uwumbər bi məmək aanimbil ni, ki gii ki ŋman. ³⁶ Waah ŋa kina na, le bi məmək chuu bibaa, ki mu jin tijikaar. ³⁷ Ti nan ye binib ikui ilee ni imonko itaa ni kipiik ni biloob le buŋəb ngbaan ponn ni. ³⁸ Le bi məmək ŋman ti bab. Baah ŋman bab na, le bi di tijikaar ti gur na di mee nnyun ni. Bi nan ban ke buŋəb ngbaan yook la.

Timi aənəb aah bii pu na

³⁹ Kitaak aah woln na, le ti kan kitiŋ. Le biŋəŋaab aa nyi kitiŋ ngbaan ni. Le bi kan kiloloŋ. Litambol mu də kiloloŋ ngbaan aagbaan. Le bi len ke bi ga pəən bibaa ki cha buŋəb na ti nyal litambol ngbaan paab. ⁴⁰ Le bi chuu geei tikur na aənmin, le ti bee

nnyun ni. Le bi chuu gbiln tiŋəpann aənmin, ki nan di likekeln gbin liŋəyil ndə pu paacham. Libuln aah daar na, le bi ban ke likekeln ngbaan li joo buŋəb chuun cha nnyun aagbaan. Le bu chuun buen. ⁴¹ Litambol libaa nan də nnyun ponn ni, le baa waa li, ki di dii lipaab. Le liŋəyil chəb lipaab, kaan ki ŋmaa chuun. Tinyunkpenn nan gbaa buŋəb na le liŋəjuul ti wii.

⁴² Tə, butəb aajab nan dak ke nibaakan binaagbiib na ga yuk lir nnyun ni, ki wo nyan, aan ki san ŋmar. Kina pu na, bi nan ban bi ku bi məmək. ⁴³ Butəb aajab aaninkpel aa nan ban ke bi ku Pəəl, nima pu le waa kii. U nan tuk bi ke binib bi ŋmaa wo nnyun na puen yuk lir nnyun ponn ni, ki wo buen nnyun aagbaan, ki ti nyan; ⁴⁴ ke binib bi kaa ŋmaa wo nnyun na nyoon ŋikpan, ni ŋiŋəbək, ki li cha nnyun aagbaan, ki ti nyan. Le ti ŋa kina. Le ti məmək ti nyan.

28

Taah fuu Malta aatiŋ ni pu na

¹ Taah nyan nnyun ngbaan ni na, le bi tuk timi ke bi yin lidikl ngbaan ke Malta. ² Le kitiŋ ngbaan aanib gaa timi ki ŋa timi tiŋann pam. Le utaal piin ki bi nu, le tiwoor bi. Le bi tuur mmii tii timi. ³ Le Pəəl ti peei ni idə nan di ŋa mmii ni. Waah di i ŋa mmii ni na, le i təŋ. Le uwaa nyan i ni, ki juu dab uŋaal, ki jən. ⁴ Waah juu dab uŋaal ki jən na, le kitiŋ ngbaan ponn ni aanib kan, ki bui təb ke uja ngbaan ye unikur, le ki nyan ni nnyusakpem ni; Uwumbər mu aan cha u ŋmar. ⁵ Tə, Pəəl nan gbək uŋaal, le uwaa na lir mmii ni. Naa ŋa u nibaa. ⁶ Bi dak ke ni ga duun la, ni yaa kaa ye kina kan, u ga kpo. Bi nan lik le ni ti yunn, ki mu aa kan nibaa ŋa u. Le bi ki dak ke u ye liwaal la, le ki kpaln unii.

⁷ Tə, kitiŋ ngbaan aanib aaninkpel mu nan bi. Bi yin u ke Publius. Waasaak aa nan daa taah bi nin chee na. Le u gaa timi, ki chann timi tichann ki ŋa timi tibulchinn iwiin itaa. ⁸ Ute nan bun, ki də kidiik ni. Uwon nan ton, le u peel nsin. Pəəl

nan koo u chee kidiik ni, ki ti mee Uwumbər tii u, ki ti di unjaal paan u pu, le u pəək. ⁹ Pəəl aah ŋa kina na, le bibum biken bi bi lidikl ngbaan aatiŋ ni na mu dan Pəəl chee, le u cha bi mu pəək. ¹⁰ Le bi tii timi ipiin pam. Taah nan ban ti buen na, bi nan ki tii timi, timi aasachuln aapiin.

Taah nyan Malta aadikl pu ki buen Rom aatiŋ ni pu na

¹¹ Ti nan bi nima inmal itaa, le buŋəb bubaa nan bi nima tiwoor ni libuln yoonn. Bu nyan ni kitiŋ kibaa ni, bi yin ki ke Aleksandria. Bi nan yin buŋəb ngbaan ke “Bijaam.” Le ti koo bu ni, ki buen. ¹² Ti nan ti fuu kitiŋ kibaa ni, bi yin ki ke Sirakus, ki nan bi nima iwiin itaa, ¹³ le ki nyan nima, ki buen ki ti fuu kitiŋ kibaa ni, bi yin ki ke Regium. Naah woln kitaak na, le libuln nyan ni tipuwəb, ki daar choo. Le ti nyan nima, ki buen. Iwiin ilee le ti nan ti fuu kitiŋ kibaa ni, bi yin ki ke Puteoli. ¹⁴ Ti nan kan Yesu aanib bibaa nima. Le bi gaŋ timi ke ti li bi bi chee ki ti saa iwiin ilole. Iwiin ilole ngbaan aah jer na, le ti chuun kitiŋ ki buen Rom aatiŋ ni. ¹⁵ Yesu aanib bi nan bi Rom aatiŋ ni na nan ŋun ke ti choo. Le bi tooh ni timi nsan pu. Bibaa nan tooh ni timi Apius Aanyaŋ ponn ni, le bibaa mu tooh ni timi Tidir Daakaan Titaa na chee. Pəəl aah kan bi na, le u doon Uwumbər, ki kan lipobil.

Pəəl aah moon Yesu aabər Rom aatiŋ ni pu na

¹⁶ Tə, ti nan ti fuu Rom aatiŋ ni. Taah fuu nima na, le bi cha Pəəl koo kidiik kibaa ni, le butəb aaja ubaa si kii u.

¹⁷ Iwiin itaa aah jer na, le Pəəl yin Juu yaab aaninkpiib ke bi kuun ni u chee. Baah kuun ni u chee na, le u bui bi, “Nnaabitiib, maa ŋa timi aanib bakaa, kaa bii tiyaajatiib aakaal. Bi po chuu mi Jerusalem ni ki di mi ŋa Rom yaab aanjaal ni. ¹⁸ Bi nan jin mi tibər, le ki bee ke maa ŋa bakaa, naa ŋeer bi ku mi. Le bi ban ke bi di cha mi. ¹⁹ Le Juu yaab aa kii ke bi

di cha mi. Nima pu na, m len ke m ban ke Ubər kpaan Siisa le ji mi tibər ngbaan. Naa ye ke m ban ke m galn maanib u chee. ²⁰ Nima pu le m yin nimi ke ni dan m chee, aan ti nan len təb chee tibər. Timi Israel yaab kpa limakl ke unii u ga gaa timi lii na ga dan. Limakl ngbaan pu, le bi buu mi tikululn tee.”

²¹ Le bi bui u, “Judea aatiŋ aanib aa ŋmee saabər kigban ni tii ni timi. Tina aabo ubaa aa nyan ni nima, ki nan tuk timi saabər, kaa len tibəbir aa pu. ²² Ti nyi ke bi len ntim məmək ponn ni ke saah dii nsan mu na aa ŋan. Nima pu na, ti ban ti ŋun tibər ti bi aaməb ni na.”

²³ Le bi siin bundaln bi ga ki kuun Pəəl chee na. Liyaadaal aah fuu ni na, bi nan ki kuun ni waadiik ni, ki wiir pam. U nan len bi chee tibər kichakpiik ni ki nan saa kijook, ki tuk bi Uwumbər aanaan aabər, ke Moses ni Uwumbər aabənabtiib nan ŋmee Yesu aabər, Uwumbər Aagban ponn ni. Pəəl nan pəəni ubaa ke bi gaa Yesu ki kii. ²⁴ Juu yaab bibaa kii tii waah len pu na, bibaa mu aa kii tii. ²⁵ Le bi kpak təb kinikpakpak. Baah ban bi nyan Pəəl aadiik ni na, le u bui bi, “Uwumbər Aafuur Nyaan nan cha waabənabr Aisaya tuk niyaa-jatiib mbamən. ²⁶ U nan tuk Aisaya ke,

‘Li cha ti tuk binib ngbaan ke Uwumbər len ke:

Ni ga pel ki pel, kaan bee maaliin aatataa.

Ni ga lik ki lik, kaan li waa.

²⁷ Binib ngbaan aasui aa bi nibaa ni. Bitafal kpaa la.

Bi ŋub binimbil, kaa ban ke binimbil woln,

kaa ban ke bitafal ŋun,

kaa ban ke bisui bee maaliin aatataa,

kaa ban ke bi kpeln baabimbin ki dii maasan,

aan m tii bi laafee.’ ”*

²⁸ Pəəl nan ki bui bi, “M ban ke ni bee ke Uwumbər tun mi ke m buen binib bi kaa ye Juu yaab na chee, ki ti

* 28:27 : Lik Aisaya 6.9-10.

tuk bi waabər, aan bi mu ηmar. Bima
le ga ηun.”

[²⁹ Pɔɔl aah len kina na, le Juu yaab
ngbaan nyan waadiik ni, ki beenin
kpak tɔb kinikpakpak sakpen.]

³⁰ Pɔɔl nan bi kidiik ngbaan ponn
ni ηibin ηilee. U nan pan ki pu,
le ki bi ki ni. Le binib choo nan
manni u nima. Le u gaa bi mɔmɔk ni
mpopiin. ³¹ U nan beenin tuk binib
Uwumbər aanaan aabər, ni Tidin-
daan Yesu Kristo aabər, ki nan kpa
lipobil ki len. Ubaa mu aa bui ke u di
cha.

Kigban̄ ki Pɔɔl ηmee ki tii ROM YAAB na

¹ Min Pɔɔl le ηmee kigban̄ kee. M ye Yesu Kristo aatutunn la. Uwumbɔr nan yin mi ke m li ye Yesu aakpambal, ki nyan mi ke m moon waabɔnyaan tee.

² N-yaayoonn na, Uwumbɔr nan puu tipuur ke u ga tii timi tibɔnyaan tee. Le waabɔnabtiib ηmee ti waagban̄ ki ye chain na ponn ni.

³ Tibɔnyaan ngbaan le ye Ujapɔɔn aabɔr. Uma le ye Tidindaan Yesu Kristo. Waah nan kpaln unibɔn na, bi nan ma u Ubɔr David aamaal ponn ni. ⁴ Uwumbɔr nan fikr u nkun ni, le Waafuur Nyaan mɔk ke u ye uma Uwumbɔr Aajapɔɔn u kpa mpɔɔn na.

⁵ U pu le Uwumbɔr ηa tinyoor ηa m pu, le ki ηa mi waakpambal, ke m tuk ηinibol mɔmɔk ke ni ηan ke bi tii u naadii, ki kii waamɔb. ⁶ Nimi bi bi Rom aatiη ni na, Uwumbɔr yin ni mu, ke ni li ye Yesu Kristo aanib.

⁷ Nima le m ηmee kigban̄ kee m tii nimi bimɔk bi Rom aatiη ni na. Uwumbɔr gee nimi ki yin nimi ke ni li ye waanib.

Tite Uwumbɔr ni Tidindaan Yesu Kristo ηa tinyoor ηa ni pu, ki tii nimi nsuudoon.

Idoon aameel

⁸ Yesu Kristo pu, le m dooni Maawumbɔr ni mɔmɔk pu; ba pu? binib bimɔk bi dulnyaa ni na ηun naah gaa Yesu Kristo ki kii pu na. ⁹ M di nsui mɔmɔk tun lituln tii Uwumbɔr, ki tuk binib Ujapɔɔn Yesu Kristo aabɔnyaan ngbaan. Uma Uwumbɔr le nyi ke ni ye mbamɔn, m teer nibɔr maameen mɔmɔk ponn ni, ¹⁰ ki mee u n-yoonn mɔmɔk ke ni yaa ye waageehn kan, u tii mi nsan ke m dan nan mann nimi dandana wee. ¹¹ M ban ke m kan nimi, ki ter nimi aan ni kan Uwumbɔr Aafuur Nyaan aapiin i ga pɔɔk nitaakpab na. ¹² Maah len

pu na le ye ke m ni nimi aah gaa Yesu Kristo ki kii pu na, ti ga pɔɔk tɔb aataakpab.

¹³ Nnaabitiib, m ban ke ni bee ke n-yoonn mɔmɔk m nan ban ke m dan ni chee, le kaa kee ηmaa dan. M ban ke m cha binib gaa Yesu ki kii Rom aatiη ni, ke maah ηa pu ntim muken ponn ni na. ¹⁴ Ni ye limukl le ke m di tibɔnyaan tee tuk binib mɔmɔk, bi aanimbil woln na, ni bi aanimbil kaa woln na, ni bi bae mbaem na, ni bi kaa bae mbaem na. ¹⁵ Nima le m ban ke m tuk nimi bi bi Rom aatiη ni na mu tibɔnyaan ngbaan.

Tibɔnyaan ngbaan aapɔɔn

¹⁶ Maa san inimɔɔn Yesu aabɔnyaan tee pu. Tibɔnyaan ngbaan kpa Uwumbɔr aapɔɔn. Binib bimɔk ηun ti ki gaa Yesu Kristo ki kii na ga ηmar; njan, bi ye Juu yaab na ga ηmar, le bi kaa ye Juu yaab na mu ga ηmar. ¹⁷ Tibɔnyaan ngbaan mɔk timi ke unii yaa gaa Yesu Kristo ki kii kan, Uwumbɔr ga len ke waabɔr ηan. Ni ηmee Uwumbɔr Aagban̄ ni ke, “Uninyaan aah gaa Uwumbɔr ki kii na, u ga li kpa limɔfal.”*

Unibɔn aataani

¹⁸ Uwumbɔr mɔk binib ke u gee liηuul titunwanbirdam pu; bi tun lituln li kaa ηan na, kaa dii u. Baabiin pu le bi yii mbamɔn. ¹⁹ Uwumbɔr gee liηuul bi pu la; ba pu? waabɔr ti binib ga ηmaa bee ti na bi mpaan pu. Uwumbɔr le di ti mɔk bi. ²⁰ Buyoonn Uwumbɔr nan naan dulnyaa wee ki nan saa dandana wee na, binib kani waabimbin aah bi pu na. Naa ye ke binimbil le kan u. Bi kan tiwan ni u naan ni na, ki kan ke u kpa mpɔɔn mu kaan doo na, ki sil ye Uwumbɔr. Nima le baan ηmaa len ke baa nyi. ²¹ Bi nyi ke u bi, ki mu aa nyuηni u waah ηeer pu na, ki mu aa dooni u waaterm pu. Nima le baalandak bee fam. Bisui ni bɔɔn la, kaa kpa nlan. ²² Bi len ke bi ye bilankpalb, le ki tee ye bijɔrb. ²³ Baa ki dooni Uwumbɔr u nyuun ki bi n-yoonn mu kaa kpa

* 1:17 : Lik Habakuk 2.4.

ndoon na. Bi ɲa binibɔm aanan, ni in-yoon aanan, ni iwaa aanan, ki dooni ɲiwaa ngbaan.

²⁴ Nima le Uwumbɔr di cha bi, le bi dii bisui aah ban pu na, ki tun tijɔɲ aatuln, ki tun lituln li jinni biwon inimɔɔn na. Bi yii Uwumbɔr u ye mbamɔn na, ki dii ɲiwaa. ²⁵ Bi dooni tiwan ni Uwumbɔr naan ni na, ki dii ni, kaa dooni Uwumbɔr u naan tiwan mɔmɔk na, kaa dii u. Uma Uwumbɔr le yeh mpakm n-yoonn mu kaa kpa ndoon na. Amii.

²⁶ Baah yii Uwumbɔr na, nima le u siir cha bi. Le bi tun inimɔɔn aatuln, bisui aah ban pu na. Bipiib di binjeen aatɔtiib kpaln bijab, ki doo bi chee. ²⁷ Bijab mu yii bipiib, ki chuun ban bijab, ki di binjeen aatɔtiib kpaln bipiib ki tun inimɔɔn aatuln, le Uwumbɔr daa bitafal, baatunwanbir aah ɲeer pu na.

²⁸ Baah kaa gee ke bi li nyi Uwumbɔr na, le u siir cha bi. Le bi dak ilandak i ye fam na, ki tun lituln li kaa ɲan na, ²⁹ ki gbii titunwanbir aabɔɲ mɔmɔk. Bi gɔr kidagook ki tun baka baka, ki kpa iniman, kaa gee tɔb, ki kpa lipiipoln, ki jaa kijaak, ki ku tɔb, ki ɲmanni tɔb, ki nan tɔb, ki bii tɔb libɔɔl ni, ³⁰ ni mpaan pu. Bi nan Uwumbɔr, le ki seei tɔb, ki kpa kalmbaani, ki puk kipupuk. Bi po dak baah ga ɲa pu ki moo tun titunwanbir na la. Bi yii bite ni bina aamɔi. ³¹ Baa kpa nlan. Bi yaa puu tipuur kan, baa gbiini ti. Baa gee baamaal aanib, kaa cha pinni binib, kaa san binib kinimbaak. ³² Bi nyi ke Uwumbɔr len ke binib bi ɲani kina na ɲeer nkun, le bi tee beenin ɲani kina, ki len ke binib yaa ɲani kina kan, naa bir.

2

Uwumbɔr aah ji binib tibɔr pu na

¹ Tɔ, si u galni binib biken na, saan ɲmaa len tibaa ki nyan aabaa tibɔr ni Uwumbɔr chee; ba pu? aa mu ɲani kina la. Saah galni bi na, le ni mɔk ke saabɔr mu bii; ba pu? si u galni bi na, aa mu ɲani ke baah ɲani pu na la. ² Ti

nyi ke Uwumbɔr yaa daa binib bi ɲani kina na aatafal kan, ni ɲan. ³ Si u ɲani kina na, ki galni biken bi ɲani kina na, aa dak ke Uwumbɔr aan daa aatafal aa? ⁴ U ɲa si tibulchinn sakpen, ki kpa limɔr ni suklaa aa pu. Ba ɲa aa lik u fam? Saa nyi ke Uwumbɔr ban ke aa kpeln saabimbin aa? Nima le cha u ɲa si tibulchinn. ⁵ Le aatafal pɔɔ. Saa ban ke aa kpeln aasui. Nima le Uwumbɔr ga moo daa aatafal, bundaln u ga gee liɲuul binib aanimbil ni ki ji bi tibɔr mbamɔm na. ⁶ U ga ɲa binib mɔmɔk baatuln aah ɲeer pu na.* ⁷ Binib bi kpa limɔr ki tun lituln li ɲan na, ki ban mpakm, ni nnyun, ni limɔfal li kaa kpa ndoon na, bima le Uwumbɔr ga tii bi limɔfal li kaa kpa ndoon na. ⁸ Binib bi ban tibɔr, ki yii mbamɔn, ki dii nsan mu kaa ɲan na, bima le Uwumbɔr gee liɲuul sakpen bi pu. ⁹ Binib bimɔk tun titunwanbir na ga kan falaa ni limukl. Njan, Juu yaab ga kan, le binib bi kaa ye Juu yaab na mu ga kan. ¹⁰ Binib bimɔk tun lituln li ɲan na, Uwumbɔr ga nyun bi, ki pak bi, ki tii bi nsuudoon. Njan, u ga tii Juu yaab, le ki ga tii binib bi kaa ye Juu yaab na mu; ¹¹ ba pu? Uwumbɔr aa pak ubaa ki jer uken.

¹² Binib bimɔk kaa nyi Moses aakaal ki tun titunwanbir na aan kan limɔfal li kaa kpa ndoon na. Uwumbɔr aan baa bi ke bi dii Moses aakaal aan baa dii. Binib bimɔk nyi Moses aakaal ki tun titunwanbir na, Uwumbɔr ga baa bi tibɔr nkaal ngbaan aah dii pu na, ki ga daa bitafal. ¹³ Uwumbɔr aan len ke binib bi nyi waakaal kaa dii mu na aabɔr ɲan. U ga len ke binib bi dii waakaal na le aabɔr ɲan. ¹⁴ Binib bi kaa ye Juu yaab na aa nyi Moses aakaal. Bi yaa ɲani Moses aakaal aah len pu na baageehn pu, ki mu aa nyi nkaal ngbaan kan, baalandak le mɔk bi baah ga dii pu na. ¹⁵ Baah ɲani pu na, nima le mɔk ke Moses aakaal aah len pu na bi bisui ni. Bisui ponn ni, bi nyi ni ɲan na, ni ni kaa ɲan na. Nima le baalandak bii bi n-yoonn mubaa,

* **2:6** : Lik Ilahn 62.12; Niyatanjak 24.12.

ki pak bi n-yoonn mubaa mu. ¹⁶ Ni ga li bi kina le bundaln Uwumbər ga cha Yesu Kristo ji binib tibər, ki baa bi tibəbərkaan ti bi bisui ni na aabər. Maah tuk binib tibənyaan ti na le mək kina.

Juu yaab ni nkaal na

¹⁷ Tə, aa len ke aa ye Juu aanii la, ki dak ke saah nyi Moses aakaal na, nima le ga cha aa ηmar; aa kpa kipupuk ke aa nyi Uwumbər, ¹⁸ ki nyi waah gee pu na, ki bae Moses aakaal, ki nyi lituln li ηan na, ni li kaa ηan na, ¹⁹ ki dak ke aa ye usanməkr le ki tii bijoom, ki ga ηmaa woln binib bi kaa waa na aanimbil, ²⁰ ki ga ηmaa mək bijərb nlan, ki ga ηmaa mək mbim mməkm. Saah nyi Moses aakaal mu na, aa dak ke aa nyi tiwan məmək, ki dak ke saah len pu na məmək ye mbamən. ²¹ Tə, si u mək biken na, ba ηa saa mək aabaa? Si u tuk binib ke bi taa su kinaayuk na, ba ηa aa su? ²² Si u len ke binib taa gər kidagook na, ba ηa aa gər? Si u yii ηiwaa na, ba ηa aa su ηaadir ni aawan? ²³ Si u kpa kipupuk Uwumbər aakaal pu ki bii nkaal ngbaan na, aa jinn u iniməən la. ²⁴ Ni ηmee Uwumbər Aagban ponn ni ke, “Nimi Juu yaab aah ηani titunwanbir pu na, nima le cha binib bi kaa ye Juu yaab na len Uwumbər tibəbir.”†

²⁵ Tə, aa yaa joo Moses aakaal kan, lichakpangeei kpa tinyoor. Aa mu yaa gii lichakpaln ki bii Moses aakaal kan, ni mək ke saa gii le na. ²⁶ Binib bi kaa gii ηichakpan na yaa joo Uwumbər aakaal kan, Uwumbər aan yii bi, ke baa gii ηichakpan. ²⁷ Binib bi kaa gii ηichakpan na yaa joo Uwumbər aakaal kan, bi ηan jer nimi Juu yaab bi gii ηichakpan Moses aakaal aah mək pu na, ki bii nkaal muken na. ²⁸ Unii u ye Juu aanii mpaan pu baanja na aa ye Juu aanibamənn. Unii u gii lichakpaln kaa kpeln waabimbin na, naa ye lichakpangeei bamənn. ²⁹ Unii u gii lichakpaln, kaa kpeln waabimbin na aa piir Uwumbər aasui. Unii u dii Uwumbər usui ni na, uma le ye

Juu aanibamənn. Unii u Uwumbər Aafuur Nyaan bi u ni na, nima le ye lichakpangeei bamənn. Uwumbər le ga pak udaan, naa ye binib.

3

¹ Lichakpangeei aanyoor ye ba? Juu yaab jer binib bi kaa ye Juu yaab na aa? ² Een, bi jer bi tiwan aabən ni la. Ni jer tiwan məmək na le ye ke Uwumbər nan di waabər ηa bima le aajaal ni. ³ Bi ponn ni bibaa yaa kaa gaa Uwumbər ki kii kan, ni ye ba? Baah kaa gaa u ki kii na, Uwumbər aan gbiin waa puu tipuur ti na aa? ⁴ U ga gbiin ti. Binib məmək yaa ye binyaməndam kan, Uwumbər ma ye mbaməndaan la. Ni ηmee waagban ni ke,

“Bi ga kan ke saah len pu na ye mbamən,
Aa yaa jin binib tibər kan, aa kpa mbamən la.”*

⁵ Timi aatunwanbir yaa mək ke Uwumbər ηani ni ηan na kan, ti ga len ke Uwumbər yaa daa titafal kan, u ηa ni kaa ηan na aa? Binib bi kaa dii Uwumbər na le baa kina. ⁶ U ηa ni ηan na la; ba pu? ni yaa kaa ηan kan, u ga ηa kinye ki ji dulnyaa ni aanib tibər?

⁷ Ubaa ga baa ke, “Maah gee nnyamən na yaa mək ke Uwumbər ye mbaməndaan ki ga cha binib nyun u kan, ba ηa u daa ntafal ke m ye titunwanbirdaan?” ⁸ Ti ga tun titunwanbir aan ni kpaln tiwan ni ηan na aa? Taan ηa kina kpala. Binib bibaa seei timi ki bui ke ti len kina la. Binib ngbaan ga kan ntafadaan mu neer bi na.

Ubaa aa ηan Uwumbər chee

⁹ Tə, timi Juu yaab ηan ki jer binib bi kaa ye Juu yaab na aa? Taa jer bi. M nan mək nimi ke binib bi ye Juu yaab na, ni bi kaa ye Juu yaab na məmək ye titunwanbirdam la. ¹⁰ Ni ηmee kina le Uwumbər Aagban ni ke,
“Unii ubaa aa ye uninyaan,

¹¹ ubaa aa kpa nlan, ubaa aa ban Uwumbər,

† 2:24 : Lik Aisaya 52.5; Esekiel 36.20-22. * 3:4 : Lik Ilahn 51.4.

12 bi məmək di cha waasan, bi məmək
bee fam la.

Ubaa aa bi ki tun lituln li njan na, ubaa
baanja aa bi.†

13 Baaliin po ye iliin i bir na la.
Bi geei inyamən ki nmanni binib.
Baaliin bii binib ke ujagen
aaluul aah bii binib pu na la.‡

14 Baaməi gbii njsiibil ni kinanan
la.§

15 Bi yaa ban bi ku binib kan, naa pəə.

16 Bi muk binib ki njan bi falaa
n-yoonn məmək la.

17 Bi chuun ban tibər la.

18 Baa san Uwumbər.”*

19 Tə, ti nyi ke nkaal aah len pu na
məmək len binib bi bi mu chee na la.
Nima le dulnyaa wee ni aanib məmək
aabər bii Uwumbər chee. Ubaa
aan nmaa len tibaa ke u nyan ubaa
tibər ni Uwumbər chee. 20 Ubaa
aan nmaa len ke waah joo Uwumbər
aakaal mbaməm pu na, waabər njan
Uwumbər chee. Uwumbər aakaal le
mək binib ke bi ye titunwanbirdam
la.

*Uwumbər aah cha ti ni uma tuuk pu
na*

21 Dandana wee, Uwumbər mək
timi waah ga njan pu ki len ke
timi aabər njan na. Waakaal ni
waabənabtiib aaliin le bi waagban
ponn ni, ki mu tuk timi kina la. Naa
ye ke ti dii waakaal mbaməm le cha u
len. 22 Binib bimək gaa Yesu Kristo
ki kii na, bima le Uwumbər len ke
baabər njan. Baah gaa Yesu Kristo
ki kii na, nima le cha Uwumbər len
ke baabər njan. Ubaa aa bi ubaa,
ki cha biken; 23 binib məmək tun
titunwanbir la, kaa gbiin Uwumbər
aanimbil. 24 Le Yesu Kristo daa timi,
ki gaa timi lii. Timi bi kpaan u chee
na, le Uwumbər len ke timi aabər njan.
Waabulchinn pu le u len, naa ye ke
ti njan la. 25 U nan di Yesu siin binib
aanimbil ni, ke u nan kpo, aan uma
Uwumbər taa ki gee lijuul ti pu. Ti
yaa gaa Yesu ki kii kan, waasin pu le
Uwumbər ga di cha pinn timi. Nima

le mək ke Uwumbər njan ni njan na; ba
pu? u nan kpa limər, kaa bii binib
bi tun titunwanbir buyoonn Yesu
Kristo aa kee dan dulnyaa wee ni na.
26 Tə, dandana wee, u len titunwanbir
aabər ki bui ke binib bi gaa Yesu ki kii
na aabər njan u chee. Nimina le mək
ke uma Uwumbər si chob.

27 Tə, ba pu aan ti ga li kpa kipupuk?
Taan li kpa kipupuk nibaa pu. Ba
pu? Naa ye ke ti dii Uwumbər aakaal
mbaməm le cha u gaa timi lii, taah
gaa Yesu ki kii na, nima le cha u gaa
timi lii. 28 Nima pu na, ti bee ke ti
yaa gaa Yesu ki kii kan, Uwumbər ga
len ke timi aabər njan. Naa ye ke ti
joo waakaal mbaməm le cha u len
kina. 29 Uwumbər ye Juu yaab banja
Aawumbər la aa? Waa ye binib bi
kaa ye Juu yaab na mu Aawumbər
aa? Mbamən, u ye. 30 Uwumbər ye
Uwumbərbaan la. Juu yaab yaa gaa
Yesu ki kii kan, Uwumbər ga len ke
baabər njan. Bi mu kaa ye Juu yaab na
yaa gaa Yesu ki kii kan, Uwumbər ga
len ke bi mu aabər njan. 31 Ti yaa len
ke binib yaa gaa Yesu ki kii ki ga nmar
kan, ti yii Uwumbər aakaal aa? Naa
bi kina kpala. Ti njan mu tibəkpaan la.

4

Abraham aah ye liməkl pu na

1 Tə, cha ti lik tiyaaja Abraham
aabər aah nan bi pu na: 2 Ni yaa ba
ye waatunyaan pu le cha Uwumbər
len ke waabər njan kan, u ba ga nmaa
li kpa kipupuk. U mu aa nmaa li kpa
kipupuk Uwumbər chee. 3 Uwumbər
Aagban len ke, “Abraham nan gaa
Uwumbər aaməboln ki kii, kina pu na
le Uwumbər gaa u ke u ye uninyaan
u chee.”* 4 Unii u tun lituln ki kan
tipar na, tipar ngbaan aa ye ipiin, ni
ye waapar la. 5 Tə, unii u kaa joo
nkaal na yaa gaa Uwumbər u di cha
pinn titunwanbirdam na ki kii kan,
waah gaa Uwumbər ki kii na, nima
le Uwumbər ga len ke waabər njan.
6 Ubər David mu nan len ke binib

† 3:12 : Lik Ilahn 14.1-3; 53.1-3; Ulandaan 7.20. ‡ 3:13 : Lik Ilahn 5.9; 140.3. § 3:14 : Lik Ilahn
10.7. * 3:18 : Lik Ilahn 36.1. * 4:3 : Lik Mpiin 15.6; Galasia yaab 3.6.

bi Uwumbør len ke baabør ñan na le kpa mpopiin. Bi gaa Uwumbør ki kii, nima le cha u len ke baabør ñan, naa ye ke bi tun litunyaan le cha u len kina. Ubør David nan len ke,

⁷ “Binib bi Uwumbør di cha baatunwanbir pinn bi na le kpa mpopiin.

Uwumbør aah di cha binib bi aataani pinn bi na le kpa mpopiin.

⁸ Binib bi Uwumbør aan len ke baabør bii na, bima le kpa mpopiin.”†

⁹ U len ke Juu yaab baanja le kpa mpopiin ngbaan aa? Waa len kina. Binib bi kaa ye Juu yaab na mu kpa. Ti len ke Abraham nan gaa Uwumbør aamòboln ki kii, nima le cha Uwumbør gaa u ke u ye uninyaan u chee. ¹⁰ Bayoonn Uwumbør len ke waabør ñan? Buyoonn u nan gii lichakpaln na le aan buyoonn waa nan kee gii na? Buyoonn waa nan kee gii na. ¹¹ Waah gii lichakpaln na, nima le nan ye limàkl ki mæk ke u gaa Uwumbør ki kii, nima le Uwumbør gaa u ke u ye uninyaan u chee, buyoonn waa nan kee gii lichakpaln na. Nima pu le Abraham ye binib bimæk gaa Uwumbør ki kii, kaa gii ñichakpan na aate. Baah gaa Uwumbør ki kii na, nima le Uwumbør gaa bi ke bi ye bininyaam u chee. ¹² Binib bi gii ñichakpan, ki tak Abraham aataabuu ponn ni, ki gaa Uwumbør ki kii ke Abraham aah nan gaa u ki kii pu, buyoonn waa nan kee gii lichakpaln na, bima mu le Abraham ye bite.

Gaakii pu le ti ga kan Uwumbør aah puu tipuur ti na

¹³ Uwumbør nan puu tipuur tii Abraham ni uyaabitiib, ke bima le ga li yeh dulnyaa. Naa ye ke bi joo Uwumbør aakaal le ga cha bi kan tipuur ngbaan. Bi gaa Uwumbør ki kii la, le u len ke baabør ñan. Nima le ga cha bi kan tipuur ngbaan. ¹⁴ Uwumbør yaa ba puu tipuur ke binib bi joo waakaal na le ga li yeh

dulnyaa kan, naadii aa ba ga li kpa tinyoor. Tipuur ngbaan mu aa ba ga gbiin; ba pu? ubaa aan ñmaa joo nkaal mòmæk mbamòm. ¹⁵ Binib aah bii nkaal na, le Uwumbør gee linjuul bi pu. Nkaal aah kaa bi nin chee na, binib aa bii nkaal.

¹⁶ Nima le Uwumbør puu tipuur tii binib bi gaa u ki kii na. Uwumbør aah gee binib pu na, nima le u tii Abraham aayaabitiib mòmæk waah nan puu tipuur ti na. U ga tii Abraham aayaabitiib bi ye Juu yaab ki gaa u ki kii na, ni binib bi kaa ye Juu yaab ki mu gaa u ki kii na ke Abraham aah nan gaa u ki kii pu na. Abraham ye timi bimæk gaa Uwumbør ki kii na aayaaja la. ¹⁷ Ni ñmee Uwumbør Aagban ponn ni ke Uwumbør bui Abraham, “M ña si ñinibol pam aayaaja la.” ‡ Abraham le ye tite Uwumbør chee. U nan tii Uwumbør naadii. Uma Uwumbør le fikr binib bi kpo na nkun ni, le ki yin binib bi kaa kee bi na, ke baah bi le na. ¹⁸ U nan puu tipuur tii Abraham ke u ga ña u ñinibol pam aayaaja, ke uyaabitiib ga li wiir ke ñmabi aah wiir pu na. Ni nan bi ke tipuur ngbaan aah kaan ñmaa gbiin le na. Abraham mu nan tee kpa limakl ke ti ga nan gbiin. § ¹⁹ Ni nan gur siib u pii ñibin nkub. Waah nan por pu na, ni nan naahn ke waan ki ñmaa maa ubo. Upuu Sara mu nan jer timar. Le Abraham pak Uwumbør aah tuk u pu na, kaa joo beeni. ²⁰ Uwumbør aah puu tipuur ti tii u na, tima le gur ye waalandak. Le u pak tipuur ngbaan mbamòm, kaa joo beeni ke ti ga gbiin bee taan gbiin? U nan moo gaa Uwumbør ki kii le ki nyuñ u, ²¹ ki sil nyi ke Uwumbør aah puu tipuur ti na, u ga ñmaa ña kina. ²² Waah nan gaa Uwumbør aamòboln ki kii kina na, nima le Uwumbør gaa u ke u ye uninyaan u chee. ²³⁻²⁴ Ni ñmee kina le Uwumbør Aagban ni. Timi pu le bi nan ñmee kina, naa ye Abraham baanja pu; ba pu? timi bi gaa Uwumbør u nan fikr Tidindaan

† 4:8 : Lik Ilahn 32.1-2. ‡ 4:17 : Lik Mpiin 17.5. § 4:18 : Lik Mpiin 15.5.

Yesu nkun ni ki kii na, le u ga len ke timi aabər ɲan. ²⁵ Yesu nan kpo timi aatunwanbir pu, le ki fikr nkun ni. Nima le Uwumbər len ke timi aabər ɲan.

5

Saah ga li bi pu ki li ɲan Uwumbər chee na

¹ Taah gaa Uwumbər ki kii pu na, nima le u len ke timi aabər ɲan. Tidindaan Yesu Kristo pu le ti ni Uwumbər kpaan kijətiik. ² Yesu Kristo pu, le Uwumbər len ke timi aabər ɲan. Le ti mɔɔni ki kpa limakl ke ti ga yakr u chee Uwumbər aamɔɔn. ³ Naa ye nima baanja pu le ti mɔɔni. Falaa mu pu le ti mɔɔni. Ba pu? falaa le tii timi suklaa. ⁴ Suklaa mu tii timi mbimbinyaan. Mbimbinyaan mu tii timi limakl. ⁵ Limakl ngbaan aan jinn timi inimɔɔn. Ba pu? Uwumbər aah tii timi Waafuur Nyaan na, Nfuur Nyaan ngbaan le cha ti bee tisui ni waah gee timi sakpen pu na.

⁶ Naah nan ɲeer na, le Kristo nan kpo timi bi ye titunwanbirdam na pu, taah kaa kpa mpɔɔn buyoonn na. ⁷ Ni pɔɔ ke unii kpo ke u nyan unii u dii mbaməm na nkun ni. Nibaakan, unii ubaa ga kaa ki kpo uninyaan pu. ⁸ Tima kan, buyoonn ti nan laa ye titunwanbirdam na le Kristo nan kpo ti pu. Nima le mək timi Uwumbər aah gee timi sakpen pu na. ⁹ Kristo aasin pu le Uwumbər len ke timi aabər ɲan. Nmaninkabaa taah ga nya ntafadaan mu ponn ni u pu na? ¹⁰ Buyoonn ti nan ye Uwumbər aadim na, le Ujapɔɔn nan kpo ti pu. U pu, le ti ni Uwumbər kpaan kijətiik. Ti ni Uwumbər aah kpaan kijətiik na, nmaninkabaa taah ga nmar waamɔfal pu pu na? ¹¹ Naa ye nima baanja pu le ti mɔɔni. Tidindaan Yesu Kristo pu le ti bee Uwumbər aah ɲan pu na, le ki mɔɔni. U pu le ti ni Uwumbər kpaan kijətiik.

Adam pu le ti kpo, Kristo pu le ti kpa limɔfal

¹² Unibaan* le nan joo ni titunwanbir dulnyaa ni, le titunwanbir ngbaan joo ni nkun. Binib məmək aah tun titunwanbir na, le nkun yaa gaa dulnyaa məmək ni.† ¹³ Buyoonn Moses aa nan kee tuk binib Uwumbər aakaal na, titunwanbir nan bi. Nkaal aah kaa bi nin chee na, Uwumbər aan len ke bi bii mu. ¹⁴ Adam aayoonn ki ti saa Moses aayoonn le nkun pii binib. Bi nan tun titunwanbir la. Baatunwanbir ni Adam u nan yii Uwumbər aamɔb na aatunwanbir aa kpaan. Nkun mu pii bi la.

Ti məmək kan Adam aatunwanbir aatafadaan. Kina le ti məmək yakr Kristo aatunyaan aanyoor mu. ¹⁵ Uwumbər aah tii timi ipiin i na aa bi ke Adam aatunwanbir na. Ni ye mbamən ke unibaan aatunwanbir pu le nkun pii binib məmək. Yesu Kristo aanimbaasaln pu, le Uwumbər san binib məmək kinimbaak, ki tii bi ipiin i ye limɔfal na. ¹⁶ Uwumbər aapiin aah ɲa timi pu na aa bi ke Adam aatunwanbir aah ɲa timi pu na. Adam aatunwanbirbaan pu, le binib aabər bii. Uninyaan ubaa u ye Yesu na pu, le Uwumbər di cha pinn titunwanbirdam pam, ki len ke baabər ɲan. Waapiin le na. ¹⁷ Unibaan u bi yin u Adam na aatunwanbir pu, le nkun pii binib məmək. Unibaan Yesu Kristo na pu, le binib ga kan Uwumbər aaterm sakpen. U ga len ke baabər ɲan. Nima le ye waapiin. Bi ga li kpa limɔfal li kaa kpa ndoon na, ki kan linyaŋ.

¹⁸ Unibaan aatunwanbir pu, le binib məmək aabər bii. Yesu aatunyaan pu, le Uwumbər ga len ke binib bimək gaa Yesu ki kii na aabər ɲan, ki ga tii bi limɔfal li kaa kpa ndoon na. ¹⁹ Unibaan Adam aah nan yii Uwumbər aamɔb na, nima le binib məmək aabər bii Uwumbər chee. Yesu aah nan kii Uwumbər aamɔb na, nima le binib bimək gaa uma Yesu ki kii na aabər ɲan Uwumbər chee.

²⁰ Moses nan tuk binib Uwumbər aakaal. Nkaal ngbaan mək bi ke baatunwanbir wiir sakpen. Le

* 5:12 : Unibaan ngbaan nan ye Adam la. † 5:12 : Lik Mpiin 3.6.

titunwanbir aah wiir nin chee na Uwumbɔr aanimbaasaln wiir ki jer titunwanbir. ²¹ Titunwanbir pu le binib kpo. Tidindaan Yesu Kristo pu, le Uwumbɔr san timi kinimbaak, ki len ke timi aabɔr ɲan, le ti kan limɔfal li kaa kpa ndoon na.

6

Taa ki tun titunwanbir man

¹ Kina pu na, ti ga len kinye? Ti ga li beenin tun titunwanbir aan Uwumbɔr aanimbaasaln kpee ee? Taan li ɲani kina kpala. ² Ti kpo ke titunwanbir taa ki li joo timi la. Ti yaa beenin tun titunwanbir kan, naa ɲan. ³ Baah muin timi nnyun ni, Yesu Kristo aayimbil pu na, nima le mɔk ke ti ni Yesu Kristo kpaan la. Nima pu na, waah nan kpo na, ti mu kpo u chee la. Naa bee kina aa? ⁴ Baah muin timi nnyun ni na, nima le mɔk ke ti kpo, le bi sub timi u chee. Uwumbɔr aapɔɔn pu le u fikr Kristo nkun ni. Waapɔɔn mu pu le ti kpa mbimbipɔm ki ɲani ni ɲan na.

⁵ Ti ni u aah kpaan pu na, ti kpo ke waah kpo pu na. Ti mu ga fikr nkun ni, ke waah fikr pu na. ⁶ Ti bee ke baah kpaa u ndɔpuinkoo pu na, bi kpaa timi aabimbikpok mu u chee, ke mbimbikpok mu kaa ɲan na taa ki li bi, aan ti taa ki li ye titunwanbir aanaagbiib. ⁷ Unii u kpo na nyan titunwanbir ni. ⁸ Taah kpo Kristo chee na, ti ɲa naadii ke ti ga li kpa limɔfal u chee. ⁹ Ti nyi ke waah fikr nkun ni na, waan ki kpo. Nkun aa ki kpa mpɔɔn u chee. ¹⁰ Waah kpo na, u kpo ke u kuln titunwanbir nfum mubaa, aan titunwanbir taa ki li joo timi. Waah kpa limɔfal dandana wee na, u bi ke u nyuɲ Uwumbɔr la. ¹¹ Kina pu na, ni mu li nyi ke ni kpo ke titunwanbir taa ki li joo nimi la. Naah kpaan Yesu Kristo chee pu na, le ni mu kpa limɔfal ke ni nyuɲ Uwumbɔr.

¹² Nima pu na, ni taa ki cha titunwanbir li joo nimi aawon ti ga kpo na, ki taa ki kii tii tiwon aah ban pu na. ¹³ Ni taa di nimi aawon tii titunwanbir, ki taa tun lituln li kaa

ɲan na. Ni di nibaa tii Uwumbɔr, ke binib bi fikr nkun ni na, ki di nimi aawon tii Uwumbɔr, ke ni tun lituln li ɲan na ki tii u. ¹⁴ Nkaal aa ki joo nimi. Uwumbɔr aanimbaasaln le joo nimi. Nima le titunwanbir aan ki li ye nimi aadindaan.

Li ye mbimbinyaan aanaagbiib man

¹⁵ Nkaal aah kaa ki joo timi aan Uwumbɔr aanimbaasaln joo timi na, ti ga tun titunwanbir aa? Taan ɲa kina kpala. ¹⁶ Aa yaa di aabaa tii unii aan ki kii waamɔb kan, aa ye waanaagbiija la. Naa bee kina aa? Aa yaa kii tii titunwanbir kan, aa ye titunwanbir aanaagbiija la, le ki ga kpo. Aa yaa kii Uwumbɔr aamɔb kan, u ga bui ke saabɔr ɲan. ¹⁷ N-yoonn mubaa, ni nan ye titunwanbir aanaagbiib la. Ti dooni Uwumbɔr sakpen, ke baah mɔk nimi waasan pu na, ni dii nsan ngbaan nisui mɔmɔk ni, ¹⁸ ki nya ni titunwanbir aanaagbiir ni, ki ɲa litunyaan aanaagbiib. ¹⁹ M di binibɔm aabimbil ɲan Uwumbɔr aabɔr ke ni bee maah len pu na aatataa mbamɔm la. Ni nan joo nimi aawon tun tijɔɲ aat-uln, ni titunwanbir aabɔɲ mɔmɔk la. Dandana wee, ni di nimi aawon tun lituln li ɲan na man, aan ki ɲa binib bi bi chain na.

²⁰ Naah nan ye titunwanbir aanaagbiib na, nitafal aa nan bi litunyaan ni. ²¹ Ni yaa teer naah tun titunwanbir ti na kan, ni jinni nimi inimɔɔn dandana wee la. Tinyoor nan bi titunwanbir ngbaan ni ii? Aayii. Titunwanbir ngbaan aadoon ye nkun la. ²² Uwumbɔr nyan nimi titunwanbir aanaagbiir ni la. Dandana wee, ni ye uma Uwumbɔr aanaagbiib la. Nimi aanyoor ye mbimbil mu bi chain na la. Naadoon ga li ye limɔfal li kaa kpa ndoon na. ²³ Titunwanbir aapar ye nkun la. Tidindaan Yesu Kristo pu le Uwumbɔr aapiin ye limɔfal li kaa kpa ndoon na.

7

Lichaməln aaməkl

¹ Nnaabitiib, ni məmək nyi nkaal aah bi pu na. Nima le ga cha ni bee maah ga len pu na aatataa. Nkaal dii unii buyoonn u bi na baanja la. U yaa kpo kan, nkaal aa ki dii u. ² Nkaal pu le upii u kpa chal na ye uchal yoo n-yoonn məmək uchal bi na. Uchal yaa kpo kan, nkaal mu len ke u ye uchal yoo na aa ki dii u. ³ Upii yaa ban uja uken buyoonn uchal bi na kan, bi ga len ke u ye upiidagoor la. Uchal yaa kpo kan, nkaal ngbaan aa ki dii u. U yaa mən uja uken kan, waa ye upiidagoor. ⁴ Nnaabitiib, nimi aabər mu bi kina la. Kristo aah nan kpo ndəpuinkoo pu na, ni mu nan kpo; nkaal aa ki dii nimi. Ni kpaan Kristo u fikr nkun ni na chee la, le ki dii Uwumbər aasan. ⁵ Taah kaa nan dii Uwumbər buyoonn na, tisui nan gee Uwumbər aakaal aah kə pu na, ki cha ti tun titunwanbir ki dii nkun aasan. ⁶ Dandana wee, taah kpo na, nkaal na aa ki dii timi, ki mu aa ki joo timi tinaagbiir. Le Uwumbər Aafuur Nyaan tii timi mbimbipəm, ke ti tun lituln tii Uwumbər. Nkaal na aa ki joo timi.

Nkaal ni titunwanbir

⁷ Nima pu na, ti ga len ke Moses aakaal aa njan aa? Mu njan. Nkaal na yaa kaa ba bi kan, maa ba ga bee titunwanbir. Nkaal na yaa kaa ba len ke “Taa li kpa iniman” kan, maa ba ga bee ke iniman ye titunwanbir. ⁸ Nkaal aah len kina na, le titunwanbir ti bi nsui ni na yii nkaal ngbaan, ki cha m kpa iniman aabəŋ aabəŋ. Nkaal yaa kaa bi kan, titunwanbir aa fu. ⁹ N-yoonn mubaa m nan bi, kaa nyi nkaal aatataa mbaməm. Buyoonn m bee nkaal aatataa mbaməm na, le titunwanbir fikr nsui ni. Le m bee ke m njeer nkun. ¹⁰ Uwumbər nan tii timi waakaal ke ti dii mu, aan ki kan liməfal. Le m bee ke maah kaa nmaa joo waakaal məmək na, m njeer nkun. ¹¹ Nkaal pu le titunwanbir ti bi nsui ni na nan kpa nsan ki nmann mi, ki cha m njeer nkun.

¹² Uwumbər aakaal bi chain la. Uwumbər aah tuk timi ke ti nja pu na le bi chain, ki bi mbaməm, ki njan. ¹³ Waakaal mu njan na le ku mi ii? Aayii. Titunwanbir le ku mi. Nkaal mu njan na pu, le titunwanbir ku mi, ki cha ti bee ke titunwanbir aa njan. Nkaal na le mək timi titunwanbir aah bir sakpen pu na.

¹⁴ Ti bee ke Uwumbər aakaal mək timi Uwumbər aah ban pu na. M mu aa njan kina; ba pu? m ye titunwanbir aanaagbiija la. ¹⁵ Maah njan pu na, maa kii kina nsui ni. Maah kaa gee ke m li njan tiwan ni na, m njan nima la. Maah nan tiwan ni na, nima le m tee njan. ¹⁶ M yaa njan maah kaa gee ke m li njan tiwan ni na kan, nima le mək ke m kii ke Uwumbər aakaal njan. ¹⁷ Naa ye ke min le njan kina, titunwanbir ti bi nsui ni na le cha m njan. ¹⁸ M bee ke tiwan ni njan na aa bi maabimbikpok ni; m ban ke m tun lituln li njan na, kaa nmaa tun. ¹⁹ Maah ban m tun litunyaan li na, maa tun kina. Maah kaa ban m tun titunwanbir ti na, m tun tima la. ²⁰ M yaa tun maah kaa gee m tun pu na kan, naa ye ke min le tun kina, titunwanbir ti bi nsui ni na le cha m tun.

²¹ Naah ye pu na, m yaa ban m tun lituln li njan na kan, titunwanbir bi m chee la. ²² M gee Uwumbər aakaal nsui ni. ²³ M mu kan nkaal muken maawon ni. Nkaal ngbaan jaa Uwumbər aakaal mu bi nsui ni na kijaak la. Nima le titunwanbir aakaal i bi maawon ni na joo mi tinaagbiir. ²⁴ M kpa kinimbaak. Titunwanbir bi tiwon tee ni, ki ga ku mi. Nma ga nyan mi titunwanbir ngbaan ni? ²⁵ M dooni Uwumbər u nyan mi titunwanbir ngbaan ni, Tidindaan Yesu Kristo pu na.

Mma kan, maalandak baanja le dii Uwumbər aakaal. Maabimbikpok dii titunwanbir aakaal la.

8

Uwumbər Aafuur Nyaan aapəən pu le ti bi

¹ Nima pu na, Uwumbør aan len ke binib bi kpaan Yesu Kristo chee na aabør bii. ² Taah kpaan Yesu Kristo chee na, le Uwumbør Aafuur Nyaan aapøon tii timi limøfal; Nfuur Nyaan aapøon ngbaan le nyan mi titunwanbir ni nkun aapøon ni. ³ Nkaal aan ηmaa ηa kina; ba pu? binib aa kpa mpøon ke bi joo nkaal ngbaan. Le Uwumbør ηa waakaal aah kaa ηmaa ηa pu na; timi aatunwanbir pu le u nan tun ni Ujapøon Yesu dulnyaa wee ni, ke u di tiwon ti naahn timi titunwanbirdam aawon na bii titunwanbir ti bi tisui ni na aapøon, ⁴ ki tii timi bi dii Waafuur Nyaan kaa ki dii mbimbikpok na mpøon ke ti li dii waakaal mbamøm. ⁵ Binib bi dii mbimbikpok na, bitafal bi mbimbikpok aabør ni la. Binib bi dii Uwumbør Aafuur Nyaan na, bitafal bi Nfuur Nyaan aabør ni la. ⁶ Binib bi aatafal bi mbimbikpok aabør ni na ga kpo la. Binib bi aatafal bi Uwumbør Aafuur Nyaan aabør ni na ga kan limøfal, ni nsuudoon. ⁷ Binib bi aatafal bi mbimbikpok aabør ni na, bi ye Uwumbør aadim la; ba pu? baa dii waakaal, ki mu aa ηmaa dii mu. ⁸ Binib bi dii mbimbikpok aah ban pu na aan ηmaa piir Uwumbør aasui.

⁹ Tø, Uwumbør Aafuur Nyaan yaa bi ni ni kan, naa dii mbimbikpok aah ban pu na, ni dii Nfuur Nyaan aah ban pu na la. Kristo Aafuur Nyaan yaa kaa bi unii ni kan, udaan ngbaan aa ye Kristo yoo. ¹⁰ Titunwanbir pu, le nimi aawon ga kpo. Kristo yaa bi ni ni kan, Uwumbør Aafuur Nyaan tii nimi limøfal; ba pu? u len ke nimi aabør ηan. ¹¹ Uwumbør nan fikr Yesu nkun ni. Uwumbør u fikr Yesu nkun ni na Aafuur Nyaan yaa bi ni ni kan, uma Uwumbør u fikr Yesu Kristo nkun ni na ga fikr nimi aawon ti ga kpo na mu. Waafuur Nyaan mu bi ni ni na aapøon pu, le u ga fikr nimi nkun ni.

¹² Nnaabitiib, nima pu na, ni ηan ke ti dii Uwumbør Aafuur Nyaan aah ban pu na, ki taa dii unibøn aabimbin aah ban pu na. ¹³ Ni yaa dii

unibøn aabimbin aah ban pu na kan, ni ga kpo la. Ni yaa kuln nimi aawon aatunwanbir, Uwumbør Aafuur Nyaan aapøon pu kan, ni ga li kpa limøfal li kaa kpa ndoon na. ¹⁴ Binib bimøk dii Uwumbør Aafuur Nyaan aah ban pu na, bima le ye Uwumbør aabim. ¹⁵ Nfuur Nyaan mu Uwumbør tii nimi na, mu aa joo nimi tinaagbiir ke ni san ijawaan. Waafuur Nyaan le ηa nimi waabim, le ki cha ti yin u ke “Nte.” ¹⁶ Waafuur Nyaan le kpaan timi aawiin chee, le ki ji seeraa ke ti ye Uwumbør aabim. ¹⁷ Taah ye Uwumbør aabim na, ti ga kan Uwumbør aah di tiwanyaan ni bil kiir timi paacham na. Ti ni Kristo ga kpaan kan tiwanyaan ngbaan. Ti yaa ji falaa u pu kan, ti ni u ga nan kpaan ji mmøon paacham.

N-yoonn mu choo na aanyuη

¹⁸ M nyi ke dandana aafalaa aan ηmaa ηanη mpopiin mu ti ga nan kan mu paacham na. ¹⁹ Tiwan ni Uwumbør naan ni na mømøk aanibil man ke ni kan bundaln Uwumbør ga nyan waabim mpaan pu na. ²⁰ Buyoonn Adam nan tun titunwanbir na, Uwumbør nan len ke tiwan ni u naan ni na, ni ga li bi, ki bi fam la. Waageehn pu, le u len kina. Naa ye tiwan ni u naan ni na aageehn. ²¹ Uwumbør mu tii tiwan ni u naan ni na limakl ke ni ga ηa tiwan ni kaan bur na, ki kan lifuur nyaan ke Uwumbør aabim aah kan pu na. ²² Ti nyi ke Uwumbør aah naan tiwan nimøk na wu ke imalween aah wu pu na, ki du ki nan saa dandana. ²³ Naa ye tiwannaankaan baanja le wu; timi bi Uwumbør puen tii timi Waafuur Nyaan na, ti mu du tisui ni, ki kii bundaln Uwumbør ga møk ke ti sil ye waabim, ki ga tii timi tiwon ti kaan kpo na. ²⁴ Taah ηmar pu na, le ti kpa limakl. Unii yaa kpa limakl ke u ga kan tiwan kan, ni møk ke waa kee kan la. U yaa kan ni kan, waan ki li kpa limakl ni pu. ²⁵ Tø, ti yaa kpa limakl ke ti ga kan tiwan ni tinibil aa waa ni na kan, le ti ga li kpa limør ki kii bundaln ti ga kan ni na.

26 Le Uwumbər Aafuur Nyaan ter timi, timi aadabur ni. Taa nyi taah ga mee u mbaməm pu na, le Waafuur Nyaan mee u tii timi, ki du, ubaa aah kaa ηmaa len pu na. 27 Uwumbər u lik binib aasui ni aah bi pu na nyi Waafuur Nyaan aalandak aah bi pu na; ba pu? Nfuur Nyaan mee u tii waanib waah ban pu na.

28 Ti nyi ke tiwan nimək pii timi na, Uwumbər le cha ni məmək kpaln tiwan ni ηan na ki tii binib bi gee u na. Waageehn pu le u nan yin bi. 29 U nan nyi binib bimək ga kii tii u na, le ki nan nyan bi, ke bi kpaln Ujapəən Yesu Kristo aah bi pu na, aan u li ye njan aabo, naabitiib pam ponn ni. 30 Binib bi Uwumbər nyan bi na, le u yin bi. Binib bi u yin bi na, le u len ke baabər ηan, ki nyun bi.

Uwumbər aah gee timi pu na

31 Uwumbər aah ηa kina məmək na, ti ga len kinye? Uwumbər aah si tichan ni na, ubaa aan ηmaa ηa timi nibaa. 32 Uwumbər aa yii ke waan tii timi Ujapəən. U nan di Ujapəən ηa binib aanjaal ni ke u ti kpo ti məmək aatunwanbir pu la. Waah tii timi Ujapəən na, u ga ki tii timi tiwan məmək ki kpee. 33 Nma ga ηmaa galn binib bi Uwumbər nyan bi na? Uwumbər ubaa len ke baabər ηan. 34 Nima le ubaa aan ηmaa galn timi. Yesu Kristo nan kpo ti pu, ki fikr nkun ni, ki bi Uwumbər aanjagii wəb, ki mee u ki tii timi. 35 Ba ga ηmaa nyan timi Kristo u gee timi na aanjaal ni? Falaa aa? Tibər aa? Limukl aa? Nkon aa? Igiin aa? Liminaln aa? Nkun aa? Aayii. 36 Ni ηmee Uwumbər Aagban ni ke,
“Sin pu le bi ku timi iwiin məmək, le ti naahn ipiih i bi ban bi ti kər i na la.”*

37 Tə, Yesu Kristo u gee timi na aapəən pu, le ti kan linyan kookoo. 38-39 Tidindaan Yesu Kristo pu, le Uwumbər gee timi. M sil bee ke nibaa

aa bi ki ga ηmaa yakr ti ni waageehm. Nkun, liməfal, Uwumbər aatuuntiib, kinimbəŋ aapəən, dandana aabər, daalbaadaal aabər, mpəən, paacham aawan, taab aawan, tiwan nimək bi na, ni məmək aan ηmaa yakr ti ni Uwumbər aageehm.

9

Uwumbər ni waanib Israel yaab

1 Tə, maah ye Kristo aanii na, m len mbamən la. Maa gee nnyamən. Maa-landak ni Uwumbər Aafuur Nyaan ji seeraa ke m len mbamən la. 2 M kpa mpombiin sakpen. Nsui bii n-yoonn məmək, mmaal aanaabitiib Juu yaab pu la. 3 M ga li ηmaa ban ke m bee fam Kristo chee, bima taa bee. 4 Bi ye Israel yaab la. Uwumbər nan ηa bi waabim, ki nyun bi, ki puu tipuur tii bi, ki tii bi waakaal, ki mək bi baah ga li dooni u pu na, ki bui bi waah ga ηa tinyoor pu ki ηa bi pu na. 5 Biyaajatiib ye tiyaajaninkpiib la. Kristo* aah nan ηa unibən na, u nan ye bi ponn ni ubaa la. Uma le yeh mpəən məmək. Cha ti pak Uwumbər n-yoonn mu kaa kpa ndoon na. Amii.

6 Uwumbər aah puu tipuur ti tii Israel yaab na, maa len ke waa gbiin tipuur ngbaan. Bi ye Israel aayaabitiib la. Ni mu aa ye bi məmək le ye Israel yaab baməm. 7 Bi ye Abraham aayaabitiib la. Ni mu aa ye bi məmək le ye uyaabitiib baməm. Uwumbər nan tuk Abraham ke waabo Aisak aayaabitiib baanja le ga li ye uyaabitiib baməm.† 8 Nima le mək ke Abraham aayaabitiib ngem aa ye Uwumbər aabim. Mbim bi Uwumbər nan puu tipuur ke Abraham ga maa na, bima le ye uyaabitiib baməm. 9 Uwumbər nan puu tipuur tii u ke ni yaa nan ηeer kan, u ga dan u chee, le upuu Sara ga maa ubijabo.‡

10 Naa ye nimina baanja. Rebeka aabijabim mulee nan kpa te ubaa, u ye tiyaaja Aisak la. 11-12 Le Uwumbər nan bui Rebeka ke ubo u ye uwaatiir

* 8:36 : Lik Ilahn 44.22. * 9:5 : Hiibru aaliin ni, bi yin Kristo ke Masiya. Naatataa le ye ke unii u ga gaa binib lii na. † 9:7 : Lik Mpiin 21.12. ‡ 9:9 : Lik Mpiin 18.10, 14. § 9:11-12 : Lik Mpiin 25.23.

na ga jer ukpel. § Buyoonn Uwumbər bui u kina na, waa nan kee ma mbim ngbaan. Baa nan kee ɲa ni ɲan na, bee ni kaa ɲan na. Uwumbər nyan mbim mulee ngbaan ponn ni ubaa, waageehn pu, naa ye baatuln pu. Nima le mək ke Uwumbər aageehn pu le u nyan waah ban unii u na. ¹³ Ni ɲmee Uwumbər Aagban ponn ni ke u len ke u gee Jakob ki jer Esɔ.*

¹⁴ Kina kan, ti ga len kinye? Ti ga len ke Uwumbər ɲa ni kaa ɲan aa? Taan len kina kpala. ¹⁵ U nan bui Moses ke binib bi u ban u san bi kinimbaak na, u ga san bi kinimbaak la. † ¹⁶ Naa ye binib aageehn pu, kaa ye baatuln pu; Uwumbər aanimbaasaln pu, le u san bi kinimbaak. ¹⁷ Ni ɲmee Uwumbər Aagban ni ke Uwumbər nan bui Ubər Faro, “M ɲa si ubər ke m mək binib maah kpa mpɔɔn ki chiin si pu na, aan maayimbil nya paacham, dulnyaa aapepel mɔmɔk ni.” ‡ ¹⁸ Nima le binib bi u ban u san bi kinimbaak na, u san bi kinimbaak. Binib bi u ban ke u cha bi gaa biyil na, u cha bi gaa la.

Uwumbər aanjuul, ni waanimbaasaln

¹⁹ Nibaakan, aa ga baa mi, “Ni yaa ye kina kan, ba pu Uwumbər galn binib? ɲma ga ɲmaa yii waageehn?” ²⁰ Njɔ, aa ye ɲma ki kpak Uwumbər? Tiwanaankan aan baa unii u naan ni na, “Ba ɲa aa naan mi kina?” § ²¹ Uyakmaal ga ɲmaa yakr tiyagr waageehn pu, ki di tibaa ti maa lisil aasambil, ki di tiken maa lisambil li kaa ye lisil aasambil na.

²² Uwumbər aah ɲa pu na, ni bi kina la. U nan ban ke u mək binib ke u gee linjuul titunwanbir pu, ki ban ke bi bee waah kpa mpɔɔn pu na. Nima le u ji limər pam binib bi ɲa u linjuul ki ɲeer ntafadaan na pu. ²³ U mu ban ke binib bee waah ɲan sakpen pu na, ki san timi kinimbaak, ki ɲa timi mpopiin pam. U nan naan timi ke u

ɲa timi kina la, ²⁴ ki yin timi bi ye Juu yaab na, ni binib bi kaa ye Juu yaab na mu. ²⁵ Ni ɲmee Hosea aagban ni ke Uwumbər bui ke,

“Binib bi kaa nan ye maanib na, m ga yin bi maanib.

ɲinibol ɲi maa nan gee ɲi na, m ga yin ɲi maanigeehm la.*

²⁶ Baah nan tuk bi ke baa ye maanib nin chee na, nima chee le bi ga yin bi ke min Uwumbər u fu na aabim.” †

²⁷ Tɔ, Uwumbər aabɔnabr Aisaya nan len Israel yaab aabər; u nan len ke Israel yaab wiir ke nnyusakpem aatambol aah wiir pu na, le bi ponn ni, binib siib baanja ga ɲmar; ²⁸ ba pu? Uwumbər ga daa dulnyaa aanib aatafal, waah nan len pu na, kaan taan. ‡ ²⁹ Ni bi ke Aisaya aah nan ki len pu na ke, “Uwumbər Mpɔɔnsakpiindaan yaa kaa ba gur timi yaabitiib siib kan, ti mɔmɔk ba ga kuln ke Sodom aatiɲ aanib ni Gomora aatiɲ aanib aah nan kuln pu na la.” §

Israel yaab ni tibɔnyaan ngbaan

³⁰ Nima pu na, ti ga len kinye? Binib bi kaa ye Juu yaab na aanimbil aa nan man ke Uwumbər len ke baabər ɲan. Dandana wee, baah gaa Yesu ki kii na, nima le Uwumbər len ke baabər ɲan. ³¹ Israel yaab aanimbil nan man ke bi li joo nkaal, aan Uwumbər len ke baabər ɲan. Bi mu aa nan ɲmaa joo mu; ³² ba pu? baa gaa Uwumbər ki kii. Bi dak ke baatuln pu le Uwumbər ga len ke baabər ɲan. Bi yii Yesu Kristo le ki lir; ³³ bi gbeer lifaakuul li Uwumbər Aagban len laabər na ke,

“U di lifaakuul bil Sionn aatiɲ ni.

Binib ga gbeer li ki lir.

Le unii umək gaa u ki kii na aan ji inimɔɔn.”*

* 9:13 : Lik Malakai 1.2-3. † 9:15 : Lik Nnyam 33.19. ‡ 9:17 : Lik Nnyam 9.16. § 9:20 : Lik Aisaya 29.16; 45.9. * 9:25 : Lik Hosea 2.23. † 9:26 : Lik Hosea 1.10. ‡ 9:28 : Lik Aisaya 10.22-23. § 9:29 : Lik Aisaya 1.9. * 9:33 : Lik Aisaya 8.14; 28.16.

10

¹ Nnaabitiib, m mee Uwumbər tii maanib Israel yaab ke bi ηmar. M ban kina le nsui məmək. ² M ga ηmaa ηa bi seeraa ke binimbil man Uwumbər aatuln pu. Bi mu aa bee u mbaməm. ³ Baa nyi Uwumbər aah ηa pu aan ki len ke binib aabər ηan u chee na. Bi nan ban ke bi dii nkaal aan ki ηmar, ki yii Uwumbər aah ηa pu ki cha binib aabər ηan u chee na. ⁴ Kristo fuu ni ke binib bi gaa u ki kii na aabər li ηan. Naa ye ke baah dii nkaal pu na le cha baabər ηan.

Uwumbər ban ke u gaa binib məmək lii

⁵ Moses nan ηmee ke unii yaa kii nkaal aah mək pu na kan, Uwumbər ga len ke waabər ηan. U nan ηmee ke “Unii yaa ηa nkaal aah mək pu na kan, u ga kan liməfal.”* ⁶ Timi bi gaa Yesu ki kii na, Uwumbər len ke timi aabər ηan. Nima pu le ti len ke, “Taa baa aabaa aasui ni ke, ‘Nma ga buen paacham u ti li joo ni Kristo?’” ⁷ ki taa baa ke, ‘Nma ga buen bitekpiib do ki ti fikr Kristo nkun ni?’” ⁸ Ti len ke, “Uwumbər aaliin aa daa aa chee. I bi aaməb ni, ni aasui ni.” Iliin ngbaan le ti mooni ke aa gaa Yesu ki kii.† ⁹ Aa yaa len binib aanimbil ni ke Yesu le ye Aadindaan, ki yaa ηa naadii aasui ni ke Uwumbər fikr u nkun ni kan, aa ga ηmar. ¹⁰ Ti gaa u ki kii tisui ni la, nima le Uwumbər len ke timi aabər ηan. Ti len binib aanimbil ni ke ti gaa u ki kii, nima le ti ηmar. ¹¹ Uwumbər Aagban len ke unii umək gaa u ki kii na aan ji iniməon.‡ ¹² Binib bi ye Juu yaab na, ni binib bi kaa ye Juu yaab na məmək kpaan la. Uwumbər le ye bi məmək Aadindaan, ki ηa tinyoor sakpen ηa binib bimək mee u ke bi ηmar na pu. ¹³ Waagban len ke unii umək mee Uwumbər ke u gaa bi lii na kan ga ηmar.§

¹⁴ Bi yaa kaa gaa u ki kii kan, bi ga ηa kinye aan ki mee u ke u gaa bi

lii? Bi yaa kaa ηun waaliin kan, bi ga ηa kinye aan ki gaa u ki kii? Unii yaa kaa mooni waaliin kan, bi ga ηa kinye aan ki ηun? ¹⁵ Uwumbər yaa kaa tun bi ke bi ti moon waaliin kan, bi ga ηa kinye aan ki moon i? Ni ηmee Uwumbər Aagban ni ke, “Binib bi joo ni tibənyaan ti tii timi nsuudoon na, bi tii timi mpopiin pam.”* ¹⁶ Tə, naa ye binib məmək le kii tii tibənyaan ngbaan. Uwumbər aabənabr Aisaya nan baa ke, “Uwumbər, ηma pak taah len pu na?”† ¹⁷ Tə, unii u gaa Kristo ki kii na, u ηun waabər, nima le u gaa u ki kii. Unii u ηun Kristo aabər na, unii ubaa le moon tibər ngbaan, nima le cha u ηun.

¹⁸ Le m baa ke, “Israel yaab aa nan ηun aa?” Mbamən, bi ηun. Ni ηmee Uwumbər Aagban ni ke,

“Bineel mu tee chaa dulnyaa wee məmək ni,

le kitiη kee məmək pu ηun.”‡

¹⁹ M ki baa ke, “Israel yaab aa nan bee ee?” Bi bee. Njan Moses nan len ke Uwumbər len ke,

“M ga ηa litimbol li kaa ye tibaa na tinyoor,

le ki cha nima Israel yaab li kpa lipiipoln li pu.

M ga ηa litimbol li aanib ye bijərb na tinyoor,

le ki cha ni gee liηuul bi pu.”§

²⁰ Aisaya mu nan kpa lipobil pam ki len ke Uwumbər len ke,

“Binib bi kaa chuun ban mi na kan mi la.

M di mbaa mək binib bi kaa baa maabər na.”*

²¹ Israel yaab ma kan, Uwumbər len baabər ke, “Iwiin məmək m kai ηηaal ki yin binib bi yii mi kaa kii maaməb na.”†

11

Uwumbər aah ga san Israel yaab kinimbaak pu na

* **10:5** : Lik Liifai Yaab 18.5. † **10:8** : Lik Ikaal 30.12-14. ‡ **10:11** : Lik Aisaya 28.16. § **10:13** : Lik Joel 2.32. * **10:15** : Lik Aisaya 52.7. † **10:16** : Lik Aisaya 53.1. ‡ **10:18** : Lik Ilahn 19.4. § **10:19** : Lik Ikaal 32.21. * **10:20** : Lik Aisaya 65.1. † **10:21** : Lik Aisaya 65.2.

¹ Nima pu le m baa ke, “Uwumbər yii waanib Israel yaab aa?” Naa bi kina kpala. Min Pɔl mbaa ye Israel yaab aanii la. M ye Abraham aayaa-bil, ki ye Benjaminn aanibol aanii la. ² Uwumbər aa yii waanib bi u nan lee bi njan na. Ni bee Uwumbər Aagbaŋ aah len Elaija aabər pu na. Elaija nan galn Israel yaab Uwumbər chee, ³ le ki bui ke, “Uwumbər, bi ku saabənabtiib, ki gbaa wii saatork aabimbin. Min baanja le gur saabənabtiib ponn ni. Le bi ban bi ku m mu.” ⁴ Uwumbər nan bui u kinye? U nan bui u, “M gur mbaa bijab ŋichur ŋilole bi kaa gbaan ki doon liwaal Baal na.” ⁵ Ni bi kina le dandana wee. Israel yaab ponn ni, binib siib baanja le ŋmar. Uwumbər lee bi waanimbaasaln pu. ⁶ Waah lee bi waanimbaasaln pu na kan, naa ye baatuln pu le u lee bi. Ni yaa ye baatuln pu kan, waanimbaasaln aan ki li ye linimbaasaln bamənn.

⁷ Kina kan, ni bi kinye? Israel yaab aah ban pu na, baa kan. Binib bi Uwumbər nyan bi na le kan. Bi gur na gaa biyil. ⁸ Ni ŋmee Uwumbər Aagbaŋ ni ke, “Uwumbər chuu nyan nlan biyil ni ke binimbil taa woln, bitafal mu taa ŋun, ki nan saa dandana wee.”

⁹ Ubər David mu nan len ke, “Cha baajikaar aajim kpaln gaawəb, cha bi kan ntafadaan ki lir.

¹⁰ Cha binimbil li bəən, aan bi taa li waa, ki cha bi kan falaa sakpen.”

¹¹ Nima pu le m baa ke: Juu yaab lir ke bi taa ki fii ii? Naa bi kina kpala. Baah lir na, nima le cha binib bi kaa ye Juu yaab na ŋmar, aan Juu yaab li kpa lipiipoln bi pu. ¹² Juu yaab nan yii Yesu, kaa ŋmar, nima le dulnyaa ni aanib bi kaa ye Juu yaab na kan tinyoor ki ŋmar. Juu yaab yaa nan ŋmar doo kan, nima le binib bi kaa ye Juu yaab na ga kan tinyoor ki jer baah nan kan pu na.

Binib bi kaa ye Juu yaab na aah ŋmar pu na

¹³ Tɔ, m ga len nimi bi kaa ye Juu yaab na chee tibər. Uwumbər aah tun

mi ke m tuk nimi waabər na, le m pak lituln ngbaan; ¹⁴ ba pu? m ban ke maanibol Juu yaab kan naah ŋmar pu na, aan ki li ban ke bi mu ŋmar. ¹⁵ Uwumbər aah yii Juu yaab na, le u ni binib bi kaa ye Juu yaab na kpaan kijətiik. U yaa ki gaa Juu yaab kan, ni ga li ye liməfal le ki tii binib. Nkun aan ki li joo bi.

¹⁶ Tɔ, bi yaa di njan aaboroboro tii Uwumbər kan, ni mək ke boroboro umək gur na mu ye uyoo la. Bi yaa di busub aanyaan tii Uwumbər kan, ni mək ke ibon mu ye uyaan la.

¹⁷ Uwumbər nan gaa gii busunyaan aabon ibaa, le ki di timoor ni aasub aabon ki di ton bu pu. Juu yaab bi ke busunyaan na la. Nimi bi kaa ye Juu yaab na bi ke timoor ni aasub aabon na. Le Uwumbər chuu nyan ni binib bibaa Juu yaab ponn ni, ki di nimi koon Juu yaab ponn ni, ke ni yakr baanyoor, ni baawanyaan. ¹⁸ Nima pu na, ni taa li kpa kipupuk ke ni jer bi. Ni ga ŋa kinye ki li kpa kipupuk? Ni po ye ibon la. Naa joo inyaan, inyaan le joo nimi. Juu yaab pu le ni ŋmar, naa ye nimi pu le cha Juu yaab ŋmar.

¹⁹ Nibaakan, ni ga len ke, “Uwumbər chuu nyan ni binib bibaa Juu yaab ponn ni, ke u di timi koon bi ponn ni.” ²⁰ Ni ye mbamən, Juu yaab aah kaa gaa Yesu Kristo ki kii na, nima le cha Uwumbər di bi lii. Nimi le gaa u ki kii. Nima le ni len baalelen. Ni taa li kpa kalmbaani. Ni li san Uwumbər. ²¹ U nan daa Juu yaab aatafal. Ni li nyi ke u ga ŋmaa daa ni mu aatafal. ²² Ni kan Uwumbər aah ŋan pu na, ki kan waah dar binib aatafal pu na. U dar binib bi kaa kii tii u na aatafal la, le ki ŋa nimi tiŋann. Ni yaa beenin dii u kan, u ga li beenin ŋani nimi tiŋann. Ni yaa kaa beenin dii u kan, u ga di ni mu lii la. ²³ Juu yaab mu yaa kpeln ki yaa gaa Yesu Kristo ki kii kan, Uwumbər ga ki di bi ton waanib pu; u ga ŋmaa ŋa kina. ²⁴ Nimi bi kaa ye Juu yaab na, ni bi ke timoor ni aasub aabon na, le Uwumbər gaa gii nimi ki di ton

busunyaan pu, binib aah kaa ηani pu na. Nima le naa pɔɔ u di Juu yaab, bi bi ke busunyaan aabon na, ki ki di toŋ busunyaan ngbaan pu.

Uwumbər aanimbaasaln

²⁵ Nnaabitiib, m ban ke ni bee tibɔbərkaan tibaa, aan ki taa li dak ke ni kpa nlan sakpen. Juu yaab bibaa kpak tibɔnyaan tee la, ki ga kpak ti ki nan saa buyoonn binib bi kaa ye Juu yaab aan Uwumbər lee bi na ga ηmar na. ²⁶ N-yoonn ngbaan le Juu yaab məmək mu ga ηmar. Ni ηmee Uwumbər Aagban ni ke,

“U gaal binib lir na ga nyan ni Sionn paacham,
ki nyan Jakob aayaabitiib aatunwanbir.

²⁷ Maah puu tipuur ti tii bi na le ye ke m ga nyan baatunwanbir bi chee.”

²⁸ Tɔ, baah yii Yesu aabɔnyaan tee na, bi ye Uwumbər aadim la. Nima le ni kan tinyoor ki ηmar. Uwumbər mu nan lee bi; waah lee bi na, biyaajatiib pu le u gee bi. ²⁹ Uwumbər yaa lee binib ki ηa tinyoor ηa bi pu kan, waan kpeln waalandak. ³⁰ Nimi bi kaa ye Juu yaab na, n-yaayoonn na, ni nan yii Uwumbər aamɔb. Le dandana wee u san nimi kinimbaak, Juu yaab aah yii u na pu. ³¹ Uwumbər aah san nimi kinimbaak pu na, nima le ga cha u san Juu yaab bi kaa gaa Yesu ki kii dandana wee na kinimbaak. ³² U len ke Juu yaab ni binib bi kaa ye Juu yaab na məmək ye titunwanbirdam, aan u san bi məmək kinimbaak.

³³ Uwumbər kpa nlan ni mbaem sakpen. Ubaa aan ηmaa bee waah kpa sakpen pu na. Waah siin pu na, ubaa aan ηmaa bee ηitaa ηi pu u siin kina na. Ubaa aan ηmaa bee waah ηani pu na. ³⁴ Ni ηmee Uwumbər Aagban ni ke,

“Nma nyi Uwumbər aalandak?

Nma ga ηmaa tuk u waah ga ηa pu na?

³⁵ Nma tii u nibaa aan u giin tii u?”

³⁶ Tiwan nimək bi na, ni nyan ni u chee la. U cha tiwan məmək beenin bi. Tiwan məmək bi, ke ni pak u. Uma

le yeh mpakm n-yoonn mu kaa kpa ndoon na. Amii.

12

Taah ga tun Uwumbər aatuln pu na

¹ Nima pu na, nnaabitiib, Uwumbər aanimbaasaln pu le m gan nimi, ni di nimi aawon tii Uwumbər, ki ηa kitorok ki fu, ki bi chain, ki ga piir usui na. Nimina le ye naah ga li dooni u mbaməm pu na. ² Ni taa ki li bi ke dulnyaa wee aanib aah bi pu na. Kpeln nimi aalandak man aan ki kpeln nimi aabimbin. Nima le ni ga bee Uwumbər aah gee pu na. Ni ga bee naah ga ηa pu ki li bi mbaməm ki tun litunyaan ki piir usui na.

³ Tɔ, Uwumbər aah tii mi tininkpir pu na, nima le m bui unii umək bi ni ponn ni na, ke u taa li dak ke u ηan jer waah ηan pu na. U li dak suuna, Uwumbər aah cha unii məmək tii u naadii pu na. ⁴ Ti kpa tiwon aawan ni wiir na tiwonbaan ponn ni la. Tiwon aawan məmək aatuln bi libaa libaa la. ⁵ Ti mu bi kina la. Ti wiir, le taah kpaan Kristo chee na, ti kpaan tiwonbaan. Ti məmək toŋ tɔb pu ke tiwon aawan aah toŋ tɔb pu pu na la.

⁶ Uwumbər tii timi Waafuur Nyaan aapiin ibaabaa ke i cha ti tun waatuln libaabaa na. Waah tii timi pu na, cha ti tun kina man. Unii aapiin yaa ye ke u nabr Uwumbər aah len pu na kan, u len iliin ngbaan waah ηa naadii pu na. ⁷ Uken aapiin yaa ye Uwumbər aatuln kan, u li tun lituln ngbaan. Uken yaa ηmaa mək binib Uwumbər aabər kan, u li mək bi. ⁸ Uken yaa ηmaa pɔɔni binib aataakpab kan, u pɔɔk bitaakpab. Uken mu yaa ηmaa tii bigiim kan, u li tii bi ki li kpa tibulchinn. Uken mu yaa ye Yesu aanib aaninkpel kan, utafal li bi bi ponn ni. Uken mu yaa ter binib baamukl ni kan, u li ter bi ki li kpa mpopiin.

⁹ Tɔ, ni li gee binib nisui ni. Ni li nan lituln li kaa ηan na, ki li gee lituln li ηan na. ¹⁰ Ni li gee tɔb mbaməm, ke mmaalbaan ni aanib aah gee tɔb pu na, ki li pak biken ki jer nibaa.

11 Ni taa li san ligbanyakl man. Cha ninimbil li man Tidindaan aatuln pu, 12 ki li kpa mpopiin nimi aamakl pu, ki li kpa limər falaa ponn ni, ki li mee Uwumbər n-yoonn məmək, 13 ki yakr nimi aawan tii Uwumbər aanib bi lann ni na, ki chann bicham tichann.

14 Ni mee Uwumbər ke u ɲa tinyoor ɲa binib bi ɲani nimi falaa na pu. Ni bui bi ke, “Uwumbər ɲa tinyoor ɲa ni pu.” Ni taa sii bi. 15 Ni li kpa mpopiin binib bi kpa mpopiin na chee, ki li wii binib bi wii na chee. 16 Ni li kpa kiməbaan man. Ni li jənni bigiim man, ki taa li kpa kalmbaani. Ni taa li dak ke ni kpa nlan sakpen.

17 Unii yaa ɲa si bakaa kan, taa teen u. Ni li ɲani ni ɲan na binib məmək aanimbil ni. 18 Ni li pəəni nibaa man, ki li bi suuna binib məmək chee. 19 Maanigeekaab, binib yaa ɲa nimi bakaa kan, ni taa teen bi. Cha Uwumbər le daa bitafal. Ni ɲmee Uwumbər Aagbaɲ ni ke Uwumbər len ke, “Min baanja le kpa nsan ke m daa binib aatafal. Min le ga teen bi.” 20 Ni ki ɲmee Uwumbər Aagbaɲ ni ke, “Nkon yaa joo saadin kan, tii u tijikaar u ji. Nnyunyuu yaa joo u kan, tii u nnyun u nyu. Aa yaa ɲa kina kan, iniməən ga ku u.” 21 Unii yaa ɲa si bakaa kan, taa cha bakaa ngbaan nyan si. Cha tijann le nyan bakaa.

13

Kii bitinjoob aaməb

1 Ni ɲan ke binib məmək li keei baatiɲ aayidam aaməb. Uyidaan ubaa aa bi ubaa pu see Uwumbər le cha u bi. Biyidam bi bi na, Uwumbər le nyan bi siin. 2 Nima pu na, unii yaa yii waatiɲ aayidam kan, u yii Uwumbər aah siin pu na la. Binib bi yii bi na ga kan ntafadaan. 3 Biyidam aa bi ke bi li faani binib bi tun lituln li ɲan na. Bi bi ke bi li faani binib bi tun lituln li kaa ɲan na la. Aa ban ke aa li kaar biyidam aa? Tun lituln li ɲan na, nima le bi ga pak si. 4 Bi ye Uwumbər aatutum ke bi biin aa pu la. Aa mu yaa tun lituln li kaa ɲan na kan, li san ijawaan. Bi kpa mpəən ke bi daa

aatafal. Bi ye Uwumbər aatutum ke bi daa binib bi tun lituln li kaa ɲan na aatafal. 5 Nima pu na, ni li keei nimi aatiɲ aayidam aaməi, ki taa kan ntafadaan; nimi aalandak mu taa bii nimi.

6 Nima pu na, ni ɲan ke ni li pa lampoo mu. Bi ye Uwumbər aatutum bi u nan siin bi ke bi tun lituln ngbaan na la. 7 Nima pu na, ni li tii nimi aayidam baah ɲeer pu na. Ni li pa lampoo tii bilampoogaab. Ni li pak binib bi ɲeer mpakm na, ki li nyuɲni binib bi ɲeer nnyuɲ na.

Ngeehm

8 Ni taa li joo unii ubaa aapəln. Naah joo təb aapəln li na le ye ke ni li gee təb. Unii u gee binib na, u gbiin Uwumbər aakaal məmək la. 9 Ba pu? ikaal məmək nyan ni nkaal mu len ke, “Aa li gee binib biken ke saah gee aabaa pu na” ni la. Ikaal i len ke, “Taa gər kidagook, taa ku binib, taa su kinaayuk, taa gee nnyamən paani binib, taa li ban biken aawan” na, ikaal ngbaan, ni ikaal i gur na məmək nyan ni nkaal ngbaan ponn ni la. 10 Unii u gee binib na aa ɲani bi bakaa ubaa. Nima pu na, unii u gee binib na gbiin Uwumbər aakaal məmək aah len pu na la.

11 Ni li ɲani kina man. Ba pu? n-yoonn mumina ye linimaln aayoonn la. Ni ɲeer ke ni finn ngeen pu ki taa ki san ligbanyakl. Tidindaan aah ga gir ni bundaln na aan ki yunn. Le u ga nyan timi falaa məmək ponn ni. 12 Naan yunn, kinyeek ga doo. Kitaak aawoln aa ki daa. Nima pu na, cha ti di cha mbəmbəən ni aatuln, aan ki li kpa mbimbinyaan mu ɲeer nwiihn na. 13 Cha ti li bi mbaməm, ke binib bi bi nwiihn ni na aah bi pu na, ki taa li ye bidanyurb, ki taa nyu ndaan ki gbii, ki taa gər kidagook, ki taa ɲani yəl yəl aatuln, ki taa jaa kijaak, ki taa li kpa lipiipoln. 14 Ni li bi ke Tidindaan Yesu Kristo aah bi pu na, ki taa ki li ɲani nimi aabimbikpok aah ban pu na.

14

Taa galn aanjeen aata

¹ Tɔ, unii u gaa Yesu ki kii, ki mu aa bee waasan mbamɔm na, ni gaa u man. Ni mu taa kpak u kinikpakpak waah joo beeni pu na pu. ² Ubaa ga pak ke tijikaar tibaa aa kɔ. Unii u kaa kee bee Yesu aasan mbamɔm na ga li kɔ tinann. ³ Unii u kaa kɔ tijikaar tibaa na, u taa lik unii u kɔ tinann na fam. Unii u kɔ tinann na mu taa galn unii u kaa kɔ tijikaar tibaa na; ba pu? Uwumbɔr gaa u mu la. ⁴ Aa ye ŋma ki galn uken aatutunn? U yaa sil kan, u sil ki tii uma ubaa Aadindaan la. U yaa ti ki lir kan, u lir ki tii uma ubaa Aadindaan la. Ni ye mbamɔn, u ga sil; ba pu? Uwumbɔr ga ŋmaa cha u sil.

⁵ Unii ubaa pak nwiin mubaa ki jer iken la. Ubaa mu len ke iwiin mɔmɔk kpaan la. Cha unii mɔmɔk li nyi waah dak pu na, ki li ŋani kina. ⁶ Unii u pak nwiin mubaa ki jer iken na, u pak mu ki tii Tidindaan la. Unii u kaa pak nwiin mubaa ki jer iken na, u ŋa kina ki tii Tidindaan la. Unii u kaa kɔ tijikaar tibaa na, u ji ti ki tii Tidindaan la; ba pu? u dooni Uwumbɔr le ki nin ji. Unii u kɔ tijikaar tibaa na, waa ji ti, ki tii Tidindaan, ki mu dooni Uwumbɔr. ⁷ Unii ubaa aa bi ubaa baanja pu, ubaa mu aakun aa ye uma baanja aabɔr. ⁸ Ti yaa bi kan, ti bi ke ti li pak Tidindaan la. Ti yaa kpo kan, ti kpo ke ti li pak Tidindaan la. Nima pu na, ti yaa bi, bee ti yaa kpo kan, ti ye Tidindaan yaab la. ⁹ Kristo nan kpo ki fikr nkun ni, ke u li ye binib bi kpo na, ni binib bi fu na mu Aadindaan la. ¹⁰ Sin, ba ŋa aa galn aana aabo? Sin, ba ŋa aa lik aana aabo fam? Ti mɔmɔk ga sil Uwumbɔr aanimbiin ni, le u ji timi tibɔr. ¹¹ Ni ŋmee Uwumbɔr Aagban ni ke uma Uwumbɔr len ke, “Ni ye mbamɔn, binib mɔmɔk ga dan nan gbaan nnimbiin ni, ki pak mi, ke min le ye Uwumbɔr.”

¹² Nima pu na, ti mɔmɔk ga tuk Uwumbɔr taah ŋa pu na.

Taa gbii aana aabo pu libuul

¹³ Nima pu na, ti taa ki galni tɔb. Ni li nyi ki taa lej nina aabo Uwumbɔr aasan ni. ¹⁴ Maah kpaan Tidindaan Yesu chee na, le m sil bee ke tiwan nibaa aa kɔ nibaa pu. Unii mu yaa dak ke tiwan nibaa kɔ kan, ni kɔ u chee la. ¹⁵ Aa yaa ji tijikaar ti kɔ aana aabo chee na, ki bii usui kan, naa ye ke aa gee u le cha aa ŋa kina. Kristo le nan kpo u pu. Aa taa ŋa u fam saajikaar pu. ¹⁶ Ni taa ŋani tiwan ni ga cha binib bii nimi aasanyaana. ¹⁷ Uwumbɔr aanaan aa ye tijikaar ni tiwanyukaan. Mu ye mbimbinyaan, ni nsuudoon, ni mpopiin, Waafuur Nyaan aah tii timi pu na la. ¹⁸ Unii u dii Kristo ki bi kina na, u ga piir Uwumbɔr aasui. Binib mu ga pak u.

¹⁹ Nima pu na, ni li pɔɔni nibaa aan ki li kpaan kimɔbaan, aan ki ter tɔb ke ni dii Uwumbɔr aasan mbamɔm. ²⁰ Ni taa bii Uwumbɔr aatuln tijikaar pu. Tijikaar tibaa aa kɔ. Aa mu yaa ji tijikaar ti ga bii uken aasui na kan, nima le aa ŋan. ²¹ Ni ŋan ke aa taa kiir aana aabo Uwumbɔr aasan ni; ni taa ŋmɔ kitork aanann, ki taa nyu ndaan, ki taa ŋa tiwan nibaa ni ga cha aana aabo tun titunwanbir ki lir na. ²² Aa yaa kɔ tijikaar tibaa, bee aa yaa kaa kɔ tibaa kan, cha ni li bi aa ni Uwumbɔr chee. Unii u ji tijikaar ti ŋan u chee na, kaa galni ubaa na, u kpa mpopiin la. ²³ Unii u ji tijikaar, kaa pak ke ti ŋan na, waabɔr bii la; ba pu? waa ŋa naadii ke ni ŋan. Unii yaa kaa pak ke tiwan ŋan, ki ŋa ni kan, ni ye titunwanbir la.

15

Li pak aanjeen aata ki jer aabaa

¹ Timi bi gaa Yesu ki kii mbamɔm na, ni ŋan ke ti li ji limɔr, ki ter binib bi kaa gaa u mbamɔm na, ki taa ŋani tibaa aageehn baanja. ² Cha ti mɔmɔk aatafal li bi tinaabitiib ponn ni, aan ki ter bi, bi dii Uwumbɔr aasan mbamɔm. ³ Kristo aa nan ban ke u li ŋani uma ubaa aageehn. Ni ŋmee Uwumbɔr Aagban ni ke, “Nisiibil ŋi ye sin yee na choo min chee la.”

⁴ Tiwan nimək ηmee Uwumbər Aagbanj ponn ni na, ni ηmee ke ti bae ni la. Waagbanj pəəni timi aataakpab, ki ter timi ti li kpa limər, ki tii timi limakl. ⁵ Uwumbər u tii timi limər, ki pəək timi aataakpab na tii nimi kiməbaan Yesu Kristo aah ban pu na, ⁶ aan ni məmək li kpaan kiməbaan ki nyuη Uwumbər, u ye Tidindaan Yesu Kristo aate na.

Binib bi kaa ye Juu yaab na mu ηun tibənyaan ngbaan

⁷ Ni gaa təb ke Kristo aah nan gaa nimi pu na, aan ki nyuη Uwumbər man. ⁸ M tuk nimi la, Kristo nan ter Juu yaab ki gbiin Uwumbər aah nan puu tipuur tii biyaajatiib pu na, ki mək ke Uwumbər len mbamən la, ⁹ ki cha binib bi kaa ye Juu yaab na mu nyuη Uwumbər waanimbaasaln pu, ke naah ηmee waagbanj ponn ni ke, “M ga doon si binib bi kaa ye Juu yaab na aakaasisik ni, ki gaa ilahn ki pak si.”

¹⁰ Uwumbər ki len ke, “Nimi bi kaa ye Juu yaab na, ni li kpa mpopiin Uwumbər aanib chee,”

¹¹ ki ki len ke, “Nimi bi kaa ye Juu yaab na, ni məmək pak Uwumbər man. Ninibol məmək, li pak u mbaməm.”

¹² Uwumbər aabənabr Aisaya mu nan len ke, “Jese aayaabil ga fuu ni. Uwumbər ga tii u mpəən u li ye binib bi kaa ye Juu yaab na aayidaan. Le bi ga gaa u ki kii.”

¹³ Uwumbər tii timi limakl la. Naah gaa u ki kii pu na, u gbiin nimi mpopiin ni nsuudoon məmək. Nima le ni ga li kpa limakl sakpen, Waafuur Nyaan aapəən pu.

Naah ηa pu aan Pəəl ηmee kina na

¹⁴ Nnaabitiib, m nyi nsui ni ke nimi aabimbin ηan pam. Ni bee Uwumbər aaliin mbaməm, ki ga ηmaa sur təb. ¹⁵ Tə, m mu aah ηmee kigbanj kimina tii nimi na, m kpa lipobil ki teer nimi tibər tibaa pu; ba pu? Uwumbər san

mi kinimbaak, ¹⁶ ki ηa mi Yesu Kristo aatutunn ke m tuk binib bi kaa ye Juu yaab na Uwumbər aabənyaan, ki di bi tii Uwumbər, ke kitork na. Waafuur Nyaan le ηa bi chain ke bi piir usui. ¹⁷ Maah tun lituln tii Uwumbər na, le m ga ηmaa li kpa kipupuk Yesu Kristo pu. ¹⁸ M ban m tuk nimi Kristo aah cha m tun lituln pu na la. Maan len biken aatuln pu. U cha m tuk binib bi kaa ye Juu yaab na waabər ki tun lijnjiir aatun, ke bi kii waaməb. ¹⁹ Uwumbər Aafuur Nyaan aapəən pu le m tun lijnjiir aatun, ke bi bee waah kpa mpəən pu na. Kina le m mooni Kristo aabənyaan məmək Jerusalem ponn ni, ki di ti saa Ilirikum aatiη ni. ²⁰ Nnimbil nan man ke m moon Kristo aabənyaan tee, binib aah kaa kee ηun ti pu nin chee na. Maa nan ban m buen biken aah puen moon ti nin chee na. ²¹ Ba pu? ni ηmee Uwumbər Aagbanj ponn ni ke, “Binib bi kaa kee ηun waabər na, bi ga ηun, ki bee taatataa.”*

Pəəl aah ηa nlandak ke u mann Rom yaab pu na

²² Tə, maah ban m moon tibənyaan tee nima chee na, nima pu le maa kee kan nsan ke m dan ni chee. ²³ Nibin pam aakaasisik ni, le nnimbil man ke m dan ni chee. Maah kaa ki kpa lituln do chee na na, m ban ke m dan ni chee dandana wee la. ²⁴ M yaa cha Speenn aatiη ni kan, m ban ke m dii ni chee, ki nan mann nimi, ki yunn ni chee siib, aan ki li kpa mpopiin. Nima kan, ni ga ηmaa ter mi m buen Speenn aatiη ni. ²⁵ Dandana wee, m cha Jerusalem m ti tii Uwumbər aanib bi bi nima na ηimobil la. ²⁶ Ba pu? Yesu aanib bi bi Masedonia aatim ni, ni Akaya aatim ni na, nan too ηimobil baageehn pu ki di ηa ηηaal ni, ke m ti di tii Uwumbər aanib bi ye bigiim na Jerusalem ponn ni. ²⁷ Ni ye mbamən la, baageehn pu le bi nan tii bi. Ni ηan ke bi tii bi; ba pu? tibənyaan tee nan nyan ni Jerusalem aanib chee le ki fuu ni bi chee. Nima le ni ηan ke bi

* 15:21 : Lik Aisaya 52.15.

mu tii bi ipiin. ²⁸ M yaa fuu Jerusalem ki ti tii bi ipiin ngbaan kan, m ga nyan nima chee, ki dii ni chee, le ki nin buen Speenn aatiŋ ni. ²⁹ M nyi ke m yaa fuu ni ni chee kan, Kristo ga ŋa tinyoor sakpen ki ŋa ti pu.

³⁰ Nnaabitiib, Tidindaan Yesu Kristo pu, ni Uwumbər Aafuur Nyaan aageehn pu, m gaŋ nimi ke ni li mee Uwumbər linimaln ki tii mi, ³¹ ke u biin m pu, aan Judea aatiŋ aanib bi kaa gaa Yesu ki kii na taa ku mi, ki mee u ke maah ga tii Uwumbər aanib ipiin i na, i ga li mɔ bi. ³² Ni yaa mee Uwumbər kina tii mi aan u yaa kii kan, m ga fuu ni ni chee, ki ga li kpa mpopiin. Le m ni nimi aataakpab ga pɔk. ³³ Uwumbər u tii timi nsuudoon na li bi ni mɔmɔk chee. Amii.

16

Pɔl ubaa aadoon

¹ Tɔ, m ban ke ni gaa tina aabo Fiibi. U ye upii u ter Yesu aanib bi bi Senkrea aatiŋ ni na la. ² U nan ter binib pam ki ter m mu. Nima na, ni mu gaa u Tidindaan pu, naah ŋeer Uwumbər aanib pu na, ki li ter u waah ga li ban pu na.

³ Ni doon Prisila ni uchal Akuila tii mi. Bi ye maatutuŋeer tiib Yesu Kristo aatuln ponn ni la. ⁴ M pu le bi mɔmɔk ba ga kpo. Nima le m dooni bi. Naa ye mi baanja le dooni bi. Yesu aanib bi kaa ye Juu yaab na mɔmɔk mu dooni bi. ⁵ Ni doon Yesu aanib bi kuuni bido na.

Ni doon njɔ Epanetus, u m gee u na, ki tii mi. Uma le puen gaa Kristo ki kii, Asia aatiŋ ni. ⁶ Ni doon Mari tii mi. U nan tun lituln pam ki ter nimi. ⁷ Ni doon nnaabitiib Andronikus ni Junia. Bi nan bi kiyondiik ni m chee. Bi kpa liyimbil Yesu aakpambalb chee, ki nan puen mi ki gaa Kristo ki kii.

⁸ Ni doon njɔ Ampliatus tii mi. M gee u sakpen Tidindaan pu la. ⁹ Ni doon njɔ Ubanus tii mi, u ye timi aatuŋeer Kristo aatuln ponn ni. Ni doon Stakis u m gee u na ki tii mi, ¹⁰ ki doon Apeles, u nyan ntɔŋ Kristo pu na, ki

doon Aristobulus aachiln ni aanib, ¹¹ ki doon nna aabo Herodionn, ki doon Nasisus aachiln ni aanib bi dii Tidindaan na.

¹² Ni doon Traifina ni Traifosa bi tun lituln tii Tidindaan na, ki doon tina aabogeehn Pesis u tun lituln pam tii Tidindaan na, ¹³ ki doon Tidindaan aanibamɔnn Rufus, ni una u kpaln m mu aana na, ¹⁴ ki doon Asinkritus ni Flegonn, ni Hemes, ni Patrobas, ni Hemas, ni tinaabitiib bi bi bi chee na, ¹⁵ ki doon Filologus, ni Julia, ni Nereus ni uninkpan, ni Olimpasi, ni Uwumbər aanib bimɔk bi bi chee na.

¹⁶ Ni li dooni tɔb mbamɔm.* Yesu Kristo aanib bi bi ŋipepel mɔmɔk ni na dooni nimi.

Kookoo aasurm

¹⁷ Nnaabitiib, m gaŋni nimi ke ni li nyi binib bi jaani nimi ki cha ni lir, ki kpak naah nan bae Uwumbər aabər ti na. Ni nya bi chee man. ¹⁸ Binib bi bi kina na aa dii Tidindaan Yesu Kristo. Bi dii bima bibaa aasui aah ban pu na la. Bi kpa mmɔmɔn ki ŋmanni bininyaam. ¹⁹ Nimi ma kan, binib mɔmɔk nyi naah kii Yesu Kristo aamɔb pu na. Nima le m kpa ni pu mpopiin sakpen. M ban ke ni li kpa nlan ki li tun lituln li ŋan na, ki li bi chain, ki taa li tun lituln li kaa ŋan na. ²⁰ Naan yunn, le Uwumbər u tii timi nsuudoon na, ga cha ni di nitaa taa kinimbɔŋ pu.

Tidindaan Yesu Kristo ŋa tinyoor ŋa ni pu.

²¹ Timoti, u ye maatutuŋeer na dooni nimi. Nnaabitiib Lusius, ni Jasonn, ni Sosipata mu dooni nimi.

²² Min Tesius u ŋmee kigbaŋ kee tii Pɔl na, m mu dooni nimi Tidindaan pu.

²³ Gayus u chann m ni Yesu aanib mɔmɔk tichann na, u mu dooni nimi. Erastus, u joo kitin kee aamombil na, u mu dooni nimi. Tina aabo Kɔtus mu dooni nimi.

[²⁴ Tidindaan Yesu Kristo ŋa tinyoor ŋa ni mɔmɔk pu. Amii.]

Kookoo aapak aameel

* **16:16** : Bi nan ŋmee ke: Moor tɔb aatakpan ni mbimbin mu bi chain na.

²⁵ Cha ti nyuŋ Uwumbər. U kpa mpəən ke u cha ni sil mbaməm. Maah mooni Yesu Kristo aabənyaan ti na le len kina. Ti ye tibəbərkaan ti kpiir na la. N-yaayoonn na ti nan bər la.

²⁶ Dandana wee, ti nyan mpaan pu. Uwumbər aabənabtiib nan ŋmee ti waagbaŋ ni. Uwumbər, u bi n-yoonn mu kaa kpa ndoon na le siin ke ŋinibol məmək ŋun tibənyaan ngbaan, aan ki bee, ki tii u naadii, ki kii waaməb.

²⁷ Uwumbər baanja le kpa nlan. Ubaa aa ki bi. Uma le yeh mpakm Yesu Kristo pu, n-yoonn mu kaa kpa ndoon na. Amii.

Njan aagban̄ ki Pɔɔl ŋmee ki tii KORINT YAAB na

¹ Min Pɔɔl u Yesu Kristo yin mi ke m le ye waakpambal, Uwumbɔr aageehn pu na, m ni tina aabo Sosenes le ŋmee kigban̄ kee ² tii Uwumbɔr aanib bi bi Korint aatin̄ ni na. Uwumbɔr Aafuur Nyaan ŋa nimi bininyaam Yesu Kristo pu, ki yin nimi ke ni li ye waaninyaam, ni binib bimɔk yin Tidindaan Yesu Kristo aayimbil ntim mɔmɔk ni na. U ye Bidindaan, ni ti mu Aadindaan.

³ Tite Uwumbɔr ni Tidindaan Yesu Kristo ŋa tinyoor ŋa ni pu ki tii nimi nsuudoon.

Tinyoor ti bi Yesu Kristo ni na

⁴ N-yoonn mɔmɔk m dooni Maawumbɔr ni pu. Waah ŋa nimi tin̄ann Yesu Kristo pu na, le m dooni u. ⁵ U pu, ni kan Uwumbɔr aanyoor tiwan mɔmɔk ponn ni, ki nyi waabɔr, ki ŋmaa len ti mbamɔm. ⁶ Ba pu? taah nan tuk nimi Kristo aabɔr na, ni gaa ti mbamɔm. ⁷ Nima pu na, naa lann Uwumbɔr Aafuur Nyaan aapiin mubaa, ki bi ki kii bundaln̄ Tidindaan Yesu Kristo ga gir ni na. ⁸ U mu ga pɔɔ nimi aataakpab waasan wɔb, ni taa li kpa taani Tidindaan Yesu Kristo aataak daal. ⁹ Uwumbɔr ŋani waah len pu na la. U yin nimi ke ni ni Ujapɔɔn Tidindaan Yesu Kristo li kpaan kijɔtiik ni tɔb.

N-yakr mu bi Yesu Kristo aadidiliib ponn ni na

¹⁰ Nnaabitiib, m gan̄ nimi Tidindaan Yesu Kristo aayimbil pu ke ni mɔmɔk li ŋun tii tɔb, aan kinikpakpak taa li bi nikaasisik ni; ni li kpa kimɔbaan, ki li kpaan nlandak mubaa. ¹¹ Nnaabitiib, Kloe aachiln̄ ni aanib tuk mi ke kinikpakpak bi nikaasisik ni. ¹² Maah len pu na le ye ke ubaa len ke u dii Pɔɔl la, uken mu len ke u dii Apolos la, uken mu len

ke u dii Piita la, uken mu len ke u dii Kristo la. ¹³ Kristo yakr la aa? Bi kpa min Pɔɔl ndɔpuinkoo pu ki tii nimi ii? Bi muin nimi nnyun ni Pɔɔl aayimbil ni la aa?

¹⁴ M dooni Uwumbɔr ke maa muin ni ponn ni ubaa nnyun ni, see Krispus ni Gayus baan̄ja. ¹⁵ Nima pu na, ubaa aan ŋmaa len ke bi muin nimi nnyun ni maayimbil ni.

¹⁶ M muin Stefanas aachiln̄ ni aanib mu nnyun ni. M mu aa ki teer ke m muin unii uken kpee. ¹⁷ Ba pu? Kristo aa tun ni mi ke m nan muin binib nnyun ni. U tun ni mi ke m nan tuk bi waabɔnyaan ngbaan la. Naa ye ke m di binib aalan le tuk bi. M yaa ba ŋa kina kan, ni ba ga cha Kristo aah kpo ndɔpuinkoo pu na ŋa yɔli.

Yesu Kristo le ye Uwumbɔr aapɔɔn, ni waalan

¹⁸ Binib bi ga kuln̄ na, ti yaa tuk bi ke Kristo nan kpo ndɔpuinkoo pu ki tii bi kan, ni bi ke kijɔrk aaliin na le ki tii bi. Ni mu ye Uwumbɔr aapɔɔn le ki tii timi bi ŋmar na. ¹⁹ Ni ŋmee Uwumbɔr Aagban̄ ponn ni ke uma Uwumbɔr bui ke,*

“M ga cha bilankpalb aalan bee yɔli, m ga yii binibiwolm aalan.”

²⁰ Bilankpalb bi la? Binibiwolm mu bi la? Dandana aanib bi kpak kinikpakpak na mu bi la? Uwumbɔr cha dulnyaa wee aalan ŋa yɔli.

²¹ Uwumbɔr u kpa nlan na len ke dulnyaa wee aalan aa ŋmaa cha binib bee u. Nima pu na, u gaa binib bi gaa Yesu ki kii na lii, kijɔrk aabɔr ti ti joo tuk binib na pu. Waageehn le na. ²² Juu yaab ban ke bi kan lijn̄jiir aawan, le ki nin gaa Yesu ki kii, Griik yaab mu ban nlan. ²³ Le ti tuk bi Kristo aah kpo ndɔpuinkoo pu ki tii bi pu na. Ni ye lin̄uul aabɔr le ki tii Juu yaab, ki ye kijɔrk aabɔr ki tii binib bi kaa ye Juu yaab na mu. ²⁴ Tɔ, Kristo le ye Uwumbɔr aapɔɔn ni waalan ki tii binib bi u yin bi na, bi ye Juu yaab na, ni bi kaa ye Juu yaab na mu. ²⁵ Ba pu? Uwumbɔr aajɔrk kpa nlan jer binib

* 1:19 : Lik Aisaya 29.14.

aalan, le waagiin mu kpa mpɔɔn jer binib aapɔɔn.

²⁶ Nnaabitiib, teer naah nan bi pu buyoonn Uwumbɔr yin nimi na. Ni ponn ni, naa ye binib pam le nan kpa nlan, naa ye binib pam le nan ye mpɔɔndam, naa ye binib pam le nan ye mpɔɔn aamaal ni aanib. ²⁷ Uwumbɔr nyan binib bi ye bijɔrb dulnyaa ni aanib aanimbil ni na, le ki tee cha binib bi kpa nlan na ji inimɔɔn. U nyan binib bi ye bigiim dulnyaa ni aanib aanimbil ni na, le ki tee cha bipɔɔndam ji inimɔɔn. ²⁸ U nyan bigiim, ki nyan binib bi ye fam binib aanimbil ni na, ki nyan binib bi kaa ye nibaa binib aanimbil ni na mu, aan ki ŋa binib bi kpa ipɔɔn na yɔli. ²⁹ U ŋa kina ke unii ubaa taa li kpa kipupuk ubaa pu uma Uwumbɔr chee. ³⁰ Uwumbɔr cha ni ni Yesu Kristo kpaan la, ki cha u ye timi aalan. Yesu pu, le u len ke timi aabɔr ŋan, ki ŋa timi waaninyaam, ki gaa timi lii. ³¹ Nima pu na, ni li ŋani naah ŋmee Uwumbɔr Aagbanj ponn ni pu na ke, “Unii umɔk ban u li kpa kipupuk na, u li kpa kipupuk Uwumbɔr pu.”†

2

Baah kpa Yesu Kristo ndɔpuinkoo pu pu na aabɔr

¹ Nnaabitiib, nima pu na, maah nan dan nan tuk nimi Uwumbɔr aabɔr na, maa nan di mmɔmɔɔn ni binib aalan le tuk nimi. ² Ba pu? maa nan ban m dakl tibɔr tibaa nikaasisik ni see Yesu Kristo aabɔr, ni waah kpo ndɔpuinkoo pu pu na aabɔr. ³ Maah nan bi ni chee na, m nan ye udabur la. Ijawaan pu, le nwon nan gbaa. ⁴ M nan joo Uwumbɔr aaliin tuk nimi, kaa nan joo mmɔmɔɔn ni binib aalan tuk nimi. M nan tuk nimi Uwumbɔr aaliin ki mɔk nimi Waafuur Nyaan aah kpa mpɔɔn pu na; ⁵ ba pu? m nan ban ke ni gaa Yesu ki kii Uwumbɔr aapɔɔn pu, ki taa li ye binib aalan pu.

Uwumbɔr aalan

⁶ Tɔ, ti len nlan aabɔr ki tuk binib bi chikr Uwumbɔr aabɔr wɔb na. Nlan ngbaan mu aa ye dulnyaa aalan, ki mu aa ye dulnyaa wee ni aabɔrb aalan. Dulnyaa wee ni aabɔrb aapɔɔn bi bar la. ⁷ Ti len Uwumbɔr aabɔrbakaan aalan mu nan bɔr na aabɔr la. Uwumbɔr aah kaa nan kee naan dulnyaa wee na, u nan dakl nlan mue, ke ti mu ji waamɔɔn. ⁸ Dulnyaa wee ni aabɔr ubaa aa nyi nlan ngbaan. Bi yaa ba nyi kan, baa ba ga kpa Tidindaan u yeh tiwan mɔmɔk na ndɔpuinkoo pu. ⁹ Ni ŋmee Uwumbɔr Aagbanj ni ke,

“Tiwan ni binib aanimbil aa kee kan ni,
bitafal mu aa kee ŋun ni pu,
aan baalandak aa kee dakl naabɔr na,
nima le Uwumbɔr ŋa tii binib bi gee u na.”*

¹⁰ Le Uwumbɔr cha Waafuur Nyaan kpiir tiwan ngbaan mɔk timi. Ba pu? Nfuur Nyaan ngbaan nyi tiwan mɔmɔk, ki nyi Uwumbɔr aasui ni aabɔr mu. ¹¹ Unibɔn ma kan, ubaa aa nyi usui ni aabɔr. Waawiin mu bi u ni na baanja le nyi. Kina pu na, ubaa aa nyi Uwumbɔr aasui ni aabɔr, Uwumbɔr Aafuur Nyaan baanja le nyi. ¹² Naa ye dulnyaa wee aabimbin le ti gaa. Uwumbɔr Aafuur Nyaan le ti gaa, aan ki bee tiwan ni Uwumbɔr tii timi, waabulchinn pu na.

¹³ Tibɔr ngbaan le ti joo tuk binib. Naa ye iliin i binib aalan mɔk timi na, le ti joo tuk bi. Ti joo iliin i Uwumbɔr Aafuur Nyaan mɔk timi na la. Ti joo Uwumbɔr Aafuur Nyaan aaliin le tuk binib Waafuur Nyaan aabɔr. ¹⁴ Unii u kaa kpa Uwumbɔr Aafuur Nyaan na, u yii Nfuur Nyaan aabɔr, ki dak ke Nfuur Nyaan aabɔr ye kijɔrk aabɔr la. Uwumbɔr Aafuur Nyaan le cha binib bee mu aabɔr. Nima pu na, unii u kaa kpa Uwumbɔr Aafuur Nyaan na aa ŋmaa bee mu aabɔr. ¹⁵ Unii u kpa Uwumbɔr Aafuur Nyaan na nyi tibɔr mɔmɔk, le unii ubaa aan bee udaan ngbaan aabimbin. ¹⁶ Ŋma nyi

† 1:31 : Lik Jeremia 9.24. * 2:9 : Lik Aisaya 64.4.

Uwumbər aalandak? Nma ga ηmaa mək u waah ga ηa pu na? Timi le kpa Kristo aalandak.

3

Uwumbər aatutum aabimbin

¹ Nnaabitiib, maa ηmaa len ni chee ke maah ga len binib bi kpa Uwumbər Aafuur Nyaan na chee pu na. M len ni chee ke maah ga len binib bi dii dulnyaa aasan na chee pu na la. Ni laa ye mbipəm le Kristo aasan ponn ni. ² Mbipəm ηaa libiil la. Baa ηmaa ηmə tinann. Kina le cha m nan tuk nimi iliin i diin na. Ba pu? naa nan kee ηmaa beer iliin i pɔɔ na. Dandana wee naa kee nin bee. ³ Ba pu? ni laa beenin bi ke binib bi dii dulnyaa aasan na la. Ni ponn ni bibaa kpa lipiipoln ki kpak tɔb kinikpakpak. Nima le mək ke ni dii ke dulnyaa aanib aah dii pu na, ki ηani ke dulnyaa yaab na. ⁴ Ubaa yaa len ke u dii Pɔɔl, le uken mu yaa len ke u dii Apolos kan, naa naahn dulnyaa yaab aa?

⁵ Nma ye Apolos? Nma ye Pɔɔl? Ti po ye Uwumbər aatutum bi ter nimi ke ni gaa Yesu ki kii na la. Ti məmək tun lituln li Uwumbər tii timi ke ti tun na la. ⁶ Min le bun tijikaar, le Apolos ηani nnyun; Uwumbər le cha ti punni ki muuni. ⁷ Nima na, unii u bun na, ni unii u ηani nnyun na, aa ye nibaa. Uwumbər u cha ti punni ki muuni na, uma le ye u nyuun na. ⁸ Unii u bun na, ni unii u ηani nnyun na kpaan la. Uwumbər ga tii unii məmək waapar, waatuln aah ηeer pu na. ⁹ Ba pu? ti ni Uwumbər kpaan le ki tun lituln. Ni bi le ke Uwumbər aasaak na. Ni bi le ke Uwumbər aadiik na.

¹⁰ Uwumbər aah ter mi pu na, le m ye kidiik aatotoor aaninkpel u kpa nlan, ki maa kidiik ngbaan aadinyikl na. Le bi mu paa na maa li pu. Unii məmək li nyi waah ga ηa pu ki maa lidinyikl ngbaan paab na. ¹¹ Yesu Kristo le ye lidinyikl li bi maa na. Ubaa aa ηmaa maa lidinyikl liken. ¹² Bibaa ga di salmaa, bibaa tikunabr,

bibaa ηitakpanyaan maa kidiik ngbaan; bibaa mu ga di idɔ, bibaa timoor, bibaa ηikak, ki maa. ¹³ Binib məmək aatuln ga nan nya mpaan pu. Bundaln Uwumbər ga ji binib tibər na, liyaadaal ngbaan ga mək baatuln aah ye pu na. Liyaadaal ngbaan mmii aataak daal le na. Mmii ngbaan ga tɔη lik binib məmək aatuln aah bi pu na. ¹⁴ Binib məmək aah maa lidinyikl paab pu na, mmii yaa kaa gaa kan, bi ga kan baatuln aapar. ¹⁵ Mmii ngbaan yaa gaa unii aah maa pu na kan, waan kan waatuln aapar. Uma ubaa ga ηmar, ki ga li bi ke unii u ηmar mmii ni na.

¹⁶ Naa nyi ke ni ye Uwumbər aadiik aa? Naa nyi ke Uwumbər Aafuur Nyaan bi ni ni ii? ¹⁷ Unii yaa bii Uwumbər aadiik kan, Uwumbər ga bii udaan ngbaan. Ba pu? Uwumbər aadiik bi chain la. Nimi le ye kidiik ngbaan.

¹⁸ Ni taa ηmanni nibaa. Unii yaa bi nikaasisik ni ki dak ke u kpa dulnyaa wee ni aalan kan, cha u di nlan ngbaan lii, aan ki kan Uwumbər aalan. ¹⁹ Ba pu? dulnyaa wee ni aalan ye kijərək le Uwumbər chee. Ni ηmee Uwumbər Aagban ni ke, “U chur bilankpalb baalan ni,” ²⁰ ki ki ηmee ke, “U nyi bilankpalb aalandak, ke i ye yɔli la.”* ²¹ Nima pu na, ubaa taa li kpa kipupuk binib pu. Tiwan məmək ye nimi yaan la. ²² Min Pɔɔl, ni Apolos, ni Siifas,† ni dulnyaa wee, ni limɔfal, ni nkun, ni tiwan ni bi dandana na, ni tiwan ni ga li bi n-yoonn mu choo na məmək ye nimi yaan la. Ni mu ye Kristo yaab la. ²³ Kristo mu ye Uwumbər yoo la.

4

Yesu Kristo aatutum aabimbin

¹ Ni ηan ke ni bee ke ti ye Kristo aatutum la. Uwumbər di waabɔbərkaan ηa tijaal ni ke ti di tuk binib. ² Bi yaa di tiwan ηa unii aajaal ni kan, ni ηan ke u ηa ni mbaməm. ³ Mma kan, nimi, bee dulnyaa ni

* 3:20 : Lik Ilahn 94.11. † 3:22 : Siifas ye Piita aayimbil liken la.

aanib yaa ji mi tibər kan, ntafal aa bi ni ni. M mu aa ji mbaa tibər. ⁴ Maa nyi tiwan nibaa nsui ni aan naa ŋan. Nimina mu aa mək ke maabər ŋan Uwumbər chee. Tidindaan le ye u ji mi tibər na. ⁵ Nima pu na, ni yaa kaa kee ŋeer kan, ni taa ji unii ubaa tibər, see Tidindaan nan gir ni. Uma le ga kpiir tiwan ni bəə mbəmbəən ni na, ki kpiir unibən məmək aalandak. Liyaadaal ngbaan kan, Uwumbər ga pak binibaməm məmək.

⁶ Nnaabitiib, maah len pu na, m len ŋan m ni Apolos aabər, ke m ter nimi la. M ban ke ni dii Uwumbər Aagbaŋ aah len pu na. Ni taa li kpa kipupuk ubaa pu ki lik uken fam. ⁷ Nma ŋa si le aa jer uken? Saah kpa ni na, naa ye Uwumbər le tii si ii? Uwumbər aah tii si na, ba ŋa aa kpa kipupuk ke uma le aah kaa tii si na?

⁸ Ni dak ke ni puun kan tiwan bab a, ki ye bipəəndam, ki kpaln bibərb, ki cha timi a. Ni yaa ba sil ye bibərb aan ti mu li ye bibərb ni chee kan, ni ba ga li mə timi. ⁹ Ba pu? m dak ke Uwumbər ŋa timi waakpambalb puwəb yaab. Ti naahn bijab bi, bi ga ku bi binib aanimbil ni na la. Ti ye lijnjiir aawan le dulnyaa wee ni. Ti ye lijnjiir aawan, binib ni Uwumbər aatuuntiib aanimbil ni. ¹⁰ Kristo pu, ti ye bijərb la; le nimi ye bilankpalb Kristo aasan ni. Ti ye bigiim la; le nimi ye bipəəndam. Ni kan nnyun binib chee; le tima ye fam bi chee. ¹¹ Nkon le joo timi, nnyunyuu mu joo timi, le ki nan saa dandana wee. Ti peeni tiwanchar la. Le binib gbaa timi. Taa kpa taah ga li koo nin chee na. ¹² Ti tun lituln linimaln, ki joo timi aanaal imina le ki tun. Binib seei timi la, le ti bui bi ke, “Uwumbər ŋa tynoor ŋa ni pu.” Bi ŋani timi falaa la, le ti ji limər. ¹³ Bi bii timi la, le ti len bi iməliinyaan. Bi ŋani timi ke dulnyaa aajəŋ, ni litapuln pu aabir na la, le ki nan saa din.

¹⁴ Maa ŋmee tibər ngbaan m jinn nimi iniməən. M ban m sur nimi ke maabigeehm na la. ¹⁵ Ba pu? ni yaa kpa biməməkəb ŋichur kipiik Kristo

aasan ni kan, ni kpa te ubaa baanja la. Min le ye nite. Kinye? maah nan tuk nimi tibənyaan tee na, le m kpaln nite Yesu Kristo aasan ni. ¹⁶ Nima pu na, m gaŋni nimi, ni li dii ke maah dii pu na. ¹⁷ Nima le m ga cha Timoti dan ni chee. U ye maabogeehn Tidindaan aasan ni, ki bi mbaməm. U ga teer nimi maah dii Kristo aasan pu na, ki ga teer nimi ke m tuk Kristo aanib bi bi ŋipepel məmək ni na ke bi mu dii kina.

¹⁸ Ni ponn ni bibaa kpa kalmbaani, ki dak ke maan dan ni chee. ¹⁹ Tidindaan yaa kii kan, m ga dan ni chee dandana wee, ki nan bee binib bi kpa kalmbaani na aabimbin. Maan lik baaliin. M ga lik ke Uwumbər aapəən bi bi chee aan mu aa bi. ²⁰ Uwumbər aanaan aa ye iliin. Mu ye mpəən la. ²¹ Ni ban ke m dan ki li joo ni ntafadaan, aan ni ban ke m dan ki li joo ni ngeehm aaliin ni nsuudoon la?

5

Kininsuŋ ki bi nikaasisik ni na

¹ Tə, bi tee len ke kininsuŋ aatuln bi nikaasisik ni, ke ni ponn ni ubaa gaa ute aapuu. Hali binib bi kaa dii Uwumbər aasan na aa ŋani kina. ² Nimi ŋani kina la, ki mu kpa kalmbaani. Ba ŋa naa bii nisui? Ni ŋan ke ni nyan unii u ŋa kina na nikaasisik ni. ³ Mma kan, nwon aa bi ni chee, maalandak mu tee bi ni ni. Nima pu na, m puun siin unii u ŋa kina na ntafadaan, ke maah bi ni chee le na. ⁴ Ni yaa kuun təb chee kan, maawiin, ni Tidindaan Yesu aapəən mu bi ni chee, Tidindaan Yesu aayimbil ni, ⁵ ni di udaan ngbaan ŋa kinimbəŋ aanaal ni, ke ki cha uwon ji falaa dulnyaa wee ponn ni. Nima le waawiin ga ŋmar bundaln Tidindaan ga ji binib tibər na.

⁶ Naa ŋan ke ni li kpa kipupuk. Naa nyi ke boroboro aanyək siib le cha boroboromən duuni ii? ⁷ Ni ŋan ke ni nyan boroboro aanyəkpkok, aan ki li ye boroboro u kaa kpa nnyək na. Ni sil ye boroboro u kaa kpa nnyək na la.

Maah len pu na le ye ke titunwanbir siib ga bii ni məmək. Nima pu na, ni nyan titunwanbir məmək nikaasisik ni. Ni ye bininyaam la. Ni li nani ke bininyaam na. Ba pu? Kristo nan di ubaa toor kitork tii Uwumbər, timi aatunwanbir pu. ⁸ Nima pu na, cha ti li ji Lakr-ger aajim,* ki n̄m̄ boroboro u kaa kpa nnyək na, ki di boroboro aanyəkpkok lii. Maah len pu na le ye ke ti li dak ilandak i n̄an na, ki li n̄ani mbaməm, ki di bakaa ni titunwanbir lii.

⁹ Tɔ, m nan n̄mee kigban̄ ki tuk nimi ke ni ni bidagoob taa kpaan tɔb chee. ¹⁰ Maa len dulnyaa aanib pu; dulnyaa aanib bi ye bidagoob, ni binimandam, ni binib bi ji biken pempem na, ni biwaadam na, naa n̄maa nya bi chee, see ni nyan dulnyaa wee ni. ¹¹ Maah len pu na le ye ke unii u len ke u dii Kristo aasan na, u yaa ye udagoor, bee unimandaan, bee uwaadaan, bee n̄siibil daan, bee udagbiir, bee unii u ji binib pempem na kan, ni ni udaan ngbaan taa kpaan. Hali ni taa ji u chee tijikaar.

¹²⁻¹³ Binib bi kaa ye Yesu aanib na, maan siin bi n̄tafadaan. Naa ye maabər. Uwumbər le ga siin bi n̄tafadaan. Binib bi ye Yesu aanib na yaa n̄ani ni kaa n̄an na kan, nimi nibaa siin bi n̄tafadaan man. Nima pu na, ni nya utunwanbirdaan ngbaan nikaasisik ni.

6

Naah joo biken chaa libəjil ni pu na

¹ Tɔ, ni ponn ni ubaa ni un̄een aatɔ yaa kpa tibər kan, ba n̄a ni chaa bibəjirb chee, binib bi kaa dii Uwumbər aasan na aanimbiin ni, bi ti len tibər ngbaan, kaa cha Uwumbər aanib len ti? ² Naa nyi ke Uwumbər aanib ga ji dulnyaa yaab tibər aa? Ni yaa ga ji dulnyaa yaab tibər kan, naa n̄maa toor tibər waatiir aa? ³ Naa nyi ke ti ga ji Uwumbər aatuuntiib tibər aa? N̄maninkabaa dandana wee aabər? ⁴ Nima pu na, tibər yaa bi

nikaasisik ni kan, cha binib bi ye bi-waatiib nikaasisik ni na len ti. ⁵ M len ke m jinn nimi iniməən la. Ulankpal ubaa aa bi nikaasisik ni ii? Ni ponn ni ubaa aan n̄maa len tibər tii nimi ii? ⁶ le ki cha ubaa ni una aabo cha bibəjirb chee, ki ti cha binib bi kaa gaa Yesu ki kii na len baabər.

⁷ Ni yaa po kpa tibər nikaasisik ni, ki di n̄a bibəjirb aanaal ni kan, naa dii Yesu aasan mbaməm. Aana aabo yaa n̄a si bakaa, bee u ji saawan kan, taa gar u. Aa yaa kaa gar u kan, ni soor ni aa di ti buen bibəjirb chee.

⁸ Ni ye naabitiib la; le nimi nibaa n̄ani tɔb bakaa, ki su tɔb kinaayuk. ⁹ Naa nyi ke binib bi aabimbin kaa n̄an na aan kan Uwumbər aanaan aa? Ni taa n̄manni nibaa man; bibənbənn, ni biwaadam, ni bidagoob, ni bijab bi di bin̄een aatətiib kpaln bipiib ki doo bi chee na, ni bijab bi mu di bibaa n̄a bipiib ki cha bijab n̄een aatətiib doo bi chee na, ¹⁰ ni binaayukb, ni binimandam, ni bidagbiirb, ni n̄siibildam, ni binib bi ji biken pempem na, aan kan Uwumbər aanaan. ¹¹ Ni ponn ni bibaa nan bi kina la; le Uwumbər finn nipobil, ki n̄a nimi binib bi bi chain na, ki len ke nimi aabər n̄an, Tidindaan Yesu Kristo aayimbil pu, ni timi Aawumbər Aafuur Nyaan pu.

Cha Uwumbər kan nnyuy saawon pu

¹² Nimi bibaa bui ke tiwan nibaa aa kɔ. Tɔ, ni mu aa ye tiwan məmək le ga ter nimi. Tiwan nibaa aa kɔ; m mu aan cha tiwan nibaa chuu mi tinaagbiir. ¹³ Bibaa len ke lipuul pu le tijikaar bi, le tijikaar mu pu, lipuul bi. Tɔ, Uwumbər ga cha ni məmək nilee n̄a yəli. Timi aawon tee aa bi kidagook aatun pu, ti bi Tidindaan aatun pu la. Tiwon mu ye Tidindaan yaan la. ¹⁴ Uwumbər nan fikr Tidindaan nkun ni. Waapəən pu, u ga fikr timi mu nkun ni.

¹⁵ Naa nyi ke nimi aawon ye Kristo aawon aawan aa? M ga di nwon tee, ti ye Kristo aawan na, ki di kpaan upiidagoor aawon ni ii? Maan n̄a

* 5:8 : Israel yaab nan ji Lakr-ger aajim ke bi teer buyoonn Uwumbər nan nyan bi tinaagbiir ni, Ijpt aatiŋ ni na. Lik Nnyam 12.1-27.

kina kpala. ¹⁶ Naa nyi ke unii u doon upiidagoor chee na, bi kpaan tiwon tibaa la aa? Ba pu? Uwumbər Aagban len ke, “Upii ni uja yaa nyi tɔb kan, bi kpaa tiwon tibaa la.” ¹⁷ Tɔ, unii u kpaan Tidindaan chee na, bi kpaan nwiinbaan la.

¹⁸ Ni di cha kidagook aatuln. Unii yaa tun titunwanbir kan, naa bi tiwon ponn ni, see kidagook aatuln. Unii u gər kidagook na, u ɲa uma ubaa aawon bakaa la. ¹⁹ Naa nyi ke nimi aawon ye Uwumbər Aafuur Nyaan aadiik la aa? Uwumbər tii nimi Waafuur Nyaan, le mu bi ni ni. ²⁰ Uwumbər daa nimi le ki pan. Naa yeh nibaa, Uwumbər le yeh nimi. Nima pu na, ni di nimi aawon tun lituln li ga nyun Uwumbər na.

7

Lichaməln aabaan

¹ Naah ɲmee mi kigban tibər ti pu na, ni ɲan ke uja taa li nyi upii. ² Tɔ, kidagook aatuln pu, ni ɲan ke uja məmək li kpa uma ubaa aapuu, upii məmək li kpa uma ubaa aachal. ³ Upii yaa ban uchal kan, u taa yii, uja mu yaa ban upuu kan, u taa yii. ⁴ Upii aa joo uwon, uchal le joo ti. Uja mu aa joo uwon, upii le joo ti. ⁵ Ubaa taa yii uken, see ni puen kii tii tɔb ki laa di cha siib, aan ki li kpa n-yoonn ki mee Uwumbər, [ki lul buməb,] le ki ki kpaan tɔb chee. Ni yaa kaa ki kpaan tɔb chee kan, kinimbəɲ ga tɔɲ nimi ni tun kidagook aatuln. Ba pu? naan ɲmaa chuu nibaa.

⁶ Maah ga len tibər ti na le ye ke m ga cha ni ɲa kina, maa len ke see ni ɲa kina. ⁷ Maageehn le ye ke ni məmək li bi ke maah bi pu na. Uwumbər mu tii unii məmək uma ubaa aapiin. Ti məmək aapiin aa kpaa. U tii ti məmək mbaabaa la.

⁸ Bijaakpaab, ni bisapəm, ni bikpopiib, m tuk nimi la, ni ɲan ke ni li bi kina, ke maah bi pu na. ⁹ Ni mu yaa kaa ɲmaa chuu nibaa kan, cha bijab din bipiib, bipiib mu mən. Bijab ni bipiib yaa yoor tɔb kan, ni soor ni binimbil li man tɔb pu, kaa kan.

¹⁰ Bipiijoob ni bichadam, m ga tuk nimi naah ga ɲa pu na, naa ye min le tuk nimi, Tidindaan le tuk nimi, ke upii taa di uchal lii. ¹¹ U yaa di uchal lii kan, u li bi ubaa, see u ki gir buen uchal chee, bi ti took. Uja mu taa jenn upuu.

¹² Binib bi gur na, Tidindaan aa len baabər. Min le tuk bi ke uja u ye Yesu aanii na yaa kpa puu u kaa ye Yesu aanii na kan, upii ngbaan yaa kii ke u li bi u chee kan, u taa jenn u. ¹³ Upii u mu ye Yesu aanii na yaa kpa chal u kaa ye Yesu aanii na kan, uja ngbaan yaa kii ke u li bi u chee kan, u taa di uchal lii. ¹⁴ Uja u kaa ye Yesu aanii na, Uwumbər ga ɲa u ke waanib ponn ni ubaa na, upuu u ye Yesu aanii na pu la. Upii u mu kaa ye Yesu aanii na, Uwumbər ga ɲa u ke waanib ponn ni ubaa na, uchal u ye Yesu aanii na pu la. Ni yaa kaa ba ye kina kan, baabim ba ga li bi ke binib bi kaa dii Uwumbər aasan na aabim la. Tɔ, naah ye kina na, Uwumbər gaal bi ke bi ye waabim.

¹⁵ Unii u kaa ye Yesu aanii na yaa ban u di upuu, bee uchal u ye Yesu aanii na lii kan, cha u li cha. Naa ye limukl. Uwumbər yin timi ke ti li kpa nsuudoon. ¹⁶ Upii, aa nyi ke sin pu aachal ga ɲmar aan waan ɲmar? Uja, aa nyi ke sin pu aapuu ga ɲmar aan waan ɲmar?

Tibəkpaan le ye ke aa kii Uwumbər aaməb

¹⁷ Tɔ, Tidindaan aah tii unii məmək pu na, u li bi kina. Unii məmək aah nan bi pu aan Uwumbər nan yin u na, u li bi kina. Maah ga tuk nimi pu na, kina le m tuk Yesu aanib bi bi ɲipepel məmək ni na. ¹⁸ Ubaa yaa nan ye uchakpangendaan aan Uwumbər nan yin u na kan, u li bi kina, u taa toor li. U mu kaa ye uchakpangendaan aan Uwumbər nan yin u na kan, u taa ki gii. ¹⁹ Lichakpangeel aa kpa tinyoor. Unii yaa kaa gii kan, ni mu aa kpa tinyoor. Ti yaa kii Uwumbər aaməb kan, nima le kpa tinyoor. ²⁰ Unii məmək aah nan bi pu aan Uwumbər nan yin u na, u li

bi kina. ²¹ Uwumbər aah nan yin si na, aa yaa ye unaagbiija kan, taa cha ni li wu si. Aa mu yaa ga ŋmaa nya tinaagbiir ngbaan ni kan, nya ki li bi aabaa. ²² Tidindaan mu yaa yin unii u ye unaagbiija na kan, u ye Tidindaan aanii u u gaa u lii na la. Kina le ni ye ke Tidindaan yaa yin unii u kaa ye unaagbiija na kan, u ye Kristo aanaagbiija la. ²³ Yesu daa nimi le ki pan. Nima pu na, ni taa li ye binib aanaagbiib. ²⁴ Nnaabitiib, unii məmək aah nan bi pu aan Uwumbər nan yin u na, u li bi kina Uwumbər chee.

Bijaakpaab aabər

²⁵ Binachipəm ni bisapəm aabər kan, Tidindaan aa tuk mi; waanimbaasaln pu, le m ye unibamənn, ki ga tuk nimi maah dak pu na.

²⁶ Dandana aafalaa pu, m dak ke ni ŋan ke unii li bi ke waah bi pu na. ²⁷ Aa yaa kpa puu kan, taa li ban ke aa jenn u. Aa yaa kaa kpa puu kan, taa ki ban. ²⁸ Uja mu yaa din upii kan, naa bir. Usapəən mu yaa mən uja kan, naa bir. Bipiijoob ni bichadam mu ga kan falaa dulnyaa wee ni. Le maa ban ke ni kan falaa ngbaan.

²⁹ Nnaabitiib, maah len pu na le ye ke n-yoonn mu gur na, mu par a. Nima pu na, binib bi kpa puutiib na, bi li bi ke baah kaa kpa le na; ³⁰ binib bi wii na mu li bi ke baah kaa wii le na, binib bi kpa mpopiin na mu, bi li bi ke baah kaa kpa mpopiin le na, binib bi daa ki tiir na mu, bi li bi ke baah kaa kpa nibaa na. ³¹ Binib bi kpa dulnyaa ni aawan ki joo tun baat-uln na, bi taa cha binimbil li man ni pu; ba pu? dulnyaa wee, ni waawan bi jer la.

³² Maa ban ke nibaa li muk nimi nisui ni. Uja u kaa kpa puu na, utafal bi Tidindaan aabər ni la. U dakl waah ga ŋa pu ki piir Tidindaan aasui na la. ³³ Uja u kpa puu na, utafal bi dulnyaa wee ni aabər ni la, u dakl waah ga ŋa pu ki piir upuu aasui na la, ³⁴ le waalandak yakr mfum mulee. Upii u kaa kpa chal na, bee usapəən u kaa nyi uja na, utafal bi Tidindaan aabər

ni la; u ban ke uwon ni waawiin li bi chain. Upii u kpa chal na, utafal bi dulnyaa wee ni aabər ni la, u dakl waah ga ŋa pu ki piir uchal aasui na la.

³⁵ M ban m ter nimi la. Nima le cha m len kina. Naa ye ke m ban m lej nimi la. M ban ke ni li ŋani tiwan məmək mbaməm, ninimbil li man Tidindaan aabər pu, nibaa taa lej nimi.

³⁶ Uja yaa kpa bisal u jer lichaməln na, ki yaa dak ke u jinn ubisal iniməən aan ni yaa muk u kan, cha u ŋa waah ban pu na, cha u kunn ubisal ngbaan uchal do. Naa bir. ³⁷ Nibaakan, uja ubaa bi ki kpa nsan ki ga ŋmaa ŋa waah gee pu na, unii ubaa aa chuu u mpəən, waalandak mu aa kpelni, le u di ŋa usui ni ke waan di ubisal kunn uchal do, udaan ngbaan ŋa ni ŋan na la. ³⁸ Nima pu na, uja u kunn ubisal uchal do na, u ŋa ni ŋan na la. Uja u mu kaa kunn ubisal uchal do na, u ŋa ni ŋan na ki jer uja u kunn ubisal uchal do na.

³⁹ N-yoonn mumək upii ni uchal bi na, upii ye uchal yoo la. Uchal yaa kpo kan, u ga ŋmaa mən uja u dii Tidindaan aasan na aan u gee u na. ⁴⁰ M mu dak ke u yaa bi ke waah bi pu na kan, u ga li kpa mpopiin ki jer u yaa ki mən kan. M dak ke m kpa Uwumbər Aafuur Nyaan le ki len kina.

8

Niwaa aatork aajikaar aabər

¹ Tə, joo cha kitork aanann aabər wəb na, ti nyi ke ti məmək kpa nnyim. Nnyim cha binib kpa kipupuk la. Ngeehm le ter binib ke bi dii Uwumbər aasan mbaməm. ² Unii yaa dak ke u nyi tiwan kan, waa kee nyi waah ba ga li nyi pu na. ³ Unii mu yaa gee Uwumbər kan, Uwumbər beer udaan ngbaan.

⁴ Joo cha kitork aanann aajim aabər na, ti nyi ke niwaa ŋimək bi dulnyaa wee ni na aa ye nibaa. Ti nyi ke Uwumbər ubaa baanja le bi. ⁵ Niwaa ni tiwan ni binib dooni ni na

bi paacham ni taab, ki wiir. ⁶ Tima kan, ti kpa Uwumbərbaan, u ye Tite na. Uma le nan naan tiwan məmək. Ti bi ke ti li ɲani waageehn la. Ti kpa Tidindaan ubaa mu la. Uma le ye Yesu Kristo. Uma le Uwumbər nan cha u naan tiwan məmək. Uma pu le ti bi.

⁷ Binib bibaa mu aa nyi kina. Bi nan dii ɲiwaa ni yunn. Nima pu na, bi yaa ɲman kitork aanann kan, ti ye kitork aanann le bi chee, le ni ɲa bi ilandak. ⁸ Tɔ, tijikaar aan ɲmaa cha ti piir Uwumbər aasui; ti yaa jin, bee ti yaa kaa jin kan, naa kpa taani.

⁹ Aa mu yaa nyi ke ɲiwaa aa ye nibaa kan, li nyi ki taa cha unii u kaa kee nyi Uwumbər aasan mbaməm na tun titunwanbir. ¹⁰ Unii u kaa nyi Uwumbər aasan mbaməm na yaa kan si, u kpa nnyim na, ji tijikaar ɲiwaa aadichal ni kan, u mu ga li kpa lipobil ki ɲmɔ kitork aanann, ki lir. ¹¹ Saanyim ngbaan pu le ga cha aana aabo u kaa nyi Uwumbər aasan mbaməm na bee yɔli. Aana aabo ngbaan pu, le Kristo nan kpo. ¹² Nima pu na, aa yaa kiir tinaabitiib bi kaa kee nyi Uwumbər aasan mbaməm na kan, aa ɲa bi bakaa le na. Naa ye bima baanja le aa ɲa bakaa, Kristo le aa ɲa bakaa. ¹³ Nima pu na, tijikaar tibaa yaa kiir nna aabo, Uwumbər aasan ni kan, maan ki ji tijikaar ngbaan kpala, aan ki taa kiir nna aabo, Uwumbər aasan aadiim.

9

Yesu Kristo aatutunn aah kpa nsan mu na

¹ Tɔ, maa ye Yesu aakpambal aa? Maa yeh mbaa aa? Maa kan Tidindaan Yesu uu? Naah gaa Yesu ki kii na, maatuln le na Tidindaan pu. ² Biken yaa dak ke maa ye Yesu aakpambal kan, ni nyi ke m ye. Naah gaa Tidindaan ki kii na, nima le mək ke m ye waakpambal. ³ Kina le m tuk binib bi ban bi baa mi na.

⁴ Maah tuk binib Uwumbər aabər na, maa ɲeer bi tii mi tijikaar ni tiwanyukaan aa? ⁵ Maa ɲeer m mu li

ɲani ke bikpambalb biken, ni Tidindaan aanaatiib, ni Siifas aah ɲani pu na, ki li joo upii ubaa u mu li dii mi lisachuln ni ii? ⁶ M ni Banabas baanja le ye binib bi mooni Uwumbər aaliin ki tun lituln liken kpee ke ti ji ii? ⁷ Unii yaa ye butəb aaja kan, baa pa u lipal aa? Unii yaa ko kisaak kan, waan ji tijikaar ti bi ki ni na aa? Unii yaa kpa inaa kan, waan wub nnaabiin aa?

⁸ Maah len pu na aa ye unibən aalan baanja. Moses aakaal mu len kina la. ⁹ Ni ɲmee nkaal ngbaan ni, Uwumbər Aagban ni ke, “Aa yaa joo unaaja poi idi kan, aa taa buu uməb.”* Uwumbər aatafal bi inaaja aabər baanja ponn ni la aa? ¹⁰ Waah len pu na, waa len ke u ter ti mu la aa? Mbamən, timi pu le ni ɲmee kina. Ba pu? ni ɲan ke unii u ko kisaak na, ni unii u poi njikaabim na li kpa limakl ke bi ga kan ni ponn ni ki ji. ¹¹ Ti nan tuk nimi Uwumbər aabər la. Ti yaa gaa ni chee dulnyaa ni aawan kan, naa ye sakpen.

¹² Binib biken yaa kpa nsan ke bi gaa tiwan ni chee kan, taa kpa nsan ki jer bi ii? Ti kpa nsan, ti mu aa nan gaa; ba pu? taa ban ti len Kristo aabənyaan. Nima pu, le ti nan ji falaa məmək. ¹³ Naa nyi ke binib bi tun lituln Uwumbər Aadichal ni na ji nima la aa? Binib bi toor kitork tii Uwumbər na, bi mu ji nima la. ¹⁴ Kina le Tidindaan nan len ke binib bi mooni tibənyaan tee na, bi mu li ji ti ponn ni.

¹⁵ M mu kpa nsan m mu li ji kina; le maa ɲa kina. Maah ɲmee pu na, maa ɲmee ke binib ɲa kina ki tii mi. Maah kaa gaal nibaa binib chee na, nima le m kpa kipupuk. Maa ban ke m li kpa kipupuk yɔli. ¹⁶ M yaa tuk binib tibənyaan tee kan, maan ɲmaa li kpa kipupuk ti pu. Ni muk mi ke m tuk bi. M yaa kaa tuk binib tibənyaan tee kan, tibəbir ga li bi m pu. ¹⁷ M yaa tuk binib tibənyaan tee maageehn pu kan, m ba ga li ban lipal. Ni yaa kaa ye maageehn kan, ni ye lituln li Uwumbər tii mi ke m li tun na la.

* 9:9 : Lik Ikaal 25.4; 1 Timoti 5.18.

¹⁸ Nima pu na, maapar ye ba? Ni ye ke m li mooni tibɔnyaan tee aan binib n̄un ki taa pa nibaa. M kpa nsan ke m li gaal tiwan bi chee, ki mu aa gaal.

¹⁹ Maa ye unii ubaa aanaagbiija. M mu di mbaa ɲa binib mɔmɔk aanaagbiija, aan ki moo kan binib tii Kristo.

²⁰ Juu yaab chee, m bi ke Juu yaab na, aan ki kan Juu yaab ki tii Kristo. Binib bi dii Moses aakaal na chee, m mu bi ke baah bi pu na, aan ki kan binib bi dii Moses aakaal na, ki tii Kristo. Mma aa bi Moses aakaal taab.

²¹ Binib bi kaa dii Moses aakaal na chee, m mu bi ke baah bi pu na, aan ki kan binib bi kaa dii Moses aakaal na, ki tii Kristo. Maa len ke maa dii Uwumbɔr aakaal. M dii Kristo aakaal la. ²² Binib bi ye bidaburb Kristo aasan ni na, m bi ke baah bi pu na la, aan ki kan bi mu ki tii Kristo. Binib mɔmɔk aabɔɲ chee, m po bi ke baah bi pu na la. M ɲani tiwan mɔmɔk maah ga ɲmaa ɲa pu na, aan ki cha binib bibaa ɲmar.

²³ Tibɔnyaan tee pu le m ɲani tiwan mɔmɔk, aan m ni binib biken mu kpaan ki kan tinyoor ti ponn ni. ²⁴ Ni nyi ke binib yaa kpak ki san litaasaln kan, bi mɔmɔk san; le unibaan u ji na, uma le kani ipiin. Kina pu na, ni mɔmɔk li san ke unii u ji na aah san pu na, aan ki kan ipiin ngbaan. ²⁵ Unii umɔk ban u kpak ngbiir ni na kan, u chur ubaa la, kaa ɲani tiwan ni ga bii tiwon na. U ɲani kina ke u kan ipiin i ga bii na. Tima kan, ti kpak ki ban ipiin i kaan bii na la. ²⁶ Nima pu na, maa san ke unii u san kaa nyi budabu pu u san na. Maa gbaa ke unii u gbaa fam na; ²⁷ m muk maawon le ti kii maamɔb. Ni yaa kaa ye kina kan, m ga tuk biken tibɔnyaan tee, le min mbaa ga nan bee yɔli.

10

Niwaa aabɔr

¹ Nnaabitiib, m ban ke ni bee ke ntaalangbam nan sunn ni ki mɔk tiyaajatiib nsan. Le Uwumbɔr nan tii bi nsan nnyusakpem aakaasisik ni, bi puur. ² Baah puur nnyusakpem

ngbaan ki dii ntaalangbam ngbaan aah mɔk bi pu na, ni naahn ke bi muin bi nnyun ni ki ɲa bi Moses aadidiliib la. ³⁻⁴ Bi mɔmɔk nan ji tijikaabaan ki nyu nnyunbaan la. Uwumbɔr Aafuur Nyaan le nan tii bi tijikaar ni nnyun ngbaan. Nfuur Nyaan ngbaan nan cha nnyun nyan ni litakpal ni, le bi nyu. Nima le nan ye limɔkl ki mɔk ke Kristo dii bi. ⁵ Le bi ponn ni binib pam mu aa nan piir Uwumbɔr aasui. Kina pu na, bi nan kpo ki bee kipɔk ni.

⁶ Tibɔr timina ye nsurm le ki tii timi, ke ti taa ban tiwan ni kaa ɲan na, ke baah nan ban pu na. ⁷ Ni mu taa dii ɲiwaa, ke bi ponn ni bibaa aah nan dii pu na; ni ɲmee Uwumbɔr Aagban ni ke, “Binib ngbaan nan kal ki ɲman kitorok aanann, ki nyu ndaan gbii, le ki fii ki tun kininsun aatun.”* ⁸ Ni mu taa tun kidagook aatuln ke bi ponn ni bibaa aah nan tun pu ki cha binib ɲichur moninko ni ɲitaa kpo liwinbaal na. ⁹ Ni mu taa tɔɲ Tidindaan ke bi ponn ni bibaa aah nan tɔɲ u pu ki cha iwaa junn ku bi na. ¹⁰ Ni mu taa ɲulni ke bi ponn ni bibaa aah nan ɲulni pu ki cha Uwumbɔr aakun aatuun ku bi na.

¹¹ Tibɔr ngbaan nan ɲa bi kina ki ye limɔkl le ki mɔk binib. Bi nan ɲmee ti Uwumbɔr Aagban ni, ke ni li ye nsurm le ki tii timi bi bi kookoo aayoonn na.

¹² Nima pu na, unii u dak ke u si chob na, u li nyi ki taa lir. ¹³ Naa kee kan ntɔɲ mu pɔɔ ki jer unibɔn mɔk aah kani pu na. Uwumbɔr ye mbamɔndaan, kaan cha ni kan ntɔɲ mu jer nimi na. Ni yaa kan ntɔɲ kan, u ga toor nsan tii nimi, ni nyan ntɔɲ ngbaan. Nima le ni ga li kpa limɔr ntɔɲ ponn ni.

¹⁴ Njɔtiib, nima pu na, di ɲiwaa lii ki di cha ɲaabɔr. ¹⁵ M len ni chee ke maah ba ga len bilankpalb chee pu na la. Maah ga len pu na, ni dakl ki lik naatataa. ¹⁶ Ti yaa yoor Uwumbɔr aayinyook ki doon u ki pu, ki nyu kan, ni ye Kristo aasin le ti kpaan nyu. Taah gii boroboro ki

* **10:7** : Lik Nnyam 32.6.

ɲman na mu, ni ye Kristo aawon le ti kpaan ɲman. ¹⁷ Boroboro ngbaan ye boroboro kpiln libaa la. Nima le mək ke ti kpaan tiwon tibaa la; ba pu? ti məmək kpaan ɲman boroboro kpiln libaa la.

¹⁸ Dakl lik man Juu yaab aah ɲani pu na. Binib bi toor kitork tii Uwumbər ki ji na, bi ni u kpaan la. ¹⁹ Maah len pu na le ye ke liwaal ye nibaa aa? Tijikaar ti bi di tii li na ye nibaa aa? Naa ye. ²⁰ Maah len pu na le ye ke binib bi kaa dii Uwumbər aasan na yaa toor kitork kan, bi toor ki tii tiwan ni kaa ye Uwumbər na la, kinimbəŋ le bi toor tii. Maa ban ke ni ni kinimbəŋ li kpaan. ²¹ Naan ɲmaa yoor Tidindaan aayinyook ki nyu, ki gir ki ti nyu kinimbəŋ aayinyook ni. Naan ɲmaa ɲmɔ Tidindaan aaboroboro, ki gir ti ɲmɔ kinimbəŋ aanann mu. ²² Ti ban Tidindaan li kpa lipiipoln ti pu uu? Ti kpa mpəɔn jer u uu?

Ni li nyuɲni Uwumbər n-yoonn məmək

²³ Tɔ, binib bibaa ga bui ke tiwan nibaa aa kɔ. Ni mu aa ye tiwan məmək le ɲan. Tiwan nibaa aa kɔ. Ni mu aa ye tiwan məmək le ga ter timi aan ti dii Uwumbər aasan mbaməm. ²⁴ Ubaa taa li lik ki ban ubaa aanyoor baanja. U li lik ki ban unjeen aatətiib aanyoor mu.

²⁵ Tinann ti bi kooh kinyan ni na, ni ga ɲmaa daa ti ki ɲmɔ, ki taa baa ke ti ye ba aanann, ki taa cha nimi aalandak li muk nimi ti pu. ²⁶ Ni ɲmee Uwumbər Aagban ni ke, “Uwumbər le yeh dulnyaa ni tiwan nimək bi u ponn ni na.”†

²⁷ Unii u kaa gaa Yesu ki kii na yaa ɲa tijikaar ki yin nimi kan, ni yaa buen kan, waah di tijikaar ti siin nimi na, jim man, ki taa baa ke ti ye kitork aanann la aa? ki taa cha nimi aalandak li muk nimi. ²⁸ Unii ubaa mu yaa bui nimi ke ti ye kitork aanann le kan, ni taa ji; waah tuk nimi na pu, ni taa ji, aan waalandak taa li muk u. ²⁹ Maah len pu na le ye ke aa yaa jin kan, u mu

ga ji, le waalandak ga muk u, ke waah ɲa pu na aa ɲan. ³⁰ Tɔ, nibaakan, unii ubaa ga baa ke ba ɲa waan ɲmaa ɲa waah ban pu na, unii uken aalandak pu, ke u yaa doon Uwumbər tijikaar ti u ji na pu kan, bi ga ɲa kinye ki bii u ti pu?

³¹ Maah len pu na le ye ke ni yaa jin kan, jim ke ni nyuɲ Uwumbər; ni yaa nyun kan, nyum ke ni nyuɲ Uwumbər; ni yaa ɲani tiwan nimək na kan, ni li ɲani ke ni nyuɲ Uwumbər. ³² Ni taa ɲa tiwan ni ga kiir Juu yaab Uwumbər aasan ni na, ki taa kiir binib bi kaa ye Juu yaab na mu, ki taa kiir Uwumbər aanib mu. ³³ Ni li ɲani ke maah ɲani pu na. M piir binib məmək aasui tiwan məmək ni, ke bi ɲmar. Maa ban mi baanja aanyoor. M ban bi məmək kan tinyoor, aan ki ɲmar la.

11

¹ Ni li dii maataabuu man, ke maah dii Kristo aataabuu pu na.

Uwumbər aadoon aakaal

² M pak nimi; ba pu? ni teer mi tiwan məmək ponn ni, ki ɲani maah mək nimi pu na la. ³ Tɔ, m ban ke ni bee ke uja məmək aayidaan le ye Kristo; upii məmək mu aayidaan le ye uchal; Kristo aayidaan le ye Uwumbər. ⁴ Uja yaa mee Uwumbər; bee u yaa nabr Uwumbər aah len pu na, ki laa chik kiyikpupuk kan, u jinn uyidaan iniməɔn a. ⁵ Upii mu yaa mee Uwumbər; bee u yaa nabr Uwumbər aah len pu na, kaa buu kiyibubuuk kan, u jinn uyidaan iniməɔn. Ni bi ke waah kuu tiyikpir le na. ⁶ Upii yaa kaa buu kiyibubuuk kan, ni kpa iniməɔn ke waah chee tiyikpir le na. Upii u chee tiyikpir; bee u chuu kuu tiyikpir na, ni kpa iniməɔn. U yaa kaa buu kiyibubuuk kan, ni mu kpa iniməɔn. Nima pu na, ni ɲan ke u buu kiyibubuuk. ⁷ Uja yaa mee Uwumbər kan, u taa chin kiyikpupuk uyil pu; ba pu? u naahn Uwumbər; ki ye waasil la. Upii mu ye uja aasil la. ⁸ Uwumbər aah nan naan uja na, u nan nyan uja

† 10:26 : Lik Ilahn 24.1.

aasikaakpab le ki di naan upii, naa ye upii aasikaakpab le u nan nyan di naan uja. ⁹ Uja pu, le u nan naan upii. Naa ye upii pu le u nan naan uja. ¹⁰ Nima pu na, Uwumbør aatuuntiib mu pu, ni ñan upii buu kiyibubuuk uyil pu, ki mæk ke u bi kichadiik ni. ¹¹ Tò, Tidindaan aasan ni, upii ni uja ban tøb aaterm la. Upii yaa kaa bi kan, uja aan ñmaa li bi. Uja yaa kaa bi kan, upii mu aan ñmaa li bi. ¹² Upii nan nyan ni uja ni. Uja mu nyan ni upii ni. Le bi mòmæk nyan ni Uwumbør chee.

¹³ Ni dakl lik man. Upii yaa mee Uwumbør ki yaa kaa buu kiyibubuuk kan, naa ñan. ¹⁴ Tiwan mòmæk aah bi pu na le mæk nimi ke uja yaa kpa tiyikpir fəfək kan, ni kpa iniməən la. ¹⁵ Upii mu yaa kpa tiyikpir fəfək kan, waanyaana le na. Ba pu? Uwumbør tii bipiib tiyikpir fəfək ti li bii bi pu la. ¹⁶ Unii ubaa yaa kaa kii kina ki ban u kpak kinikpakpak kan, m tuk nimi la, taa ki kpa nkaal muken. Uwumbør aanib mu aa kpa nkaal muken.

Tidindaan aajim
(*Matiu 26.26-29; Mak 14.22-25; Luk 22.14-20*)

¹⁷ Tò, maah ban m tuk nimi pu na, maan ñmaa pak nimi. Ni kuuni tøb chee, kaa ñani tiwan ni ga ter nimi na, le ki tee ñani tiwan ni kaa ñan na. Nimina pu, maan ñmaa pak nimi. ¹⁸ Njan aabør le ye ke m ñun ke naah kuuni tøb chee na, ni kpak tøb kinikpakpak, ki yakr tøb. Le m pak maah ñun pu na tibaa, ke ni sil ñani kina la. ¹⁹ Nnyaməən aamòmək b ga li bi ni ponn ni ki cha ni bee binib bi ye mbaməndam na. ²⁰ Naah kuuni nan ji tijikaar ti na, naa ye Tidindaan aajim le ni ji. ²¹ Nimi bibaa puen ji nimi yaan nibaabaa. Le ni ponn ni bibaa aa ji babr. Bibaa mu nyu gbii. ²² Naan ñmaa ji ki nyu nimi aadichal ni ii? Ni lik Uwumbør aanib fam ki jinn bigiim iniməən la aa? M ga len kinye? M ga pak nimi nimina pu uu? Maan pak nimi.

²³ Tidindaan le nan tuk mi, le m mu tuk nimi kina, ke kinyeek ki Judas

nan kooh u na, kinyeek ngbaan le Tidindaan Yesu nan yoor boroboro ²⁴ le ki doon Uwumbør, le ki gii, ki bui bi, “[Gaa man ki ñmə.] Nwon le na. Nimi aatunwanbir pu, le m tii tiwon tee. Ni li ñmə kina aan ki li teer mbør.” ²⁵ Baah jin tijikaar ti doo na, le u yoor kiyinyook ki doon Uwumbør, le ki bui bi, “Tiwanyukaan ngbaan ye tipuupəln ti Uwumbør puu tii nimi na, maasin pu. N-yoonn mumæk ni ga ti nyu tiwanyukaan ngbaan na, ni li ñani kina ki teer mbør.” ²⁶ Ba pu? n-yoonn mumæk ni ga ñmə boroboro ngbaan, ki nyu tiwanyukaan ngbaan na, ni mooni ke Tidindaan nan kpo ni pu la, ki ti saa bundaln u ga gir ni na.

²⁷ Nima pu na, unii yaa ñman Tidindaan aaboroboro ngbaan, ki nyu waawanyukaan ngbaan, kaa tii u lisil kan, u sii Tidindaan aawon ni waasin. ²⁸ Nima pu na, cha unii mòmæk lik waabimbin aah bi pu na aan ki nin ñmə boroboro ngbaan ki nyu tiwanyukaan ngbaan. ²⁹ Unii yaa ñman ki yaa nyun, ki yaa kaa bee Tidindaan aawon aatataa kan, u ga cha Uwumbør daa utafal. ³⁰ Nima le cha ni ponn ni pam ye bidaburb, pam mu aa kpa laafee, pam mu kpo. ³¹ Ti yaa puen lik timi aabimbin aah bi pu na, aan ki nin ji ki nyun kan, Tidindaan aan daa titafal. ³² U mu yaa daa titafal kan, u chiini timi ke u taa bii timi bundaln u ga ji dulnyaa aanib tibør na la.

³³ Nnaabitiib, nima pu na, ni yaa kuun tøb chee ki ti ji kan, ni mòmæk li kii tøb ki kpaan ji. ³⁴ Nkon yaa chuu u na kan, cha u ji udo aan ki nin dan. Nima na, ni yaa nan kuun tøb chee kina kan, ni taa kan ntafadaan ni pu. Tibør ti gur na, m yaa nan dan kan, m ga toor ti mu.

12

Uwumbør Aafuur Nyaan aapiin aabəŋ

¹ Nnaabitiib, m ban ke ni bee tibør ti joo cha Uwumbør Aafuur Nyaan aapiin wəb na la. ² Ni nyi ke naah kaa nan kee dii Uwumbør aasan na,

ni nan dii ηiwaa ηi ye bibirb na. Ni nan cha ni yenni n-yoonn məmək la. ³ Nima pu na, m ban ke ni bee ke Uwumbər Aafuur Nyaan aapəon yaa cha unii len tibər kan, waan ηmaa sii Yesu. Unii ubaa mu aan ηmaa len ke Yesu le ye Udindaan see Uwumbər Aafuur Nyaan le ga cha u len kina.

⁴ Uwumbər Aafuur Nyaan aapiin aabəη aabəη le bi; Nfuur Nyaanbaan ngbaan le tii timi ipiin ngbaan məmək. ⁵ Lituln aabəη aabəη mu bi; Tə, Dindaan baan mu le ti tun tii. ⁶ Uwumbər aapəon le cha binib tun lituln aabəη. Le Uwumbər u cha unii məmək tun lituln ngbaan məmək na, u ye ubaa. ⁷ Uwumbər Aafuur Nyaan tii unii məmək waapiin, ke u di ter Uwumbər aanib biken. ⁸ Mu cha ubaa len nlan aaliin. Muma muchachaan ngbaan cha ubaa mu beer tibər ki len. ⁹ Muma muchachaan le cha ubaa mu gaa Uwumbər ki kii mbaməm. Muma muchachaan ngbaan le tii ubaa mu mpəon mu cha bimum pək. ¹⁰ Mu tii ubaa mu mpəon u tun lijinjiir aatun. Mu cha ubaa mu nabr Uwumbər aah len pu na. Mu cha ubaa mu beer mu ye Uwumbər Aafuur Nyaan na, ni mu kaa ye na. Mu cha ubaa mu len iliin yayan. Mu cha ubaa mu nabr iliin yayan ngbaan. ¹¹ Uwumbər Aafuur Nyaan muchachaan ngbaan le cha unii məmək tun lituln ngbaan məmək. Mu tii unii məmək ipiin aabəη aabəη mu aah ban pu na la.

Tiwon aawan aabər

¹² Tiwon kpa tiwan pam, ki tee ye tiwonbaan la. Kristo aanib mu bi kina la. Bi wiir, ki mu ye unibaan la. ¹³ Ti ponn ni bibaa ye Juu yaab, bibaa mu ye binib bi kaa ye Juu yaab na, bibaa mu ye binaagbiib, bibaa mu ye bimalb, le Yesu gbiin ti məmək Nfuur Nyaan baan, ki ηa timi unibaan. U cha ti məmək kan Nfuur Nyaan baan la.

¹⁴ Tə, tiwon aa kpa tiwan nibaa baanja. Ti kpa tiwan kipaak la. ¹⁵ Kitaafaak yaa bui ke, “Maah kaa ye kinjaalfaak na, maa ye tiwon

aawan” kan, naa ye tiwon aawan aa? ¹⁶ Litafal mu yaa bui ke, “Maah kaa ye linimbil na, maa ye tiwon aawan” kan, naa ye tiwon aawan aa? ¹⁷ Tiwonmən yaa ba ye linimbil ηmeen kan, ti ba ga ηa kinye ki ηun? Ti yaa ba ki ye litafal ηmeen kan, ti ba ga ηa kinye ki ηun nnun? ¹⁸ Naah ye pu na, Uwumbər le di tiwon aawan məmək san təb ponn ni, waah ban pu na. ¹⁹ Tiwonmən yaa ba ye liwanbaal kan, ni ba ga li ye tiwon aa? ²⁰ Naah ye pu na, tiwon kpa tiwan aabəη aabəη, le ki ye tiwonbaan.

²¹ Nima pu na, linimbil aan ηmaa tuk kinjaalfaak, “Maa ban si.” Liyil mu aan ηmaa tuk titaafar, “Maa ban nimi.” ²² Tiwon nin chee kaa kpa mpəon ke niken na, see ni mu li bi. ²³ Tiwon nin chee lann lisil na, ti ga tii nima chee lisil ki jer niken. Le tiwon nin chee kaa ηan na, ti ga ηa nima chee ni ηan. ²⁴ Le tiwon nin chee ηan na, naa ki ban nterm. Uwumbər le di tiwon aawan san təb ni, ki di lisil tii nin chee ni lann lisil na. ²⁵ Nima na, tiwon aawan aan li kpak təb kinikpakpak, ni ga li ter təb ke naah ter nibaa pu na la. ²⁶ Tiwon nibaa chee yaa ji falaa kan, ni məmək ga kpaan ji falaa kina. Nibaa chee mu yaa kan nnyuη kan, ni məmək ga li kpa mpopiin.

²⁷ Nimi le ye Kristo aawon. Unii məmək ye waawon aawan nibaabaa la. ²⁸ Uwumbər di timi ηa waanib ponn ni la; njan, bibaa ye Yesu aakpambalb; lelee, bibaa mu ye Uwumbər aabənabtiib; taataa, bibaa mu ye biməmək; le u tii bibaa mu mpəon bi tun lijinjiir aatun; ki tii bibaa mu mpəon ke bi cha bimum pək; bibaa mu ye biteterb; bibaa mu ye biyidam; bibaa mu len iliin yayan. ²⁹ Ti məmək ye Yesu aakpambalb aa? Ti məmək ye Uwumbər aabənabtiib aa? Ti məmək ye biməmək aa? Ti məmək kpa mpəon ki tun lijinjiir aatun aa? ³⁰ Ti məmək ηmaa tii bimum laafee ee? Ti məmək len iliin yayan aa? Ti məmək ηmaa nabr iliin yayan

ngbaan aa? ³¹ Tɔ, cha ninimbil li man ipiin i njan ki jer iken na pu.

Cha m mək nimi nsan mu njan ki jer muken na.

13

Ngeehm aabər

¹ Unii yaa nmaa len binib aaliin ni Uwumbər aatuuntiib aaliin, ki yaa kaa gee binib kan, u bi ke tiwangbaakaan ni libəluln na la. ² U yaa nmaa nabr Uwumbər aah len pu na, ki yaa bee tibər ti bəə na məmək, ki yaa bee mbeen məmək, ki yaa kpa naadii u ga nmaa foor njojoo na, ki yaa kaa gee binib kan, waa ye nibaa. ³ U yaa di waawan məmək kpiin bigiim, ki yaa cha binib di u pun mmii ni Yesu pu, ki yaa kaa gee binib kan, naa kpa tinyoor Uwumbər chee.

⁴ Unii u gee binib na, u kpa limər bi pu, ki kpa tibulchinn. Waa kpa lipiipoln, kaa kpa kipupuk, kaa kpa kalmbaani, ⁵ kaa kpa inimpoo, kaa ye ukuməndaan, kaa ye unjuudaan, kaa dak tilandakbir binib pu, ⁶ kaa kpa mpopiin unjeen aatə aatunwanbir pu; u kpa mpopiin mbamən pu. ⁷ Unii u gee binib na kpa suklaa n-yoonn məmək, ki dakl ilandak nyaan unjeen aatətiib pu, ki kpa limakl n-yoonn məmək, ki kpa limər falaa məmək ni.

⁸ Ngeehm ga li bi n-yoonn mu kaa kpa ndoon na. Uwumbər aabənabr aaliin ma kan, i ga doo. Iliin yayan ma kan, i mu ga doo. Mbeem ma kan, mu ga doo. ⁹ Dandana wee ti nyi ligeln, ki nabr Uwumbər aah len pu na ligeln, ¹⁰ le buyoonn ti ga kan tiwamən na kan, ti ga di ligeln lii.

¹¹ Maah nan ye ubo na, m nan len ibiliin la, ki nan beer tiwan mbim aah beer pu na, ki dak mbim aah dak pu na. Maah njan unii na, le m di cha mbim aabər. ¹² Dandana, ni bi ke ti lik kinimbiligr, ki lik puu na la; n-yoonn mu choo na, tiwan nibaa aan nan ki li bi tinimbiin ni ki dorj timi tiwan nibaa chee. Ti ga li waa tiwan məmək chain. Dandana m nyi ngem. N-yoonn mu choo na, m ga

nan li nyi ni məmək, ke Uwumbər aah nyi maabər məmək pu na.

¹³ Tɔ, naadii, ni limakl, ni ngeehm, ni məmək nitaa le bi; ngeehm mu le jer ni məmək.

14

Uwumbər Aafuur Nyaan aapiin aabər tiken

¹ Pəək nibaa man ki li gee binib, ki cha ninimbil li man Uwumbər Aafuur Nyaan aapiin pu; ni mu tee li ban ipiin i ga cha ni nabr Uwumbər aah len pu na, ki jer naah ban ipiin iken məmək pu na. ² Ba pu? unii u len iliin yayan na, waa len binib chee, Uwumbər chee le u len; ubaa aa njan waah len pu na. Uwumbər Aafuur Nyaan cha u len tibər ti bəə na la. ³ Unii u nabr Uwumbər aah len pu na, u len binib chee, ki ter bi ke bi dii Uwumbər aasan mbaməm, ki pəək bitaakpab, ki sənəni bisui. ⁴ Unii u len iliin yayan na, u ter ubaa ke u dii Uwumbər aasan mbaməm la. Unii u nabr Uwumbər aah len pu na, u ter Yesu aanib ke bi dii Uwumbər aasan mbaməm la.

⁵ Ni məmək yaa len iliin yayan kan, ni ga li mə mi; ni məmək mu yaa nabr Uwumbər aah len pu na kan, ni ga li mə mi ki jer kina. Unii u nabr Uwumbər aah len pu na, u jer unii u len iliin yayan na, see unii u ga nabr iliin yayan ngbaan na bi. U yaa nabr iliin yayan ngbaan kan, u ga ter Yesu aanib ke bi dii Uwumbər aasan mbaməm. ⁶ Nnaabitiib, m yaa dan ni chee ki nan len iliin yayan baanja kan, ni ga ter nimi ii? Aayii. Naan ter nimi, see m tuk nimi Uwumbər aah kpiir tibər ti tuk mi na, bee m tuk nimi mbeen mu nyan ni Uwumbər chee na, bee m nabr Uwumbər aah len pu na, bee m mək nimi Uwumbər aabər.

⁷ Tɔ, tiwangbaakaan mu yaa kaa wii mbaməm kan, ni ye fam la. Ni yaa ye liwul, bee ni yaa ye kibeek kan, ni yaa kaa wii mbaməm kan, ubaa aan bee naah wii pu na. ⁸ Unii yaa pii ukpiin, kaa pii mbaməm kan, baan kuun təb chee ke bi ti to butəb. ⁹ Ni mu bi kina la. Nilambil yaa kaa len iliin i

si mbaməm na kan, binib ga ŋa kinye ki ŋun naah len pu na? Ni len tii libuln la. ¹⁰ M nyi ke iliin aabəŋ aabəŋ le bi dulnyaa wee ni, le i məmək mu kpa yaataa. ¹¹ M mu yaa kaa ŋun unii ubaa aaliin kan, m ga li ye uwəwəŋja le u chee, u mu ga li ye uwəwəŋja le m chee. ¹² Nimi, ninimbil aah man Uwumbər Aafuur Nyaan aapiin pu na, ni li ban ipiin i ga ter Yesu aanib ke bi dii waasan mbaməm na. Ni li ban ipiin ngbaan ki jer naah ban ipiin iken pu na.

¹³ Nima pu na, unii yaa len iliin yayan kan, u li mee Uwumbər ke u cha u nabr iliin yayan ngbaan. ¹⁴ Ba pu? m yaa mee Uwumbər ki len iliin yayan kan, Uwumbər Aafuur Nyaan le cha m mee kina, nlandak aa dak. ¹⁵ Kina pu na, ni ŋan ke m ŋa kinye? M ga mee Uwumbər, Waafuur Nyaan aah ga cha m mee pu na, ki mee maalandak mu aah ga cha m mee pu na. M ga gaa ilahn Waafuur Nyaan aah ga cha m gaa pu na, ki gaa ilahn maalandak mu aah ga cha m gaa pu na. ¹⁶ Aa yaa doon Uwumbər, Waafuur Nyaan aah cha aa doon u pu na kan, unii yaa bi nikaasisik ni, kaa nyi Uwumbər aasan kan, u ga ŋa kinye ki len ke saah doon Uwumbər pu na ye mbamən; ba pu? waa ŋun saah len pu na. ¹⁷ Mbamən, saah doon Uwumbər pu na, ni ŋan, ni mu aa ter udaan ngbaan ke u dii Uwumbər aasan.

¹⁸ M dooni Uwumbər ke m len iliin yayan ki jer ni məmək. ¹⁹ M mu yaa bi Yesu aanib aakaasisik ni, ki yaa len maalandak aaliin inmu baanja, aan ki mək bi Uwumbər aabər kan, ni soor ni m len iliin yayan ŋichur kipiik.

²⁰ Nnaabitiib, ni taa ki li dak ke mbim aah dak pu na. Ni li dak ke binib bi chikr na aah dak pu na. Tə, bakaa wəb ma kan, ni li bi ke mbipəm na. ²¹ Ni ŋmee Uwumbər Aagban ni ke Uwumbər len ke,

“M ga di biwəwəm bi len ŋitimbol yayan aaliin na len binib ngbaan chee,

hali m yaa ŋa kina kan, baan pel.”*

²² Nima pu na, iliin yayan aa ye liməkl ki tii binib bi gaa Yesu ki kii na; i ye liməkl ki tii binib bi kaa gaa u ki kii na la. Uwumbər aabənabr aaliin mu aa ye liməkl ki tii binib bi kaa gaa Yesu ki kii na; i ye liməkl ki tii binib bi gaa u ki kii na la.

²³ Nima pu na, Yesu aanib məmək yaa kuun təb chee, aan bi məmək yaa len iliin yayan kan, binib bi kaa nyi Yesu aasan na, bee binib bi kaa gaa u ki kii na, bi yaa koo ni kan, baan len ke ni waar la aa? ²⁴ Le ni məmək yaa nabr Uwumbər aah len pu na kan, unii u kaa gaa Yesu ki kii na, bee unii u kaa nyi Yesu aasan na yaa koo ni kan, ni məmək aah len pu na le ga cha waalandak li muk u, ki cha u bee waatunwanbir aah bi pu na, ²⁵ ki cha usui ni aabər nya mpaan pu. Nima pu le u ga gbaan kitin, ki pak Uwumbər, ki len ke ni ye mbamən, Uwumbər sil bi nikaasisik ni.

Naah ga li dooni Uwumbər pu na

²⁶ Nnaabitiib, maah len pu na ye kinye? Ni yaa nan kuun təb chee kan, ubaa ga li ban ke u gaa nlahn, uken mu ga li kpa mmək, ubaa mu ga li kpa Uwumbər aah kpiir pu ki tuk u na, uken mu ga li kpa iliin yayan, ubaa mu ga ŋmaa nabr iliin yayan ngbaan. Naah ga ŋa tiwan ni məmək na, ni li ŋani tiwan ni ga ter Uwumbər aanib ke bi dii waasan mbaməm na. ²⁷ Ni ponn ni bibaa yaa ban bi len iliin yayan kan, cha binib bilee, bee bitaa len. Binib bi len na taa jer bitaa. Cha bi len ubaaba, ki cha ubaa mu nabr baah len pu na. ²⁸ Unii u ga ŋmaa nabr iliin yayan ngbaan na yaa kaa bi kan, cha bi ŋmin Uwumbər aadiik ni, ki li len bibaa ni Uwumbər chee. ²⁹ Cha Uwumbər aabənabitiib bilee bee bitaa mu len, ki cha biken lik baah len pu na. ³⁰ Uwumbər yaa kpiir tibər ki mək unii u mu ka nikaasisik ni na kan, cha unii u puen len na ŋmin waahr aan uleler mu len. ³¹ Le ni məmək ga ŋmaa nabr Uwumbər aah

* **14:21** : Lik Aisaya 28.11-12.

len pu na ubaabaa. Ni yaa ŋa kina kan, ni mɔmɔk ga ŋmaa bae Uwumbɔr aabɔr, le ni ga pɔɔk ni mɔmɔk aataak-pab. ³² Nfuur Nyaan yaa cha unii nabr Uwumbɔr aah len pu na kan, u ga ŋmaa chuu ubaa ki li kii n-yoonn mubaa. ³³ Uwumbɔr aa ban kifuuk, u ban suuna la.

³⁴ Bipiib li ŋmin Yesu aanib aakuun ponn ni na. Baa kpa nsan ke bi len. Ni bi kina Yesu aanib aakuun mɔmɔk ponn ni la. Ni ŋan bi li kee bichatiib aamɔi. Uwumbɔr Aagban mu len kina la. ³⁵ Bi yaa ban bi bee tiwan kan, cha bi baa bichatiib linampal. Ba pu? upii yaa len Yesu aanib aakuun ni kan, ni kpa inimɔɔn la.

³⁶ Uwumbɔr aabɔr puen nyan ni nimi le chee ee? Tibɔr ngbaan pii nimi baanja la aa? ³⁷ Tɔ, unii yaa dak ke u ye Uwumbɔr aabɔnabr kan, bee u yaa dak ke u kpa Uwumbɔr Aafuur Nyaan aapiin kan, cha u bee ke maah ŋmee pu tii nimi na, ni ye Tidindaan aah len pu na la. ³⁸ Unii yaa kaa gar maah ŋmee pu na kan, ni mu taa gar u.

³⁹ Nnaabitiib, nima pu na, cha nin-imbil li man ke ni nabr Uwumbɔr aah len pu na, ki taa bui unii ubaa ke u taa len iliin yayan. ⁴⁰ Ni mu li ŋani tiwan mɔmɔk, ni li dii nsan.

15

Yesu Kristo aah fikr nkun ni pu na

¹ Nnaabitiib, m ban m teer nimi maah nan tuk nimi tibɔnyaan ti na la. Ni nan gaa tibɔnyaan ngbaan, ki sil ti pu. ² Tibɔnyaan ngbaan mu pu le ni ŋmar. Ni yaa joo maah tuk nimi ti na mbamɔm, ki yaa kaa gaa ti ki kii fam kan, ni ŋmar a.

³ Maah nan gaa tibɔnyaan ngbaan na, tima le m nan di tuk ni mu. Ti ye tibɔkpaan ki jer tibɔr mɔmɔk. Tibɔnyaan ngbaan le ye ke Kristo nan kpo timi aatunwanbir pu. Ni ŋmee kina Uwumbɔr Aagban ni. ⁴ Le bi nan di u di sub. Iwiin itaa daal le Uwumbɔr fikr u nkun ni. Ni ŋmee kina Uwumbɔr Aagban ni. ⁵ Waah fikr nkun ni na, le Piita kan u. Le

waakpambalb kipiik ni bilee mu kan u. ⁶ Le waadidiliib bi jer ikui iŋmu na mu nan kpaan kan u. Bi ponn ni pam beenin bi, le bibaa mu kpo. ⁷ Jems mu nan kan u, le bikpambalb mɔmɔk mu kan u.

⁸ Gbelngbeln yaan le m mu kan u. Min u bi ke baah ker ubo u lii na, m mu kan u. ⁹ Yesu aakpambalb mɔmɔk jer mi. Maa ŋeer ke bi yin mi ke Yesu aakpambalb; ba pu? m nan ŋa waanib falaa. ¹⁰ Le Uwumbɔr aah ter mi pu na, m bi ke maah bi pu dandana na. Waah ter mi pu na, waa ter mi yɔli. M tun lituln ki jer Yesu aakpambalb mɔmɔk. Ni mu aa ye min le tun lituln ngbaan. Uwumbɔr aaterm mu bi m chee na le cha m tun. ¹¹ Nima pu na, min le yaa nan tuk nimi tibɔnyaan ngbaan, bee bima le yaa nan tuk nimi kan, ti mɔmɔk tuk nimi kina la, ni mu gaa ti ki kii kina.

Uwumbɔr aanib aah ga fikr nkun ni pu na

¹² Tɔ, taah nan tuk nimi ke Uwumbɔr fikr Kristo nkun ni na, ni ŋa kinye aan ni ponn ni bibaa ki len ke binib bi kpo na aan fikr nkun ni. ¹³ Bi yaa len ke binib bi kpo na aan fikr nkun ni kan, ni mɔk ke Uwumbɔr aa fikr Kristo nkun ni. ¹⁴ Uwumbɔr yaa kaa nan fikr Kristo nkun ni kan, taah tuk nimi tibɔnyaan ti na mu ye yɔli la. Ni mu gaa ti ki kii yɔli la; ¹⁵ ni mu mɔk ke ti mɔn nnyamɔn paan Uwumbɔr; ba pu? ti len ke u fikr Kristo nkun ni. Ni yaa ye mbamɔn ke binib bi kpo na aan fikr nkun ni kan, ni mɔk ke Uwumbɔr aa fikr Yesu mu nkun ni. ¹⁶ Ba pu? Bi yaa len ke binib bi kpo na aan fikr nkun ni kan, ni mɔk ke Uwumbɔr aa fikr Kristo mu nkun ni. ¹⁷ Uwumbɔr yaa kaa nan fikr Kristo nkun ni kan, ni gaa u ki kii yɔli, ki beenin bi nimi aatunwanbir aapɔɔn ni. ¹⁸ Binib bi nan dii Yesu ki kpo na mu, ni mɔk ke bi mu bee yɔli. ¹⁹ Ti yaa kpa limakl Kristo pu dulnyaa wee ponn ni baanja kan, ti kpa kinimbaak ki jer binib mɔmɔk.

²⁰ Tɔ, ni ye mbamɔn la, Uwumbɔr sil fikr Kristo nkun ni. Uma le ye

njan aanii u puen fikr nkun ni na, le ki mək ke binib bimək kpo na mu ga nan fikr nkun ni. ²¹ Uja ubaa pu, le nkun bi. Uja ubaa mu pu, le binib bi kpo na mu ga fikr nkun ni. ²² Adam pu, le binib məmək kpu. Kristo pu, le binib məmək ga kan liməfal. ²³ Kina le bi ga li paa tɔb pu. Kristo le ye njan aanii u puen fikr nkun ni na. U yaa gir ni kan, binib bi ye uyaab na mu ga fikr nkun ni. ²⁴ Tiwan nimina məmək yaa ti ɲa kan, le tiwan məmək ga doo. N-yoonn ngbaan le u ga kuln waadim aabɔɲ məmək aapɔɔn, ki di nnaan na tii Ute Uwumbɔr, ²⁵ ki ga li joo tiwan məmək ki nan saa buyoonn Uwumbɔr di waadim məmək ɲa utaapɔtan ni na. ²⁶ Kookoo aadin u u ga bii u na le ye nkun. ²⁷ Uwumbɔr Aagbaɲ le len ke u di tiwan məmək di ɲa Kristo aataapɔtan ni ke ni kii waamɔb. Uwumbɔr Aagbaɲ aah len ke u cha tiwan məmək kii Kristo aamɔb na, nima le aa mək ke Uwumbɔr ubaa mu ga kii waamɔb. ²⁸ Uwumbɔr yaa cha tiwan məmək kii Kristo aamɔb kan, le Kristo, u ye Uwumbɔr Aajapɔɔn na, u mu ga kii Uwumbɔr u nan cha tiwan məmək kii waamɔb na aamɔb. Nima kan, Uwumbɔr le ga li joo tiwan məmək pel pel.

²⁹ Tɔ, ni muin binib bibaa nnyun ni, ke bi sil binib bi kpo na aasisiiaan la. Bibaa yaa bui ke binib bi kpo na aan fikr nkun ni kan, ba pu ni muin binib nnyun ni baasisiiaan? ³⁰ Binib yaa kaan fikr nkun ni kan, ba pu ti kani linimaln n-yoonn məmək? ³¹ Nnaabitiib, idaa məmək m chuun nkun ni la. M kpa kipupuk ni pu Tidindaan Yesu Kristo aasan ni, nima le cha m len kina. ³² Ipeel nan tak mi Efesus aatiɲ ni. M yaa po ye unibɔn u kaan fikr nkun ni kan, m kan tinyoor ni pu uu? Aayii. Binib bi kpo na yaa kaan fikr nkun ni kan, “Cha ti li ji ki li nyu; ba pu? ti ga fe kpo fen.” Tɔ, ni ye mbamɔn, binib bi kpo na ga sil fikr nkun ni.

³³ Ni taa cha unii ubaa ɲmann nimi

man. “Ni yaa dii binib bi kaa ɲan na kan, nimi aabimbinyaan ga bii.” ³⁴ Finn ngeen pu man, ki tun lituln li ɲan na, ki taa ki tun titunwanbir. Ni ponn ni bibaa aa nyi Uwumbɔr. M len kina ke m jinn nimi inimɔɔn la.

Tiwon ti fikr nkun ni na aabɔr

³⁵ Le unii ubaa ga baa ke, “Binib bi kpo na ga ɲa kinye ki fikr nkun ni? Bi yaa fikr nkun ni kan, tiwon ngbaan aaboln ga li bi kinye?” ³⁶ Ujɔr, aa yaa di lijikaabuul bun kan, li yaa kaa kpo kan, laan punn. ³⁷ Lijikaabuul li aa di bun na aa bi ke li ga lu na aah ga li bi pu na. Ni po ye lijikaabuul la, nibaakan idi, nibaakan tijikaar tiken. ³⁸ Le Uwumbɔr tii lijikaabuul ngbaan tiwon, waah gee pu na. U tii lijikaabuul məmək aawon aabɔɲ la.

³⁹ Tiwan məmək aawon aa kpaan. Binib aawon bi tibaa, tiwakor mu aawon bi tibaa, inyoon mu aawon bi tibaa, ijan mu aawon bi tibaa.

⁴⁰ Paacham aawan mu bi la, le ki cha kitiɲ aawan. Paacham aawan kpa kinyaan, kitiɲ aawan mu kpa kinyaan. Naanyaan mu aa kpaan. ⁴¹ Nwiin, ni uɲmal, ni ɲiɲmabil kpa kinyaan; ni mu aanyaan aa kpaan; ɲiɲmabil məmək aanyaan mu aa kpaan.

⁴² Binib yaa nan fikr nkun ni kan, ni ga nan li bi kina la. Tiwon ti bi di sub na, ni ye tiwan ni ga bur na la. Ni yaa fikr nkun ni kan, ni ga nan li ye tiwon ti kaan ɲmaa bur na la. ⁴³ Tiwon ti bi di sub na, aa ye lisil aawon. Tiwon ti ga nan fikr nkun ni na, tima le ga li ye lisil aawon. Tiwon ti bi di sub na aa kpa mpɔɔn. Tiwon ti ga nan fikr nkun ni na, tima le ga li kpa mpɔɔn. ⁴⁴ Tiwon ti bi di sub na, ti ye dulnyaa ni aawon la. Tiwon ti ga nan fikr nkun ni na ga nan ɲeer Uwumbɔr Aafuur Nyaan aah ban pu na la. Dulnyaa wee ponn ni aawon aah bi na, tiwon ti ga ɲeer Uwumbɔr Aafuur Nyaan aah ban pu

* 15:45 : Lik Mpiin 2.7.

na mu bi la. ⁴⁵ Ni n̄mee Uwumb̄or Aagban̄ ni ke Uwumb̄or nan naan njan aanii Adam, ki tii u lim̄ofal.* Kookoo yoo le ye Nfuur Nyaan mu tii timi lim̄ofal li kaa kpa ndoon na. Uma le ye Kristo. ⁴⁶ Njan, ti kpa dulnyaa wee ni aawon. Lelee le ti ga kan tiwon ti ga n̄eer Uwumb̄or Aafuur Nyaan aah ban pu na paacham. ⁴⁷ Uwumb̄or nan di titan le naan njan aanii Adam. U nyan ni kitiŋ la. Lelee aanii, u ye Kristo na, uma le nyan ni Uwumb̄or do. ⁴⁸ Binib bi ye kitiŋ yaab na bi ke unii u Uwumb̄or nan di titan ki naan u na aah bi pu na la. Binib bi ye Uwumb̄or do yaab na, bi mu bi le ke unii u nyan ni paacham na aah bi pu na. ⁴⁹ Ti naahn unii u Uwumb̄or nan di titan ki naan u na la. Kina le ti ga li naahn unii u nyan ni Uwumb̄or do na mu.

⁵⁰ Nnaabitiib, maah len pu na le ye ke tiwon ti ye tinann ni nsin na aan n̄maa koo Uwumb̄or aanaan ni paacham. Ni ga bur na mu aan n̄maa le ye ni kaan bur na.

⁵¹ Li pel man, m ga tuk nimi tib̄or ti b̄oo na. Timi bibaa ga kpo, bibaa mu ga pii Kristo aah ga gir ni bundaln na. Le ti m̄m̄ok aawon ga kpeln. ⁵² Kakaan yaa wii kookoo yaan kan, libuul ngbaan ni le ti ga kpeln. Naan pii linimbil aah ga kab pu na. Kakaan ga nan wii, le binib bi kpo na ga fikr nkun ni, kaan ki bur. Le Uwumb̄or ga kpeln timi aawon. ⁵³ See tiwon ti ga bur na kpaln tiwon ti kaan ki bur na, tiwon ti ga kpo na mu kpaln ti kaan kpo na. ⁵⁴ Tiwon ti ga bur na yaa nan kpaln ti kaan bur na, aan tiwon ti ga kpo na yaa nan kpaln tiwon ti kaan ki kpo na kan, liyaadaal ngbaan le Uwumb̄or Aagban̄ aah len pu na ga gbiin ke,

“Uwumb̄or nyan̄ nkun, ki kuln mu.†

⁵⁵ Nkun aap̄oan bi la chee?

Nkun aaween ki bi la chee?”‡

⁵⁶ Titunwanbir le ye nkun aaween. Uwumb̄or aakaal le ye titunwanbir aap̄oan. ⁵⁷ Le ti dooni Uwumb̄or; ba

pu? Tidindaan Yesu Kristo pu le u tii timi bunyan̄.

⁵⁸ Nnaabigeehm, nima pu na, n-yoonn m̄m̄ok ni li tun Tidindaan aatuln sakpen, ki taa cha nibaa lej nimi. Ni li bi li ni; ba pu? ni nyi ke ni yaa tun lituln tii Tidindaan kan, naa tun fam.

16

Ipiin i ni ga di tii Uwumb̄or aanib na

¹ T̄o, tib̄or ti bi ki joo cha ipiin i ni ga too ki tii Yesu aanib bi bi Judea aatiŋ ni na, ni li n̄ani maah tuk Yesu aanib Galasia aatiŋ ponn ni ke bi li n̄ani pu na. ² Likpaakool daal m̄m̄ok, ni m̄m̄ok aah kan tinyoor pu na, ni di ngem bil, ki li kii buyoonn m ga labr ni na. Nima kan, m yaa nan fuu ni kan, naan ki piin ki li too n̄imombil. ³ Ni lee ni ponn ni bibaa. M yaa nan fuu ni kan, m ga tii bi tigbann, ki tun bi, ke bi di naah too ipiin i na ki di buen ti tii Yesu aanib bi bi Jerusalem na. ⁴ Ni yaa n̄eer m mu buen nima chee kan, m mu ga dii bi.

P̄oal aalandak

⁵ M ban m b̄o dii Masedonia aatim ni. M yaa b̄o dii nima chee kan, m ga dii ni ni chee. ⁶ Nibaakan, m ga li bi ni chee ki yunn, nibaakan, kakab yoonn ga ti jer. Nima kan, ni ga ter mi m gor ki ki buen maah cha nin chee na. ⁷ M yaa nan fuu ni ni chee kan, maa ban m nan li bi ni chee iwiin siib. Tidindaan yaa kii kan, m ban ke m nan li bi ni chee ki yunn la.

⁸ T̄o, m ga li bi Efesus aatiŋ ni do ki ti saa Pentekost daal; ⁹ ba pu? m kpa nsan sakpen ke m tuk binib Yesu aab̄onyaan tee. Le maadim mu wiir.

¹⁰ Timoti yaa nan fuu ni ni chee kan, ni taa n̄aab ulan; ba pu? u mu tun Tidindaan aatuln ke maah tun pu na la. ¹¹ Nima pu na, ubaa taa lik u fam. Ni ter u man aan u gor ki ki chuun buen nibaa chee ni mpopiin, aan ki ki gir ni m chee; m nyi ub̄or ke u ni tinaabitiib ga fuu ni.

† 15:54 : Lik Aisaya 25.8. ‡ 15:55 : Lik Hosea 13.14.

¹² Tina aabo Apolos ma kan, m gan u sakpen ke u dii tinaabitiib ki dan ni chee, le waa ban ke u dan dandana wee. U yaa kan nsan kan, u ga dan ni chee.

Kookoo aabɔr

¹³ Ni li nyi man, ki li dii Yesu mbamɔm, ki taa di cha waasan. Ni li kpa lipobil man, ki li kpa mpɔɔn mu Uwumbɔr tii nimi na. ¹⁴ Naah tun lituln limɔk na, ni li gee tɔb man.

¹⁵ Ni nyi Stefanas ni waachiln ni aanib aabɔr, ke bima li puen Akaya aatinj aanib mɔmɔk ki dii Yesu aasan. N-yoonn mɔmɔk bi kpa liyabr ki ter Yesu aanib. ¹⁶ Nnaabitiib, m gan nimi, ni dii binib bimɔk bi kina na, ni binib bimɔk kpaan ti chee ki tun Uwumbɔr aatuln linimaln na aasan.

¹⁷ Stefanas, ni Fotunatus, ni Akaikus aah fuu ni na, le m kpa mpopiin. Naah kaa bi m chee na, le bi lej nimi aalelej. ¹⁸ Baah fuu ni na, bi pɔɔk ntaakpab, ni ni mu aataakpab. Ni li pak binib bi bi kina na.

¹⁹ Uwumbɔr aanib bi bi Asia aatim ni na dooni nimi. Akuila ni upuu Prisila, ni Tidindaan Yesu aanib bi kuuni bido na mu dooni nimi mbamɔm waayimbil pu.

²⁰ Tinaabitiib mɔmɔk dooni nimi.

Ni mu doon tɔb ke naabitiib aah gee tɔb pu na.

²¹ Min Pɔɔl le ηmee maanηmeen ki dooni nimi.

²² Unii yaa kaa gee Tidindaan kan, Uwumbɔr aabɔbir li bi u pu.

Tidindaan, dan.

²³ Tidindaan Yesu ηa tinyoor ηa ni pu.

²⁴ M gee ni mɔmɔk Yesu Kristo pu.

Lelee aagban̄ ki Pɔɔl ηmee ki tii KORINT YAAB na

¹ Min Pɔɔl u ye Yesu aakpambal Uwumbɔr aageehn pu na, m ni tina aabo Timoti le ηmee kigban̄ kee tii nimi Uwumbɔr aanib bi bi Korint aatiŋ ni na, ni waanib bimɔk bi Griis aatim mɔmɔk ni na. ² Tite Uwumbɔr ni Tidindaan Yesu Kristo ηa tinyoor ηa ni pu, ki tii nimi nsuudoon.

Pɔɔl di idoon tii Uwumbɔr

³ Cha ti pak Uwumbɔr u ye Tidindaan Yesu Kristo Aate na. U ye Tite u san timi kinimbaak sakpen ki sɔŋ tisui na. ⁴ Timi aafalaa mɔmɔk ponn ni u sɔŋni tisui, ke ti mu ga ηmaa sɔŋ binib bi bi falaa mɔmɔk aabɔŋ ni na aasui. Ti mu ga sɔŋ bisui ke Uwumbɔr aah sɔŋ tisui pu na. ⁵ Kristo pu, le ti ji falaa sakpen. Kristo pu, le Uwumbɔr sɔŋ tisui sakpen. ⁶ Taah ji falaa pu na, ni pu le ti ji falaa, ke ti sɔŋ nisui ki ter nimi, ni ηmar. Uwumbɔr yaa sɔŋ tisui kan, ni pu le u sɔŋ tisui, ke ti mu sɔŋ nisui, ke ni li kpa limɔr ki ji falaa ke ti mu aah ji falaa pu na. ⁷ Nima pu na, ti dak ke naan gir puwɔb. Ba pu? ti nyi ke ni yaa ji falaa ke taah ji falaa pu na kan, Uwumbɔr ga sɔŋ nisui, ke waah sɔŋ tisui pu na.

⁸ Tinaabitiib, ti ban ke ni bee taah nan ji falaa pu Asia aatiŋ ni na. Falaa ngbaan nan muk timi ki ti chaar jer. Taa nan dak ke ti ga ki li bi. ⁹ Timi tibaa nan len ke ti ga kpo. Ni ηa kina ke ti bee ke taan ηmaa ter tibaa. Uwumbɔr u fikr binib nkun ni na baanja le ga ηmaa ter timi. ¹⁰ U nyan timi ijawaan aakun ni, ki beenin nyani timi. Ti pak ke u ga ki nyan timi. ¹¹ Ni mu aah mee Uwumbɔr tii timi pu na, ni ter timi la. Binib aah mee Uwumbɔr tii timi ki wiir pu na, le u ga ηa tinyoor ηa ti pu. Nima le binib pam ga doon Uwumbɔr tii timi.

Pɔɔl aalandak aah kpeln pu na

¹² Ti kpa kipupuk; ba pu? ti nyi tisui ni ke ti bi chain. Timi aabimbin bi mbamɔm Uwumbɔr aah ban pu na. Binib aalan le aa cha ti bi mbamɔm, Uwumbɔr aaterm pu, le cha ti bi mbamɔm joo cha dulnyaa wee ni aanib wɔb, ki moo bi mbamɔm joo cha niwɔb. ¹³ Ti yaa ηmee kigban̄ tii nimi kan, ti ηmee tibɔr ti gbii na baanja la. Ni ga ηmaa karn ti, ki bee ti mɔmɔk aatataa. M kpa limakl ke ni ga bee ti mɔmɔk doo. ¹⁴ Dandana ni bee timi aabimbin ngem aah bi pu na. M kpa limakl ke bundaln Tidindaan Yesu ga gir ni na, ni ga sil bee ke ni ga li ηmaa kpa kipupuk ti pu, ke ti mu aah ga li kpa kipupuk ni pu pu na.

¹⁵⁻¹⁶ Maah nyi kina na, le m nan ban ke m puen mann nimi. Maah nan cha Masedonia aatiŋ ni na, m nan ban ke m dii ni ki nan mann nimi, le ki nin buen nima; m yaa ti ki gir ni kan, m ki dii ni ki nan mann nimi, ki ter nimi nfum mulee, aan ni mu ter mi m buen Judea aatiŋ ni. ¹⁷ Maah nan len ke m ga dan na, maa len fam la; maah dak ke m ga ηa pu na, ni ye ke m dii binib aalan la aa? Ni dak ke m ye unii u aalandak kpelni yɔl yɔl na la aa? ¹⁸ Uwumbɔr aah ye mbamɔndaan na, ti mu aa kpelni timi aalandak yɔl yɔl. ¹⁹ M ni Silfanus ni Timoti nan tuk nimi Uwumbɔr Aajapɔɔn Yesu Kristo aabɔr. Uma le aa ye unii u aalandak kpelni yɔl yɔl na. U ηani waah len pu na n-yoonn mɔmɔk. ²⁰ U pu, le Uwumbɔr gbiin waah puu tipuur ti wiir na mɔmɔk. Nima pu na, u pu le ti bui ke, “Amii,” le ki nyuŋ Uwumbɔr. ²¹ Uwumbɔr le ter ti ni nimi ke ti dii Kristo mbamɔm, ki lee timi ke ti tun waatun. ²² U daan timi ke uma le yeh timi, ki di Waafuur Nyaan ηa tisui ni, ke u mɔk timi waah ga tii timi pu na n-yoonn mu choo na.

²³ M puu Uwumbɔr ke m len mbamɔn la; maa nan ban ke m kae nimi, nima le cha m nan len ke maan dan ni chee Korint aatiŋ ni n-yoonn ngbaan. ²⁴ Taa joo nimi mpɔɔn; naah gaa Yesu ki kii mbamɔm na, le ti ban ti ter nimi ni li kpa mpopiin. Timi aatun le na.

2

¹ M nan di ɲa nsui ni, ke maan ki dan ni chee ki nan tii nimi mpombiin. ² Ba pu? nimi le ye binib bi tii mi mpopiin na. M yaa bii nisui kan, naan ki ɲmaa tii mi mpopiin. ³ Nima le cha m nan ɲmee kigbaɲ ngbaan tii ni nimi. Maa ban m dan ki nan li kpa mpombiin ni pu. Ni ye binib bi ba ga ɲmaa ɲa mi mpopiin na la. M nyi nimi aabimbin, ke m yaa kpa mpopiin kan, ni mu ga li kpa mpopiin. ⁴ Maah nan ɲmee kigbaɲ ngbaan m tii nimi na, nsui nan bii sakpen. M nan wii pam. Maa nan ɲmee kigbaɲ ngbaan ke m tii nimi mpombiin, m nan ban ke ni bee maah gee nimi sakpen pu na la.

Di cha pinn unii u tun si taani na

⁵ Ni ponn ni ubaa yaa tun titunwanbir ki bii nsui kan, naa ye nsui baanja le u bii, ni mɔmɔk aasui le u bii. M mu aa ban ke m len tibɔr ngbaan ki ti chaar jer. ⁶ Ni ponn ni pam aah kii ki daa utafal pu na, nima le ɲeer. ⁷ Dandana ni ɲan ke ni di cha pinn u, ki sɔɲ usui, u taa li kpa mpombiin ki ti chaar jer. ⁸ Nima pu na, m gan nimi, ni cha u sil bee naah gee u pu na. ⁹ M nan ban m bee nimi aabimbin aah bi pu na, ke ni ga kii maamɔb mɔmɔk aan naan kii. Nima le cha m nan ɲmee kigbaɲ ngbaan tii nimi. ¹⁰ Ni yaa di cha pinn unii kan, m mu ga di cha pinn u. Maah di cha pinn u pu na, ni pu le m di cha pinn u, ki si Kristo aasisiyyaan. ¹¹ M di cha pinn u, ke kinimbɔɲ taa nyan timi; ba pu? ti nyi kaah ban ki bii timi pu na.

Ilandak aah nan joo Pɔɔl pu na

¹² M nan buen Troas aatin ni, m ti moon Kristo aabɔnyaan. Maah fuu ni na, le Tidindaan tii mi nsan ke m tun waatuln ngbaan. ¹³ Le maah kaa kan nna aabo Taitus nima chee na, maa ɲmaa fuu lii nsui ni. Nima le m chɔi nima chee aanib, le ki siir buen Masedonia aatin ni.

Yesu Kristo pu le ti nyanɲi

* **3:3** : Moses aakaal nan ɲmee ɲitakpal pu la. Lik Nnyam 24.12.

¹⁴ Tɔ, cha ti doon Uwumbɔr mbamɔm. N-yoonn mɔmɔk u cha ti nyanɲi kinimbɔɲ, Kristo aapɔɔn pu, ki cha ti buen ni kookoo, ki tuk binib waabɔr ke bi bee u. Waabɔr mɔ ke tulalee aah nu mɔ pu na. ¹⁵⁻¹⁶ Ti mu bi Uwumbɔr chee ke tulalee aayon mu nu mɔ na la; ba pu? Kristo bi tisui ni. Binib bi ɲmar na ɲun waah nu mɔ pu na, ki kan limɔfal; ba pu? bi gaa u ki kii. Binib bi kaa ɲmar na mu ɲun ki kan nkun; ba pu? baa gaa u ki kii. Ubaa ga ɲmaa tun Uwumbɔr aatuln ubaa pu uu? Aayii. ¹⁷ Ti mu aa mooni Uwumbɔr aabɔr ɲimobil pu ke binib pam aah ɲani pu na. Uwumbɔr le tun timi ke ti moon waabɔr. Nima pu le ti ye binib bi len mbamɔn na, ki mooni Uwumbɔr aabɔr unibil ni, Kristo aapɔɔn pu.

3

Ti ye tipuupɔln aatutum la

¹ Ni dak ke ti piin ke ti ki nyun tibaa aah? Taa bi ke binib bibaa aah bi pu na, ki ban ke binib ɲmee kigbaɲ ki pak timi na, ti tii nimi. Ti ban ke ni ɲmee kigbaɲ ki pak timi ii? Aayii. ² Nimi nibaa le ye kigbaɲ ki pak timi na ki ɲmee tisui ni. Ba pu? binib yaa lik nimi aabimbin aah bi pu na kan, bi ga bee ke ti mɔk nimi nsanyaan la. ³ Bi ga bee ke ni ye kigbaɲ ki nyan ni Kristo ni na, le u cha ti ɲmee ki. Taa nan di ngbanmeemoon le ɲmee ki. Uwumbɔr u ye limɔfadaan na Aafuur Nyaan le ɲmee ki. ɲɲmeen ngbaan aa ɲmee ɲitakpal pu,* ni ɲmee binib aasui ni la.

⁴ Kristo pu, le ti kpa limakl kina, Uwumbɔr aanimbiin ni, nima le cha ti len kina. ⁵ Taa len ke ti ga ɲmaa ɲa nibaa tibaa aapɔɔn pu. Timi aapɔɔn nyan ni Uwumbɔr chee la. ⁶ Uma le tii timi mpɔɔn ke ti tuk binib waah puu tipuupɔln ti na. Taa tuk bi ke bi yaa kaa kii Moses aakaal mɔmɔk kan, bi ga kpo. Ti tuk bi ke Uwumbɔr Aafuur Nyaan le ga tii bi limɔfal. Ba pu? Moses aakaal mɔk timi ke ti ɲeer

nkun, Uwumbər Aafuur Nyaan le tii timi liməfal.

⁷ Moses aakaal nan ηmee ηitakpapapan pu, ki nan fuu ni ni mpəən aafuun la. Uwumbər aah nan cha Moses tii Israel yaab nkaal mu bi door na, Moses aanimbil wəb nan wiin chain, le binib aanimbil aa ηmaa lik u. Tə, nkaal mu mək timi ke ti ηeer nkun na aah nan joo ni nwiihn kina na, ⁸ Uwumbər yaa tii timi Waafuur Nyaan kan, Nfuur Nyaan ngbaan ga li joo ni nwiihn ki ti jer kina. ⁹ Waah nan tii binib nkaal mu mək bi ke baabər bii na, bi nan kan nwiihn mu deer binimbil na, le waah tii timi tibənyaan ti mək timi ke timi aabər ηan u chee na, tibənyaan ngbaan ga tii timi nwiihn ki ti jer kina. ¹⁰ Moses aakaal mu nan joo ni nwiihn na aa ki kpa nwiihn; ba pu? tibənyaan ngbaan aawiihn jer nwiihn ngbaan la. ¹¹ Moses aakaal mu jer na yaa nan kpa nwiihn kan, tibənyaan ti ga li bi n-yoonn məmək na le kpa nwiihn ki ti jer kina.

¹² Taah kpa limakl tibənyaan tee pu na, nima le ti kpa lipobil ki len. ¹³ Taa bi ke Moses na. U nan di likekeln biin unimbil wəb, ke Israel yaab taa kan nkaal mu nan bi door na aah nan cha unimbil wəb wiin chain pu na. ¹⁴ Bitafal nan pəə. Bi yaa karn Uwumbər aagbakpok kan, baa beer naatataa ki nan saa dandana. Ba pu? unii aan ηmaa bee naatataa see u gaa Kristo ki kii. ¹⁵ Bi yaa karn Moses aakaal kan, baa beer naatataa ki nan saa dandana. ¹⁶ Unii yaa fenn ki dii Tidindaan kan, u ga bee naatataa. ¹⁷ Tidindaan ni Nfuur Nyaan ye Uni-baan la. Nfuur Nyaan aah bi nin chee na, lifuur bi nima. ¹⁸ Ti məmək waa Tidindaan aah wiin chain pu na. Nibaa aa bi ki dok timi ke ti taa li waa u. Tidindaan u ye Nfuur Nyaan na le cha ti bi kpelni, ki naηni u, ki moo wolni n-yoonn məmək, ke waah wiin chain pu na.

4

Tibənyaan ti kpa mpəən na bi timi bi kaa kpa mpəən na aajaal ni la

¹ Tə, Uwumbər aanimbaasaln pu, le u tii timi waatuln ke ti tun. Nima le timi aataakpab aa yəl. ² Ti yii iniməən aatuln, ni mbəmbəən aatuln, kaa ηmanni binib, kaa kpelni Uwumbər aabər. Ti bi Uwumbər aanimbil ni la. Nima le cha ti tuk binib waabər mbaməm, aan bi məmək bee ke ti len mbaməm. ³ Binib bi kaa ηmar na baanja le aa bee tibənyaan tee aatataa. ⁴ Kinimbəη ki joo dulnyaa aanib na le jəb binib bi kaa gaa Yesu ki kii na aanimbil, ke tibənyaan tee taa woln binimbil. Tibənyaan tee tuk timi Kristo aah ηan sakpen pu na. U ye Uwumbər aanaη la. ⁵ Taa mooni timi tibaa aabər. Ti mooni Yesu Kristo aabər la, ke uma le ye binib məmək Aadindaan. U pu le ti ye nimi aatum. ⁶ Uwumbər u nan len ke “Cha nwiihn woln mbəmbəən ni” na,* uma le woln tinimbil, ke ti bee waah ηan sakpen pu na. Yesu Kristo aabimbin aah bi pu na le mək timi Uwumbər aah ηan sakpen pu na.

⁷ Timi bi kaa kpa mpəən na, Uwumbər di tibənyaan ti kpa mpəən sakpen na ηa tiηaal ni, aan binib bee ke tibənyaan ngbaan aapəən nyan Uwumbər chee, naa ye ti chee. ⁸ Limukl aabəη le pii timi, ki mu aa nyaη timi. N-yoonn mbaa le timi aalan ηmal, le ti tee kpa limakl. ⁹ Binib ηani timi falaa, le Uwumbər aa di cha timi. Bi lii timi kitin, ki mu aa ku timi.

¹⁰ N-yoonn məmək binib dii timi ke bi ti ku timi, ke baah nan dii Yesu bi ti ku u pu na. Baah kaa ku timi na, nima le mək ke Yesu aaməfal aapəən bi ti ni. ¹¹ Yesu pu, le binib ban bi ku timi n-yoonn məmək. Baah kaa ku timi na, nima le mək ke Yesu aaməfal aapəən bi timi bi ga kpo na ni. ¹² Nkun dii timi la, le ni kan liməfal.

¹³ Tə, unii u nan ηmee Uwumbər aalahn aagbaη na ηmee ke u gaa Uwumbər ki kii, le ki len.

Uwumbər Aafuur Nyaan le cha ti mu gaa u ki kii kina, le ki len.† ¹⁴ Ti

* 4:6 : Lik Mpiin 1.3. † 4:13 : Lik Ilahn 116.10.

bee ke Uwumbər u nan fikr Tidindaan Yesu nkun ni na, ga fikr timi bi mu kpaan Yesu chee na nkun ni, ki ga li joo timi ni nimi ki di buen ubaa chee. ¹⁵ Ni pu, le ti ji falaa ngbaan məmək. Binib bi gaa Uwumbər na yaa kpaē kan, binib bi ga li dooni Uwumbər na mu ga li wiir, ki ga nyuŋ u.

N-yoonn mu choo na aabər

¹⁶ Nima le cha tiwon aa yəl. Tiwon timina bi diŋni iwiin məmək la. Timi aawiin aapəon kpaē iwiin məmək la. ¹⁷ Dandana aafalaa aan yunn, kaa wiir. Falaa ngbaan pu, le ti ga kan mpopiin ki ti nyan, n-yoonn mu kaa kpa ndoon na. ¹⁸ Titafal aa bi tiwan ni ti waa ni na ni, titafal bi taah kaa waa tiwan ni na le ni. Taah waa tiwan ni na aan li bi n-yoonn məmək. Taah kaa waa tiwan ni na, nima le ga li bi n-yoonn mu kaa kpa ndoon na.

5

¹ Tə, ti nyi ke tiwon timina yaa kpo kan, tiwon ti ga li bi n-yoonn mu kaa kpa ndoon na bi paacham. Uwumbər le toor tiwon ngbaan ki tii timi. ² Taah bi dulnyaa wee ni na, le ti ji falaa, ki du. Tinimbil man ke ti kan timi aawon ti bi paacham na. ³ Ti yaa kan tiwon ngbaan kan, timi aawiin aan chuun mu ŋmeen. ⁴ Ni ye mbamən, timi bi bi dulnyaa wee ni na, falaa muk timi, le ti du. Naa ye ke ti ban ke timi aawiin li chuun muŋmeen. Ti ban ke ti kan tiwon ti bi paacham na. Ti ban ke ti di tiwon ti ga kpo na lii, ki kan tiwon ti ga li bi n-yoonn mu kaa kpa ndoon na. ⁵ Uwumbər le toor tiwon ngbaan tii timi, ki tii timi Waafuur Nyaan ke u mək timi ke u ga tii timi waah nan puu tipuur ti na.

⁶ Nima le cha ti kpa lipobil n-yoonn məmək. Ti nyi ke taah laa bi dulnyaa wee ni buyoonn na, taa bi Tidindaan do paacham. ⁷ Ti dii gaakii aasan,* taa dii tiwan ni tinimbil waa ni na. ⁸ Le ti kpa lipobil. Ti yaa di tiwon timina lii, ki kun Tidindaan do paacham kan, ni ga li mə timi. ⁹ Ti yaa bi kitin

do, bee ti yaa bi paacham kan, ti ban ke ti piir usui la. ¹⁰ Ba pu? ti məmək ga nan sil Kristo aanimbiin ni, aan u lik timi aabimbin aah bi pu na, ki bee ke ti tun ni ŋan na, bee ni kaa ŋan na dulnyaa wee ni, ki ga tii ti məmək taah tun pu na aapal.

Yesu Kristo pu le ti ni Uwumbər kpaan

¹¹ Nima le cha ti san Tidindaan, ki sur binib ke bi li dii u. Uwumbər nyi timi aabimbin aah bi pu na. M dak ke ni mu nyi timi aabimbin. ¹² Naa ye ke ti bi pak tibaa la. Ti ban ke ti tii nimi ŋitaa ŋi pu ni ga li kpa kipupuk ti pu na, aan ni bee naah ga kii pu ki len tii binib bi lik biken paacham, ki kpa kipupuk bi pu, kaa lik bisui ni na. ¹³ Bi yaa len ke ti waar kan, Uwumbər pu le ti bi kina. Ti yaa kpa laasaab kan, ni pu le ti kpa, ke ti ter nimi. ¹⁴ Kristo aah gee timi pu na le junni tiwon ni, ki cha ti bi kina. Ti nyi ke unibaan nan sil binib məmək aasisiyyaan ki gaa baakun ki kpo, nima le bi məmək kpo. ¹⁵ U nan kpo binib məmək pu, ke binib bi laa bi na taa ki ŋani baageehn, bi li ŋani waageehn; ba pu? u nan kpo bi pu ki fikr nkun ni.

¹⁶ Taan ki lik unii ubaa paacham ke dulnyaa ni aanib aah lik pu na. N-yoonn mubaa ti nan lik Kristo kina la. Ti mu aa ki lik u kina. ¹⁷ Nima pu na, unii umək kpaan Kristo chee na, u ye unipəon la. Udaan aabimbikpok jer a, ki kpeln mbimbipəon. ¹⁸ Mbimbipəon ngbaan nyan ni Uwumbər chee la. Kristo pu, le Uwumbər di timi kpaan ubaa chee, ke ti taa ki li ye waadim, ki tii timi lituln ke ti kpaan binib u chee. ¹⁹ Maah len pu na le ye ke Kristo aah nan kpo na, nima le tii Uwumbər nsan ke u di dulnyaa ni aanib kpaan ubaa chee, ki di cha baatunwanbir pinn bi. U di tichandaan aaliin imina ŋa tinjaal ni, ke ti tuk binib.

²⁰ Ti sil Kristo aasisiyyaan, le ki gaŋni nimi. Ni bi ke Uwumbər ubaa

* 5:7 : Naatataa le ye ke: Ti ŋa naadii ke u bi, le ki dii waasan.

le aah gaŋni nimi na. Ti gaŋni nimi ki tii Kristo, ke ni gir ni Uwumbər chee man. ²¹ Kristo aa nan tun titunwanbir tibaa. Timi aatunwanbir pu, le Uwumbər nan daa utafal. Timi bimək kpaan Kristo chee na, Uwumbər len ke timi aabər ŋan.

6

¹ Timi bi kpaan Uwumbər chee ki tun waatuln na le gaŋni nimi, ni taa gaa Uwumbər aaterm yəli. ² Uma Uwumbər le len ke, “Naah ŋeer pu na, le m pel saameen. Bundaln ni ŋeer ke m gaa si lii na, le m ter si.” Li pel man, din le ni ŋeer. Din le ye n-yoonn mu u ga gaa si lii na.*

³ Taa ŋani tiwan ni ga leŋ unii ubaa Uwumbər aasan ni na, aan ubaa taa len ke timi aatuln kpa taani. ⁴ Timi aabimbin aah bi pu na, nima le mək binib ke ti ye Uwumbər aatutum. Kinye pu? ti kan falaa, ni limukl, ni tibər, ki ji limər, ni məmək ponn ni. ⁵ Binib lue timi ŋinaalab, ki laŋ timi tiyondir ponn ni, ki ŋma tijar ti pu. Ti tun lituln linimaln, kaa geeni kinyeek, ki lann tijikaar. ⁶ Timi aabimbin bi chain la. Ti bee Uwumbər aabər, ki kpa limər, ni tibulchinn, ki gbii Uwumbər Aafuur Nyaan, ki gee binib mbaməm, ⁷ ki tuk bi Uwumbər aabər ti ye mbamən na. Ti kpa Uwumbər aapən. U len ke timi aabər ŋan, nima le ye tijawan ti bi tiŋangii ni tiŋangan ni na. ⁸ Binib bibaa nyuŋni timi, bibaa mu seei timi. Bibaa bii timi, bibaa mu pak timi. Bibaa len ke ti ŋmanni binib la. Le ti tee len ibamən. ⁹ Taa kpa liyimbil binib chee. Ti kpa liyimbil Uwumbər chee la. Nkun dii timi, le ti beenin bi. Uwumbər cha falaa pii timi, ki mu aa cha u ku timi. ¹⁰ Tisui bii la. Yesu pu, le ti kpa mpopiin n-yoonn məmək. Ti ye bigiim la, le ki ŋa binib pam biwankpadam Uwumbər chee. Taa kpa dulnyaa wee ni aawan nibaa, ti kpa paacham aawan məmək. Nimina

məmək le mək ke ti sil ye Uwumbər aatutum.

¹¹ Nimi Korint aatiŋ aanib, ti tuk nimi tiponn ni aabər məmək. Ti gee nimi sakpen. ¹² Naa ye ke timi le aa gee nimi. Ni ye ke nimi le aa gee timi. ¹³ M len nimi ke uja aah ga len waabim pu na. Ni li gee mi man, ke maah gee nimi pu na.

Ni taa dii binib bi kaa dii Yesu Kristo na aasan

¹⁴ Ni taa kpaan binib bi kaa gaa Yesu ki kii na chee man. Binib bi ŋan na, ni binib bi kaa ŋan na ga ŋmaa kpaan təb chee ee? Nwiihn ni mbəmbəən ga li ŋmaa kpaan bi ii?

¹⁵ Kristo ni kinimbəŋ ga li ŋmaa kpaan kiməbaan aa? Unii u dii Yesu aasan na, ni unii u kaa dii na aabimbin kpaan aa? ¹⁶ Uwumbər aadiik ni ŋiwaa kpaan aa? Naa kpaan. Timi le ye Uwumbər u ye liməfadaan na aadiik. Uma ubaa le nan len ke, “M ga li bi maanib aasui ni, ki chuun bikaasisik ni.

M ga li ye Baawumbər, bi mu ga li ye maanib.”†

¹⁷ Nima le cha Uwumbər ki bui ke, “Nya binib bi kaa dii mi na ponn ni man, ki li bi nibaa, ki di cha titunwanbir, le m ga gaa nimi.‡

¹⁸ M ga li ye Nite; ni mu ga li ye njapətiib ni mbisatiib.§

Min Uwumbər u kpa mpəən məmək na, le len kina.”

7

¹ Maanigeekaab, Uwumbər aah puu tipuur tee ki tii timi na, cha ti di cha lituln li kaa ŋan na məmək, ni ilandak i kaa ŋan na məmək, ki li san u, ki li ye binib bi bi chain ki doo na.

Pəəl aapopiin

² Ni li gee timi man. Taa ŋa ubaa bakaa, ki mu aa bii ubaa, ki mu aa ji unii ubaa aawan. ³ Maa len kina ke m galn nimi. Maah tuk nimi pu na, ti gee nimi la. Ti yaa kpo, bee ti yaa bi

* **6:2** : Lik Aisaya 49.8. † **6:16** : Lik Liifai Yaab 26.12; Jeremia 32.38; Esekiel 37.27. ‡ **6:17** : Lik Aisaya 52.11. § **6:18** : Lik 2 Samuel 7.14; 1 Bibərb Aabər 17.13.

kan, ti po gee nimi la. ⁴ M kpa lipobil sakpen le ki len nimi. M kpa kipupuk sakpen ni pu. Nsui sɔŋ mbamɔm la. Timi aafalaa mɔmɔk ponn ni, m kpa mpopiin ni pu ki ti nyan.

⁵ Tɔ, taah nan fuu Masedonia aatin ni na, taa ŋmaa fuur. Ti nan kan limukl, ŋipepel mɔmɔk ni. Binib nan kpak timi kinikpakpak. Nimi aabɔr mu pu le ilandak nan joo timi. ⁶ Uwumbɔr u sɔŋni binib bi kpa mpombiin na aasui na, uma le cha Taitus fuu ni ti chee ki nan sɔŋ tisui. Waah fuu ni na, nima le cha tisui sɔŋ. ⁷ Naa ye nima baanja le sɔŋ tisui. U tuk timi nimi aabimbin aah ŋan pu na. Nima le cha tisui sɔŋ. U tuk timi ke ninimbil man ke ni ki kan mi, ke ni kpa mpombiin nimi aatunwanbir pu, ke ninimbil man ke ni kii maamɔb. Nima le cha m moo kpa mpopiin.

⁸ Maah nan ŋmee kigban tii nimi na, kigban ngbaan nan bii nisui ni yunn pɔkaa. Nisui aah nan bii na, le ni gar mi. Dandana, naa ki gar mi. ⁹ M kpa mpopiin la. Naa ye ke nisui aah bii na le cha m kpa mpopiin. Nimi aapombiin le cha ni kpeln nimi aabimbin, nima le cha m kpa mpopiin. Uwumbɔr nan cha ni kpa mpombiin nimi aatunwanbir pu. Nima le kigban ki nan bii nisui na nan ŋa nimi tinyoor. ¹⁰ Ba pu? Uwumbɔr yaa cha unii kpa mpombiin waatunwanbir pu kan, nima le ga cha u kpeln waabimbin ki ŋmar. Naan ki gar u. Tɔ, dulnyaa wee ni aapombiin joo ni nkun la. ¹¹ Uwumbɔr aah cha ni kpa mpombiin pu na, ni kan naah ŋa nimi tinyoor pu na. Nitafal bi waabɔr ni. Ni gee linjuul titunwanbir pu, ki ban ni nyan nibaa tibɔr ngbaan ni, ki san Uwumbɔr ijawaan, ki ban ni ki kan mi, ki ban ni ŋa Uwumbɔr aageehn, ki ban ni daa unii u tun titunwanbir na aatafal. Naah ŋa kina na, ni mɔk ke naa kpa taani ubaa tibɔr ngbaan ponn ni.

¹² Maah nan ŋmee kigban ngbaan tii nimi na, naa ye unii u tun titunwanbir na pu le m nan ŋmee ki, kaa ye bakaa aah kan u na pu le m ŋmee

ki. M nan ban ke Uwumbɔr mɔk nimi naah gee timi mbamɔm pu na. Nima le cha m ŋmee ki, ¹³ le tisui sɔŋ ni pu.

Taitus aah nan bi ni chee na, le usui sɔŋ nimi aabimbinyaan pu, le ni ŋa u mpopiin. Nima le cha ti mu kpa mpopiin sakpen. ¹⁴ M nan pak nimi u chee, le naa jinn mi inimɔɔn. Taah tuk nimi tibɔr ti na mɔmɔk, ti len mbamɔn la. Kina le taah nan pak nimi Taitus chee pu na, ti len mbamɔn. ¹⁵ U teer naah nan gaa u pu na, ki teer naah san u, ki pak waah len pu na, ki kii waamɔb. Nima le cha u moo gee nimi. ¹⁶ M bee ke ni ga li beenin ŋani tiwan mɔmɔk mbamɔm. Nima le m kpa mpopiin ni pu.

8

Naah ga tii Uwumbɔr ipiin pu na

¹ Tinaabitiib, ti ban ke ni bee Uwumbɔr aah ŋa tinyoor ŋa Yesu aanib bi bi Masedonia aatim ni pu na. ² Bi nan kan falaa, ni ntɔŋ, ni igiin sakpen a. Le bi mu nan kpa mpopiin ki ti nyan. Baagiin ponn ni, le bi nan kpa tibulchinn, ki tii Uwumbɔr ipiin sakpen. ³ M ga ŋmaa ji seeraa ki tii bi, ke baah kpa tiwan ni na, bi tii u, ki jer kina. Baageehn pu, le bi tii, ⁴ ki gan timi ke ti gaa ipiin ngbaan, aan ki di tii Yesu aanib bi lann na. Ni mɔ bi ke bi ter bi la. ⁵ Bi tii ki jer taah nan dak pu na. Njan, le bi di bibaa tii Tidindaan, le ki nin di bibaa tii ti mu, Uwumbɔr aageehn pu. ⁶ Nima pu na, Taitus aah nan cha ni piin ki bi too ŋimombil ke ni tii Uwumbɔr na, le ti bui u ke u pɔɔn ubaa ki cha ni too ŋimombil ngbaan ki doo. ⁷ Ni ŋa Yesu naadii, le ki bee waabɔr, ki ga ŋmaa tuk biken. Ninimbil man waatun pu. Le ni gee timi. Naah ŋani tiwan nimina mɔmɔk ki ti chaar jer na, ni li nyi ki tii ipiin mu ki ti jer kina.

⁸ Maah len pu na, naa ye ke m muk nimi ke ni tii. M tuk nimi ke Yesu aanib biken animbil man ke bi tii u ipiin, ke m bee ni mu aah gee u pu na. ⁹ Ni nyi Tidindaan Yesu Kristo aah kpa tibulchinn pu na. U nan ye uwankpadaan la. Nimi pu le u ŋa

ugiin. Waah ŋa ugiin na, nima le cha ni mu ŋa biwankpadam.

¹⁰ Cha m tuk nimi maalandak. Naah nan piin ki bi too ŋimombil ŋi giina na, ni ŋan ke ni too ŋi ki doo libiln lee. Ni nan puen biken ki ban ke ni tii Uwumbər ipiin, ki nan puen piin ki bi too ipiin ngbaan. Pəon nibaa man ki too i doo. Ninimbil nan man ke ni piin ki too ipiin ngbaan. ¹¹ Cha ninimbil li man ke ni tii naah ga ŋmaa tii pu na, aan ki too ipiin ngbaan doo. ¹² Unii yaa gee ke u tii Uwumbər ipiin ki yaa tii u waah kpa pu na kan, Uwumbər ga gaa la. Uwumbər aa ban ke unii tii ki jer waah kpa pu na.

¹³ Maa ban ke m ŋa nimi falaa ke m ter biken. M ban ke ni məmək ŋaŋ la. ¹⁴ Maah len pu na le ye ke naah kpa sakpen pu dandana na, ni ŋan ke ni ter binib bi kaa kpa na. Ni mu yaa nan lann daalbaadaal kan, bi yaa nan kpa sakpen kan, bi mu ga ter nimi. Kina le ni məmək ga ŋaŋ. ¹⁵ Ni ŋmee Uwumbər Aagbaŋ ni ke, “Unii u nan kan sakpen na aa nan ji ki gur.

Unii u mu nan kan siib na aa nan lann.”*

Taitus ni unjeen aatətiib

¹⁶ Tə, m doon Uwumbər u cha Taitus ban u ter nimi na ke ti mu aah ban ti ter nimi pu na. ¹⁷ Ti bui u ke u pəon ubaa ki dan ni chee, le u kii. Unimbil man ke u dan, waageehn pu le u ga dan. ¹⁸ Le ti ga cha tina aabo ubaa mu dii u dan ni chee. Tina aabo ngbaan aah mooni Yesu aabənyaan pu na le cha Yesu aanib məmək pak u sakpen. ¹⁹ Bi mu nyan u ke u dii timi ke ti buen ti ter Uwumbər aanib bi ye bigiim na. Nima le ga nyuŋ Tidindaan, ki mək bi ke ti ban ti ter təb la.

²⁰ Ti ga li joo ŋimombil sakpen ke ti tii bi. Taa ban ke unii ubaa bii timi ke ti gur tibaa ngem. ²¹ Tidindaan nyi ke ti ŋani mbaməm la. Ti ban ke binib mu bee ke ti ŋani mbaməm.

²² Nima le ti ga tun tina aabo uken u mu dii Taitus mam ki dan ni chee. N-yoonn məmək ti nan lik tina aabo

ngbaan aabimbin aah bi pu na, ki kan ke unimbil man Uwumbər aat-uln pu. U pak nimi ke ni ga ŋa maah ban pu na, nima le cha u moo ban ke u dan ni chee. ²³ Binib yaa baa nimi Taitus aabər kan, ni tuk bi ke u ye maatutuŋeer u ter mi m tuk nimi Yesu aabənyaan na la. Ubaa yaa baa nimi tinaabitiib bi dii Taitus na aabər kan, ni tuk u ke bi ye Yesu aanib aatutum la. Baabimbinyaan pu, le binib nyuŋni Kristo. ²⁴ Ni li mək bi ni Yesu aanib məmək naah gee Uwumbər aanib pu na, ki ter bi, ke taah nan pak nimi pu na.

9

Naah ga ter Yesu Kristo aadidiliib biken pu na

¹ Maa ki ban m ŋmee kigbaŋ ki tuk nimi naah ga ter Yesu aanib bi bi Jerusalem ni pu na. ² M nyi ke ni ban ni ter bi. M nan pak nimi Masedonia aanib chee, ki bui bi ke nimi bi bi Griis aatiŋ ni na nan ban ni ter Yesu aanib giina. Ninimbil aah man ke ni ter Uwumbər aanib pu na, nima le cha bi ponn ni pam mu ban bi ter bi. ³ Le m ban m cha tinaabitiib bimina buen ni chee, aan bi ti kan ke taah nan pak nimi pu na, ti gbi la. Ni ga li bi ke maah nan len pu na, ki gor ke ni too ŋimombil ngbaan. ⁴ Ni yaa kaa ye kina kan, Masedonia aatiŋ aanib bibaa yaa dii mi ki fuu ni ni chee, ki kan ke naa kee gor kan, ni ga jinn mi iniməon, naa ye mi baanja aaniməon, ti məmək aaniməon. Ba pu? ti nan pak nimi bi chee. ⁵ Nima le m dak ke ni ŋan m gaŋ tinaabitiib bimina ke bi loln m pu nsan ki buen ni chee, ki ter nimi ni too ŋimombil ngbaan, naah nan puu tipuur ti na. M yaa fuu ni kan, m ga nan mui ni too ŋi ki doo. Nima le ga mək ke ni too ŋi, nimi aageehn pu, naa ye ke bi nan muk nimi le ni too ŋi.

⁶ M tuk nimi la, unii u bun tijikaar siib na ga nan chee siib la. Unii u mu bun tijikaar sakpen na ga nan chee sakpen la. ⁷ Unii məmək aah di pu ŋa

* 8:15 : Lik Nnyam 16.18.

usui ni ke u ga tii ni na, cha u tii kina. U taa tii ni mpombiin, ki taa tii limukl aatiin. Ba pu? Uwumbør gee unii u tii ni mpopiin na la. ⁸ Uwumbør ga ηmaa ηa tinyoor məmək ηa ni pu, aan ni taa lann nibaa. Ni ga li kpa ki gur, ki ga ηmaa tii binib bimək lann na. ⁹ Ni ηmee Uwumbør Aagbaη ni ke, “Ubulchindaan tii bigiim sakpen, waanann aa kpa ndoon.”*

¹⁰ Uwumbør u di ηjikaabil di tii unii u bu tijikaar na, ki tii binib tijikaar bi ji na, uma le ga tii nimi naah ban pu na məmək, ki jer kina, aan ni moo ter binib biken. ¹¹ Ni yaa moo ter binib kan, Uwumbør le ga moo tii nimi. Naah ga tii timi ipiin ke ti tii biken na, nima le binib pam ga doon Uwumbør ipiin ngbaan pu. ¹² Ni yaa ter Yesu aanib ki tii bi baah lann pu na kan, nima le binib pam ga doon Uwumbør mbaməm. ¹³ Ni yaa ter bi kan, nima le ga mək bi ke ni gaa Kristo aabənyaan ki kii, ki kpa tibulchinn, ki yakr naah kpa tiwan ni na tii bima, ni biken məmək. Nima le ga cha bi nyuη Uwumbør, ¹⁴ ki mee u tii nimi, ki li gee nimi, Uwumbør aah cha ni kpa tibulchinn sakpen pu na. ¹⁵ Cha ti doon Uwumbør u tii timi Ujapəən u jer ipiin məmək na man.

10

Pəəl aah len waatuln aabər pu na

¹ Min Pəəl mbaa gaηni nimi la. Ni ponn ni bibaa len ke maah nan bi ni chee na, maa kaar nimi, ke m yaa bi nibaa chee kan, m kpa lipobil ki ηmee kigbaη ki sur nimi. Min Pəəl bi suuna ke Kristo aah bi pu na, ki gaηni nimi ke ni toor nimi aabimbin man, ² aan m yaa fuu ni ni chee kan, m taa chiin ni ponn ni bibaa. M nyi ke m yaa fuu ni ni chee kan, m ga ηmaa li kpa lipobil ki chiin binib bi len ke ti dii dulnyaa ni aanib aah dii pu na. ³ Ni ye mbamən ke ti po ye binib la. Ni mu aa ye binib ajaak le ti jaa, ⁴ ki mu aa di binib aapəən le jan kijaak ngbaan. Ti di Uwumbør aapəən mu bii kinimbəη

aapəən məmək na le jan ki. Ti len ki nyan binib bi kpaκ Uwumbør aabər kinikpakpak na, ⁵ ki nyan binib bi kpa kalmbaani ki dak ke bi kpa nlan ki jer Uwumbør na. Ti cha ilandak məmək kii Kristo aaməb. ⁶ Ti yaa bee ni ponn ni binib bi ga kii Uwumbør aaməboln na, le ti ga ηmaa daa binib bi gur kaa kii na aatafal.

⁷ Tə, ni lik binib paacham la aa? Ubaa yaa bi ni ponn ni ki len ke u ye Kristo aanii kan, cha u teer ke ti mu ye Kristo aanib ke waah ye pu na la. ⁸ Tidindaan tii mi tininkpir ke m ter nimi ni dii u mbaməm, waa tii mi tininkpir ngbaan ke m bii nimi. M yaa puk kipupuk ki jer maah ba ga puk pu na kan, maan ji iniməən. ⁹ Ni taa li dak ke m ban m ηmee kigbaη ki ga li kpa nimi ijawaan na. ¹⁰ Bibaa len ke m ηmee tigbann ke mpəəndaan na, ke m yaa bi ni chee kan, maa pəə, maaliin aa bi tibər tibaa ni. ¹¹ Cha binib ngbaan aaboln bee ke ti yaa ηmee kigbaη ponn ni taah ga ηa pu na kan, ti yaa fuu ni kan, ti ga ηa kina la.

¹² Taa ban ke ti di tibaa ηaη binib bi yoor bibaa paacham na, kaa ban ke ti len ke ti ye bi ponn ni bibaa. Baa kpa nlan. Bi lik təb aabimbin aah bi pu na, ki ηaηni bibaa la. ¹³ Tima kan, taan li kpa kipupuk ki lakr taah tun lituln pu na. Ti ga li kpa kipupuk Uwumbør aah siin lituln li ki tii timi na pu. Taah nan tuk nimi waaliin na, nima le ye lituln ngbaan ponn ni ngem. ¹⁴ Ti nan puen biken ki fuu ni ni chee ki tuk nimi Kristo aabənyaan tee. Taah ηani kina na, ti po tun lituln li Uwumbør siin timi na la. ¹⁵ Taa ban mpakm biken aatuln pu. Ti kpa limakl ke ni ga moo dii Yesu aasan mbaməm, ki ga ter timi ke ti tun Uwumbør aatuln sakpen, waah siin li pu ki tii timi na. ¹⁶ Le ti ga ηmaa buen ntim mu daa ki jer nimi aatiη na, ki ti tuk binib tibənyaan tee. Taan buen biken aah tun lituln nin chee na, kaa ban ke bi pak timi biken aatuln pu.

¹⁷ Uwumbør Aagbaη len ke, “Unii

* **9:9** : Lik Ilahn 112.9. * **10:17** : Lik Jeremia 9.24.

umək ban ke u puk kipupuk na, cha u puk kipupuk Uwumbər pu.”*
 18 Unii yaa pak ubaa kan, nima le aa mək ke Uwumbər aanimbil gbiin u. Uwumbər yaa pak unii kan, nima le mək ke Uwumbər aanimbil sil gbiin u.

11

Binib bi ban ke bi ɣmann Yesu aanib na aabər

1 Tɔ, m yaa len kijərək aaliin siib kan, ni pɔɔn nibaa man ki li kpa limər m pu. 2 M gee nimi sakpen ke Uwumbər aah gee nimi pu na. Ni bi ke usapɔɔn u kaa nyi uja na aah bi pu na, le m ban m di nimi tii Kristo, ni li dii uma baanja. 3 M san ijawaan ke binib ga ɣmann nimi, ni taa ki dii Kristo mbaməm, ke kinimbəɣ aah nan ɣmann Adam aapuu Iif pu na. 4 Unii yaa fuu ni ni chee ki yaa tuk nimi tibər yayan ti kaa ye taah nan tuk nimi Yesu aabər ti na kan, ba ɣa ni ji limər u pu? Ba ɣa ni gaa tibər ti kaa ye Yesu aabənyaan, kaan cha ni kan Uwumbər Aafuur Nyaan na? Taah nan tuk nimi Yesu aabənyaan tee na, tibər ngbaan le nan cha ni kan Uwumbər Aafuur Nyaan.

5 Binib bi ɣmanni ke bi ye Yesu aakpambalb na, maa dak ke bi jer mi. 6 Nibaakan, maan ɣmaa len ke unii u bae mbaem sakpen na aah len pu na. M mu nyi Yesu aabər mbaməm, ki ɣeer ti məmək tuk nimi, binib aanimbil ni.

7 M nan sunn mbaa taab ke m yoor nimi paacham; kinye pu? m nan tuk nimi Uwumbər aabənyaan, kaa jin nimi kidaak. Maah ɣa kina na, ni kpa taani ii? 8 Maah nan tuk nimi Uwumbər aabər na, Yesu aanib biken nan pa mi la. Ni naahn ke m nan yoor baamombil ngbaan ke m li joo ter nimi le na. 9 Buyoonn m nan bi ni chee ki lann maah ban pu na, maa muk nimi ke ni ter mi. Tinaabitiib bi nyan Masedonia aatiɣ ni na nan joo ni maah ban tiwan ni na məmək. Maah nan bi pu n-yoonn ngbaan na, m ga li beenin bi kina la, kaan muk

nimi ke ni ter mi. 10 Kristo pu le m len mbamən, maan muk unii ubaa nibaa chee Griis aatiɣ ponn ni ke u ter mi. 11 Ba pu? Ni ye ke maa gee nimi le ki len kina aa? Uwumbər nyi ke m gee nimi la.

12 M ga li beenin tuk nimi Yesu aabər, kaan ji nimi kidaak. Biɣmanɣmannim bi ji nimi kidaak na aan ɣmaa pak bibaa ki len ke bi bi ke taah bi pu na. 13 Binib ngbaan ɣmanni nimi la. Baa ye Kristo aakpambalb. Bi ɣmanni nimi ke bi tun waatun, ki mu aa tun. 14 Baah ɣani kina na, ni taa cha ni gar nimi. Kinimbəɣ kibaa ɣmanni ke ki ye Uwumbər aatuun u wiin chain na. 15 Kinimbəɣ aatutum yaa ɣmanni ke bi ye bininyaam kan, ni taa cha ni gar nimi. Uwumbər ga daa bitafal baatun aah ɣeer pu na.

Pɔɔl aah ji falaa Yesu Kristo pu pu na

16 M ki tuk nimi la, ni taa dak ke m ye ujər. Ni mu yaa dak ke m ye ujər kan, ni li kpa limər m pu, ki cha m mu pak mbaa siib. 17 Maah ga len pu na aa ye Tidindaan aabər aaboln. Maah ga pak mbaa pu na, m ga len ke ujər na la. 18 Binib pam le bi ki pak bibaa dulnyaa ni aawan pu. Nima le m mu ga pak mbaa. 19 Ni dak ke ni kpa nlan. Ba ɣa ni ji limər bijərɔb pu ki kpa mpopiin? 20 Maah len pu na le ye ke unii yaa chuu nimi tinaagbiir, bee u ji nimi aawan, bee u ɣmann nimi, bee u kpa kalmbaani, bee u faa nimi kitapak kan, le ni kpa limər u pu. 21 Taah kaa muk nimi kina na, le ni bii timi, ke taa kpa mpɔɔn aa?

Unii ubaa yaa kaar ke u pak ubaa kan, m mu kaar kina la. M len ke ujər na la. 22 Biɣmanɣmannim ngbaan ye Hiibru yaab la aa? M mu ye. Bi ye Israel yaab la aa? M mu ye. Bi ye Abraham aayaabitiib la aa? M mu ye. 23 Bi ye Kristo aatutum la aa? M mu ye ki jer bi. M ɣa nimi gafara la, m len ke ujər na la. M nan tun Kristo aatun ki jer bi, ki koo tiyondir ponn ni ki jer bi. Kristo pu, binib nan gbaa mi ɣinaalab ki ti chaar jer. M nan kani linimaln, naa nan pɔɔ

ke m kpo. ²⁴ Nfum munmu le Juu yaab gbaa mi linaalab nfum piitaa ni muwae. ²⁵ Rom yaab nan gbaa mi njidabil nfum mutaa la. Binib nan mae mi njitakpal nfum mbaa la. Nfum mutaa le injai liin nnyusakpem ni ki cha mi. Kinyeek kibaa ni nwimɔn le m nan bi likpaln pu nnyusakpem ni. ²⁶ M nan chuun njisachun n-yoonn mɔmɔk, ki kani linimaln nnyun ni, le ki kani linimaln bififiirb chee, le ki kani linimaln maanib Juu yaab chee, le ki kani linimaln binib bi kaa ye Juu yaab na chee, le ki kani linimaln ntim ponn ni, ni kipɔk ni, ni nnyusakpem ni, le ki kani linimaln binib bi njmann ke bi ye Yesu Kristo aanib na chee. ²⁷ M tun Yesu Kristo aatuln linimaln, ki kani falaa, kaa geen kinyeek. Nkon ni nnyunyuu mɔk nan joo mi. M nan lann tijikaar. Tiwoor nan joo mi. Maawan-peenkaan aa nan fuu tiwoor ngbaan. ²⁸ Naa ye falaa umina baanja le m kan. Ilandak joo mi iwiin mɔmɔk Yesu aanib mɔmɔk pu. ²⁹ Ubaa yaa kaa kpa mpɔɔn kan, ni yɔl m mu aawon la. Ubaa yaa tɔŋ uken ke u tun titunwanbir kan, ni fiini maanjuul la. ³⁰ Tɔ, m yaa puk kipupuk kan, m ga puk kipupuk maadabur aabɔr pu la. ³¹ Tidindaan Yesu Aate Uwumbɔr, u yeh mpakm n-yoonn mu kaa kpa ndoon na, uma le nyi ke m len mbamɔn la. ³² Maah nan bi Damaskus aatinj ni, Ubɔr Aretas aayoonn na, le kitiŋ ngbaan aaninkpel nan ban u chuu mi, le ki cha waatɔb aajab si kii kitiŋ na aabisamɔb chee, ke bi nan chuu mi. ³³ Le njɔtiib di mi ŋa kibɔkuuk sakpenj ni, ki ti di mi laan takolu u bi kitiŋ ngbaan aagoln pu na, le m nyan unjaal ni.

12

Pɔɔl aah kan tibɔkpiirkaan ti na

¹ See m puk kipupuk. Ni mu aa kpa tinyoor. M ga tuk nimi Tidindaan aah mɔk mi lijnijiir aawan pu ki kpiir tibɔr ti tuk mi na. ² Njibin kipiik ni njinaa le Uwumbɔr nan yoor mi buen

udo paacham. M nyi u di maawiin baanja le buen aan u di maawiin ni nwon mɔk le di buen. Uma le nyi. ³ M po nyi ke Uwumbɔr yoor mi buen paacham, Paradais* ni. ⁴ Le m njun tibɔr ti maan njmaa tuk unii ubaa na. Uwumbɔr aa kii ke m len ti. ⁵ Lijnijiir aawan ngbaan pu, le m ga puk kipupuk. Maan pak mbaa, m ga puk kipupuk maadabur aabɔr pu la. ⁶ M yaa ban m puk kipupuk kan, maan le ye ujɔr; ba pu? m ga len mbamɔn la. M mu aan puk kipupuk. Ba pu? maa ban ke unii ubaa pak mi ki jer maah njee pu na. M ban ke bi lik maabimbin aah bi pu na, ki pel maah len pu na, le ki bee maah bi pu na.

⁷ Tɔ, Uwumbɔr aah nan mɔk mi lijnijiir aawan sakpen pu na, waa ban ke m yoor mbaa paacham lijnijiir aawan ngbaan pu. Nima le u cha limukl li nyan ni kinimbɔŋ chee na muk mi. Limukl ngbaan wu mi ke nkokon aah saa tiwon kan, ni wu pu na. ⁸ Le m mee Tidindaan nfum mutaa ke u nyan mi limukl ngbaan ni. ⁹ Le waa kii, le ki bui mi ke waaterm le ga cha m nyanj limukl ngbaan; ba pu? unii u kaa kpa mpɔɔn na ga li kpa waapɔɔn mbamɔm. Le m kpa mpopiin ki kpa kipupuk maadabur aabɔr pu, aan ki li kpa Kristo aapɔɔn. ¹⁰ M yaa kan idabur, ni njisiibil, ni falaa, ni limukl, ni tibɔr, Kristo pu kan, le ni mɔ mi; ba pu? maah kaa kpa mbaa aapɔɔn buyoonn na, le m kpa Kristo aapɔɔn.

Pɔɔl aatafal aah bi Korint aatinj aanib ni pu na

¹¹ Ni yaa ba pak mi kan, ni ba ga li njan. Naah kaa pak mi na, nima le cha m pak mbaa ke ujɔr na. M yaa kaa bi tibɔr tibaa ni kan, binib bi njmanni ke bi ye Yesu aakpambalb na aa jer mi. ¹² Maah nan bi ni chee na, m nan tun lijnijiir aatun Uwumbɔr aapɔɔn pu, ki nan kpa limɔr n-yoonn mɔmɔk. Nima le mɔk ke m ye Yesu aakpambalb mbamɔm. ¹³ Yesu aanib biken jer nimi kinye? Maah kaa muk

* **12:3** : Paradais ye Uwumbɔr do paacham la.

nimi ke ni tii mi nibaa na le cha bi jer nimi ii? Nimina yaa kpa taani kan, m ɲa nimi gafara la.

¹⁴ Tɔ, dandana wee, m gor ke m dan ni chee taataa. Maan li ban nibaa ni chee. M ban nimi la, naa ye nimi aamombil. Mbim aa kpiini tetiib, tetiib le kpiini mbim. Ni bi ke maabim na la. ¹⁵ Nima le ni mɔ mi ke m di mbaa tii nimi, ki tun lituln linimaln ke m ter nimi. M yaa moo gee nimi kan, nimi aageehm bar la aa?

¹⁶ Ni ye mbamɔn, maa nan ɲani nimi falaa ke ni tii mi nibaa. Le ni ponn ni bibaa len ke m nan ɲmanni nimi, ki jin nimi aawan. M jin nimi aawan kinye? ¹⁷ Maah nan cha binib buen ni chee na, bi ponn ni ubaa nan jin nimi aawan ki tii mi ii? Aayii. ¹⁸ M nan gaɲ Taitus ke u buen ni chee, le ki cha tina aabo uken mu dii u. Taitus jin nimi aawan nibaa aa? Aayii. Ti kpaan nlandak mubaa la. Maah ɲani pu na, u mu ɲani kina la. Ti mɔmɔk dii kitaabuk kibaa la.

¹⁹ Ni dak ke ti len ke ti nyan tibaa tibɔr ni la aa? Taa ɲani kina kpala. Ti bi Uwumbɔr aanimbiin ni, ki len Kristo aah ban pu na. Maanigeekaab, ti ban ke ti ter nimi ke ni moo dii Uwumbɔr aasan mbamɔm. Nima le cha ti len. ²⁰ M san ijawaan ke m yaa fuu ni ni chee kan, naah bi pu na aan li mɔ mi, m mu aah ga li bi pu na aan li mɔ nimi mu. M san ijawaan ke m ga nan mui ni bi kpak tɔb kinikpakpak, ki kpa lipiipoln tɔb pu, ki gee liɲuul tɔb pu, ki yakr tɔb, ki sii tɔb, ki bii tɔb, ki kpa kalmbaani, ki ɲma tijar, ²¹ ke m yaa fuu ni ni chee ki kan ke ni ponn ni pam tun titunwanbir, ni tijɔɲ aatuln, ki gɔr kidagook, ki ɲani tiwan ni kaa ɲan na, kaa kpeln nimi aabimbin kan, ni ga bii nsui sakpen. Le Maawumbɔr ga cha m ji inimɔɔn ni pu.

13

Kookoo aasurm ni idoon

¹ Tɔ, m ga dan nan mann nimi taataa la. Ni yaa galn unii ubaa kan, maan gar nimi, see biseeraadam

* **13:1** : Lik Ikaal 17.6; 19.15.

bilee, bee bitaa len.* ² Maah nan mann nimi lelee na, m nan sur ni ponn ni bimɔk tun titunwanbir na. Dandana wee, maah kaa bi ni chee na, m ki sur bi ke maah nan sur bi njan pu na, ke m yaa fuu ni kan, m ga daa bitafal. ³ Nima le ga mɔk nimi ke Kristo le cha m len. Waa ye udabur ni chee, u kpa mpɔɔn ni chee. ⁴ U nan di waapɔɔn lii ki cha bi kpa u ndɔpuinkoo pu. Dandana, u fu Uwumbɔr aapɔɔn pu la. Timi bi mu kpaan u chee na aa kpa mpɔɔn. Ti mu aah kpaan u chee na, ti mu fu Uwumbɔr aapɔɔn pu, ki ga ɲmaa mɔk nimi mpɔɔn ngbaan.

⁵ Ni lik nimi aabimbin aah bi pu na man, ke ni sil tii Yesu Kristo naadii aan naa tii. Ni taa lik maabimbin aah bi pu na man, ni li lik nimi nibaa aabimbin aah bi pu na. Naa bee ke Yesu Kristo bi ni ni ii? U bi ni ni la; u yaa kaa bi ni ni kan, naa ye waanib mbamɔm. ⁶ M kpa limakl ke ni ga bee ke timi le ye waanib mbamɔm. ⁷ Ti mee Uwumbɔr tii nimi, ke ni taa tun titunwanbir. Naa ye ke ti ban ti mɔk nimi timi aabamɔn la. Ni yaa po dak ke taa ye Yesu aanib mbamɔm kan, ti po ban ke ni tun lituln li ɲan na la. ⁸ Ba pu? taan ɲmaa di mpɔɔn mu Uwumbɔr tii timi na, ki leɲ tibɔnyaan tee. Ti ban ke tibɔnyaan ngbaan loln nsan la. ⁹ Ti yaa kaa kpa mpɔɔn, le nimi le kpa mpɔɔn kan, ni mɔ timi la. Le ti mee Uwumbɔr tii nimi ke ni toor nimi aabimbin. ¹⁰ M ɲmee kigbaɲ kee, ke maah kaa bi ni chee na, m yaa nan fuu ni ni chee kan, m taa chiin nimi, ki mɔk nimi maapɔɔn. Nima le cha m ɲmee ki. Tidindaan le tii mi tininkpir ke m ter nimi ni dii waasan mbamɔm. Waa tii mi tininkpir ngbaan ke m di bii nimi.

¹¹ Nnaabitiib, tibɔr ti gur na le ye ke m ban m chɔi nimi la. Toor nimi aabimbin man. Sɔɲ tɔb aasui man. Ni li kpa kimɔbaan ni nsuudoon man, le Uwumbɔr u gee timi ki tii timi nsuudoon na ga li bi ni chee.

¹² Ni li dooni tɔb mbamɔm man.

Uwumbər aanib bimək bi do na dooni nimi.

¹³ Tidindaan Yesu Kristo aanim-baasaln, ni Uwumbər aageehm, ni Waafuur Nyaan aaməbaan li bi ni məmək chee.

Kigban ki Pɔɔl ηmee ki tii GALASIA YAAB na

¹⁻² Min Pɔɔl ni nnaabitiib bimək bi m chee na dooni nimi Yesu aanib bi bi Galasia aatim ni na. Yesu Kristo ni Tite Uwumbər u fikr u nkun ni na le ηa mi waakpambal. Naa ye unibən le ηa mi, kaa ye binib le di lituln ngbaan tii mi.

³ Tite Uwumbər ni Tidindaan Yesu Kristo ηa tinyoor ηa ni pu, ki tii nimi nsuudoon.

⁴ Tite Uwumbər aageehn pu, le Kristo nan kpo timi aatunwanbir pu, ke u nyan timi dulnyaa wee aatunwanbir ni. ⁵ Uwumbər le yeh mpakm n-yoonn mu kaa kpa ndoon na. Amii.

Tibənyaan baan baanja le bi

⁶ Kristo aanimbaasaln pu, le Uwumbər yin nimi ke ni dii u. Ni tee gar mi pam; ba pu? ni ban ni di Uwumbər lii mala, ki gaa tibəyayan, ⁷ ti kaa ye tibənyaan na. Binib bibaa bi, ki muk nimi, ki ban bi kpeln Kristo aabənyaan tee. ⁸ Timi le yaa tuk nimi tibər ti kaa ye taah nan tuk nimi tibənyaan ti na, bee ni ti ki ye Uwumbər aatuun u nyan ni Uwumbər do na le tuk nimi tibəyayan tee kan, cha Uwumbər puun lii u pu. ⁹ Taah nan tuk nimi pu na, m ki tuk nimi dandana wee, ke unii ubaa yaa tuk nimi tibəyayan ti kaa ye naah nan gaa tibənyaan ti na kan, cha Uwumbər puun lii u pu.

¹⁰ M ban m piir binib aasui le aan Uwumbər aasui? M ban ke binib pak mi ii? Aayii. M yaa ban ke binib pak mi kan, maa ba ga li ye Kristo aatutunn.

Pɔɔl aah ηa Yesu Kristo aatutunn pu na

¹¹ Nnaabitiib, m ban ke ni bee ke maah nan tuk nimi tibənyaan ti na, taa nyan ni binib chee. ¹² Maa nan gaa ti binib chee. Unii ubaa aa di ti tuk mi. Yesu Kristo ubaa le kpiir ti tuk mi.

¹³ Ni nan ηun maabimbin aah nan ye pu buyoonn m nan dii Juu yaab aasan na. M nan ηa Uwumbər aanib falaa sakpen a, ki ban ke m kuln bi. ¹⁴ M nan dii Juu yaab aasan ki jer ηneen aatətiib ponn ni pam aah dii pu na. Nnimbil nan man tiyaaajatiib aakaal pu.

¹⁵ Uwumbər aanimbaasaln pu, le u lee mi buyoonn baa nan kee ma mi na, le ki yin mi ke m dii u.

¹⁶ Waageehn pu le u kpiir Ujapəon aah bi pu na mək mi, ke m buen ti tuk binib bi kaa ye Juu yaab na waabər. Waah ηa kina na, le maa buen unii ubaa chee ki ti kpokl maah ga ηa pu na, ¹⁷ kaa buen Jerusalem ki ti kpokl binib bi puen ye Yesu aakpambalb na chee. M nan buen Arabia aatiη ni ki ti bi nima mbaa ki mee Uwumbər, le ki nin gir buen Damaskus aatiη ni. ¹⁸ Njibin ηitaa aah jer na, le m buen Jerusalem m ti mann Piita, ki nan bi u chee iwiin kipiik ni inmu. ¹⁹ Maa nan ki kan Yesu aakpambal ubaa kpee, see Jems u ye Tidindaan aanaal na baanja.

²⁰ Maah ηmee pu tii nimi na, Uwumbər nyi ke maa mən nnyamən.

²¹ Tɔ, le m nyan Jerusalem, ki buen Siria aatiη ni, ni Silisia aatiη ni.

²² N-yoonn ngbaan Kristo aanib bi nan bi Judea aatim ni na aa nan kee kan mi, kaa nyi mi. ²³ Bi po ηun ke uja u nan ηani bi falaa na, dandana wee u chuun mooni tibənyaan ti u nan ban u bii ti na. ²⁴ Nima le cha bi nyuη Uwumbər m pu.

2

Pɔɔl ni Yesu Kristo aakpambalb biken

¹ Njibin kipiik ni ηinaa aah jer na, le m ni Banabas gir buen Jerusalem. Taitus mu nan dii timi. ² Uwumbər nan tuk mi ke m buen Jerusalem. Nima le cha m buen. Le m ni Yesu aanib aaninkpiib kuun tɔb chee tibaa, le m ηeer tuk bi tibənyaan ti m mooni binib bi kaa ye Juu yaab chee na; ba pu? m nan ban ke bininkpiib

ngbaan kii maah tun Uwumbør aat-
uln pu na, maatuln taa bee fam. ³ Tɔ,
Taitus u nan bi m chee na ye Griik
aanii la. Le Yesu aanib aaninkpiib
ngbaan aa muk u ke u gii uchakpaln.
⁴ Binib bibaa bi, ki ηmanni ke bi dii
Yesu Kristo, ki kpaan ti chee; bima le
nan ban ke bi gii u. Bi kpaan ti chee
ke bi lik taah gaa tibaa pu ki dii Yesu
aasan kaa ki dii Moses aakaal na. Le
bi nan ban ke bi muk timi ti ki dii
Moses aakaal. ⁵ Le taa kii baah ban
pu na kpala. Taa nan ban unii ubaa
kpeln Yesu aabɔnyaan tee ki tuk nimi
tibɔyayan.

⁶ Yesu aanib aaninkpiib bi kpa liy-
imbil na, baah bi pu na, naa ye ni-
baa m chee; ba pu? Uwumbør aa
pak ubaa ki jer uken, binib ngbaan
aa len ke m di tibør tibaa ki kpee
maah mooni tibør ti na pu. ⁷ Bi bee
ke Uwumbør lee mi ke m di Yesu
aabɔnyaan tuk binib bi kaa ye Juu
yaab na, ke waah nan lee Piita u ti
tuk Juu yaab pu na. ⁸ Uwumbør u tii
Piita mpɔɔn ke u ti tuk Juu yaab Yesu
aabɔnyaan na, uma le tii m mu mpɔɔn
ke m tuk binib bi kaa ye Juu yaab na.
⁹ Le Jems, ni Piita, ni Jɔnn, bi ye Yesu
aanib aaninkpiib na, bee Uwumbør
aah ter mi waatuln ponn ni pu na,
le bi di biɲaal tii m ni Banabas ke
naabitiib pu na, ki kii ke ni ηnan ke
ti buen binib bi kaa ye Juu yaab na
chee, aan bi mu buen Juu yaab chee.
¹⁰ Bi nan ban ke ti li teer ki ter binib
bi ye bigiim bi ponn ni na. M mu
aanimbil man ke m ter bi.

Pɔɔl aah kae Piita pu na

¹¹ Tɔ, Piita aah fuu ni Antiok aatin
ni na, le m kpak u; ba pu? u nan
kpa taani la. ¹² Bijab bi nan nyan ni
Jems chee na aah kaa nan kee fuu
ni buyoonn na, u nan ji binib bi kaa
ye Juu yaab na chee tijikaar. Bijab
ngbaan aah nan fuu ni na, le u nyan
binib bi kaa ye Juu yaab na chee, kaa
ki ji bi chee tijikaar; ba pu? u nan
san Juu yaab bi nyan ni Jems chee
na ijawaan. ¹³ Le Juu yaab bi nan bi
Antiok aatin ni na mu ηnani Piita aah
ηa pu na. Bi nyi tiwan ni ηnan na, le

kaa ηnani ni. Hali bi nan cha Banabas
mu yenn. ¹⁴ M nan kan ke baa dii Yesu
aabɔnyaan mbamɔm. Le m tuk Piita
bi mɔmɔk aanimbil ni ke, “Aa ye Juu
aanii la. Aa yaa dii binib bi kaa ye Juu
yaab na aah dii pu na, kaa ki dii Juu
yaab aasan kan, ba ηa aa muk binib
bi kaa ye Juu yaab na ke bi dii Juu
yaab aasan?”

Gaakii pu le Uwumbør ga gaa binib lii

¹⁵ Tɔ, ti ye Juu aamaal ni la. Taa
ye binib bi kaa ye Juu yaab bi ye
titunwanbirdam na; ¹⁶ le ti mu nyi ke
unii yaa dii Moses aakaal kan, nima
le aan cha Uwumbør len ke waabør
ηan. Unii yaa gaa Yesu Kristo ki kii
kan, nima le ga cha Uwumbør len ke
waabør ηan. Le ti gaa Yesu Kristo
ki kii; ba pu? taah gaa u ki kii pu
na, nima le cha Uwumbør len ke timi
aabør ηan, naa ye ke ti dii Moses
aakaal mbamɔm le cha u len; ba pu?
Uwumbør aan len ke unii ubaa aah
dii nkaal ngbaan pu na le cha waabør
ηan. ¹⁷ Taah kpaan Kristo chee ke ti
ηmar pu na, nima le mɔk ke timi Juu
yaab ye titunwanbirdam ke binib bi
kaa ye Juu yaab na mu aah ye pu na.
Nimina mɔk ke Kristo ban titunwan-
bir aa? Aayii. ¹⁸ M nan yii Moses
aakaal ki dii Yesu aasan la. M yaa
ki dii nkaal ngbaan kan, nima le ga
ηa mi utunwanbirdaan. ¹⁹ Maa ki dii
nkaal ngbaan ke unii u kpo na aah
kaa ki dii pu na la. Ni naahn ke nkaal
ngbaan aah ku mi le na. M yii nkaal
ngbaan ke m li bi Uwumbør aah ban
pu na la. ²⁰ M nan kpo Kristo chee
ndɔpuinkoo pu, le m mu beenin fu;
naa ki ye min Pɔɔl le fu. Kristo le fu
m ni. Uma Uwumbør Aajapɔɔn u gee
mi ki nan kpo m pu na, uma le m gaa
u ki kii, nima pu le m bi. ²¹ Maa yii
Uwumbør aanimbaasaln. Maah len
pu na le ye ke unii yaa bui ke waah
dii Moses aakaal na, nima le ga gaa u
lii kan, u bui ke Yesu nan kpo fam le
na.

3

Nkaal bee gaakii

1 Galasia aatiŋ aanib, bijɔrb, ŋma ŋmann nimi ke ni taa ki dii mbamɔn? Ti nan tuk nimi Yesu Kristo aah nan kpo ndɔpuinkoo pu pu na. Ni bi ke ninimbil aah kan le na. 2 Cham baa nimi mbaan mbaa. Naah dii Moses aakaal na le cha ni gaa Uwumbɔr Aafuur Nyaan aan naah ŋun Yesu aabɔnyaan tee ki gaa u ki kii na le cha ni gaa? 3 Uwumbɔr Aafuur Nyaan aapɔɔn pu, le ni nan piin ki dii waasan. Ni ye bijɔrb ki dak ke ni ga ŋmaa dii u nimi nibaa aapɔɔn pu uu? 4 Uwumbɔr aah tun litukpaan ki tii nimi na, ni ye fam la aa? M mak ke laa ye fam. 5 Uwumbɔr nan tii nimi Waafuur Nyaan ki tun lijnjiir aatun nikaasisik ni. Naah dii Moses aakaal na le cha u ŋani kina aan naah ŋun Yesu aabɔnyaan tee ki gaa u ki kii na le cha u ŋani kina?

6 Ni ŋmee Uwumbɔr Aagban ni ke, “Abraham nan gaa Uwumbɔr aamɔboln ki kii, kina pu na le Uwumbɔr gaa u ke u ye uninyaan u chee.”* 7 Nimina mɔk timi ke binib bi gaa Uwumbɔr ki kii na, bima le ye Abraham aayaabitiib. 8 Ni ki ŋmee Uwumbɔr Aagban ni ke Uwumbɔr nan bee ke binib bi kaa ye Juu yaab na ga nan gaa u ki kii ki ŋmar. Baah kaa nan kee gaa u ki kii buyoonn na, le u nan puen tuk Abraham tibɔnyaan tee, ki bui u, “Aa pu, le m ga ŋa tinyoor ŋa ŋinibol mɔmɔk pu.”† 9 Nima pu na, Uwumbɔr ga ŋa tinyoor ŋa binib bi gaa u ki kii na pu, ke waah nan ŋa tinyoor ŋa Abraham u nan gaa u ki kii na pu na.

10 Tɔ, binib bimɔk dii Moses aakaal ke bi ŋmar na, Uwumbɔr aamɔpuur bi bi pu la. Ba pu? ni ŋmee Uwumbɔr Aagban ni ke, “Uwumbɔr aamɔpuur bi unii umɔk yii, kaa dii ikaal ni mmɔkm mumɔk bi Nkaal aagban ni na pu la.”‡ 11 Ni ye mbamɔn la, unii yaa dii Moses aakaal kan, nima le aan cha Uwumbɔr len ke waabɔr ŋan. Ni ŋmee Uwumbɔr Aagban ni ke,

“Unii yaa gaa Uwumbɔr ki kii kan, Uwumbɔr ga len ke udaan ngbaan aabɔr le ŋan, uma le ga kan limɔfal li kaa kpa ndoon na.”§ 12 Moses aakaal bi, le ki cha naadii mu bi. Nkaal ngbaan len ke unii u dii mu mbamɔm na ga li kpa limɔfal.*

13 Ti bii nkaal ngbaan la, nima le Uwumbɔr aamɔpuur bi ti pu. Le Kristo nyan timi mmɔpuur ngbaan ni; kinye pu? u nan kpo ndɔpuinkoo pu ki di mmɔpuur ngbaan di tun uma ubaa aayil pu, ke baah nan ŋmee Uwumbɔr Aagban ni pu na ke,† “Unii umɔk bi kpa u ndɔpuinkoo pu na, Uwumbɔr aamɔpuur bi u pu la.”

14 Uwumbɔr nan ŋa tinyoor ŋa Abraham pu. Le Yesu Kristo nan kpo ti pu ke binib bi kaa ye Juu yaab na mu kan tinyoor ngbaan. Le ti yaa gaa Yesu ki kii kan, ti ga gaa Uwumbɔr Aafuur Nyaan, waah nan puu tipuur ti ke u ga tii timi na.

Nkaal na, ni tipuur ngbaan

15 Nnaabitiib, m ga di binib aabɔr ki di ŋan Uwumbɔr aabɔr aah bi pu na la. Unii yaa puu tipuur, ki ŋmee waayimbil ti pu kan, ubaa aan ŋmaa kpeln ti, kaan ŋmaa ŋa ti fam. 16 Uwumbɔr nan puu tipuur tii Abraham ni uyaa-bil la. Waa len ke uyaabitiib, kaa len ke kinipaak, u len ke unibaan la. U nan len ke uyaabil la.‡ Uma le ye Kristo. 17 Maah len pu na le ye ke Uwumbɔr nan puu tipuur, ki puu ke u ga sil ŋa kina [Kristo pu]. Nibin ikui inaa ni ŋibin piitaa aah jer na, le u tii binib nkaal. Nkaal ngbaan aa ŋa tipuur ngbaan fam. 18 Tipuur ngbaan pu le Uwumbɔr nan ŋa tinyoor ŋa Abraham pu. Nima le mɔk ke u ga ŋa tinyoor ŋa ti mu pu, tipuur ngbaan pu. Naa ye ke ti dii nkaal ngbaan le ga cha u ŋa tinyoor ŋa ti pu.

19 Ni yaa ye kina kan, ba pu Uwumbɔr nan tii binib nkaal ngbaan? U nan tii bi nkaal ngbaan ke

* 3:6 : Lik Mpiin 15.6; Rom Yaab 4.3. † 3:8 : Lik Mpiin 12.3. ‡ 3:10 : Lik Ikaal 27.26. § 3:11 : Lik Habakuk 2.4. * 3:12 : Lik Liifai Yaab 18.5. † 3:13 : Lik Ikaal 21.23. ‡ 3:16 : Lik Mpiin 12.7. § 3:19 : Abraham aayaabil ngbaan ye Yesu la.

bi bee titunwanbir aah ye pu na. U ban ke nkaal ngbaan li bi ki nan saa buyoonn Abraham aayaabil§ ga fuu ni na. Abraham aayaabil ngbaan le Uwumbər nan puu tipuur ngbaan tii u. Uwumbər nan cha waatuuntiib di nkaal ngbaan tii Moses, ke u di tii binib. ²⁰ Uwumbər nan cha waatuuntiib ni Moses le tii binib nkaal ngbaan. Uwumbər ubaa le nan puu tipuur na ki tii Abraham.

Nkaal ngbaan aatuln

²¹ Moses aakaal kpak Uwumbər aah puu tipuur ti na aa? Aayii. Nkaal ngbaan yaa ba ŋmaa tii timi limɔfal kan, nkaal ngbaan pu le ti ba ga ŋmar. ²² Tɔ, Uwumbər Aagbar len ke dulnyaa ni aanib mɔmɔk ye titunwanbirdam la, ke Uwumbər aah nan puu tipuur ti na, u ga ŋa tinyoor ŋa binib bi gaa Yesu Kristo ki kii na pu. Binib bi gaa u ki kii na, bima le u ŋa tinyoor ŋa bi pu.

²³ Buyoonn Yesu aa nan kee fuu ni na, Moses aakaal nan dii timi ki nan saa buyoonn Yesu nan dan dulnyaa ni na ke ti gaa u ki kii. ²⁴ Nkaal ngbaan nan ye ukikiir ki kii timi, ki nan saa buyoonn Yesu fuu ni na, aan ti gaa u ki kii le ki ŋmar. ²⁵ Dandana wee Yesu le ti gaa ki kii. Moses aakaal aa ki joo timi.

²⁶ Nimi bimɔk gaa Yesu Kristo ki kii na, u pu le ni ye Uwumbər aabim. ²⁷ Baah nan muin nimi nnyun ni, Kristo aayimbil pu na, ni gaa Kristo aabimbin la. ²⁸ Naah kpaan Yesu Kristo ni na, ni mɔmɔk ye unibaan la. Juu yaab ni binib bi kaa ye Juu yaab na, ni binaagbiib ni mmaal aabim, ni bijab ni bipiib, ni mɔmɔk ye unibaan la. ²⁹ Ni ye Kristo aanib la. Nima le ni ye Abraham aayaabitiib. Le ni ni u ga kan tiwanyaana ni Uwumbər nan puu tipuur ke u ga tii nimi paacham na.

4

¹ Maah len pu na le ye ke ubo u ga ji lifaal na le yeh ute aawan mɔmɔk; le waah laa ye ubo buyoonn na, waa jer unaagbiija. ² U bi waaninkpiib ni bimɔmɔkb aajaal ni, ki nan saa

nwiin mu ute siin na. ³ Ti mu bi kina la. Buyoonn taa nan kee nyi Yesu aabər na, dulnyaa aawanbir nan joo timi tinaagbiir la. ⁴ Naah nan ŋeer n-yoonn mu na, le Uwumbər nan tun ni Ujapɔɔn. Upii le nan ma u. Juu yaab aakaal le nan joo u, ⁵ ke u gaa binib bi dii nkaal ngbaan na lii, aan Uwumbər ŋa timi waabim.

⁶ Taah ye Uwumbər aabim na, le Uwumbər tun ni Ujapɔɔn Aafuur Nyaan tisui ni. Muma le cha ti yin Uwumbər ke Tite. ⁷ Nima pu na, saa ki ye unaagbiija. Aa ye Uwumbər aabo la. Saah ye waabo na, aa ga kan waah puu tipuur ti na [Kristo pu].

Pɔɔl aatafal aah bi Galasia yaab ni pu na

⁸ Buyoonn naa nan kee nyi Uwumbər na, ŋiwaa ŋi kaa ye Uwumbər na nan joo nimi tinaagbiir la. ⁹ Dandana wee, ni nyi Uwumbər, le u mu nyi nimi. Ba ŋa ni ban ni labr ki ki dii dulnyaa aawanbir mu kaa kpa mpɔɔn, kaa ŋmaa ter nimi na? Ba ŋa ni ban ke tiwanbir ngbaan ki li joo nimi tinaagbiir? ¹⁰ Ni joo nwiin aakpaakool, ki joo unmal mu aakpaakool, ki joo libiln mu aakpaakool la. ¹¹ M nan tun Uwumbər aatuln linimaln nikaasisik ni. Le ni muk mi nsui ni, ke nibaakan maatuln ga nan ŋa yɔli la.

¹² Nnaabitiib, m nan di ŋikoobil ngbaan mɔmɔk lii, ke m li bi ke naah bi pu na. M ganmi nimi ke ni mu li bi ke maah bi pu na, ki taa ki dii ŋikoobil ngbaan. Ni ye mbamɔn la, naa ŋa mi bakaa ubaa. ¹³ Idabur nan joo mi. Ni nyi ke idabur ngbaan nan tii mi nsan njan ke m dan nan tuk nimi Yesu aabɔnyaan. ¹⁴ Le ni ŋa mi tibulchinn, kaa lik mi fam, kaa yii mi ke m ye iween aanii. Ni nan gaa mi ke naah ba ga gaa Uwumbər aatuun, bee Yesu Kristo pu na. ¹⁵ Ni nan kpa mpopiin m pu la. Mpopiin ngbaan ki bi la chee dandana wee? M nyi ke ni yaa ba ga ŋmaa lokr nimi aanimbil ngbaan ki di tii mi kan, ni ba ga lokr ŋi tii mi. ¹⁶ Dandana wee, maah sur

nimi ki tuk nimi mbamɔn na, nima le cha m kpaln nimi aadin aa?

¹⁷ Binib bi tuk nimi tibɔyayan na, binimbil man ni pu la. Baabɔr mu aa njan. Bi ban ke bi nyan nimi Yesu aasan ni. Bi ban ke ninimbil li man bi pu, aan ni dii bi. ¹⁸ Binib aanimbil yaa man nsanya pu kan, nima le njan. Ni njan, maah bi ni chee buyoonn na, ki njan maah kaa bi ni chee buyoonn na mu. ¹⁹ Maabim, ni wu mi ke imalween aah chuu upii kan, ni wu pu na, ki nan saa buyoonn ni ga chikr Kristo aasan ni na. ²⁰ Mban ke m li bi ni chee dandana wee, ki kpeln maamɔboln; ba pu? nlan nmal nimi aabɔr pu la.

Sara ni unaagbiipii Hagar aamɔkl

²¹ Nimi bi ban ni dii Moses aakaal na, naa nyi nkaal ngbaan aah len pu na aa? ²² Uwumbɔr Aagban len ke Abraham nan kpa japɔtiib bilee. Unaagbiipii nan ma ubaa, mmaal aabo mu ma uken. ²³ Unaagbiipii ngbaan ma kan, u po ma ubijabo binib aah ma pu na la. Mmaal aabo ma kan, Uwumbɔr le nan puu tipuur tii u ke u ga maa ubijabo, le u ma u. ²⁴ Bipiib bilee ngbaan aabɔr kpa nita la. Unaagbiipii u bi nan yin u ke Hagar na nan ma nnaagbiibim la. Hagar aabɔr njan Moses aakaal la; ba pu? Moses aakaal joo binib tinaagbiir la. Uwumbɔr nan tii Moses nkaal ngbaan Sainai aajool paab. ²⁵ Sainai aajool bi Arabia aatin ni la. Hagar aabim mu nan bi nima la. Jerusalem aatin ki bi dulnyaa ni na naahn unaagbiipii Hagar la; ba pu? Jerusalem aanib ye binaagbiib la. Moses aakaal le joo bi tinaagbiir. ²⁶ Le Jerusalem aatin ki bi paacham na aanib ye mmaal aabim. Timi le ye waabim. ²⁷ Ni nme Uwumbɔr Aagban ni ke, “Upii u kaa ma mbim na, u li kpa mpopiin. Imalween aah kaa chuu upii u na, u li tar mpopiin ngbaan pu; ba pu? upii u aachal yii u na aabim wiir ki jer upii u kpa chal na aabim.”*

²⁸ Nnaabitiib, ti bi ke mmaal aabijabo Aisak aah nan bi pu na la; ba pu? Uwumbɔr aah puu tipuur ti na le cha ti ye waabim. ²⁹ N-yoonn ngbaan unaagbiipii aabijabo nan muk mmaal aabijabo Aisak u bi nan ma u Uwumbɔr Aafuur Nyaan aapɔɔn pu na. Dandana wee, ni bi kina la. Binib bi dii Juu yaab aakaal na muk timi bi ye Uwumbɔr aabim Waafuur Nyaan aapɔɔn pu na la. ³⁰ Uwumbɔr Aagban len kinye? Ki len ke Uwumbɔr nan bui Abraham, “Nyan unaagbiipii na ni waabo; unaagbiipii aabo na aa kpa nsan u ji lifaal mmaal aabo na chee.”† ³¹ Nnaabitiib, maah len pu na le ye ke taa ye unaagbiipii aabim, ti ye mmaal aabim la.

5

Yesu Kristo aah gaa timi lii pu na

¹ Kristo nan gaa timi lii, ke ti taa ki li bi tinaagbiir ni. Nima pu na, ni li si mbamɔm, ki taa cha tiwan nibaa ki li joo nimi tinaagbiir.

² Ni li pel mbamɔm, min Pɔɔl le tuk nimi ke ni yaa gii lichakpaln ke ni nmar kan, Kristo aan nja nimi tinyoor. ³ Unii umɔk gii uchakpaln ke u nmar na, mban m ki sur u ke Moses aakaal mɔmɔk dii u la. ⁴ Nimi bi ban ke ni dii Moses aakaal ke ni nmar na, ni yakr Kristo chee la, ki di Uwumbɔr aaterm lii a. ⁵ Uwumbɔr Aafuur Nyaan bi ti ni. Le ti gaa Yesu ki kii. Nima le cha ti kii bundaln Uwumbɔr ga nan len ke timi aabɔr njan na. ⁶ Ti yaa kpaan Yesu Kristo ni kan, lichakpangeei aa ye tibɔkpaan. Unii yaa kaa gii kan, ni mu aa ye tibɔkpaan. Ti yaa gaa Yesu ki kii, ki mu yaa gee binib kan, nima le ye tibɔkpaan.

⁷ Ni nan dii Yesu mbamɔm la. Nma kiir nimi ke ni taa ki kii waabɔr ti ye mbamɔn na? ⁸ Binib bi kiir nimi na aabɔr aa nyan ni Uwumbɔr u yin nimi na chee. ⁹ Boroboro aanyɔk siib le cha boroboro mɔmɔk duuni. ¹⁰ Tɔ, naah ye Tidindaan aanib na le m bee ke naan dii nnyamɔn aamɔkm.

* 4:27 : Lik Aisaya 54.1. † 4:30 : Lik Mpiin 21.10.

Ntafadaan ga pii binib bi muk nimi na.

¹¹ Nnaabitiib, binib bibaa len ke m tuk binib ke bi li geei ṅichakpan aan ki ṅmar. Ti yaa gbii kan, ba pu Juu yaab beenin ṅani mi falaa? Ti yaa gbii ke m tuk binib ke bi li geei ṅichakpan aan ki ṅmar kan, Yesu aadɔpuinkoo aabɔr aa ba ga cha Juu yaab gee liṅuul. ¹² Cha binib bi muk nimi lichakpangeei pu na lee nyan bibaa aajawan.

¹³ Nnaabitiib, Uwumbɔr yin nimi ke u nan gaa nimi lii la. Waah gaa nimi lii na, ni taa ki li ṅani nimi aabimbikpok aah ban pu na. Ni li gee tɔb ki li ter tɔb. ¹⁴ Uwumbɔr aakaal mbaa len ke, “Aa li gee aana aabo ke saah gee aabaa pu na.”* Aa yaa joo nkaal ngbaan kan, Uwumbɔr aakaal mɔmɔk le aa joo.

¹⁵ Ni mu yaa kpa lipiipoln ki kpak tɔb kinikpakpak kan, ni li nyi, ni ga kuln tɔb.

Nfuur Nyaan ni unibɔn aabimbin

¹⁶ M tuk nimi la, cha Uwumbɔr Aafuur Nyaan le joo nimi man, ki taa ṅani nimi aabimbikpok aah gee pu na. ¹⁷ Timi aabimbikpok aah ban pu na le kpak Uwumbɔr Aafuur Nyaan aah ban pu na. Uwumbɔr Aafuur Nyaan aah ban pu na mu kpak timi aabimbikpok aah ban pu na. Timi aabimbikpok ni Uwumbɔr Aafuur Nyaan ye tɔb aadim la. Nima le cha ni pɔɔ ke ni dii mbamɔm naah ban pu na. ¹⁸ Ni yaa dii Uwumbɔr Aafuur Nyaan aah ban pu na kan, Moses aakaal aa dii nimi.

¹⁹ Mbimbikpok aatuln bi lipaal la. Binib bi dii kina na le gɔr kidagook, ki tun tijɔṅ aatuln, ni inimɔɔn aatuln, ²⁰ ki dii ṅiwaa, ki chuun ji inyɔk, ki nan binib, ki ban tibɔr, ki kpa lipiipoln, ki kpa liṅuul, ki kpa kukumɔṅ, ki kpak tɔb kinikpakpak, ki yakr tɔb, ²¹ ki kpa iniman, ki ku binib, ki nyu ndaan gbii, ki gbiir bidagbiib aagbiir, ki tun lituln limina mɔk aaboln. M ki sur nimi ke maah nan sur nimi n-yoonn mu jer na pu na, ke binib bi ṅani kina na aan koo Uwumbɔr aanaan ni.

²² Uwumbɔr Aafuur Nyaan le cha binib gee tɔb, ki kpa mpopiin, ni nsuudoon, ni limɔr, ni tibulchinn, ni mbimbinyaan, ni ibamɔn, ²³ ki bi suuna, ki chur bibaa. Nkaal aa bi ki ga kpak binib bi ṅani kina na. ²⁴ Binib bi ye Yesu Kristo aanib na, bi yii baabimbikpok aah ban pu na mɔmɔk, ki di mbimbikpok ngbaan kpa Yesu aadɔpuinkoo pu.

²⁵ Ti kpa limɔfal Uwumbɔr Aafuur Nyaan pu. Nima pu na, cha Nfuur Nyaan ngbaan le joo timi. ²⁶ Ti taa li kpa kalmbaani, ki taa muk tɔb, ki taa li kpa lipiipoln tɔb pu.

6

Ni li ye tɔb aatutum

¹ Nnaabitiib, bi yaa pii unii titunwanbir ni kan, nimi bi nyi Uwumbɔr aasan mbamɔm na, ni li bi suuna ki ter u ke u ki dii mbamɔm, ki li lik aabaa, kinimbɔṅ taa tɔṅ aa mu. ² Kii Kristo aakaal mbamɔm man, ki li ter tɔb nimi aamuk ponn ni. ³ Unii u kaa bi tibɔr tibaa ni na yaa dak ke u ye uninyuun kan, u ṅmanni ubaa la. ⁴ Cha unii mɔmɔk dakl lik ke waatuln ṅan aan laa ṅan. Li yaa ṅan kan, u ga li kpa mpopiin uma ubaa aatuln pu. U taa li kpa kipupuk ke waatuln ṅan ki jer una aabo yaan. ⁵ Ba pu? unii mɔmɔk kpa uma ubaa aatuln la.

⁶ Tɔ, binib bi bae Yesu aabɔnyaan na, cha bi yakr baah kpa ni na tii unii u mɔk bi tibɔnyaan ngbaan na.

⁷ Tɔ, ni taa ṅmanni nibaa; ni taa dak ke ni ga ṅmaa ṅmann Uwumbɔr; tiwan ni aa bun na, nima le aa ga nan chee.

⁸ Maah len pu na le ye ke unii yaa ṅani unibɔn aabimbin aah ban pu na kan, u ga kan nkun. Unii yaa ṅani Uwumbɔr Aafuur Nyaan aah ban pu na kan, u ga kan limɔfal li kaa kpa ndoon na. ⁹ Cha ti tun litunyaan ki taa di cha; ba pu? ti yaa kaa di cha kan, ni nan saa naayoonn kan, ti ga kan lituln ngbaan aanyoor. ¹⁰ Nima na, ti yaa kan nsan kan, ti li ṅani binib mɔmɔk tinann. Binib bi gaa Yesu ki kii na, ti li ṅani bima le tinann sakpen.

* 5:14 : Lik Liifai Yaab 19.18.

Kookoo aasurm ni idoon

¹¹ Lik man, m di mbaa aanjaal ηmee ke ni filk ki tii nimi. ¹² Binib bi muk nimi ke ni li geei ηichakpan na, bi ban ke bi piir Juu yaab aasui, aan bi taa ηa bi falaa Kristo aadapuinkoo aabər pu la. ¹³ Tɔ, binib ngbaan geei ηichakpan la; bima bibaa aa dii Moses aakaal məmək. Bi po ban ni li geei ηichakpan, aan bi li kpa kipupuk ke ni ηa kina. ¹⁴ Mma kan, m ga li kpa kipupuk tiwan nibaa baanja le pu, nima le ye ke Tidindaan Yesu Kristo nan kpo ndapuinkoo pu. Waadapuinkoo pu, le dulnyaa wee ni aawan aa ki mɔ m chee, ntafal aa ki bi dulnyaa wee ni aawan ni. ¹⁵ Unii yaa dii Yesu Kristo aasan kan, lichakpangeei aa ye tibəkpaan, unii yaa kaa gii kan, ni mu aa ye tibəkpaan. Mbimbipɔɔn le ye tibəkpaan. ¹⁶ Binib bimək kii kina na le ye Uwumbər aanib, ki ye Israel yaab baməm. Uwumbər tii bi nsuudoon ki san bi kinimbaak. ¹⁷ Tɔ, ubaa taa ki muk mi; ba pu? binib aah gbaa mi na aabue bi nwon pu, ki mək ke m ye Yesu yoo. ¹⁸ Nnaabitiib, Tidindaan Yesu Kristo aanann li bi nisui ni. Amii.

Kigban̄ ki Pɔɔl ηmee ki tii EFESUS YAAB na

¹ Min Pɔɔl, u ye Yesu Kristo aakpambal Uwumbɔr aageehn pu na, le ηmee kigban̄ kee tii Uwumbɔr aaninyaam bi bi Efesus aatiη ni, ki joo waasan mbamɔm, ki kpaan Yesu Kristo chee na.

² Tite Uwumbɔr ni Tidindaan Yesu Kristo ηa tinyoor ηa ni pu, ki tii nimi nsuudoon.

Uwumbɔr aah tii timi Waafuur Nyaan aanyoor pu na

³ Cha ti pak Uwumbɔr, u ye Tidindaan Yesu Kristo Aate na. Taah kpaan Kristo ni na, le Uwumbɔr ηa tinyoor ηa ti pu, ki tii timi Waafuur Nyaan aapiin mɔmɔk paacham.

⁴ Uwumbɔr aah kaa nan kee naan dulnyaa wee buyoonn na, le u nan nyan timi, Kristo pu, ke ti li ye waanib, ki li bi chain, ki taa li kpa taani ubaa unimbiin ni. U gee timi la. ⁵ Taah kpaan Yesu Kristo chee na, le Uwumbɔr ηa timi waabim. N-yaayoonn na, u nan nyan timi ke ti li ye waabim. Nima le ye waageehn, ki ye waah ban pu na. ⁶ Waabogeehn pu le u ηa tinyoor sakpen ηa ti pu, nima le ti pak u ki nyuηni u waabulchinn sakpenn pu.

⁷ Kristo aasin pu, le Uwumbɔr gaa timi lii, ki di cha pinn timi, ki ηa timi tibulchinn sakpen, ⁸ ki ηa tinyoor sakpen ηa ti pu, ki tii timi nlan mɔmɔk, ni mbeen mɔmɔk, ⁹ ki kpiir tibɔbɔrkaan ti u nan dak usui ni ke u ga ηa ti na mɔk timi. Kristo pu le u kpiir ti. Waageehn le na.

¹⁰ Tibɔbɔrkaan ngbaan le ye ke ni yaa nan ηeer kan, u ga di tiwan nimɔk bi paacham ni taab na kpaan tɔb chee, ki ηa ni kimɔbaan, ki ηa Kristo ni mɔmɔk aayidaan.

¹¹ Uwumbɔr aah ηani tiwan mɔmɔk pu na, u ηani waageehn, waah dak pu na la. Taah kpaan Kristo ni na, le Uwumbɔr ηa timi waanib. N-yaayoonn na, le u nan nyan timi ke

ti li ye waanib. ¹² U nyan timi bi puen kpa limakl Kristo pu na, ke ti li mɔk binib waah ηan sakpen pu na, aan bi pak u.

¹³ Ni mu gaa Kristo ki kii la. Naah ηun Uwumbɔr aabɔr ti ye mbamɔn, ki ye tibɔnyaan ti cha ni ηmar na, le ni gaa Kristo ki kii. Naah kpaan u ni na, le Uwumbɔr tii nimi Waafuur Nyaan, ke waah nan puu tipuur ti na, ki mɔk ke ni ye waanib la. ¹⁴ Waah tii timi Waafuur Nyaan na, nima le mɔk ke u ga tii timi waah puu tipuur ti na mɔmɔk, ki ga gaa timi bimɔk ye waanib na lii. Nima pu na, cha ti li pak u, waah ηan sakpen pu na.

Pɔɔl aah mee Uwumbɔr pu na

¹⁵ M ηun naah gaa Tidindaan Yesu ki kii, ki gee waanib mɔmɔk pu na, ¹⁶ nima le m dooni Uwumbɔr ni pu n-yoonn mɔmɔk, ¹⁷⁻¹⁸ ki teer nimi maameel ponn ni. Tite Uwumbɔr, u ye Tidindaan Yesu Kristo Aawumbɔr, ki yeh lisil mɔmɔk na aah woln ninimbil pu na, m mee u ke u tii nimi Waafuur Nyaan mu ga tii nimi nlan, ki kpiir Uwumbɔr aah bi pu na mɔk nimi na, aan ni bee u mbamɔm, ki bee waah yin nimi ki tii nimi limakl pu na, ki bee waah ga tii waanib paacham aawan ni mɔ sakpen na pu na, ¹⁹ ki bee ke u kpa mpɔɔn sakpen ki ti nyan, ki tii timi bi gaa u ki kii na. Mpɔɔn ngbaan le ye mpɔɔn sakpiin ²⁰ mu u nan di fikr Kristo nkun ni, ki di u kaan uηangii wɔb paacham na. ²¹ Uma Kristo bi nima ki kpa mpɔɔn mu jer mpɔɔn mɔmɔk na: u kpa mpɔɔn jer inyɔk, ni ηiwaa, ni bipɔnib aapɔɔn, ki kpa tininkpir jer tininkpir mɔmɔk, ki kpa mpɔɔn jer dindatiib aapɔɔn mɔmɔk. Waayimbil jer ηiyimbil ηimɔk bi dandana wee na, ni ηimɔk ga li bi n-yoonn mu choo na. ²² Uwumbɔr di tiwan mɔmɔk di ηa uma Kristo aataapɔtan taab, ki ηa u tiwan mɔmɔk aayidaan ki tii waanib. ²³ Waanib le ye uma Kristo aawon, le u gbii bi, ki mu bi tiwan nimɔk bi ηipepel mɔmɔk na ni.

2

Naah nyan nkun ni ki kan limɔfal pu na

¹ U tii nimi limɔfal la. Ni nan tun titunwanbir, kaa nan kii Uwumbɔr aamɔb, nima le naa nan kpa limɔfal.

² Ni nan dii dulnyaa aasan mu kaa nyan na, ki kii kinimbɔŋ ki ye tiwanbir mɔmɔk aayidaan na aamɔb. Kima le joo binib bi yii Uwumbɔr aamɔb na.

³ Ti mɔmɔk mu nan bi bi ponn ni, ki mu dii taah ban tiwan ni kaa nyan na pu na, ki nyan tisui ni tiwon aah gee pu na. Taah nan bi pu na le nan cha Uwumbɔr gee linjuul ti pu, ke waah gee linjuul titunwanbirdam biken pu pu na.

⁴ Tɔ, Uwumbɔr mu kpa linimbaasaln sakpen, ki gee timi sakpen.

⁵ Taah nan tun titunwanbir na, taa nan kpa limɔfal. Taah kpaan Kristo ni na, le Uwumbɔr tii timi limɔfal. Waanimbaasaln pu le u gaa nimi lii.

⁶ Taah kpaan Yesu Kristo ni na, le Uwumbɔr kpaan yoor timi ni uma Kristo, ki cha ti ti kal u chee paacham. ⁷ N-yoonn mu choo na, nima le ga mɔk ke Uwumbɔr kpa linimbaasaln sakpen, ki gee timi ki ti nyan, Yesu Kristo pu. ⁸ Naah gaa Yesu ki kii pu na, le ni nmar, Uwumbɔr aanimbaasaln pu. Naa ye nimi nibaa pu le ni nmar. Ni ye Uwumbɔr aapiin la. ⁹ Naa ye nimi aatunyaan pu le ti nmar, ubaa taa li kpa kipupuk. ¹⁰ Ti ye Uwumbɔr aawanaankaan la. Taah kpaan Yesu Kristo ni na, le Uwumbɔr nyan timi binipɔm, ke ti li tun lituln li nyan na. U nan di lituln ngbaan siin kiir timi, ke ti nan tun li.

Nimi ni Yesu Kristo kpaan la

¹¹ Nimi bi kaa ye Juu yaab na, Juu yaab yin nimi binib bi kaa geei nchakpan na, ki yin bibaa bichakpangeeb; ba pu? bi geei nchakpan. Ni teer man, naah nan bi pu n-yoonn mu jer na. ¹² N-yoonn ngbaan, naa nan kpaan Kristo chee, kaa nan ye binib bi Uwumbɔr nyan bi na ponn ni bibaa, kaa nan bi tipuur ti Uwumbɔr nan puu tii bi na ni. Ni nan bi dulnyaa wee ni, kaa nan kpa limakl, kaa nan

nyi Uwumbɔr. ¹³ Le dandana wee, naah kpaan Yesu Kristo ni na, nimi bi nan daa Uwumbɔr chee na duun u chee dandana wee, Kristo aasin pu. ¹⁴ Uma pu le kimɔbaan bi. U nan di timi Juu yaab, ni binib bi kaa ye Juu yaab na kpaan unibaan, ki gbaa wii ligoln li nan bi tikaasisik ni na. ¹⁵ Waah kpo na, u kuln kiduŋ ki nan bi ti ni bikaasisik ni na. U kuln Juu yaab aakaal ni baakoobil, ki di timi Juu yaab, ni binib bi kaa ye Juu yaab na kpaan nyan linibopɔln libaa, bi kpaan u ni na, nima le ti nyan kimɔbaan. ¹⁶ Waah kpo ndɔpuinkoo pu na, u di timi ni bima, ki kpaan linibol libaa, ki giin bi Uwumbɔr chee, bi ni Uwumbɔr ti kpaan ki nyan kijɔtiik. Waah nyan kina na, le u kuln kiduŋ ki nan bi ti ni bikaasisik ni na. ¹⁷ Kristo nan dan ki nan tuk nimi bi nan daa Uwumbɔr chee na, ni Juu yaab bi duun u chee na, ke u ga nyan nimi, ni Juu yaab, ni Uwumbɔr kijɔtiik. ¹⁸ Kristo pu, le binib bi ye Juu yaab na, ni binib bi kaa ye Juu yaab na mɔmɔk kpaani Uwumbɔr Aafuur Nyaan baan ni, ki dan Tite Uwumbɔr chee.

¹⁹ Nima pu na, nimi bi kaa ye Juu yaab na aa ki ye biwɔwɔm ni bicham Uwumbɔr aanib chee. Ni ye Uwumbɔr aanib ponn ni bibaa, ki ye waamaal mu ponn ni bibaa la. ²⁰ Nimi Yesu aanib naahn kidiik la. Bi maa nimi lidinyikl li ye Yesu aakpambalb ni Uwumbɔr aabɔnabtiib na pu la. Yesu Kristo ubaa le ye lidinyikl ngbaan aatakpaan. ²¹ Uma pu le kidiik aawan mɔmɔk tɔŋ tɔb pu, ki nyan kidiik ki bi chain na, ki tii u. ²² Naah kpaan u ni na, ni mu ye kidiik ngbaan aawan ponn ni nibaa, ki nyan kidiik ki Uwumbɔr Aafuur Nyaan bi ki ponn ni na.

3

Pɔɔl aah tuk binib bi kaa ye Juu yaab na tibɔnyaan pu na

¹ Nima pu na, min Pɔɔl mee Uwumbɔr tii nimi la. M ye Yesu Kristo aayom, nimi bi kaa ye Juu yaab na pu. ² M dak ke ni ga li nyan Uwumbɔr aah san mi kinimbaak pu ki cha m

tuk nimi waah gee nimi pu na. ³ U nan kpiir tibəbərkaan mək mi. M puun ηmee ti kigbanj kee ponn ni siib. ⁴ Ni yaa karn maah ηmee pu na kan, ni ga bee maah nyi Kristo aabəbərkaan pu na. ⁵ Uwumbər aa nan kpiir tibəbərkaan ngbaan mək n-yaayoonn na aanib. Dandana wee le Waafuur Nyaan kpiir ti, ki mək Yesu aakpambalb ni waabənabtiib bi bi chain na. ⁶ Tibəbərkaan ngbaan le ye ke timi Juu yaab, ni nimi bi kaa ye Juu yaab ki gaa Yesu aabənyaan tee na, ga kpaan ki yakr Uwumbər aawanyaan, ki kpaan ki li ye Yesu Kristo aanib, ki kpaan ki li bi Uwumbər aah nan puu tipuur ti na ni, Yesu Kristo pu.

⁷ Uwumbər aanimbaasaln pu, le u san mi kinimbaak ki ηa mi tibənyaan tee aatutunn, ki tii mi mpəən ke m tun lituln ngbaan. ⁸ Maa pii Uwumbər aaniwaatiir ubaa, le u mu tee tii mi litunyaan limina, ke m buen binib bi kaa ye Juu yaab na chee, ki ti moon tibənyaan tee, ki tuk bi Kristo aah ηan sakpen pu na, ⁹ ki kpiir tibəbərkaan mək binib məmək, ke binib bi kaa ye Juu yaab na mu ga ηmar. Uwumbər u nan naan tiwan məmək na le nan bər tibəbərkaan ngbaan ki nan saa dandana. ¹⁰ U ηa kina ke waatuuntiib bi bi paacham na yaa kan Juu yaab ni bi kaa ye Juu yaab na aah kpaan təb chee ki ηa Yesu aanib pu na kan, bi ga bee uma Uwumbər aah kpa nlan mək aabəη pu na. ¹¹ N-yaayoonn na le u nan len ke u ga ηa kina Tidindaan Yesu Kristo pu. ¹² Taah gaa Yesu ki kii ki kpaan u ni na, nima le ti kpa lipobil ke ti dan Uwumbər chee ki nan doon u, ki taa li san ijawaan. ¹³ Nima pu na, m ganj nimi, ke ni taa cha nitaakpab yəl maah ji falaa ni pu pu na. Maafalaa le ye nimi aaterm.

Yesu Kristo aah gee timi pu na

¹⁴ Nima pu le m gbaan Tite Uwumbər aanimbiin ni. ¹⁵ Waah ye Tite na, nima le mək timi te aabimbin bamənn aah bi pu na. ¹⁶ Waah kpa

mpəən sakpen pu na, le m mee u ke u tii nimi mpəən nisui ni, Waafuur Nyaan pu, ¹⁷ ki ki mee u ke Kristo li bi nisui ni, naah gaa u ki kii pu na, ki ki mee u ke ngeehm li bi ni chee mbaməm, ¹⁸ ki ki mee u ke ni ni waanib məmək ηmaa bee Kristo aah gee nimi sakpen ki ti nyanj pu na. ¹⁹ Waah gee timi pu na jer unii aah ga ηmaa bee pu na. Mban ke ni bee waah gee nimi pu na aan nimi aabimbin li bi ke waah bi pu na mbaməm.

²⁰ Waapəən aah bi tisui ni ki tun lituln pu na, u ga ηmaa ηa sakpen tii timi ki jer taah dak pu na bee taah ga mee u pu na. ²¹ Yesu Kristo aanib aah kpaan u ni na, bi li nyuηni Uwumbər n-yoonn məmək ki ti saa dulnyaa wee aadoon, ki li nyuηni u n-yoonn mu kaa kpa ndoon na. Amii.

4

Tiwon aah kpaan pu na

¹ Min Pəəl, u bi kiyondiik ni Tidindaan pu na, m ganj nimi, ni li dii mbaməm. Uwumbər aah yin nimi ke ni li dii u pu na, ni li dii u kina. ² Ni li sunni nibaa taab man, ki li bi suuna, ki li kpa suklaa n-yoonn məmək, ki li gee təb, ki li kpa limər təb pu. ³ Uwumbər Aafuur Nyaan aah kpaan nimi unibaan pu na, ni li pəəni nibaa man, ki li kpaan kiməbaan, ki li beenin ye unibaan. ⁴ Timi Yesu aanib məmək kpaan ki ye tiwonbaan ti ye waawon na la. Uwumbər Aafuur Nyaan baan le bi. Uwumbər yin nimi ki tii nimi limakl libaa ke ni ga ηmar. ⁵ Ti kpa Dindaan ubaa la, ki dii naadii aasan mubaa la. Bi muin nimi nnyun ni Dindaan ubaa aayimbil pu la. ⁶ Uwumbər ubaa u ye ti məmək Aate na mu bi. U ye ti məmək Aayidaan ki cha ti məmək tun waatuln la, ki bi ti məmək ni.

⁷ Kristo yakr ipiin tii ti məmək waah ban pu na la. ⁸ Ni ηmee Uwumbər Aagbanj ni ke, “Waah buen paacham na u joo bi-naagbiib pam,

* 4:8 : Lik Ilahn 68.18.

ki di ipiin tii binib.”*

⁹ Naah ηmee ke u buen paacham na, ni mək ke u puen nyan ni paacham le ki sunn ni kitinj kee pu, le ki nin ki gir buen paacham. ¹⁰ U sunn ni kitinj kee pu na mu ye u buen paacham na, ki bi ηipepel məmək, ki ye dulnyaa wee məmək, ni paacham məmək Aayidaan. ¹¹ Uma le tii binib ipiin. U nan nyan bibaa bi li ye waakpambalb, bibaa mu li ye waabənabtiib, bibaa mu li mooni tibənyaan tee na, bibaa mu li ye waanib aaninkpiib, bibaa mu li ye waabər aaməmək. ¹² Kristo le di binib ngbaan məmək tii timi waanib, ke bi toor timi aabimbini, ti ti tun waatuln, ki ter təb, aan ti məmək li dii u mbaməm, ¹³ ki li kpaan kiməbaan, uma u ye Uwumbər Aajapəən na aasan ni, ki bee u mbaməm, ki chikr waasan ni, ki li kpa mbimbinyaan ki ti doo, uma Kristo aah tii timi pu na. ¹⁴ Ti taa ki li ye mbim. Biηmanηmannim bi kpa nnyamən aalan ke bi di ηmann binib na yaa tuk nimi tibəyayan ti kaa ye Kristo aabər na kan, ni taa dii bi. ¹⁵ Ti li kpa ngeehm ki li len ibamən man, aan timi aabimbini məmək li moo naahn Kristo u ye timi Aayidaan na. ¹⁶ Kristo aah joo timi pu na, le ti məmək kpaan təb chee, le ki tun ter təb waah tii ti məmək lituln pu na, aan ti məmək li moo dii u mbaməm, ki li gee təb.

Liməfaln li bi Yesu Kristo ni na

¹⁷ Ni taa li dii ke binib bi kaa nyi Uwumbər na aah dii pu na. Tidindaan aayimbil pu, le m len tibər timina. Baalandak məmək ye ilandak yəli la. ¹⁸ Binimbil aa woln. Bitafal aah pə pu na, le baa nyi Uwumbər. Nima le baa kpa liməfal li Uwumbər tii timi na. ¹⁹ Binimbil man kidagook ni tijəη aatuln pu la. Baalandak aa ki muk bi titunwanbir pu.

²⁰ Kristo aa mək nimi ke ni dii kina. ²¹ M nyi ke ni ηun waabər ki bae waaliin i ye mbamən na. ²² Nima pu na, ni di cha nimi aabimbikpok mu kaa ηan na. Mbimbikpok ngbaan nan cha ni ban tiwan ni kaa ηan ki ηmanni

nimi na la. Ni taa ki li dii naah nan dii pu na man. ²³ Cha Uwumbər kpeln nimi aasui aan ki ηa nimi nsuupəən, ²⁴ ki yoor mbimbipəm mu Uwumbər naan mu ki di tii nimi na. Mu ye mbimbinyaan, ki bi chain mbaməm, ki naahn Uwumbər aabimbini la.

²⁵ Nima pu na, ni taa ki mənɪ inyamən. Ni məmək li len ibamən təb chee. Ti yaa ηmanni təb kan, ni naahn ke tiwon aawan nibaa le aah ηmanni niken na. ²⁶ Ni yaa gee liηuul kan, ni taa cha nimi aajūul ngbaan tun titunwanbir. Ni taa li beenin joo liηuul ngbaan nwiin ti lir;† ²⁷ ki taa tii kinimbəη nsan. ²⁸ Binaayukb taa ki su. Cha bi di biηaal tun lituln li ηan na linimaln, aan ki kan baah ban pu na, ki tii bigiim mu. ²⁹ Ni taa cha iliin i kaa ηan na nyan nimi aaməi ni. Ni li len iliin i ηan na, i ga ter binib bi ηun na ke bi dii Uwumbər aasan mbaməm. ³⁰ Ni taa ηani tiwan ni ga tii Uwumbər Aafuur Nyaan mpombiin. Nfuur Nyaan ngbaan ye kidaan, le Uwumbər di daan nimi, ki mək ke uma le yeh nimi. N-yoonn mbaa bi ki choo, u ga nan gaa nimi lii kookoo. ³¹ Ni taa cha niponn ni li to təb pu; ni li nyani liηuul nisui ni; ni taa li ηmə təb pu tijar; ni taa li seei təb; ni taa cha kinanaη kibaa ki li bi ni chee. ³² Ni li ηani təb tiηann, ki li san təb kinimbaak, ki di cha pinn təb ke Uwumbər aah di cha pinn nimi, Kristo pu pu na.

5

Uwumbər aanib aabimbini

¹ Naah ye Uwumbər aabigeehm na, pək nibaa man, ki li bi ke waah bi pu na. ² Cha ngeehm li bi ni chee man, ke Kristo aah gee timi pu, ki kpo ti pu, ki ηa kitorck ki piir Uwumbər aasui, ki ηa ti ni Uwumbər kijətiik na.

³ Naah ye Uwumbər aanib na, ni taa gər kidagook, ki taa tun tijəη aatuln libaa, ki taa li kpa iniman. Ni taa po len lituln limina aaboln aabər.

⁴ Ni taa len iliin i kaa ηan na, ni kijərck aaliin, ni yaasaraapəəl aaliin. Iliin imina aaboln aa ye Yesu aanib

† 4:26 : Lik Ilahn 4.4.

aah len i na. Ni taa len kina. Ni li dooni Uwumbər man. ⁵ Ni po nyi ke unii umək ye udagoor na, ni unii umək ye tijəndaan na, ni unii umək ye unimandaan na, aan koo ni Kristo ni Uwumbər aanaan ni. Unii yaa kpa iniman kan, liwangol ye liwaal la, le u dii.

⁶ Titunwanbir timina aaboln pu, le Uwumbər gee lijuul binib bi kaa kii waaməb na pu. Ni taa cha unii ubaa ηmann nimi ki tuk nimi ke naa bir. ⁷ Ni taa dii binib bi tun kina na. ⁸ N-yoonn mbaa, ni mu nan bi mbəmbəən ni la. Dandana, naah kpaan Tidindaan ni na, ni bi nwiihn ni la. Naah bi nwiihn ni na, ni li bi mbaməm, ke nwiihn ni aanib aah bi pu na. ⁹ Binib bi bi nwiihn ni na, bi kpa mbimbinyaan, ki tun lituln li ηan na məmək, ki dii Uwumbər aabər ti ye mbamən na la. ¹⁰ Pək nibaa man, aan ki bee tiwan ni ga piir Tidindaan aasui na. ¹¹ Ni taa kpaan binib bi bi mbəmbəən ni ki tun yəl yəl na chee man. Ni tee li sur bi man. ¹² Ti yaa po len baah tun lituln li libəəl ni na aabər kan, ni ye iniməən la. ¹³ Tə, tiwan məmək yaa nyan ni mpaan pu kan, le naabimbin ga kpiir chain; nwiihn le nyan ni tiwan məmək mpaan pu. ¹⁴ Nima pu le ti gaa ilahn ke,

“Si u də geen na,
finn aan ki fikr nkun ni,
le Kristo ga li wiin aa pu.”

¹⁵ Nima pu na, ni li nyi man, ki li bi mbaməm. Ni taa li bi ke bijərb aah bi pu na. Ni li kpa laasaab man. ¹⁶ Ni li tun Uwumbər aatuln n-yoonn məmək, ki taa li ka fam; ba pu? titunwanbir wiir dandana wee la. ¹⁷ Nima pu na, ni taa li ye bijərb man. Pək nibaa man ki bee Tidindaan aah ban ke ni ηa pu na.

¹⁸ Ni taa nyu ndaan ki gbii man. Ndaan ga bii nimi la. Cha Uwumbər Aafuur Nyaan li gbii nimi n-yoonn məmək, ¹⁹ ki li gaa Uwumbər aalahn ni ilahn i bi waagban ni na təb chee man, ki li yikr tiwanyikrkaan, ki gaa ilahn tii Tidindaan, ki pak u nisui ni.

²⁰ Ni li dooni Tite Uwumbər n-yoonn məmək, tiwan məmək pu, Tidindaan Yesu Kristo aayimbil pu. ²¹ Tə, naah san Uwumbər pu na, ni li keei təb aaməi.

Puutiib ni chatiib aabər

²² Bipiib, ni li keei nichatiib aaməi, ke naah kii Tidindaan aaməb pu na; ²³ ba pu? uja le ye upuu aayidaan ke Kristo aah ye waanib Aayidaan pu na. Kristo aanib ye waawon la. U mu gaal bi lir la. ²⁴ Bipiib, ni li keei nichatiib aaməi tiwan məmək ponn ni, ke Kristo aanib aah kii waaməb pu na.

²⁵ Bijab, ni li gee nipuutiib, ke Kristo aah gee waanib ki nan kpo bi pu pu na. ²⁶ U nan kpo bi pu, ke u ηa bi chain. Baah ηun waabər na, le u nyan titunwanbir bisui ni, le bi muin bi nnyun ni, ²⁷ ke u di bi tii uma ubaa, bi li bi u chee, ki li ηan sakpen, ki li bi chain, ki taa li kpa tijəj tibaa, ki taa li kpa taani ubaa. ²⁸ Kina le ni ηan ke bijab li gee bipuutiib ke baah gee bibaa aawon pu na. Uja u gee upuu na, u gee ubaa la. ²⁹ Unii ubaa aa kee nan uma ubaa aawon. U kpiini ti, ki joo ti tijann, ke Kristo aah joo waanib pu na; ³⁰ ba pu? timi Kristo aanib le ye waawon. ³¹ Ni ηmee Uwumbər Aagban ni ke, “Nima le cha uja ni upii nya cha bitetiib ni binatiib, ki ti kpaan təb chee, ki ηa unibaan.”*

³² Tibər timina le ye tibəkpaan ti ye mbamən na, le m di tibər ngbaan ηan Kristo ni waanib. ³³ Nima pu na, uja mək aah gee ubaa pu na, u li gee upuu mu kina. Upii mək mu li pak uchal.

6

Mbim ni tetiib ni natiib aabər

¹ Mbim, ni li keei nitetiib ni ninatiib aaməi Tidindaan pu; ba pu? nima le ηan. ² Li pak aate ni aana. Nkaal ngbaan ye nkaal kpaan la. Uwumbər puu tipuur ke ni yaa kii mu kan, ³ u ga ηa tinyoor ηa ni pu, ki tii nimi liməfəfəj dulnyaa wee ni.*

* **5:31** : Lik Mpiin 2.24. * **6:3** : Lik Nnyam 20.12; Ikaal 5.16.

⁴ Tetiib, ni taa fiini nimi aabim aajuul. Ni li joo bi mbaməm, ki sur bi, ki tuk bi Tidindaan aabər.

Binaagbiib ni dindatiib aabər

⁵ Binaagbiib, ni li keei nidindatiib bi bi dulnyaa wee ni na aaməi, ki li san bi, ki tun lituln mbaməm, ke naah tun lituln pu ki tii Kristo na. ⁶ Bi yaa bi ni chee, bee bi yaa kaa bi kan, ni li tun lituln mbaməm, ke naah ga tun tii Kristo pu na, ki taa ban ke binib pak nimi. Naah ye Kristo aanaagbiib na, ni li joo nisui məmək ηani Uwumbər aageehn, ⁷ ki li kpa mpopiin ki tun lituln tii nidindatiib, ke naah ga tun pu tii Tidindaan na, naa ye binib. ⁸ Teer man ke unii umək tun litunyaan na, u yaa ye unaagbiija, bee u yaa kaa ye kan, Tidindaan ga tii u waatuln aapar.

⁹ Dindatiib, ni mu li ηani nimi aanaagbiib mbaməm, ki taa faani bi, ki li nyi ke ni ni nimi aanaagbiib kpaan Dindaan baan le paacham. Uma aa pak ubaa ki jer uken.

Tijawan ti Uwumbər tii timi na

¹⁰ Nnaabitiib, gbelngbeln yaan le ye ke Tidindaan aah kpa mpəən sakpen pu na, ni li kpa mpəən mu u tii nimi na. ¹¹ Yoor man tijawan timək Uwumbər tii timi na. Nima le ga cha ni ηmaa yii kinimbəη aanyamən aalan. ¹² Naa ye binib le ti jaa kijaak. Ti jaa kinimbəη aanikpiwanbir ti bi paacham ki kpa mpəən ki joo dulnyaa aanib bi bi mbəmbəən ni na le kijaak. ¹³ Nima pu na, ni yoor tijawan timək Uwumbər tii timi na. Nima le ga cha ni yii kinimbəη, ki nyan ki, ki li beenin si bundaln ki ga jan nimi kijaak na.

¹⁴ Nima pu na, gor nibaa man ki ti jan kijaak. Ni li joo Uwumbər aabər ti ye mbamən ki naahn ligbapapaln na; ki li kpa mbimbinyaan mu bi ke tikur ti bii kibin pu na; ¹⁵ ki li tak ηinaatak ηi ye tibənyaan ti tii timi nsuudoon na; ¹⁶ ki li ηani Yesu Kristo naadii, naadii bi ke kipeln ki ga kiir kinimbəη aapiin i wu ke mmii na; ¹⁷ ki li chik tikur aayikpupuk ki ye Uwumbər aapəən

mu gaa nimi lii na; ki yoor Uwumbər aabər ti naahn kijaak aajuk ki Waafuur Nyaan di tii timi na; ¹⁸ ki li mee Uwumbər ki ganji u ke u ter nimi. N-yoonn məmək ni li mee u mbimbin məmək pu. Waafuur Nyaan aah mək nimi pu na, ni li mee u kina, ki taa geeni man, ki taa di cha man. Ni li mee u n-yoonn məmək ki tii waanib məmək, ¹⁹ ki li mee u ki tii m mu, ke u mək mi maah ga len pu na, ki tii mi lipobil ke m waar mməb ki tuk binib tibənyaan tee aabəbərkaan. ²⁰ M si Yesu aasisiyyaan, ki bi kiyondiik ni, tibənyaan ngbaan pu la. Nima pu na, ni li mee Uwumbər ke u tii mi lipobil, ke m tuk binib tibənyaan ngbaan, maah ba ga tuk bi pu na.

Kookoo aadoon

²¹ Tinaabogeehn Tikikus u ye Tidindaan aatutunn bamənn na le ga tuk nimi maabər məmək, le ni bee maah bi pu na. ²² Nima le m cha u dan ni chee, ke u nan tuk nimi taah bi pu na, aan ki səη nisui.

²³ Tite Uwumbər ni Tidindaan Yesu Kristo tii tinaabitiib nsuudoon, ki cha ni li gee təb ki gaa u ki kii mbaməm. ²⁴ Tidindaan Yesu Kristo ηa tinyoor ηa binib bimək gee u n-yoonn mu kaa kpa ndoon na pu.

Kigban ki Pɔɔl ηmee ki tii FILIPHI YAAB na

¹ Min Pɔɔl ni Timoti bi ye Yesu Kristo aanaagbiib na dooni waaninyaam bimɔk bi Filipi aatinj ni na, ni baaninkpiib ni baateterb mu. ² Tite Uwumbɔr ni Tidindaan Yesu Kristo ηa tinyoor ηa ni pu, ki tii nimi nsuudoon.

Pɔɔl aah mee Uwumbɔr pu na

³ Maah teer nibɔr n-yoonn mɔmɔk pu na, m dooni Uwumbɔr u m dii u na, ni pu la. ⁴ Maah mee Uwumbɔr tii ni mɔmɔk n-yoonn mɔmɔk pu na, m mee u ni mpopiin la, ba pu? ⁵ bundaln ni nan gaa Yesu aabɔr ki nan saa din na, ni ter mi ke m tuk binib waabɔnyaan tee la. ⁶ M bee ke Uwumbɔr u nan piin ki bi toor nimi aabimbin na, u ga li beenin ηani kina ki toor nimi aabimbin ti doo bundaln Yesu Kristo ga gir ni na. ⁷ Maah nyi kina na, ni ηan; ba pu? m gee nimi la. Ni mɔmɔk nan ter mi kiyondiik ni, ki nan ter mi buyoonn m nan bi bibɔjirb aanimbiin ni na ke m ti len Yesu aabɔnyaan tee aabamɔn. ⁸ Uwumbɔr nyi ke nnimbil man ke m ki kan nimi; ba pu? m gee nimi, Kristo aah tii mi ngeehm pu na.

⁹ M mee Uwumbɔr ke ni li moo gee tɔb ki li moo nyi Uwumbɔr aabɔr, ki li kpa nlan nyaan, ¹⁰ aan ki lee nsan mu ηan na, aan ki li bi chain, ki taa li kpa taani ubaa bundaln Kristo ga gir ni na. ¹¹ M ban ke ni li kpa mbimbinyaan ki li tun lituln li ηan na n-yoonn mɔmɔk, Yesu Kristo aapɔɔn pu, aan binib nyuη Uwumbɔr ki pak u.

Yesu Kristo pu le ti bi

¹² Nnaabitiib, m ban ke ni bee ke maah bi kiyondiik ni na, nima le cha binib pam ηun Yesu aabɔnyaan tee. ¹³ Ubɔrkpaan na aajab, ni binib bimɔk bi do na nyi ke Kristo pu le m bi kiyondiik ni. ¹⁴ Maah bi kiyondiik

ni na, nima le pɔɔk nnaabitiib aataak-pab Tidindaan aasan ni, ki tii bi lipobil ke bi tuk binib Yesu aabɔr ki taa san ijawaan.

¹⁵⁻¹⁷ Binib bibaa kpa lipiipoln m pu, ki ban baayimbil. Nima le cha bi mooni Kristo aabɔr. Bi ban ke binib nyuη bi la. Binimbil aa man Kristo aabɔr pu. Maah bi kiyondiik ni Yesu aabɔr pu na, le bi ban ke m ji falaa ki kpee. Nima le cha bi mooni Yesu aabɔr. Bibaa mu bi, ki mu gee mi ki mooni Kristo aabɔr ke bi ter mi; ba pu? bi bee ke Uwumbɔr le cha m bi do ke m len Yesu aabɔnyaan tee aabamɔn.

¹⁸ M ga len kinye? Bi yaa mooni Kristo aabɔr lipiipoln pu, bee bi yaa mooni waabɔr ngeehm pu kan, naa muk mi. Bi mɔmɔk aah mooni waabɔr pu na le cha m kpa mpopiin. Ni ye mbamɔn la, m ga li beenin kpa mpopiin, ba pu? ¹⁹ ni mee Uwumbɔr tii mi la, Yesu Kristo Aafuur Nyaan mu ter mi, le m bee ke nima le ga cha m nya kiyondiik ni. ²⁰ Nnimbil man ke binib nyuη Kristo m pu. M yaa kpo u pu, bee m yaa kaa kpo u pu kan, m ban ke m li kpa lipobil dandana wee, ke maah kpa n-yoonn mɔmɔk pu na, ki li len ki taa li san binib inimɔn. ²¹ M yaa bi limɔfal ni kan, Kristo pu le m bi. M yaa kpo kan, m ga kan tinyoor. ²² M yaa bi kan, m ga tun Uwumbɔr aatuln, le u ga ηa tinyoor ηa li pu. Maa nyi maah ga lee pu na; ²³ nkun ni limɔfal mɔmɔk ηan la. M ban ke m nya dulnyaa ni, ki ti li bi Kristo chee; ba pu? nima le ga li ηan sakpen ki jer naah ηan pu dulnyaa wee ni na. ²⁴ M mu yaa kaa kpo kan, ni mu ηan; ba pu? m ga li ηmaa beenin ter nimi. ²⁵ Nima pu le m bee ke maan kpo dandana wee. M ga li beenin bi ni chee, ki ter nimi, ni moo gaa Yesu ki kii mbamɔm, ki li kpa mpopiin. ²⁶ M yaa ki gir ni ni chee kan, m pu le ni ga nyuη Yesu Kristo sakpen.

²⁷ Tibɔkpaan le ye ke nimi aabimbin li bi Kristo aabɔnyaan tee aah mɔk nimi pu na, aan m yaa dan nan mann nimi, bee m yaa kaa dan kan,

m ga ηun nimi aabər, ke ni si Yesu aachan ni, ki kpa kiməbaan, ki kpaan tuk binib Yesu aabənyaan, ke bi gaa u ki kii. ²⁸ Ni taa san nimi aadim ijawaan man. Nima le ga mək bi ke bi ga kan ntafadaan mu kaa kpa ndoon na, ki ga mək nimi ke Uwumbər ga gaa nimi lii. ²⁹ Uwumbər cha ni gaa Kristo ki kii la, ki cha ni ji falaa mu u pu. ³⁰ Ni nan kan maah jin falaa Yesu pu pu na, ki ηun maah ji falaa u pu dandana wee pu na. Le ni mu bi ji falaa ke maah ji pu na.

2

Mpəəndaan Yesu Kristo aah nan sunn ubaa pu na

¹ Tə, Kristo pəəni nitaakpab, le waah gee nimi pu na səηni nisui, ni ni Uwumbər Aafuur Nyaan mu kpaan kijətiik, le ni kpa tibulchinn ki san təb kinimbaak, ² nima pu na, ni li kpaan kiməbaan, ki li gee təb, ki li kpaan nlandak mbaa. Ni yaa ηa kina kan, m ga li kpa mpopiin mbaməm. ³ Ni taa li kpa lipiipoln təb pu, ki taa li ban ke binib li pak nimi. Ni sunn nibaa taab man, ki li nyuηni təb ki jer nibaa. ⁴ Ubaa taa li ban uma ubaa aanyoor baanja. Aa li ban ke ni məmək kan tinyoor. ⁵ Ni sunn nibaa taab man ke Yesu Kristo aah sunn ubaa taab pu na. ⁶ U bi ke Uwumbər aah bi pu na. U mu aa dak ke ni ye limukl ke u ni Uwumbər li ηak. ⁷ Waageehn pu le u di cha tiwanyaan nimək bi Uwumbər do na, ki ηa ubaa ke unaagbiija na. U kpaln unibən, ⁸ ki sunn ubaa taab, ki kii Uwumbər aaməb, hali ki ti kpo ndəpuinkoo pu. ⁹ Nima pu le Uwumbər nyuη u sakpen ki yoor u paacham, le ki tii u liyimbil li jer ηiyimbil məmək na, ¹⁰ ke binib ni tiwan nimək bi paacham na, ni binib ni tiwan nimək bi kitij do na, ni binib ni tiwan nimək bi kitij aataab na, bi məmək yaa ηun Yesu aayimbil pu kan, bi li gbaani unimbiin ni. ¹¹ Bi məmək pel pel ga len binib ni, ke Yesu Kristo le ye tiwan ni binib məmək Aadindaan. Nima le ga nyuη Tite Uwumbər.

Ni li wiin ke nwiihn na dulnyaa ni

¹² Nima pu na, nnaabitiib bi m gee bi na, maah kaa bi ni chee na, m ban ke ni kii maaməb ki jer naah nan kii maaməb buyoonn m nan bi ni chee pu na. Naah ηmar pu na, ni li tun Uwumbər aatuln ke binib bi ηmar na aah ba ga tun pu na, ki li san Uwumbər n-yoonn məmək; ¹³ ba pu? Uwumbər bi tun lituln nisui ni, ke ni li neen ke ni kii waaməb, ki li ηani waageehn.

¹⁴ Naah ηani tiwan nimək na, ni taa li ηulni, ki taa kpak kinikpakpak, ¹⁵ aan ki li ye Uwumbər aabim bi kaa kpa taani, kaa kpa ngalm na. Ni bi titunwanbirdam aakaasisik ni la. Ni li bi ke nwiihn na le dulnyaa wee ni ki wiin bikaasisik ni, ¹⁶ ki joo ni Uwumbər aabər ti tii binib liməfal na. Ni yaa bi kina kan, le m ga li kpa kipupuk ni pu bundaln Kristo ga gir ni na, ke maah tun lituln linaln ki tuk nimi Uwumbər aabər na, naa ye fam.

¹⁷ Ni yaa gaa Yesu ki kii ki tun waatuln mbaməm kan, m kpa mpopiin ni pu. Bi yaa po ku mi kan, m kpa mpopiin. ¹⁸ Ni mu li kpa mpopiin sakpen ke maah kpa pu na.

Uwumbər aatutum Timoti ni Epafrodaitus

¹⁹ Tə, Tidindaan Yesu pu le m kpa limakl ke m ga cha Timoti dan ni chee dandana wee. U yaa nan tuk mi nimi aabər aah bi pu na kan, nsui ga səη. ²⁰ Utafal bi ni ni la. Maa ki kpa unii u aatafal bi ni ni, ke utafal aah bi ni ni pu na. ²¹ Biken na məmək aatafal bi bibaa ni la. Bitafal aa bi Yesu Kristo aatuln ni. ²² Ni nyi Timoti aabimbin aah ηan pu na, ki nyi ke u tun lituln m chee ke ubo aah tun lituln ute chee pu na, ki ti tuk binib Yesu aabənyaan tee. ²³ Nima pu na, m yaa kan maabər aah ga doo pu na kan, m ga cha u dan ni chee. ²⁴ Tidindaan pu le m nyi ke ni yaa kpee siib kan, m mu ga dan ni chee.

²⁵ M dak ke ni ηan ke m cha tina aabo Epafrodaitus ki gir ni ni chee. U ye maatutuηeer ni maajaηeer Tidindaan aasan ni, ki ye nimi aatutunn

u dan nan tii mi maah ban pu na. ²⁶ Unimbil man ke u ki kan nimi. Naah n̄un ke u bun na, nima le usui bii. ²⁷ Ni ye mbam̄n, u nan bun ki ti ban u kpo, le Uwumb̄r san u kinimbaak ki cha u p̄ok. Waah cha u p̄ok na, u san m mu kinimbaak, m taa li kpa mpombiin ki kpee mpombiin pu. ²⁸ Le m ban ke m cha u gir ni ni chee mala, ni yaa nan kan u kan, ni ga li kpa mpopiin. Le nsui ga s̄n̄. ²⁹ Nima pu na, ni gaa u tiñann Tidindaan pu, ki li kpa mpopiin sakpen, ki nyun̄ u ni binib bim̄k bi ke waah bi pu na; ³⁰ ba pu? Kristo aatuln pu, waa nan daa nkun. Waah nan ban u ter mi, naah kaa nan n̄maa ter mi pu na pu, le u nan kan linimaln.

3

Mbimbinyaan bam̄m

¹ Nnaabitiib, kookoo aab̄r le ye ke ni li kpa mpopiin Tidindaan pu. M yaa ki n̄mee ke maah nan n̄mee pu tii nimi na kan, naan muk mi; ba pu? ni n̄an ke ni ki n̄un maah ga n̄mee pu tii nimi na.

² T̄o, ni li nyi binib bi tun lituln li kaa n̄an na, ki bi ke ib̄o na, ki len ke ni yaa kaa gii lichakpaln kan naan n̄mar na. ³ Timi bi kpaan Uwumb̄r Aafuur Nyaan chee ki pak u, ki kpa kipupuk Yesu Kristo pu, ki bee ke taan n̄mar tibaa aap̄on pu na, timi le kpa lichakpangeei bam̄nn. ⁴ Min mbaa ba ga li kpa nsan ki ga n̄maa len ke m ga n̄maa n̄mar mbaa pu. Unii ubaa yaa len ke u kpa nsan ke u ga n̄maa n̄mar ubaa pu kan, m kpa nsan ki jer u. ⁵ Maah nan ye iwiin iniin aabo na, bi nan gii nchakpaln. M ye Juu yaab aabo, ki ye Benjaminn aanibol ponn ni aanii ubaa la. M ye Hiibru yaab aabo bam̄nn la. M nan dii Moses aakaal, Farisii yaab aah dii pu na. ⁶ Nnimbil nan man ke m n̄a Yesu aanib falaa. M nan dii Moses aakaal mbam̄m, kaa yii nkaal mbaa. ⁷ Nimina m̄m̄k nan ye tinyoor le ki tii mi. Le m yii ni m̄m̄k Kristo pu, ke naa ye nibaa. ⁸ Ni ye mbam̄n la, m yii tiwan m̄m̄k ke naa ye nibaa, ke m

li nyi Yesu Kristo u ye Ndindaan na. Maah nyi u pu na, nima le jer tiwan m̄m̄k. U pu le m di tiwan m̄m̄k lii, ke ni ye timoor la, ke m gaa uma, ⁹ ki kpaan u ni. M yaa dii Moses aakaal kan, nima le aan cha Uwumb̄r len ke maab̄r n̄an. Maah gaa Kristo ki kii na, nima le cha Uwumb̄r len ke maab̄r n̄an; m gaa Yesu Kristo ki kii le ki n̄an Uwumb̄r chee. ¹⁰ M ban ke m bee Kristo, ni mp̄on mu fikr u nkun ni na, ki ji falaa u pu. M ban ke maabimbikpok kpo ke waah nan kpo pu na, ¹¹ aan m mu nan fikr nkun ni.

P̄ol aanimbil aah man Yesu Kristo aasan pu pu na

¹² Maa len ke m fuu Yesu aah ban pu na, kaa len ke m ye unii u n̄an ti doo na. M p̄oni mbaa ke m li bi Yesu Kristo aah ban ke m li bi pu na; ba pu? u gaa mi ki n̄a mi waanii la. ¹³ Nnaabitiib, maa len ke m fuu waah ban pu na. Nnimbil man tiwan nibaa le pu. M suln tiwan ni bi mpuw̄b na, ki p̄oni mbaa ke m pii tiwan ni bi nnimbiin ni na. ¹⁴ Yesu Kristo pu le Uwumb̄r yin mi ke m dii nsan mu cha paacham na. Nima le nnimbil man ke m fuu nima, ki ti kan tinyoor ti Uwumb̄r ga tii mi na.

¹⁵ Nimi bi dii Uwumb̄r aasan mbam̄m na, cha ni mu aanimbil li man kina man. Ni yaa kaa bee waab̄r tibaa mbam̄m kan, u ga m̄k nimi. ¹⁶ Ti mu aah nyi Uwumb̄r aab̄r m̄m̄k pu na, cha ti li dii kina man.

¹⁷ Nnaabitiib, ni li kpaan kim̄baan ki dii maataabuu, ki lik binib bi dii ke taah dii pu na. ¹⁸ T̄o, binib pam aah dii pu na, bi ye Yesu aad̄puinkoo aadim la. M nan tuk nimi baab̄r n-yoonn m̄m̄k, ki ki tuk nimi dandana wee, ni tinyunyunn la. ¹⁹ Baadoon le ga li ye ntafadaan mu kaa kpa ndoon na. Baawumb̄r le ye bipuul. Bi kpa kipupuk inim̄on aatuln pu. Baalandak bi dulnyaa wee ni aawan ni la. ²⁰ Tima kan, Uwumb̄r do le ye tido, le ti kii bundaln Tidindaan Yesu Kristo u ga gaa timi lii na ga nya ni nima na. ²¹ U kpa mp̄on ki ga n̄maa nyan̄ tiwan

məmək, ki cha ni məmək kii waaməb. Waah kpa mpəon kina na, le u ga di timi aawon ti kaa ye lisil aawon na n̄a tiwonpənn ti naahn uyaar ti ye lisil aawon na.

4

Nsurm

¹ Nnaabitiib, Tidindaan aah ga n̄maa n̄a kina ki tii nimi na, ni li si uchaŋ ni. M gee nimi la. Le nimi aabər bi nsui ni. Le mponn piin ni pu. Nimi le ye maatuln aanyoor.

² Yuwodia ni Sintiki, m gaŋ nimi, ni li kpaan kiməbaan Tidindaan pu.

³ Maatutuŋeer bamənn, m mee aa mu, ter bipiib ngbaan; ba pu? bi ni Klement ni maatutuŋeerb biken nan tun lituln linimaln m chee, ki ter mi m tuk binib Yesu aabənyaan tee. Baayimbil n̄mee liməfal aagbaŋ ki bi paacham na ni.

⁴ Ni li kpa mpopiin Tidindaan pu, n-yoonn məmək. M ki tuk nimi la, ni li kpa mpopiin man.

⁵ Ni li bi suuna binib məmək chee man. Tidindaan ga gir ni dandana wee. ⁶ Ni taa cha ilandak li muk nimi tiwan nibaa pu. Ni li mee Uwumbər tiwan məmək pu, ki gaŋni u, ki dooni u ki tuk u naah ban pu na məmək.

⁷ Ni yaa n̄ani kina kan, Uwumbər ga tii nimi nsuudoon mu jer taah nyi pu na. Nisui, ni nimi aalandak ga doon; ba pu? ni kpaan Yesu Kristo chee.

⁸ Nnaabitiib, kookoo yaan le ye ke ni li dak ilandak i ye mbamən na, ni i kpa laasaab na, ni i tok na, ni i ye chain na, ni i n̄an na, ni i kpa lisil na. Ni cha ilandak imək n̄an ki n̄eer mpakm na li joo nimi. ⁹ Ni nan bae Uwumbər aabər m chee, ki gaa ti, ki n̄un maah len pu na, ki kan maah n̄ani pu na. Ni li dii kina, le Uwumbər u tii timi nsuudoon na ga li bi ni chee.

Ipiin pu aadoon

¹⁰ Ni yunn le naa ki kan mi; le nitafal mu beenin bi m ni. Nima le m kpa mpopiin sakpen Tidindaan pu. M bee ke nitafal bi m ni n-yoonn məmək; le ni mu aa nan kpa nsan ni ter mi. ¹¹ Maa len igiin pu. M yaa

kpa sakpen, bee m yaa kpa siib kan, m bae maah ga n̄a pu aan nnimbil gbiin kina na. ¹² M nyi igiin, ki nyi liwankpal mu. Ni yaa mə, bee ni yaa kaa mə kan, m yaa ji bab, bee nkon yaa pii mi kan, m yaa kpa sakpen, bee m yaa kaa kpa nibaa kan, m bae maah ga n̄a pu aan nnimbil gbiin kina na. ¹³ Kristo aah tii mi mpəon mu na, m ga n̄maa n̄a tiwan məmək.

¹⁴ Tə, naah ter mi maafalaa ni pu na, ni n̄a mbamə m la. ¹⁵ Nimi Filipi aatiŋ aanib nyi ke maah nan tuk nimi Yesu aabənyaan tee njan ki nin nyan Masedonia aatiŋ ni na, Uwumbər aanib ponn ni ubaa aa tii mi ipiin, see nimi baanja. M nan tuk nimi Uwumbər aabər, le ni mu nan tii mi ipiin. ¹⁶ Maah nan bi Tesalonika aatiŋ ni na, ni nan tun ni unii nfum mulee u nan tii mi maah ban pu na. ¹⁷ Naa ye ke m ban ipiin la. Naah tii mi ipiin pu na, nima le ni ga li moo kpa tinyoor. Nima le m ban. ¹⁸ Naah tii mi tiwan ni na, m gaa ni məmək ki kpa sakpen. Naah tun ni Epafrodaitus ke u nan tii mi ipiin i na, u nan tii mi i. Naah tii mi ipiin i na, ni naahn kitork ki n̄an na le ki tii Uwumbər, le usui piir, le u gaa i. ¹⁹ Uma Uwumbər u m dii u na le ga tii nimi naah lann pu na məmək; waah kpa liwankpal sakpen paacham pu na, kina le u ga tii nimi, Yesu Kristo pu. ²⁰ Cha ti li nyuŋni Tite Uwumbər n-yoonn mu kaa kpa ndoon na. Amii.

Kookoo aadoon

²¹ Ni doon Yesu Kristo aaninyaam məmək tii mi. Tinaabitiib bi bi m chee na dooni nimi. ²² Uwumbər aanib məmək dooni nimi. Ubər kpaan Siisa aatutum bi ye Uwumbər aanib na mu dooni nimi mbamə m.

²³ Tidindaan Yesu Kristo aañann li bi nisui ni. [Amii.]

Kigban̄ ki Pɔɔl ηmee ki tii KOLOSE YAAB na

¹ Min Pɔɔl u ye Yesu Kristo aak-pambal Uwumbɔr aageehn pu na, m ni tina aabo Timoti ² le ηmee kigban̄ kee ti tii nimi Uwumbɔr aanib bi ye tinaabitiib ki gaa Kristo ki kii, ki bi Kolose aatiη ni na. Tite Uwumbɔr [ni Tidindaan Yesu Kristo] ηa tinyoor ηa ni pu, ki tii nimi nsuudoon.

Idoon aameel

³ N-yoonn mumək ti mee Uwumbɔr u ye Tidindaan Yesu Kristo Aate na tii nimi na, ti dooni u ni pu; ⁴ ba pu? ti ηun ke ni gaa Yesu Kristo ki kii mbaməm, ki gee Uwumbɔr aanib məmək; ⁵ ba pu? ni kpa limakl ke ni ga nan kan Uwumbɔr aah di tiwan ni siin nimi paacham na. Ni ηun ni pu buyoonn ni ηun tibɔnyaan ti fuu ni ni chee ki ye mbamən na chee la. ⁶ Tibɔnyaan ngbaan le cha nimi ni binib bi bi ηipepel məmək na tun litunyaan. Binib moo gaal tibɔnyaan ngbaan ki keei, nikaasisik ni, ni ηipepel məmək. Naah ηun ti, ki bee mbaməm Uwumbɔr aah ηani nimi tiηann pu na, le binib moo gaal tibɔnyaan ngbaan ki keei nikaasisik ni, ki nan saa dandana. ⁷ Timi aatu-tuηeer Epafras u ti gee u na le nan tuk nimi Uwumbɔr aanimbaasaln pu. Uma Epafras le si timi aasisiyyaan ki tun Kristo aatuln mbaməm ki ter nimi. ⁸ U tuk timi Uwumbɔr Aafuur Nyaan aah cha ni gee binib pu na.

⁹ Nima pu le ti mee Uwumbɔr tii nimi, kaa di cha. Buyoonn ti nan ηun ni pu ki nan saa dandana wee na, le ti mee Uwumbɔr tii nimi, ke ni ga bee waah ban ke ni li ηani pu na. Ti mee u ke u tii nimi nlan ni bee Waafuur Nyaan aabɔr, ¹⁰ aan ki li dii Tidindaan waah ban pu na, aan ki gbiin unimbil, ki tun litunyaan aabɔr məmək, ki moo bee waabɔr. ¹¹ Ti mee u tii nimi ke waah kpa mpɔɔn sakpen pu na, u tii ni mu mpɔɔn, aan ni li kpa limɔr falaa ponn ni n-yoonn məmək,

ki li kpa mpopiin, ¹² ki li dooni u; ba pu? uma le ηa nimi binib bi ηeer ke bi kan tiwan ni u ga tii waanib, nwiihn aanaan ni na. ¹³ Uma le nan nyan timi mbɔmbɔɔn aanaan ni, ki nabr timi di buen Ujapɔgeehn aanaan ni. ¹⁴ Uma le gaa timi lii, le Uwumbɔr di cha pinn timi aatunwanbir, [Ujapɔɔn aasin pu].

Yesu Kristo aabimbin, ni waatuln

¹⁵ U ye Uwumbɔr u taa waa u na aanaη, ki ye tiwan nimək Uwumbɔr naan ni na Aayidaan; ¹⁶ ba pu? Uwumbɔr nan cha u naan tiwan məmək, ni bi paacham, ni ni bi kitiη na, ni taah waa ni na, ni taah kaa waa ni na; ni yaa ye nnaan, bee ipɔɔn, bee bitinjoob, bee tininkpir, uma le nan naan ni məmək ke ni li nyuηni u. ¹⁷ Uma Yesu le puen tiwan məmək bi. Uma pu le tiwan məmək beenin bi. ¹⁸ Uma le ye waanib Aayidaan. Le waanib mu ye waawon, le u tii bi limɔfal. Uma le puen fikr nkun ni, ki ye tiwan məmək Aayidaan; ¹⁹ ba pu? ni mɔ Uwumbɔr ke waah bi pu na, Yesu mu bi kina la. ²⁰ Uma Yesu pu, le ni mɔ Uwumbɔr ke u di tiwan ni məmək bi paacham, ni tiwan ni məmək bi kitiη na tooh kijɔtiik ubaa chee. Waasin nan nyan uwon ni, ndɔpuinkoo pu; waasin ngbaan pu le Uwumbɔr cha tiwan ngbaan məmək ni uma ηa kijɔtiik.

²¹ N-yoonn mbaa ni nan ye biwɔwɔm le Uwumbɔr chee. Ni nan dak ilandak i kaa ηan na, ki tun lituln li kaa ηan na, nima le ni nan ye Uwumbɔr aadim, ²² le dandana wee u cha ni ni uma ηa kijɔtiik; ba pu? Ujapɔɔn nan kpo ni pu la. U nan kpo ni pu, ke ni li bi chain, ki li ye bininyaam, ki taa li kpa ngalm mubaa, bundaln u ga di nimi siin Uwumbɔr aanimbiin ni na. ²³ Ni ηan ke ni li dii u mbaməm, ki taa di cha waasan, ki taa cha nibaa leη nimi. Naah ηun tibɔnyaan tee na, tibɔr ngbaan tii nimi limakl la. Ni taa di cha limakl ngbaan. Bi moon tibɔnyaan tee, ki tuk binib bimək bi

dulnyaa wee ni na la. Min Pəəl mu ɲa unii u mooni ti na la.

Pəəl aah ye Yesu Kristo aanib aatutunn pu na

²⁴ Tə, maah jin falaa u ni pu na, nima le m kpa mpopiin. Kristo nan tuk mi maah ga ji falaa waanib pu pu na, le maah ji falaa tiwon tee ni na, falaa ngbaan u gur na le m ji.* Waanib bi m ji falaa bi pu na le ye waawon. ²⁵ Uwumbər nan ɲa mi waanib aatutunn, ki di lituln siin mi, ke m tun ki ter nimi. Lituln ngbaan le ye ke m tuk nimi waabər məmək pel pel. ²⁶ Ti ye tibəbərkaan la. Uwumbər nan bər ti n-yaayoonn na aanib, le ki kpiir ti tuk waanib dandana wee. ²⁷ U ban ke bi bee tibər ngbaan aah ɲan sakpen ki ter ɲitimbol məmək pu na la. Tibəbərkaan ngbaan le ye ke Kristo bi ni ni. Waah bi ni ni na, nima le ni kpa limakl ke ni ga ji waaməən. ²⁸ Kristo aabər ngbaan le ti mooni, ki sur binib məmək, ki tuk bi waabər, waah tii timi nlan pu na. Ti ban ke bi məmək li kpaan Kristo ni, ki li ye binib bi ɲan doo na. Ti ban ke ti di bi ki mək Uwumbər la. ²⁹ Nima le cha m tun lituln linimaln. M tun lituln ngbaan waapəən sakpiin pu la.

2

¹ M ban ke ni bee ke m tun lituln linimaln nimi pu, ni Laodisea aatin aanib pu, ni binib bimək kaa kee kan mi na pu, ² ke m pək bitaakpab. M ban ke ni məmək li kpaan kiməbaan, ki li gee təb, ki bee Uwumbər aabər mbaməm, aan ki li pak ti mbaməm, ki taa joo beeni. M ban ke ni bee Uwumbər aabəbərkaan, ti ye Kristo aabər na. ³ Uma baanja le ga ɲmaa tii timi nlan mu ye nlan bamənn na. Uma baanja le ga ɲmaa mək timi nnyim məmək.

⁴ M tuk nimi kina ke ubaa taa ɲmann nimi la. Unii yaa məln inyamən i mə na ki tuk nimi kan, ni taa kii. ⁵ Maawon aa bi ni chee, le maalandak bi ni ni. Naah gaa Kristo ki kii mbaməm ki dii waasan mu mbaməm na, nima le m kpa mpopiin sakpen.

Cha Yesu Kristo aabimbin li gbii si

⁶ Ni nan gaa Yesu Kristo, ki kii ke u ye Nidindaan. Nima pu na, ni li kpaan u ni, ki li dii u man, ⁷ ki too chuu u ke busub aanyaan aah koo kitin pu na, ki li bae waabər n-yoonn məmək, ki gaa ti ki kii mbaməm, taah nan tuk nimi pu na, ki li dooni u n-yoonn məmək.

⁸ Unii yaa tuk nimi nnyamən aalan mu ye fam na kan, ni li nyi man ki taa dii u; nlan ngbaan ye binib aalan mu nyan ni kinimbəɲ ki joo dulnyaa wee na, naa ye Kristo aabər. ⁹ Uwumbər aabimbin məmək bi Yesu Kristo aawon ni. ¹⁰ Naah kpaan u ni na, le ni kpa liməfal baməln. Uma le ye tininkpir ni ipəən məmək aayidaan.

¹¹ Naah kpaan Kristo ni na, le ni bi ke binib bi gii ɲichakpan na; ni mu aa ye ɲichakpan le ni gii, ni ye nimi aabimbikpok le ni gii lii. Ni ye Kristo aah gii pu na la. ¹² Baah muin nimi nnyun ni na, ni mək ke bi di nimi sub Kristo chee la. Baah nyan nimi nnyun ni na, le ni mək ke ni ki fikr u chee; ba pu? ni pak ke Uwumbər kpa mpəən ki fikr Kristo nkun ni. ¹³ N-yoonn mbaa, ni nan tun titunwanbir, kaa nan dii Uwumbər aakaal. Nima le naa nan kpa liməfal li kaa kpa ndoon na. Naah kpaan Kristo ni dandana wee na, nima le Uwumbər fikr nimi. U di cha timi aatunwanbir məmək pinn timi. ¹⁴ Taah ba ga ɲa pu na le ɲmee kigbar pu. Taah kaa ɲa kina na, nima le timi aabər bii. Le Kristo aah nan kpo ndəpuinkoo pu na, nima le Uwumbər aa ki len ke timi aabər bii. ¹⁵ Waah kpo ndəpuinkoo pu na, le u ɲa kinimbəɲ aapəən məmək fam, le ki nyan ki, ki jinn ki iniməən, binib aanimbil ni.

¹⁶ Nima pu na, ni taa cha ubaa galn nimi tijikaar aakoobil pu, bee tiwanyukaan aakoobil pu, bee likpaakool daal aakoobil pu. ¹⁷ Nikoobil məmək po ye tiwan ni choo na aajunjun la. U bi na le ye Kristo. ¹⁸ Binib bibaa bi ki sunni bibaa taab, ki pak

* 1:24 : Lik Lituln 9.16.

Uwumbər aatuuntiib, ki bui ke bi dan tidan ki kan lijnjiir aawan, ki kpa kalmbaani, ki dak dulnyaa aalandak i ye fam na. Ni taa cha binib ngbaan bii nimi. ¹⁹ Baa joo timi aayidaan Kristo. Uma aapɔɔn pu, le ti muun waasan ni, Uwumbər aah ban pu na. Uma le kpaan timi kimɔbaan, ke ti li tuk tɔb pu, ke ɲituk ni ɲigir aah cha tiwon aawan mɔmɔk tuk tɔb pu pu na.

Ni naahn ke ni kpo ki beenin fu Yesu Kristo pu

²⁰ Ni nan kpo Kristo chee la, nima le ni nyan kinimbɔɲ ki joo dulnyaa na aapɔɔn ni. Nima pu na, ba ɲa nimi aabimbin bi ke naah beenin ye dulnyaa yaab le na? Ba ɲa ni kii nkaal mu len ke, ²¹ “Taa ji nee,” “Taa lakl nee,” “Taa meeh nee” na? ²² Binib yaa jin timina mɔmɔk kan, ti doo la. ɲikoobil ɲimina po ye binib aakaal, ni baamɔkm la. ²³ Ni naahn nlan la, ki mu aa ye nlan. Bi dooni bisui aah gee tiwan ni na la, ki sunn bibaa taab, ki muk tiwon. Le baah ɲani pu na, naa ter bi ke bi chuu bibaa.

3

¹ Ni kpaan fikr Kristo chee la. Nima pu na, cha nitafal li bi paacham aawan ni. Kristo bi nima ki ka Uwumbər aanjii wɔb. ² Ni li dakl tiwan ni bi paacham na aabɔr, ki di cha tiwan ni bi kitiɲ do na. ³ Ba pu? ni naahn ke ni kpo; le nimi aamɔfal kpaan Kristo ni, ki bi Uwumbər chee paacham, le u biin li pu. ⁴ Kristo, u ye timi aamɔfal na yaa nan gir ni kan, ti mu ga li bi u chee, ki kan nnyunɲ.

Mbimbikpok ni mbimbipɔm

⁵ Nima pu na, kuln man tiwon aah ban pu na, ki taa gɔr kidagook, ki taa tun tijɔɲ aatuln, ki taa li ban tiwan ni kaa ɲan na, ki taa li kpa iniman. Unii u kpa iniman na aa dii Uwumbər, u dii liwankpal la. ⁶ Binib bi yii Uwumbər aamɔb ki tun titunwanbir timina na, u ga daa bitafal. ⁷ N-yoonn mbaa, ni mu nan bi bikaasisik ni, ki tun titunwanbir ngbaan.

⁸ Le naah ye Yesu aanib dandana wee na, ni di titunwanbir ngbaan

mɔmɔk lii. Ni taa ki gee liɲuul ki li tar binib pu, ki taa ki li kpa kinananɲ, ki taa ki seei ɲisiibil, ki taa ki len iliin i kaa ɲan na. ⁹ Ni taa mɔln inyamɔn ki tuk tɔb; ba pu? ni nan di nimi aabimbikpok aatuln lii a, ¹⁰ ki yoor mbimbipɔm la. Uwumbər le tii nimi mbimbipɔm ngbaan, ki bi toor mu, ke ni moo bee u, ki li naahn u. ¹¹ Naah kpa mbimbipɔm na, naa ki yakr Juu yaab, ni binib bi kaa ye Juu yaab na, ni binib bi gii ɲichakpan na, ni binib bi kaa gii na, ni biwɔwɔm, ni timoor ni aanib, ni binaagbiib, ni bimalb. Ni mɔmɔk kpaan la. Kristo le jer tiwan ngbaan mɔmɔk, ki bi waanib mɔmɔk ni.

¹² Uwumbər nan nyan nimi, ki ɲa nimi waaninyaam, ki gee nimi. Nima pu na, ni li kpa linimbaasaln, ni tibulchinn, ki sunn nibaa taab, ki li bi suuna, ki li kpa suklaa, ¹³ ki li kpa limɔr tɔb chee. Ni ponn ni ubaa ni unɛen aato yaa kpa tibɔr kan, ni di cha pinn tɔb. Tidindaan aah di cha pinn nimi pu na, ni mu di cha pinn tɔb kina. ¹⁴ Tibɔr ti jer ti mɔmɔk na le ye ke ni li gee tɔb; ba pu? ngeehm di ni mɔmɔk kpaan tɔb chee la, ni li kpaan kimɔbaan mbamɔm. ¹⁵ Kristo yin nimi ke ni li kpaan tiwonbaan ni, ki li kpa nsuudoon mu u tii nimi na. Nima pu na, cha nsuudoon ngbaan li joo nisui man, ki li dooni Uwumbər, waabulchinn pu. ¹⁶ Cha Kristo aabɔr li bi nisui ni sakpen, ki tii nimi nlan. Ni li tuk tɔb waabɔr, ki li sur tɔb, ki li gaa ilahn i bi Uwumbər Aagban ni na, ni waanib aalahn, ni ilahn i Waafuur Nyaan mɔk nimi na. Ni li gaa ilahn ngbaan, ki li dooni Uwumbər nisui ni. ¹⁷ Ni yaa len kan, ni len Tidindaan Yesu aayimbil pu; ni yaa tun lituln kan, ni li tun waayimbil pu, ki li ɲani tiwan mɔmɔk waayimbil pu, ki li dooni Tite Uwumbər u pu.

Naah ga li bi pu Tidindaan aasan ni na

¹⁸ Tɔ, bipiib, ni li keei nichatiib aamɔi. Naah dii Tidindaan na, ni ɲan ke ni li ɲani kina.

¹⁹ Chatiiib, ni li gee nipuutiib, ki taa muk bi.

²⁰ Mbim, ni li keei nitetiib ni ninatiib aamɔi tiwan mɔmɔk ni, Tidindaan aah ban pu na; ba pu? nima le piir Uwumbɔr aasui.

²¹ Tetiib, ni taa fiini nimi aabim aaɲuul, aan bitaakpab taa yɔl.

²² Binaagbiib, ni li keei nidindatiib bi bi dulnyaa ni na aamɔi tiwan mɔmɔk ni. Bi yaa bi ni chee, bee bi yaa kaa bi kan, ni li tun lituln mbamɔm. Ni taa ban binib li pak nimi. Naah san Uwumbɔr na, ni li tun lituln mbamɔm nima pu. ²³ Naah ɲani tiwan nimɔk na, ni cha nitafal li bi ni ni, ki tun lituln ke naah ba ga tun tii Tidindaan pu na, naa ye binib. ²⁴ Tidindaan Kristo le ni tun lituln tii u. Nima le ni bee ke uma le ga pa nimi tipar, waah nan puu tipuur ti ke u ga tii nimi na. ²⁵ Unii umɔk tun lituln li kaa ɲan na, Uwumbɔr ga daa utafal waah ɲeer pu na. Uwumbɔr aa pak ubaa ki jer uken.

4

¹ Dindatiib, ni li ɲani nimi aanaagbiib mbamɔm; ba pu? ni nyi ke ni mu kpa Dindaan paacham.

Nsurm

² Tɔ, ni mɔmɔk li beenin mee Uwumbɔr linimaln, ki li nyi ki taa geeni, ki li dooni u mmeen ponn ni, ³ ki li mee u tii ti mu, ke u tii timi nsan ti moon waabɔr ki tuk binib tibɔbɔrkaan ti ye Kristo aabɔr na. Waabɔnyaan ngbaan pu, le m bi kiyondiik ni. ⁴ Ni ɲan ke m tuk binib waabɔnyaan ngbaan aatataa mbamɔm. Ni mee Uwumbɔr tii mi ke u ter mi, m tuk bi kina.

⁵ Ni li kpa nlan ki li bi mbamɔm joo cha binib bi kaa dii Uwumbɔr aasan na wɔb. Naah kan nsan buyoonn na, ni li tun Uwumbɔr aatuln n-yoonn mɔmɔk. ⁶ Ni li len ibulchiliin n-yoonn mɔmɔk, ki li len Uwumbɔr aalambil aah ye pu na. Ni yaa len kina kan, ni ga bee naah ga giin pu ki kii unii mɔmɔk na.

Kookoo aadoon

⁷ Tina aabo Tikikus u ti gee u na ga tuk nimi maabɔr mɔmɔk aah bi pu na. U ye timi aatutuɲeer le Tidindaan aatuln ponn ni, ki tun lituln ngbaan mbamɔm. ⁸ M cha u dan ni chee ke u nan tuk nimi, timi aabɔr aah bi pu na, aan ki sɔɲ nisui. Nima le m cha u dan ni chee. ⁹ Onesimus ni uma le dii ni. Onesimus mu ye tina aabo u ti gee u na la. U ter timi mbamɔm, ki ye ni ponn ni aanii ubaa la. Bima le ga tuk nimi do chee na aabɔr mɔmɔk.

¹⁰ Aristakus u bi kiyondiik ni m chee na dooni nimi. Mak, u ye Banabas aaninkpan aajapɔɔn na, u mu dooni nimi. M nan tuk nimi naah ga ɲa u pu na. U yaa dan ni chee kan, ni gaa u iɲaal ilee. ¹¹ Josua Justus mu dooni nimi. Bijab bitaa ngbaan ye Juu yaab la. Juu yaab ponn ni, bima baanja le ye maatutuɲeerb ki tun Uwumbɔr aanaan aatuln. Bijab ngbaan sɔɲ nsui la.

¹² Epafra mu dooni nimi. U ye ni ponn ni aanii ubaa la, ki ye Yesu Kristo aatutunn. U mee Uwumbɔr n-yoonn mɔmɔk linimaln le ki tii nimi, ke ni li dii Uwumbɔr mbamɔm, ki taa di cha, ki kii Uwumbɔr aah gee pu na mɔmɔk. ¹³ M tuk nimi la, Epafra tun lituln linimaln, ki tii nimi, ni Laodisea aatiɲ aanib, ni Hierapolis aatiɲ aanib. ¹⁴ Luk u ye dɔkta, u ti gee u na mu dooni nimi. Demas mu dooni nimi.

¹⁵ Ni li dooni tinaabitiib bi bi Laodisea aatiɲ ni na tii timi, ki li dooni Nimfa ni Yesu aanib bi kuuni udo na, tii timi. ¹⁶ Bi yaa karn kigban kee tii nimi kan, ni cha bi karn ki tii Yesu aanib bi bi Laodisea aatiɲ ni na mu. Maah ɲmee kigban ki tii Laodisea aatiɲ aanib na, ni mu karn ki. ¹⁷ Tuk Akipus ke Tidindaan aah tii u lituln li ke u tun na, u li nyi ki tun li mbamɔm.

¹⁸ Min Pɔɔl le di ɲɲaal ɲmee idoon imina. Ni teer ke m bi kiyondiik ni la. Uwumbɔr ɲa tinyoor ɲa ni pu. [Amii.]

Njan aagban̄ ki Pɔɔl ŋmee ki tii TESALONIKA YAAB na

¹ Min Pɔɔl, ni Silfanus, ni Timoti le ŋmee kigban̄ kee ti tii Yesu aanib bi bi Tesalonika aatin̄ ni ki ye Tite Uwumbɔr ni Tidindaan Yesu Kristo aanib na. Uwumbɔr ŋa tinyoor ŋa ni pu, ki tii nimi nsuudoon.

Tesalonika yaab aabimbin

² N-yoonn mumɔk ti mee Uwumbɔr na, ti mee u tii nimi, ki dooni u ni mɔmɔk pu. ³ Ti teer nimi Tite Uwumbɔr aanimbiin ni n-yoonn mɔmɔk, ki teer ke naah ŋani pu na, nima le mɔk ke ni gaa u ki kii; naah tun lituln pu na, nima le mɔk ke ni gee u; naah kpa limɔr pu na, nima le mɔk ke ni kpa limakl Tidindaan Yesu Kristo pu. ⁴ Tinaabitiib bi Uwumbɔr gee bi na, ti nyi ke u lee nimi la; ⁵ ba pu? taah tuk nimi waabɔnyaan na, tibɔnyaan ngbaan aa nan ye iliin baanja, Uwumbɔr Aafuur Nyaan aapɔɔn nan bi ti ni la, ki cha ni bee ke ti sil gbii. Taah nan bi nikaasisik ni buyoonn na, ni nan bee timi aabimbin aah nan bi pu na. Ti nan bi kina ke ti ter nimi la. ⁶ Le ni nan ŋakni timi ni Tidindaan; ba pu? ni gaa Yesu aabɔr ki kan falaa sakpen tibɔr ngbaan pu, ki mu nan kpa mpopiin mu Uwumbɔr Aafuur Nyaan tii nimi na. ⁷ Naah nan bi pu na, nima le mɔk Yesu aanib bimɔk bi Masedonia ni Akaya aatim ni na, bi mu aah ga li ŋani pu na; ⁸ ba pu? ni nan chuun mooni Tidindaan aabɔr, ki tuk Masedonia ni Akaya aatim aanib. Naa ye nima yaab baanja, ntim mɔmɔk aanib ŋun ke ni gaa Uwumbɔr ki kii la. Nima pu na, taa ki ban ke ti tuk bi nimi aabɔr. Bi puun nyi. ⁹ Ba pu? binib ngbaan len ke taah nan dan ni chee na, ni nan gaa timi, ki di ŋiwaa lii, ki fenn ki dii Uwumbɔr, u ye limɔfadaan ki ye Uwumbɔr bamɔnn na, ¹⁰ le ni

kii bundaln Ujapɔɔn Yesu ga nyan ni paacham ki gir ni na. Uma le Uwumbɔr nan fikr u nkun ni. Uma le nyan timi ntafadaan mu choo na ni.

2

Pɔɔl aah tuk Tesalonika yaab tibɔnyaan pu na

¹ Tinaabitiib, nimi nibaa nyi ke taah nan dan ni chee na, naa ye fam. Ni nyi ke taah nan bi Filipi aatin̄ ni na, ² le nima yaab nan ŋa timi falaa, ki yook timi, le ti nin dan ni chee. Binib pam nan kpak timi kinikpakpak, le timi Aawumbɔr tii timi lipobil ke ti tuk nimi waabɔnyaan. ³ Taah tuk nimi waabɔnyaan ngbaan na, tibɔr ngbaan aa ye nnyamɔn. Taa ŋmann nimi. Ti nan bi chain la. ⁴ N-yoonn mɔmɔk ti nan len Uwumbɔr aah ban ke ti len pu na; ba pu? u nan lik taah bi pu na, le ki di waabɔnyaan ngbaan ŋa tinjal ni, ke ti tuk binib. Nima pu le ti ban ke ti piir Uwumbɔr aasui, naa ye binib aasui. Uma Uwumbɔr le lik timi aasui ni aah bi pu na. ⁵ Ni nyi ke taa nan gbaa nimi mmɔmɔɔn aabɔr. Uwumbɔr nyi ke taa nan ye iniman-dam bi ŋmanni, ke binib taa bee ke ti ye na. ⁶ Taa nan ban ke ni nyun̄ timi, kaa nan ban ke binib biken nyun̄ timi. ⁷ Taah ye Kristo aakpambalb na, ti ba ga li ban ke ni nyun̄ timi. Le taa nan ban kina. Ti nan bi suuna ni chee ke upii aah bi pu waabim chee ki lik bi na la. ⁸ Ti gee nimi la. Nima pu na, ti nan kpa mpopiin ti tuk nimi Uwumbɔr aabɔnyaan. Naa ye tibɔnyaan baanja le ti nan tii nimi, ti nan di tibia mu tii nimi; ba pu? ti gee nimi pam. ⁹ Nnaabitiib, ni teer taah nan tun lituln linimaln pu na. Ti tuk nimi Uwumbɔr aabɔnyaan, ki tun lituln nwiin pu ni kinyeek mɔk, ke ti ji. Ba pu? taa nan ban ni ji ti pu falaa. ¹⁰ Nimi bi gaa Yesu ki kii na, ti ŋa nimi mbamɔm la, ki nan bi chain, kaa nan kpa taani ubaa joo cha ni wɔb. Ni ni Uwumbɔr nyi ke ni ye mbamɔn la. ¹¹ Ni nyi ke uja aah ŋani waabim pu na, ti nan ŋani nimi ubaabaa kina

la; ¹² ti sur nimi, ki nan sɔŋni nisui, ki gaŋni nimi ke ni li dii Uwumbɔr waah ban pu na. Uma le yin nimi ke ni koo waanaan ni ki nan ji waamɔn.

¹³ Ti dooni Uwumbɔr ni pu n-yoonn mɔmɔk la; ba pu? taah nan tuk nimi Uwumbɔr aabɔr na, ni nan gaa tibɔr ngbaan, ki bee ke naa ye binib aabɔr, ni ye Uwumbɔr aabɔr la. Mbamɔn, ni ye Uwumbɔr aabɔr la, ki kpelni nimi bi gaa u ki kii na aabimbin. ¹⁴ Nnaabitiib, ni ŋakni Uwumbɔr aanib bi bi Judea aatim ni ki kuuni Yesu Kristo aayimbil pu na; kinye pu? nido yaab aah ŋa nimi falaa pu na, Juu yaab ŋa bi mu falaa kina la. ¹⁵ Bima Juu yaab nan ku Uwumbɔr aabɔnabitiib ni Tidindaan Yesu mu, ki jenn nyan timi mu. Baa piir Uwumbɔr aasui. Bi ye binib mɔmɔk aadim la, ¹⁶ ki kiir timi, kaa ban ke ti tuk binib bi kaa ye Juu yaab na tibɔnyaan tee, aan bi ŋmar. Juu yaab ngbaan aah ŋani kina na, bi too kpae baatunwanbir pu n-yoonn mɔmɔk la. Uwumbɔr aanjuul pii bi kookoo.

Pɔɔl aah neen ke u ki gir mann bi pu na

¹⁷ Nnaabitiib, taah kaa kan nimi ni yunn siib na, naa mɔ timi. Taa nan bi ni chee, timi aalandak ma nan bi ni ni; tinimbil nan man ni pu, le ti nan pɔɔni tibaa ke ti ki kan nimi. ¹⁸ Ti nan ban ti gir dan ni chee. Min Pɔɔl, n-yoonn mɔmɔk m ban ke m gir dan ni chee. Le kinimbɔŋ kiir timi ke ti taa dan. ¹⁹ Tidindaan Yesu yaa nan gir ni kan, bilabi pu ti ga li kpa limakl, ni mpopiin, ni kipupuk unimbiin ni? ²⁰ Naa ye nimi pu uu? Mbamɔn, ti kpa kipupuk ni mpopiin ni pu.

3

¹ Taah kaa bi ni chee na, taa ki ŋmaa mɔr, nima le ti len ke ni ŋan ti cha Timoti dan ni chee. Timi baanja le gur Atens aatiŋ ni. ² Tina aabo Timoti ye Uwumbɔr aatutunn u tuk binib Kristo aabɔnyaan na la. Ti cha u dan ni chee ke u pɔɔk nitaakpab Uwumbɔr aasan ni, ³ ubaa taa gir

puwɔb falaa ngbaan pu. Nimi nibaa nyi ke falaa ngbaan ye Uwumbɔr aah siin timi pu na la. ⁴ Taah nan bi ni chee na ti nan tuk nimi ke ti ga ji falaa, le ni bee ke ni sil ŋa kina. ⁵ Le maa ki ŋmaa mɔr. Nima le cha m tun ni Timoti ni chee, ke u nan lik ke ni beenin dii Yesu mbamɔm aan naa dii. Ni muk mi la, m dak ke nibaakan kinimbɔŋ tɔŋ nimi, ki ŋa timi aatuln yɔli.

⁶ Le Timoti ki nyan ni ni chee; dandana u ki fuu ni ti chee, ki tuk timi tibɔnyaan ke ni beenin tii Yesu naadii mbamɔm, ki gee tɔb. U tuk timi ke ti bi nisui ni n-yoonn mɔmɔk, le ni ban ke ni ki kan timi, ke ti mu aah ban ke ti kan nimi pu na. ⁷ Tinaabitiib, ti bi limukl ni ki ji falaa la; le ti ŋun naah tii Yesu naadii pu na, nima le tisui sɔŋ. ⁸ Ni yaa dii Tidindaan aasan ni, kaa di cha kan, nima le ti fuur. ⁹ Nima pu na, taa ki nyi taah ga ki pak Uwumbɔr ni pu pu na; ba pu? ti kpa mpopiin sakpen ki mɔɔni ni pu, Uwumbɔr aanimbiin ni. ¹⁰ Ti mee u linimaln nwiin pu ni kinyeek mɔk ke u cha ti ki kan nimi ki tuk nimi naah kaa kee bee waabɔr pu na.

¹¹ M mee Tite Uwumbɔr ni Tidindaan Yesu ke bi tii timi nsan aan ti dan ni chee. ¹² Tidindaan cha ni li moo gee tɔb ni binib mɔmɔk, ke taah gee nimi pu na. ¹³ U tii nimi mpɔɔn ke ni li bi chain ki taa li kpa taani ubaa Tite Uwumbɔr aanimbiin ni, bundaln Tidindaan Yesu ni waanib mɔmɔk ga gir ni na.

4

Mbimbin mu piir Uwumbɔr aasui na

¹ Tinaabitiib, ti nan mɔk nimi naah ga ŋa pu ki piir Uwumbɔr aasui na. Le ni ŋani kina. Ti gaŋni nimi, ki sur nimi Tidindaan Yesu aayimbil pu ke ni li moo ŋani kina. ² Ni bee taah nan sur nimi pu Tidindaan Yesu aayimbil pu na. ³ Uwumbɔr aageehn le ye ke ni li bi chain, ki taa gɔr kidagook. ⁴ Ni ŋan ke ni mɔmɔk bee naah ga ŋa pu ki li joo tiwon mbamɔm aan ti li bi chain, ki tun lituln li ŋan na. ⁵ Ubaa taa cha

bipiib aakpeek li bi u ni, ke binib bi kaa nyi Uwumbər na aah bi pu na. ⁶ Uja ubaa taa li ban una aabo aapuu ki tun titunwanbir timina. Ti nan tuk nimi ki sur nimi mbaməm ke Tidindaan dar binib aatafal titunwanbir ngbaan məmək pu. ⁷ Uwumbər yin timi ke ti li bi chain. Waa yin timi ke ti li gər kidagook. ⁸ Unii umək yii mmək ngbaan na, naa ye binib aamək le u yii, u yii Uwumbər u tii nimi Waafuur Nyaan na aamək la.

⁹ Uwumbər mək nimi naah ga li gee tɔb pu na. Nima pu na, naa ki ban ke m ηmee kigban ki tuk nimi naah ga li gee ninaabitiib pu na. ¹⁰ Ni ye mbamən la, ni gee tinaabitiib bimək bi Masedonia aatim məmək ni na. Ti ganji nimi, ni li moo gee bi. ¹¹ Cha ninimbil li man ke ni li bi suuna, ki li tun nimi aatuln, ki di nimi aanjaal tun lituln, ke taah nan tuk nimi pu na. ¹² Ni yaa ηani kina kan, naan lann nibaa; binib bi kaa dii Uwumbər aasan na mu ga pak nimi.

Tidindaan aah ga nan gir ni pu na

¹³ Tinaabitiib, ti ban ke ni bee binib bi kpo na aabər, aan ki taa li kpa mpombiin, ke binib bi kaa kpa limakl na aah kpa mpombiin pu na. ¹⁴ Ti pak ke Yesu nan kpo, ki ki fikr nkun ni. Nima pu le ti pak ke Uwumbər ga fikr Yesu aanib bi kpo na mu, ki cha bi li dii u bundaln u ga gir ni na.

¹⁵ Taah ban ti tuk nimi tibər ti na, ti ye Tidindaan aabər la. Tidindaan aanib bi ga li bi dulnyaa wee ni bundaln u ga gir ni na aan puen binib bi kpo na ki buen paacham. ¹⁶ Ba pu? Tidindaan ubaa ga nyan ni paacham ki sunn ni. U yaa sunn ni kan, le ti ga ηun nneel sakpiin, ni Uwumbər aatuuntiib aaninkpel aaneel, ni Uwumbər aakakaan aawiil. ¹⁷ Njan, Yesu aanib bi kpo na le ga fikr nkun ni, le Uwumbər nin kpaan yoor bi ni waanib bi mu ga li bi n-yoonn ngbaan na, le bi ti tooh Tidindaan ntaalangbam ni, paacham. Kina le ti ga li bi Tidindaan chee n-yoonn mu kaa kpa ndoon na. ¹⁸ Nima pu na, ni li tuk tɔb kina, aan ki sɔɔ tɔb aasui.

5

Gor ki li kii Tidindaan aagirndaal

¹ Nnaabitiib, naa ki ban ke m ηmee ki tuk nimi bundaln tiwan nimina məmək ga ηa na. ² Ba pu? nimi nibaa nyi mbaməm ke Tidindaan aawiindaal ga fuu ni ke unaayuk aah fuur ni kinyeek pu na la. ³ Buyoonn binib ga len ke bi bi bibaa pu, nibaa aan ηa bi nibaa na, libuul ngbaan ni le tibɔbir ga lir bi pu. Ni ga li bi ke imalween aah chuu upii pu na la. Baan ηmaa nyan ti. ⁴ Nnaabitiib, nima aa bi mbəmbəɔn ni. Nima pu na, ni taa cha Tidindaan aawiindaal ηa nimi lijinjir ke unaayuk aah fuur ni pu na. ⁵ Ba pu? ni məmək ye nwiin ni aabim la. Ni ye nwiin pu aabim la. Taa ye kinyeek yaab, kaa ye mbəmbəɔn ni yaab. ⁶ Nima pu na, ti taa li geeni, ke biken aah geeni pu na. Cha ti li kii, ki chuu tibaa man. ⁷ Binib bi dɔ geen na, kinyeek le bi dɔ geen. Binib bi nyu ndaan gbii na, kinyeek le bi gbii. ⁸ Tima ye nwiin pu aabim la, nima pu na, cha ti chuu tibaa man. Cha ti tii Yesu naadii, ki li gee tɔb. Ti yaa ηani kina kan, nima le ga biin ti pu, ke tikur ti bii kibin pu na. Le ti yaa kpa limakl ke ti ga sil ηmar kan, ni ga li bi ke tikur aayikpupuk ki bii tiyil na. ⁹ Uwumbər aah lee timi na, waa lee timi ke u gee linjuul ti pu, u lee timi ke ti ηmar Tidindaan Yesu Kristo pu la. ¹⁰ Uma le nan kpo ti pu. Nima pu na, ti yaa bi, bee ti yaa kpo bundaln u ga gir ni na kan, ti ga buen ti li bi u chee. ¹¹ Nima pu na, ni li pəɔni tɔb aataakpab, ki li ter tɔb, ni li moo dii Uwumbər aasan mbaməm, ke naah ηani pu dandana wee na.

Kookoo aasurm ni idoon

¹² Tinaabitiib, ti ganji nimi, ke ni li pak nimi aaninkpiib bi tun Tidindaan aatuln nikaasisik ni, ki sur nimi waasan ni na. ¹³ Ni li pak bi mbaməm, ki li gee bi baatuln pu. Ni məmək li kpaan kiməbaan man.

¹⁴ Tinaabitiib, ti ganji nimi, ke ni sur binib bi kaa ban bi tun lituln na, ki li pəɔni binib bi aataakpab yɔl na

aataakpab, ki ter binib bi kaa pɔɔ na, ki li kpa limɔr binib mɔmɔk pu. ¹⁵ Ni taa cha unii ubaa teen uken waah ɲa bakaa u na pu. Pɔɔn nibaa man ki li ɲani tɔb, ni binib mɔmɔk tibulchinn, n-yoonn mɔmɔk.

¹⁶ Ni li kpa mpopiin n-yoonn mɔmɔk, ¹⁷ ki li mee Uwumbɔr n-yoonn mɔmɔk, ¹⁸ ki li dooni u tiwan mɔmɔk pu. Uwumbɔr aageehn le ye ke ni li ɲani kina; ba pu? ni ye Yesu Kristo aanib la.

¹⁹ Ni taa yii Uwumbɔr Aafuur Nyaan aah ban pu na. ²⁰ Unii yaa len Uwumbɔr Aafuur Nyaan aah tii u iliin i na kan, ni taa lik iliin ngbaan fam. ²¹ Ni li lik tibɔr mɔmɔk aah bi pu na, ke ti ɲan aan taa ɲan, ki li joo ti ɲan na mbamɔm. ²² Ni yii man isan i kaa ɲan na mɔmɔk aabɔɲ.

²³ Uwumbɔr u tii timi nsuudoon na, ɲa nimi aabimbin mɔmɔk chain, ki li joo nimi aawiin, ni nisui, ni nimi aawon mbamɔm, ni taa li kpa taani ubaa bundaln Tidindaan Yesu Kristo ga gir ni na. ²⁴ Uwumbɔr u yin nimi na ye mbamɔndaan la, ki ga ɲa nima mɔmɔk.

²⁵ Tinaabitiib, ni mee Uwumbɔr tii timi.

²⁶ Ni doon tinaabitiib mɔmɔk mbamɔm.

²⁷ M gaɲ nimi Tidindaan aayimbil pu ke ni cha bi karn kigban kee tii tinaabitiib mɔmɔk.

²⁸ Tidindaan Yesu Kristo ɲa tinyoor ɲa ni pu. [Amii.]

Lelee aagban̄ ki Pɔɔl ηmee ki tii TESALONIKA YAAB na

¹ Min Pɔɔl, ni Silfanus, ni Timoti le ηmee kigban̄ kee ti tii Yesu aanib bi bi Tesalonika aatiη ni ki ye Tite Uwumbɔr ni Tidindaan Yesu Kristo aanib na. ² Tite Uwumbɔr ni Tidindaan Yesu Kristo ηa tinyoor ηa ni pu ki tii nimi nsuudoon.

Uwumbɔr aah ga daa binib aatafal pu na

³ Tinaabitiib, ni ηan ke ti li dooni Uwumbɔr ni pu n-yoonn mɔmɔk; ba pu? ni moo gaal Yesu ki kii mbamɔm ki moo gee tɔb la. ⁴ Nima pu le ti puk kipupuk ni pu Uwumbɔr aanib chee, ki tuk bi naah gaa Yesu ki kii ki kpa limɔr, falaa ni limukl mɔmɔk ponn ni pu na.

⁵ Binib aah ηani nimi falaa pu na, nima le mɔk ke Uwumbɔr yaa daa bitafal kan, ni ηan. Naah ji falaa pu na, Uwumbɔr aanaan pu le ni ji. Nima le Uwumbɔr ga len ke ni ηeer ke ni koo waanaan ngbaan ni. ⁶ Ni ye mbamɔn, Uwumbɔr len ke ni ηan ke binib bi ηani nimi falaa na, u mu ηa bi falaa, ⁷ ki tii timi ni nimi bi ji falaa na lifuur. Ti ga kan lifuur ngbaan bundaln Tidindaan Yesu ga nyan ni paacham ki mɔk waah bi pu na. U ni waatuuntiib ga nyan ni paacham ni mpɔɔn, ⁸ ki li joo ni mmiigaal u nan daa binib aatafal. Binib bi yii Uwumbɔr na, ni binib bi kaa kii Tidindaan Yesu aabɔnyaan tee na, u ga daa bima le aatafal. ⁹ Tidindaan ga nyan bi unimbiin ni, waapɔɔn ni waawiihn sakpiin chee. U ga daa bitafal, ki cha bi ji falaa n-yoonn mu kaa kpa ndoon na. ¹⁰ Bi ga kan ntafadaan ngbaan bundaln Tidindaan ga gir ni na. Liyaadaal ngbaan le waanib bi mɔmɔk gaa u ki kii na ga nyuη u, ki pak u. Ni mu ga li bi waanib ngbaan ponn ni; ba pu?

taah tuk nimi Yesu aabɔr na, ni gaa ti ki kii la.

¹¹ Nima pu le ti mee timi Aawumbɔr tii nimi n-yoonn mɔmɔk ke u len ke ni ye binib bi ηeer waayim na, ki ter nimi ke ni li ban ni ηa tiwan ni ηan na, ki tii nimi mpɔɔn ke ni li ηani kina, ki tun lituln li ga mɔk ke ni gaa Yesu ki kii mbamɔm na. ¹² Ni yaa ηani kina kan, nima le ga nyuη Tidindaan Yesu Kristo, le u mu ga nyuη nimi, u ni Uwumbɔr aabulchinn pu.

2

Mbiindaan na

¹ Tinaabitiib, ti ban ke ti len ni chee ki joo cha bundaln Tidindaan Yesu Kristo ga gir ni ki nan kuun timi u chee na aabɔr la. ² Bi yaa len ke Tidindaan aawiindaal fuu ni kan, ti gan̄ nimi ke ni taa cha nipobil yuk, ki taa cha ni li muk nimi. Nibaakan, bi ga bui ke Uwumbɔr Aafuur Nyaan mɔk bi kina la, nibaakan, bi ga bui ke ti ηmee kigban̄ ki len kina la. ³ Ni taa cha ubaa ηmann nimi kina; buyoonn binib pam ga yii Uwumbɔr na le ga puen fuu ni, le Tidindaan aawiindaal nin fuu ni. Uja u yii Uwumbɔr aakaal mɔmɔk na, u mu ga puen nya mpaan pu. Uwumbɔr siin u ntafadaan la. ⁴ U ga yii Uwumbɔr, ni ηiwaa, ni tiwan nimɔk binib dii ni na. U ga nyuη ubaa ki jer ni mɔmɔk, ki ga kal Uwumbɔr Aadichal ni, ki len ke uma le ye Uwumbɔr.

⁵ Naa teer aa? Maah nan laa bi ni chee na, m nan tuk nimi tibɔr tee. ⁶ Le ni nyi tiwan ni kiir titunwanbirdaan ngbaan dandana wee na. Waayoonn yaa nan fuu ni kan, u ga nya mpaan pu. ⁷ Titunwanbir ti bɔɔ na, binib ηani ti dandana wee la. Le unii u kiir titunwanbir ngbaan dandana wee na ga kiir ti, ki nan saa buyoonn Uwumbɔr ga nyan u nima na. ⁸ N-yoonn ngbaan le titunwanbirdaan ngbaan ga kpiiir. N-yoonn ngbaan le Tidindaan Yesu ga gir ni, ni mpɔɔn, ki pii libuln lii u pu, ki ku u, ki ηa waapɔɔn mɔmɔk yɔli. ⁹ Titunwanbirdaan ngbaan yaa

nan fuu ni kan, u ga li kpa kinimbəŋ aapəən, ki tun kaatuln, ki li kpa mpəən ki ŋmann ke u tun lijnjiir aatun la, ¹⁰ ki li kpa nlan mu kaa ŋan na ke u ŋmann binib bi Uwumbər ga daa bitafal na. Bi yii Uwumbər aabər ti ga cha bi ŋmar na, kaa gee ti. Nima le Uwumbər ga daa bitafal. ¹¹ Baah yii Uwumbər aabər na, nima le u cha nnyamən aapak bi bisui ni, bi li pak nnyamən. ¹² Nima pu na Uwumbər ga len ke binib bi gee titunwanbir kaa pak mbamən na aabər bii a.

Uwumbər aah lee nimi pu na

¹³ Tə, tinaabitiib bi Tidindaan gee bi na, ni ŋan ke ti li dooni Uwumbər ni pu n-yoonn məmək; ba pu? tiwan məmək aah nan piin buyoonn na, u nan lee nimi ke ni ŋmar. Waafuur Nyaan ŋa nimi binib bi bi chain ki pak mbamən, aan ki ŋmar na. ¹⁴ Taah tuk nimi Uwumbər aabənyaan ti na pu, le u yin nimi ke ni ŋmar ki ji Tidindaan Yesu Kristo aaməən. ¹⁵ Nnaabitiib, nima pu na, ni li dii u mbaməm, ki taa di cha. Taah tuk nimi Uwumbər aabər ti, timəb ni, ni kigbaŋ ni pu na, ni li joo tibər ngbaan mbaməm.

¹⁶ Tə, Tite Uwumbər gee timi sakpen. Waabulchinn pu, le u tii timi lipobisoon li kaan doo na, ni limakl nyaan. ¹⁷ Uma ni Tidindaan Yesu Kristo ubaa pəən nitaakpab, ki tii nimi mpəən ke ni tun litunyaan məmək, ki len iliinyaan məmək.

3

Mee Uwumbər tii timi man

¹ Tinaabitiib, tibər ti gur na le ye ke ni li mee Uwumbər ki tii timi, ke u cha waabər moon ŋipepel məmək mala, ki kan mpakm ke naah pak ti pu na, ² ki li mee u ke u nyan timi titunwanbirdam bi kaa ŋan na aanjaal ni; ba pu? naa ye binib məmək le gaa Yesu ki kii.

³ Tidindaan le ŋani waah len pu na, ki ga tii nimi mpəən, ki biin ni pu, kinimbəŋ ki kaa ŋan na taa ŋa nimi nibaa. ⁴ Tidindaan pu le ti bee ke ni ŋani taah tuk nimi pu na, ki ga li beenin ŋani kina.

⁵ Tidindaan ter nimi ke ni bee nisui ni Uwumbər aah gee nimi pu na, ki li kpa limər Kristo aah tii nimi pu na.

Ni ŋan ke unii məmək li tun

⁶ Tinaabitiib, ti tuk nimi Tidindaan Yesu Kristo aayimbil pu la, ninaabitiib bimək kaa ban ke bi tun lituln, kaa dii taah tuk nimi pu na, ni nya bi chee. ⁷ Ni bee ke ni ŋan ni li dii ke taah dii pu na. Taah nan bi ni chee buyoonn na, taa nan san ligbanyakl. ⁸ Ti nan pa taah jin tijikaar ti na məmək pu la, ki tun lituln linimaln nwiin pu ni kinyeek mək; ba pu? taa nan ban ni ji ti pu falaa. ⁹ Naa ye ke taa nan kpa nsan ti ji niŋaal ni la. Ti nan ban ti mək nimi limək, ni li dii ke taah dii pu na. ¹⁰ Taah nan bi ni chee buyoonn na, ti nan tuk nimi ke unii umək kaa ban u tun lituln na kan, u taa ji.

¹¹ Ti ŋun ke ni ponn ni bibaa san ligbanyakl, kaa tun lituln libaa, ki chuun koo biken aabər ni. ¹² Binib bi bi kina na, ti tuk bi, ki sur bi Tidindaan Yesu Kristo aayimbil pu, ke bi li bi suuna, ki tun lituln ki kan ki ji. ¹³ Tinaabitiib, nima kan, ni yaa tun litunyaan kan, ni taa cha nitaakpab li yəl li ponn ni.

¹⁴ Unii ubaa yaa kaa dii taah tuk nimi kigbaŋ kee ponn ni pu na kan, ni daan udaan ngbaan, ki taa kpaan u chee. Nima le ga cha iniməən chuu u. ¹⁵ Ni taa ŋani u ke nimi aadin na, ni li sur u ke nina aabo na.

Kookoo aabər

¹⁶ Tidindaan u tii timi nsuudoon na tii nimi nsuudoon n-yoonn məmək, tiwan məmək ponn ni. Tidindaan li bi ni məmək chee.

¹⁷ Min Pəəl le di ŋjaal ŋmee idoon imina. Nimina ye kidaan la, le ki mək maagbann məmək ponn ni. Kina le m ŋmee.

¹⁸ Tidindaan Yesu Kristo ŋa tinyoor ŋa ni məmək pu.

Njan aagban̄ ki Pɔɔl ηmee ki tii TIMOTI na

¹ Min Pɔɔl ye Yesu Kristo aakpambal la; ba pu? Uwumbɔr u gaal timi lir na, ni Tidindaan Yesu Kristo u tii timi limakl na, bima le len ke m li ye waakpambal. ² M ηmee kigban̄ kee m tii si Timoti, u ye maabo bamɔnn Uwumbɔr aasan ni na la. Tite Uwumbɔr ni Tidindaan Yesu Kristo ηa tinyoor ηa aa pu, ki san si kinimbaak, ki tii si nsuudoon.

Tinyamɔnbɔr aasurm

³ Maah nan cha Masedonia aatin̄ ni na, m nan bui si ke aa li beenin bi Efesus aatin̄ ni; ba pu? binib bibaa bi nima ki mɔk binib mmɔkm mu kaa ye Yesu aamɔkm na. Aa sur bi ke bi taa ki mɔk kina, ⁴ ki taa ki joo ηiyimbil ηi bi Uwumbɔr Aagban̄ ni na tiini itiin baah nan ηani pu na. Nimina le cha binib baa mbaan. Naa ter bi ke bi gaa Yesu ki kii aan ki dii waasan mbamɔm. ⁵ M tuk si ke aa sur bi kina; ba pu? m ban ke Yesu aanib aasui li bi chain, ki ban ke bi bee bisui ni ke titunwanbir aa bi bi chee, ki gaa Yesu ki kii mbamɔm, ki li gee tɔb. ⁶ Binib bibaa bi, kaa ki dii kina. Bi yenn la, ki gbaa tɔb chee tibɔr ti ye fam na. ⁷ Bi ban bi li ye bimɔmɔkb bi mɔk binib Uwumbɔr aakaal na, ki mu aa bee baah len pu na aatataa, ki len tibɔr ke binib bi nyi taatataa na, ki mu aa nyi.

⁸ Tɔ, ti nyi ke unii yaa joo Uwumbɔr aakaal, uma Uwumbɔr aah ban pu na kan, nkaal ngbaan ηan la. ⁹ Ti yaa nyi ke nkaal aa bi bininyaam pu kan, nkaal ngbaan ηan la. Mu bi tiniwanbir le pu, ni binib bi kaa gee bi ηun tibɔr na, ni binib bi kaa dii Uwumbɔr aasan na, ni titunwanbirdam, ni binib bi yii Uwumbɔr kaa pak u na, ni binib bi ku bitetiib ni binatiib na, ni binib bi ku biken na, ¹⁰ ni binib bi gɔr kidagook na, ni bijab bi yii bipiib ki ban bijab na, ni binib bi chur biken tinaagbiir na, ni binib bi chuun

mɔni inyamɔn na, ni binib bi puur Uwumbɔr yɔl yɔl na, ni binib bi ηani tiwan ni kaa dii mmɔkm mu ηan na. Nkaal ngbaan bi titunwanbir timina mɔmɔk pu la. ¹¹ Uwumbɔr aabɔnyaan len kina la, ki tuk timi Uwumbɔr u ti pak u na aah ηan sakpen pu na. Uma le di tibɔnyaan tee ηa ηjaal ni, ke m di tuk binib.

Uwumbɔr aah san Pɔɔl kinimbaak pu na

¹² M dooni Tidindaan Yesu Kristo u tii mi mpɔɔn ke m tun lituln ngbaan na la. U len ke m ye mbamɔndaan, ki lee mi ke m tun waatuln. ¹³ N-yoonn mu jer na, m nan len tibɔbir u pu, ki seei u, ki ηa waanib falaa. Maah kaa nan gaa u ki kii n-yoonn ngbaan na, le maa nan nyi ke m ηani ni kaa ηan na. Maah kaa nan nyi na, le Uwumbɔr san mi kinimbaak, ¹⁴ le Tidindaan Yesu Kristo mu gee mi sakpen, ki cha m gaa u ki kii, ki kpaan u ni, ki gee u ni waanib mɔmɔk. ¹⁵ Yesu Kristo nan dan dulnyaa wee ni ke u nan nyan titunwanbirdam baatunwanbir ni la. Tibɔr timina gbii la. Ni ηan ke binib mɔmɔk gaa ti ki kii. Min le ye titunwanbirdaan ki jer binib mɔmɔk. ¹⁶ Le Uwumbɔr san mi kinimbaak. Yesu Kristo ηa suklaa, min u ye titunwanbirdaan ki jer binib mɔmɔk na pu sakpen la. Waah ηa mi suklaa pu na, nima le mɔk binib bi ga gaa u ki kii ki kan limɔfal li kaa kpa ndoon na, waah kpa suklaa pu na. ¹⁷ Cha ti pak Uwumbɔr, ki nyuη u. Uma le ye Uwumbɔr baan; tinimbil aa waa u; u ye Ubɔrkpaan u ga li bi n-yoonn mu kaa kpa ndoon na, kaan kpo. Amii.

¹⁸ Maabo Timoti, Uwumbɔr Aafuur Nyaan nan cha m len tibɔr aa pu, nima le cha m tuk si saah ga tun Uwumbɔr aatuln pu na. Cha Nfuur Nyaan aabɔr ngbaan tii si mpɔɔn ke aa yii kinimbɔη, ¹⁹ ki tii Yesu naadii mbamɔm, ki taa di cha, ki li ηani tiwan ni aa bee ke ni tok na. Binib bibaa bi, ki nyi ni ηan na, ki mu aa ηani kina. Nima le baa ki dii Yesu aasan. ²⁰ Bi ponn ni binib bilee ye Haimeneus ni Aleksanda. Le m di bi ηa kinimbɔη aajaal ni ke ki daa

bitafal, aan bi bee ke naa ŋan bi ki sii Uwumbər.

2

Naah ga li dooni Uwumbər pu na

¹ Tɔ, tibər ti ye tibəkpaan na le ye ke m ban ke ni li mee Uwumbər ki tii binib məmək, ki li gaŋni u ke u san bi kinimbaak, ki li dooni u bi pu. ² Ni li mee Uwumbər kina ki tii bibərɔb, ni kitin aayidam məmək, aan ti li bi tibiaa pu, ki li kpa nsuudoon, ki li dii Uwumbər aasan, ki li ŋani tiwan məmək mbaməm.

³ Ni yaa mee Uwumbər kina kan, ni ŋan, ki piir Uwumbər u gaal timi lir na aasui. ⁴ U ban ke binib məmək ŋmar, aan ki bee waabər ti ye mbamən na. ⁵ Ba pu? Uwumbər ye Uwumbər baan la. Uchandatuln ubaa baanja le bi Uwumbər ni binib aakaasisik ni. Uma le ye Yesu Kristo u nan kpaln unibən, ⁶ ki sil binib məmək aasisi-yaan ki kpo, ke u gaa bi lii na. Naah nan ŋeer buyoonn na le Uwumbər mək timi tibənyaan ngbaan. ⁷ Nima pu le Uwumbər lee mi ke m li ye Yesu aakpambal, ke m tuk binib bi kaa ye Juu yaab na Yesu aabər ngbaan, ke bi gaa u ki kii, ki bee waabər ti ye mbamən na. Maa mən nnyamən, maah len pu na gbii la.

⁸ M ban ke bijab bi bi ŋipepel məmək na mee Uwumbər, ki yoor injaal paacham. Bi li ye binib bi bi chain na, ki taa li kpa linuul, ki taa li kpa kinikpakpak.

⁹ M ban ke bipiib li pee tiwan-peenkaan ni ŋeer bipiib bi dii Uwumbər na, ki li bi suuna, ki taa li kpa kalmbaani, ki taa fiini tiyikpir sakpen siini, ki taa tuun ŋitafajən ŋi kpa kidaak na, ki taa gbin nleen mu kpa kidaak na, ki taa li peeni tiwanpeenkaan ni kpa kidaak na. ¹⁰ Bi li tun litunyaan. Nima le ŋan tii bipiib bi len ke bi dii Uwumbər aasan na. ¹¹ Bi li ŋmin ki li bae Uwumbər aabər ki li ŋun tibər. ¹² Maa kii ke bipiib tuk bijab Uwumbər aabər, kaa kii ke bi li ye bijab aayidam. Bi li ŋmin. ¹³ Ba pu? Uwumbər nan puen naan

tiyaaaja Adam, le ki nin naan upuu Iif. ¹⁴ Kinimbəŋ aa nan ŋmann Adam, ki nan ŋmann upii ngbaan la, le u tun titunwanbir. ¹⁵ Tɔ, bipiib mu yaa gaa Yesu ki kii, ki gee binib, ki bi chain, ki bi suuna kan, bi ga ŋmar imalween ni.

3

Bisalolm aabər

¹ Tibər tee gbii la, ke unii yaa ban u li ye Yesu aanib aaninkpel kan, ni ŋan; ba pu? li ye lituln li ŋan na la. ² Ni ŋan ke Yesu aanib aaninkpel taa li kpa taani ubaa. Ni ŋan u li joo upiibaab, ki li chur ubaa tiwan məmək ni, ki li kpa laasaab, ki li bi mbaməm, ki li channi bicham tichann, ki li ye unii u ga ŋmaa tuk binib Uwumbər aabər mbaməm na. ³ U taa li ye udagbiir, ki taa gbaa binib [ki taa li kpa iniman]. U li bi suuna ki taa li kpa kinikpakpak. Unimbil taa li man ŋimombil pu. ⁴ Ni ŋan ke u li joo waachiln ni aanib mbaməm, ki li joo waabim mbaməm, aan bi li pak u ki kii waaməb. ⁵ Ba pu? unii yaa kaa ŋmaa joo waachiln ni aanib mbaməm kan, u ga ŋa kinye ki li joo Yesu aanib? ⁶ U taa li ye unii u kaa yunn Uwumbər aasan ni na. U yaa ye unii u kaa yunn Uwumbər aasan ni na kan, nibaakan, u ga li kpa kigaak, ki kan ntafadaan ke kinimbəŋ na. ⁷ Ni ŋan ke Yesu aanib aaninkpel li ye unii u kpa kipak binib bi kaa dii Yesu aasan na chee, aan binib taa galn u ki cha u lir kinimbəŋ aagaawəb ni.

Biteterb aabər

⁸ Tɔ, ki joo cha Yesu aanib aateterb wəb na, ni ŋan ke bi mu li kpa laasaab. Bi taa len fam fam. Bi li ŋani baah len pu na. Bi taa li ye bidagbiib. Binimbil taa li man ŋimombil pu. ⁹ Ni ŋan ke bi li joo tibəbərkaan ti kpiir, ki ye Yesu aabər na, ki li nyi mbimbin mu ŋan na, ki li ŋani kina. ¹⁰ Binib yaa ban bi li ye biteterb kan, cha Yesu aanib aaninkpiib puen lik baabimbin aah bi pu na waahr, bi yaa kaa kpa taani kan, cha bi li tun biteterb aatuln. ¹¹ Ni ŋan ke bipuutiib mu li

kpa laasaab, ki li chur bibaa, ki li nani tiwan məmək mbaməm, ki taa li ye binibiinib. ¹² Ni njan ke Yesu aanib aateterb li joo upii ubaaba, ki li joo baabim ni baachiln ni aanib mbaməm. ¹³ Binib bi tun biteterb aatuln ngbaan mbaməm na ga kan liyimbil, ki li kpa lipobil sakpen ki tuk binib baah ga gaa Yesu Kristo ki kii pu na.

Tibəbərkaan kpaan

¹⁴ Tə, m kpa limakl ke naan yunn, m ga dan aa chee. Le maah njeemee kigban kee tii ni si na, ¹⁵ m yaa yunn kan, aa ga bee mbimbin mu njan tii Uwumbər Aadichal ni aanib, bi ye Uwumbər u ye liməfadaan na aanib na. Waabər ti ye mbamən na bi biŋaal ni la, le bi joo ti. ¹⁶ Uwumbər aah kpiir waasan aabər ti tuk timi na, ti ye tibəkpaan la: U nan yoor unibən aawon, ki nyan ubaa mpaan pu.

Uwumbər Aafuur Nyaan le mək ke u njan.

Uwumbər aatuuntiib waa u.

Binib moon waabər ki tuk n̄itimbol aanib,
le binib gaa u ki kii dulnyaa wee məmək ni.

Uwumbər nan yoor u ki di buen paacham, ki nyun u.

4

Biməməkbi bi ye binyaməndam na

¹ Tə, Uwumbər Aafuur Nyaan len mpaan pu, ke n-yoonn mu choo na binib bibaa ga yii Yesu aabər, ki kii inyamən, ki dii bipənib bi n̄manni bi na. ² Bipənib ngbaan ga cha binib bibaa n̄mann ke bi mək binib Uwumbər aasan. Bi ye binyaməndam la. Baalandak aa ki muk bi baatunwanbir pu. ³ Bi ga len ke bijab taa din bipiib, bipiib mu taa mən bijab. Bi ga li kə tijikaar tibaa. Uwumbər le naan tijikaar ngbaan. U ban ke binib bi gaa u ki kii ki nyi mbamən na le ji ti, ki doon u ti pu. ⁴ Tiwan nimək Uwumbər naan ni na, ni njan la. Ti taa li kə tijikaar tibaa. Ti li ji ti, ki li dooni u ti pu. ⁵ Ba pu? taah ji tijikaar ti ki

dooni Uwumbər ti pu na, nibaa aa bi ti ni; ba pu? Uwumbər len ke ti njan.

Yesu Kristo aatutunn bamənn

⁶ Aa yaa teer Yesu aanib tibər timina kan, aa ye Yesu Kristo aatutunn bamənn la. Saah bae Yesu aabər ki dii nsanyaan pu na, nima le cha saabimbin bi mbaməm. ⁷ Aa taa gar binyaməndam ngbaan aatiin; ba pu? itiin ngbaan aa kpa tinyoor ki tii si, kaa mək si Uwumbər aasan. Chuu aabaa ki bae Uwumbər aabər. ⁸ Unii yaa san ke uwon yabr kan, ni kpa tinyoor siib la. Unii yaa chuu ubaa ki bae Uwumbər aasan kan, nima le ye tinyoor sakpen ki tii u. Ba pu? Uwumbər puu tipuur ke nima le ga tii binib liməfanyaan dandana wee, ni n-yoonn mu choo na. ⁹ Tibər tee gbii la. Ni njan ke binib məmək gaa ti. ¹⁰ Nima le ti tun Uwumbər aatuln linimaln; ba pu? ti gaa Uwumbər u ye liməfadaan ki gaal binib məmək lir na ki kii la. Uma le gaal binib bimək gaa u ki kii na lir.

¹¹ Mək binib tibər tee, ki tuk bi ke bi li nani kina. ¹² Taa cha bi lik si fam ke aa ye unachipəən la. Li len iliinyaan, ki li bi mbaməm, ki li gee binib, ki li tun Uwumbər aatuln mbaməm, ki li bi chain, aan ki li ye limək ki mək binib bi gaa Yesu ki kii na baah ga li dii mbaməm pu na. ¹³ Li karni Uwumbər aabər tii binib, ki mək bi taatataa, ki tuk bi baah ga li nani pu na. Li nani kina linimaln, ki nan saa buyoonn m ga fuu ni na. ¹⁴ Taa suln Uwumbər Aafuur Nyaan aapiin i bi aa ni na, i Uwumbər nan tii si buyoonn waabənabtiib nan len, aan Yesu aanib aaninkpiib di biŋaal paan aa pu na. ¹⁵ Maah tuk si pu na, li nani kina mbaməm ki cha aanimbil li man ni pu, aan binib məmək bee saah dii Yesu aasan mbaməm pu na. ¹⁶ Li nyi saabimbin aah bi pu na, ki li nyi saah mək binib Yesu aabər pu na. Li beenin nani maah tuk si pu na. Aa yaa beenin nani kina kan, sin aabaa ga n̄mar, le binib bi mu n̄jun Yesu aabər aa chee na mu ga n̄mar.

5

Usaloln aah ga li joo Yesu aanib pu na

¹ Tɔ, taa kae uja u por na. Li sur u ke aate na. Li ɲani bijab bi kaa por na ke aanaabitiib na. ² Li ɲani bipiib bi por na ke aana na. Li ɲani bipiib bi kaa por na ke aaninkpatiib na, ki li bi chain bi chee.

³ Li ter bikpopiib bi sil ye bikpopiib na. ⁴ Ukpooii mu yaa kpa mbim, bee u ti ki kpa yaabitiib le kan, ni ɲan ke bi bae Uwumbɔr aah ban ke bi ter baachiln ni aanib pu na, ki teen binatiib, ni biyaatiib, baah nan kpiin bi pu na; ba pu? nima le piir Uwumbɔr aasui. ⁵ Ukpooii u sil ye ukpooii ki gur ubaa na kpa limakl Uwumbɔr pu la. Le u ga li mee Uwumbɔr ki ganɲi u nwiin pu ni kinyeek. ⁶ Ukpooii u kaa bi mbamɔm na ma kan, u lann limɔfal Uwumbɔr chee ki laa chuun fu. ⁷ Tuk Yesu aanib ke bi li ɲani maah len pu na, aan bikpopiib bi bi bikaasisik ni na taa li kpa ngalm. ⁸ Unii u kaa ter udo yaab, kaa ter uma ubaa aachiln ni aanib ki jer biken na, u yii Yesu aasan le na, ki ye kiniwanbiik ki jer binib bi kaa gaa Yesu ki kii na.

⁹ Ukpooii yaa kaa fuu ɲibin imonko itaa kan, aa taa ɲmee waayimbil bikpopiib aagban ponn ni. Uchal yaa nan ye ujabaan kan, ¹⁰ binib yaa len ke upii ngbaan tun litunyaan: u yaa nan kpiini mbim mbamɔm, ki yaa nan ɲani bicham tichann, ki yaa sunn ubaa taab ki tun lituln tii Yesu aanib, ki yaa nan ter binib bi bi limukl ni na, aan unimbil yaa man litunyaan mɔmɔk pu kan, aa ɲmee waayimbil bikpopiib aagban ponn ni.

¹¹ Taa ɲmee bikpopiib bi kaa por na aayimbil; ba pu? bijab aakpeek yaa chuu bi kan, bi ga di Kristo aatun lii, ki ban ke bi mɔn tichal, ¹² kaan gbiin baah puu tipuur ti na. Nima le bi ga li kpa ngalm. ¹³ Ki ki kpee na, bi ga li san ligbanyakl, ki ga li chaa ɲidichal ɲidichal ni. Naa ye ke bi ga li san ligbanyakl baanja la, bi ga li ye bibɔtukb la, ki ga li koo binib aabɔr

ni, ki ga len naah kaa ba ɲan bi len pu na. ¹⁴ M ban ke bikpopiib bi kaa por na mɔn tichal, ki maa mbim, ki li lik baachiln ni aabɔr, ki taa tii timi aadim nsan ke bi galn timi. ¹⁵ Ba pu? bikpopiib bibaa yenn, ki dii kinimbɔɲ aasan. ¹⁶ Tɔ, bikpopiib yaa bi upii u gaa Yesu ki kii na do kan, ni ɲan ke u li ter bi, aan ki taa muk Yesu aanib ke bi ter bikpopiib ngbaan. Nima le bi ga ɲmaa ter bikpopiib bi kaa kpa do yaab na.

¹⁷ Tɔ, ni ɲan ke Yesu aanib pa baaninkpiib bi joo bi mbamɔm na lipal li wiir na. Yesu aanib aaninkpiib bi tun lituln linimaln, ki mooni tibɔnyaan tee, ki mɔk binib taatataa na, ni ɲan ke bima le aapar li wiir jer biken yaan. ¹⁸ Ba pu? Uwumbɔr Aagban len ke, “Aa yaa joo unaaja poi idi kan, aa taa buu umɔb,”* ki ki len ke, “Ututunn aapar ɲeer u la.”† ¹⁹ Tɔ, bi yaa galn Yesu aanib aaninkpel kan, taa gar baah len pu na, see biseeraadam bilee bee bitaa len kina. ²⁰ Kae binib bi tun titunwanbir na Yesu aanib mɔmɔk aanimbil ni, aan bi gur na san ijawaan.

²¹ M sur si Uwumbɔr ni Tidindaan Yesu Kristo ni waatuuntiib bi u nyan bi na aanimbiin ni la, aa li ɲani maah len pu na, ki li joo Yesu aanib mbamɔm, ki taa li kpa imaagann. ²² Unii yaa kaa yunn Uwumbɔr aasan ni kan, taa nyan u ke u tun Uwumbɔr aatun. Taa cha biken aatunwanbir li ye saataani. Cha saabimbin li bi chain.

²³ Saah kaa kpa laafee kpala kpala na, taa ki nyu nnyun baanja, aa nyu ɲisubil aadaan siib, aan ni ter aaponn ni.

²⁴ Binib bibaa aatunwanbir bi mpaan pu, ki tii bi ntafadaan mala. Bibaa mu aatunwanbir aa kpiir mala. ²⁵ Kina le litunyaan mu bi lipaal. Li yaa bɔɔ kan, laan li bɔɔ n-yoonn mɔmɔk.

6

¹ Tɔ, Yesu aanib ponn ni bi ye binaagbiib na, bi mɔmɔk li pak

* 5:18 : Lik Ikaal 25.4. † 5:18 : Lik Matiu 10.10; Luk 10.7.

bidindatiib mbaməm, aan binib taa bii Uwumbər aayimbil, ni waabər. ² Binaagbiib bi kpa dindatiib bi gaa Yesu ki kii na taa lik bidindatiib fam, ke bi ye binaabitiib. Bi li moo tun lituln tii bidindatiib ngbaan ki jer baah ba ga tun pu na; ba pu? dindatiib bi kan tinyoor baatuln ponn ni na ye binib bi gaa Yesu ki kii na la, le bi gee bi.

Yesu Kristo aanib aasurm

Tuk bi ki sur bi ke bi li ɲani kina. ³ Tidindaan Yesu Kristo aabər le ye tibənyaan, ki mək timi taah ga dii Uwumbər aasan mbaməm pu na. Unii ubaa yaa mək bi mməkm yayan kaa kii tibər ngbaan kan, ⁴ u ye kalm-baanidaan la, kaa nyi nibaa. U gee ke u kpak kinikpakpak ibəliin aatataa pu. Nima le cha lipiipoln, ni tibər, ni ɲisiibil bi, ki cha binib dak ilandak i kaa ɲan na təb pu. ⁵ Le binib bi dak ilandakbir na kpak təb kinikpakpak. Baa ki nyi mbamən. Bi dak ke Uwumbər aasan ye liwankpal aasan la. [Nya binib ngbaan chee.]

⁶ Tə, unii aanimbil yaa gbiin waah kpa ni na pu ki yaa dii Uwumbər aasan kan, nima le ye tinyoor sakpen ki tii u. ⁷ Taah nan dan dulnyaa wee ni buyoonn na, taa nan joo ni nibaa. Taah ga ki nya dulnyaa wee ni buyoonn na, taan ki ɲmaa joo nibaa ki di nya. ⁸ Nima pu na, taah kpa tijikaar ni tiwanpeenkaan ni na, cha tinimbil gbiin ni. ⁹ Binib bi aanimbil man liwankpal pu na ga kan ntəɲ, ki lir. Binimbil ga li man kijərək aawan sakpenn le pu. Ni ye fam la, ki ga bii bi. Tiwan ngbaan aaboln le cha binib bee fam ki kan ntafadaan mu kaa kpa ndoon na. ¹⁰ Binib yaa gee ɲimombil sakpen kan, nima le cha bi tun titunwanbir mək aabəɲ. Binib bibaa aanimbil aah man ɲimombil pu pu na le cha bi yenn, kaa ki dii Yesu aasan, ki kan mpombiin ki ti chaar jer.

Nsurm ki tii Timoti

¹¹ Saah ye Uwumbər aanii na, yii titunwanbir timina məmək, ki li dii mbimbinyaan, ki li bi Uwumbər

aah ban pu na, ki li tun waatuln mbaməm, ki li kpa ngeehm, ni suklaa, ki li bi suuna. ¹² Saah tii Yesu naadii pu na, ni ɲan ke aa pəon aabaa ki yii lituln limək kaa ɲan na, ki li ɲub liməfal li kaa kpa ndoon na mbaməm. Uwumbər yin si ke aa nan kan liməfal ngbaan, buyoonn aa nan tii seeraa nyaan binib pam aanimbil ni, ki tuk bi saah gaa Uwumbər ki kii pu na. ¹³ Yesu Kristo nan tii seeraa nyaan Pontius Pailat aanimbiin ni. Le m sur si, uma Yesu ni Uwumbər u tii tiwan məmək liməfal na aanimbiin ni ¹⁴ ke aa tun Uwumbər aah tii si lituln li na mbaməm, ki li bi chain, ki taa li kpa taani ubaa, ki nan saa Tidindaan Yesu Kristo aah ga gir ni buyoonn na. ¹⁵ Ni yaa nan ɲeer kan, Uwumbər ga cha u gir ni. Uwumbər u ti pak u na, uma baanja le ye tiwan məmək Aayidaan. U ye bibərb məmək Aabər, ki ye dindatiib məmək Aadindaan. ¹⁶ Uma baanja le ye liməfal li kaa kpa ndoon na Aadindaan. U bi nwiihn ni la. Ubaa aan ɲmaa duun mu ni. Ubaa aanimbil aa kee kan u. Ubaa mu aan ɲmaa kan u. Cha binib məmək nyuɲ u, ki kii waaməb n-yoonn mu kaa kpa ndoon na. Amii.

¹⁷ Aa sur binib bi kpa liwankpal dulnyaa wee ni na ke bi taa li kpa kalmbaani, ki taa li kpa limakl liwankpal ngbaan pu. Ba pu? li ye libuln la. Bi li kpa limakl Uwumbər pu. U tii timi sakpen, le taa ti ki nyi ni məmək; u ban ke ti gaa, ki li kpa mpopiin. ¹⁸ Tuk biwankpadam ngbaan ke bi li ter biken, ki li tun litunyaan sakpen, ki li kpa tibulchinn, ki li ban ke bi yakr baawankpal tii biken. ¹⁹ Bi yaa ɲa kina kan, bi ga di liwankpal bil paacham. Ni ga li ye nterm nyaan le ki tii bi n-yoonn mu choo na, le bi ga kan liməfal li ye libaməln na.

²⁰ Timoti, li joo tibər ti Uwumbər di ɲa aanaal ni na. Binib bibaa len tibər yəl yəl, ki yii Uwumbər aabər, ki dak ke bi nyi la, kaa nyi. Yii baah len pu na. ²¹ Ba pu? binib bibaa bi, ki len ke bi nyi nnyim, ki mu yenn, kaa ki dii Yesu aasan.

Tə, Uwumbər ɲa tinyoor ɲa ni pu.

Lelee aagban̄ ki Pɔɔl ŋmee ki tii TIMOTI na

¹ Min Pɔɔl ye Yesu Kristo aakpambal Uwumbɔr aageehn pu, ke m ti tuk binib ke Uwumbɔr puu tipuur ke binib bi kpaan Yesu Kristo ni na ga kan limɔfal.

² M ŋmee kigban̄ kee m tii maabo Timoti u m gee u na la. Tite Uwumbɔr ni Tidindaan Yesu Kristo ŋa tinyoor ŋa aa pu, ki san si kinimbaak, ki tii si nsuudoon.

Idoon ni ntaakpab pɔɔn aabɔr

³ M yaa mee Uwumbɔr u m tun lituln tii u mbamɔm ke n-yaajatiib aah nan ŋani pu na kan, m teer aabɔr n-yoonn mɔmɔk maameel ni, kinyeek ni nwiin pu, ki dooni u aa pu la. ⁴ M teer maah buen cha si aan aa wii pu na. Le nnimbil man ke m ki kan si, aan ki li kpa mpopiin. ⁵ M teer saah gaa Yesu ki kii mbamɔm pu na. Aayaa Lois ni aana Yunis le nan puen gaa u ki kii. Le m bee ke aa mu sil gaa u ki kii. ⁶ Le Uwumbɔr nan tii si Waafuur Nyaan aapiin buyoonn m nan di ŋjaal paan aa pu na; le m ban m teer si ke aa fikr ipiin ngbaan. ⁷ Nfuur Nyaan mu Uwumbɔr tii timi na aan ŋa timi bijawaandam. Mu tii timi mpɔɔn, ki cha ti gee binib, ki chur tibaa.

⁸ Nima pu na, tuk binib Tidindaan aabɔr, ki taa san inimɔɔn. Maah bi kiyondiik ni Tidindaan pu na, taa cha inimɔɔn li joo si kina pu. Aa mu li ji falaa Yesu aabɔnyaan tee pu, Uwumbɔr aah tii si mpɔɔn pu na. ⁹ U gaa timi lii, ki yin timi ke ti li bi chain. Naa ye timi aatunyaan pu le u yin timi. Waah kpa tibulchinn pu na, nima le u yin timi waageehn pu. Waah kaa nan kee naan dulnyaa buyoonn na, le u nan ŋa timi tibulchinn ngbaan Yesu Kristo pu. ¹⁰ Dandana wee, ti kan waah ŋa timi tibulchinn pu na; ba pu? Yesu Kristo, u gaal timi

lir na, dan dulnyaa wee ni ki nan kuln nkun, ki tii timi limɔfal li kaa kpa ndoon na. Waabɔnyaan tee le kpiir kina.

¹¹ Uwumbɔr nan nyan mi ke m li ye Yesu aakpambal, ke m li chuun mooni binib waabɔnyaan tee, ki tuk bi taatataa. ¹² Nima pu le m ji falaa kiyondiik ni. Ni mu aa kpa mi inimɔɔn. Ba pu? m nyi Yesu u m gaa u ki kii na. Maah di mbaa tii u na, m sil nyi ke u ga ŋmaa li joo mi, ki nan saa waagirndaal. ¹³ Aa nan gaa Yesu Kristo ki kii le ki gee u; nima pu na, aa li joo maah tuk si tibɔnyaan ti na mbamɔm. ¹⁴ Uwumbɔr di tibɔnyaan tee ŋa aarjaal ni la; aa li joo ti mbamɔm, Uwumbɔr Aafuur Nyaan mu bi ti ni na aapɔɔn pu.

¹⁵ Aa nyi ke Asia aatiŋ aanib ponn ni pam nan san cha mi. Bi ponn ni binib bilee le ye Fijelus ni Hemojenes. ¹⁶ Onesiforus pɔɔni ntaakpab kpala kpala. Maah nan bi kiyondiik ni na, inimɔɔn aa nan joo u kina pu. Cha Uwumbɔr san u ni waachiln ni aanib kinimbaak. ¹⁷ Waah fuu ni Rom aatiŋ ni na, u nan chuun ban mi linimaln le ki ti kan mi. ¹⁸ Aa sil nyi waah nan ter mi pu Efesus aatiŋ ni na. Tidindaan san u kinimbaak uma Tidindaan aagirndaal.

2

Yesu Kristo aajabamɔnn

¹ Maabo, pɔɔk aataakpab Yesu Kristo aah ter si pu na. ² Aa nan ŋun Uwumbɔr aabɔr m chee kinipaak aanimbil ni. Di tibɔr ngbaan ŋa bijab bi bi mbamɔm ki ga ŋmaa tuk biken na aarjaal ni.

³ Ji falaa Yesu Kristo pu ke waa-janyaana. ⁴ Uja u to butɔb na aatafal aa bi dulnyaa wee ni aabɔr ni; ba pu? u ban u piir waaninkpel aasui la. ⁵ Unii u san litaasaln na yaa kaa dii litaasaln ngbaan aakaal kan, waan ji litaasaln aanyoor. ⁶ Ukpaal u tun lituln linimaln na, ni ŋan ke uma le puen ji kisaak ngbaan aajikaar. ⁷ Aa dakl lik maah len pu na aatataa, le

Tidindaan ga ter si aa bee ni məmək aatataa.

⁸ Teer Yesu Kristo bər. U fikr nkun ni, ki ye Ubər David aayaabil la. Maah tuk binib tibənyaan ti na le na. ⁹ Tibənyaan tee pu, le m ji falaa. Le bi buu mi idəribi kiyondiik ni, ke bakadaan na. Uwumbər aabər ma aa buu. ¹⁰ Nima pu le m kpa limər falaa məmək ni, binib bi Uwumbər nyan bi na pu, aan bi mu kpaan Yesu Kristo ni, ki nmar, ki li kpa mpopiin mu kaa kpa ndoon na. ¹¹ Tibər tee gbii, “Timi aabimbikpok yaa kpo Yesu chee kan,

ti ga li kpa liməfal u chee.

¹² Ti yaa dii u ki kpa limər kan, ti ga ji nnaan u chee.

Ti yaa len ke taa nyi u kan, u mu ga len ke waa nyi timi.

¹³ Ti yaa kaa ye mbaməndam kan, uma beenin ye mbaməndaan la, waan nmaa yii uma ubaa aabimbin.”

Ututunn bamənn

¹⁴ Aa li teer binib tibər timina, ki sur bi Tidindaan aanimbiin ni ke bi taa li kpak kinikpakpak ibəliin aatataa pu; ba pu? naa kpa tinyoor, kaa ter binib ke bi dii mbaməm. ¹⁵ Cha aanimbil li man ke aa piir Uwumbər aasui, ki li ye waatutunn bamənn u kaan ji inimənn waatuln pu na, ki li tuk binib Uwumbər aabər ti ye mbamən na, ki mək bi taatataa mbaməm. ¹⁶ Yii tibər ti ye fam na; ba pu? binib bi len kina na ga moo tun titunwanbir. ¹⁷ Baabər aa njan, ki ga pər ke mbuun aah pər pu na la. Bi ponn ni binib bilee le ye Haimeneus ni Filetus. ¹⁸ Bi yenn kaa ki dii mbamən aasan. Bi len ke ti fikr nkun ni a. Baah len kina na, nima le binib bibaa aa ki tii Yesu naadii mbaməm. ¹⁹ Tə, Uwumbər aanib ye waadinyikl li pəə, ki kpa kidaan, ki si na la. Kidaan ngbaan le ye ke, “Uwumbər nyi binib bi ye waanib na,”* ki ki ye ke, “Binib bi pur Uwumbər aayimbil na məmək di cha titunwanbir.”

²⁰ Tə, nisambil aabəŋ bi lidichasakpelnidichal ponn ni, ki nmanni bipijərb bi gbii titunwanbir ki dii bisui aah

nibaa mu ye busub yaan, nibaa mu ye tiyək. Bi joo nibaa tun litukpaan, ki joo nibaa tun lituwaatiir. ²¹ Unii yaa di cha titunwanbir məmək kan, Tidindaan ga cha u tun litukpaan, ba pu? u ga li bi chain ki neer lituln ngbaan, ki gor ke u tun litunyaan məmək tii Tidindaan. ²² Chuu aabaa ki taa dii tiwan ni kaa njan na aakpeek ke binachipəm aah dii pu na. Tun lituln li njan na, ki tii Tidindaan naadii mbaməm, ki li kpa ngeehm, ni nsuudoon. Kpaan binib bi mu bi kina ki joo bisui məmək mee Tidindaan na chee. ²³ Yii mbaan mu ye kijərk aabaan, kaa kpa nita na. Aa nyi ke nima le cha binib kpak kinikpakpak. ²⁴ Tidindaan aatutunn taa li kpak kinikpakpak. Ni njan ke u li nani binib məmək tibulchinn, ki tuk bi Yesu aabər mbaməm, ki li kpa limər, ²⁵ ki li bi suuna ki sur binib bi kpak u kinikpakpak na. Nibaakan, Uwumbər ga cha bi kpeln baabimbin ki bee waabər ti ye mbamən na, ²⁶ ki ki kpaln binib, ki nyan ni kinimbəŋ ki nan chuu bi ke bi li nani kaageehn na aanaal ni.

3

Kookoo aayoonn aabər

¹ Tə, aa li nyi ke n-yoonn mu choo na ga li ye falaa aayoonn la. ² Ba pu? binib ga li ye bikuməndam. Binimbil ga li man nimbil pu. Bi ga li kpa kipupuk, ki li kpa kigaak, ki li seei binib. Baan li pak bite ni bina, kaan li nyi idoon, kaan li pak Uwumbər, ³ kaan li gee baamaal aanib, kaan di cha pinn binib. Bi ga li ye binibiinib. Baan nmaa chuu bibaa. Bi ga li kpa mbiin, ki ga li nan nsanyaan. ⁴ Bi ga kooh binib. Baan li kpa ilandak. Bi ga yoor bibaa paacham, ki ga li gee dulnyaa wee ni aawanyaan, kaan li gee Uwumbər. ⁵ Bi ga li nmanni ke bi dii Uwumbər aasan, ki ga lann Uwumbər aapənn. Aa taa dii binib ngbaan. ⁶ Bi ponn ni bibaa looni ki koo bi gbii titunwanbir ki dii bisui aah

* 2:19 : Lik Nkahn 16.5.

gee pu na aabəŋ na. ⁷ Bipiib ngbaan bae mbaem n-yoonn məmək, kaa ŋmaa bee Uwumbər aabər. ⁸ Janes ni Jamberes aah nan kpak Moses kinikpakpak na, bijab ngbaan mu kpak Uwumbər aabər kina la. Bi dak ilandak i kaa ŋan na, kaa tii Yesu naadii. ⁹ Bi mu aan ki li ŋmanni binib ki yunn; ba pu? binib məmək ga bee ke bi ye bijərb, ke binib aah nan bee Janes ni Jamberes pu na.

Kookoo aasurm

¹⁰ Sin ma kan, aa dii maah mək si pu na, ki dii maabimbin aah bi pu na. Maah ban ke m li ŋani pu na, aa mu ban kina la. Aa nyi maah tii Yesu naadii pu na, ki nyi maah kpa limər, ni ngeehm, ni suklaa pu na. ¹¹ Aa nyi binib aah muk mi pu na, ki nyi maah ji falaa pu na. Aa nyi tibər ti lir m pu Antiok aatiŋ ni, ni Ikonium aatiŋ ni, ni Listra aatiŋ ni na. Bi ŋa mi falaa sakpen la. Le Tidindaan nan nyan mi falaa ngbaan məmək ni. ¹² Ni ye mbamən la, binib bimək ye Yesu Kristo yaab ki ban ke bi li bi mbaməm Uwumbər aanimbiin ni na, binib ga ŋa bi falaa la. ¹³ Le mbiindam ni biŋmaŋmannim ga moo tun titunwanbir ki li ŋmanni binib, le binib mu gir ki li ŋmanni bi. ¹⁴ Sin ma kan, aa bae Uwumbər aabər, ki sil bee ke ti gbii la. Aa li beenin dii kina; ba pu? aa bee ke binib bi mək si na ye mbaməndam la. ¹⁵ Aa bae Uwumbər Aagbaŋ aaliin tibir ni la. Iliin ngbaan ga ŋmaa tii si nlan mu ga mək si saah ga gaa Yesu Kristo ki kii ki ŋmar pu na. ¹⁶ Iliin imək bi Uwumbər Aagbaŋ ni na nyan ni Uwumbər chee la. Le i məmək kpa tinyoor, ki mək timi waasan, ki sur timi, ki toor timi aabimbin, ki mək timi taah ga li dii mbaməm pu na. ¹⁷ Unii u tun Uwumbər aatuln na yaa kii iliin ngbaan kan, u ga li bi mbaməm, ki gor ke u tun litunyaan məmək.

4

¹ Yesu Kristo ga gir ni ki nan ji nnaan, ki ji binifuub ni bitekpiib

tibər; m sur si uma ni Uwumbər aanimbiin ni la, ² li chuun mooni waabər. Ni yaa ŋeer, bee naa kee ŋeer kan, aa li mooni waabər, ki kae binib, ki li kpaa bi, ki li sur bi, ki li kpa limər ki tuk bi Uwumbər aabər, ki taa di cha. ³ Ba pu? n-yoonn choo, le binib aan ki pel mməkm mu ŋan na. Bitafal aan li bi mu ni. Bi ga li ban biməmək bi ga tuk bi bisui aah gee tibər ti na la. ⁴ Bi ga yii mbamən, ki li ban ke bi ŋun itiin. ⁵ Sin ma kan, chuu aabaa n-yoonn məmək, ki ji suklaa falaa ponn ni, ki tuk binib tibənyaan tee, ki tun lituln li Uwumbər di siin si na məmək.

⁶ Mma kan, m bi ke kitorok na la; bi ban ke bi ku mi Yesu aabər pu la. Ni gur siib, maan ki li bi dulnyaa wee ni. ⁷ M pəən mbaa Uwumbər aasanyaan ni, ki tun maatuln doo, ki joo Yesu aabənyaan mbaməm, ⁸ le Uwumbər len ke maabər ŋan, ki di tinyoor bil kiir mi paacham. Tidindaan u ji binib tibər mbaməm na, le ga ti di tinyoor ngbaan tii mi bundaln u ga gir ni na. Naa ye mi baanja le u ga tii. U ga tii binib bimək gee u ki ban ke u ki gir ni na.

Pəəl ubaa aaməboln

⁹ Tə, pəən aabaa ki dan m chee mala; ¹⁰ ba pu? Kreskens buen Galasia aatiŋ ni, Taitus mu buen Dalmasia aatiŋ ni. Demas gee dulnyaa wee ni aawan, ki di mi lii, ki buen Tesalonika aatiŋ ni. ¹¹ Luk baanja le bi m chee. Li joo ni Mak ki dan. U ga ŋmaa ter mi, Uwumbər aatuln ni. ¹² M cha Tikikus buen Efesus aatiŋ ni. ¹³ Aa yaa choo kan, aa li joo ni maabəkul li m nan di bil Troas aatiŋ ni, Kapus do na, ki li joo ni maagbann, ki taa suln tigbann waatiir ngbaan bər.

¹⁴ Uchaa u bi yin u ke Aleksanda na nan ŋa mi bakaa sakpen. Tidindaan ga teen u waah tun bakaa pu na. ¹⁵ U kpak taah mooni tibənyaan ti na kinikpakpak ki ti chaar jer, nima pu na, aa mu li nyi u.

¹⁶ Maah nan puen ban m len tibər bibəjirb aanimbiin ni ki nyan maabamən na, ubaa aa nan sil mpuwəb, bi məmək nan san cha mi

la. Uwumbər taa chuu bi taani ni pu.
¹⁷ Tidindaan le nan sil mpuwəb, ki
 tii mi mpəən m len waabər məmək,
 aan bi məmək ɲun. Waa cha ubəjir
 len ke bi ku mi. ¹⁸ Tidindaan ga nyan
 mi binib aah ban bi ɲa mi bakaa u
 na məmək ponn ni. U ga biin m pu
 ki li joo ni mi waanaan ni paacham.
 Uma le yeh nnyuɲ n-yoonn mu kaa
 kpa ndoon na. Amii.

Kookoo aadoon

¹⁹ Aa doon Prisila, ni Akuila, ni
 Onesiforus aachiln ni aanib tii mi.
²⁰ Erastus beenin bi Korint aatiɲ ni.
 Trofimus bun la, nima le m cha u bee
 Miletus aatiɲ ni. ²¹ Pəən aabaa ki dan
 m chee aan kakab yoonn nin fuu ni.
 Yubulus, ni Pudens, ni Linus, ni
 Klədia ni tinaabitiib məmək dooni si.
²² Tidindaan li bi saawiin chee.
 Uwumbər ɲa tinyoor ɲa ni pu.

Kigban ki Pɔɔl ηmee ki tii TAITUS na

¹ Min Pɔɔl, m ye Uwumbər aatu-tunn, ki ye Yesu Kristo aakpambal, ke m ter Uwumbər aah nyan binib bi na ke bi gaa u ki kii, ki bee waabər ti gbii na. Waabər ngbaan ter bi, ke bi li bi waah ban pu na. ² Waabər pu le bi kpa limakl ke bi ga li kpa liməfal li kaa kpa ndoon na. Uwumbər u kaa mənɪ inyamən na, uma le nan puu tipuur n-yaayoonn na, ke u ga tii timi liməfal ngbaan. ³ Naah nan neer na, le uma Uwumbər u gaa timi lii na kpiir liməfal ngbaan aabər, ki tuk mi ke m li chuun mooni ti.

⁴ M bi ηmee kigban kee m tii si Taitus u ye maabo bamənn Yesu Kristo aasan ni na. Tite Uwumbər ni Yesu Kristo u gaal timi lir na ηa tinyoor ηa aa pu, [ki san si kinimbaak,] ki tii si nsuudoon.

Taitus aah tun lituln li Krete aatiη ni na

⁵ Tɔ, m cha aa bee Krete aatiη ni ke aa tun lituln li kaa kee tun na, ki lee binib bi ga li ye Yesu aanib aaninkpiib ntim məmək ponn ni na. ⁶ Aa lee bijab bi kaa kpa taani ubaa, ki kpa upii ubaabaa, ki kpa mbim bi gaa Yesu ki kii, kaa ηani bakaa, kaa ye tafalaanundam na. ⁷ Uwumbər aanib bi baaninkpel aanaal ni la, nima pu le ni ηan ke u taa li kpa taani ubaa, ki taa li tun uma ubaa aageehn, ki taa li ye linuuldaan, ki taa li ye udagbiir, ki taa gbaa binib; unimbil taa li man ηimombil pu. ⁸ Ni ηan ke u li ye unii u channi bicham tichann na, ki li gee lituln li ηan na, ki li kpa laasaab, ni mbimbinyaan, ki li bi chain, ki li chur ubaa, ⁹ ki li joo taah nan tuk u tibənyaan ti ye Uwumbər aabər bamənn na, aan ki mək binib mməkmu mu ηan na, ki pək bitaakpab, ki len tibər ki nyan binib bi kpak u kinikpakpak na.

¹⁰ Ba pu? binib pam le bi ki ye tafalaanundam, ki len tibər yəl yəl, ki ηmanni binib. Juu yaab ponn ni bibaa le ηani kina ki jer biken na. ¹¹ Ni ηan ke aa cha bi ηmin; ba pu? bi mək binib mməkmu mu kaa ba ye bi mək bi na, ki cha ηidichal ηibaa ponn ni aanib məmək yenn. ηimombil pu, le bi ηani kina. Naa ηan. ¹² Krete aatiη aanib ponn ni ubaa, u nan ye ulankpal na, nan bui ke, “Krete aatiη aanib ye binyaməndam n-yoonn məmək la. Bi naahn ipeel i kaa ηan na la. Bi ye bigbanyakdam, ki ye bipuusakpendam.” ¹³ Ulankpal ngbaan aah len pu na ye mbamən la. Nima pu na, kae bi mbaməm, aan bi li dii Yesu aasan chob, ¹⁴ ki taa gar Juu yaab aatiin, ki taa gar binib bi yii Yesu aabənyaan na aaməkmu. ¹⁵ Tiwan məmək bi chain binib bi bi chain na chee la. Binib bi kaa bi chain, kaa gaa Yesu ki kii na, tiwan nibaa aa bi chain ki tii bi. Baalandak mu aa ηan. Baa ki nyi lituln li ηan na, ni li kaa ηan na. ¹⁶ Bi len ke bi nyi Uwumbər, le baah tun pu na mək ke baa nyi u. Uwumbər aa gee baah ηani pu na. Baa kii waaməb, kaa ηmaa tun litunyaan libaa.

2

Mməkmu bamənn

¹ Sin ma kan, mək binib mməkmu mu ηan na. ² Tuk bininkpiib ke bi li chur bibaa tiwan məmək ni, ki neer kipak, ki li kpa laasaab, ki li dii Yesu aasan chob, ki li gee binib, ki li kpa limər. ³ Tuk bipininkpiib mu ke bi li san Uwumbər tiwan məmək ni, ki taa li ye binibiinib, ki taa li ye bidagbiib. Ni ηan ke bi mək mməkmu mu ηan na, ⁴ ki mək bipininkpisapəm ke bi li gee bichatiib ni baabim, ⁵ ki li kpa laasaab, ki taa gər kidagook, ki li lik lichiln ni aatuln mbaməm, ki li kpa tibulchinn, ki li keei bichatiib aaməi, aan ubaa taa bii Uwumbər aabər.

⁶ Sur binachipəm mu ke bi li chur bibaa. ⁷ Sin aabaa mu li ηani tiwan məmək chob, aan ki li ye liməkl ki tii biken. Tuk binib Uwumbər aabər mbaməm, ki li kpa laasaab. ⁸ Li len iliin i bi chob kaa kpa ngalm na, aan

udin ubaa taa ηmaa bii timi. Nima kan, iniməən ga chuu u.

⁹ Tuk binaagbiib ke bi li keei bidindatiib aaməi, ki piir bisui tiwan məmək ni, ki taa kpak bi kinikpakpak, ¹⁰ ki taa su baawan, ki li bi mbaməm tiwan məmək ni. Bi yaa bi kina kan, baabimbinyaan ga mək binib ke Uwumbər u gaal timi lir na aasan le ηan.

¹¹ Ba pu? ti kan Uwumbər aah kpa tibulchinn pu na. Waabulchinn pu le binib məmək ga ηmaa ηmar.

¹² Waabulchinn mək timi ke ti yii lituln limək kaa ηan na, ki taa ki dii tiwan ni kaa ηan na aakpeek, ki li chur tibaa mbaməm, ki li dii mbaməm, ki li bi Uwumbər aah ban pu na dulnyaa wee ni. ¹³ Ti kpa limakl li tii timi mpopiin na. Ti kii bundaln ti ga nan kan li na. Taah kpa limakl li na le ye ke timi Aawumbər sakpiin, Yesu Kristo u gaal timi lir na, ga gir ni ki nan nyan waah nyuun pu na mpaan pu. ¹⁴ U nan kpo ti pu ke u gaa timi lii ki nyan timi titunwanbir məmək ni, aan ti li bi chain, ki li ye waanib, ki li ye binib bi aanibil man ke bi tun litunyaan na.

¹⁵ Uwumbər aah tii si tininkpir pu na, tuk binib tibər timina, ki pək bitaakpab, ki sur bi, ki taa cha ubaa lik si fam.

3

Yesu Kristo aadidiir aabimbin aah ye pu na

¹ Teer bi ke bi li pak kitiη aayidam, ni binib bi kpa tininkpir na, ki kii baaməi, ki gor ke bi tun litunyaan məmək, ² ki taa bii unii ubaa, ki taa kpak binib kinikpakpak. Bi li kpa kijətiik binib biken chee, ki li bi suuna binib məmək chee. ³ N-yoonn mbaa timi tibaa nan ye bijərb, kaa kii Yesu aaməb. Kinimbəη nan ηmann timi la. Tinibil nan man tiwan ni kaa ηan na aabəη pu. Tisui aah gee tiwan ni na le ti nan ban. Ti nan gee baka baka aatuln, ki nan kpa lipiipoln, ki nan ye binib bi ubaa aa gee bi na, ki mu nan nan təb. ⁴ Le Uwumbər u

gaal timi lir na mək timi waah kpa tibulchinn ki gee timi pu na, ⁵ ki gaa timi lii. Naa ye timi aatunyaan pu le u gaa timi lii, waanimbaasaln pu le u gaa timi lii. Le Waafuur Nyaan gir ma timi, ki tii timi liməfapəln, ki finn tipobil ni. ⁶ Taah kpaan Yesu Kristo u gaal timi lir na ni na, le Uwumbər ηa timi tibulchinn ki tii timi Waafuur Nyaan. ⁷ Waabulchinn pu le u len ke timi aabər ηan, ki tii timi limakl ke ti ga kan liməfal li kaa kpa ndoon na. ⁸ Tibər ngbaan gbii la.

M ban ke aa li tuk binib tibər ngbaan n-yoonn məmək, aan binib bi gaa Uwumbər ki kii na aatafal li bi litunyaan ponn ni. Nimina le ηan ki kpa tinyoor ki tii binib. ⁹ Yii mbaan mu ye kijərk aabaan na, ki taa kpak kinikpakpak niyaajatiib aayimbil pu. Aa taa jaa kijaak, ki taa kpak kinikpakpak Uwumbər aakaal aatataa pu. Nimina məmək ye fam la, kaa kpa tinyoor tibaa. ¹⁰ Unii yaa bi ki cha Yesu aanib yakr təb chee kan, aa sur u nfum mulee. U yaa kaa di cha kan, yii u. ¹¹ Aa bee ke unii u bi kina na yenn a, ki tun titunwanbir. Uma ubaa aatunwanbir le mək ke waabər bii.

Kookoo aasurm

¹² M yaa cha Atemas, bee Tikikus dan aa chee kan, pəən aabaa ki dan m chee Nikopolis aatiη ni; m ηa nlandak nsui ni ke m ga li bi nima chee kakab yoonn. ¹³ Pəən aabaa ki ter Senas, u ye ubəjir na, ni Apolos, ke bi piin baasachuln, ki taa cha bi lann baasachuln aawan nibaa. ¹⁴ Ni ηan ke Yesu aanib bae ke ni ηan ke bitafal li bi litunyaan ponn ni, ki li ter binib bi ban nterm na, aan ki taa li bi fam.

¹⁵ Binib bimək bi m chee na dooni si. Aa ti doon binib bi gaa Yesu ki kii ki gee timi na.

Uwumbər ηa tinyoor ηa ni məmək pu. [Amii.]

Kigban̄ ki Pɔɔl ηmee ki tii FILEMONN na

¹ Min Pɔɔl u bi kiyondiik ni Yesu Kristo pu na, ni tina aabo Timoti le ηmee kigban̄ kee ti tii si Filemonn, u ye timi aatutuŋeer u ti gee u na, ² ni Yesu aanib bi kuuni aado na, ni Afia u ye tininkpan na, ni Akipus u ye timi aatutuŋeer Yesu aasan ni na.

³ Tite Uwumbɔr ni Tidindaan Yesu Kristo ŋa tinyoor ŋa ni pu, ki tii nimi nsuudoon.

Filemonn aageehm ni waagaakii

⁴ N-yoonn mumək m mee Maawumbɔr na, m mee u tii si, ki dooni u aa pu; ⁵ ba pu? m ŋun saah tii Tidindaan Yesu naadii, ki gee u ni Uwumbɔr aanib məmək pu na. ⁶ Saah tii Kristo naadii pu na, le aa nyi tiwanyaan nimək ti kpa u pu na, le m mee Uwumbɔr ke nima le ga cha aa yakr tiwanyaan ngbaan tii biken. ⁷ Nna aabo, saah gee binib pu na, nima le tii mi mpopiin sakpen, ki sɔŋ nsui; ba pu? saah ŋani pu na, aa pɔɔk Uwumbɔr aanib aataakpab la.

Pɔɔl aah gaŋ Onesimus pu pu na

⁸ Nima pu na, maah ye Kristo aatutunn na, m ba ga li kpa lipobil ki cha aa ŋa tiwan ni ŋan na, ⁹ tɔ, maah gee si na, nima le m gaŋni si kaakaan. Min Pɔɔl u si Yesu Kristo aasisiiaan, ki bi kiyondiik ni dandana wee u pu na, ¹⁰ m gaŋni si ki tii maabo Onesimus;* maah bi kiyondiik ni na le m kpaln ute Uwumbɔr aasan ni. ¹¹ N-yoonn mubaa waa nan kpa tinyoor aa chee; le dandana ma u kpa tinyoor aa chee, ni m mu chee.

¹² M ki giini u aa chee. Waah kaa ki bi m chee na, waabɔr bi nsui ni sakpen a. ¹³ M ba gee ke u li bi m chee ki li si saasisiiaan ki ter mi buyoonn m bi kiyondiik ni tibɔnyaan tee pu na. ¹⁴ Aa mu yaa kaa kii kan, maan ŋa nibaa see aa kii. Maa ban ke m muk

si ke aa ter mi. M ban ke aa ter mi saageehn pu la.

¹⁵ Nibaakan, u yakr aa chee ni yunn siib, aan u ki gir ni aa chee ki li bi n-yoonn məmək mu kaa kpa ndoon na. ¹⁶ Dandana wee, waa ki bi ke unaagbiija na. U jer unaagbiija. U ye tina aabo u ti gee u na la. M yaa gee u kan, aa ga li gee u ki jer kina; ba pu? u ye saanaagbiija, ki mu ye aana aabo Tidindaan pu.

¹⁷ Nima pu na, aa yaa len ke m ye saatutuŋeer Uwumbɔr aatuln ponn ni kan, gaa u ke saah ba ga gaa mi pu na. ¹⁸ U yaa nan koo saataani ni, bee u yaa joo saapɔln kan, cha ni li ye maapɔln. ¹⁹ Min Pɔɔl le di ŋjaal ki ηmee kina, m ga pa tii si. Maan len ke saapɔln li bi m chee na le ye saamɔfal. ²⁰ Nna aabo, taah kpaan Tidindaan ni na, piir nsui, ki pɔɔk ntaakpab uma Kristo pu.

²¹ M nyi ke aa ga kii maamɔb. Nima le cha m ηmee kigban̄ kee m tii si. M nyi ke aa ga ŋa maah len pu na ki jer kina. ²² Ni gur na le ye ke m ban ke aa toor nkookoo yaan ki siin mi. Naah bi mee Uwumbɔr ki tii mi na, m kpa limakl ke u ga cha m gir ni ni chee.

Kookoo aadoon

²³ Epafra u mu bi m chee kiyondiik ni, Yesu Kristo pu na, dooni si. ²⁴ Mak, ni Aristakus, ni Demas, ni Luk, bi ye maatutuŋeerb Uwumbɔr aatuln ponn ni na, bi mu dooni si.

²⁵ Tidindaan Yesu Kristo aañann li bi nisui ni. [Amii.]

* **1:10** : Onesimus aatataa le ye ke “U kpa tinyoor”.

Kigban ki bi ηmee ki tii HIIBRU YAAB na

Yesu aah ye Uwumbər aaməboln pu na

¹ N-yaayoonn na Uwumbər nan cha waabənabtiib tuk tiyaajatiib waabər ki di tiwan aabəŋ aabəŋ ηaŋ waasan. ² Kookoo aayoonn mue le u cha Ujapəən tuk timi waabər. Uma le u nan cha u naan dulnyaa wee, ki len ke uma le ga li yeh tiwan məmək. ³ U wiin chain ke Uwumbər aah wiin chain pu na, ki ye Uwumbər aanəŋ bamənn, ki di waabər ti kpa mpəən na le joo tiwan məmək. U di ubaa toor kitork ki finn timi ki nyan timi aatunwanbir, le ki nin kal Uwumbər u yeh mpəən məmək na aanəŋgii wəb paacham.

Uwumbər Aajapəən aapəən jer waatuuntiib aapəən

⁴ Uwumbər tii u liyimbil li jer waatuuntiib aayimbil na. Waayimbil aah jer baayimbil pu na, kina le u jer bi. ⁵ Uwumbər nan bui Ujapəən ke, “Sin le ye Maabo, din wee le m ma si,”*

ki ki bui ke,
“Min le ga li ye Ute,
le u li ye Maabo.”†

Uwumbər aa nan bui waatuun ubaa kina.

⁶ U nan tun ni Ujapəən u kaa kpa ŋeen aatə na dulnyaa wee ni, le ki bui waatuuntiib məmək ke bi gbaan unimbiin ni ki doon u.

⁷ Uwumbər len waatuuntiib aabər, ke u cha waatuuntiib tun waatuln la, ke libuln ni mmiigaal aah tun waatuln pu na.‡ ⁸ Le u len Ujapəən aabər ke,

“Uwumbər, saanaan ga li bi
ki ti saa n-yoonn mu kaa kpa
ndoon na.

Aa joo saanaan ni aanib mbaməm la.

⁹ Aa gee lituln li ηan na, le kaa gee titunwanbir.

Nima pu le Uwumbər u ye Saawumbər na lee si,
ki tii si mpopiin ki jer aaneen
aatətiib məmək.”§

¹⁰ Uwumbər Aagban ki len ke,
“Naah nan piin na, sin Uwumbər le
nan naan kitij,
ni paacham mu.

¹¹ Kitij ni paacham ga doo,
le aa ma ga li beenin bi.
Kitij ni paacham ga kpoi ke libəkul
na.

¹² Aa ga kpab kitij ni paacham ke
likekeln na,
ki kpeln ni nipəən,
le sin ma beenin bi, kaan kpeln;
saayoonn aan doo.”*

¹³ Uwumbər nan bui Ujapəən ke,
“Kal ηŋangii wəb,
ki ti saa buyoonn m ga nyan
saadim məmək na.”†
Tə, Uwumbər aa nan bui waatuun
ubaa kina.

¹⁴ Kina kan, waatuuntiib ye ba?
Bi məmək ye iwiin i tun lituln tii
Uwumbər na la. U tun ni bi ke bi nan
ter timi waanib bi ηmar na.

2

Ŋηmarm kpaan

¹ Nima pu na, ni ηan ke titafal li bi tibənyaan ti ti ηun ti na ponn ni, ti taa di ti lii. ² Tibər ti Uwumbər nan cha waatuuntiib tuk waanib na sil mbaməm la. Unii umək nan yii tibər ngbaan ki ηa taah kə pu na nan kan ntafadaan mu ŋeer u na. ³ Nima pu na, ti yaa yii ηηmarkpaan ngbaan aaboln kan, taan nyan ntafadaan ni. Tidindaan ubaa le nan pue tuk binib ηηmarm ngbaan aabər. Le binib bi ηun na mu tuk timi, ki mək timi ke ti gbii la. ⁴ Uwumbər mu cha bi tun lijnjiir aatun aabəŋ aabəŋ, waapəən pu, ki tii bi Waafuur Nyaan aapiin waah gee pu na. Nima le mək ke bi len mbamən.

Yesu u gaal timi lir na

* **1:5** : Lik Ilahn 2.7. † **1:5** : Lik 2 Samuel 7.14; 1 Bibərb Aabər 17.13. ‡ **1:7** : Lik Ilahn 104.4.

§ **1:9** : Lik Ilahn 45.6-7. * **1:12** : Lik Ilahn 102.25-27. † **1:13** : Lik Ilahn 110.1.

⁵ Ti len dulnyaa u choo na aabər la. Uwumbər aa nan di dulnyaa ngbaan ɲa waatuuntiib aanjaal ni. ⁶ Ni ɲmee Uwumbər Aagbaɲ ni ke, “Unibən ye ba aan aa teer ubər? Unibən ye ba aan aatafal bi u ni? ⁷ Aa sunn u taab ki cha saatuuntiib jer u, ni yunn siib. Aa di kipak ni liyimbil le di tii u, ki di u ɲa saawanaankaan məmək aayidaan,

⁸ ki cha tiwan məmək kii uməb.”* Tə, saah cha tiwan məmək kii uməb na, tiwan ni kaa kii uməb na aa ki gur. Ti mu aa kee kan tiwan məmək kii uməb; ⁹ ti kan Yesu la. Uwumbər nan sunn u taab ki cha waatuun- tiib jer u, ni yunn siib, aan u ti kpo binib məmək pu, uma Uwumbər aanimbaasaln pu. Dandana wee ti kan ke waah jin nkun aafalaa na, Uwumbər di kipak ni liyimbil le di tii u. ¹⁰ Uwumbər u nan naan ti- wan məmək ki joo ni məmək na, ni ɲeer u ke u cha Yesu ji falaa, ki li joo ni Uwumbər aabim bi wiir na waanaan ni. Uma le gaa bi lii. Waah ji falaa pu na, nima le cha u ye timi aajmaɲmardaan bamənn.

¹¹ U ɲani binib chain la. U ni binib bi u ɲani bi chain na, bi məmək kpaan te ubaa la. Nima le iniməən aa joo u ke u yin bi unaabitiib. ¹² Le u bui Uwumbər ke,

“M ga tuk nnaabitiib saah tun pu na. M ga pak si baah kuun nin chee na,”†

¹³ ki ki len ke,

“M ga tii Uwumbər naadii la,”‡
ki ki len ke,

“Lik, m ni mbim bi Uwumbər tii mi na so.”§

¹⁴ Tə, timi waabim aah ye binibəm pu na, nima le uma Yesu mu kpaln unibən, ke u nan kpo ki ɲa kinimbəɲ ki nan kpa nkun aapəən na fam, ¹⁵ le ki gaa binib bimək san nkun ijawaan na lii; baayoonn məmək nkun aa- jawaan nan joo bi. ¹⁶ Ni ye mbamən, naa ye Uwumbər aatuuntiib le u ter.

Abraham aayaabil le u ter. ¹⁷ Ni ɲan ke u li naahn unaabitiib tiwan məmək ponn ni, aan ki li ye uto- toorninkpel u san timi kinimbaak, ki tun Uwumbər aatuln mbaməm, ki di ubaa toor kitork aan Uwumbər di cha pinn waanib baatunwanbir na. ¹⁸ Uma ubaa le kan ntəɲ ki jin falaa, nima le u ga ɲmaa ter binib bi kan ntəɲ na.

3

Yesu jer Moses pel pel

¹ Nnaabitiib bi bi chain, aan Uwumbər yin bi na, ni li dakl lik Yesu aabər. Ti dii u ki len binib aanimbil ni ke ti dii u la. Uwumbər nan tun ni u, ke u nan li ye utotoorninkpel.

² U tun lituln mbaməm tii Uwumbər u tii u lituln ngbaan na. Moses mu nan tun Uwumbər aatuln mbaməm Uwumbər aamaal aanib aakaasisik ni. ³ Unii u ye mmaal aayaaja na le kani nnyuɲ ki jer mmaal aanii ubaa. Kina le Uwumbər len ke Yesu ɲeer nnyuɲ ki jer Moses. ⁴ Mmaal məmək kpa yaaja la. Uwumbər le nan naan binib məmək. ⁵ Ni ye mbamən, Moses nan tun Uwumbər aatuln mbaməm, Uwumbər aamaal aanib aakaasisik ni. U nan ye Uwumbər aatutunn, ki tuk binib Uwumbər aah nan ban ke u tuk bi pu na. ⁶ Kristo ma kan, u ye Uwumbər Aajapəən, le ki joo Uwumbər aamaal mbaməm. Timi le ye waamaal ni aanib. Ti yaa kpa lipobil ni mpopiin ki ti saa ndoon kan, ki yaa kaa joo beeni kan, ti ye waamaal yaab la.

Uwumbər aanib aafuur

⁷ Uwumbər Aafuur Nyaan nan bui Israel yaab ke,

“Ni yaa ɲun Uwumbər aaneel din wee kan,

⁸ ni taa cha nitafal li pəə ke niyaaajatiib aatafal aah nan pəə pu buyoonn bi nan yii waaməb nteersakpiin ni na.

⁹ Bi nan təɲ u ki lik, nteersakpiin ni. Hali bi nan kan waah tun

* 2:8 : Lik Ilahn 8.4-6. † 2:12 : Lik Ilahn 22.22. ‡ 2:13 : Lik Aisaya 8.17. § 2:13 : Lik Aisaya 8.18.

lijinjiir aatun pu na njibin imonko ilee,
 le ki tɔŋ u nima chee.
¹⁰ Nima pu le u nan gee liŋuul bi pu,
 le ki bui ke baalandak yenni
 n-yoonn mɔmɔk la,
 baa bee waasan.
¹¹ Nima pu na, u nan gee liŋuul, ki puu
 tipuukpaan
 ke baan koo kitin̄ ki ponn ni u ba
 ga tii bi lifuur na.”*
¹² Nnaabitiib, ni li nyi man, ni
 ponn ni ubaa aasui taa li bir aan
 u li joo beeni ki yii Uwumbɔr u ye
 limɔfadaan na. ¹³ Ni li pɔɔk tɔb
 aataakpab iwiin mɔmɔk, nsan aah
 laa bi pu buyoonn na, titunwanbir
 taa ŋmann unii ubaa aan utafal li pɔɔ.
¹⁴ Ti yaa beenin tii u naadii ke taah
 nan tii u naadii njan pu na ki ti saa
 ndoon kan, ti ga ji waamɔɔn.
¹⁵ Uwumbɔr Aagban̄ len ke,
 “Ni yaa ŋun Uwumbɔr aaneel din wee
 kan,
 ni taa cha nitafal li pɔɔ
 ke niyaaajatiib aatafal aah nan pɔɔ pu
 buyoonn bi nan yii waamɔb
 nteersakpiin ni na.”†
¹⁶ Nma ŋun Uwumbɔr aaneel ki yii
 waamɔb? Naa ye binib bimɔk Moses
 nan nyan bi Ijpt aatin̄ ni na aa?
¹⁷ Uwumbɔr nan gee liŋuul ŋma pu
 njibin imonko ilee? Naa ye binib bi
 nan tun titunwanbir ki kpo kipɔɔk ni
 na aa? ¹⁸ U nan puu tipuukpaan ke
 ŋma aan koo kitin̄ ki ponn ni u ba ga
 tii bi lifuur na? Naa ye binib bi nan
 yii waamɔb na aa? ¹⁹ Nima le ti bee
 ke baah kaa nan gaa u ki kii na, nima
 le baa nan ŋmaa kan lifuur ngbaan u
 chee.

4

¹ Tɔ, Uwumbɔr aah puu tipuur ke u
 ga tii timi lifuur na, nsan laa beenin
 bi ke ti kan li. Nima na, ni li nyi man,
 ubaa taa lann lifuur ngbaan. ² Ti mu
 ŋun tibɔnyaan tee ke binib ngbaan
 aah nan ŋun ti pu na. Bi nan ŋun ti,
 kaa gaa ti ki kii, nima le tibɔnyaan

ngbaan aa ŋa bi tinyoor. ³ Timi bi gaa
 Yesu ki kii na le kan lifuur ngbaan.
 Uwumbɔr nan len ke,
 “M nan gee liŋuul binib bi kaa gaa mi
 ki kii na pu,
 ki puu tipuukpaan ke baan koo
 kitin̄ ki ponn ni m ba ga tii bi
 lifuur na.”*

Waah nan naan dulnyaa wee doo
 na, waatuln doo le na. ⁴ Iwiin ilole
 daal aabɔr bi Uwumbɔr Aagban̄ ni ke,
 “Uwumbɔr nan fuur winlole daal ki
 di cha waatuln mɔmɔk.”† ⁵ Ni ki ŋmee
 ke, “Baan koo kitin̄ ki ponn ni m ba
 ga tii bi lifuur na.” ⁶ Binib bi puen
 ŋun tibɔnyaan tee na, baa nan gaa ti
 ki kii, nima le baa kan lifuur ngbaan.
 Binib biken mu ga kan lifuur ngbaan.
⁷ Nima pu le Uwumbɔr ki siin nwiin
 mu bi ga kan lifuur ngbaan na, ki
 yin nwiin ngbaan ke “Din.” Binib
 ngbaan aa kan lifuur ngbaan; le njibin
 pam jer, le David nan ŋmee Uwumbɔr
 Aagban̄ ni, naah nan puen ŋmee pu
 na ke,

“Ni yaa ŋun Uwumbɔr aaneel din wee
 kan,
 ni taa cha nitafal li pɔɔ.”‡

⁸ Tɔ, Josua yaa ba nan tii Israel
 yaab lifuur ngbaan kan, Uwumbɔr aa
 ba ga ki siin nwiin muken. ⁹ Naah
 bi pu na, lifuur beenin bi ki tii
 Uwumbɔr aanib. ¹⁰ Unii u kan lifuur
 li Uwumbɔr tii u na, u di cha ubaa
 aatuln ke Uwumbɔr aah nan di cha
 waatuln pu na la. ¹¹ Nima pu na, cha
 tinimbil li man ke ti kan lifuur ng-
 baan, ubaa taa yii Uwumbɔr aamɔb
 ki lir, ke Israel yaab aah nan lir pu na.

¹² Uwumbɔr aabɔr fu, ki kpa
 mpɔɔn, ki ka jer kijuk ki ka njipepel
 mɔmɔk njilee na, ki koo unii aasui
 ni, ni waawiin ni, ki lik usui ni
 aabɔbɔrkaan aah bi pu na, ki mɔk
 waalandak aah bi pu na, ki lik usui
 aah ban pu na, ke ni ŋan aan naa ŋan.
¹³ Tiwan nibaa aa bi ki bɔr Uwumbɔr.
 Tibɔr mɔmɔk nyan ki dɔ mpaan pu,
 ki dɔ tinmeen unimbil ni. Uma le ti ga
 len timi aabɔr ki tuk u.

* 3:11 : Lik Ilahn 95.7-11. † 3:15 : Lik Ilahn 95.7-8. * 4:3 : Lik Ilahn 95.11. † 4:4 : Lik Mpiin
 2.2. ‡ 4:7 : Lik Ilahn 95.7-8.

Yesu le ye utotoorninkpekpaan

¹⁴ Tə, ti kpa utotoorninkpekpaan u bi Uwumbər do na. U ye Uwumbər Aajapəən Yesu la. Nima pu na, cha ti li beenin dii u ki taa di waasan lii. ¹⁵ Utotoorninkpel ngbaan ga ηmaa san timi kinimbaak timi aafalaa ponn ni. U kan ntəj aabəj aabəj ke taah kan ntəj məmək pu na. Uma le aa tun titunwanbir tibaa. ¹⁶ Timi aatotoorninkpel aah bi kina na, cha ti li kpa lipobil ki dan Uwumbər u kpa tibulchinn na aabərjal chee, aan u san timi kinimbaak, ki ter timi buyoonn ti ban nterm na.

5

¹ Utotoorninkpel umək bi na, Uwumbər le lee u ki nyan u binib ponn ni siin, ke u ti sil baasisiyyaan Uwumbər aanimbiin ni, aan ki tii u ipiin, ki toor kitork tii u binib aatunwanbir pu. ² Utotoorninkpel ubaa mu kpa titunwanbir la. Nima le u ga ηmaa san binib bi tun titunwanbir kaa nyi na kinimbaak. ³ Uma ubaa aah kpa titunwanbir pu na, ni ηan ke u toor kitork uma ubaa aatunwanbir, ni bi mu aatunwanbir pu. ⁴ Unii ubaa aan ηmaa nyuη ubaa ki ηa ubaa utotoorninkpel, see Uwumbər le lee u, ki ηa u utotoorninkpel, ke waah nan lee utotoorninkpel Aaronn pu na.

⁵ Kina le Kristo aa nyuη ubaa ki ηa ubaa utotoorninkpel. Uwumbər le bui u ke,

“Sin le ye Maabo, din wee le m ma si,”*

⁶ le ki ki bui u ke,

“Aa ye utotoor ke Melkisedek aah nan ye pu na,

ki ga li bi n-yoonn mu kaa kpa ndoon na.”†

⁷ Buyoonn Yesu nan ye unibən na, u nan wii tinyunyunn mpəən pu, ki gaη Uwumbər u ga ηmaa nyan u nkun ni na. Waah san Uwumbər na, le u ηun waameel. ⁸ U ye Uwumbər Aajapəən la, le ki kii waaməb, ki jin falaa, le ki bae naah pəə pu aan u kii Uwumbər aaməb ki jin

falaa na. ⁹ Nima le cha u ye timi aajmaηmardaan bamənn, ki gaa binib bimək kii waaməb na lii n-yoonn mu kaa kpa ndoon na. ¹⁰ Uwumbər len ke u ye utotoorninkpel ke Melkisedek aah nan ye pu na.

Taa yii Uwumbər aasan man

¹¹ Ti ga ki ηmaa len waabər ti wiir na, le nimi aalan par, nima le taatataa ga li pəə ni chee. ¹² Naah dii Uwumbər ni yunn pu na, ni ba ga mək binib biken waasan. Le ni ban ke unii ki mək nimi Uwumbər aaməkm mu diin na. Ni naahn binib bi ban nnaabiin kaa ban tijikaar bamənn na la. ¹³ Unii umək nyu nnaabiin na ye ubopəən la, kaa ηmaa len nsanyaan aabər. ¹⁴ Tijikaar bamənn le ye binib bi chikr na yaan. Bi bae Uwumbər aabər ki dii taah mək bi pu na. Nima le bi kpa nlan ki nyi nsan mu ηan na, ni mu kaa ηan na.

6

¹ Nima na, ti taa li beenin len Kristo aaməkm mu diin na baanja aabər n-yoonn məmək. Cha ti bae waaməkm mu gur na məmək, aan ki chikr waasan ni. Naa ki ban ke ti li beenin tuk nimi n-yoonn məmək ke, “Kpeln nimi aabimbin man, ki di cha ηitukpok, ki tii Uwumbər naadii man.” ² Naa ki ban ke ti li beenin tuk nimi n-yoonn məmək baah muini binib nnyun ni pu na, ni baah joo biηaal paani binib pu pu na aabər, ni binib aah ga fikr nkun ni pu na aabər, ni ntafadaan mu kaa kpa ndoon na aabər. Timina məmək ye njan aabər le waasan ni. ³ Uwumbər yaa kii kan, ti ga bae waabər ti gur na, ki di kpee njan aabər ngbaan pu.

⁴ Tə, binib bi Uwumbər woln binim-bil na yaa di cha waasan kan, baan ki ηmaa kpeln baabimbin ki ki dii u. Bi kan waapiin, ki gaa Waafuur Nyaan, ⁵ ki bee waabər aah ηan pu na, ki kan dulnyaa u choo na aapəən, le ki di cha waasan. ⁶ Baah di cha waasan na, ni mək ke bi ki bi kpaη Uwumbər Aajapəən ndəpuinkoo pu, ki jinn u

* 5:5 : Lik Ilahn 2.7. † 5:6 : Lik Ilahn 110.4.

inimɔɔn binib aanimbil ni la, le saan ηmaa cha bi ki kpeln baabimbin ki ki dii u.

⁷ Kitiŋ ki gaa utaal aanyun mu lir ni ki pu, ki ηani tijikaar ti ηan na ki tii binib bi ko ti na, Uwumbɔr ηani tinyoor ηani kitiŋ ngbaan pu. ⁸ Tɔ, kitiŋ ki po ηani ikokon ni ichakpeejagar baanja na bee yɔli la. Naan yunn, le bi ga see ki mmii ki bii ki. Kitiŋ ngbaan aadoon le na.

⁹ Timi aanigeekaab, ti len kina la; ti mu aa dak ke ni bi ke kitiŋ ki bi ga see ki mmii na. Ti bee ke ni ηmar ki ga kan tinyoor. ¹⁰ Uwumbɔr ηan la. Waan suln naah tun lituln pu ki ter waanib, ki beenin ter bi na, ki mɔk u naah gee u pu na bɔr. ¹¹ Ti ban ke ni mɔmɔk pɔɔk nibaa ki li kpa limakl ki nan saa ndoon. ¹² Ni taa li san ligbanyakl man. N-yaayoonn na aanib bi nan gaa Uwumbɔr ki kii ki jin suklaa na, bi bi paacham ki kan waah puu tipuur ti ke u ga tii bi na. Ni mu li dii baah dii pu na.

Uwumbɔr ga ηa waah puu tipuur ti na

¹³ Uwumbɔr aah puu tipuur ki tii Abraham na, u nan puu uma ubaa aayimbil pu la. Ubaa aa bi ki jer u, ke u puu waayimbil, nima le cha u puu uma ubaa aayimbil. ¹⁴ U nan puu tipuur le ki bui Abraham, “M ga ηa tinyoor ηa aa pu pam, ki cha aa pɔr sakpen.”* ¹⁵ Abraham nan kpa limɔr, le ki nan kan Uwumbɔr aah nan puu tipuur ti na. ¹⁶ Binib yaa puu tipuur kan, bi puur unii u jer bi na aayimbil pu la. Binib yaa kpak kinikpakpak ki ti puu tipuur kan, ni doo le na. ¹⁷ Uwumbɔr nan ban ke u mɔk binib bi ga kan waah puu tipuur ti na, ke waan kpeln. Nima le u nan puu uma ubaa aayimbil pu. ¹⁸ Waah nan puu tipuur ti na, waan kpeln. Waah puu uma ubaa aayimbil pu na, nima le sil mɔk ke waan kpeln. Waan ηmaa mɔn nnyamɔn. Nima le timi bi san cha u chee ke ti ηmar na aataakpab pɔɔ mbamɔm, le ti kpa limakl ke ti ga kan waah puu tipuur ti na. ¹⁹ Taah kpa

limakl ngbaan na, nima le joo timi aasui ke ti taa di cha waasan. Yesu pu, le ti kpa limakl ngbaan. Limakl ngbaan pu, le Yesu u bi paacham na aalandak bi tisui ni. ²⁰ Yesu le ye utotoorninkpel n-yoonn mu kaa kpa ndoon na, ke Melkisedek aah nan ye pu na, ki loln ti pu nsan ki buen Uwumbɔr do, ke u ti sil timi aasisi-yaan nima chee, Uwumbɔr aanimbiin ni.

7

Melkisedek u nan ye utotoor na

¹ Melkisedek ngbaan nan ye Salem aatiŋ aabɔr, ki nan ye Uwumbɔr u kaa kpa ηeen aatɔ na aatotoor la. Abraham aah nan ku bibɔrb bi ye waadim na ki gir ni na, le Melkisedek tooh u nsan pu ki ti ηa Uwumbɔr aanyoor ηa u pu. ² Le Abraham nan nyan tiwan nimɔk u nan gaa na nibaabaa kipiik mɔk ponn ni, ki di tii Melkisedek. Melkisedek aatataa le ye ke “ubɔr u kpa mbimbinyaan na.” U nan ye Salem aatiŋ aabɔr la. Salem aatataa le ye ke “nsuudoon.” ³ Baa ηmee ute ni una ni uyaajatiib aabɔr, kaa ηmee buyoonn bi nan ma u na, ki mu aa ηmee buyoonn u doo waatuln na. Waamɔfal aayoonn mɔmɔk u nan ye Uwumbɔr aatotoor la. Nima le u naahn Uwumbɔr Aajapɔɔn u ye utotoor n-yoonn mu kaa kpa ndoon na.

⁴ Dakl lik man uja ngbaan aah nan nyuun pu na; tiyaajaninkpel Abraham nan yakr waadim aawan tiwan nfum kipiik, ki nyan nibaa, ki di tii u, ki gur niwae. ⁵ Uwumbɔr aakaal len ke Israel yaab yakr baawan mɔmɔk nfum kipiik, ki nyan nibaa tii Liifai aayaabitiib, bi ye Uwumbɔr aatotoorb na. Bi ni Israel yaab nan ye binibaan la. Bi mɔmɔk nan ye Abraham aayaabitiib la. ⁶ Melkisedek aa nan ye Liifai aayaabil, le Abraham yakr waawan mɔmɔk nfum kipiik, ki nyan nibaa tii u. Le u ηa tinyoor ηa Abraham pu. Abraham le Uwumbɔr nan puu tipuur tii u. ⁷ Unii yaa kpa mpɔɔn ke u ηa Uwumbɔr aanyoor ηa

* 6:14 : Lik Mpiin 22.16-17.

uken pu kan, ni mək ke u jer u la. Ubaa aan kpak kina. ⁸ Israel yaab yakr baawan məmək nfum kipiik, ki nyan nibaa ki di tii Uwumbər aatotoorb, bi nan ye binib bi ga kpo na. Melkisedek u Abraham nan yakr waawan nfum kipiik ki nyan nibaa tii u na ma kan, baa ηmee waakun aabər. Bi ηmee waabimbin aabər la. ⁹ Abraham aah nan yakr waawan ki di tii u na, ti ga ηmaa len ke uyaabitiib Liifai yaab bi gaal biken chee na, mu nan tii u la. ¹⁰ Buyoonn Melkisedek nan tooh Abraham nsan ni na, Abraham aa nan kee ma uyaabil Liifai. Ti ga ηmaa len ke Abraham nan sil uyaabil Liifai aasisiiaan la.

¹¹ Uwumbər tii Israel yaab nkaal mu mək bi waatotoorb Liifai yaab aah ga li joo bi pu na. Bitotoorb ngbaan aatuln yaa ba gaa binib lii kan, Uwumbər aa ba ga li ban u tun ni Yesu u ye utotoor ke Melkisedek aah nan ye pu na. U ba ga ki tun ni utotoor u bi ke Aaronn aayaabitiib Liifai yaab aah nan bi pu na la. ¹² Waah tun ni utotoor uken aaboln na, see u kpeln nkaal ngbaan mu. ¹³ Tidindaan u ti len waabər na, aa nan ye Liifai aanibol ponn ni aanii. U nan ye linitol liken ponn ni aanii la. Waanibol ponn ni aanii ubaa aa nan kee ye Uwumbər aatotoor. ¹⁴ Binib məmək nyi ke Tidindaan nan ye Juda aanibol ponn ni aanii la. Moses aa nan len ke linibol ngbaan aanib ga li ye bitotoorb.

Utotoor yayan u bi ke Melkisedek na

¹⁵ Nima le mək timi chob ke utotoor yayan, u bi ke Melkisedek aah nan bi pu na, fuu ni. ¹⁶ Naa ye binib le nyan u ki ηa u utotoor baakaal aah dii pu na. Uma le kpa liməfal li kaa kpa ndoon na aapəən. Nima le cha u ye utotoor. ¹⁷ Uwumbər nan bui u, “Aa ga li ye utotoor n-yoonn mu kaa kpa ndoon na ke Melkisedek aah nan bi pu na.”* ¹⁸⁻¹⁹ Moses aakaal aa nan kpa tinyoor, kaa nan kpa mpəən, kaa ηmaa ηa bi binib bi ηan ti doo na.

* **7:17** : Lik Ilahn 110.4. † **7:21** : Lik Ilahn 110.4.

Nima le Uwumbər di nkaal ngbaan lii, le ki tii timi limakl li ηan ki jer nkaal ngbaan na. Limakl ngbaan pu le ti ga ηmaa duun Uwumbər.

²⁰ Uwumbər aah nan puu tipuur ti na mu bi. Uwumbər aah nan nyan Israel yaab aatotoorb buyoonn na, waa nan puu tipuur. ²¹ Waah ηa Yesu utotoor buyoonn na, u nan puu tipuur tii u, le ki bui u ke, “Min Uwumbər le puu tipuukpaan, kaan kpeln, ke aa ga li ye utotoor n-yoonn mu kaa kpa ndoon na.”†

²² Uwumbər aah puu tipuupəln ti tii Yesu na, nima le mək ke tipuupəln ngbaan le ηan ki jer tipuukpokl na.

²³ Israel yaab aatotoorb nan ye binib bi ga kpo na, le biken lenni baalelen. Nima le bi nan wiir. ²⁴ Yesu ma kan, u ye utotoor u ga li bi n-yoonn mu kaa kpa ndoon na. Ubaa aan ki nab waatuln pu ki toor kitork. ²⁵ U bi n-yoonn mu kaa kpa ndoon na, u li mee Uwumbər tii binib bi dan Uwumbər chee u pu na. Nima le u ga ηmaa gaa bi lii n-yoonn mu kaa kpa ndoon na.

²⁶ Yesu le ye utotoorninkpel taah ban pu na. U bi chain, kaa kpa ngalm, kaa kpa titunwanbir tibaa. U ni titunwanbirdam aa kpaani. Uwumbər yoor u paacham ki jer bimək bi paacham na. ²⁷ Bitotoorninkpiib biken aah bi pu na, waa bi kina. Waa toor kitork uma ubaa aatunwanbir pu, u toor kitork binib aatunwanbir pu la. Waa toor kitork iwiin məmək. U nan di ubaa toor kitork nfum mubaa, kookoo aatork mu le na. ²⁸ Bi nan leer bitotoorninkpiib Moses aakaal aah dii pu na. Bitotoorninkpiib ngbaan aa nan ηan ti doo. Nkaal ngbaan aapuwəb le Uwumbər puu tipuur, ki ηa Ujapəən utotoorninkpel. Uma le ye utotoorninkpel bamənn, ki ga li bi n-yoonn mu kaa kpa ndoon na.

8

Yesu le ye timi aatotoorninkpel

¹ Maah len pu na aayil le ye ke ti kpa utotoorninkpel wee aaboln. Uma le ye Yesu Kristo u ka Uwumbər u yeh mpəən məmək na aabərjal aanjängii wəb paacham na. ² U tun utotoorninkpel aatuln paacham aadiik ki ye kidibaməŋ ki bi chain na ponn ni. Uwumbər le maa ki, naa ye binib.

³ Baah leer bitotoorninkpiib bimək na, bi lee bi ke bi tii Uwumbər ipiin, ki toor kitork tii u. Nima pu na, ni ŋan ke utotoorninkpel ngbaan mu li kpa tiwan ki tii Uwumbər.

⁴ Bitotoorninkpiib bi dulnyaa wee ni ki toor kitork tii Uwumbər, Juu yaab aakaal aah dii pu na la. Yesu yaa ba laa bi dulnyaa wee ni kan, waa ba ga li ye utotoor. ⁵ Bitotoorninkpiib ngbaan aatuln ye paacham aatuln aanəŋ la. Moses yaan mu nan bi kina la. Waah nan ban ke u ŋa libool tii Uwumbər na, Uwumbər nan bui u ke u li nyi ki ŋa tiwan məmək ke waah mək u laanan, lijool paab pu na.* ⁶ Tə, Uwumbər nan tii Yesu lituln li jer bitotoorninkpiib ngbaan aatuln na. Kina le tipuupəln ti Uwumbər puu tii waanib Yesu pu na jer tipuukpokl na, ki mək ke u ga tii timi tiwan ni ŋan jer tipuukpokl ngbaan aawan na.

⁷ Uwumbər aah puu tipuur ti njan na yaa kaa ba lann nibaa kan, waa ba ga li ban ke u ki puu tipuur lelee.

⁸ Uwumbər nan kan ke waanib kpa taani, le ki bui ke,

“Lik, n-yoonn choo, le m ga nan puu tipuupəln

tii Israel yaab ni Juda yaab.

⁹ Tipuur ngbaan aan li bi ke tipuur ti m nan puu tii biyaajatiib,

buyoonn m nan chuu biŋaal ki daar nyan bi,

ki cheen bi nyan Ijpt aatiŋ ni na.

Baa nan joo tipuur ngbaan, nima le maa nan ki gar bi.

Min Uwumbər le len kina.

¹⁰ Maah ga puu tipuur ti tii Israel yaab

n-yoonn mu choo na na le ye ke: M ga di maakaal ŋa baalandak ni, ki ŋmee mu bisui ponn ni.

M ga li ye Baawumbər, le bi li ye maanib.

¹¹ Bi ponn ni ubaa aan ki bui unjeen aatə ke, ‘Bee Uwumbər.’

Ubaa mu aan ki bui una aabo ke, ‘Bee Uwumbər.’

Ba pu? bi məmək ga bee mi,

biwaatiib ki ti saa bikpaam məmək ga bee mi.

¹² M ga di cha pinn baatunwanbir, kaan ki teer baataani.”†

¹³ Tə, Uwumbər aah len ke u ga puu tipuupəln na, u ŋa njan yaan tipuukpokl la. Tiwan yaa ye tiwankpok kan, naan yunn, naan ki li bi.

9

Tipuukpokl ni tipuupəln na

¹ Uwumbər aah nan puu njan aapuur tii bi na, u nan mək bi baah ga doon u pu na. Bi nan kpa libool li bi ga li dooni u li ponn ni, aan binib gaa li na. ² Bi nan ŋa libool lipepel libaa wəb, ki yin li ke chain aapepel.

Karyaa ni teebul ni boroboro u bi di tii Uwumbər na, nan bi li ponn ni.* ³ Bi nan di likekeln gii libool ngbaan ponn ni lipepel libaa wəb, ki yin li ke chain chain.† ⁴ Salmaa aatork aabimbiln nan bi ni ponn ni.

Libimbiln ngbaan paab le bi seer tulalee aayon tii Uwumbər. Uwumbər aakaal aah nan bi daka a u ponn ni na, mu nan bi ni ni. Bi nan di salmaa aakur le biin daka a ngbaan pu. Ti-

jikaar ti bi yin ti ke mana‡ na, nan bi salmaa aasambil ponn ni, daka a ngbaan ponn ni. Aaronn aadabil li nan ŋeen nsupuun na mu nan bi u ponn ni.

Uwumbər aakaal aah nan ŋmee ŋitakpapapan ŋilee ŋi pu na, mu nan bi u ponn ni.§ ⁵ Tiwan ni kpa ifeen na* nilee mu nan bi daka a ngbaan paab. Nima chee le Uwumbər nan

* **8:5** : Lik Nnyam 25.40. † **8:12** : Lik Jeremia 31.31-34. * **9:2** : Lik Nnyam 26.1-30; 25.31-40, 23-30. † **9:3** : Nnyam 26.31-33. ‡ **9:4** : Lik Nnyam 16.33. § **9:4** : Nnyam 30.1-6; 25.10-16.

* **9:5** : Baaliin ni, bi yin ni ke “kerubim” la. Ni naan tiwakor, ki mu kpa ifeen.

mək Israel yaab waah wiin chain pu na. Tiwan ngbaan aafeen nan biin daka ngbaan aabiil pu, Uwumbər aah san bi kinimbaak nin chee na. Taan ŋmaa len tiwan nimina məmək aatataa nibaabaa dandana wee.

⁶ Baah di tiwan nimina məmək siin kina na, le bitotoorb koo məb aadiik ni iwiin məmək, bi ti tun lituln tii Uwumbər. ⁷ Utotoorninkpel baanja le koo ni chain chain aapepel li bi libool ngbaan ponn ni na. U koo ni nima chee libiln məmək nfum mbaa baanja la. U yaa koo ni kan, see u joo ni nsin nan tii Uwumbər, uma ubaa aatunwanbir ni binib aatunwanbir pu. ⁸ Uwumbər Aafuur Nyaan mək timi ke məb aadiik ngbaan aah nan laa bi na, binib aa nan kpa nsan ke bi koo ni chain chain aapepel ponn ni. ⁹ Libool ngbaan le nan ye Yesu aabər aaməkl ki tii bi. Libool ngbaan ponn ni, le bi joo ipiin, ni tiwakor toor kitork tii Uwumbər. Kitork ngbaan aa nan cha bisui doon titunwanbir pu. ¹⁰ Nkaalkpok ngbaan mək bi tijikaar ni tiwanyukaan ni kə na, ni ni kaa kə na, ki mək bi baah ga finn bibaa ki ŋa chain pu na. Ni nan mək ke see bi dii kina le ki nan saa buyoonn Yesu ga joo ni nsanpəon mu ŋan na.

¹¹ Dandana wee Kristo fuu ni a, ki ye utotoorninkpel, ki joo ni nsanyaan mu bi nan len ke mu ga fuu ni na. Waa koo ni libool li binib ŋa li dulnyaa wee ni na. U dii lipepel li jer dulnyaa wee aabool ngbaan na, ¹² le ki koo lipepel li ye chain na paacham, nfum mbaa kookoo. Uma ubaa aasin pu le u nan gaa timi lii n-yoonn mu kaa kpa ndoon na, naa ye tiwakor aasin pu. ¹³ Bi nan joo inoob ni inaaja aasin yəkr binib bi kaa ye chain na pu, ki di unaasabo aafatan gbaa gbaa bi, le ni ŋa tiwon chain. ¹⁴ Nimina yaa nan ŋa tiwon chain kan, Kristo aasin ga ter timi, ki jer kina. Uwumbər Aafuur Nyaan mu bi n-yoonn mu kaa kpa ndoon na aapəon pu, u nan di ubaa toor kitork ki kaa kpa ngalm na tii Uwumbər. Waasin ga nyan titunwanbir ti ga ku timi na tisui ni, aan ti

dii Uwumbər u ye liməfadaan na.

¹⁵ Yesu aah ŋa kina na, le Uwumbər puu tipuupəln tii timi. Nima pu, le binib bi Uwumbər yin bi na ga kan lifaal li kaa kpa ndoon na, waah puu tipuur ti ke u ga tii bi na pu. Binib bi Uwumbər nan puu njan aapuur tii bi na nan tun titunwanbir la. Yesu aah kpo na, nima le Uwumbər di cha pinn bi, ki gaa bi lii.

¹⁶ Unii yaa yakr waafaal ki laa ka kan, ubaa aan ŋmaa ji lifaal ngbaan, see ni puen mək ke u kpo. ¹⁷ Buyoonn u laa beenin bi na, ubaa aan ŋmaa ji lifaal ngbaan, see u kpo. ¹⁸ Nima pu na, Uwumbər aah nan puu tipuur ti njan na, bi nan joo nsin le ki mək ke tipuur bi, bi ni Uwumbər aakaasisik ni. ¹⁹ Njan, Moses nan tuk binib məmək baah ga dii Uwumbər aakaal məmək pu na, le ki nin di tikuman ni tifar ŋa inaabi ni inoob aasin, ni nnyun ni, ki di yək yək Uwumbər aakaal aagban pu, ni binib məmək pu, ²⁰ le ki bui bi ke, “Nsin mue le mək nimi Uwumbər aah nan puu tipuur ti tii nimi ki tuk nimi ke ni li joo ti na,”† ²¹ le ki di nsin ngbaan yək yək libool, ni baah joo tiwan nimək tun lituln tii Uwumbər na pu. ²² Nkaal ngbaan aah dii pu na, bi yaa nan ban ke bi ŋa tiwan chain kan, see bi di nsin yək yək ni pu le ki ŋa ni chain. Nsin yaa kaa nyan kan, Uwumbər aan di cha pinn titunwanbir.

Yesu Kristo aatork nyani titunwanbir

²³ Uwumbər Aabool, ni tiwan nimək nan bi li ponn ni na ye paacham aawan aanan la. Le bi nan di tiwakor aasin ŋa ni məmək chain. Paacham aawan bamənn le ban nsin mu jer tiwakor aasin na, aan ni ŋa chain. ²⁴ Kristo aa koo ni chain aapepel li ye paacham yaan aanan li binib maa li na ponn ni. Paacham le u koo ni, ki si timi aasisiiaan, Uwumbər aanimbiin ni. ²⁵ Juu yaab aatotoorninkpel nan di nsin mu kaa ye uma ubaa aasin na le koo ni chain aapepel ni, libiln

† 9:20 : Lik Nnyam 24.6-8.

məmək. Yesu Kristo di ubaa toor kitork nfum mbaa baanja la. ²⁶ U yaa ba nan joo ubaa toor kitork libiln məmək kan, u ba ga ji falaa n-yoonn məmək, buyoonn dulnyaa wee piin ki joo cha na. Naah ye pu na, u fuu ni buyoonn ni njeer na, ki di ubaa toor kitork nfum mubaa, ke u kuln titunwanbir. ²⁷ Uwumbər siin ke binib ga kpo nfum mubaa la, nee aapuwəb le u ga ji bi tibər. ²⁸ Kristo mu di ubaa toor kitork nfum mubaa, binib pam aatunwanbir pu. U ga ki fuu ni lelee. Naa ye titunwanbir pu le u ga ki fuu ni. U ga fuu ni ke u nan gaa binib bi kii waagirndaal na lii.

10

¹ Moses aakaal nan ye nsanyaan mu choo na aaməkl la, naa nan ye nsanyaan ngbaan mbaməm. Binib bi dii Moses aakaal na toor titorbaan n̄bin n̄bin, nima le aa n̄maa n̄a bi binib bi n̄an ti doo na. ² Nkaal ngbaan yaa ba nan nyan bi titunwanbir ni kan, baalandak aa ba ga ki li muk bi titunwanbir pu. Bi mu aa ba ga ki toor kitork ngbaan. ³ Naah ye pu na, kitork ngbaan teer bi baatunwanbir pu, libiln məmək la. ⁴ Inaaja aasin, ni in̄oob aasin aa n̄maa nyan titunwanbir binib aasui ni.

⁵ Nima pu na, Yesu Kristo aah nan ban ke u dan dulnyaa wee ni na, u nan bui Uwumbər ke, “Saa ban tiwakor ni tijikaar aatork.

Aa naan tiwon tii mi la.

⁶ Saa ban ke m di tiwakor aatork, ki di see mmii ni tii si, kaa ban ke m toor kitork ngbaan titunwanbir pu.

⁷ Le m bui ke, ‘Uwumbər, m fuu ni ke m nan n̄a saageehn, ke baah n̄mee maabər pu saagban̄ ni na.’ ”*

⁸ Njan, le u bui Uwumbər ke, “Saa ban tiwakor ni tijikaar aatork, kaa ban ke m di tiwakor aatork ki di see mmii ni tii si, kaa ban ke m toor kitork ngbaan titunwanbir pu.” (Moses aakaal aah dii pu na, bi toor kitork kina la.) ⁹ Le

u ki bui Uwumbər, “M fuu ni ke m nan n̄a saageehn.” Uma Yesu Kristo aah di ubaa toor kitork na, Uwumbər gaa waatork, le ki kuln kitorkpok ngbaan. ¹⁰ U n̄a Uwumbər aageehn, le ki di ubaa aawon toor kookoo aatork nfum mbaa, le ki n̄a timi waanib bi ye chain na.

¹¹ Juu yaab aatotoorb məmək tun lituln iwiin məmək tii Uwumbər. N-yoonn məmək, bi toor kitork kichachaan le tii u. Kitork ngbaan aan n̄maa nyan titunwanbir binib aasui ni. ¹² Yesu Kristo toor kookoo aatork titunwanbir pu nfum mbaa, le ki kal Uwumbər aañangii wəb. ¹³ U bi nima ki kii bundaln Uwumbər ga nyan waadim ki di bi n̄a utaapətan ni na. ¹⁴ Kitork baan ngbaan pu, le u nyan titunwanbir binib aasui ni, ki n̄a bi binib bi n̄an ti doo ki cha n-yoonn mu kaa kpa ndoon na.

¹⁵ Uwumbər Aafuur Nyaan mu tuk timi kina la. Mu nan bui ¹⁶ ke Uwumbər len ke,

“Maah ga puu tipuur ti tii bi n-yoonn mu choo na le ye ke m ga di maakaal n̄a bisui ni, ki n̄mee mu baalandak ni,”†

¹⁷ ki ki len ke,

“Maan teer baatunwanbir bər, kaan ki teer baah bii maakaal pu na.”‡

¹⁸ Kina pu na, Uwumbər yaa di cha pinn titunwanbir kan, baan ki toor kitork ti pu.

Cha ti foor duun Uwumbər man

¹⁹ Nnaabitiib, Yesu aasin pu le ti kpa lipobil ke ti koo ni chain aapepel ponn ni, Uwumbər aah bi nin chee na. ²⁰ Yesu aah di ubaa toor kitork tii Uwumbər na, u nyan tiwan nimək nan bi ti ni Uwumbər aakaasisik ni na, ki tii timi nsanpəon mu ye nsanbamənn na, ke ti koo ni Uwumbər aah bi nin chee na. ²¹ Ti kpa uto-toorninkpel u joo timi bi ye Uwumbər aanib na. ²² Nima pu na, cha tisui li bi mbaməm, aan ti duun Uwumbər chee, ki gaa u ki kii mbaməm ki taa joo beeni; ba pu? Yesu Kristo aasin

* **10:7** : Lik Ilahn 40.6-8. † **10:16** : Lik Jeremia 31.33. ‡ **10:17** : Lik Jeremia 31.34.

finn tisui ni aatunwanbir, timi aalandak taa ki li muk timi titunwanbir pu. Le bi finn timi aawon nnyun mu bi chain na ni. ²³ Taah bui ke ti kpa limakl na, cha ti li joo limakl ngbaan ijaal ilee ki taa joo beeni. Ba pu? Uwumbər u puu tipuur tii timi na ga sil tii timi waah puu tipuur ti na. ²⁴ Cha titafal li bi tɔb pu man, aan ki fiin tɔb aasui, aan ki li gee tɔb, ki tun lituln li njan na. ²⁵ Cha ti li beenin kuuni tɔb chee ki ti dooni Uwumbər man, ki taa di cha, ke binib bibaa aah di cha pu na. Ni li pɔɔni tɔb aataakpab man. Ni kan ke bundaln Yesu Kristo ga gir ni na peen ni. Nima na, ni li moo pɔɔni tɔb aataakpab man.

²⁶ Tɔ, unii yaa gaa Uwumbər aabər ki nyi waah ban pu na, ki yaa ki yii ki tun titunwanbir kigaak pu kan, kitorok kibaa aa ki bi ki ga cha Uwumbər di cha pinn u. ²⁷ U ga kan ntafadaan mu kpa ijawaan na; ba pu? Uwumbər ga gee lijuul pam, ki di waadim njan mmii mu ton sakpen na ponn ni. ²⁸ Unii ubaa yaa nan yii Moses aakaal kan, biseeraadam bilee, bee bitaa, yaa len ke ti gbii kan, le bi ku u, kaa san u kinimbaak. ²⁹ Unii yaa lik Uwumbər Aajapɔɔn fam, ki yaa dak ke Yesu aasin mu njan u chain na ye fam, ki yaa sii Uwumbər Aafuur Nyaan mu san timi kinimbaak na kan, udaan ngbaan njeer ntafadaan sakpen ki jer unii u bii Moses aakaal na aah kan pu na. ³⁰ Ti nyi ke Uwumbər len ke uma le ga daa bitafal, uma le ga teen bi. U ki len ke u ga ji waanib tibər. § ³¹ Aa yaa lir Uwumbər u ye limɔfadaan na aajaal ni kan, ni kpa ijawaan sakpen a.

³² Ni teer man n-yoonn mu jer na. Buyoonn ninimbil nan woln njan na, ni nan jin falaa sakpen, ki nan kpa limər. ³³ N-yoonn mbaa bi nan njan nimi bakaa, ki sii nimi binib animbil ni. N-yoonn mbaa mu, ni yakr binib bi jin falaa kina na aafalaa la, ³⁴ ki san binib bi bi kiyondiik ni na kinimbaak. Binib aah gaa nimi aawan mpɔɔn pu na, le ni nan kpa

mpopiin; ba pu? ni nyi ke ni kpa tiwan paacham ni jer baah gaa ni na, ke tiwan ngbaan ga li bi n-yoonn mu kaa kpa ndoon na. ³⁵ Ni taa di nimi aapobil lii man; ba pu? nima le ga cha ni kan tinyoor sakpen. ³⁶ Ni ban ni li kpa limər, aan ki njan Uwumbər aageehn, aan ki kan waah puu tipuur ti na. ³⁷ Uwumbər Aagban len ke, “Naan yunn, u choo na ga fuu ni, kaan taan.

³⁸ Uwumbər aaninyaam bi gaa u ki kii na ga li kpa limɔfal.

Unii ubaa mu yaa gir puwɔb kan, waan piir Uwumbər aasui.”*

³⁹ Tima kan, taa ye binib bi gir puwɔb aan ki beer yɔli na. Ti ye binib bi tii Uwumbər naadii aan ki njan na la.

11

Gaakii

¹ Ti yaa gaa Uwumbər ki kii kan, naatataa le ye ke ti bee ke ti ga sil kan tiwan ni ti kpa limakl ke ti ga kan ni na. Tinimbil aa kan ni, le ti nyi ke ni sil bi. ² N-yaayoonn na aanib aah nan gaa Uwumbər ki kii na, nima le u len ke baabimbin njan.

³ Ti gaa Uwumbər ki kii, nima le cha ti bee ke u nan len ki naan kitinj ni paacham. U nan di tiwan ni tinimbil aa njan kani ni na naan tinimbil aah kani nimək na.

⁴ Abel nan gaa Uwumbər ki kii, nima le cha u nan toor kitorok ki njan ki jer ukpel Keenn aah toor pu tii Uwumbər na. Waah gaa Uwumbər ki kii pu na, le Uwumbər len ke waabimbin njan, le ki gaa waah toor kitorok ki tii u na. U kpo, le waah gaa Uwumbər ki kii pu na pu, u beenin len.

⁵ Enok nan gaa Uwumbər ki kii, nima le nan cha waa nan kpo. Uwumbər nan yoor u buen paacham la. Ubaa aa ki kan u; ba pu? Uwumbər nan yoor u buen paacham. Uwumbər Aagban len ke buyoonn waa nan kee yoor u buen paacham na, u nan piir Uwumbər aasui. ⁶ Unii yaa kaa gaa Uwumbər ki kii kan,

§ 10:30 : Lik Ikaal 32.35-36; Ilahn 135.14. * 10:38 : Lik Habakuk 2.3-4.

waan ηmaa piir Uwumbər aasui. Unii u dan Uwumbər chee na, see u pak ke u bi, ki pak ke u ηani binib bi ban u na tinyoor.

⁷Uwumbər nan bui Nowa linimaln li nan choo na pu, le laa kee fuu ni. Nowa aah nan tii Uwumbər naadii pu na, le u nan pak waah len pu na, le ki kii waaməb, le ki kp̄ii buŋəb bu, u ni waamaal koo ki ηmar na. Nowa aah nan ηa kina na, le ni mək ke dulnyaa ni yaab biken aabər bii Uwumbər chee. Nowa nan tii Uwumbər naadii, nima le nan cha Uwumbər len ke waabər ηan u chee.

⁸Uwumbər nan yin Abraham, ki bui u ke u buen kitiŋ ki u puu tipuur ke u ga di tii u na. Abraham aah nan gaa Uwumbər ki kii pu na le u kii waaməb, le ki nyan waatiŋ ni, ki buen, kaa nyi waah cha nin chee na. ⁹U nan ti fuu kitiŋ ki Uwumbər puu tipuur ke u ga di tii u na ni. Le u pak Uwumbər aah len pu na, nima le u nan kal nima, ki nan ye uwəwəŋja. U ni waabo Aisak, ni uyaabil Jakob nan bi nima, ηiboo ponn ni. Bi mu nan yeh tipuur tichachaaŋ ngbaan la. ¹⁰U nan ban kitiŋ ki ga li bi n-yoonn mu kaa kpa ndoon aan Uwumbər maa ki na la.

¹¹Abraham aapuu Sara mu nan tii Uwumbər naadii, nima le nan cha u kan mpəən ke u dek lipuul, buyoonn u jer timar na. Ba pu? u nan pak ke Uwumbər ga ηa waah puu tipuur ti na. ¹²Nima pu na, ujabaan u nan bi ke waah kpo le na, nan ma binib bi wiir ke iŋmabi aah wiir pu na. Bi wiir ke litambol li də nnyusakpem aagbaan na. Ubaa aa ηmaa kahn bi.

¹³Binib ngbaan məmək nan tii Uwumbər naadii le ki ti saa baakundaal, kaa kan Uwumbər aah puu tipuur ti na. Bi nan bee ke n-yoonn mu choo na, u ga nan ηa waah puu tipuur ti na. Bi nan len ke bi ye bicham le dulnyaa wee ni. ¹⁴Binib bi len kina na mək chain ke bi ban bite do la. ¹⁵Binimbil yaa ba man

kitiŋ ki bi nyan ni ki ponn ni na pu kan, bi ba ga li kpa nsan ke bi gir buen nima. ¹⁶Bi nan ban kitiŋ ki ηan jer kitiŋ ngbaan na la. Bi nan ban paacham aatiŋ la. Nima pu na, iniməən aa nan joo Uwumbər ke bi yin u ke Baawumbər. U nan toor kitiŋ tii bi.

¹⁷⁻¹⁸Uwumbər nan puu tipuur tii Abraham ke u ga kan yaabitiib waabo Aisak pu,* le Abraham nan gaa tipuur ngbaan. Le Uwumbər təŋ u, ki bui u ke u di waabo toor kitork tii u. Waanaadii pu le u nan kii, ki di waabo u nan ye libibaal na, u ti kər u ki toor kitork tii Uwumbər. ¹⁹Ba pu? u nan pak ke Uwumbər ga ki ηmaa fikr u nkun ni. Ni ye mbaməŋ, waah nan gaa Uwumbər ki kii pu na, le Uwumbər nyan u nkun ngbaan ni. Ni naahn ke Abraham nan ki gaa u nyan ni nkun ni la.

²⁰Aisak nan gaa Uwumbər ki kii, nima le nan cha u nan bui waabim Jakob ni Esə ke Uwumbər ga ηa tinyoor ηa bi pu n-yoonn mu choo na.

²¹Jakob nan gaa Uwumbər ki kii, nima le nan cha u ηa Uwumbər aanyoor ηa waabo Josef aabim bilee pu buyoonn u nan ban u kpo na, le ki nyii waajaangbeedabil pu, ki doon Uwumbər.

²²Josef nan gaa Uwumbər ki kii, nima le waah nan ban u kpo na, u len ke Israel yaab ga nya Ijpt aatiŋ ponn ni, ki tuk bi ke bi yaa nan nyan kan, bi yoor waawon di buen.

²³Moses aate ni una aah nan gaa Uwumbər ki kii pu na, le bi nan di u bər iŋmal itaa. Bi nan kan ke u ye ubo u ηan sakpen na, kina pu na, baa nan san Ubər Faro aah nan siin ke bi ku bima Israel yaab aabijabim pu na aakaal.

²⁴Moses nan gaa Uwumbər ki kii, nima le waah nan chikr na, waa nan kii ke bi yin u ke Ubər Faro aabisal aabo. ²⁵U nan kii ke u ni Uwumbər aanib kpaan ji falaa, ke ni soor ni u ji titunwanbir aaməən mu kaa yunn na. ²⁶U nan bee ke u yaa kan ηisiibil

* **11:17-18** : Lik Mpiin 22.1-14. † **11:26** : Hiibru aaliin ni, bi yin Kristo ke Masiya. Naatataa le ye ke Uwumbər nyan u ke u gaa waanib lii.

Kristo† pu kan, u ga nan kan tinyoor ti jer Ijpt aatiŋ aawankpal məmək na. Ba pu? utafal nan bi tinyoor ti Uwumbər ga tii u na ni la.

²⁷ Waah nan gaa Uwumbər ki kii pu na le u nan nyan Ijpt aatiŋ ni, kaa san ubər na aah gee liŋuul pu na. Ni naahn ke u waa Uwumbər u unibən aanimbil aan ŋmaa kan u na la. Nima le u nan kpa limər le ki sil mbaməm. ²⁸ Waah nan gaa Uwumbər ki kii pu na le u nan bui Israel yaab ke bi kər ipihbi, ki di nsin gbaa gbaa ibisaməi, aan Uwumbər aatuun u ga ku mbipolb na taa nan ŋa bi nibaa.

²⁹ Israel yaab aah nan ban ke bi puur Liməəkai Aanyusakpem,‡ baah nan gaa Uwumbər ki kii pu na, le nnyun nan yakr ki cha nsan tii bi, le bi puur. Ijpt aatiŋ aanib aah nan ban bi mu puur na, bi nan bee nnyun ni la.

³⁰ Israel yaab nan gaa Uwumbər ki kii, nima le baah nan chuun manni Jeriko aatiŋ aagon iwiin ilole na, ŋi nan lir. ³¹ Rahab, u nan ye upiidagoor na, nan gaa Uwumbər ki kii, ki chann bipepekb tichann. Waah nan gaa Uwumbər ki kii pu na, le baa nan ku u buyoonn bi kuln waatiŋ aanib bi kaa kii Uwumbər aaməb na.

³² Tə, m ga ki len ke ba? Maa kpa n-yoonn ke m len Gideonn, ni Barak, ni Samsonn, ni Jefta, ni David, ni Samuel, ni Uwumbər aabənabtiib aabər. ³³ Baah nan gaa Uwumbər ki kii pu na, le bibaa nan nyan ŋitimbol aajab, bibaa mu tun lituln li ŋan na, bibaa mu kan Uwumbər aah puu tipuur ti na, bibaa mu muib ichinn aaməi, i taa ŋa bi nibaa. § ³⁴ Bibaa mu aah nan gaa Uwumbər ki kii pu na, mmii sakpiin aa nan ŋmaa ŋa bi nibaa. Bibaa mu aah nan gaa Uwumbər ki kii pu na, le bi nan nyan kijuk aakun ni. Bibaa mu nan ye bidaburb, le baah gaa Uwumbər ki kii pu na, bi nan kan mpəən. Bibaa mu aah nan gaa Uwumbər ki kii pu na, le bi kan mpəən bi ti to butəb ki nyan baadim.

³⁵ Bipiib bibaa aah nan gaa Uwumbər ki kii pu na, le biyaab bi kpo na nan fikr nkun ni.

Bibaa mu aah nan gaa Uwumbər ki kii pu na, le binib gbaa ku bi. Baa yii Uwumbər ke bi nyan bibaa nkun ni. Bi nan pak ke bi ga kan liməfal li ŋan ki jer dulnyaa wee aaməfal na paacham. ³⁶ Bibaa mu aah nan gaa Uwumbər ki kii pu na, le binib nan ŋa bi mbənyun, ki lue bi ŋinaalab, ki buu bi tikululn, ki laŋ bi kiyondiik ni.

³⁷ Bibaa mu aah nan gaa Uwumbər ki kii pu na, le binib mae bi ŋitakpal ku bi. Bibaa mu aah nan gaa Uwumbər ki kii pu na, le bi chuu gii por bi ki ku bi. Bibaa mu aah nan gaa Uwumbər ki kii pu na, le bi nan [təŋ bi, ki] di kijaak aajuk ku bi. Bibaa mu aah nan gaa Uwumbər ki kii pu na, le bi nan ye bigiim, ki chuun pee ipiih, ni iŋoob aagban, ki jin falaa. Binib mu ŋa bi bakaa. ³⁸ Bi nan ye biwəwəm, ki nan bi kipəək ni, ni ŋijoo paab, ki koo titakpalunn ni, ni ibuu i bi kitiŋ ni na. Bi mu nan ye bininyaam ki jer dulnyaa wee aanib.

³⁹ Binib ngbaan məmək nan gaa Uwumbər ki kii, nima le nan cha u len ke baabər ŋan. Bi mu aa kan tiwan ni u nan puu tipuur ke u ga tii bi na, ⁴⁰ Ba pu? u nan ban ke u ŋa ti mu tiŋann sakpen la. U nan ban ke u di timi, ni bi mu, kpaan ŋa binib bi ŋan ti doo na la.

12

Tite Uwumbər

¹ Tə, n-yaayoonn na aanib bi nan gaa Uwumbər ki kii na wiir pam, ki gonn timi, ki lik taah dii Uwumbər aasan pu na. Nima pu na, cha ti di tiwan nimək leŋ timi na lii, ki di cha titunwanbir ti dii timi na, ki li kpa limər, ki li dii Uwumbər aasan. ² Cha ti li lik Yesu chee man. Waapəən pu le ti nan piin ki gaa u ki kii. Waapəən mu pu, le ti ga tii u naadii, ki ti saa ndoon. Mpopiin mu u ga nan kan mu na pu, le u jin falaa ni iniməən ndəpuinkoo

‡ **11:29** : Liməəkai Aanyusakpem—bi ki yin mu ke Nnyusakpem Mamam la. § **11:33** : Lik Daniel 6.1-27.

pu, ki lik iniməon ngbaan fam. Dan-dana wee le u ka Uwumbər aabərjal aanjangii wəb.

³Titunwanbirdam nan nan u, ki yii u. Le u nan kpa limər. Ni teer kina man, aan ki taa cha nitaakpab yəl aan ni di waasan di lii. ⁴Ni yii titunwanbir, le ki pəoni nibaa ke ni taa lir; ni mu aa kee kpo nsanyaan ngbaan pu. ⁵Ni suln Uwumbər aah sur nimi pu na aa? U yin nimi waabim ki bui ke, “Maabo, Uwumbər yaa sak si kan, n̄un mbaməm.

U yaa cha falaa pii si ke u chiin si kan, taa cha aataakpab yəl.

⁶Ba pu? Uwumbər sak binib bimək u gee bi na, ki dar binib bi u n̄a bi waabim na məmək aatafal.”

⁷Tə, naah ji falaa pu na, Uwumbər mək nimi nlan le na. U n̄a nimi ke binib aah n̄ani baabim pu na la. Ubo ubaa aa bi, kaa kan n̄tafadaan ute chee. ⁸Uwumbər yaa kaa daa n̄tafal, ke waah dar waabim məmək aatafal pu na kan, naa ye waabim, ni ye mbəmbim le u chee. ⁹Titetiib bi ma timi na nan dar n̄tafal la, le ti pak bi. Nima le ni n̄an ke ti kii Tite Uwumbər u bi paacham na aaməb ki jer kina, aan ki kan liməfal. ¹⁰Taah nan ye mbim buyoonn na, titetiib nan dar n̄tafal, baah gee pu na. Uwumbər ma kan, u dar n̄tafal ke u n̄a timi tinyoor, aan ti yakr waabimbin mu bi chain na la. ¹¹Buyoonn ti kan n̄tafadaan na, ni wu la, naa ye mpopiin aawan. Binib mu yaa kan n̄tafadaan kan, nee aapuwəb le bi kani nsuudoon ni mbimbinyaan.

Mməkm ni nsurm kpaam

¹²Nima pu na, ni li yoor injaal i bak na man, ki li pəoni nitaakpab, ¹³ki li beenin dii nsan mu tok na, aan binib bi joo beeni na taa yenn; bi mu li dii mbaməm.

¹⁴Ni məmək pəo nibaa ki li kpa kiməbaan man, ki li bi chain. Unii umək kaa ye chain na aan kan Tidindaan. ¹⁵Ni li nyi man, ubaa taa lann

Uwumbər aanyoor. Ni li nyi man, ubaa taa cha usui li to, ki li muk nimi ki cha binib pam yenn. ¹⁶Ni li nyi man, ubaa mu taa gər kidagook. Ubaa mu taa lik Uwumbər fam ke Esə aah nan n̄a pu na. Tijikaar pu, le u nan di ubopol aafaal kooh. ¹⁷Nee aapuwəb na, u nan ki ban lifaal li ye Uwumbər aanyoor ngbaan na, kaa kan. Waa nan n̄maa kpeln waah nan n̄a pu na. U nan wii ki gan̄ni ute ke u n̄a Uwumbər aanyoor n̄a u pu. Le ute yii.

¹⁸Tə, naa fuu ni dulnyaa wee ni aajool chee. Israel yaab nan fuu ni Sainai aajool chee, ki kan lijool ngbaan gaal mmii ki kpa in̄manyuu i bəon ki bəln nima chee na. Bi nan n̄un kibun̄ ki daar na, ¹⁹ki n̄un kakaan wii mpəon pu, ki n̄un nneel mu len mpəon pu. Baah n̄un nneel ngbaan pu na, le bi gan̄ Uwumbər ke u taa ki len bi chee tibər. ²⁰U nan bui bi ke kiwakork kibaa yaa po meeh lijool ngbaan kan, bi mae ki n̄itakpal ki ti kpo. Nima le ijawaan nan joo bi sakpen.* ²¹Baah kan tiwan ni na nan kpa ijawaan pam. Moses mu nan len ke ijawaan joo u sakpen, le uwon gbaa.†

²²Naa fuu ni lijool ngbaan chee. Ni fuu ni Sionn aajool chee la. Nima chee le Uwumbər u ye liməfadaan na aatiŋ bi. Kitiŋ ngbaan ye Jerusalem la, ki bi paacham. Uwumbər aatu-untiib churbaka bi ki ponn ni. ²³Ni fuu ni Uwumbər aabipolb bi aayimbil n̄mee paacham na aakuun chee la. Ni fuu ni Uwumbər u ye binib məmək aabəjir na chee. Ni fuu ni bininyaam aawiin mu Uwumbər n̄a mu, mu n̄an ti doo na chee. ²⁴Ni fuu ni Yesu chee la. U pu, le Uwumbər puu tipuupəln tii timi. Uma Yesu aasin mu yaa ti pu na le n̄a timi chain. Mu pu, le Uwumbər di cha pinn timi. Waasin ngbaan len tibər ti n̄an jer Abel aasin aah nan len pu na.‡

²⁵Ni li nyi man, ki taa yii Uwumbər u len ni chee na. Buyoonn u nan

* 12:20 : Lik Nnyam 19.12-13. † 12:21 : Lik Ikaal 9.19. ‡ 12:24 : Lik Mpiin 4.10.

sur Israel yaab dulnyaa wee ni na, le bi yii, le u daa bitafal. Ti yaa yii Yesu u nyan ni paacham ki nan sur timi na kan, u ga sil daa titafal. ²⁶ N-yaayoonn na waaneel nan cha kitinj denj. Dandana wee u puu tipuur ke u ga ki cha kitinj ni paacham mək denj. ²⁷ Waah len kina na, ni mək timi ke u ga denj waah nan naan tiwan nimək na, ki nyan ni, ki cha tiwan ni kaan denj na. ²⁸ Ti ga ji nnaan mu ga li bi n-yoonn mu kaa kpa ndoon na. Nima pu na, cha ti doon Uwumbər, ki tun lituln li ga piir usui na tii u, ki li pak u, ki li san u ijawaan. ²⁹ Ba pu? timi Aawumbər bi ke mmiigaal mu ji tiwan ni kaa njan na məmək na la.*

13

Naah ga nja pu ki piir Uwumbər aasui na

¹ Tɔ, ni li beenin gee tɔb man ke naabitiib na. ² Ni li teer ki chann bicham tichann. Binib bibaa nan chann Uwumbər aatuuntiib tichann, kaa nyi ke Uwumbər aatuuntiib ye. ³ Ni teer man binib bi bi kiyondiik ni na, ke nimi le aah bi ki ni na, ki teer man binib bi ji falaa na. Ba pu? ni mu bi tiwon tee ni la.

⁴ Tɔ, chatiib ni puutiib, ni li nyi ke Uwumbər le di nimi kpaan, ki li pak kina, ki taa gər kidagook man. Binib bi chuun bəoni na, ni binib bi chuun gər kidagook na, Uwumbər ga ji bi tibər.

⁵ Ni taa cha ninimbil li man njimombil pu. Cha ninimbil gbiin naah kpa ni na pu. Ba pu? Uwumbər ubaa le bui ke waan di cha si. Waan di si lii.* ⁶ Nima pu le ti ga li kpa lipobil ki bui ke,

“Uwumbər ye maateter la. Maan san ijawaan.

Ubaa aan njmaa nja mi nibaa.”†

⁷ Ni teer man nimi aayidam bi tuk nimi Uwumbər aabər na, ki li teer baaməfal aah doo pu na, ki li beenin dii Yesu aasan ke baah nan dii pu na.

⁸ Yesu Kristo aa kpelni. Waah fe bi fen

na pu na, u beenin bi kina le din, ki joo cha n-yoonn mu kaa kpa ndoon na. ⁹ Ni taa dii mməkm yayan aabənj aabənj ki yenn. Ni njan ke nisui doon Uwumbər aaterm pu, naa ye tijikaar pu. Binib bi kə tijikaar tibaa ki ji tiken na, naa nja bi tinyoor.

¹⁰ Timi aatork aabimbiln le ye Yesu aadəpuinkoo. Juu yaab aatotoorb aan njmaa ji timi aatork. ¹¹ Bi yaa toor kitork kan, le baatotoorninkpel di nsin koo ni chain aapepel ponn ni, titunwanbir pu. Le bi nyan tinann ngbaan kitinj ponn ni ki di buen n-gbaan, bi ti di see mmii. ¹² Nima pu le Yesu mu nan kpo kitinj aagbaan, ke waasin finn tisui, ki nja timi chain. ¹³ Nima pu na, ti li cha u chee n-gbaan nima, ki dii waasan, ki yakr u chee waaniməon. ¹⁴ Tido u bi dulnyaa wee ni na aan li bi n-yoonn mu kaa kpa ndoon na. Ti ban tido u bi dulnyaa u choo na ni la. ¹⁵ Yesu pu, cha ti pak Uwumbər n-yoonn məmək, ki li dooni u waabulchinn pu. Nima le ye kitork ki tii u. ¹⁶ Ni teer man aan ki li tun lituln li njan na, ki yakr naah kpa ni na tii tɔb man. Nima le ye kitork ki ga piir Uwumbər aasui mbaməm na.

¹⁷ Ni li keei nimi aayidam aaməi man, ki taa kpak bi. Bitafal bi ni ponn ni, ke ni dii Uwumbər aasan mbaməm. Bi nyi ke see bi mək Uwumbər baah nan joo nimi pu na. Ni yaa keei baaməi kan, bi ga li kpa mpopiin, le ki joo nimi. Ni yaa kaa keei baaməi kan, bi ga li kpa mpombiin, le ki joo nimi. Nima le aan nja nimi tinyoor.

¹⁸ Ni li beenin mee Uwumbər ki tii timi. Ti nyi ke timi aalandak aa galn timi tiwan nibaa pu. Ti ban ke ti li bi mbaməm n-yoonn məmək la. ¹⁹ M ganj nimi ke ni li moo mee Uwumbər ki tii mi, ke u ter mi, aan m gir ni ni chee mala.

Kookoo aameel

²⁰ Uwumbər nan fikr Tidindaan Yesu u ye waanib məmək aayidaan na nkun ni. Waasin pu, le Uwumbər puu

§ 12:26 : Lik Hagai 2.6. * 12:29 : Lik Ikaal 4.24. * 13:5 : Lik Ikaal 31.6. † 13:6 : Lik Ilahn 118.6-7.

tipuupɔln tii timi. Tipuur ngbaan ga li bi n-yoonn mu kaa kpa ndoon na.

²¹ Uwumbɔr, u tii timi nsuudoon na, toor nimi aabimbin mbamɔm, aan ni li ɲani waah gee pu na. Cha u ɲa nimi binib bi ga piir usui na Yesu Kristo pu. Uma le yeh mpakm n-yoonn mu kaa kpa ndoon na. Amii.

Kookoo aabɔr

²² Nnaabitiib, m gaɲ nimi, ni li ji limɔr ki pel maah sur nimi kigbaɲ kee ponn ni pu na. Maah ɲmee pu na, ni ye siib la. ²³ M ban ke ni bee ke bi nan di tina aabo Timoti di lii. U yaa fuu ni mala kan, m ni uma ga kan nimi.

²⁴ Ni doon nimi aayidam mɔmɔk, ni Uwumbɔr aanib biken mɔmɔk tii timi. Binib bi ye Itali aatiɲ aanib na dooni nimi.

²⁵ Uwumbɔr ɲa tinyoor ɲa ni mɔmɔk pu. Amii.

Kigban ki JEMS ɲmee ki na

¹ Min Jems, u ye Uwumbɔr ni Tidindaan Yesu Kristo aatutunn na, m dooni Uwumbɔr aanib bi yaa ki bi itingbaan mɔmɔk ni na.

Gaakii ni nlan

² Nnaabitiib, ni yaa kan ntɔŋ mɔmɔk aabɔŋ kan, ni cha ni mɔmɔk li ye mpopiin ni chee. ³ Ba pu? ni bee ke ni yaa kan ntɔŋ, kaa koo mu ni kan, nima le tii nimi limɔr. ⁴ Ni mu li nyi man ki li kpa limɔr ki ti saa naadoon, ki taa di cha, aan ki li ye binib bi ɲan doo na, ki taa li kpa taani ubaa, ki taa lir. ⁵ Ni ponn ni ubaa yaa lann nlan kan, cha u mee Uwumbɔr; le u ga tii u; ba pu? Uwumbɔr tii binib mɔmɔk sakpen, kaa jinni ubaa inimɔn. ⁶ U mu yaa mee Uwumbɔr kan, u li pak ke u ga kan, ki taa joo beeni; ba pu? unii u joo beeni na naahn ke libuln aah daar kan, nnyusakpem aanyunkpuŋ feei pu na. ⁷ Udaan taa dak ke u ga kan nibaa Uwumbɔr chee. ⁸ Ulandak aa si tiwanbaan pu, u saa labr, ki nya do, ki ti saa do la.

Igiin ni liwangol

⁹ Tɔ, Uwumbɔr aah nyuŋ tinaabitiib bi ye bigiim na, bi li kpa mpopiin. ¹⁰ Waah sunn tinaabitiib bi ye biwankpadam na taab na, bi mu li kpa mpopiin; ba pu? bi ga jer ke mmopuun aah gbaar mala pu na. ¹¹ Nwiin yaa puu ki toŋ kan, le timoor ga yɔl, le mmopuun gbaar, kaa ki kpa kinyaan. Kina le biwankpadam mu ga kpo, ki cha baawan mɔmɔk.*

Ntɔŋ aabɔr

¹² Tɔ, unii u kan ntɔŋ ki kpa limɔr na, Uwumbɔr aanyoor bi u pu. Ba pu? u yaa kan ntɔŋ ki si mbamɔm kan, u ga kan ipiin i ye limɔfal li Uwumbɔr nan puu tipuur ke u ga tii binib bi

gee u na. ¹³ Unii yaa kan ntɔŋ kan, u taa len ke Uwumbɔr le tɔŋ u; ba pu? Uwumbɔr aa gee titunwanbir, ki mu aa tɔŋni unii ubaa. ¹⁴ Unii aakpeek yaa cha u ban ke u nya Uwumbɔr aasan ponn ni ki tun usui aah gee pu na kan, nima le cha u kani ntɔŋ. ¹⁵ Kikpeek yaa dek lipuul kan, ki maa titunwanbir la; titunwanbir yaa chikr kan, ti maa nkun la.

¹⁶ Nnaabitiib bi m gee bi na, ni taa ɲmann nibaa. ¹⁷ Ipiin imɔk ɲan ki ye mbamɔm na nyan ni paacham la. I nyan ni Tite Uwumbɔr u nan naan iwiihn imɔk bi paacham na chee la. Uma le aa kpelni ke nwiin ni uŋmal aah kpelni pu na, kaa kpa mbɔmbɔn. ¹⁸ U tii timi waabɔr ti ye mbamɔn na, ki ɲa timi waabim. Waageehn le na. U ban ke ti jer waah naan tiwan ni mɔmɔk na.

Pel ki ɲa

¹⁹ Nnaabitiib bi m gee bi na, ni bee nimina la. Ni ɲan ke unii mɔmɔk li gee ke u pel, ki taa len mala, ki taa gee liŋuul mala; ²⁰ ba pu? binib aajuul aa tun Uwumbɔr aatunyaan. ²¹ Nima pu na, ni di cha titunwanbir ni tiwan nimɔk kaa ɲan na, ki li bi suuna, ki gaa tibɔr ti Uwumbɔr di ɲa nisui ni na; tibɔr ngbaan ga gaa nimi lii.

²² Ni li ɲani waamɔboln aah len pu na. Ni yaa pel, ki yaa kaa ɲani kan, ni ɲmanni nibaa la. ²³ Unii yaa pel tibɔr ngbaan ki yaa kaa ɲani taah len pu na kan, u bi le ke unii u lik kinimbiligr ni, ki waa unimbil wɔb aah bi pu na. ²⁴ Ba pu? u kan unimbil wɔb aah bi pu na, le ki siir. Libuul ngbaan ni le u suln waah bi pu na. ²⁵ Tɔ, unii yaa dakl lik nkaal mu ye mbamɔm ki gaal timi lir na, ki yaa beenin dii mu, ki yaa kaa ye unii u pel ki sulni na kan, ki ye unii u ɲani mu aah len pu na kan, Uwumbɔr ga ɲa tinyoor ɲa udaan ngbaan aatuln pu.

²⁶ Unii yaa len ke u dii Uwumbɔr aasan, u yaa kaa chuu ulambil kan, u ɲmanni ubaa la. Waa dii le na.

* **1:11** : Lik Aisaya 40.6-7.

Ni ye fam la. ²⁷ Unii yaa ter nkpo-bim ni bikpopiib baabər ni, ki yaa joo ubaa chain, ki di cha titunwanbir məmək kan, uma le dii Tite Uwumbər mbaməm, ki bi chain Uwumbər aan-imbil ni.

2

Taa pak ubaa ki jer uken

¹ Nnaabitiib, ni tii Tidindaan Yesu Kristo u yeh mpakm na naadii la. Naah tii u naadii pu na, ni taa pak ubaa ki jer uken. ² Unii u nmaa salmaa aabəmbik ki pee tiwanyaana na yaa koo naah dooni Uwumbər kidiik ki ponn ni na, aan ugiin u pee tiwanchar na mu yaa koo ni kan, ³ ni yaa pak unii u pee tiwanyaana na, ki bui u ke, “Kal do lijal li njan na pu,” ki bui ugiin ngbaan ke, “Sil nima,” bee aa bui u ke, “Kal kitinj ntaa chee,” kan, ⁴ nima le mək ke ni kpa imaagann, ki dak ilandak i kaa njan na ki njan ni binib la.

⁵ Nnaabitiib bi m gee bi na, ni li pel man. Uwumbər nyan binib bi ye bigiim dulnyaa wee ni na ke bi gaa u ki kii ki li ye biwankpadam u chee, ki ji nnaan mu Uwumbər nan puu tipuur ke u ga tii binib bi gee u na. ⁶ Nimi le lik bigiim fam. Bilabi muk nimi ki joo nimi tii bibəjirb? Naa ye biwankpadam aa? ⁷ Bima le seei Kristo u tii nimi waayimbinyaan na.

⁸ Uwumbər aanaan aakaal mu bi waagban ni na le ye ke, “Aa li gee aana aabo ke saah gee aabaa pu na.” Ni yaa sil nani kina kan, nima le njan.* ⁹ Ni mu yaa pak ubaa ki jer uken kan, ni tun titunwanbir la. Uwumbər aakaal galn nimi ke ni bii mu la. ¹⁰ Unii yaa bii nkaal mubaa baan ja kan, u bii ikaal məmək le na. ¹¹ Uwumbər u len ke “Taa gər kidagook” na, uma le len ke, “Taa ku unii.” Aa yaa kaa gər kidagook, ki yaa ku unii kan, aa bii ikaal məmək le na.†

¹² Ni li nyi naah len pu na, ni naah tun lituln pu na; ba pu? Uwumbər ga ji nimi tibər, nkaal mu gaal binib lir

na aah dii pu na. ¹³ Unii u kaa san binib kinimbaak na, Uwumbər ga ji u tibər, kaan san u mu kinimbaak. Unii u san biken kinimbaak na, Uwumbər ga san u mu kinimbaak.

Li tun saagaakii aah mək pu na

¹⁴ Nnaabitiib, unii yaa len ke u gaa Yesu ki kii, u yaa kaa tun litunyaana kan, ni kpa tinyoor aa? U yaa gaa Yesu ki kii kina kan, nima le ga cha u nmar aa? ¹⁵ Tina aabo ubaa yaa kaa kpa tiwanpeenkaan, kaa kpa tijikaar kan, ¹⁶ ni ponn ni ubaa yaa bui u ke, “Uwumbər ter si, ki tii si tiwanpeenkaan, ki kpiin si,” kaa tii u waah lann pu na kan, ni kpa tinyoor aa? ¹⁷ Aa yaa len ke aa gaa Yesu ki kii ki yaa kaa tun litunyaana kan, ni ye yəli le na.

¹⁸ Unii yaa len ke, “Ubaa gaa Yesu ki kii la, ubaa mu tun litunyaana la,” m mu ga bui u, “Aa yaa kaa tun lituln nyaana kan, saan nmaa len ke aa gaa Yesu ki kii. Maatunyaana mu le ga mək si ke m gaa Yesu ki kii.” ¹⁹ Aa pak ke Uwumbər baan le bi. Nima le njan. Kinimbənj mu pak kina, le ki san ijawaan pam. ²⁰ Si ujer, cha m tuk si, aa yaa len ke aa gaa Uwumbər ki kii, kaa tun litunyaana kan, ni ye yəli la. ²¹ Tiyaaja Abraham nan tun litunyaana. Nima le nan mək ke waabər njan Uwumbər chee; ba pu? u nan di ujaəəə Aisak ki di paan kitork aabimbiln paab, u di toor kitork tii Uwumbər. ²² Ni kan ke waah gaa Uwumbər ki kii pu na, le u tun litunyaana. Waatunyaana ngbaan mək ke u gaa Uwumbər ki kii mbaməm. ²³ Le ni gbiin Uwumbər Aagban aah len pu na ke, “Abraham nan gaa Uwumbər aaməboln ki kii, kina pu na le Uwumbər gaa u ke u ye uninyaana u chee.”‡ Le Uwumbər yin u ke ujer. ²⁴ Ni kan ke Uwumbər ga len ke unii aabər njan litunyaana pu, naa ye naadii baan ja pu.

²⁵ Kina le Rahab u nan ye upiida-goor na nan chann Josua aatutum tichann, ki tuk bi ke bi dii nsan yayan

* 2:8 : Lik Liifai Yaab 19.18. † 2:11 : Lik Nnyam 20.13-14; Ikaal 5.17-18. ‡ 2:23 : Lik Mpiin 15.6.

aan baadim taa kan bi. Nima pu le waabər nan ɲan Uwumbər chee.

²⁶ Tiwon ti kaa kpa nwiin na, ti kpo le na, kina le naadii u kaa kpa litunyaan na mu kpo.

3

Lilambil aabər

¹ Nnaabitiib, biməməkɓ taa li wiir; ba pu? ni nyi ke timi bi ye biməməkɓ na, Uwumbər ga ji timi tibər ki jer biken. ² Ba pu? ti məmək yenni sakpen. Unii yaa kaa yenni waabəlen ponn ni kan, uma le ye unibamənn, ki ga ɲmaa chuu tiwon məmək ti taa ɲa bakaa. ³ Ti joo itangar ɲani itaan aaməi ni, ke i kii tii timi. Le ti ga ɲmaa cha i dii taah ban pu na. ⁴ Lik iɲəsakpiin aah bi pu na. I ye isakpiin la. Le libuln li pəɔ na daar i joo cha laah cha ni wəb na. Bi mu ki joo tiɲəpann waatiir ɲaal i, ki cha i dii buɲəɲaab aah ban ni wəb na. ⁵ Kina le lilambil mu ye tiwan waatiir tiwon ponn ni, ki puk tipupuk sakpen.

Lik, mmii waatiir aah ga ɲmaa wu kichoosakpeɲ pu na. ⁶ Le lilambil ye mmii ki ye tiwan ni kaa ɲan na timi aawon ni, ki ga ɲmaa bii tiwon məmək, ki wu binib aabimbin. Lilambil aamii nyan ni kinimbəɲ chee la. ⁷ Binib ga ɲmaa tiɲ ipeel aabəɲ məmək, ni inyoon aabəɲ məmək, ni tiwan ni baar na aabəɲ məmək, ni ijan aabəɲ məmək. Bi ga ɲmaa tiɲ ni məmək aabəɲ. ⁸ Ubaa mu aan ɲmaa tiɲ lilambil. Li ye tiwan ni kaa ɲan, kaa fuur na, le ki gbii liluul. ⁹ Ti joo lilambil pak Tite Uwumbər, le ki ki joo li seei binib bi Uwumbər naan bi aan bi naahn u na. ¹⁰ Buməb buchachaan ngbaan le pak Uwumbər, le ki ki len tibəbir. Nnaabitiib, naa ɲan ke ni li ɲani kina. ¹¹ Nnyun mu mə na, ni mu kaa mə na, ga ɲmaa nya nnyunbun baan ni ii? ¹² Likakaln ga ɲmaa lu tikpasənn aa? Lichachar ga ɲmaa lu ɲikakanbil aa? Kina le nnyun mu diin na ni mu mə na məmək aa ɲmaa li bi nnyunbubaan ni.

Nlan mu nyan ni paacham na

¹³ Tə, unii ubaa bi ni ponn ni ki kpa nlan ni ɲuntii ii? Ni ɲan ke waabimbinyaan le mək ke u kpa. U li bi suna, ki li kpa nlan, ki tun litunyaan. ¹⁴ Tə, lipiipoln ni kinikpakpak yaa bi nisui ni kan, ni taa li kpa kipupuk ke ni kpa nlan, ki taa mən nnyamən ki paan mbamən pu. ¹⁵ Nlan muma aaboln aa nyan ni Uwumbər chee. Mu ye dulnyaa wee ni aalan la. Naa ye Uwumbər Aafuur Nyaan aalan. Mu ye kinimbəɲ aalan la. ¹⁶ Ba pu? lipiipoln ni kinikpakpak aah bi nin chee na, tijar ni lituln li kaa ɲan na məmək bi nima chee la. ¹⁷ Le unii u kpa nlan mu nyan ni Uwumbər chee na, u bi chain, ki kpa nsuudoon, ni mbimbisuuna, ki ɲun tii binib, ki kpa linimbaasaln sakpen, ki tun litunyaan sakpen, kaa kpa imaa-gann, ki ye mbaməndaan. ¹⁸ Binib bi par kijaak na le joo ni nsuudoon, ki ga kan tinyoor ti ye mbimbinyaan na.

4

Dulnyaa aajətiik

¹ Tə, butəb ni kijaak ki bi nikaasisik ni na, ni nyan ni la chee? Naa ye nimi aakpeek le jaa kijaak nisui ni ii? ² Ninibil man tiwan pu la, le naa kpa. Nima le ni ku binib. Tiwan aakpeek bi nisui ni la, le naa ɲmaa kan ni, nima le ni jaa kijaak, le ki to butəb. Naah kaa mee Uwumbər ke u tii nimi na, nima le naa kpa. ³ Ni mee Uwumbər ke u tii nimi tiwan ni kaa ɲan u chee na, nima pu le naa kan. Ni mee u ki ban tiwan ni ga ku nimi aakpeek na la. ⁴ Ni di Uwumbər lii a, ke upiidagoor aah di uchal di lii pu na. Naa nyi ke dulnyaa aajətiik le ye Uwumbər aadiɲ aa? Nima pu na, unii u ban dulnyaa aajətiik na, u ye Uwumbər aadin la. ⁵ Uwumbər Aagban len ke, “Unii yaa joo waawiin dooni tiwan ki cha Uwumbər kan, Uwumbər kpa lipiipoln sakpen a.” Ni dak ke ni len kina fam la aa? ⁶ Tə, Uwumbər tii timi nterm ki jer kina, le waagban len ke, “Uwumbər yiil

* 4:6 : Lik Niyatanjak 3.34.

kalmbaanidam, le ki lik faar binib bi sunni bibaa taab na.”*

⁷ Nima pu na, ni kii Uwumbør aaməb man. Ni yii kinimbəŋ man, le ki ga san nya ni chee. ⁸ Ni foor malni Uwumbør man, le u mu ga foor mal nimi. Nimi titunwanbirdam, di nimi aatunwanbir lii man. Nimi bi ban ni dii dulnyaa aasan, ni Uwumbør aasan mu na, toor nisui man. ⁹ Ni li kpa mpombiin nimi aatunwanbir pu, ki li wii. Cha nimi aalaar kpaln iwiil. Cha nimi aapopiin kpaln mpombiin. ¹⁰ Ni sunn nibaa taab man Tidindaan aanimbiin ni, le u ga nyuŋ nimi.

Ni taa galni təb man

¹¹ Nnaabitiib, ni taa bii təb. Unii yaa bii una aabo ki yaa galn u kan, u bii Uwumbør aakaal ki galn mu la. Aa yaa galn nkaal ngbaan kan, saa ye unii u ŋani nkaal aah len pu na, aa ye unii u galni mu la. ¹² Uwumbør baanja le ye u tii timi nkaal na, ki ye nkaal Aadindaan, ki ye u ji binib tibər na. Uma baanja le ga ŋmaa gaa timi lii, ki ga ŋmaa bii timi. Aa ye ŋma ki galn aanjeen aatə?

Kipupuk aabər

¹³ Li pel man, nimi bi len ke, “Din, ke nibaakan fen, ti ga fe buen kitin kibaa ni, ki ti ŋa nima libiln libaa, ki daa tiwan, ki ŋa kitiirk ki kan tinyoor;” ¹⁴ naa nyi tiwan ni ga fe ŋa fen na. Nimi aaməfal bi kinye? Li naahn likpakpal li ŋub siib ki ki kpaan woln na la. ¹⁵ Nimi aaməfal aah bi kina na, nima le ni ŋan ke ni len ke, “Tidindaan yaa kii kan, ti ga li bi, ki ŋa kina, ki ki ŋa kina.” ¹⁶ Le ni tee kpa kalmbaani ki puk kipupuk. Ni yaa puk kipupuk kina kan, naa ŋan.

¹⁷ Nima pu na, unii yaa nyi lituln li ŋan na, kaa ŋani li kan, u tun titunwanbir le na.

5

Biwankpadam aasurm

¹ Nimi biwankpadam, ni li pel man. Ni li wii ki li kaani falaa u ga pii nimi na pu. ² Nimi aawankpal bii a. Njkaambil moo nimi aakeken a.

³ Ni di ŋimombil bil, le ŋi dan a. Naah dan pu na, nima le mək ke nimi aabər bii a, ki ga ji nimi aawon ke mmii na. Naah kuun liwankpal li wiir na bil na, ni kuun ntafadaan mu wiir ki ga pii nimi kookoo aataadaal na la. ⁴ Ni ji bitutum bi chee tijikaar tii nimi na pem pem, kaa pa bi. Le bi bi ki wii baapal pu. Le Uwumbør Mpəənsakpiindaan ŋun baah wii pu na. ⁵ Ni bi dulnyaa wee ni, ki piir nisui, ki ŋani naah gee pu na məmək, ki kpiini nibaa ki filk sakpen a; ni bi ke inaa i filk aan bi kər i na la. ⁶ Nimi le bii bininyaam ki ku bi, le baa kpa mpəən bi nyan bibaa nimi aanjaal ni.

Limər ni limeel

⁷ Nnaabitiib, nima pu na, ni li kpa limər ki ti saa bundaln Tidindaan ga gir ni na. Lik man, ukpaal aah kpa limər pu ki kii buyoonn waasaak ga nan ŋa tijikaar nyaan na. U kpa limər ki kii unaalantaal ni utakuutaal aah ga nan nu pu na. ⁸ Ni mu li kpa limər man, ki pək nitaakpab; ba pu? buyoonn Tidindaan ga gir ni na peeni.

⁹ Nnaabitiib, ni taa ŋulni təb pu man aan Uwumbør taa ji nimi tibər. Ni gur siib, u ga ji binib tibər. ¹⁰ Nnaabitiib, bibənbabr bi nan len Uwumbør aayimbil ni na, ni lik baah nan jin falaa ki kpa limər pu na, ni ye liməkl le ki tii nimi. ¹¹ Binib bi kpa limər falaa ponn ni ki ti saa naadoon na, bima le ti len ke bi kan Uwumbør aanyoor. Ni ŋun Job aah nan kpa limər falaa ponn ni pu na, ki kan Uwumbør aah nan ter u pu falaa ngbaan aapuwəb na. Ni kan ke Uwumbør kpa linimbaasaln sakpen, ki san binib kinimbaak.

¹² Nnaabitiib, ni jer ni məmək na le ye ke ni taa puu nibaa pu. Ni taa puu paacham pu, ki taa puu kitin pu, ki taa puu tiwan nibaa pu. Ni po len ke “Een,” bee “Aayii,” ki len mbamən. Ni yaa po len kina kan, Uwumbør aan daa nitafal.

¹³ Ni ponn ni ubaa yaa kpa falaa kan, u li mee Uwumbør. Ni ponn ni ubaa yaa kpa mpopiin kan, u li gaa ilahn ki pak Uwumbør. ¹⁴ Ni ponn ni ubaa yaa bun kan, cha u

yin Yesu aanib aaninkpiib, ke bi dan ki nan mee Uwumbər tii u, ki di nkpan meen u, Tidindaan aayimbil pu. ¹⁵ Bi yaa mee Uwumbər ki pak ke u ga tii u laafee kan, mmeen ngbaan le ga cha ubun ngbaan pɔk, le Tidindaan ga fiin u. U yaa tun titunwanbir kan, u ga di cha pinn u. ¹⁶ Nima pu na, ni kpiir nimi aatunwanbir ki tuk tɔb, ki mee Uwumbər tii tɔb, aan u tii nimi laafee. Unii u dii Uwumbər aasan mbaməm na yaa mee Uwumbər linimaln kan, waameel kpa mpɔɔn sakpen. ¹⁷ Elaija nan ye unibɔn ke ti mu aah ye pu na la. Le u mee Uwumbər linimaln ke utaal taa nu. Le ɲibin ɲitaa ni inmal iloob utaal aa nan nun kitin ngbaan ni. ¹⁸ Le u ki mee Uwumbər, le utaal nun, le tijikaar ɲa.

¹⁹ Nnaabitiib, ni ponn ni ubaa yaa yenn mbamɔn aasan chee kan, unii yaa giin u mbamɔn chee kan, ²⁰ u bee ke unii u giin titunwanbirdaan waah yenn pu na, u nyan waamɔfal nkun ni la, ki cha Uwumbər di cha pinn titunwanbir pam.*

* **5:20** : “ki cha Uwumbər di cha pinn titunwanbir pam” bee “ki biin titunwanbir pam pu”.

Njan aagbanj ki PIITA ηmee ki na

¹ Min Piita u ye Yesu Kristo aak-pambal na le ηmee kigbanj kee m tii Uwumbər aanib bi ye biwəwəm dul-nyaa wee ni, ki yaa ki bi Pontus aatinj ni, ni Galasia aatinj ni, ni Kapadosia aatinj ni, ni Asia aatinj ni, ni Bitinia aatinj ni na. ²Tite Uwumbər nan nyan nimi waageehn pu, ki cha Waafuur Nyaan ηa nimi chain, ni li keei Yesu Kristo aaməb, aan Uwumbər di cha pinn nimi Yesu aasin pu. Uwumbər ηa tinyoor ηa ni pu, ki tii nimi nsuudoon pam.

Limakl li bi n-yoonn məmək na

³ Cha ti pak Uwumbər u ye Tidindaan Yesu Kristo Aate na; ba pu? u san timi kinimbaak sakpen a, ki gir ma timi lelee, ki di timi ηa waabim. U nan fikr Yesu Kristo nkun ni. Nima le ti kpa limakl li bi n-yoonn məmək na. ⁴Ti mak ke ti ga sil kan tinyoor ti Uwumbər di siin paacham kiir timi na. Tinyoor ngbaan aan ηmaa bii, kaan ηmaa wəη, kaan doo. ⁵Naah gaa Yesu ki kii na, nima le Uwumbər aapəon biin ni pu, ki ti saa buyoonn ni ga kan waah ga gaa nimi lii mbaməm pu na, kookoo aataadaal.

⁶Nima le ni kpa mpopiin. Ni yaa po kpa mpombiin ni yunn siib dandana wee, falaa aabəη ponn ni kan, ni li kpa mpopiin; ⁷ba pu? falaa ngbaan ga mək ke ni gaa Yesu ki kii mbaməm aan naa gaa. Naah gaa u ki kii pu na jer salmaa u ga bii na. Bi joo salmaa pu mmii ponn ni ke bi lik ke u ηan aan waa ηan. Kina le Uwumbər cha ni ji falaa ke u lik ke ni gaa u ki kii mbaməm aan naa gaa. Ni yaa gaa u ki kii mbaməm kan, le ni ga kan mpakm ni nnyuη bundaln Yesu Kristo ga nyan ubaa mpaan pu na. ⁸Naa kee kan u, le ni gee u. Ninimbil aa waa u dandana wee, le ni gaa u ki

kii. Nima le ni kpa mpopiin sakpen, ki pak Uwumbər, kaa ηmaa len naah kpa mpopiin ki ti saa pu na. ⁹Naah gaa Yesu ki kii na, le u gaa nimi lii.

¹⁰Tə, n-yaayoonn na aabənabtiib bi nan tuk binib Uwumbər aah ga ter nimi pu na, nan dakl lik mbaməm, ki ban ke bi bee Uwumbər aah ga ηa pu ki gaa binib lii na. ¹¹Le Kristo Aafuur Nyaan mu nan bi bibənabr ngbaan ponn ni na mək bi ke uma Kristo ga ji falaa, le ki nin kan nnyuη falaa ngbaan aapuwəb. Le bi nan ban bi bee ke ulau ga ji falaa ngbaan, ki ban bi bee buyoonn u ga ji falaa ngbaan na. ¹²Le Uwumbər nan mək bi ke baah len tibər ti na, baa len ke bi ter bima bibaa, bi len ke bi ter nimi la. Le ni ηun tibər ngbaan dandana wee. Uwumbər cha Waafuur Nyaan nyan ni paacham ki tii binib mpəon bi tuk nimi tibənyaan tee. Tibənyaan timina le Uwumbər aatuuntiib ban ke bi bee taatataa.

Ni li bi chain man

¹³Nima pu na, ni li dak ilandak i ηan na, ki li chur nibaa, ki li kpa limakl n-yoonn məmək; ba pu? Yesu Kristo yaa nyan ubaa mpaan pu kan, u ga ηa tinyoor ηa ni pu la. ¹⁴Ni li keei Uwumbər aaməb. Buyoonn naa nan kee nyi nsan mu ηan na, le ni nan dii nisui aah gee pu na. Ni taa ki dii kina. ¹⁵Cha nimi aabimbin məmək li bi chain, ke Uwumbər u yin nimi na aabimbin aah bi chain pu na. ¹⁶Ni ηmee Uwumbər Aagbanj ni ke Uwumbər bui nimi, “Min Uwumbər bi chain la; nima pu na, ni mu li bi chain man.”*

¹⁷Ni yaa mee Uwumbər kan, ni yin u ke Nite la. Nima pu na, ni li san u buyoonn ni bi na; ba pu? waa pak ubaa ki jer uken. U ga ji binib məmək aabər baah tun pu na. ¹⁸Niyaajatiib nan bi mbimbin yəl yəl ponn ni. Ni nyi ke u gaa nimi lii ki nyan nimi mbimbin ngbaan ponn ni. Naa ye tiwan ni ga bii ke ηimombil na, le u di pan ki gaa nimi lii. ¹⁹U nan di Kristo aasin mu jer ηimombil na le gaa nimi

* 1:16 : Lik Liifai Yaab 11.44-45; 19.2.

lii; uma Yesu nan di ubaa toor kitork ki tii Uwumbər, ki bi ke upihbo nyaan u kaa kpa iween ibaa na. ²⁰Uwumbər aa nan kee naan dulnyaa le ki nyan Kristo ke u li ye kitork ngbaan. Naah nan njeer na, le u dan dulnyaa wee ni, nimi pu. ²¹U pu, le ni gaa Uwumbər ki kii. U nan fikr u nkun ni ki nyuŋ u. Nima pu le ni gaa Uwumbər ki kii ki kpa limakl.

²²Ni kii Uwumbər aabər ti gbii na la. Nima le cha nimi aabimbin bi chain. Le ni sil gee ninaabitiib. Nima pu na, ni li beenin gee tɔb mbaməm.

²³Bi ma nimi lelee la. Naa ye unibən u ga kpo na le ma nimi lelee. U ma nimi na aan kpo. Uwumbər di waaməboln li kpa liməfal ki ga li bi n-yoonn mu kaa kpa ndoon na le gir ma nimi lelee.

²⁴Ni njeer Uwumbər Aagban ni ke, “Binib məmək bi ke timoor na la. Baanyaan bi ke mmopuun na la. Timoor yəl mala, le mmopuun mu gbaar,

²⁵Uwumbər aaməboln ma ga li bi ki ti saa n-yoonn mu kaa kpa ndoon na.”†
Liməboln ngbaan le ye tibənyaan ti bi tuk nimi na.

2

Ni taa ki tun titunwanbir man

¹Nima pu na, ni taa ki li kpa kinanan, ki taa ki njeer tɔb, ki taa li ye binib bi njeer ke bi njan na, ki taa li kpa lipiipoln, ki taa li bii binib. ²⁻³Nimi nibaa lik ki kan Tidindaan aah kpa tiŋann pu na. Nima pu na, ni li ban Uwumbər aaməbon ke ubopəən aah ban mbiin pu na. Uwumbər aabər gbii, ki ga ter nimi ke ni moo dii waasan mbaməm, ki njeer.

⁴Dan Tidindaan u ye liməfadaan na chee man. U naahn litakpal li bidimaab yii li na la. Le Uwumbər lee u ke u njan sakpen. ⁵Ni mu bi ke njeer litakpal njeer kpa liməfal na. Uwumbər di nimi maa lidichal ke Waafuur Nyaan li bi li ni. U ban ke ni li ye uma ubaa

aatotoorb, ki li tun waatuln, Waa-fuur Nyaan aapəən pu. Yesu Kristo pu, le u ga gaa nimi aatuln ngbaan.

⁶Uwumbər Aagban len ke, “Lik, m lee litakpal li njan na ki di bil Sionn aatiŋ ni.

M di litakpal ngbaan ki di siin kaaləŋ ni, le unii umək gaa u ki kii na aan ji iniməən.”*

⁷Nimi bi gaa u ki kii na, u njan ni chee sakpen la. Le binib bi kaa gaa u ki kii na, bi li nyi ke Uwumbər Aagban len ke,

“Litakpal li bidimaab yii li na, lima le ye litakpajal,”†

⁸ki ki len ke,

“Binib bibaa ga gbeer litakpal ngbaan ki lir.

Litakpal ngbaan pu le bi ga lir.”‡
Baa kii Uwumbər aabər; nima le cha bi lir, waah siin bi pu na.

⁹Tɔ, nimi bi gaa Uwumbər ki kii na le ye waanileekaam. Ni ye Uwumbər u ye Ubərkaan na aatotoorb, ki ye litimbol li bi chain na, ki sil ye Uwumbər aanib. U lee nimi ke ni li tuk binib waah njan sakpen pu na; ba pu? u nyan nimi mbəmbəən ni, ki di koon waawiihn mu njan sakpen na ni. ¹⁰N-yoonn mbaa naa nan ye Uwumbər aanib. Dandana wee ni ye Uwumbər aanib la. N-yoonn mbaa Uwumbər aa nan san nimi kinimbaak. Dandana wee u san nimi kinimbaak.

Uwumbər aatutum

¹¹Maanigeekaab, ni ye biwəwəm ni bisachum dulnyaa wee ni la. Nima pu na, m gan nimi, ni taa kii nisui aah gee pu na; ba pu? nisui aah gee pu na kiir nimi Uwumbər aasan ni. ¹²Ni bi binib bi kaa dii Uwumbər aasan na aakaasisik ni la. Ni li tun lituln li njan na bi chee. Le bi yaa bii nimi ke ni ye bakadam kan, nimi aatunyaan chee bi ga kan ke ni njan. Nima le ga cha bi nyuŋ Uwumbər bundaln u ga ji binib tibər na.

¹³Tɔ, ni li keei nimi aaninkpiib məmək aaməi Tidindaan pu. Ni li keei

† 1:25 : Lik Aisaya 40.6-8. * 2:6 : Lik Aisaya 28.16. † 2:7 : Lik Ilahn 118.22. ‡ 2:8 : Lik Aisaya 8.14-15.

nimi aabər kpaan u joo binib məmək na aaməb. ¹⁴ Waah kaan bininkpiib ntim ni na, ni li keei bi mu aaməi. Ba pu? u kaan bi ke bi daa binib bi tun lituln li kaa njan na aatafal, ki ban ke bi pak binib bi tun lituln li njan na. ¹⁵ Uwumbər ban ke ni tun litulnyaan aan ki cha bijərb bi kaa nyi nibaa ki bii nimi na njan la. ¹⁶ Ni bi nibaa pu la. Nima le aa tii nimi nsan ke ni li chuun njan bakaa. Ni li bi ke Uwumbər aatutum aah ba ga li bi pu na. ¹⁷ Ni li pak binib məmək, ki li gee binib bimək dii Yesu aasan na, ki li san Uwumbər, ki li pak ubər kpaan na.

Yesu Kristo aafalaa aaməkl

¹⁸ Binib bi ye binaagbiib ni ponn ni na, ni li pak nidindatiib mbaməm, ki li keei baaməi. Bi yaa ye binibaməm, bee bi ti ki ye bakadam kan, ni li pak bi. ¹⁹ Unii u kaa njan nibaa na, bi yaa njan u falaa aan u yaa ji limər Uwumbər pu kan, nima le njan Uwumbər chee. ²⁰ Bi yaa gbaa nimi, nimi aatunwanbir pu aan ni yaa ji limər kan, nima le aan cha ubaa pak nimi. Ni mu yaa kan falaa nimi aatunyaan pu, ki yaa ji limər kan, nima le ga piir Uwumbər aasui. ²¹ Ba pu? Uwumbər yin nimi bi dii u na ke ni li ji falaa; ba pu? Kristo mu nan jin falaa ni pu. Nima le ye liməkl ki tii nimi, ke ni li dii waataabuu. ²² Waa nan njan titunwanbir aatuln libaa, ki mu aa nan mən nnyamən mubaa. ²³ Baah seei u na, waa giin sii bi. Waah jin falaa na, waa len ke u ga teen bi. U di ubaa njan Uwumbər u ji tibər məmək mbaməm na aanaal ni la. ²⁴ U nan kpo ndəpuinkoo pu timi aatunwanbir pu, ki sil timi aasisiyyaan ki gaa timi aatafadaan. Nima pu na, ni di titunwanbir məmək lii, ki li dii mbimbin mu njan na. Waah gaa tigbar ti na pu, le Uwumbər tii nimi laafee. ²⁵ Ni nan bi ke ipiih i yenn na, le dandana wee, ni gir ni Kristo chee. U kpaan nimi ke upihkpaal aah kpaan ipiih pu na, ki kii nimi aaməfal.

§ 2:22 : Lik Aisaya 53.9.

3

Puutiib ni chatiib aabər

¹ Bipiib, ni li keei nichatiib aaməi. Ni yaa keei baaməi, aan chatiib yaa bi, kaa kii Uwumbər aabər kan, ni-baakan bi ga gaa u ki kii nimi aabimbinyaan pu. Hali ni yaa kaa len tibaa kan, ² bi ga kan ke ni san Uwumbər ki kpa mbimbin mu bi chain na. ³ Bipiib, tiwan ni ga cha ni li njan na aa ye tiyikpir ti buu na, kaa ye nleen mu kpa kidaak na, kaa ye tiwanpeenkaan nyaan. ⁴ Tiwan ni ga cha ni li njan na le ye mbimbin mu njan na. Ni yaa kpa mbimbin suna kan, nima le ye kinyaan ki kaan fir, ki njan sakpen Uwumbər chee na. ⁵ N-yaayoonn na aapiib bi nan bi chain ki kpa liməkl Uwumbər pu na, nan keei bichatiib aaməi, nima le nan cha bi kpa kinyaan ki nan njan binib chee. ⁶ Sara nan njan kina la. U nan keei uchal Abraham aaməb, ki yin u ke udindaan. Ni yaa tun lituln li njan na, ki yaa kaa san ijawaan ibaa Uwumbər aasan ni kan, ni kpaln Sara aabisatiib la. ⁷ Bijab, ni mu li nyi naah joo nipuutiib pu na. Bipiib aa kpa mpəən ke bijab aah kpa pu na, nima na, ni li pak bi; ba pu? nimi ni bima le ga kpaan kan Uwumbər aapiin i ye liməfal li kaa kpa ndoon na. Ni li joo bi mbaməm, nimi aameel taa njan yəli.

Ji mbimbinyaan aafalaa

⁸ Kookoo aabər le ye ke ni məmək li kpaan kiməbaan, ki cha nitafal li bi təb ni, ki li gee təb ke naabitiib na, ki li san təb kinimbaak, ki sunn nibaa taab. ⁹ Binib yaa njan nimi bakaa kan, ni taa teen bi. Bi yaa sii nimi kan, ni taa sii bi ki teen. Ni bui bi ke, “Uwumbər njan tinyoor njan ni pu;” ba pu? Uwumbər yin nimi ke u njan tinyoor njan ni pu la. ¹⁰ Ni njan Uwumbər Aagban ni ke, “Unii yaa ban ke u li kpa mpopiin, ni mbimbin mu mən na kan, u taa ki len tibəbir, ki taa ki mən inyamən,

¹¹ ki taa ki tun lituln li kaa ŋan na;
 u tun lituln li ŋan na,
 ki li ban nsuudoon linimaln;
¹² ba pu? Tidindaan Uwumbər
 aatafal bi bininyaam ni,
 ki ŋun baameel n-yoonn məmək,
 le ki yiil binib bi tun titunwanbir
 na.”*

¹³ Tə, ninimbil yaa man lituln li ŋan
 na pu kan, ubaa ga ŋa nimi bakaa
 aa? ¹⁴ Ni mu yaa kan falaa lituln
 li ŋan na pu kan, Uwumbər aanyoor
 bi ni pu la. Ni taa san unii ubaa
 ijawaan, ki taa cha ilandak li joo
 nimi.† ¹⁵ Ni li pak Kristo nisui ni, ki
 di u ŋa Nidindaan. Ni li gor n-yoonn
 məmək, unii yaa nan baa nimi kan,
 ni ga ŋmaa tuk u naah kpa limakl pu
 na. Ni tuk u suuna, ki pak Uwumbər.
¹⁶ Ni li ŋani ni ŋan na n-yoonn məmək,
 le naah dii Kristo mbaməm ki kpa
 mbimbin mu ŋan na na, nima le ga
 cha iniməon chuu binib bi sii nimi
 ki len nimi tibəbir na. ¹⁷ Ni yaa
 ye Uwumbər aageehn ke aa ji falaa
 litunyaan pu kan, ni soor ni aa ji falaa
 titunwanbir pu. ¹⁸ Ba pu? Kristo
 ubaa nan kpo nfum mbaa timi aatun-
 wanbir pu. Kristo u ye uninyaan na
 nan kpo timi bi ye tiniwanbir na pu,
 ke u di ti ni Uwumbər kpaan. Bi
 nan ku waawon, le Uwumbər Aafuur
 Nyaan tii u liməfal, ¹⁹ le u nan buen
 ki ti len tibənyaan binib aawiin i bi
 kiyondiik ni, kitekpiitij ni na chee.
²⁰ Bi nan bi Nowa aayoonn, kaa nan
 kii Uwumbər aaməb, le u nan jin
 limər bi pu, ki kii n-yoonn mu Nowa
 nan ti kpil buŋəb doo na. Binib biniin
 baanja le nan koo buŋəb ngbaan ni, le
 ki ŋmar nnyun pu. ²¹ Nnyun ngbaan
 le ye baah muini binib nnyun ni na
 aaməkl. Dandana wee, bi yaa muin
 nimi nnyun ni kan, ni ŋmar a; ba pu?
 Yesu Kristo nan fikr nkun ni. Nima
 le cha ni ŋmar. Bi yaa muin nimi
 nnyun ni kan, naa ye ke bi fu nimi
 aawon nnyun tiwon aajəŋ pu la. Ni
 ye ke ni di titunwanbir di lii, ki puu
 tipuur ke ni ga dii Uwumbər. ²² Yesu

Kristo nan buen paacham ki ti bi
 Uwumbər aañangii wəb. Le Uwumbər
 di waatuuntiib, ni paacham yaab, ni
 kinimbəŋ ni kaapəon məmək ŋa Yesu
 Kristo aañaal ni.

4

¹ Tə, Kristo aah nan joo unibən aa-
 won na, u nan jin falaa. Nima pu
 na, ni mu kii ke ni ga ji falaa man,
 ke waah nan kii pu na. Waah nan
 jin falaa tiwon ponn ni pu na le u
 nan kuln titunwanbir. ² Nima pu na,
 naah laa bi dulnyaa wee ni na, ni taa
 ki kii nisui aah gee pu na, ni li keei
 Uwumbər aah gee pu na. ³ Ni nan
 tun titunwanbir n-yoonn mu jer na;
 ni ŋeer kina. Ni nan ŋani ke binib
 bi kaa nyi Uwumbər na aah ŋani pu
 na, ki dii bipiib, ki dii tiwan ni kaa
 ŋan na aakpeek, ki nan kuuni təb ki
 nyun ndaan gbii, ki tun lituln li kaa
 ŋan na, ki dii ŋiwaa ŋi sukr ponn ni
 na. ⁴ Naah kaa ki kpaani titunwan-
 birdam ngbaan chee ki ŋani kina na,
 ni gar bi la, le bi seei nimi. ⁵ Bi ga sil
 Uwumbər aanimbiin ni ki len baah
 tun pu na. U gor ke u ji binib bi fu na,
 ni binib bi kpo na tibər. ⁶ Nima le cha
 bi nan tuk binib bi kpo na Uwumbər
 aabənyaan tee. Bi nan kpo ke unibən
 mək aah kpo pu na. Le bi nan tuk bi
 Uwumbər aabənyaan tee, ke bi kan
 nsan ki gaa u ki kii aan baawiin kan
 Uwumbər aaməfal ki li bi u chee.

Ni li ye Uwumbər aatutunyaam

⁷ Tə, ni gur siib le tiwan məmək ga
 doo. Nima pu na, ni li kpa laasaab,
 ki chur nibaa, ki mee Uwumbər.
⁸ Tiwan ni jer tiwan məmək na le ye
 ke ni li gee təb mbaməm; ba pu? aa
 yaa gee unii kan, aa ga di cha pinn
 u titunwanbir pam. ⁹ Ni li channi
 təb tichann ki taa ŋulni. ¹⁰ Uwumbər
 tii ni məmək Waafuur Nyaan aapiin
 la. Waah tii nimi ipiin aabəŋ aabəŋ
 na, ni di ipiin ngbaan ter biken.
¹¹ Uwumbər yaa tii unii ipiin ke u len
 Uwumbər aabər kan, u teer ke ni ye
 Uwumbər aabər le u len. Uwumbər

* **3:12** : Lik Ilahn 34.12-16. † **3:14** : Lik Aisaya 8.12.

yaa tii unii ipiin ke u ter biken kan, u li ter bi Uwumbər aah tii u mpəən pu na. Ni li nyuŋni Uwumbər tiwan məmək ni, Yesu Kristo pu. Uma le yeh mpakm ni mpəən n-yoonn mu kaa kpa ndoon na. Amii.

Yesu Kristo aadidiliib aah ji falaa pu na

¹² Njətiib bi m gee bi na, ni ji falaa u wu sakpen na la. Ni taa dak ke ni ye tiwachann la. Uwumbər cha ni ji falaa ke u lik nimi aabimbin aah bi pu na la. Ni taa cha ni gar nimi.

¹³ Ni li kpa mpopiin; ba pu? ni yaa ji falaa u Kristo nan jin na kan, ni ga li kpa mpopiin sakpen bundaln u ga gir ni ki nan mək waah nyuun pu na.

¹⁴ Bi yaa sii nimi Kristo aayimbil pu kan, Uwumbər aanyoor bi ni pu la; ba pu? Uwumbər Aafuur Nyaan mu ŋan sakpen na bi ni ni. [Bima le seei Kristo, le nima pak u.] ¹⁵ Le ni ponn ni ubaa yaa jin falaa linikul pu, bee kinaayuk pu, bee baka baka pu, bee libəbaln pu kan, nima aa ŋan. ¹⁶ Tə, unii yaa jin falaa Yesu Kristo aasan pu kan, u taa cha iniməən li joo u. U li pak Uwumbər waah ye Yesu Kristo yoo na pu.

¹⁷ Ni ŋeer Uwumbər piin ki ji binib tibər. U ga puen ji waanib le tibər, le ki nin ji biken tibər. U yaa puen ji timi waanib tibər kan, binib bi kaa kii waabənyaan na aabər ga doo kinye?

¹⁸ Ni ŋmee Uwumbər Aagban ni ke, “Ni yaa pəə bininyaam ŋmar kan, titunwanbirdam bi kaa pak Uwumbər na ga tee ŋa kinye ki ŋmar?”*

¹⁹ Nima pu na, unii yaa ji falaa Uwumbər aageehn pu kan, u li tun lit-uln li ŋan na, ki di ubaa ŋa Uwumbər u nan naan u ki ye mbaməndaan na aajaal ni.

5

Uwumbər aanib aabimbin

¹ Tə, m ye Yesu aanib aaninkpel, ki nan kan Kristo aah jin falaa pu na, ki tuk binib kina. M mu ga ji waaməən

mu ga nya mpaan pu na. Nima pu na, m gaŋ nimi bi ye Yesu aanib aaninkpiib na, ² ni li ter Uwumbər aanib bi bi nido na, ke upihkpaal aah lik waapiih pu na. Ni taa ter bi limukl aaterm. Ni li ter bi nimi aageehn, Uwumbər aah ban pu na. Ni taa ter bi ŋimombil pu, ni li ter bi ni mpopiin. ³ Uwumbər di bi ŋa niŋaal ni la. Ni taa ŋani ke naah ye bidindatiib le na. Cha nimi aabimbinyaan mək bi baah ga dii pu na. ⁴ Ni yaa ŋani kina kan, buyoonn upihkpaaninkpel ga gir ni na, ni ga kan lipal li mə sakpen ki ga li bi n-yoonn mu kaa kpa ndoon na.

⁵ Nimi bi kaa por na, ni li keei binib bi kpeln nimi na aaməb. Ni məmək li sunni nibaa taab, ki li ter təb. Ba pu? Uwumbər Aagban len ke, “Uwumbər yiil kalmbaanidam, le ki lik faar binib bi sunni bibaa taab na.”* ⁶ Nima pu na, ni li sunni nibaa taab, Uwumbər u yeh mpəən məmək na aajaal ni. Le ni yaa nan ŋeer kan, u ga nyuŋ nimi. ⁷ Limukl limək muk nimi na kan, ni di li məmək ŋa Uwumbər aajaal ni; ba pu? utafal bi ni ni.

⁸ Ni li kpa laasaab ki li nyi; ba pu? kinimbəŋ ki ye nimi aadin na chuun gonni, ki ban ke ni di Uwumbər aasan lii. Ki bi ke uchinn u chuun tar, ki ban unii u ki ga chuu ki ŋmə na la.

⁹ Ni yii u man. Ni gaa Uwumbər ki kii mbaməm man, ki taa di cha. Ni nyi ke ninaabitiib bi bi dulnyaa wee ni na mu bi ji falaa ke naah ji pu na la. ¹⁰ Ni yaa ji falaa ni yunn siib kan, Uwumbər ga ter nimi, ki tii nimi mpəən ni li dii u mbaməm, ki taa gir puwəb. Ba pu? nterm məmək nyan ni uma le chee. U nan yin nimi Kristo pu, ke ni nan ji waaməən n-yoonn mu kaa kpa ndoon na. ¹¹ Uma le yeh mpəən məmək n-yoonn mu kaa kpa ndoon na. Amii.

Kookoo aadoon

¹² Tə, m nyi ke Silfanus, u ye tina aabo na, bi mbaməm la. Uma le ter mi le m ŋmee kigban waatiir kimina tii nimi ki pək nitaakpab, ki tuk nimi

* **4:18** : Lik Niyatanjak 11.31. * **5:5** : Lik Niyatanjak 3.34.

mbamən ke maah ηmee pu na le ye
Uwumbər aabər, ki ye mbamən. Ni
taa di ti lii.

¹³ Yesu aanib bi bi Babilon aatin
ni na dooni nimi. Bi ye binib bi
Uwumbər nyan bi na. Maabo Mak
mu dooni nimi. ¹⁴ Ni li dooni tɔb ke
binib bi gee tɔb na.

Uwumbər tii nimi bimək ye Kristo
yaab na nsuudoon.

Lelee aagbanj ki PIITA ηmee ki na

¹ Min Simonn Piita u ye Yesu Kristo aakpambal ni waatutunn na le ηmee kigbanj kee m di tii nimi bi gaa timi Aawumbər Yesu Kristo u gaal timi lir na ki kii na. Waah ηan sakpen pu na le u cha ni gaa u ki kii ke ti mu aah nan gaa u ki kii pu na. ² Naah nyi Uwumbər ni Tidindaan Yesu pu na, bi ηa tinyoor ηa ni pu ki tii nimi nsuudoon pam.

Uwumbər aah nyan timi ki yin timi pu na

³ Waapəənsakpiin pu, le u tii timi tiwan nimək ga ter timi ke ti kan liməfal ki dii u mbamən na. Taah nyi u pu na, nima le cha u tii timi. U nan mək timi ke u ηan sakpen, ki kpa mbimbinyaan, ki yin timi ke ti dii u, ⁴ ki puu tipuur ti ηan sakpen na tii timi. Binib kpa iniman la. Nima le titunwanbir bi dulnyaa wee ni. Ni yaa gaa Uwumbər aah puu tipuur ti na kan, ni ga nya titunwanbir ngbaan ni, ki gaa Uwumbər aabimbin. ⁵ Nima pu na, naah gaa Yesu ki kii pu na, ni li pəəni nibaa ki li kpa mbimbinyaan, ki di kpee ni pu; ki li kpa nlan ki di kpee mbimbinyaan pu; ⁶ ki chuu nibaa ki di kpee nlan pu; ki li kpa limər ki di kpee chuumbaa pu; ki li san Uwumbər ki di kpee limər pu; ⁷ ki li ηani ninaabitiib tibulchinn ki di kpee Uwumbər aasam pu; ki li gee təb, ki di kpee tibulchinn pu. ⁸ Nimi aabimbin yaa moo bi kina mbaməm kan, nima le ga cha ni bee Tidindaan Yesu Kristo mbaməm, ki tun waatuln sakpen, ki ηa tinyoor tii u. ⁹ Unii u lann mbimbin ngbaan aaboln na kan, u jəb la. U suln ke Uwumbər nan finn u ki nyan titunwanbir ti nan bi usui ni na.

¹⁰ Nnaabitiib, Uwumbər aah nyan nimi ki yin nimi pu na, ni li pəəni

nibaa ki cha nimi aabimbinyaan li mək ke ni sil ye waanib. Ni yaa ηa kina kan, naan lir. ¹¹ Uwumbər ga tii nimi nsan ke ni koo Tidindaan Yesu Kristo u gaal timi lir na aanaan mu ga li bi n-yoonn mu kaa kpa ndoon na ni.

¹² Nima pu le m ga li teer nimi tibər timina n-yoonn məmək. Ni ηun ti, ki nyi ti, ki joo ti mbaməm. ¹³ M mu dak ke ni ηan ke m li teer nimi, ki fiin nimi aalandak, maah laa bi tiwon tee ni buyoonn na. ¹⁴ M nyi ke naan yunn, le m ga di tiwon tee lii, Tidindaan Yesu Kristo aah nan tuk mi pu na. ¹⁵ Le m ga pək mbaa ki tii nimi kigbanj ki ga li teer nimi tibər tee n-yoonn məmək, ki joo cha maakundaal aapuwəb na.

Binib bi aanimbil kan Yesu Kristo aah wiin chain pu na

¹⁶ Ti nan tuk nimi ke Tidindaan Yesu Kristo kpa mpəən sakpen ki ga ki gir ni. Taah tuk nimi pu na aa ye itiin. Ti gbii la. Tinimbil kan waah kpa mpəən sakpen pu na. ¹⁷ Ti nan bi u chee buyoonn Tite Uwumbər nan pak u ki nyuη u na. Uwumbər aaneel nan nyan ni paacham nin chee wiin chain na, ki bui ke, “Njapəən u m gee u na sə. Nnimbil gbiin uma la.”* ¹⁸ Timi tibaa nan ηun nneel ngbaan nyan ni paacham, buyoonn ti nan bi u chee Uwumbər aajool paab na.

¹⁹ Nima le mək timi ke Uwumbər aabənabtiib aah nan len Yesu aabər pu na, bi len mbamən la. Ni ηan ke ni kii baah len pu na. Baaliin bi ke karyaa u wiin mbəmbəən ni na aah bi pu na. I ga woln ninimbil ki ti saa buyoonn Yesu Kristo ga gir ni ki nan woln ninimbil mbaməm na. ²⁰ Tibəkpaan le ye ke ni li nyi ke Uwumbər aabənabr aaliin ibaa aa ye bima bibaa aalandak le bi joo ηmee. ²¹ Naa ye bima bibaa aageehn pu le cha bi len. Bi nan len Uwumbər Aafuur Nyaan aah cha bi len pu na.

2

Binjmanjmannim aabər

* 1:17 : Lik Matiu 17.1-5; Mak 9.2-7; Luk 9.28-35.

¹ Binmanmannim mu nan bi Israel yaab ponn ni n-yoonn ngbaan, ki nmanni ke bi ye Uwumbər aabənbr la. Le binmanmannim ga li bi ni mu ponn ni, ki ga li looni ki mək nimi nnyamən aamək mu ga bii nimi na. Hali bi ga yii Tidindaan u nan gaa bi lii na. Nima pu le Uwumbər ga daa bitafal mbaməm mala. ² Binib pam ga dii baasanwanbir ngbaan. Bi pu le binib ga sii mbamən aasan na. ³ Bi ga li kpa iniman ki ga nmanni nimi, ke bi ji nimi. Ni yunn le Uwumbər nan puun len ke baabər bii. Naan yunn le u ga daa bitafal.

⁴ Hali Uwumbər aatuuntiib bi nan tun titunwanbir na, Uwumbər aa nan di cha bi, u daa bitafal la. U buu bi idəribi, ki di bi lii mmii mu kaan junn na ni, mbəmbəən ni, bi li bi nima ki ti saa bundaln u ga ji bi tibər na. ⁵ Waa nan di cha dulnyaakpok aanib mu. U nan cha nnyun jin dulnyaakpok, ki kuln binib bi kaa san u na; ki gaa Nowa u nan mooni waabənyaan na lii; ki gaa binib bilole lii ki kpee Nowa pu. ⁶ Tə, Uwumbər nan bii Sodom ni Gomora aatim ki cha mu kpaln nfa-tan, ki kuln ntim ngbaan aanib. Ni ye liməkl la, le ki mək titunwanbirdam Uwumbər aah ga daa bitafal pu na. ⁷ U nan gaa Lot lii; ba pu? u nan ye uninyaan; le titunwanbirdam na aah tun tijəŋ aatuln pu na, ni muk u sakpen a. ⁸ Uninyaan ngbaan nan bi baatiŋ ni, ki kan baah tun yəl yəl pu na, ki nən baah len iliinbir pu na. Waah nan ye uninyaan na, le baatunwanbir bii usui iwiin məmək. ⁹ Tə, nimina məmək le mək timi ke Tidindaan ga nmaa nyan binib bi san u na ntəŋ ni, ki ga nmaa li dar titunwanbirdam aatafal ki ti saa bundaln u ga ji bi tibər na. ¹⁰ Binib bi dii tiwon aah ban pu na, ki gər kidagook, kaa kii unii ubaa aaməb na, Uwumbər ga daa bitafal ki jer waah ga daa biken aatafal pu na.

Binmanmannim bi bi ni ponn ni na aatafal pəə la. Baa san unii ubaa. Bi seei Uwumbər aatuuntiib, kaa san ijawaan. ¹¹ Uwumbər aatuuntiib kpa

mpəən ki jer bi, ki mu aa galn bi, kaa seei bi Tidindaan aanimbiin ni. ¹² Binib ngbaan nani baah gee pu na, ki bi ke ipeel i binib chur i ki ku i na la. Bi sii Uwumbər aatuuntiib, kaa nyi baah bi pu na. Bima bibaa aatunwanbir le ga kuln bi. ¹³ Baah nā binib falaa pu na, bi mu ga kan falaa. Baageehn le ye ke bi gər kidagook nwiin pu. Baah bi nikaasisik ni pu na, bi bi ke tijəŋ aah likr likekeln pu pu na la. Baah ji ni chee tijikaar na, baalandak bi baatuln li kaa nān na ponn ni la. ¹⁴ Binibil yaa kan upii kan, bi ban u la, kaan nmaa di cha titunwanbir. Bi nmanni binib bi kaa nyi Uwumbər aasan mbaməm na ke bi yenn. Bisui bae iniman la. Uwumbər aaməpuur bi bi pu la. ¹⁵ Bi yii nsanyaan le ki yenn, ki dii Beor aajapəən Balaam aah nan dii pu na. U nan gee titunwanbir aanyoor la. ¹⁶ Le Uwumbər sur u waatunwanbir pu, ki cha ubon u ye ubir na di unibən aaneel ki sur u, u taa tun uwaar aatuln.

¹⁷ Binmanmannim ngbaan naahn inyunbun i kaa kpa nnyun na, ki naahn utaal u yun ki bəln ki joo libuln kaa nu na la. Uwumbər ga di bi nā mbəmbəən sakpiin ni, n-yoonn mu kaa kpa ndoon na. ¹⁸ Bi len kalmbaani aaliin i ye fam na, ki nmanni binib bi kaa dii Uwumbər aasan ni yunn na, ki tənni bi ke bi nā tiwon aah gee pu na ki gər kidagook, ¹⁹ ki bui bi ke bi ga gaa bibaa la. Bima bibaa ye titunwanbir aanaagbiib la; tiwan ni nyan unii na joo u tinaagbiir la. ²⁰ Binib yaa nyi Tidindaan Yesu Kristo u gaal timi lir na, ki nyan ni titunwanbir ti bi dulnyaa wee ni na aan titunwanbir ngbaan ki nyan bi kan, baadoon ga li bir ki jer baapiin aah nan bi pu na. ²¹ Bi yaa kaa ba nyi nsanyaan ngbaan kan, ni ba ga li soor ni baah nyi mu aan ki yii Yesu aabənyaan ti bi nən na. ²² Bi gbiin njiyataŋak aah len pu na ke, “Uboja gir ki ti jin waawuln la. Ugbeer u fu nnyun na gir ti koo tikpakpar ni, ki weei la.”*

* 2:22 : Lik Niyataŋak 26.11.

3

Tidindaan ga sil gir ni

¹ Maanigeekaab, kigbanj kimina ye kigbanj leler le m ki ηmee tii nimi. Tigbann tilee ngbaan məmək ponn ni, le m teer nimi tibər ngbaan pu, ke m fiin ilandaknyaan nisui ni. ² Mban ke ni li teer tibər ti Uwumbər aabənabnyaam nan len n-yaayoonn na, ki li teer Tidindaan u gaa timi lii na aabər ti timi waakpambalb tuk nimi na. ³ Njan, m ban ke ni li nyi ke binib bi dii bisui aah ban pu na ga li bi kookoo aayoonn, ki ga ηa nimi mbənyun, ⁴ ki ga bui ke, “Yesu Kristo aah puu tipuur ti ke u ga gir ni na, u bi la chee? Buyoonn titetiib nan kpo ki nan saa dandana wee na, tiwan məmək beenin bi ke naah nan bi pu buyoonn Uwumbər naan dulnyaawee na la.” ⁵ Baageehn pu, le bi suln ke n-yaayoonn na, Uwumbər nan di uməb len, le ki naan paacham, ni kitiŋ ki nyan ni nnyun ni, ki bi nnyun aakaasisik ni na. ⁶ Nnyun le nan jin dulnyaakpok, ki bii u. ⁷ Bi suln ke Uwumbər aaliin ichachaan ngbaan le joo paacham ni kitiŋ ki bi dandana wee na, ki nan saa buyoonn u ga see paacham ni taab mmii, ki kuln titunwanbirdam na; liyaadaal ngbaan le u ga ji bi tibər ki bii bi.

⁸ Maanigeekaab, ni taa suln ke liwinbaal naahn ηibin lichur le Tidindaan chee. ηibin lichur mu naahn liwinbaal le u chee. ⁹ Tidindaan aan taan ke u ηa waah puu tipuur ti na, ke binib bibaa aah dak pu na. U ji limər ni pu la, kaa ban ke unii ubaa bii. U ban ke binib məmək kpeln baabimbin ki ηmar la.

¹⁰ Tidindaan aawiindaal ga fuu ni ke unaayuk aah fuur ni pu na la. Liyaadaal ngbaan le paacham ga faa kifuu sakpen ki jer. Mmii mu ton sakpen na ga donn paacham aawan məmək. Kitiŋ, ni tiwan nimək bi kitiŋ pu na mu ga gaa mmii. ¹¹ Tiwan nimina məmək aah ga bii kina na, ni ηan ke ni li ye ba aanibol? Ni ηan ke ni li bi chain, ki li san Uwumbər, ¹² ki li lik Uwumbər aawiindaal aah

ga fuu ni buyoonn na, ki cha ninimbil li man nwiin ngbaan pu. Liyaadaal ngbaan, le paacham ga gaa mmii ki donn. Mmii mu ton sakpen na ga donn paacham aawan məmək. ¹³ Uwumbər mu aah nan puu tipuur ti na, ti kpa limakl ke paacham pəon ni kitipəŋ ga li bi. Nima chee le tiwan məmək ga li bi mbaməm.

¹⁴ Maanigeekaab, naah kpa limakl kina na, ni li pəoni nibaa ki li bi suuna, ki li bi chain, ki taa li kpa taani ubaa Uwumbər chee bundaln u ga lik nimi aabimbin aah bi pu na. ¹⁵ Tidindaan aah jin limər, kaa gir ni mala na, ni bee ke u tii binib nsan ke bi ηmar le waahr, le u nin gir ni. Tinaabogeekoo Pəol mu nan ηmee kigbanj tii ni nimi, ki tuk nimi kina, Uwumbər aah tii u nlan pu na. ¹⁶ Waagbann məmək ponn ni u ηmee Uwumbər aawiindaal aabər, ki mək nimi tibər timina. Tibər ti pəo unii bee taatataa na tibaa mu bi waagbann ponn ni. Le binib bi kaa kpa nlan ki ga ηmaa yenn mala na kpeln taatataa, ke baah kpeln Uwumbər Aagbanj aabər tiken pu na. Nima pu na, Uwumbər ga daa bitafal.

¹⁷ Maanigeekaab, ni puen bee baah ηani pu na. Naah dii mbaməm pu na, ni li nyi man, ki taa dii titunwanbirdam aanyamən aan ki yenn. ¹⁸ Ni moo gaa Tidindaan Yesu Kristo u gaal timi lir na aaterm, ki li moo bae waaliin. Uma le yeh mpakm dandana wee ki ti saa n-yoonn mu kaa kpa ndoon na. Amii.

Njan aagban ki JONN ɲmee ki na

Limɔfal aamɔboln

¹ Timi Yesu aakpambalb le ban ke ti tuk nimi limɔfal aabɔr. Tibɔr ngbaan ye Yesu aabɔr la. U nan bi n-yaayoonn na, ki beenin bi. Ti nan ɲun waah len pu na. Tinimbil nan kan u, ki lik mbamɔm waah bi pu na. Tinjaal nan meeh u. ² Yesu, u ye limɔfal ngbaan na, nan di ubaa mɔk timi. Le ti kan u. Nima pu le ti ji seeraa, le ki tuk nimi limɔfal ngbaan aabɔr. Yesu le ye limɔfal li kaa kpa ndoon na daan. N-yoonn mɔmɔk u nan bi Tite Uwumbɔr chee, le ki di ubaa nan mɔk timi. ³ Ti tuk nimi taah kan pu na, ni taah ɲun pu na, aan ti ni nimi li kpaan kijɔtiik. Ni ye mbamɔn la, taah kpaan kijɔtiik na, ti ni Tite Uwumbɔr ni Ujapɔɔn Yesu Kristo le kpaan kijɔtiik ngbaan. ⁴ Ti ban ke ti li kpa mpopiin mbamɔm, nima pu le ti ɲmee tibɔr timina tii nimi.

Uwumbɔr ye nwiihn la

⁵ Ti nan ɲun tibɔr timina Yesu chee la, le ki tuk nimi. Tibɔr ngbaan le ye ke Uwumbɔr ye nwiihn la. Mbɔmbɔɔn mubaa aa bi u chee. ⁶ Ti yaa len ke ti ni Uwumbɔr kpaan kijɔtiik ki yaa beenin dii mbɔmbɔɔn aasan kan, ti mɔn nnyamɔn la, kaa dii mbamɔn aasan. ⁷ Ti yaa dii nwiihn aasan ke Uwumbɔr aah bi nwiihn ni pu na kan, ti kpaan kijɔtiik tɔb chee la. Le Uwumbɔr Aajapɔɔn Yesu Kristo aasin finni tipobil ki nyani titunwanbir mɔmɔk.

⁸ Ti yaa len ke taa ye titunwanbir-dam kan, ti ɲmanni tibaa la; mbamɔn aa bi tisui ni. ⁹ Uwumbɔr ɲani waah len pu na ki ye mbamɔndaan la. Ti yaa kpiir timi aatunwanbir tuk u kan, u ga di cha pinn timi aatunwanbir, ki finn tipobil, ki nyan tiwan ni kaa ɲan na mɔmɔk. ¹⁰ Ti yaa len ke taa tun titunwanbir kan, ti yin Uwumbɔr

unyamɔndaan la. Waabɔr aa bi tisui ni.

2

Yesu Kristo le ye timi aateter

¹ Maabim, maa ban ke ni tun titunwanbir. Nima le cha m ɲmee tibɔr tee tii nimi. Unii mu yaa tun titunwanbir kan, ti kpa uchandatuln Tite Uwumbɔr chee. Uchandatuln ngbaan ye Yesu Kristo la, uma le ye mbamɔndaan. ² U nan si timi aasisiyyaan ki di ubaa toor kitork tii Uwumbɔr; timi aatunwanbir pu; naa ye timi baanja aatunwanbir pu, binib bimɔk bi dulnyaa ni na aatunwanbir pu. Uma Yesu pu, le Uwumbɔr ga di cha pinn timi.

³ Ti yaa kii Uwumbɔr aamɔb kan, nima le cha ti bee ke ti nyi u. ⁴ Unii yaa len ke u nyi Uwumbɔr, ki yaa kaa kii waamɔb kan, u ye unyamɔndaan la; mbamɔn aa bi usui ni. ⁵⁻⁶ Unii umɔk kii Uwumbɔr aamɔb na, uma le gee Uwumbɔr mbamɔm. Unii umɔk len ke u kpaan Uwumbɔr chee na, u li bi ke Yesu aah bi pu na. Nima le cha ti bee ke ti kpaan Uwumbɔr chee.

Nkaal pɔɔn

⁷ Maanigeekaab, naa ye nkaal pɔɔn le m ɲmee tii nimi. Ni ye nkaal kpok la. Naah nan piin ki dii Yesu aasan na, ni ɲun nkaal ngbaan, le ki di nan saa din. Nkaal kpok ngbaan le ye tibɔr ti ni ɲun na. ⁸ Tɔ, maah bi ɲmee nkaal mu na ye nkaal pɔɔn la. Yesu nan ɲa nkaal ngbaan aah len pu na. Ni mu ɲani mu aah len pu na la. Nimina mɔk ke mu ye mbamɔn. Mbɔmbɔɔn bi jer la. Nwiihn bamɔnn bi wolni la.

⁹ Unii yaa len ke u bi nwiihn ni ki yaa nan una aabo kan, u beenin bi mbɔmbɔɔn ni la, le ki di nan saa din. ¹⁰ Unii umɔk gee una aabo na bi nwiihn ni la. Tiwan ni ga cha unii lir na aa bi nwiihn ni. ¹¹ Unii umɔk nan una aabo na bi mbɔmbɔɔn ni la, le ki dii mbɔmbɔɔn aasan. Mbɔmbɔɔn ngbaan jɔb unimbil la, nima le waa nyi waah cha nin chee na.

¹² Maabim, Uwumbɔr di cha pinn nimi aatunwanbir Yesu aayimbil pu.

Nima pu le m ηmee tibər tee tii nimi. ¹³ Ntetiib, ni nyi Yesu u nan bi n-yoonn məmək na. Nima pu le m ηmee tibər tee tii nimi. Binachipəm, ni nyan kinimbəŋ ki kaa ŋan na. Nima pu le m ηmee tibər tee tii nimi.

¹⁴ Maabim, ni nyi Tite Uwumbər. Nima pu le m ηmee tibər tee tii nimi. Ntetiib, ni nyi Yesu u nan bi n-yoonn məmək na. Nima pu le m ηmee tibər tee tii nimi. Binachipəm, ni kpa mpəən, le Uwumbər aabər bi nisui ni, le ni nyan kinimbəŋ ki kaa ŋan na. Nima pu le m ηmee tibər tee tii nimi.

¹⁵ Tə, ni taa li gee dulnyaa wee aasan. Ni taa li gee dulnyaa wee ponn ni aawan. Unii yaa gee dulnyaa wee aasan kan, waa gee Tite Uwumbər. ¹⁶ Binib aanibil man tiwan ni kaa ŋan na pu. Binibil man baah kan tiwan ni na pu. Bi kpa kalmbaani baawan pu. Tiwan nimina məmək ye dulnyaa wee aasan la, naa ye Tite Uwumbər aasan. ¹⁷ Dulnyaa wee ga doo. Tiwan ni binib aanibil man ni pu na, ni mu ga doo. Unii umək ŋani Uwumbər aageehn na ga li bi n-yoonn mu kaa kpa ndoon na.

Yesu Kristo aadin

¹⁸ Maabim, ni yaa kpee siib kan, kookoo aayoonn ga fuu ni. Ni nan ŋun ke Yesu aadin ga dan. Dandana wee Yesu aadin fuu ni ki wiir. Nima pu le ti nyi ke ni yaa kpee siib kan, kookoo aayoonn ga fuu ni. ¹⁹ Binib bi ye Kristo aadin na nyan ti chee. Bi mu aa nan ye timi aanib. Bi yaa ba ye timi aanib kan, bi ba ga li beenin bi ti chee. Bi nyan ti chee ke ti bee ke bi ponn ni ubaa aa ye timi aanii.

²⁰ Nimi kan, Yesu u ye chain na tii nimi Waafuur Nyaan. Waafuur Nyaan aah bi nisui ni na, nima le ni məmək nyi tibər ti ye mbamən na. ²¹ Naa ye ke naa nyi mbamən ngbaan le cha m ηmee tibər tee tii nimi. Ni nyi mbamən, ki mu nyi ke nnyamən mubaa aa ye mbamən. Nima pu le m ηmee tibər tee tii nimi.

²² Nma ye unyaməndaan? Unyaməndaan ye unii u len ke Yesu aa ye Kristo u gaa timi lii na. Udaan le

ye Kristo aadin. U yii Tite Uwumbər ni Ujapəən mək. ²³ Unii umək yii Uwumbər Aajapəən na yii Uwumbər mu la. Unii umək gaa Uwumbər Aajapəən na gaa Uwumbər mu la.

²⁴ Naah nan piin ki dii Yesu aasan ki di nan saa dīn na, ni ŋun waabər la. Ni li nyi ki cha tibər ngbaan li beenin bi nisui ni. Tibər ngbaan yaa beenin bi nisui ni kan, ni ga kpaan Tite Uwumbər ni Ujapəən chee la. ²⁵ Waah puu tipuur ke u ga tii timi tiwan ni na, nima le ye liməfal li kaa kpa ndoon na.

²⁶ M ηmee tibər tee tii nimi, ke m tuk nimi binib bi ban bi ηmann nimi na pu. ²⁷ Nimi le Yesu nan tii Waafuur Nyaan. Waafuur Nyaan ngbaan beenin bi ni ni. Nima pu na, naa ki ban ke unii ubaa mək nimi waabər. Waafuur Nyaan le mək nimi Uwumbər aabər məmək. Waafuur Nyaan aah mək nimi pu na, ni ye mbamən la, naa ye nnyamən. Nima pu na, kii man Waafuur Nyaan aah mək nimi pu na, ki li kpaan Yesu chee n-yoonn məmək.

²⁸ Maabim, ni li kpaan Yesu chee n-yoonn məmək, aan ti li kpa lipobil ki taa san iniməən u chee bundaln u ga gir ni na. ²⁹ Ni nyi ke Yesu ye mbaməndaan la. Nima pu le ni bee ke unii umək ŋani ni ŋan na ye Uwumbər aabo.

3

Uwumbər aabim

¹ Lik Tite Uwumbər aah gee timi sakpen pu na. U yin timi ke waabim. Le ti mu sil ye waabim. Dulnyaa aanib aa nyi Uwumbər. Baah kaa nyi Uwumbər na, nima pu le baa nyi ti mu. ² Maanigeekaab, dandana wee ti ye Uwumbər aabim la. Taa kee nyi taah ga nan li bi pu na. Ti po nyi ke Yesu yaa nan gir ni kan, ti ga kan waah bi pu na. Nima pu le ti mu ga li naahn u. ³ Unii umək kpa Yesu pu limakl ngbaan na, u ŋani ubaa chain la, ke Yesu aah ye chain pu na.

⁴ Unii umək tun titunwanbir na, u ŋani Uwumbər aakaal aah kə pu na

la; ba pu? unii yaa ŋa Uwumbər aakaal aah kə pu na kan, nima le ye titunwanbir. ⁵ Ni nyi ke Yesu aah nan dan dulnyaa wee ni na, u dan u nan nyan titunwanbir la. Ni nyi ke uma Yesu aa tun titunwanbir tibaa. ⁶ Unii umək bi Yesu ni na aan ki li beenin tun titunwanbir. Unii umək beenin tun titunwanbir na aa kan u, ki mu aa nyi u.

⁷ Maabim, taa cha unii ubaa ŋmannimi. Unii umək ŋani ni ŋan na, udaan ye unibamənn ke Yesu aah ye unibamənn pu na la. ⁸ Unii umək tun titunwanbir n-yoonn məmək na, u ye kinimbəŋ aanii la. Ba pu? kinimbəŋ aah nan piin buyoonn na, ki po tun titunwanbir la. Uwumbər Aajapəən aah nan dan dulnyaa wee ni na, u nan dan ke u nan ŋa kinimbəŋ aatuln yəli la.

⁹ Unii umək ye Uwumbər aabo na, Uwumbər aabimbi bi u ni. Nima pu, waan ki li beenin tun titunwanbir. Ute le ye Uwumbər. Nima pu, waan ŋmaa dii titunwanbir aasan. ¹⁰ Unii umək kaa ŋani ni ŋan na aa ye Uwumbər aabo. Unii umək kaa gee una aabo na, u mu aa ye Uwumbər aabo. Nima le cha ni beer binib bi ye Uwumbər aabim na, ni binib bi ye kinimbəŋ aabim na.

Ni li gee təb

¹¹ Naah nan piin ki dii Yesu aasan ki di nan saa din na, naah ŋun tibər ti na le ye ke, “Cha ti li gee təb.” ¹² Taa cha ti li bi ke Keenn na. U nan ye kinimbəŋ ki kaa ŋan na aanii la, le ki ku unaal. Ba pu u ku unaal? Uma Keenn aatuln aa nan ŋan. Unaal ma aatuln nan ŋan. Nima le nan cha u ku u.

¹³ Nnaabitiib, dulnyaa aanib yaa nan nimi kan, taa cha ni gar nimi man. ¹⁴ Taah gee tinaabitiib na, nima le cha ti bee ke ti nyan nkun ni, ki kpa liməfal li kaa kpa ndoon na. Unii umək kaa gee una aabo na, u beenin bi nkun ni la. ¹⁵ Unii umək nan una aabo na, u ye unikur la. Ni nyi ke unikur ubaa aa kpa liməfal li kaa kpa ndoon na. ¹⁶ Yesu nan sil timi aasiyaan ki kpo ti pu. Nima le cha

ti bee ngeehm aah ye pu na. Ni ŋan ke ti mu ga ŋmaa kpo tinaabitiib pu. ¹⁷ Unii yaa kpa liwankpal ki yaa kan una aabo bi igiin ni ki yaa kaa san u kinimbaak kan, Uwumbər aageehm aa bi usui ni. ¹⁸ Maabim, taa cha ti li gee binib timəb ni baanja. Nima ye fam la. Cha ti li gee bi mbaməm, ki li ter bi. ¹⁹ Nima le ga cha ti bee ke ti dii mbamənn aasan. Nima le ga cha ti li kpa nsuudoon Uwumbər chee. ²⁰ Ti yaa dak tisui ni ke timi aabər bii kan, cha ti li teer ke Uwumbər jer tisui, ki nyi tiwan məmək. ²¹ Maanigeekaab, ti yaa bee tisui ni ke timi aabər aa bii kan, ti kpa lipobil Uwumbər chee. ²² Ti kii waaməb la, ki ŋani tiwan ni piir usui na. Nima pu, taah mee u tiwan ni na, u tii timi. ²³ Waah tuk timi ke ti li ŋani pu na le ye ke: ti gaa Ujapəən Yesu Kristo ki kii, ki li gee təb, uma Yesu aah tuk timi pu na. ²⁴ Unii umək kii Uwumbər aaməb na, u bi Uwumbər ni. Uwumbər mu bi u ni. U tii timi Waafuur Nyaan, nima le cha ti bee ke u bi ti ni.

4

Binib bi ŋmanni nimi na aabər

¹ Maanigeekaab, binib yaa len ke bi kpa Uwumbər Aafuur Nyaan kan, ni taa pak bi məmək. Ni lik baah len pu na, aan ki bee ke ni ye Uwumbər Aafuur Nyaan le cha bi len aan naa ye. Biŋmanŋmannim chuun dulnyaa wee ni ki wiir, ki len ke bi ye Uwumbər aabənbatiib, kaa ye. ² Ubənbabr umək len ke Yesu Kristo nan kpaln unii ki dan dulnyaa wee ni na, uma le kpa Uwumbər Aafuur Nyaan. Nima le ga cha ni bee binib bi kpa Uwumbər Aafuur Nyaan na, ni binib bi kaa kpa na. ³ Ubənbabr umək len ke Yesu aa kpaln unii na kan, udaan ngbaan aa kpa Uwumbər Aafuur Nyaan. U ye Kristo aadin aabənbabr la. Ni nan ŋun ke Kristo aadin aabənbatiib ga dan. Dandana wee, bi fuu ni dulnyaa ni a.

⁴ Maabim, ni ye Uwumbər yaab la. Uwumbər Aafuur Nyaan mu bi nisui ni na jer kinimbəŋ ki bi dulnyaa wee ni na. Nima pu le ni nyan Yesu aadin

aabɔnabtiib ngbaan. ⁵ Bi ye dulnyaa yaab la. Nima pu le bi len dulnyaa aabɔr, le dulnyaa aanib pel baah len pu na. ⁶ Tima kan, ti ye Uwumbɔr yaab la. Unii umɔk nyi Uwumbɔr na pel taah len pu na. Unii umɔk kaa ye Uwumbɔr yoo na aa pel taah len pu na. Nimina le ga cha ti bee binib bi kpa Uwumbɔr Aafuur Nyaan mu ye mbamɔn na, ni binib bi ye Yesu aadin aabɔnabtiib na.

Uwumbɔr ye ngeehm la

⁷ Maanigeekaab, cha ti li gee tɔb. Ba pu? u cha binib gee tɔb na le ye Uwumbɔr. Unii umɔk gee unaabitiib na, u ye Uwumbɔr aabo la, ki nyi Uwumbɔr. ⁸ Uwumbɔr ye ngeehm la. Nima pu na, unii u kaa gee unaabitiib na, waa nyi Uwumbɔr. ⁹ Uwumbɔr nan tun ni Ujapɔnbaal dulnyaa wee ni ke ti nan kan limɔfal li kaa kpa ndoon na u pu. Nimina le mɔk timi ke u gee timi. ¹⁰ Ngeehm aa ye ke timi le gee Uwumbɔr. Ngeehm ye ke Uwumbɔr le gee timi, ki tun ni Ujapɔn dulnyaa ni, u nan sil timi aasisiiaan ki di ubaa toor kitork tii Uwumbɔr, timi aatunwanbir pu. Uma pu, le Uwumbɔr ga di cha pinn timi.

¹¹ Maanigeekaab, Uwumbɔr aah gee timi sakpen kina na, ni njan ke ti mu li gee tɔb. ¹² Unii ubaa aa kee kan Uwumbɔr. Ti yaa gee tɔb kan, Uwumbɔr bi ti ni la, nima le ti gee tɔb mbamɔm, waah ban pu na.

¹³ Tɔ, u tii timi Waafuur Nyaan. Nima le cha ti bee ke ti bi u ni, u mu bi ti ni. ¹⁴ Tinimbil nan kan Uwumbɔr Aajapɔn, le ti jin seeraa ke Ute tun ni u dulnyaa wee ni, ke u nan gaa dulnyaa ni aanib lii. ¹⁵ Unii umɔk len binib aanimbil ni ke Yesu le ye Uwumbɔr Aajapɔn na kan, Uwumbɔr bi u ni la, u mu bi Uwumbɔr ni. ¹⁶ Ti nyi Uwumbɔr aah gee timi pu na, ki pak ke u gee timi la.

Uwumbɔr ye ngeehm la. Unii umɔk gee binib n-yoonn mɔmɔk na, u bi Uwumbɔr ni la, Uwumbɔr mu bi u ni. ¹⁷ Ti gee binib mbamɔm ke ti li kpa lipobil bundaln Uwumbɔr ga ji

binib tibɔr na. Ba pu? Yesu aah bi pu na, ti mu bi kina le dulnyaa wee ni. ¹⁸ Unii u gee Uwumbɔr na aa san ijawaan. Unii yaa kpa ngeehm mbamɔm kan, ngeehm ngbaan nyan ijawaan u ni. Unii u san ijawaan na aa gee Uwumbɔr mbamɔm; ijawaan ye falaa la.

¹⁹ Uwumbɔr le nan puen gee timi. Nima pu le ti mu gee u. ²⁰ Unii yaa len ke u gee Uwumbɔr ki yaa nan una aabo kan, u ye unyamɔndaan la. U yaa kaa gee una aabo u unimbil waa u na kan, u ga njan kinye ki li gee Uwumbɔr u unimbil aa waa u na? ²¹ Yesu aah nan tuk timi pu na le ye ke: unii u gee Uwumbɔr na, u li gee una aabo mu.

5

Taah nyan dulnyaa aabimbin pu na

¹ Unii umɔk pak ke Yesu ye Kristo u gaa timi lii na, udaan ngbaan ye Uwumbɔr aabo la. Unii umɔk gee ubo aate na, u ga li gee waabo mu. ² Ti yaa gee Uwumbɔr ki kii waamɔb kan, nima le cha ti nyi ke ti gee waabim. ³ Ti yaa gee Uwumbɔr kan, naatataa le ye ke ti kii waamɔb. Le waamɔb aa pɔɔ. ⁴ Ba pu? binib bimɔk ye Uwumbɔr aabim na nyan ni dulnyaa aatɔn. Taah gaa Yesu ki kii na, nima le cha ti nyan ni dulnyaa aatɔn. ⁵ Ulau nyan ni dulnyaa aatɔn? Unii umɔk pak ke Yesu ye Uwumbɔr Aajapɔn na, uma le nyan ni dulnyaa aatɔn.

Yesu Kristo aaseeraadam

⁶ Yesu Kristo le ye u nan dan dulnyaa wee ni na, le Jonn muin u nnyun ni. Baah nan ku u na, le waasin nyan. Naa ye ke Jonn muin u nnyun ni baanja la, bi nan ku u ki kpee, le waasin nyan. Uwumbɔr Aafuur Nyaan mɔk timi ke nimina ye mbamɔn la; ba pu? Nfuur Nyaan ye mbamɔndaan la. ⁷⁻⁸ Jonn nan muin Yesu nnyun ni. U nan kpo, le waasin nyan. Nimina le mɔk ke u ye Uwumbɔr Aajapɔn. Nfuur Nyaan ngbaan mu mɔk ke u ye Uwumbɔr Aajapɔn. ⁹ Kina le Uwumbɔr ji seeraa

ki mək ke Yesu sil ye Ujarəən. Ti pak binib aaseeraa la. Uwumbər aaseeraa jer binib yoo. ¹⁰ Unii umək gaa Uwumbər Aajarəən ki kii na, u pak Uwumbər aah len pu na. Unii umək kaa pak Uwumbər aah len pu na, u yin Uwumbər unyaməndaan la; kinye pu? waa pak Uwumbər aah len Ujarəən aabər pu na. ¹¹ Uwumbər aah len pu na le ye ke u tii timi liməfal li kaa kpa ndoon na, ke liməfal ngbaan bi Ujarəən ni. ¹² Unii umək kpa Uwumbər Aajarəən na le kpa liməfal ngbaan. Unii umək kaa kpa Uwumbər Aajarəən na aa kpa liməfal ngbaan.

Liməfal li kaa kpa ndoon na

¹³ M ηmee tibər tee tii nimi bi gaa Uwumbər Aajarəən ki kii na, ke ni bee ke ni kpa liməfal li kaa kpa ndoon na. ¹⁴ Ti kpa lipobil ki mee Uwumbər ki bee ke ti yaa mee u tiwan ni ye waageehn na kan, u ηun timi aameel la. ¹⁵ Ti yaa bee ke u ηun timi aameel kan, ti bee ke ti kan taah mee u tiwan ni na la.

¹⁶ Unii yaa kan una aabo tun titunwanbir ti kaan cha u kpo na kan, u ga mee Uwumbər tii u. Le Uwumbər ga tii u liməfal. Binib bi tun titunwanbir ti kaan cha bi kpo na, Uwumbər ga tii bi liməfal. Le titunwanbir ti cha binib kpo na mu bi. Maa len ke ni li mee Uwumbər tii binib bi tun titunwanbir ngbaan na. ¹⁷ Lituln limək kaa ηan na po ye titunwanbir la. Titunwanbir ti kaan cha binib kpo na mu bi.

¹⁸ Ti nyi ke unii umək ye Uwumbər aabo na aa ki tun titunwanbir; ba pu? Uwumbər Aajarəən kii u, le kinimbəη aan ηmaa ηa u nibaa.

¹⁹ Ti nyi ke ti ye Uwumbər aabim la, ki nyi ke dulnyaa aanib məmək bi kinimbəη aajaal ni la.

²⁰ Ti nyi ke Uwumbər Aajarəən nan dan ki nan tii timi nlan ke ti bee Uwumbər, u ye Uwumbər bamənn na la. Ti bi Ujarəən Yesu Kristo ni, nima le ti bi Uwumbər bamənn mu ni. Uma le ye Uwumbər bamənn, ni liməfal li kaa kpa ndoon na daan.

²¹ Maabim, ni nyan nibaa ηiwaa ni man.

Lelee aagban̄ ki JɔNN ɲmee ki na

¹ Min Jɔnn u ye uninkpel na le ɲmee tibɔr tee tii nimi Yesu aanib, nimi bi Uwumbɔr nyan bi na. M gee nimi mbamɔm la. Naa ye min baan̄ja le gee nimi. Binib bimɔk nyi mbamɔn na mu gee nimi. ² Mbamɔn pu, le ti gee nimi. Mbamɔn ngbaan bi tisui ni, ki ga li bi ti chee n-yoonn mu kaa kpa ndoon na.

³ Tite Uwumbɔr, ni Yesu Kristo u ye Tite Uwumbɔr Aajapɔn na, ga ter timi, ki san timi kinimbaak, ki tii timi nsuudoon, ki cha ti li dii mbamɔn aasan, ki li gee tɔb.

Mbamɔn ni ngeehm

⁴ M kan ke ni ponn ni bibaa dii mbamɔn aasan, Tite Uwumbɔr aah tuk timi pu na. Le ni ɲa mi mpopiin sakpen. ⁵ Yesu aanib, m gan̄ nimi, cha ti mɔmɔk li gee tɔb man. Maa ɲmee nkaal pɔn tii nimi. Taah nan piin ki dii Yesu aasan na, ti nan ɲun nkaal ngbaan la, le ki di nan saa din. ⁶ Ti yaa gee Uwumbɔr kan, naatataa le ye ke ti li keei waamɔb. Naah nan piin ki dii Yesu aasan na, ni nan ɲun nkaal ngbaan la, le ki di nan saa din. Nkaal ngbaan le ye ke ti li gee tɔb n-yoonn mɔmɔk.

⁷ Biɲmanɲmannim chuun dulnyaa wee ni ki wiir. Bi len ke Yesu Kristo aa nan kpaln unii ki dan dulnyaa wee ni. Bima le ye biɲmanɲmannim ki ye Kristo aadim. ⁸ Li nyi man, taa cha nimi aatuln bee yɔli. M ban ke ni kan naah tun lituln li na aapiin mɔmɔk la.

⁹ Unii umɔk kaa beenin dii Kristo aabɔr, ki di tibɔyayan kpee ti pu na kan, waa gaa Uwumbɔr. Unii umɔk beenin dii Yesu aabɔr na kan, u gaa Tite Uwumbɔr ni Ujapɔn mɔmɔk la.

¹⁰ Unii yaa dan ni chee ki joo ni tibɔr ti kaa ye Kristo aabɔr na kan, ni taa cha u koo ni nido. Hali ni taa doon u.

¹¹ Unii u doon u na kpaln ubakaatɔ le na.

Kookoo aabɔr

¹² M kpa tibɔr sakpen ki ban m tuk nimi; m mu aa ban m ɲmee ti kigban̄ kee ponn ni. M dak ke m ga mann nimi, ki len ni chee, aan ti li kpa mpopiin mbamɔm.

¹³ Nɲinaabitiib bi Uwumbɔr lee bi na dooni nimi la.

Taataa aagbanj ki JÖNN ŋmee ki na

¹ Min Jönn u ye uninkpel na dooni si, njögeehn Gayus. M gee si mbaməm la.

² Njögeehn, m mee Uwumbər tii si, ke aa li kpa laafee, ki kani tinyoor, ke saawiin aah kpa tinyoor Uwumbər chee pu na. ³ Tinaabitiib bibaa dan do, ki nan tuk mi saah dii mbaməm pu na. Le ni ŋa mi mpopiin sakpen a. Aa sil dii mbaməm la. ⁴ M yaa ŋun ke maabim dii mbaməm kan, ni ŋani mi mpopiin la. Nibaa aa bi ki ŋani mi mpopiin ki jer kina.

⁵ Njögeehn, m nyi ke aa ter Yesu aanib bi ye bicham na n-yoonn məmək; saah kaa nyi bi na mu, aa ter bi la. Saah ŋani kina na, aa ŋani mbaməm la. ⁶ Bi tuk m ni Yesu aanib bi bi do na saah gee bi pu na. Aa pək aabaa, ki li beenin ter bi baasachuln ponn ni. Ter bi Uwumbər aah ban pu na. ⁷ Yesu pu, le bi chuun tuk binib waabər, kaa gaal tiwan nibaa binib bi kaa dii Yesu aasan na chee. ⁸ Nima pu, ni ŋan ke timi bi dii Yesu aasan na li ter bi. Ti yaa ter bi kan, ti ter bi ke bi tuk binib Yesu aabər ti ye mbamən na la.

⁹ M nan ŋmee tibər tibaa tii Yesu aanib. Le Diotrefes aa gar ti. U ban ke u li ye Yesu aanib aayidaan. ¹⁰ U len tibəbir ki geei inyamən paani timi. Waah ŋa kina na, waa faar. Tinaabitiib yaa dan kan, waa channi bi tichann. Binib bi ban ke bi chann bi tichann na, u kiir bi, kaa kii, ki ban ke u jenn nyan bi Yesu aanib ponn ni. M yaa fuu ni kan, m ga baa u waah ŋani pu na, aan ti nyan mpaan pu.

¹¹ Njögeehn, taa dii unii u kaa ŋan na aataabuu. Li dii unii u ŋan na aataabuu. Unii umək ŋani ni ŋan na kan, u ye Uwumbər yoo la. Unii umək ŋani ni kaa ŋan na kan, waa nyi Uwumbər.

¹² Binib məmək pak Demetrius. Waah dii mbamən aasan pu na le mək ke u ye unii. Ti mu pak u. Aa bee ke taah len pu na, ti gbii la.

Kookoo aabər

¹³ M kpa tibər sakpen, ki ban m tuk si. Maa ban m ŋmee ti kigbanj kee ponn ni. ¹⁴ M dak ke ni yaa kpee siib kan, m ga kan si, ki len aa chee.

¹⁵ Uwumbər tii si nsuudoon.

Yesu aanib bi bi do na dooni si. Aa doon Yesu aanib bi bi aa chee na məmək ubaabaa tii timi.

Kigban ki JUUD ɲmee ki na

¹ Min Juud, u ye Yesu Kristo aatu-tunn, ni Jems aanaal na le ɲmee tibər tee tii nimi bi Uwumbər lee nimi na. U gee nimi, ki joo nimi Yesu Kristo pu la.

² M mee Uwumbər ke u moo san nimi kinimbaak, ki tii nimi nsuudoon, ki cha ni li gee tɔb mbaməm.

Bibiindam aah ɲani pu na

³ Maanigeekaab, nnimbil nan man ke m ɲmee kigban ki tuk nimi Uwumbər aah gaal timi lir pu na aabər tii nimi. M mu aa ɲmee kina; ba pu? ni muk mi ke m ɲmee kigban ki gan nimi ke ni li pəəni nibaa ki li joo Uwumbər aabər, ki yii binib bi bii ti na. Uwumbər le nan di tibər ngbaan tii waaninyaam. Ubaa taa kpeln ti. ⁴ Budabu cha m gan nimi kina na le ye ke binib bibaa nan koo ni nikaasisik ni, ki ɲmanni nimi. Baa san Uwumbər. Bi len ke Uwumbər aah di cha pinn timi pu na, ti yaa gər kidagook kan, waan daa titafal. Bi yii Tidindaan Yesu Kristo. Uma baanja le ye Tidindaan. N-yaayoonn na, Uwumbər aabənabtiib nan ɲmee ke Uwumbər ga daa bibiindam ngbaan aatafal.

⁵ Ni nyi maah ga tuk nimi pu na məmək. Le m ban m teer nimi. Uwumbər nan nyan Israel yaab Ijpt aatiŋ ni ki gaa bi lii. Le u mu nan ku bi ponn ni binib bi kaa gaa u ki kii na.

⁶ Teer man, Uwumbər aatuuntiib bi nan di cha Uwumbər aah tii bi lituln li na, ki nyan ni bido paacham na aabər. Uwumbər nan buu bi tikululn ti baan ɲmaa buur ti na, ki di bi ɲa mbəmbəən mu bi kitiŋ aataab na ni, ki nan saa nwiin mundaln u ga ji bi tibər ki siin bi ntafadaan na. ⁷ Teer man, Sodom ni Gomora aatim, ni itingbaan na aanib bi nan gər kidagook, ki mu yii bipiib ki ban bijab na aabər. Uwumbər nan daa bitafal, ki di bi ɲa mmii mu kaan junn na ni,

ni le ye nsurm ki tii titunwanbirdam məmək.

⁸ Le bibiindam bi bi nikaasisik ni na aa gar nsurm ngbaan. Bi mu ɲani ke binib ngbaan aah nan ɲani pu na la. Bi len ke bi dan tidan ti mək bi ke bi gər kidagook, ki seei Uwumbər aatuuntiib, ki taa kii unii ubaa aaməb na. ⁹ Maikel u ye Uwumbər aatuuntiib aaninkpel na aa nan gee ke u sii kinimbəŋ. U ni kinimbəŋ nan kpak kinikpakpak Moses aawon pu, ke ulau ga yoor u. Maikel mu aa gee ke u sii kinimbəŋ ki bii ki. U nan po bui ki ke, “Uwumbər li kae si.” ¹⁰ Bibiindam ngbaan ma seei Uwumbər aatuuntiib la, kaa nyi baah bi pu na. Bi ɲani bisui aah gee pu na, ke ipeel i kaa dak ilandak na aah ɲani pu na. Nima le Uwumbər ga daa bitafal. ¹¹ Tibəbir bi bi pu la. Bi yii Uwumbər aaməb ke Keenn aah nan yii pu na. Bi mək binib mməkm mu kaa ɲan na ɲimombil pu, ke Balaam aah nan ɲa pu na. Bi yii baaninkpiib aaməi ke Kora aah nan yii pu na. Uwumbər ga bii bi mu. ¹² Ni yaa kpaan ni ji tijikaar Uwumbər aadiik ni kan, bi sak nikaasisik ni ke tijəŋ aah likr libəkul pu pu na; ba pu? bi kpaan ji ni chee, kaa san Uwumbər. Bi ban ke bi kpiin bibaa baanja la. Baa kpa tinyoor. Bi naahn utaal u yun ki bəln ki joo ni libuln kaa nu na la; ki naahn isui i kaa lu ɲisubil ki kpo ki kpukr lir na la. ¹³ Bi tun iniməən aatuln la, ki naahn nnyusakpem aanyunkpenn ti ɲani tipupukr ni tijəŋ nnyun aagbaan na la, ki ki naahn ɲiŋmabil ɲi kaa chuun ɲaasan ni na. Uwumbər ga di bi ɲa mbəmbəən ni, n-yoonn mu kaa kpa ndoon na.

¹⁴ Tɔ, Enok, u nan ye Adam aayaabisəsək loloob na, nan puun len Uwumbər aah ga ɲa bibiindam ngbaan pu na ke, “Li pel man, Uwumbər ni waatuuntiib ɲichur kipiik ga dan ¹⁵ ki nan ji binib məmək tibər, ki ga bii titunwanbirdam məmək; ba pu? bi yii Uwumbər, ki tun titunwanbir waah kaa gee pu na, ki len tibəbir u

pu.”

¹⁶ Bibiindam ngbaan ηulni n-yoonn məmək; tiwan nibaa aa mə bi chee. Bi dii tiwan ni kaa ηan na aakpeek, ki len mpəən pu ki kpa kipupuk, ki pak biwankpadam, ηimombil pu.

Nsurm ni nsakm aabər

¹⁷ Maanigeekaab, teer man Tidindaan Yesu Kristo aakpambalb aah nan tuk nimi pu na, ¹⁸ ke kookoo aayoonn ni, binib ga li bi ki ηani bininyaam mbənyun, ki dii tiwan ni kaa ηan na aakpeek, Uwumbər aah kaa gee pu na. ¹⁹ Binib ngbaan yakr Yesu aanib la, ki dii bisui aah gee pu na, kaa kpa Uwumbər Aafuur Nyaan. ²⁰ Maanigeekaab, naah gaa Uwumbər aabər ti ye chain na pu na, ni li moo dii waasan mbaməm, ki li mee u Waafuur Nyaan aapəən pu, ²¹ ki li ye binib bi Uwumbər ga li gee bi na, ki kii buyoonn Tidindaan Yesu Kristo ga tii timi liməfal li kaa kpa ndoon na, waanimbaasaln pu na.

²² Binib bibaa joo beeni la. San bidam kinimbaak man, ²³ ki ter bibaa mu ke bi ηmar ki nya ntafadaan ni. San bibaa mu kinimbaak man, ki li nan baatunwanbir ti ηa bi tijəη na, ki li san ijawaan baatunwanbir taa doo nimi.

Kipak aameel

²⁴ Uwumbər u wiin chain na ga li ηmaa joo nimi, ni taa lir, ki ga ηmaa di nimi siin unimbiin ni, le ni ga li kpa mpopiin sakpen, kaan li kpa taani ubaa. ²⁵ Uwumbər baan baanja le bi. Tidindaan Yesu Kristo pu le u nyan timi ntafadaan ni, ki gaa timi lii. Uwumbər le yeh nnyun, ni mpakm, ni mpəən məmək, ni tiwan məmək, n-yoonn mu jer na, ni dandana wee, ni n-yoonn mu kaa kpa ndoon na. Amii.

TIBOKPIIRKAAN (REFELEESIONN)

¹ Tibər tee le Uwumbər nan tuk Yesu Kristo ke u nan kpiir tuk waatum. Ti ye tibər ti ga ɲa woween na la. Le Yesu nan tun waatuun ke u buen waatutunn Jənn chee ki ti tuk u tibər ngbaan. ² Uwumbər ni Yesu Kristo aah tuk Jənn tibər ti, ki mək u tiwan ni na, le u ɲmee ni məmək kigban ponn ni. ³ Unii u karn Uwumbər aabər timina binib aanimbil ni na, Uwumbər aanyoor bi u pu. Binib bi ɲun ki ɲa taah len pu na, Uwumbər aanyoor bi bi mu pu. Ba pu? buyoonn tibər tee ga nan ɲa na aa ki daa.

U doon Yesu aanib bi bi ntim mulole ni na

⁴⁻⁵ Min Jənn le ɲmee kigban kee ke m tii Yesu aanib bi bi Asia aatim mulole ni na. Uwumbər u nan bi, ki beenin bi, ki ga li bi n-yoonn mu kaa kpa ndoon na, ni Waafuur mulole mu bi waabərjal chee na, ni Yesu Kristo, ɲa tinyoor ɲa ni pu, ki tii nimi nsuudoon. Yesu Kristo len mbamən, ki puen fikr nkun ni, ki ye dulnyaa wee ni aabərb aayidaan.

U gee timi la, ki di waasin finn timi, ki nyan timi titunwanbir ni, ki gaa timi lii, ⁶ ki ɲa timi waanaan ni aanib bi ye bitotoorb na, ke ti li tun lituln tii Ute Uwumbər. Uma Yesu le ye uyimbidaan, ki kpa mpəən məmək n-yoonn mu kaa kpa ndoon na. Amii.

⁷ Lik, u ga dii ntaalangbam ni ki dan. Binib məmək aanimbil ga kan u. Binib bi nan saa u na mu ga kan u. U pu, le ɲinibol ɲimək bi dulnyaa wee ni na ga wii. Ni ye mbamən la. Amii.

⁸ Tidindaan Uwumbər, u yeh mpəən məmək, ki nan bi, ki beenin bi, ki ga li bi n-yoonn mu kaa kpa ndoon na le len ke uma le ye Alfa ni Omega,* mpiin ngbaan ni ndoon ngbaan.

Yesu aah kpiir ubaa mək Jənn pu na

⁹ Min Jənn u ye nina aabo na, m ni nimi kpaan ki ji falaa ni suklaa

Yesu pu, ki ye waanaan ni aanib. Uwumbər aabər ni Yesu aabənyaan tee pu, le bi nan di mi kaan lidikl li bi yin li ke Patmos na pu. ¹⁰ Tidindaan aakpaakool daal le Uwumbər Aafuur Nyaan nan fir m pu. Le m ɲun nneel sakpiin len mpuwəb ke kakaan na, ¹¹ ki bui mi ke, “ɲmee saah ga kan pu na kigban ni, ki di kigban ngbaan tun Yesu aanib bi bi Asia aatim mulole ni na chee, bi bi Efesus aatinj ni, ni Simina aatinj ni, ni Pegamum aatinj ni, ni Tiataira aatinj ni, ni Sadis aatinj ni, ni Filadelfia aatinj ni, ni Laodisea aatinj ni na.”

¹² Le m fenn lik ke m bee udaan u len m chee kina na. Maah fenn na, le m kan salmaa aawan ni pu karyaa tiib təɲni na tiwan nilole, ¹³ ni unii u naahn Unibən Aabo na, bi bikaasisik ni, ki pee libəkul li pii utaafar na, ki buu salmaa aagbapapaln ubinj chee.†

¹⁴ Uyil ni waayikpir piin chain, ke tikokonn na. Unimbil wiin ke mmii na. ¹⁵ Utaafar mu wiin ke baah pur tikur ti mmii ni na aah wiin pu na. Uneel mu fuuk ke bunyəb sakpem aanyun na. ¹⁶ Le u joo inmabi ilole unangii ni. Kijaak aajuk ki ka ɲipepel məmək ɲilee na mu bi uməb ni. Unimbil wəb wiin chain, ke nwiin aah wiin chain pu nwiin pu na. ¹⁷ Maah kan u na, le m lir gbaan unimbiin ni ke maah kpo le na. Le u di unangii paan m pu, ki bui mi ke, “Taa san ijawaan. Min le ye mpiin ngbaan ni ndoon ngbaan. ¹⁸ Min le ye uməfadaan. M nan kpo, le ki fikr, ki ga li bi n-yoonn mu kaa kpa ndoon na, ki joo nkun ni kitekpiitinj aasaafii tiib. ¹⁹ Nima pu na, ɲmee saah kan pu na, ki ɲmee naah bi pu dandana wee na, ki ɲmee naah ga nan ɲa pu n-yoonn mu choo na na. ²⁰ Saah kan inmabi ilole i ɲɲangii ni, ki kan salmaa aawan ni pu karyaa tiib təɲni na tiwan nilole na, naatataa le ye ke inmabi ilole ngbaan si maanib bi bi ntim mulole ngbaan ni na aatuuntiib aasisiyyaan. Karyaa tiib aah təɲni tiwan ni pu, aan ni

* **1:8** : Alfa ni Omega aatataa le ye mpiin ni ndoon. † **1:13** : Lik Daniel 7.13; 10.5.

ye nilole ngbaan mu si maanib bi bi ntim mulole ngbaan ni na aasisiyaan.

2

Efesus aatiŋ aanib aabɔr

¹ “Ŋmee kigbaŋ tii maanib bi bi Efesus aatiŋ ni na aatuun ke min Yesu u joo iŋmabi ilole ngbaan ŋŋangii ni, ki chuun salmaa aawan ni pu karya a tiib tɔŋni na tiwan nilole na aakaasisik ni na le len tibɔr timina: ² M nyi naah tun lituln linimaln pu na, ki nyi naah kpa limɔr pu na, ki nyi ke ni yii bibiindam, ke ni lik binib bi ŋmanni ke bi ye maakpambalb kaa ye na aabimbin aah bi pu na, ki bee ke bi ye biŋmanŋmannim la. ³ Ni kpa limɔr la. M pu, le ni ji falaa, kaa bakr. ⁴ Tɔ, m mu galn nimi; ba pu? naa ki gee mi ke naah nan gee mi njan pu na. ⁵ Teer man naah nan bi pu, kaa ki bi kina dandana wee na, ki kpeln nimi aabimbin man, ki ki li ŋani ke naah nan ŋani njan pu na. Ni yaa kaa kpeln nimi aabimbin kan, m ga dan ni chee ki nan chuu nyan nimi aakaryaa ngbaan, le naan ki li ye maanib. ⁶ Tɔ, ni mu nan Nikolas aanib aah tun pu na. Naah nan baatuln na, nima le ŋan; m mu nan baah tun pu na.

⁷ “U kpa litafal na kan, u ŋun Uwumbɔr Aafuur Nyaan aah tuk maanib pu na.

“Unii umɔk nyan na, m ga cha u moo limɔfal aasubil ŋi bi Uwumbɔr do, aan bi yin nima chee ke Paradais* na.

Simina aatiŋ aanib aabɔr

⁸ “Ŋmee kigbaŋ tii maanib bi bi Simina aatiŋ ni na aatuun ke min Yesu u ye mpiin ngbaan ni ndoon ngbaan, ki nan kpo ki ki fikr na le len tibɔr timina: ⁹ M nyi naah ji falaa sakpen pu na, ki ye bigiim pu na; ni mu tee ye biwankpadam le Uwumbɔr chee. M nyi binib bibaa aah sii nimi pu na. Bi len ke bi ye Juu yaab, le kaa

ye; bi ye kinimbɔŋ aanib la. ¹⁰ Ni ga ji falaa dandana wee; ni mu taa san ijawaan man. Kinimbɔŋ ga di ni ponn ni bibaa ŋa kiyondiik ni, aan ni kan ntɔŋ, le ni ga ji falaa iwiin kipiik. Ni li dii maasan mbamɔm ki nan saa nkundaal man. Le m ga nan tii nimi lipal li ye limɔfal li kaa kpa ndoon na.

¹¹ “U kpa litafal na kan, u ŋun Uwumbɔr Aafuur Nyaan aah tuk maanib pu na.

“Unii umɔk nyan na aan kan lelee aakun.

Pegamum aatiŋ aanib aabɔr

¹² “Ŋmee kigbaŋ tii maanib bi bi Pegamum aatiŋ ni na aatuun ke min Yesu u kpa kijaak aajuk ki ka ŋipepel mɔmɔk ŋilee na le len tibɔr timina: ¹³ M nyi naah bi nin chee na, ke ni bi kitin ki ye kinimbɔŋ aatiŋ na ponn ni la. Ni mu beenin si nchan ni la, kaa yii mi. Buyoonn bi nan ku maaseer-aadaan bamɔnn Antipas nikaasisik ni, kinimbɔŋ aah bi nin chee na, naa nan yii mi. ¹⁴ Tɔ, m mu galn nimi tibɔr tibaa pu. Ba pu? Ni ponn ni bibaa joo Balaam aamɔkm; uma le nan mɔk Ubɔr Balak waah ga ŋa pu ki tɔŋ Israel yaab bi ti ŋmɔ libaawol aanann, ki gɔr kidagook, aan Uwumbɔr daa bitafal na. ¹⁵ Binib bibaa mu bi ni ponn ni, ki ŋani kina, ki dii Nikolas aanib aamɔkm kina. ¹⁶ Nima pu na, kpeln nimi aabimbin man. Ni yaa kaa kpeln nimi aabimbin kan, m ga fuu ni mala, ki di kijaak aajuk ki bi mmɔb ni na jan binib ngbaan.

¹⁷ “U kpa litafal na kan, u ŋun Uwumbɔr Aafuur Nyaan aah tuk maanib pu na.

“Unii umɔk nyan na kan, m ga tii u tijikaar ti bɔr aan bi yin ti ke mana† na, ki ga tii u litakpapiln li liyim-bipɔln ŋmee li pu na. Ubaa aan li nyi liyimbipɔln ngbaan; unii u gaa li na baanja le ga li nyi.

Tiataira aatiŋ aanib aabɔr

* **2:7** : Paradais aatataa le ye ke “isui i lu ŋsubil ŋi mɔ sakpen na aasaak.” † **2:17** : Mana ye tijikaar ti Uwumbɔr nan tii Israel yaab buyoonn bi nan bi nteersakpiin ni kaa kpa nibaa bi ji na. Lik Nnyam 16.33.

18 “N̄mee kigban̄ tii maanib bi bi Tiataira aatiŋ ni na aatuun ke min Uwumb̄r Aajap̄on u kpa ŋinimbil ŋi wiin ke mmii na, ni titaafar ti wiin ke baah pur tikur ti mmii ni na aah wiin pu na le len tib̄r timina: 19 M nyi naah tun pu na, ki gee binib pu na, ki gaa mi ki kii pu na, ki kpa lim̄r pu na, ki tun lituln dandana wee ki jer naah nan tun njan pu na. 20 T̄, m mu galn nimi; ba pu? ni ŋmin ki lik Jesebel, upii u len ke u ye Uwumb̄r aab̄nabpii kaa ye na. U ŋmanni maatutum, ki tuk bi ke bi yaa ḡr kidagook ki ŋman libaawol aanann kan, naa bir. 21 M tii u nsan ke u kpeln waabimbin, u mu aa ban u di cha kidagook aatuln. 22 U ni binib bi dii ki ḡr kidagook na yaa kaa kpeln baabimbin ki di cha waatuln kan, m ga cha bi ji falaa sakpen, 23 ki ga ku waabim mu. Le maanib bi bi ŋipepel m̄m̄k na ga bee ke min le nyi bisui ni aah bi pu na. M ga tii ni ponn ni unii m̄m̄k waatuln aah ŋeer pu na.

24-25 “T̄, nimi bibaa mu bi Tiataira aatiŋ ni, kaa dii Jesebel ngbaan aam̄km, kaa bae kinimb̄ŋ aatuln li bi yin li ke ‘tib̄r ti nyoo na.’ Nimi le m len ke ni li joo naah kpa tib̄r ti na, ki nan saa bundaln m ga fuu ni na. Maan bui nimi ke ni ŋa tiwan nibaa ki kpee. 26 Binib bim̄k nyan̄ ki tun maatuln n-yoonn m̄m̄k na, m ga tii bi tininkpir bi li joo ŋinibol na, ke maah gaa Nte Uwumb̄r chee tininkpir pu na. 27 Le bi ga li joo ŋi mp̄on pu, ki gbaa wii ŋi yak yak ke tiyagr aabuul na.† 28 M ga tii bi liŋmabil naanyuun mu.

29 “U kpa litafal na kan, u ŋun Uwumb̄r Aafuur Nyaan aah tuk maanib pu na.

3

Sadis aatiŋ aanib aab̄r

1 “N̄mee kigban̄ tii maanib bi bi Sadis aatiŋ ni na aatuun ke min u kpa Uwumb̄r Aafuur mulole ki joo iŋmabi ilole ŋjaal ni na le len tib̄r

timina: M nyi naah tun pu na, ki nyi ke ni naahn ke ni kpa lim̄fal le na, ki mu tee kpo. 2 Fiin man, ki toor nimi aabimbin, ki dii Uwumb̄r mbam̄m ki jer naah dii u pu dandana wee na; nimi aatuln aa gbiin Uwumb̄r aanimbil. 3 Nima pu na, teer man naah nan ŋun Uwumb̄r aab̄r ki gaa ti pu na. Ni li keei ti man, ki kpeln nimi aabimbin. Ni yaa kaa finn ngeen pu kan, m ga dan ni chee ke unaayuk aah ga dan pu na. Naan li nyi buyoonn m ga dan ni chee na. 4 T̄, ni ponn ni bibaa bi Sadis aatiŋ ponn ni, kaa tun titunwanbir. Bima le ga chuun m chee paacham, ki pee ŋib̄kupiin; ba pu? bi ŋeer kina. 5 Unii um̄k nyan̄ na, m ga peen u lib̄kupiln. Maan chuu ber waayimbil lim̄fal aagban̄ ni. M ga len ke u ye maanii, Nte Uwumb̄r ni waatuuntiib aanimbiin ni.

6 “U kpa litafal na kan, u ŋun Uwumb̄r Aafuur Nyaan aah tuk maanib pu na.

Filadelfia aatiŋ aanib aab̄r

7 “N̄mee kigban̄ tii maanib bi bi Filadelfia aatiŋ ni na aatuun, ke min Yesu u ye chain, ki ye mbam̄n, ki kpa Ub̄r David aasaafii na, yaa piir mbisam̄b kan, ubaa aan ŋmaa piin mu; m yaa piin mu mu kan, ubaa aan ŋmaa piir mu, 8 min le len tib̄r timina: M nyi naah tun pu na. M bee ke ni kpa mp̄on siib. Ni joo maab̄r, kaa yii maayimbil. M piir mbisam̄b tii nimi, le ubaa aan ŋmaa piin mu. 9 M ga cha kinimb̄ŋ aanib bi m̄n nnyam̄n ke bi ye maanib, kaa ye na, dan ni chee ki nan gbaan kitin̄ ninimbiin ni, ki bee ke m gee nimi la. 10 Ni kii maab̄r, ki kpa lim̄r. Nima pu na, m mu ga li lik nimi, ki nyan nimi falaa u ga pii dulnyaa aanib m̄m̄k ki t̄ŋ bi na ni. 11 M ga gir ni mala. Ni li beenin dii maasan mbam̄m ke naah dii pu dandana wee na, ubaa taa lej̄ nimi aapiin nsan ni. 12 Unii um̄k nyan̄ na, m ga ŋa u jat̄lk Maawumb̄r Aadichal ni, le u ga li bi nima n-yoonn mu kaa kpa ndoon na. M ga ŋmee

† 2:27 : Lik Ilahn 2.8-9.

Maawumbər aayimbil, ni waatiŋ ki ye Jerusalem pəən ki ga nyan ni u chee paacham na aayimbil u pu. M ga ki ŋmee maayimbipəln mu u pu.

¹³ “U kpa litafal na kan, u ŋun Uwumbər Aafuur Nyaan aah tuk maanib pu na.

Laodisea aatiŋ aanib aabər

¹⁴ “Ŋmee kigbaŋ tii maanib bi bi Laodisea aatiŋ ni na aatuun ke min Yesu u ye mbamən, ki len ibamən, ki ye Uwumbər aah nan naan tiwan ni məmək na aayidaan na, le len tibər timina: ¹⁵ M nyi naah tun pu na; naa soon kaa ton mu; m ba ga li gee ke ni li soon, bee ni li ton. ¹⁶ Ni bi ke kinyubəbək ki kaa ton kaa soon mu na la; nima pu le m ga tii nimi mməb ni lii. ¹⁷ Ni len ke ni ye biwankpadam ki kan liwangol kaa lann nibaa, kaa tee nyi ke ni kpa kinimbaak, ki ye bigiim, ki ye bijoom, ki si niŋmeen la. ¹⁸ Nima pu na, m sur nimi ke ni daa m chee salmaa u bi di pu mmii ni aan u ŋa chain na, aan ki sil li ye biwankpadam; ki daa m chee tiwanpeenkaan ni piin na ki di peen, aan binib taa ki kan naah si niŋmeen pu na; ki daa m chee linimbil aanyək ki di mee ninimbil aan ki likr. ¹⁹ Maah gee binib bimək na, m sur bi ki dar bitafal. Nima pu na, cha ninimbil li man aan ni kpeln nimi aabimbin man. ²⁰ Li pel man, m si mbisaməb chee ki kpaar jaalenj. Unii umək ŋun maaneel ki piir tii mi na, m ga koo ni u chee, ki nan ji u chee tijikaar, u mu ga ji m chee. ²¹ Unii umək nyan na, m ga cha u kal m chee maabərjal pu, ke m mu aah nan nyan pu ki kal Nte Uwumbər chee waabərjal pu pu na.

²² “U kpa litafal na kan, u ŋun Uwumbər Aafuur Nyaan aah tuk maanib pu na.”

4

Paacham yaab aah dooni Uwumbər pu na

¹ Waah len ti doo na, le m kan Uwumbər do aabisaməb piir. Le nneel mu naahn kakaan ki len m chee njan na le len ke, “Dan paacham

do, le m ga mək si budabu ga sil ŋa n-yoonn mue aapuwəb na.” ² Libuul ngbaan ni le Uwumbər Aafuur Nyaan yoor mi buen paacham. Le m ti kan libərjal si Uwumbər do; ubaa mu ka li pu. ³ U ka li pu na wiin chain ki piin, ki man. Waakpimanja u ye likal na mu lur goln libərjal ngbaan. ⁴ Le ŋijal moninko ni ŋinaa mu si gob libərjal ngbaan. Bininkpiib moninko ni binaa mu ka ŋijal ngbaan pu, ki pee tiwanpiln, ki chik salmaa aayikpupur. ⁵ Libərjal ngbaan chee moor lak lak ke utaal aah moor pu na, kifuu mu faa ke utaal aah tar pu na. Karyaa bilole mu wiin libərjal ngbaan aanimbiin ni, ki ye Uwumbər Aafuur mulole la. ⁶ Libərjal aanimbiin ni wəb naahn nnyusakpem, ki wiin chain ke kinimbilik aah wiin pu na.

Le tiwanfuurkaan ninaa mu si gob libərjal ngbaan. Tiwanfuurkaan ngbaan aanimbiin ni, ni nipuwəb mu nan ye ŋinimbil ŋmeen la. ⁷ Le nibaa naahn uchinn, nibaa mu naahn unaajabo, nibaa mu aanimbil wəb naahn unii la, nibaa mu naahn libərwiin li laani na. ⁸ Ni məmək nan kpa ifeen iloloob, ki mu nan kpa ŋinimbil tiwon məmək pu. Nwiin pu ni kinyeek məmək, naa fuur; n-yoonn məmək ni len ke, “Chain, chain, Tidindaan Uwumbər u yeh mpəən məmək na ye chain la.

U nan bi, ki beenin bi,
ki ga li bi n-yoonn mu kaa kpa ndoon na.”

⁹ Tiwanfuurkaan ninaa ngbaan le len kina, ki di mpakm, ni lisil, ni idoon tii Uwumbər u ka libərjal pu, ki ga li bi n-yoonn mu kaa kpa ndoon na. ¹⁰ Tiwanfuurkaan ngbaan aah len kina na, le bininkpiib moninko ni binaa ngbaan gbaan Uwumbər u ka libərjal pu ki ga li bi n-yoonn mu kaa kpa ndoon na aanimbiin ni, ki doon u, ki di baasalmaa aayikpupur bil waabərjal taab, ki len ke,

¹¹ “Tidindaan Uwumbər, si le ŋeer ke ti pak si, ki nyuŋ si,
ki ŋeer aa li kpa mpəən;
ba pu? si le naan tiwan məmək.

Saageehn pu le aa nan naan tiwan məmək.
Saageehn pu le ni məmək bi.”

5

Kigbanj ni Upihbo na

¹ Le m kan Uwumbər u ka libərjal pu na ɲub kigbanj unɲangii ni. Kigbanj ngbaan nan kpa ɲɲmeen ɲipepel məmək, ki dab ɲiməgbin nfum mulole. ² Le m ɲun Uwumbər aatuun mpəəndaan len mpəəɲ pu ke, “Nma ɲeer u dabr kigbanj ngbaan ki kpar ki?” ³ Le baa kan unii ubaa paacham, bee kitiɲ, bee kitiɲ aataab, u ga ɲmaa kpar kigbanj ngbaan ki lik ki ponn ni na. ⁴ Baah kaa kan unii u ɲeer u kpar kigbanj ngbaan ki lik ki ponn ni na, nima pu le m wii pam. ⁵ Le bininkpiib na ponn ni ubaa bui mi ke, “Taa ki wii. Lik, Yesu u pəə ke uchinn, ki ye Juda aanibol ni aanii ubaa, ki ye Ubər David aayaabil na le nyan, ki ga ɲmaa dabr kigbanj ki bi dab ki nfum mulole na, ki kpar ki.”

⁶ Le m kan Upihbo si libərjal, ni tiwanfuurkaan ninaa, ni bininkpiib na aakaasisik ni. Upihbo ngbaan kpa libuel uneen ni ke baah kər u le na, ki kpa iyiin ilole ni ɲinimbil ɲilole ɲi ye Uwumbər Aafuur mulole mu Uwumbər tun ni mu ɲipepel məmək dulnyaa wee ni na. ⁷ Le Upihbo ngbaan buen Uwumbər u ka libərjal pu na chee, ki ti gaa kigbanj ngbaan unɲangii ni. ⁸ Waah gaa kigbanj na, le tiwanfuurkaan ninaa ngbaan, ni bininkpiib moninko ni binaa ngbaan, nan gbaan unimbiin ni. Bi məmək gbaa tibar, ki joo salmaa aasambil ɲi gbii tulalee aayon na. Tulalee aayon ngbaan si Uwumbər aanib aameel aasisiiaan. ⁹ Le bi gaa ilahnpəəɲ ki tii Upihbo ngbaan ke, “Si le ɲeer aa gaa kigbanj ngbaan ki dabr ki; ba pu? aa nan kpo ki di saasin daa binib tii Uwumbər; binib ngbaan nyan ɲitimbol məmək aanib bi bi dulnyaa wee ni,

ki len iliin imək bi dulnyaa wee ni na,
¹⁰ Aa ɲa bi saanaan ni aanib bi ye bitotoorb na, bi ti tun lituln tii timi Aawumbər, le bi ga li joo dulnyaa məmək.”

¹¹ Le m lik ki kan Uwumbər aatuun-tiib ɲichur ɲichur, kaa ti nyi baakahm. Bi si gob Uwumbər aabərjal, ni tiwanfuurkaan, ni bininkpiib ngbaan.

¹² Le m ɲun bi məmək len mpəəɲ pu ke,

“Upihbo u bi nan kər u na le ɲeer u kan yiko, ni liwankpal, ni nlan, ni mpəəɲ, ni nnyun, ni mpakm, ni idoon.”

¹³ Le m ɲun binib bi bi paacham na, ni binib bi bi kitiɲ na, ni binib bi bi kitiɲ aataab na, ni tiwan nimək bi nnyusakpem ni na, ni Uwumbər aah naan tiwan nimək na məmək len ke, “Uwumbər u ka libərjal pu na, ni Upihbo ngbaan

le yeh mpakm, ni lisil, ni nnyun, ni mpəəɲ,

n-yoonn mu kaa kpa ndoon na.”

¹⁴ Le tiwanfuurkaan ninaa ngbaan kii ke “Amii.” Bininkpiib ngbaan mu nan gbaan Uwumbər ni Upihbo ngbaan aanimbiin ni ki doon bi.

6

Nidab na

¹ M kan Upihbo ngbaan chuu dabr kigbanj ki bi nan dab ki nfum mulole pu na nibaa. Le m ɲun tiwanfuurkaan ninaa ngbaan ponn ni nibaa len ke utaal aah tar pu na ke, “Dan.”

² Le m lik ki kan utapiin. Unii u dik u pu na joo butəm. Le bi tii u linyan aayikpupuk u di chin. Le u buen u ti nyan binib, ki sil ti nyan bi.

³ Le Upihbo ngbaan nan ki chuu dabr kigbanj ngbaan aadam leler. Le m ɲun tiwanfuurkaan leler len ke, “Dan.” ⁴ Le utaman mu fuu ni. Bi nan tii unii u dik utaman ngbaan pu na kijaak aajuk sakpen, le Uwumbər tii u mpəəɲ ke u cha dulnyaa aanib to butəb ki ku təb.

⁵ Le Upihbo ngbaan ki chuu dabr ndam tatar. Le m ɲun tiwanfuurkaan

tatar len ke, “Dan.” Le m lik ki kan utanbən. Unii u dik utanbən ngbaan pu na nan joo tiwan ni bi joo njan ni tijikaar na unjaal ni. ⁶ Le m nun neel len tiwanfuurkaan ninnaa ngbaan aakaasisik ni ke, “Tijikaar taa li wiir, taadaak li pəə. Tə, taa bii nkpan ni n̄subil aawanyukaan.”

⁷ Le Upihbo ngbaan ki chuu dabr ndam nanar. Le m nun tiwanfuurkaan nanar aaneel len ke, “Dan.”

⁸ Le m lik ki kan utanyənyən. Unii u dik u pu na aayimbil ye Nkun. U bi yin u ke Kitekpiitin na mu dii u. Le Uwumbər tii bi mpəən ke bi di kijaak aajum, ni nkon, ni iween, ni ipeel ku dulnyaa aanib lipepel nanar wəb.

⁹ Le Upihbo ngbaan ki chuu dabr ndam n̄mum̄mur. Le m kan binib aawiin kitork aabimbiln taab, Uwumbər do. Bi ye binib bi bi nan ku bi na. Bi nan mooni Uwumbər aabər ki tuk binib Yesu aabənyaan. Nima le cha bi ku bi. ¹⁰ Le binib ngbaan aawiin teen mpəən pu ke, “Tidindaan u ye chain ki ye mbamən na, ni ga yunn ki ti saa kinye pu aan aa ga ji dulnyaa aanib bi ku timi na aabər ki daa bitafal?” ¹¹ Le Uwumbər peen bi məmək tikparpipiin, ki bui bi ke u siin ke binib ku bitutun̄een aatətiib bi məmək dii Yesu na, ke baah nan ku bi pu na. Bi laa fuur siib ki nan saa n-yoonn ngbaan.

¹² Le m kan Upihbo ngbaan ki chuu dabr ndam loloob. Le kitin̄ deŋ sakpen. Le nwiin bəl̄n ke likekebəl̄n na. Le un̄mal mann ke nsin na.

¹³ In̄mabi nyan ni paacham ki lir kitin̄ ke kibun̄ aah ker n̄subil n̄i kaa pur na lir pu na. ¹⁴ Kitaapaak kpab ki buen ke baah kpai kikapeek pu na. Le n̄joo ni n̄idik məmək fii foor. ¹⁵ Le dulnyaa aayidam, ni bibər̄b, ni butəb aajab aayidam, ni biwankpadam, ni bipəəndam, ni binaagbiib məmək, ni bimalb məmək bər titakpalunn ni, ni n̄itakpasakpiin taab n̄joo paab, ¹⁶ ki bui n̄joo ni n̄itakpal ke, “Lir ti pu, ki biin ti pu, aan Uwumbər u ka libər̄jal pu na taa li waa timi, Upihbo ngbaan mu aajuul taa pii timi; ¹⁷ ba pu? baajuul

aawiin sakpiin daal fuu ni a. N̄ma ga n̄maa sil?”

7

Israel aanib n̄ichur nkub ni imonko ilee ni n̄inaa na

¹ Nimina aapuwəb le m kan Uwumbər aatuuntiib binaa si dulnyaa aapepel məmək n̄inaa, ki kiir libuln ke li taa ki daa kitin̄ ni, ki taa daa nnyusakpem ni, ki taa daa isui ni. ² Le m kan Uwumbər aatuun uken nyan ni liwipuul wəb ki dan paacham, ki joo ni Uwumbər u ye liməfal daan na aadaan, ki nan teen mpəən pu, ki tuk Uwumbər aatuuntiib binaa bi Uwumbər tii bi mpəən ke bi bii kitin̄ ni nnyusakpem na ke, ³ “Ni taa bii kitin̄, bee nnyusakpem, bee isui ki li kii buyoonn ti ga nan daan timi Aawumbər aatutum aayigbeer pu na.” ⁴ Le m nun baah daan binib bi na aakahm. Bi nan ye binib n̄ichur nkub ni imonko ilee ni n̄inaa, ki nyan ni Israel aanibol məmək ni. ⁵⁻⁸ Bi nan daan bi kina la:

Juda aanibol aanib n̄ichur kipiik ni n̄ilee,

Rubenn aanibol aanib n̄ichur kipiik ni n̄ilee,

Gad aanibol aanib n̄ichur kipiik ni n̄ilee,

Aser aanibol aanib n̄ichur kipiik ni n̄ilee,

Naftali aanibol aanib n̄ichur kipiik ni n̄ilee,

Manase aanibol aanib n̄ichur kipiik ni n̄ilee,

Simeonn aanibol aanib n̄ichur kipiik ni n̄ilee,

Liifai aanibol aanib n̄ichur kipiik ni n̄ilee,

Isakar aanibol aanib n̄ichur kipiik ni n̄ilee,

Sebulunn aanibol aanib n̄ichur kipiik ni n̄ilee,

Josef aanibol aanib n̄ichur kipiik ni n̄ilee,

Benjaminn aanibol aanib n̄ichur kipiik ni n̄ilee.

Kinipaak sakpen

⁹ Nimina aapuwəb le m kan kini-paak sakpen. Ubaa aa ti ki nyi baakahm. Bi nyan ŋitimbol məmək aanib bi bi dulnyaa wee ni ki len iliin imək bi dulnyaa wee ni na, ki si Uwumbər aabərjal ni Upihbo ngbaan animbiin ni, ki pee tikparpipiin, ki ŋub tibəkparfar biŋaal ni, ¹⁰ ki teen mpəən pu ke, “Timi Aawumbər u ka libərjal pu na, ni Upihbo ngbaan le nan gaa timi lii.” ¹¹ Le Uwumbər aatuuntiib məmək si gob Uwumbər aabərjal, ni bininkpiib, ni tiwanfurkaan ninaa ngbaan. Le Uwumbər aatuuntiib doon ŋichichik ki di binimbil kpaa kitin Uwumbər aabərjal taab ki dooni u, ¹² ki len ke, “Ni ye mbamən, timi Aawumbər le yeh mpakm, ni nnyun, ni nlan, ni idoon, ni lisil, ni yiko, ni mpəən n-yoonn mu kaa kpa ndoon na. Amii.”

¹³ Le bininkpiib na ponn ni ubaa baa mi ke, “Binib bi pee tikparpipiin na, bi ye ba aanib? Bi nyan ni la chee?”

¹⁴ Le m bui u ke, “Maaninkpel, si le nyi.”

Le u bui mi ke, “Bi ye binib bi nyan falaa sakpiin ni, ki finn baakpar Upihbo ngbaan aasin ni aan ti ŋa ti tipipinn na. ¹⁵ Nima le cha bi si Uwumbər aabərjal taab. Bi bi waadichal ni, nwiin pu ni kinyeek, ki tun lituln tii u. Uwumbər u ka libərjal ngbaan pu na ga li bi bi chee, ki biin bi pu. ¹⁶ Nkon aan ki chuu bi, nnyunyuu mu aan ki chuu bi, nwiin mu aan ki see bi, ntoton mu aan ki ŋun bi; ¹⁷ ba pu? Upihbo u bi Uwumbər aabərjal aakaasisik ni na le ga kpiin bi, ki ga mək bi uyayak aanyun mu ga tii bi liməfal na chee. Uwumbər ga per binimbil tinyunyunn məmək.”

8

Nidab ŋilole na

¹ Le Upihbo ngbaan chuu dabr ndam lolole. Le Uwumbər do ŋmin chii chii ki yunn siib. ² Le m kan Uwumbər aatuuntiib bilole bi si Uwumbər animbiin ni na. Le bi tii bi kakaan tiib bilole.

³ Le Uwumbər aatuun uken dan nan sil kitorok aabimbiln chee, ki ŋub salmaa aasambil li bi joo tulalee aayon ŋani li ponn ni na. Le bi tii u tulalee aayon sakpen u di kpee Uwumbər aanib məmək aameel pu, ki di ŋa salmaa aabimbiln li bi Uwumbər aabərjal animbiin ni na paab, ki di tii Uwumbər. ⁴ Le tulalee aayon ngbaan aabaan, ni Uwumbər aanib aameel nyan Uwumbər aatuun ngbaan aanaal ni, ki fii paacham Uwumbər animbiin ni. ⁵ Le Uwumbər aatuun ngbaan moo mmii mu bi kitorok aabimbiln paab na gbiin tulalee aayon aasambil ngbaan, le ki di mee yaa dulnyaa wee ponn ni. Le kifuk faa, le utaal tar ki moor, le kitin den.

Kakaan tiib

⁶ Le Uwumbər aatuuntiib bilole bi ŋub kakaan tiib bilole na gor ke bi pii.

⁷ Le Uwumbər aatuun njan yoo pii waakakaan. Waah pii waakakaan na, le ŋitaatakpabil, ni mmii, ni nsin ŋmal təb ponn ni, ki nyan paacham ki lir ni kitin. Le mmii gaa kitin ligetatar, ni isui mu ligetatar, ni timosənn məmək.

⁸ Le Uwumbər aatuun leler mu pii waakakaan. Le bi di tiwan ni naahn lijoor li gaal mmii na mee lii nnyusakpem ponn ni. Le nnyun ngbaan ligetatar kpaln nsin. ⁹ Le tiwan nimək bi nnyun ligetatar ngbaan ponn ni na kpo. Injai ligetatar mu bii a.

¹⁰ Le Uwumbər aatuun tatar mu pii waakakaan. Le liŋmabisakpeln li gaal mmii ke liməfifil na nyan ni paacham ki lir ŋiməə ligetatar ponn ni, ni inyunbun ligetatar ponn ni. ¹¹ Liŋmabil ngbaan aayimbil le ye ke “Ni To.” Le laah lir nnyun ni na mu aagetatar kpaln nnyun mu to na. Le binib pam kpo nnyun ngbaan pu; ba pu? mu to la.

¹² Le Uwumbər aatuun nanar mu pii waakakaan. Le nwiin ligetatar chuu gii ki bəln. Uŋmal ligetatar, ni inmabi ligetatar mu chuu gii ki bəln. Le nwiin ligetatar aa wiin. Kinyeek ligetatar mu aa wiin.

13 Le m kan libərwiin laani paacham, ki n̄un li teen mpəən pu ke, “Uwumbər aatuuntiib bitaa bi gur kaa kee pii baakakaan na yaa pii kan, tibəbir sakpenn ga lir dulnyaa aanib pu.”

9

1 Le Uwumbər aatuun n̄mun̄mur mu pii waakakaan. Le m kan lin̄mabil li nyan ni paacham ki lir ni kitin̄ na. Le bi tii li libuul li nyoo kaa kpa limək na aasaafii. 2 Le li chuu lakr libuul ngbaan aajaalen̄. Le in̄manyuu nyan li ponn ni ki fii paacham, ki naahn mmii mu gaal sakpen na aan̄manyuu, ki bəln n̄wiin timm. 3 Le itoon nyan ni in̄manyuu ngbaan ponn ni, ki yaa gaa dulnyaa ni. Le Uwumbər tii i mpəən ke i li junni binib ke inyoohn aah junni binib pu na, 4 le ki tuk i ke i taa n̄mə timoor, ki taa n̄mə tijikaar, ki taa n̄mə isui, i li junni binib bi kaa kpa Uwumbər aadaan biyigbeer pu na; 5 i taa ku binib ngbaan, i mək bi falaa ki ti saa in̄mal in̄mu. Falaa ngbaan wu ke unyoohn aah juu unii kan, ni wu pu na. 6 N-yoonn ngbaan, binib ga li ban nkun ke mu ku bi, kaan kan mu. Nkun ga san cha bi.

7 Itoon ngbaan naahn itaan i gor ke i to butəb na. Tiwan ni naahn salmaa aayikpupur na nan bi iyil pu. Inimbil wəb naahn binib aanimbil wəb la. 8 Yaayikpir mu ti ki naahn bipiib aayikpir la. Yaanyin mu naahn ichinn aanyin la. 9 Tiwan nibaa bii ibin̄ pu ki naahn tikur la. Yaafeen kpa kifook ke itaan ni təroku i san cha i ti to butəb na aah kpa kifook pu na. 10 Yaajuu mu naahn inyoohn aajuu la. Inyoohnpiin bi yaajuu pu, ki kpa mpəən ke i mək binib falaa ki ti saa in̄mal in̄mu. 11 Libuul li kaa kpa limək na aatuun le ye yaabər. Hiibru* aaliin ponn ni, bi yin u ke Abadonn. Griik aaliin ponn ni, bi yin u ke Apolionn. Naatataa le ye ke “U kulni binib na.”

12 Njan aabəbir ma jer a. Tibəbir tilee mu choo.

13 Le Uwumbər aatuun loloob mu pii waakakaan. Le m n̄un nneel nyan

ni salmaa aabimbiln li bi Uwumbər aanimbiiin ni na aaməju n̄inaa chee.

14 Le nneel ngbaan tuk Uwumbər aatuun loloob u joo kakaan na ke, “Chuu gbiln Uwumbər aatuuntiib binaa bi bi liməsakpeln li bi yin li ke Yufrates na chee lii.” 15 Le u chuu gbiln Uwumbər aatuuntiib binaa ngbaan lii. Uwumbər le gor bi, ki siin bi libiln, ni un̄mal, ni n̄wiin, ni kikirki ki bi ga di ku binib ligetatar na. 16 Bi nan kpa butəb aajab bi dik itaan pu na. Le m n̄un baakahm aah ye pu na. Bi nan ye butəb aajab n̄ichur n̄ichur ikui ilee.

17 Tidan̄ ponn ni le m nan kan itaan ngbaan ni binib bi dik i pu na. Tikur aawan nibaa bii bibin̄ pu ki man ke mmii na, ki bən ke n̄siin na, ki man ke chirbil na. Itaan ngbaan aayil naahn ichinn aayil la. Mmii, ni in̄manyuu, ni chirbil nyan ni iməi ni. 18 Tiwan nitaa ngbaan, mmii, ni in̄manyuu, ni chirbil ni nan nyan ni itaan ngbaan aaməi ni na le ku linigetektatar; 19 ba pu? itaan ngbaan aapəən le bi yaaməi ni, ni yaajuu ni. Yaajuu ngbaan naahn iwaa le ki kpa n̄iyil ki mək binib falaa.

20 Binib bi gur kaa kpo iween ngbaan pu na aa kpeln baabimbin, kaa di cha baah n̄ani n̄iwaa n̄i na. Bi beenin dooni tininkpiwanbir, ni n̄iwaa n̄i bi nan di salmaa, ni tikunabr, ni tikur, ni n̄itakpal, ni idə naan n̄i na, n̄iwaa n̄i kaa waa, ki mu aa n̄un tibər, ki mu aa n̄maa chuun na. 21 Binib ngbaan beenin ku binib, ki ji inyək, ki gər kidagook, ki su kinaayuk, kaa kpeln baabimbin.

10

Uwumbər aatuun ni kigban̄ waatiir na

1 Le m kan Uwumbər aatuun mpəəndaan uken nyan ni paacham. U pee kitaalangban̄, le waakpimanja mu lur goln uyil. Unimbil wəb naahn n̄wiin la. Utaa mu naahn kimiigaak.

2 U joo kigban̄ waatiir ki kpar na un̄jal ni. Le u di utaagiil taa nnyusakpem pu, le ki di utaagal mu taa kitin̄ pu,

3 le ki teen mpəən pu ke uchinn aah

* 9:11 : Hiibru aaliin ye Juu yaab aaliin la.

tar pu na. Waah teen kina na, le utaal mu teen nfum mulole. ⁴ Utaal aah teen nfum mulole na, le m ban m n̄mee waah len pu na kigban̄ ni. Le m n̄nun nneel len Uwumb̄ar do ke, “Taa n̄mee utaal aah len tib̄ar ti na, ki taa kpiir ti.”

⁵ Uwumb̄ar aatuun u m kan u si nnyusakpem, ni kitiñ pu na le yoor un̄angii paacham ⁶ ki puu Uwumb̄ar u bi n-yoonn mu kaa kpa ndoon na, ki nan naan paacham ni tiwan nim̄ak bi ni ponn ni na, ni kitiñ ni tiwan nim̄ak bi kitiñ pu na, ni nnyusakpem, ni tiwan nim̄ak bi mu ponn ni na, ke Uwumb̄ar aan ki taan. ⁷ Buyoonn Uwumb̄ar aatuun lolole ga pii waakakaan na, n-yoonn ngbaan le Uwumb̄ar ga tun waatunyaan li b̄ar na ki doo, waah nan tuk waab̄nabr bi ye waatutum na ke u ga tun pu na.

⁸ Nneel mu m n̄nun paacham na ki len m chee ki bui mi ke m li cha ti gaa kigban̄ ki kpar ki bi Uwumb̄ar aatuun u si nnyusakpem, ni kitiñ pu na aanaal ni na.

⁹ Le m buen Uwumb̄ar aatuun ngbaan chee, le ki ti bui u ke u tii mi kigban̄ waatiir ngbaan. Le u bui mi ke, “Gaa ki n̄m̄o. Ni ga li m̄o aam̄ob ni ke tisiir na la, ki tee ga li to aaponn ni.”

¹⁰ Le m gaa kigban̄ waatiir ngbaan un̄aal ni, ki n̄man ki. Maah n̄man ki na, le ni m̄o mm̄ob ni ke tisiir na. Le maah di nab na, ni to mponn ni.

¹¹ Le bi bui mi, “See aa ki tuk n̄itimbol m̄om̄ak aanib bi bi dulnyaa wee ni ki len iliin im̄ak bi dulnyaa wee ni na, ni baab̄arb, tib̄ar ti ga n̄a bi n-yoonn mu choo na.”

11

Seeraadam bilee na

¹ Le bi tii mi tiwan̄an̄kaan ni naahn lidabil na, le nneel bui ke, “Li cha ti n̄an̄ Uwumb̄ar Aadiik, ni kitork aabimbiln, ki lik naaf̄of̄ak, ki kahn binib bi dooni Uwumb̄ar nima chee na. ² Taa n̄an̄ kikaakpaak ki bi lipaal na aaf̄of̄ak; ba pu? Uwumb̄ar di kikaakpaak ngbaan tii binib bi kaa ye Juu yaab na la. Le bi ga bii Uwumb̄ar

aatinyaan ki ti saa in̄mal imonko ilee ni ilee. ³ Le m ga tun ni maaseer-aadam bilee bi nan moon Uwumb̄ar aab̄ar ki ti saa iwiin lichur ni ikui ilee ni imonko itaa, ki ga li pee tiwan-peenkaan ni saak kuub na.”

⁴ Biseeraadam bilee ngbaan ye nkpan aasui ilee ni karyaa tiib aah t̄oñni tiwan ni pu na bilee bi si dulnyaa Aadindaan aanimbiin ni na. ⁵ Unii ubaa yaa ban u n̄a bi nibaa kan, mmii ga nyan bim̄oi ni ki ku baadim. Unii ubaa yaa ban u n̄a bi nibaa kan, see bi ku u kina. ⁶ Biseeraadam bilee ngbaan nan kpa mp̄oñ bi kiir utaal u taa nu buyoonn bi bi mooni Uwumb̄ar aab̄ar na, ki kpa mp̄oñ ki cha nnyun kpaln nsin, ki kpa mp̄oñ ki cha falaa aab̄oñ m̄om̄ak lir dulnyaa wee ni, n-yoonn mum̄ak bi gee na.

⁷ Bi yaa moon Uwumb̄ar aab̄ar doo kan, le upeel u nyan ni kinimb̄oñ chee, libuul li kaa kpa lim̄ak na ni na, ga to bi but̄ob ki nyan̄ bi, ki ku bi. ⁸ Le n̄inikpol ngbaan ga li d̄o kitisakpen̄ na aasan ni. Uwumb̄ar yin kitiñ ngbaan ke Sodom, ki ki yin ki ke Ijipt. Bi nan kpa Tidindaan nd̄apuinkoo pu nima la. ⁹ Le n̄itimbol m̄om̄ak aanib bi bi dulnyaa wee ni ki len iliin im̄ak bi dulnyaa wee ni na, bi ponn ni bibaa ga lik n̄inikpol ngbaan ki ti saa iwiin itaa ni ligeln, kaan kii ke unii ubaa ti sub bi. ¹⁰ Baakun pu le dulnyaa aanib ga li kpa mpopiin sakpen, ki waa li-waal, ki tii t̄ob ipiin; ba pu? Uwumb̄ar aab̄nabr bilee bi n̄a bi falaa na kpo a. ¹¹ Iwiin itaa ni ligeln ngbaan aah jer na, le Uwumb̄ar ki tii bi lim̄ofal. Le bi fii sil. Le binib bim̄ak kan bi na san ijawaan sakpen. ¹² Le n̄inikpol n̄i fikr na n̄nun nneel sakpiin nyan ni paacham ki bui bi, “Dan paacham do man.” Le bi koo ntaalangbam ni ki buen paacham. Baadim mu kan baah buen pu na. ¹³ N-yoonn ngbaan le kitiñ den̄ pam. Le kitisakpen̄ ngbaan aadir ligeln kipiik lir kitiñ. Kitiñ aah den̄ pu na le ni ku binib n̄ichur n̄ilole. Binib bi gur kaa kpo na, ijawaan chuu bi sakpen, le bi nyun̄ Uwumb̄ar u bi paacham na.

14 Tibɔbir leler jer a. Tibɔbir tatar mu choo mala.

Kakaan tiib bilole na

15 Le Uwumbɔr aatuun lolole mu pii waakakaan. Le ineel sakpiin len Uwumbɔr do ke, “Dulnyaa wee ni aanaan mɔmɔk kpaln Tidindaan Uwumbɔr ni Waabo Kristo* aanaan la. U ga li joo mu n-yoonn mu kaa kpa ndoon na.” 16 Le bininkpiib moninko ni binaa bi ka baabɔrjal pu, Uwumbɔr aanimbiin ni na, doon n̄ichichik ki di binimbil kpa kitiŋ ki dooni Uwumbɔr, 17 ki len ke,

“Tidindaan Uwumbɔr, u yeh mpɔɔn mɔmɔk,
ki nan bi, ki beenin bi na, ti dooni si;
ba pu? aa di saapɔɔn sakpiin ki joo dulnyaa wee.

18 N̄inibol aanib nan gee liŋuul, le saan̄uul mu fii,
le ni n̄eer aa ji bitekpiib tibɔr,
ki n̄eer aa di ipiin tii
saabɔnabtiib bi ye saatutum na,
ni saanib bi mɔmɔk pak si na,
bi ye biwaatiib na, ni bi ye bisakpem na,
ki n̄eer aa kuln binib bi ku dulnyaa aanib na.”

19 Tɔ, le bi chuu piir Uwumbɔr aadiik ki bi paacham na. Le m kan Uwumbɔr aakaal aadakaa si waadiik ponn ni. Le utaal moor, le kifuuk faa, le utaal tar, le kitiŋ deŋ, le utaal nu n̄itaatakpabil sakpiin.

12

Upii na, ni kipeewanbiik na

1 Tɔ, le m kan lijinjiir aawan paacham. Upii ubaa nan bi ki pee nwiin. Le uŋmal mu nan bi utaa aataab. In̄mabi kipiik ni ilee mu nan bi uyil pu. U nan kpa lipuul, 2 le imalween chuu u, le u wii ki ban u maa ubo.

3 Le m ki kan lijinjiir aawan niken paacham. M nan kan kipeewanbiik sakpeŋ mamaŋ ki kpa n̄iyil n̄ilole ni iyiin kipiik, ki chik ubɔr aayikpupur

tilole na. 4 Le kipeewanbiik ngbaan di kijuul kuun foor ni in̄mabi ligetatar, ki di lii ni kitiŋ, ki dan nan sil upii u ban u maa ubo na aanimbiin ni ke ki n̄mɔ waabo.

5 Le upii ngbaan ma ubijabo u ga li joo n̄inibol mɔmɔk mpɔɔn pu na. Le Uwumbɔr yoor ubo ngbaan di buen ubaa chee paacham, waabɔrjal chee. 6 Le upii ngbaan san buen nteersakpiin ni, Uwumbɔr aah toor mpaan nin chee tii u na, ki ti kpiini u nima chee iwiin lichur ni ikui ilee ni imonko itaa.

7 Tɔ, le bi to butɔb paacham. Uwumbɔr aatuuntiib aaninkpel Maikel ni waatuuntiib to kipeewanbiik ngbaan ni waatuuntiib butɔb, 8-9 le ki nyan bi, ki nyan bi paacham. Baa ki kan mpaan paacham. Kipeewanbiik ngbaan ye kinimbɔŋ la. Bi yin ki ke Uwaa u Yunn na, ki ki yin ki ke Defil,* ki ki yin ki ke Sintana. Kima le n̄manni dulnyaa aanib mɔmɔk. Bi nyan ki ni kaatuuntiib paacham, ki di lii ni kitiŋ.

10 Le m n̄un nneel sakpiin len mpɔɔn pu paacham ke, “Dandana wee ti kan timi Aawumbɔr aah kpa mpɔɔn pu ki gaa waanib lii ki joo waanaan ni aanib na. Dandana ti kan Kristo u gaa timi lii na aah kpa yiko pu na. Ba pu? u nyan kinimbɔŋ paacham. Kinimbɔŋ ye unibiinii u nan si Uwumbɔr aanimbiin ni ki bii Uwumbɔr aanib nwiin pu ni kinyeek na la. 11 Upihbo Yesu aasin aapɔɔn pu ni waabɔr aapɔɔn pu le bi nyan kinimbɔŋ. Bi gee Yesu ki jer baamɔfal, ki kii ke bi kpo u pu. 12 Nimi bi bi Uwumbɔr do na, li kpa mpopiin man; ba pu? kinimbɔŋ aa ki kpa mpɔɔn. Tɔ, tibɔbir mu ga lir kitiŋ aanib pu, ni nnyusakpem ni aanib pu; ba pu? kinimbɔŋ sunn ni bi chee, ki gee lijuusakpeln; ba pu? ki bee ke kaayoonn aa ki wiir.”

13 Kipeewanbiik ngbaan aah kan ke bi nyan u paacham ki di lii ni kitiŋ na, le u san dii upii u ma ubijabo

* 11:15 : Hiibru aaliin ni, bi yin Kristo ke Masiya. Naatataa le ye ke Uwumbɔr nyan u ke u gaa binib lii. * 12:8-9 : Defil ni Sintana ye kinimbɔŋ aayimbil n̄iken la.

na, ke u chuu u. ¹⁴ Le Uwumbər tii upii ngbaan libərwiin aafeen ilee ke u fii buen nteersakpiin ni, waapaan ni, kipeewanbiik ngbaan taa ki pii u nima chee. Le bi ti kpiini u nima chee ki ti saa njibin njitaa ni ligeln. ¹⁵ Le kipeewanbiik ngbaan tii nnyun sakpem uməb ni ke liməol na ki lii, ke mu di upii ngbaan puu buen. ¹⁶ Le kitinj ter upii ngbaan, ki waar kiməb ki di nnyun mu nyan kipeewanbiik ngbaan aaməb ni na nab, le mu aa ki pii upii ngbaan. ¹⁷ Le kipeewanbiik ngbaan gee liŋuul sakpen upii ngbaan pu, ki buen ti to waabim biken butəb. Waabim le ye binib bi kii Uwumbər aaməb ki tuk binib Yesu aabənyaan na. ¹⁸ Le kipeewanbiik ngbaan sil nnyusakpem aagbaan.

13

Ipeel ilee na

¹ Le m kan upeel nyan ni nnyusakpem ponn ni. U nan kpa njiyil njilole ni iyiin kipiik, le ki chik ubər aayikpupur waayiin kipiik məmək pu. Le liyimbil li ye lisiibil ki tii Uwumbər na nan bi njiyil məmək pu. ² Upeel ngbaan nan naahn unaamuun la. Utaafar pəə sakpen. Uməb mu naahn uchinn aaməb. Kipeewanbiik ngbaan le di waapəən, ni waanaan, ni waapəən sakpiin tii u. ³ Libuel nan bi uyil libaa pu ki naahn ke laah kpo ki səŋ le na. Laah səŋ na, le ni gar dulnyaa aanib məmək pam. Le bi dii u, ⁴ ki gbaan kitinj ki doon kipeewanbiik ngbaan; ba pu? u nan di waapəən tii upeel ngbaan. Bi nan gbaan kitinj ki doon upeel ngbaan mu, le ki baa ke, “Nma bi ke upeel wee na? Nma ga njmaa to u butəb?”

⁵ U nan kpa nsan ke u li kpa kipupuk ki sii Uwumbər, ki kpa nsan ke u li bi inmal imonko ilee ni ilee. ⁶ Le u waar uməb ki sii Uwumbər, ni Uwumbər aayimbil, ni Uwumbər do, ni bimək bi Uwumbər do na, ⁷ ki kpa nsan ke u to Uwumbər aanib butəb ki nyan bi. Le Uwumbər tii u tininkpir u

li joo njimbol məmək aanib bi bi dulnyaa wee ni ki len iliin imək bi dulnyaa wee ni na. ⁸ Le dulnyaa ni aanib bimək aayimbil aa njmee Uwumbər Aapihbo u bi nan ku u na aaməfal aagbaŋ ni buyoonn Uwumbər aa nan kee naan dulnyaa wee na ga dii upeel ngbaan.

⁹ “U kpa litafal na kan, u njun. ¹⁰ Binib bi Uwumbər len ke bi ga chuu bi tinaagbiir na, bima le bi ga chuu bi tinaagbiir. Unii umək joo kijaak aajuk ku binib na, kijaak aajuk le ga ku u mu. Nima le cha ni njan ke Uwumbər aanib li ban limər ke bi dii Uwumbər mbaməm.”

¹¹ Le m kan upeel leler nyan ni kitinj ni. U nan kpa iyiin ilee i naahn upihbo aayiin na, le ki len ke kipeewanbiik aah len pu na. ¹² U nan bi njan aapeel chee, ki kpa waapəən, ki muk dulnyaa, ni binib bimək bi dulnyaa ni na, ke bi li dii njan aapeel u nan kpa nkun aabuel li səŋ na. ¹³ Upeel leler ngbaan nan tun lijinjiiir aatun pam, ki cha mmii nyan ni paacham ki sunn ni kitinj, binib aanimbil ni, ¹⁴ ki njmann binib bimək bi dulnyaa ni na; ba pu? u nan kpa nsan ke u tun lijinjiiir aatun njan aapeel aanimbiin ni, ki tuk dulnyaa ni aanib ke bi njan liwaal li naahn upeel u nan kpa kijuk aabuel li səŋ na. ¹⁵ Upeel leler ngbaan nan kpa nsan ke u cha liwaal ngbaan fuur libuln ki len tibər, le ki cha bi ku binib bimək kaa dii liwaal ngbaan na, ¹⁶ ki cha bi daan binib məmək binangii pu, bee biyigbeer pu. U nan cha bi daan biwaatiib, ni bisakpem, ni biwankpadam, ni bigiim, ni binaagbiib, ni bimalb. ¹⁷ Kidaan ngbaan le ye upeel ngbaan aayimbil, bee waayimbil aanamba. Unii u kaa kpa kidaan ngbaan na, baa nan cha u daa tiwan nibaa, kaa cha u kooh tiwan nibaa mu.

¹⁸ Tibər timina ban nlan la. Unii u kpa nlan na ga njmaa bee upeel ngbaan aanamba aatataa. Ni ye unibən aanamba la. Waanamba ye ikui iloob ni imonko itaa ni niloob.

14

Upihbo na, ni waanib

¹ Tɔ, le m kan Upihbo na si Sionn aajool paab. Binib ŋichur nkub ni imonko ilee ni ŋinaa nan bi u chee, le waayimbil ni Ute Uwumbɔr aayimbil nan ŋmee paa biyigbeer pu. ² Le m ŋun binib gaa ilahn paacham. Ni nan fuuk ke bunyɔb aanyun aah fuuk pu na, ki fuuk ke utaal aah teen mpɔɔn pu pu na, ki naahn binib aah gbaa tibar aan ti wii pu na. ³ Binib ngbaan bi Uwumbɔr aabɔrjal, ni tiwanfuurkaan ninaa, ni bininkpiib na aanimbiin ni, ki gaa ilahnɔɔn. Ubaa aan ŋmaa bae nlahn ngbaan see binib ŋichur nkub ni imonko ilee ni ŋinaa bi Uwumbɔr daa bi ki nyan bi dulnyaa wee ni na. ⁴ Bima le ye binib bi kaa doon bipiib chee kaa ŋa bibaa tijɔŋ. Baa nyi bipiib. Bima le dii Upihbo ngbaan waah cha nin chee na mɔmɔk. Uwumbɔr nyan bi binib ponn ni ki daa bi, bi li ye u ni Upihbo ngbaan aanib. ⁵ Nnyamɔn mubaa aa bi bimɔi ni. Baa kpa taani ubaa.

Uwumbɔr aatuun tiib bitaa na

⁶ Le m kan Uwumbɔr aatuun uken laani paacham, ki joo ni tibɔnyaan ti bi n-yoonn mu kaa kpa ndoon na, ki ti di ti tuk ŋitimbol mɔmɔk aanib bi bi dulnyaa wee ni ki len iliin imɔk bi dulnyaa wee ni na. ⁷ Le Uwumbɔr aatuun ngbaan len mpɔɔn pu ke, “Ni li san Uwumbɔr, ki nyuŋ u man; ba pu? ni ŋeer u ji binib tibɔr. Ni li pak Uwumbɔr u nan naan paacham, ni kitiŋ, ni nnyusakpem, ni nnyun mɔmɔk na.”

⁸ Uwumbɔr aatuun leler nan paan ni njan yoo na aapuwɔb ki len ke, “Kitisakpen Babilon lir a. Kitiŋ ngbaan le nan cha ŋinibol mɔmɔk aanib nyu ndapɔm gbii. Ndaan ngbaan le ye waadagook aakpeek. Nima le ki lir a.”

⁹ Uwumbɔr aatuun tatar nan paan ni uleler na aapuwɔb ki len mpɔɔn pu ke, “Binib bimɔk dii upeel ngbaan, ni liwaal li naahn u na, ki gaa waadaan biyigbeer pu, bee biŋaal pu na, ¹⁰ ga

nyu ndaan mu ye Uwumbɔr aajuul, le u kpir ŋa kiyikuuk ni, kaa di nnyun kpee mu pu. Nima le mɔk waajuul sakpen, le bi ga li bi waatuuntiib bi bi chain na, ni Upihbo ngbaan aanimbiin ni, ki ga ji falaa sakpen mmii ni chirbil ponn ni. ¹¹ Inmanyuu nyan ni mmii ngbaan ni ki fii paacham n-yoonn mu kaa kpa ndoon na. Binib bi dii upeel ngbaan, ni liwaal li naahn u na, ki gaa waadaan ki ye waayimbil na, ga ji falaa mmii ngbaan ponn ni, kaan fuur nwiin pu, kaan fuur kinyeek mu.”

¹² Nima le cha ni ŋan ke Uwumbɔr aanib bi kii waamɔb ki dii Yesu mbamɔm na li kpa limɔr.

¹³ Le m ŋun nneel len paacham ke, “Ŋmee ke: Bitekpiib bi nan dii Tidindaan na, waanyoor bi bi pu dandana wee ki joo cha.”

Le Uwumbɔr Aafuur Nyaan kii ke, “Ni ye mbamɔn; ba pu? bi nan tun litunyaan linimaln. Baah kpo na, le bi fuur. Baah tun pu na mu dii bi.”

Dulnyaa aajikaacheel

¹⁴ Le m kan ntaalangbapim. Ubaa ka mu pu ki naahn unii, ki chik salmaa aayikpupuk, ki joo gɔrk u ka na unjaal ni.* ¹⁵ Le Uwumbɔr aatuun uken nyan ni Uwumbɔr Aadichal ni, ki len mpɔɔn pu ki tuk u ka ntaalangbam pu na ke, “Di saagɔrk chee tijikaar; ba pu? ni ŋeer lijikaacheel. Dulnyaa aajikaar biir a.” ¹⁶ Le u ka ntaalangbam pu na di waagɔrk chee dulnyaa aajikaar.

¹⁷ Le Uwumbɔr aatuun uken nyan ni Uwumbɔr Aadichal li bi paacham na ni. U mu nan joo gɔrk u ka na.

¹⁸ Le Uwumbɔr aatuun uken nyan ni kitorok aabimbiln chee. Uma le ye mmii aayidaan. Le u teen mpɔɔn pu ki tuk Uwumbɔr aatuun u joo gɔrk u ka na ke, “Di saagɔrk u ka na ker ndaan aasubil ŋi bi dulnyaa ni na; ba pu? ŋisubil ngbaan pur a.” ¹⁹ Le Uwumbɔr aatuun ngbaan di waagɔrk ker dulnyaa aasubil ngbaan, ki di ŋa libuusakpeln li ponn ni bi ŋmaani

* **14:14** : Lik Daniel 7.13.

ɲisubil ki nyani ɲaanyun na. Nima le mək Uwumbər aah ga bii binib bi kaa dii u na pu na. ²⁰ Le bi taa ɲisubil ngbaan pu libuusakpeln ngbaan ponn ni, kitin aagbaan, ki nyan ɲaanyun. Le nsin nyan libuul ngbaan ni, ki wiir aan utaan yaa sil mu ponn ni kan, u ga ɲmaa liin na, ki puu ti saa mal ikui ilee aafəfək aah bi pu na.

15

Gbelngbeln aafalaa na

¹ M nan ki kan lijnjiir aawan niken paacham. Ni nan ye tiwankpaan, le ki gar mi pam. M nan kan Uwumbər aatuuntiib bilole bi joo ni falaa bilole na. Falaa ngbaan ga li ye gbelngbeln aafalaa la; ba pu? falaa ngbaan aapuwəb Uwumbər aanjuul ga sən.

² Le m kan tiwan ni naahn nnyusakpem mu mmii ɲmal mu ponn ni na, le mu wiin chain ke kinimbilik na. Le m kan binib bi nyan, kaa dii upeel ngbaan, ni liwaal li naahn u na, kaa gaa waadaan ki ye waayimbil aanamba na; bi ka nnyusakpem mu wiin chain ke kinimbilik na chee, ki joo tibar ti Uwumbər tii bi na, ³ ki gaa ilahn i ye Upihbo ngbaan ni Uwumbər aatutunn Moses aalahn na ke,

“Tidindaan Uwumbər u yeh mpəən məmək na,
saatuln ye litukpaan ki gar binib pam.

Saasan ye nsanyaan, ki mu ye nsan bamənn.

Si le ye Ubər n-yoonn mu kaa kpa ndoon na.

⁴ Tidindaan, ɲma bi, kaan san si ki nyun si?

Si baanja le ye chain.

Ninibol məmək ga dan ki nan gbaan aanimbiin ni ki doon si; ba pu? binib məmək kan saatunyaan.”

⁵ Nimina aapuwəb le m kan ke bi nan chuu piir Uwumbər Aapepel li bi chain chain na aan li bi waabool ponn ni paacham na, ⁶ le Uwumbər aatuuntiib bilole bi joo ni falaa bilole na nyan ni li ponn ni, ki pee ɲikekepiin ɲi bi chain na, ki

buu salmaa aagbapapann bibin pu.

⁷ Le tiwanfuurkaan ninaa ponn ni nibaa di salmaa aasambil ɲilole tii Uwumbər aatuuntiib bilole ngbaan. Uwumbər u bi n-yoonn mu kaa kpa ndoon na aanjuul aah fii pu na le gbii ɲisambil ngbaan. ⁸ Le Uwumbər aanyun ni waapəən cha inmanyuu gbiin waadichal. Ubaa aa ɲmaa koo lidichal ngbaan ni ki nan saa buyoonn falaa bilole bi Uwumbər aatuuntiib bilole joo ni bi na ga pii dulnyaa ni aanib ki doo na.

16

Uwumbər aanjuul aasambil

¹ Le m ɲun nneel sakpiin nyan ni Uwumbər Aadichal ni, ki tuk Uwumbər aatuuntiib bilole ngbaan ke, “Li cha ti di falaa u bi ɲisambil ɲilole ni na kpir dulnyaa ni; ba pu? Uwumbər gee linjuul bi pu.”

² Le Uwumbər aatuun ubaa buen ki ti di falaa u bi waasambil ni na kpir dulnyaa ni. Le ni ɲa ibuun i wu sakpen na ki baan binib bi kpa upeel ngbaan aadaan ki dii waawaal na pu.

³ Le Uwumbər aatuun leler mu di falaa u bi waasambil ni na kpir nnyusakpem ponn ni. Le nnyusakpem ngbaan aanyun kpaln nsin ke linikpol aasin na. Le tiwan nimək bi nnyusakpem ponn ni na kpo.

⁴ Le Uwumbər aatuun tatar mu di falaa u bi waasambil ni na kpir ɲiməə ni, ni inyunbun ni. Le nnyun ngbaan kpaln nsin. ⁵ Le m ɲun Uwumbər aatuun u ye nnyun aayidaan na len ke, “Uwumbər u ye chain daan, ki nan bi, ki beenin bi na, saah daa binib ngbaan aatafal kina na, aa ɲa ni ɲan;

⁶ ba pu? bi ku saanib ni saabənabtiib ki cha baasin nyan, le aa mu cha baanyun kpaln nsin bi nyu. Bi ɲeer kina la.” ⁷ Le m ɲun nneel nyan ni kitorok aabimbiln ni ki len ke, “Tidindaan Uwumbər, u yeh mpəən məmək na, ni ye mbaməən, aa jin binib tibər mbaməm ki ɲa bi naah ɲeer bi pu na.”

⁸ Le Uwumbər aatuun nanar mu di falaa u bi waasambil ni na kpir nwiin pu. Le Uwumbər cha mu seer binib

ke mmii aah seer pu na. ⁹ Le ntoton sakpen seer binib. Le bi sii Uwumbər u kpa mpəən ki cha bi ji falaa kina na. Baa kpeln baabimbin, kaa nyuŋ u.

¹⁰ Le Uwumbər aatuun ŋmuŋmur mu di falaa u bi waasambil ni na kpir upeel ngbaan aabərjal pu. Le waanaan bəln. Le binib junni bilambil iween pu. ¹¹ Iween ngbaan pu, ni ibuun ngbaan pu, le bi seei Uwumbər u bi paacham na, kaa kpeln baabimbin, kaa di cha baatunwanbir.

¹² Le Uwumbər aatuun loloob mu di falaa u bi waasambil ni na kpir liməəsakpeln li bi yin li ke Yufrates na ni. Le laanyun foor, ki ŋa nsaan ki tii bibərb bi nyan ni liwipuul wəb na. ¹³ Le m kan tiyayaar ti naahn titaateeraakpann na titaa nyan ni kipeewanbiik, ni upeel ngbaan, ni waabənbabr u ŋmanni binib na aaməi nila. ¹⁴ Tiyayaar ngbaan ye kinimbəŋ yaan la, le ki tun lijinjiir aatun, ki buen dulnyaa wee ni aabərb məmək chee, ki ti kuun bi, ke bi to butəb, Uwumbər u yeh mpəən məmək na aawiinsakpiin daal.

¹⁵⁻¹⁶ Tiyayaar ngbaan nan kuun bi lipepel libaa wəb. Hiibru* aaliin ponn ni bi yin nima chee ke Amagedonn. Le Yesu bui ke, “Li pel man, m ga dan ke unaayuk aah choo pu na la. Uwumbər aanyoor bi binib bi si kii bundaln m ga nan fuu ni na, ki lik baawanpeenkaan ke bi taa chuun biŋmeen, ki taa ji iniməən.”

¹⁷ Le Uwumbər aatuun lolole mu di falaa u bi waasambil ni na kpir libuln pu. Le nneel sakpiin nyan ni Uwumbər aabərjal li bi waadichal ni na, ki len ke, “Ni ŋa doo a.” ¹⁸ Le utaal moor, kifook mu faa, le utaal teen, le kitin den sakpen ki ti nyan. Uwumbər aah nan naan binib buyoonn na, kitin aa nan den sakpen ke kaah den n-yoonn ngbaan sakpen pu na. ¹⁹ Le kitisakpen ngbaan aadir məmək yakr nfum mutaa ki lir kitin. Ninibol məmək aatim mu lir kitin a; ba pu? Uwumbər aa suln kitisakpen Babilon ngbaan aanib aatunwanbir

bər, ki tii bi kiyikuuk ki gbii ndaan mu ye waanpuul sakpen na, ki cha bi nyu. ²⁰ Le ŋidik məmək muin nnyun ni kaa ki bi, ŋijoo məmək mu lir. ²¹ Le utaal nun ŋitaatakpabil sakpiin, ki lir binib pu. Ni məmək nan nyuun ke njikaabim bəts aah nyuun pu na. Le binib sii Uwumbər ŋitaatakpabil ngbaan aabəbir pu; ni nan ŋa bi falaa pam.

17

Upiidagookpaan na aabər

¹ Le Uwumbər aatuuntiib bilole bi joo ŋisambil ŋilole ngbaan na ubaa dan ki nan len m chee ki bui mi ke, “Dan do, aan m nan mək si Uwumbər aah ga daa upiidagookpaan u bi nnyunkpaan chee na aatafal pu na. ² Dulnyaa aabərb gər chaa upiidagoor ngbaan chee. Dulnyaa aanib mu gər chaa u chee ki nyu waadagoor aadaan ki gbii.”

³ Le Uwumbər Aafuur Nyaan fir m pu, le waatuun ngbaan yoor mi ki di buen nteersakpiin ni. Le m ti kan upii ubaa dik upeel u man na pu. Niyimbil ni seei Uwumbər na nan bi upeel ngbaan aawon məmək pu. U nan kpa ŋiyil ŋilole ni iyiin kipiik. ⁴ Upii ngbaan nan pee tiwanpeenkaan nyaan, nibaa chee man, niken chee mu bən ke nsiin na, ki pee nleen mu ŋan ki kpa kidaak na uneen ni. Waawanpeenkaan pu nan ye salmaa ni ŋitakpabinyaan ni kpa kidaak na. U nan joo salmaa aasambil unjaal ni. Tiwan ni kaa ŋan, ki ye waadagook aawan, ki kpa tijon na nan gbii waasambil ngbaan ni. ⁵ Liyimbil li aatataa bəə na nan ŋmee paa uyigbeer pu. Liyimbil ngbaan le ye ke, “Kitisakpen Babilon ki ye bipidagoob ni bininsum məmək aana na.” ⁶ Le m kan upii ngbaan gbii ndaan ki də; ba pu? u nyun Uwumbər aanib aasin, ni binib bi kpo Yesu pu na aasin ki gbii.

Maah kan u na, le ni gar mi pam. ⁷ Le Uwumbər aatuun ngbaan baa mi ke, “Ba pu ni gar si? M ga kpiir upii

* **16:15-16** : Hiibru aaliin ye Juu yaab aaliin la.

ngbaan aabər, ni waah dik upeel u pu na aabər aatataa, ki tuk si. ⁸ Upeel u kpa njiyl njilole ni iyiin kipiik aan aa kan u na, u nan bi, kaa ki bi. Ni yaa kpee siib kan, u ga nyan ni libuul li nyoo kaa kpa limək na ni, ki cha nin chee bi ga kuln u. Le dulnyaa ni aanib bi aayimbil aa n̄mee liməfal aagbaŋ ni buyoonn Uwumbər aa nan kee naan dulnyaa wee na, yaa kan upeel ngbaan kan, ni ga gar bi pam; ba pu? u nan bi, kaa ki bi, ki ga ki gir ni.

⁹ “Unii umək kpa nlan na, u dakl lik ki bee nimina aatataa. Upeel ngbaan aayil njilole na n̄aŋ njoo njilole ni upii ngbaan ka ni pu na, ki mu n̄aŋ bibər bilole. ¹⁰ Bibər bilole ngbaan ponn ni biŋmu lir a, ubaa laa bi dandana wee, uken aa kee fuu ni. U yaa nan fuu ni kan, waan ki yunn. ¹¹ Upeel u nan bi, kaa ki bi na le n̄aŋ ubər niniin, ki ye bibər bilole ngbaan ponn ni ubaa, ki cha nin chee bi ga kuln u na.

¹² “Saah kan iyiin kipiik i na, i n̄aŋ bibər kipiik bi kaa kee ji nnaan na la. Bi ni upeel ngbaan ga kan bibər aapəon, ni yunn siib. ¹³ Bibər kipiik ngbaan kpa kiməbaan, ki di baapəon ni baayiko tii upeel ngbaan. ¹⁴ Bi ga faa Uwumbər Aapihbo butəb. Le Upihbo ngbaan ga nyan bi; ba pu? u ye dindatiib məmək Aadindaan, ki ye bibər məmək Aabər kpaan la. Binib bi dii u na le ye waah nyan bi ki yin bi na, le bi si uchaŋ ni.”

¹⁵ Le Uwumbər aatuun ngbaan ki bui mi ke, “Aa kan nnyunkpaan mu upiidagoor ngbaan ka mu chee na. Nnyunkpaan ngbaan n̄aŋ binib la. Bi ye njitimbol məmək aanib bi bi dulnyaa wee ni, ki len iliin imək bi dulnyaa wee ni na. ¹⁶ Saah kan iyiin kipiik i na ni upeel ngbaan ga li nan upiidagoor, ki ga yoor waawan məmək ki cha u chuun un̄meen, ki ga ji waawon ki see u mmii; ¹⁷ ba pu? Uwumbər le cha bi ban bi n̄a waageehn, ki cha bi kpa kiməbaan ki di baanaan tii upeel ngbaan u ji ki nan saa buyoonn Uwumbər aah len pu na nan n̄a.

¹⁸ “Saah kan upii u na, u ye kiti-sakpen ki ye dulnyaa ni aabər aayidaan na la.”

18

Babilon aalirn

¹ Nimina aapuwəb, le m ki kan Uwumbər aatuun uken nyan ni paacham ki sunn ni, ki kpa mpəon sakpen, ki wiin chain ki woln dulnyaa wee ni, ² le ki len mpəon pu ke, “Kitisakpen Babilon lir a. Ki lir kookoo a. Bipənib, ni tiyayaar, ni tiwanbir, ni inyoon i bir ki kə na baanja le koo nima chee; ³ ba pu? njinibol məmək nyun ndaan mu ye kitiŋ ngbaan aadagook aakpeek na, le dulnyaa ni aabər gər chaa ki chee. Binib bi chuun tiir na nan kan tinyoor sakpen ki pu; ba pu? kaanib nan ban tiwanyaan ki ti nyan.”

⁴ Le m ki n̄un nneel nyan ni paacham ki len ke,

“Maanib, nyan ni kitiŋ ngbaan aanib chee,
ki taa kpaan tun titunwanbir bi chee,
ki taa ji falaa u bi ga ji u na;

⁵ Kitiŋ ngbaan aatunwanbir muun ki wiir ki ti fuu paacham,

le Uwumbər aa suln kaatunwanbir.”

⁶ U bui ke, “Teen kitiŋ ngbaan kaah nan tii pu na.

Teen ki kaah nan tun pu na mfum mulee.

Gbiin kaayikuuk ndaan mu pək jer kaah tii biken na mfum mulee.

⁷ Kitiŋ ngbaan nan nyun kibaa ki gaa tiwanyaan ki ti nyan.

Cha ki ji falaa ki li kpa mpombiin ki ti ki saa kina;

ba pu? ki len kisui ni

ke ki ye ubərpii, kaa ye ukpopii, kaan kan mpombiin kpala.

⁸ Nima pu le falaa ga pii kitiŋ ngbaan liwinbaal.

Iweenbir, ni mpombiin, ni nkon ga lir ki pu.

Le mmii ga gaa kitiŋ ngbaan məmək; ba pu?

Tidindaan Uwumbər u dar kitafal na kpa mpəon sakpen.”

⁹ Tɔ, dulnyaa aabɔrb bi nan gɔr kitin ngbaan chee ki jin kaawanyaana na yaa kan mmii gaal kitin ngbaan, ki kan inmanyuu fii paacham kan, bi ga li wii ki kaani. ¹⁰ Kitin ngbaan aafalaa pu bi ga li san ijawaan, ki ga li si dandar, ki len ke, “Kitisakpen Babilon ki nan kpa mpɔɔn na, tibɔbir bi ki pu. Ntafadaan pii ki liwinbaal.”

¹¹ Le binib bi chuun tiir dulnyaa ni na mu ga wii ki li kpa mpombiin kitin ngbaan pu; ba pu? ubaa aan ki daa baawan. ¹² Ubaa aan ki daa baasalmāa, ni tikunabr, ni nitakpabil ni nan ki kpa kidaak na, ni ileen i kpa kidaak na, ni njikekenyaan, ni njikeken ni bɔn ke nsiin na, ni ni man na, ni njikpanyaan, ni iluub aanyin aasambil, ni idɔ aasambil ni kpa kidaak na, ni tikur aawan, ni nitakpanyaan aawan, ¹³ ni tikpin aawan, ni kinimbɔɔpan, ni tulalee, ni nkpanmirkoo, ni tulalee aayon mu bi joo toor kitork na, ni ndaan, ni nkpan, ni boroboro aayon, ni tijikaar, ni inaa, ni ipiih, ni itaan, ni tɔroku tiib, ni binaagbiib, ni binib aamɔfal. ¹⁴ Tijikaar nyaan ti kitin ngbaan aanib aanimbil nan man ti pu na, taa ki bi bi chee. Tiwanpeenkaan ni nan na ni tiwanyaan mɔmɔk wan a. Baan ki kan ni. ¹⁵ Binib bi chuun tiir tiwan nimina kitin ngbaan ponn ni ki kan tinyoor na ga san ijawaan kitin ngbaan aafalaa pu, ki ga li si dandar ki wii, ki kpa mpombiin, ¹⁶ ki len ke, “Tibɔbir bi kitisakpen ngbaan pu la. Kaanib nan pee njikekenyaan, ni njikeken ni bɔn ke nsiin na, ni njikeken ni man na, ki nan kpa salmaa ni nitakpabil ni nan ki kpa kidaak na, ni ileen i nan ki kpa kidaak na. ¹⁷ Liwinbaal le liwankpasakpeln ngbaan mɔmɔk bee yɔli.”

Le binɔdam mɔmɔk, ni binib bimɔk koo inɔi ni ki chuun na, ni binɔnaab mɔmɔk, ni binib bimɔk ji nnyusakpem aatuln ponn ni na, bi mɔmɔk si dandar ¹⁸ ki lik mmii aah gaal kitin ngbaan pu na, le ki tar ke, “Kilatin ki bi ke kitisakpen ngbaan na?” ¹⁹ le ki faa kitangbaak na biyil pu, ki wii ki li kpa mpombiin ki len ke,

“Tibɔbir bi kitisakpen ngbaan pu la. Binɔdam bimɔk chuun nnyusakpem pu na nan kan tinyoor pam; ba pu? kitin ngbaan aanib nan daa bi chee tiwan ni kpa kidaak na. Liwinbaal le kitin ngbaan mɔmɔk kuln a.”

²⁰ Tɔ, nimi bi bi paacham na, ni Uwumbɔr aanib, ni Yesu aakpambalb, ni Uwumbɔr aabɔnabtiib, ni li kpa mpopiin kitisakpen ngbaan aah kuln pu na pu; ba pu? Uwumbɔr teen ki kaah na nimi bakaa u na, ki daa kitafal.

²¹ Tɔ, le Uwumbɔr aatuun mpɔɔndaan yoor litakpal li naahn kinaak sakpen na, ki di mee lii nnyusakpem ponn ni, le ki bui ke, “Kina le bi ga yoor kitisakpen Babilon ki di lii. Kaan ki li bi. ²² Ubaa aan ki li nun binib bi gbaa tibar na, ni binib bi gaa ilahn na, ni binib bi pii niwul ni kakaan tiib na pu, kitin ngbaan ponn ni. Ututunn ubaa mu aan ki li bi ki ponn ni. Upii ubaa mu aan ki nan tijikaar ki ponn ni. ²³ Karyaa ubaa mu aan ki li wiin ki ponn ni. Uja ubaa mu aan ki yoor upii ki ponn ni. Upii ubaa mu aan ki mɔn uja ki ponn ni. Binib bi chuun tiir tiwan ki ponn ni na nan ye mpɔɔndam la. Kaanib nan nani inyɔk ki njimani njinibol mɔmɔk.”

²⁴ Uwumbɔr daa kitin ngbaan aanib aatafal; ba pu? bi ku waanib, ni waabɔnabtiib, ni binib bimɔk kpo u pu na. Baasin bi kitin ngbaan ponn ni.

19

¹ Nimina aapuwɔb le m nun nneel mu naahn kinipaak sakpen na aaneel paacham. Bi len ke, “Haleluya, Tidindaan Uwumbɔr le gaa timi lii. Uma le yeh nnyun, ni mpakm, ni mpɔɔn. ² U jin binib tibɔr mbamɔm ki na bi naah neer bi pu na. U jin upiidagookpaan u nan cha dulnyaa ni aanib gɔr kidagook na aabɔr, ki daa utafal; ba pu? u nan ku uma Uwumbɔr aatutum.” ³ Le kinipaak ki bi paacham na ki len ke, “Haleluya. Inmanyuu nyan kitin ngbaan ni ki ga fii paacham n-yoonn mu kaa kpa ndoon na.” ⁴ Le bininkpiib

moninko ni binaa ngbaan, ni tiwan-fuurkaan ninaa ngbaan gbaan kitin ki pak Uwumbər u ka libərjal pu na, ki len ke, “Amii. Haleluya.”

Upihbo ngbaan aajim

⁵ Le nneel nyan ni libərjal chee ki len ke, “Nimi bimək ye timi Aawumbər aatutum ki san u na, biwaatiib ni bipəəndam, ni məmək pak u man.” ⁶ Le m n̄un nneel mu naahn kinipaak sakpeŋ aaneel, ki naahn bunyəb sakpem aanyun aah fuuk pu na, ki fuuk ke utaal aah tar mpəən pu na, len ke, “Haleluya. Dandana wee Tidindaan Uwumbər u kpa mpəən məmək na le joo tiwan məmək. ⁷ Cha ti li məəni ki li kpa mpopiin sakpen ki nyun u; ba pu? ni n̄eer Upihbo ngbaan yoor upuu.* Le upuu gor ubaa. ⁸ Uwumbər tii u n̄ikekenyaan n̄i bi chain ki wiin na, u di gbab.” Nikekenyaan ngbaan le ye Yesu aanib aatunyaan.

⁹ Le Uwumbər aatuun ngbaan bui mi ke, “N̄mee ke: Binib bi Uwumbər yin bi ke bi dan ki nan ji Upihbo ngbaan aabəndinn aajikaar na, Uwumbər aanyoor bi bi pu.” Le Uwumbər aatuun ngbaan ki len ke, “Uwumbər aabər ti ye tibamənn na le na.”

¹⁰ Le m gbaan kitin utaafer chee, le ki ban ke m pak u. Le u bui ke m taa n̄a kina; ba pu? u mu po ye m ni nnaabitiib bi joo tibər ti Yesu kpiir na aatutun̄eer la, ke m pak Uwumbər baan̄ja.

Tə, tibər ti Yesu kpiir na le tii waabənabtiib mpəən ke bi len.

Unii u dik utapiin pu na

¹¹ Le m kan kitaapaak chuu piir, ki kan utapiin. U dik u pu na aayimbil le ye ke, “Mbaməndaanyaan.” U yaa ji binib tibər kan, u tii bi baabamən, ki mu dii nsanyaan ki ti to butəb. ¹² Unimbil wəb wiin ke mmiigaal na. Ubər aayikpupur ti wiir na bi uyil pu. Waayimbil n̄mee u pu. Ubaa aa nyi liyimbil ngbaan see uma baan̄ja.

* **19:7** : Upihbo le ye Yesu. Upuu le ye waanib. † **19:15** : Lik Ilahn 2.9.

¹³ U pee kikipalk ki bi di ki məən nsin ni na. Bi yin u ke “Uwumbər Aaməboln.” ¹⁴ Le Uwumbər aatuun-tiib bi bi paacham na paa upuwəb, ki dik itapiin pu, ki pee n̄ikekepiin n̄i n̄an ki bi chain na. ¹⁵ Le kijaak aajuk ki ka na bi uməb ni, ke u ti nyan n̄inibol məmək. U ga di tikur aadabil ki li joo bi mpəən pu, ki ga n̄a bi ke binib aah taar n̄isubil pu libuusakpeln ponn ni ki nyani n̄aanyun pu na, le ki mək bi Uwumbər Mpəənsakpiindaan aah gee liŋuul pu na.† ¹⁶ Liyimbil nan n̄mee waakpalk pu, utaapaln chee ke, “Bibərb məmək Aabərkaan ni dindatiib məmək Aadindaan.”

¹⁷ Le m kan Uwumbər aatuun ubaa si n̄wiin ni. Le u teen mpəən pu ki yin inyoon imək laani paacham na, ke i dan ki nan ji tijikaar sakpenn ti Uwumbər ga tii i na, ¹⁸ ti ye bibərb aawon, ni butəb aajab aaninkpiib aawon, ni bipəəndam aawon, ni itaan aawon, ni binib bi dik i pu na aawon, ni binib məmək aawon, bi ye binaagbiib ni bi kaa ye binaagbiib na, ni bi ye biwaatiib, ni bi ye bipəəndam na aawon la.

¹⁹ Le m kan upeel ngbaan, ni dilyn̄yaa aabərb ni baajab məmək kuun təb chee, bi ti to unii u dik utaan pu na, ni waatuuntiib butəb. ²⁰ Le u chuu upeel ngbaan, ni waabənabr u nan tun lijinj̄iir aatun unimbiin ni ki n̄manni binib bi nan gaa upeel ngbaan aadaan ki dii waawaal na. Bi nan chuu upeel ngbaan ni waabənabr ngbaan ki di n̄a chirbil aamii sakpiin ni, bifuub. ²¹ Le unii u dik utaan ngbaan pu na di kijaak aajuk ki bi uməb ni na ku baajab ngbaan məmək. Le inyoon məmək jin baawon ki ti bab.

20

Nibin lichur na

¹ Le m kan Uwumbər aatuun nyan ni paacham ki n̄ub libuul li nyoo kaa kpa limək na aajaalen̄ aasaafii, ni tikululn sakpenn, un̄aal ni. ² U nan chuu kipeewanbiik ki ye kinimbəŋ

* **20:2** : Defil ni Sintana

aan bi yin ki ke Uwaa u Yunn na, ki ki yin ki ke Defil,* ki ki yin ki ke Sintana na, le ki di tikululn ngbaan buu ki, ³ ki di ki ɲa libuul ngbaan ni, ki di libiil biin, ki laɲ, ke ki li bi ni ponn ni ɲibin lichur, ki taa ki ɲmanni binib ki ti saa buyoonn ɲibin lichur ngbaan ga jer na. N-yoonn ngbaan aapuwɔb, see bi chuu buur ki, ki di ki lii, ni yunn siib.

⁴ Le m kan ɲibɔrjal, ni binib bi ka ɲi pu na. Le Uwumbɔr tii bi nsan ke bi ji binib tibɔr. Bi nan ye binib bi nan kpo Yesu pu na aawiin. Binib nan chuu gii biyil lii; ba pu? bi nan moon tibɔbamɔnn ti Yesu nan kpiir na ni Uwumbɔr aabɔr. Baa dii upeel ngbaan, bee waawaal, kaa gaa waadaan biyigbeer pu, bee biɲaal pu. Bi nan kpa limɔfal ki jin nnaan Kristo chee ɲibin lichur. ⁵ Bima le ye binib bi puen fikr nkun ni na. Bitekpiib bi gur na aan ki kan limɔfal ki nan saa buyoonn ɲibin lichur ngbaan ga jer na. ⁶ Binib bi puen fikr nkun ni na kpa mpopiin; bi ye Uwumbɔr aanib la. Baan ki kpo lelee. Bi ga li ye bitotoorb ki tun lituln tii Uwumbɔr ni Kristo, ki ga ji nnaan u chee ɲibin lichur.

Kinimbɔɲ aalirn

⁷ ɲibin lichur ngbaan yaa jer kan, Uwumbɔr ga cha bi nyan kinimbɔɲ kiyondiik ni, ki di ki lii. ⁸ Le ki ga buen ki ti ɲmann ɲinibol ɲi bi dulnyaa wee mɔmɔk ni na, ki ti kuun bi, bi ti to butɔb. ɲinibol ngbaan aayimbil le ye Gog, ni Magog. Bi wiir ke nnyusakpem aatambol aah wiir pu na, ⁹ ki chuun gbii dulnyaa aapepel mɔmɔk ni, ki si gob kitin ki Uwumbɔr gee ki, aan waanib bi nima chee na. Le mmii nyan ni Uwumbɔr do ki nan wun bi mɔmɔk. ¹⁰ Le Uwumbɔr chuu kinimbɔɲ ki ɲmann bi na, ki di ki ɲa chirbil aamii ni, upeel ngbaan ni waabɔnabr u nan ɲmanni binib na aah bi nin chee na. Le bi ga ji falaa, nwiin pu ni kinyeek ki ti saa n-yoonn mu kaa kpa ndoon na.

Kookoo aabɔjil

¹¹ Le m kan libɔrjal pipiln sakpeln, ni u ka li pu na. Le kitin ni paacham san nyan u chee, kaa ki bi. ¹² Le m kan bitekpiib, bi ye bipɔɔndam ni bi ye bi-waatiib na, si libɔrjal ngbaan aanim-biin ni. Le u kpar tigbann, ki ki kpar kigban kiken, ki ye limɔfal aagban na, ki jin bitekpiib tibɔr, baabɔr aah ɲmee tigbann ngbaan ponn ni pu na, baah nan tun pu na. ¹³ Le bitekpiib mɔmɔk nyan ni kitekpiitin ni, ki si nima; binib bi nan bee nnyusakpem ponn ni na, bi mu nyan ni ki si nima. Le u jin bi mɔmɔk tibɔr baatuln aah ye pu na. ¹⁴ Le u di nkun ni kitekpiitin ɲa mmii sakpiin ponn ni. Mmii ngbaan le ye lelee aakun. ¹⁵ Le bi di binib bimɔk aayimbil aa ɲmee limɔfal aagban ni na ɲa mmii ngbaan ponn ni.

21

Paacham pɔɔn ni kitipɔɲ

¹ Le m kan paacham pɔɔn, ni kitipɔɲ; njan aapaacham, ni njan aatin na jer a. Nnyusakpem mu aa ki bi. ² Le m kan kitin ki bi chain, ki ye Jerusalem pɔɔn na, nyan ni Uwumbɔr chee paacham, ki gor ke ubɔndinn u ban u mɔn tichal na aah gor ubaa pu pu na. ³ Le m ɲun nneel sakpiin libɔrjal ngbaan chee len ke, “Lik, Uwumbɔr do bi binib chee, le u ga li bi bi chee. Bi ga li ye waanib. Uma ubaa ga li bi bi chee ki ga li ye Baawumbɔr; ⁴ ki ga per bi tinyunyunn mɔmɔk. Nkun aan ki li bi; mpombiin mu aan ki li bi; iwiil mu aan ki li bi; iween mu aan ki li bi; ba pu? tiwankpok mɔmɔk jer a.”

⁵ Le Uwumbɔr u ka libɔrjal ngbaan pu na len ke, “Lik, m ɲa tiwan mɔmɔk nipɔnn.” Le u mu bui mi ke, “ɲmee kina; ba pu? tibɔr timina ye mbamɔn, ki ga sil ɲa kina.” ⁶ Le u ki bui mi ke, “M ɲa tiwan ngbaan mɔmɔk doo. Min le ye Alfa ni Omega, mpiin ni ndoon ngbaan. Unii umɔk nnyunyuu chuu u na, m ga tii u limɔfal aanyun, le waan pa nibaa. ⁷ Unii umɔk nyan na ga li yeh tiwan mɔmɔk. M ga li ye Waawumbɔr; u mu ga li ye maabo.

8 Le bijawaandam, ni binib bi yii mi na, ni bininsom, ni binikurb, ni bidagoob, ni bibɔɔb, ni biwaadam, ni binyaməndam məmək ga li bi chirbil aamii ni. Nima le ye lelee aakun na.”

Jerusalem pɔɔn na

9 Le Uwumbər aatuuntiib bilole bi joo kookoo aafalaa bilole ɲisambil ɲilole ponn ni na, bi ponn ni ubaa dan m chee ki nan bui mi ke, “Dan, aan m nan mək si Ubəndinn u ye Upihbo ngbaan aapuu na.” 10 Le Uwumbər Aafuur Nyaan fir m pu, le Uwumbər aatuun ngbaan yoor mi ki di buen lijoosakpeln li fək na paab, le ki ti mək mi Jerusalem aatiɲ ki ye chain na nyan ni Uwumbər chee paacham, 11 ki wiin chain Uwumbər aanyuɲ pu, ki wiin chain ke lichachatakpal li kpa kidaak aan bi yin li ke Jaspera na aah wiin pu na. 12 Ligoln sakpeln li fək na mann gonn kitin ngbaan, ki kpa ibisamɔi kipiik ni ilee. Uwumbər aatuuntiib ponn ni kipiik ni bilee mu si ibisamɔi ngbaan məmək chee. Israel yaab aanibol kipiik ni ɲilee aayimbil ɲmee ibisamɔi kipiik ni ilee ngbaan mək pu. 13 Ibisamɔi itaa bi liwipuul wəb, itaa mu bi ɲɲangan, itaa mu bi ɲɲangii, itaa mu bi liwilir wəb. 14 Ligoln ngbaan kpa ɲidinyik kipiik ni ɲilee. Upihbo na aakpambalb kipiik ni bilee aayimbil ɲmee ɲidinyik ngbaan məmək pu.

15 Uwumbər aatuun u len m chee na joo salmaa aadabil u ti ɲaɲ kitin ngbaan ki lik kaah wiir pu na, ki ɲaɲ ki lik ligoln aabisamɔi aah waa pu na, ki ɲaɲ ki lik ligoln mu aah fək pu na. 16 Kitin ngbaan nan ye likpakpaln la. ɲipepel məmək ɲinaa aah waa pu na ɲak la. Le u di lidabil ngbaan ɲaɲ ki lik kitin ngbaan aah wiir pu na. Le ɲipepel ɲinaa məmək ye mal lichur libaa ni ikui inmu, ki mu fək kina la. 17 Le u ɲaɲ ki lik ligoln aapepeen. Ni ye ɲitaa ikui ilee ni kipiik ni ɲiloob, binib aah ɲaɲni ɲitaa pu na; le Uwumbər aatuun ngbaan ɲaɲ kina. 18 Bi nan di litakpanyaan li kpa kidaak aan bi yin li ke Jaspera na le maa ligoln ngbaan. Kitin ngbaan

ye salmaa u bi chain na, ki wiin ke kinimbilik ki bi chain na. 19-20 Ligoln ngbaan aadinyik nan ye ɲitakpanyaan ɲi kpa kidaak na məmək aabɔɲ la.

Njan aatakpal ngbaan nan ye litakpanyaan li bi yin li ke Jaspera na, lileler nan ye litakpanyaan li bi yin li ke safir na, litatar nan ye litakpanyaan li bi yin li ke agate na, linanar nan ye litakpanyaan li bi yin li ke emeral na, liɲmuɲmur nan ye litakpanyaan li bi yin li ke sadoniks na, lilolooob nan ye litakpanyaan li bi yin li ke kaneliann na, lilolole nan ye litakpanyaan li bi yin li ke krisolate na, lininiin nan ye litakpanyaan li bi yin li ke beril na, liwawaer nan ye litakpanyaan li bi yin li ke topas na, kipiik nan ye litakpanyaan li bi yin li ke kalsedoni na, kipiik ni libaa nan ye litakpanyaan li bi yin li ke jasante na, kipiik ni nilee nan ye litakpanyaan li bi yin li ke ametis na.

21 Le ibisamɔi kipiik ni ilee ngbaan nan ye ɲitakpanyaan kipiik ni ɲilee li bi yin li ke peral na; i məmək nan ye litakpanyaan libaaba. Kitin ngbaan ponn ni aasan nan ye salmaa u bi chain ki naahn kinimbilik ki bi chain na la.

22 Maa nan kan Uwumbər Aadichal kitin ngbaan ponn ni; ba pu? Tidindaan Uwumbər u yeh mpɔɔn məmək na, ni Upihbo ngbaan bi kitin ngbaan ponn ni, le binib dooni bi. 23 Kitin ngbaan aa ban nwiin ni unmal li wiin ki ponn ni; ba pu? Uwumbər aah wiin pu na woln ki ponn ni. Kaakaryaa ye Upihbo ngbaan la. 24 Kaawiin ga woln ɲinibol aanib pu, ke bi chuun. Dulnyaa aabərb ga li joo ni baawanyaan ki ponn ni. 25 Kitin ngbaan aagoln aabisamɔi kipiik ni ilee aan piin nwiin pu. Kinyeek aan li bi nima. 26 ɲinibol aanib ga li joo ni baawanyaan ki ponn ni. 27 Tiwan ni kpa tijɔɲ na nibaa aan koo ni ki

ponn ni. Binib bi dii niwaa na ponn ni ubaa aan koo ni. Binib bi mɔln inyamɔn na ponn ni ubaa mu aan koo ni. Binib bi aayimbil n̄mee Upihbo ngbaan aamɔfal aagban̄ ni na baanja le ga koo ni.

22

¹ Uwumbɔr aatuun ngbaan nan mɔk mi limɔɔl li ye limɔfal aanyun ki wiin chain na. Mu nyan ni Uwumbɔr ni Upihbo ngbaan aabɔrjal chee, ki puu dii kitiŋ ngbaan aasan aakaasisik ni. ² Le limɔfal aasui si limɔɔl ngbaan aapepel mɔmɔk n̄ilee pu, le ki lu n̄isubil libiln ponn ni nfum kipiik ni mulee, uŋmal uŋmal ponn ni. Isui ngbaan aafar le tii n̄inibol mɔk laafee. ³ Tiwan ni Uwumbɔr kɔ na nibaa aan li bi kitiŋ ngbaan ni.

Uwumbɔr ni Upihbo ngbaan aabɔrjal ga li bi ki ponn ni; le waatutum ga tun lituln tii u, ⁴ ki ga kan unimbil wɔb. Waayimbil ga li bi biyigbeer pu. ⁵ Kinyeek aan ki li bi. Baan li ban karyaa, kaan li ban nwiin; ba pu? Tidindaan Uwumbɔr le ga li wiin bi pu. Bi ga li ye bibɔrb ki cha n-yoonn mu kaa kpa ndoon na.

Yesu aah ga nan gir ni pu na

⁶ Le Uwumbɔr aatuun ngbaan bui mi ke, “Tibɔr ngbaan ye mbamɔn ki ga sil n̄a. Tidindaan Uwumbɔr u di Waafuur Nyaan tii waabɔnabtiib na tun ni waatuun u nan mɔk waatutum tiwan ni ga n̄a mala na.”

⁷ Tɔ, Yesu len ke, “Li pel man, m ga gir ni mala. Binib bi kii kigban̄ kee aabɔr ti tuk timi tiwan ni ga n̄a na, Uwumbɔr aanyoor bi bi pu.”

⁸ Min Jɔnn le n̄un ki kan tiwan nimina. Maah n̄un ki kan ni mɔmɔk doo na, le m gbaan kitiŋ, Uwumbɔr aatuun u mɔk mi tiwan ngbaan na aanimbiin ni, ki ban ke m pak u. ⁹ Le u bui mi ke, “Taa n̄a kina. Pak Uwumbɔr baanja. M mu ye saatutuŋeer ubaa la, ni Uwumbɔr aabɔnabtiib bi ye aanaabitiib na aatutuŋeer la, ni binib bi kii kigban̄ kee aabɔr na aatutuŋeer la.” ¹⁰ Le u ki bui mi ke, “Kigban̄ kee aabɔr ti tuk

timi tibɔr ti ga n̄a na, taa joo ti aabaa; ba pu? naan yunn, ti ga n̄a. ¹¹ Unii umɔk tun lituln li kaa n̄an na, u li beenin tun kina. Unii umɔk tun tijɔŋ aatuln na, u li beenin tun kina. Unii umɔk tun lituln li n̄an na, u li beenin tun kina. Unii umɔk bi chain na, u li beenin bi chain.”

¹² Yesu len ke, “Li pel man, m ga gir ni mala, ki ga li joo ni ipiin ki nan tii unii mɔmɔk ipiin waatuln aah n̄eer pu na. ¹³ Min le ye Alfa ni Omega, n̄jan yoo ni gbelngbeln yoo, mpiin ngbaan ni ndoon ngbaan.”

¹⁴ Tɔ, binib bi finn baawan-peenkaan ki n̄a ni chain na, Uwumbɔr aanyoor bi bi pu. Bi ga li kpa nsan ke bi moo limɔfal aasubil, ki dii kitiŋ ngbaan aabisamɔi ni ki koo ni. ¹⁵ Le tiniwanbir, ni bibɔɔb, ni bidagoob, ni binikurb, ni biwaadam, ni binyamɔndam, ni bin̄man̄mannim ma kan, baan koo ni kitiŋ ngbaan ni.

¹⁶ “Min Yesu tun ni maatuun u nan tuk nimi tibɔr tee, ni ti tuk maanib. M ye Ubɔr David aayaabil, ki ye lin̄mabil naanyuun li wiin chain na.”

¹⁷ Uwumbɔr Aafuur Nyaan ni Yesu aanib bui ke, “Dan.”

Unii umɔk n̄un na, u mu bui ke, “Dan.”

Unii umɔk nnyunyuu chuu u na, u mu dan. Unii umɔk ban na, u mu dan ki nan nyu limɔfal aanyun, ki taa pa nibaa.

Kookoo aabɔr

¹⁸ M sur unii umɔk n̄un kigban̄ kee aabɔr ti tuk timi tiwan ni ga n̄a na, unii ubaa yaa di tibɔr tiken kpee tibɔr ngbaan pu kan, Uwumbɔr ga di falaa u n̄mee kigban̄ kee ponn ni na kpee u. ¹⁹ Unii ubaa yaa bar kigban̄ kee aabɔr ti tuk timi tiwan ni ga n̄a na kan, Uwumbɔr aan cha u moo limɔfal aasubil, kaan cha u koo ni kitiŋ ki bi chain na ponn ni, tiwanyaan ni bi n̄mee kigban̄ kee ponn ni na.

²⁰ Yesu u tuk timi tibɔr tee na bui ke, “Een, m ga gir ni mala.”

Mbamɔn, Ndindaan Yesu, dan.

²¹ Tidindaan Yesu n̄a tinyoor n̄a waanib mɔmɔk pu. Amii.